ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 1er OCTOBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.928

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.928

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ԱՂԷՏԸ

—o—

Երբ կը խօսինք տունդարձի մասին, պէտք է դարձնենք նաեւ չքադրամին միւս երեսը, տարկայական կերպով տեսնելու համար բուն իրականութիւնը։

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին շուրջ հարիւր հազար Հայեր ներգաղթեցին Հայաստան՝ Սուրիա–Լիբանանէն, Իրանէն, Եգիպտոսէն, Յունաստանէն, Կիպրոսէն ու Ֆրանսայէն։

Անոնք գացին լցնելու համար պարապը, որ գոյացեր էր «հայրենական պատերազմ»ի հետեւանքով։ Ճշգրիտ վիճակագրութիւն չունինք, սակայն իրազեկներու համաձայն, 1941–45ի չորս տարիներու ընթացքին Կարմիր բանակի շարքերուն մէջ կռուող հայ երիտասարդներու տուած զոհերը շատ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին։

Վերապրողներէն քաջութեան եւ հերոսութեան չքանշան ստացող բարձրաստիճան զինուորականներ, — զօրավար, գնդապետ եւայլն — նոյնպէս պատկառելի թիւ մը կը կազմէին։

Արեւմուտքի մշակոյթով բարձր երկիրներէն ներգաղթող մեր հայրենակիցները չկրցան վարժուիլ Հայաստանի պայմաններուն։ Ու գտնուեցան մարդիկ, որոնք փափաք ունեցան վերադառնալու հոն՝ ուսկից եկեր էին։

Իբրեւ հետեւանք 1956ի Մայիսին Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար Քրիստիան Փինոյի Երեւան այցելութեան, ներգաղթող Ֆրանսահայերուն դիւրութիւն տրուեցաւ վերադառնալու։

Այդ դիւրութենէն օգտուեցան շատեր։ Հոսանքը դժբախտաբար չէ դադրած տակաւին։

Ժամանակին այս էջերէն մատնանշեցինք վտանգը։ Ու ազգային աղէտ որակեցինք արտագաղթը։ Նոյնիսկ հրատարակեցինք Արտաքին Նախարար Քուվ տը Միւրվիլի նամակը՝ ուղղուած Մօրիս Շումանի (այսօրուան նախարարը), որմէ կ'երեւար թէ հարիւրաւոր Հայեր, իբրեւ նախկին ֆրանսահպատակներ, արտօնուած էին Հայաստանէն դուրս ելլելու եւ Ֆրանսա վերադարձեր էին։

Հայաստանէն դէպի արտասահման արտագաղթը իսկապէս ազգային աղէտ էր, եթէ նոյն թափով շարունակուէր։

Հայաստանի կառավարութիւնը շատ բարեացակամ վերաբերում ցոյց տուած է՝ արտօնելով հայրենադարձներուն հեռացումը հայրենիքէն։

Մեր ողբացեալ հիմնադիրն ալ ժամանակին մատնանշած էր արտագաղթի վտանգը շեշտելով որ «հայրենիքը պանդոկ չէ»։

Անոնք որ գացին տեղեակ էին Հայաստանի պայմաններուն։ Ոմանք գաղափարական, շատեր հայրենասիրութենէ մղուած փութացին հայրենիք։ Գաղափարին հանդէպ հաւատարմութիւնն ու անկեղծ հայրենասիրութիւնը զոհողութիւն կը պահանջէին։

Անոնք, որ ընկրկեցան, «դասալիք» նկատուեցան։ Սակայն «անհատի պաշտամունքի» օրերուն Ստալին ու Բերիա իրենց բռնակալ մականին տակ անտանելի պայմաններ ստեղծած էին Հայաստանի մէջ։ Ու ազատ ապրելու վարժուած մարդիկ չկրցան ցմրուր քամել դառնութեան բաժակը։

Մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց։

Արտագաղթի հոսանքը աւելի մեծ համեմատութիւններ ստացած է դէպի Խորհրդային Միութեան միւս հանրապետութիւնները, Մեծ Ռուսիա, Ուկրայինա, Թուրքեստան, Ուզպեկիստան ու մինչեւ Սիպերիա, ի խնդիր հացի։

Հայաստանի սահմանները նեղ են։ Բնակչութիւնը կ'աճի տարուէ տարի։ Համալսարանները ամէն տարի հազարաւոր մասնագէտներ կ'արտադրեն։ Անոնք բոլորն ալ գործ չեն գտներ երկրին մէջ։ Ու կը գաղթեն դէպի հարեւան խորհրդային երկիրները, ուր երթեւեկը ազատ է, վիզան անհրաժեշտ չէ։

Հետաքրքրական պիտի ըլլայ վիճակագրութիւն մը, որ ցոյց տար թէ ամէն տարի քանի՞ Հայ Հայաստան կը ներգաղթէ սփիւռքէն եւ քանի Հայ Հայաստանէն կը գաղթէ Խորհ. Միութեան միւս հանրապետութիւնները եւ արտասահման։

Ներս մտնողնե՞րն են աւելի թէ դուրս ելլողները։

Ո՛րքան պիտի ուզէինք, որ Հայաստան իր ծոցին մէջ ամուր պահէր հայրենադարձները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐԻ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

—o—

ՇԱՊԱՆ ՏԵԼՄԱՍ ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՖՐԱՆՍԱՆ

Նախագահ Նասրի մահը քաղաքական աշխարհի ուշադրութեան առանցքը կը կազմէ։

Մասնաւորապէս արաբ աշխարհը ցնցուած է այս անակնկալ մահուան առթիւ, իսկ Եգիպտոս Երկուշաբթի օրուընէ ի վեր կազմալոյծ վիճակ մը կը պարզէ։ Գահիրէի, Աղեքսանդրիոյ եւ այլ վայրերու մէջ հարիւր հազարաւորներ են, որ քանի մը օրէ ի վեր փողոց թափած կուլան, կը պոռչտան եւ կը բացագանչեն։

Կեանքը ձեւով մը կեցած է Եգիպտոսի մէջ, ուր ո՛չ հանրակառքերը կը բանին, ո՛չ շոգեկառքերը կը սուրան եւ ոչ ալ պետական կամ այլ հաստատութիւնները կը գործեն։ Ամէն ինչ փակ է, իսկ ժողովուրդը կը փութայ Քուպէի պալատը, ուր զետեղուած է Ռայիսին մարմինը։ Փողոցներու մէջ սրտաճմլիկ տեսարաններ կը պարզուին եւ հիւանդանոցները հարկադրուած են ուժաթափները խնամելու։ Անձնասպանութեան փորձեր ալ եղած են։

Պաշտօնական թաղումին, որ տեղի պիտի ունենար Հինգշաբթի օր, ներկայ կը գտնուին պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ այլ եւ այլ երկիրներէ։

Առաջին ժամանողներէն եղած է Կոսիգին։ Յաջորդաբար Գահիրէ մեկնած են, թաղումին ներկայ գտնուելու համար, Սուտանի, Ալժերիոյ, Լիբիոյ նախագահները։ Անգլիա պիտի ներկայացուի իր Արտաքին Նախարարով, Ֆրանսա՝ Շապան Տելմասով, Իտալիա՝ Արտաքին Նախարարով, իսկ Մ. Նահանգները, Նիքսընի որոշումով, Առողջապահութեան նախարարով՝ Էլիոթ Ռիչըրտսընով։ Կ'ըսուէր նաեւ, թէ հաւանաբար Արտաքին նախարարն իսկ (Ռոճըրս) ներկայ գտնուի թաղումին։

Ցաւակցական արտայայտութիւններ կ'արձանագրուին ամէն կողմ։

Նախագահ Փոմփիտու հեռագրով մը դիտել տուաւ, թէ «Պետական այս մեծ դէմքը իր երկրին նուիրած իր ամբողջ կեանքի ընթացքին իսկապէս վերահաստատեց եգիպտացի ազգին հպարտութիւնն ու արժանապատուութիւնը։ Մահը պատահեցաւ այնպիսի ժամանակի մը, երբ անոր ողջախոհութիւնն ու քաջութիւնը խաղաղութեան վերահաստատման հիմնական ազդակը կը թուէին ըլլալ, Միջին Արեւելքի մէջ»։ Փոմփիտու կը մաղթէ, որ «անոր պատմական գործը շարունակուի»։

Կոսիգին Գահիրէի մէջ, իր կարգին, յայտարարեց, թէ «Ռայիսը անսահման յարգ կը վայելէր Խորհ. Միութեան մէջ»։ «Եգիպտացի ժողովուրդը պիտի գտնայ ուժի վերածել իր վիշտը»։ Սարակաթ դիտել տուաւ, թէ «Իտալիա Նասրը նկատած է միշտ քաջակորով մարտիկ մը»։

Նախագահ Նասրի մահուան լուրը հաղորդուելէն անմիջապէս ետք բացառիկ նիստեր գումարուած են Գահիրէի մէջ, կառավարական եւ կուսակցական (Արաբ Ընկերվարական Միութիւն, միակ արտօնուած պաշտօնական կուսակցութիւնը) որոնց ընթացքին, համաձայն եգիպտական Սահմանադրութեան, Եգիպտոսի փոխ-նախագահը՝ Անուար Էլ Սատաթ, կը ստանձնէ առժամեայ կերպով նախագահին պաշտօնը։

Անուար Էլ Սատաթ նախագահ Նասրի սերտ գործակիցը եղած է յեղափոխութեան առաջին օրերէն իսկ։ Մաս կը կազմէր այն խմբ «ազատ սպաներուն», որոնք Նասրի գլխաւորութեամբ կազմակերպեցին պետական հարուածը 1952ին։

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին բազմաթիւ փորձեր կատարեց, որպէսզի Եգիպտոս զինակցի Գերմանիոյ հետ։ Իբրեւ դաւադիր 1942ին ձերբակալուեցաւ։ Ամբաստանուեցաւ նաեւ լրտեսութեան յանցանքով։

Երկրորդ անգամ ձերբակալուեցաւ 1945ին այն ամբաստանութեամբ, թէ փորձած էր մահափորձ մը կազմակերպել օրուան վարչապետին՝ Նահաս փաշայի դէմ, որ առաջնորդն էր ազգայնական Ուաֆթ կուսակցութեան։

1951ին անդամակցեցաւ «Մահմետական եղբայրներու» գաղտնի կազմակերպութեան, որ կը ձգտէր Գուրանի պատուէրներով կառավարել երկիրը։

Քաղաքական ասպարէզի մէջ մտաւ 1960էն ետք։ Նախագահական Խորհուրդի անդամ եղաւ 1962–1964 եւ Ազգային Ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ 1967ին։

Բազմաթիւ առաքելութիւններ ստանձնած է Միջին Արեւելքի եւ Մ. Նահանգներու մէջ։

Փոխ-Նախագահը այժմ 52 տարեկան է։

Եգիպտական իշխանութիւնները պատերազմական վիճակ հռչակեցին Սուէզի Ջրանցքի շրջանին մէջ եւ հրամայեցին բանակին կազմ ու պատրաստ գտնուիլ ամէն հաւանականութեան։

Քաղաքական շրջանակներու համոզումով ներքին պայքար մը ծայր պիտի տայ նախագահական աթոռին համար։ Արդէն իսկ կը յիշուին հաւանական թեկնածուներ, որոնցմէ մէկ քանին արեւմտեան քաղաքականութիւն, իսկ ուրիշներ Խորհ. Միութեան հետ սերտ յարաբերութիւնը շարունակելու կը ձգտին։

Կարգ մը լուրերու համաձայն, խորհրդատուներու հրահանգով քանի մը սպաներ ձերբակալուած են իրենց արեւմտասէր տրամադրութիւններուն համար։

Յամենայն դէպս բոլորն ալ համաձայն են հաստատելու, թէ Նասրի մահով մեծ պարապ մը ստեղծուեցաւ արաբ աշխարհի մէջ։

× Մոսկուա պաշտօնապէս հաղորդեց, թէ պիտի շարունակէ զինուորական եւ տնտեսական օժանդակութիւնը Եգիպտոսի։

× Թիթօ որոշեց Պելկրատ մնալ նախագահ Նիքսընը ընդունելու համար։ Նասրի թաղումին ներկայ կը գտնուի փոխ-նախագահը։

× Աբպա Էպան, Իսրայէլի Արտաքին Նախարարը, Նիւ Եորքի մէջ յայտարարեց, թէ Իսրայէլ պատրաստ է անսահման ժամանակի համար յարգել զինադուլը։

× Առեւանգուած օդանաւերու վերջին վեց պատանդներն ալ ազատ արձակուեցան առջի օր։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջին շաբաթներուն խմբագրատուն այցելեցին.—

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թոսպաթ, տէր եւ տնօրէնուհի Պէյրութի Լը Սուար եւ Այգ օրաթերթերուն։

×

Պ. Գրիգոր Քէօսէեան, գրական – գեղարուեստական աշխատակից Պէյրութի Զարթօնք օրաթերթի։

×

Պ. Յովհ. Շահինեան, Պէյրութէն, նախագահ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական Նախարարը որոշ դիւրութիւններ որոշեց ապառիկ գնումներու համար։ Այսպէս կանխավճարը կառքերու համար 50 առ հարիւրէն կ'իջնէ 40 առ հարիւրի եւ մնացեալին վճարումներու ժամանակաշրջանը 18 ամիսէն կը բարձրանայ 21ի։ Տնային կազմածներու համար պարտադիր կանխավճարը 25 առ հարիւրէն կ'իջնէ 20 առ հարիւրի, կարաւաններունը՝ 40էն 30 առ հարիւրի։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կարգ մը ծխիկներու գինը պիտի իջնէ Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ Ֆրանսայի մէջ։

ՄՈՍԿՈՒԱ կարծրացուց իր դիրքը Պերլինի հարցին մէջ։ Որեւէ զիջում կատարելէ առաջ կը պահանջէ գերման-խորհրդային համաձայնագրին վաւերացումը Պունտըսթակի կողմէ։ Պոն՝ ընդհակառակն՝ նախ զիջում Պերլինի մէջ, ապա վաւերացում գերման Խորհրդարանի կողմէ։

ՓՈՐԹ ՏԸ ՎԵՐՍԱՅԼԻ մէջ բացուեցաւ ինքնաշարժի ցուցահանդէսը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Հոկտեմբեր 11։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ քաղաքներու բաժակի մրցաշարքին մէջ Մարսէյլ պարտուեցաւ Թրնավայի չեխ խումբէն, հակառակ անոր, որ 2–0ի արդիւնքով վերջացաւ խաղը ի նպաստ Մարսէյլի։ Նախապէս Մարսէյլ նոյն արդիւնքով պարտուած էր, որով այս անգամ հաւասար կէտերու վրայ հաշուեցան փենալթիները՝ 4 Մարսէյլի, 3 Թրնավայի։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ոստիկանութեան պետը պաշտօնազրկուած է Շահին որոշումով, որովհետեւ իր սպասարկութիւնները շատ խիստ էին հիփփիներու դէմ։

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ մէջ բացուեցաւ առարկող քահանաներու եւ աշխարհականներու համագումարը։ Բացումը կատարելով Հայր Ռօյթէն յայտարարած է, որ համագումարին նշանաբանն է՝ «Մնալ եկեղեցւոյ ծոցը բայց առարկելով»։

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ Ներկայացուցիչներու Ժողովը 11ի դէմ 341 ձայնով քուէարկեց զինուորական վարկերու ծրագիր մը 19 հազար 900 միլիոն տոլարի, որ կ'արտօնէ նաեւ զէնք ծախել Իսրայէլի առանց որեւէ սահմանափակումի։

ԼԱՆԻ մէջ տեղի կ'ունենայ Միշէլ եւ Թերէզ Ֆօքէօյի դատավարութիւնը։ Ծանօթ է որ ամբաստանուած են փոքրիկն Տիկէի առեւանգումով։ Ֆօքէօ կը փորձէ ամէն պատասխանատուութիւն ստանձնել եւ փաստել որ կինը մեղսակից չէ։

ԻՂՁ ՅՈԲԵԼԵԱՐԻ...

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, Սեպտ. 27ին, Նիւ Եորքի մէջ կատարուեցաւ ընկ. Կարօ Մեհեանի յոբելեանը: Այս առթիւ «Հայրենիք» յոբելեարին նուիրած է Սեպտեմբեր 24ի իր թիւը, որմէ կ'արտատպենք խմբագրականը:

Յոբելեանները, ժողովուրդներու կեանքին մէջ, յարգանքի զգացումի եւ հաւաքական համակրանքի արտայայտութեան վկայութիւններ են գերազանցապէս:

Ամէն անհատ՝ որ իր կեանքի եւ գործի ընթացքով ընդհանրական ճիգերու կը նպաստէ, կը դադրի անձ մը ըլլալէ. կը դառնայ իր ժողովուրդի հաւաքական միութեան մէկ խորհրդանիշը, ու, առով ալ, հանրային մշակ կամ գործիչ: Անհատական իր վաստակը՝ իր ինքնութեան դրոշմը կրելով հանդերձ, կը դառնայ ազգային սեփականութիւն:

Գրագէտ, ուսուցիչ, հոգեւոր պաշտօնեայ, խմբագիր, հրապարակագիր, արուեստագէտ թէ կազմակերպութեան մը ճամբով հայ ընդհանրականութեան ծառայող ամէն անձ՝ «գործ»ի իր բնոյթէն, ոճէն, տարողութենէն եւ տեւողութենէն անկախ՝ բարոյական հարկին տակ կը գտնուի ամէ՛ն օր ու ամէ՛ն տեղ անդրադառնալու, թէ երկու տեսակ կեանք կ'ապրի ինք. ի՛ր կեանքը՝ նախ, իր անձով եւ անձնական օջախով ըմբռնելի, ապա նաեւ իր հանրային կեանքը՝ ազգային իր հաւաքականութեամբ իմանալի:

Եթէ կրցաւ այս զուգորդութեան մէջ ներդաշնակել «անհատական»ն ու «հանրային»ը, — կը նշանակէ թէ յաջողեցաւ պարտութեան մատնել դաժան առօրեան ու ճամբայ հարթել կարելի այն բոլոր իրագործումներուն՝ որոնք զինք տարբեր պիտի ընեն ուրիշներէն, ու այդ տարբերութեամբ ալ արժանի՝ հաւաքական յարգանքի եւ համարումի:

Զենք ուզեր խօսիլ օտարներու մասին:

Հիմնովին տարբեր պայմաններու մէջ կ'ապրին ազգեր եւ ժողովուրդներ, ու անոնցմէ ամէն մէկուն աշխարհաքաղաքական, ընկերային, հոգեկան եւ նկարագրային ազդակները կ'անդրադառնան հաւաքական թէ անհատական կոչումներուն վրայ:

Հայութիւնն է որ նկատի ունինք, կեանքի իր ծանօթ պատմութեամբ, ու մանաւանդ՝ իր ներկայով եւ ապագայի փնտռտուքով:

Զենք կարծեր որ աշխարհի վրայ գտնուի որեւէ ժողովուրդ՝ որ ազգային գոյապայքարի իր ճիգերուն մէջ հանրային դէմքերուն վերապահած ըլլայ այնքան ծանր ու ճնշիչ պայմաններ, որքան Հայութիւնը՝ իր հանրային մշակներուն եւ գործիչներուն:

Ճակատագի՞ր թէ բնական հետեւութիւնը մեր կեանքի հոլովոյթին՝ հայ ընդհանրականութեան սպասարկու մեր նուիրեալները, իրենց խոցելի կամ թերի բոլոր գիծերուն հակառակ, կը յատկանշեն անխորտակելի հաւատքը տոկալու եւ ստեղծագործելու — մաքառելու առօրեային դէմ՝ ազգովին թէ անհատաբար. պահելու ազգային մեր միութեան գաղափարը եւ համազգային ապահովութեան կռուանները. եւ վերջապէս՝ չբարոյալքուելու եւ դասալիք չըլլալու, հաւաքական եւ անձնական մեր կեանքին առջեւ ցցուող անյաղթահարելի խոչընդոտներու ի տես:

Աւելին պիտի չուզենք ըսել, բնորոշելու համար հանրային նշանակութիւնը եւ յոբելենական նկարագիրը հրապարակային յարգանքի արտայայտութեան մը, որ կապուած է ընկ. Կարօ Մեհեանի անուանին, եւ որ, սակայն, խորքին մէջ, անհատականէ աւելի հաւաքական իմաստ ունի:

Ի՛նք, յոբելեարը, զինք շրջապատող բազմութեան ու սրահէն դուրս իր գործին հանդէպ անվերապահ յարգանք տածող ժողովրդային զանգուածներու մէջ պիտի ուզէ, վստահօրէն, տեսնել ու գտնել Հայութեան ոգեկան ամբողջութիւնը. Մեհեանի եւ Մեհեաններու անունով յիշատակուող յոբելեաններու ընդհանրական նշանակութիւնը:

Որովհետեւ, ի վերջոյ, ի՞նչ մնայուն եւ շօշափելի արժէք կրնան ունենալ հրապարակային նման նախաձեռնութիւններ՝ երբ մեկնակէտ ու վերջակէտ կը դառնան անձը, եւ ոչ թէ անձէն դէպի հայ ընդհանրութիւն ծաւալող գաղափարները, ծառայութեան հանգամանքները, նպատակներն ու վախճանական իտէալները:

— «Նուիրումը, կ'ըսէ Մեհեան՝ իր ինքնութիւնը բնորոշելու կոչուած տողերուն մէջ, յարատեւ թելադրանք մը եղած է ինծի՝ Հայոց Արքային ոտնաձայնը ակնկալող Սօսեաց անտառներու սօսափիւնին ուժեղ արձագանգը ըլլալու, բեմերէն եւ մամուլէն: Ու կեանքիս հիմնական նպատակն է եղած՝ այդ «կուռք»ի ծիսակատարութեան սպասարկու քրմիկ մը ըլլալ եւ մնա՛լ»...:

Յիսունէ աւելի տարիներու իր վաստակով, այնքա՛ն բազմաճիւղ ու բազմերես՝ գրական, հրապարակագրային, հանրային թէ դաստիարակչական մարզերու վրայ, Կարօ Մեհեան «Հայկազնեան ցեղին ու անոր Մեծասքանչին» անդեղեւ սպասարկուն է եղած. եւ եթէ այսօր զինք կը ծափահարենք բեմին վրայ ու իր անունով կը բանաձեւենք յարգանքի մեր տուրքը՝ իրագործուած հունձքին ի տես, խորքին մէջ իր դաւանանքին համահայկական նուիրականութիւնն է որ կ'ողջունենք:

Հայ գրագէտը վե՛ր է ամէն ինքնախաբէութենէ, «յոբելեան»ներու փրփուրով չմեծնալու եւ չհպարտանալու համար: Եթէ նման հրապարակային եւ հաւաքական արտայայտութեանց մէջ անձին փառաբանումը փնտռողներ մնացած են, — պիտի զարմանանք՝ որովհետեւ մեր մտաւորականութիւնը շատո՜նց վար է իջած երկնային ոլորտներէ եւ վաղո՜ւց կշռած է ունայնութիւնը պարագայական խանդավառութիւններու:

Մեր յոբելեարները փուշէ պսակ ունին իրենց ճակտին. արիւն կաթկթած է իրենց դէմքերուն վրայ. տառապանք կուտակուած է իրենց հոգիներուն մէջ ու կուրծքին տակ:

Եւ եթէ կը գտնե՛ն ներքին բաւարարութիւն մը ժողովրդային յարգանքի արտայայտութեանց մէջ, այդ իրաւունքը կը զգան միայն այն հաւատքով, որ մեր մէջ ներկա՛յ է տակաւին տոկալու կամքը, ամո՛ւր է վերջնական յաղթանակի հաւատքը, կանգուն եւ անխորտակ են մեզ միութեան մը վերածող հոգեկան բոլոր կամուրջները...:

Կարօ Մեհեանի մեզմէ ուզածը ա՛յս է միայն:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Մեծ դէմքերու յիշատակի ոգեկոչումը, ինչպէս նաեւ բախտորոշ թուականներու տարեդարձներու յիշատակումը, համազգային հանդիսութիւններով եւ այլազան ձեռնարկներով, հայ կեանքի սրտեռանդ երեւոյթներէն մէկը դարձաւ վերջին քանի մը տարիներուն: Արդարեւ, միա՛յն անցեալ տարի, Հայաստանէն Սփիւռք հանդիսավայել շուքով փառաւորուեցան Կոմիտաս ու Յովհ. Թումանեանը, Կոստինացի տաղանդաւոր երաժիշտն ու Լոռեցի ինքնատիպ բանաստեղծը, իրենց ծննդեան հարիւրամեակին առիթներով:

Յատկապէս գնահատելի է այն ճիգը, որ կատարուեցաւ Հայաստանի մտաւորականութեան կողմէ իրենց լման դիմագիծովն ու լրիւ վաստակովը ներկայացնելու համար երգահանն ու բանաստեղծը:

Թէեւ համազգային կոչումքին մէջ հաւասար բաժին չունեցան, այնուամենայնիւ մեծարանքի արտայայտութիւններէ զերծ չմնացին նաեւ ուրիշ ակնառու գրագէտներ՝ Լեւոն Շանթ, Երուանդ Օտեան եւ դեռ քանի ուրիշներ, նո՛յնպէս իրենց ծննդեան կամ մահուան տարեդարձներուն առիթներով: «Կայսր»ի եւ «Հին Աստուածներ»ու հեղինակը նոյնիսկ առաջին անգամ ըլլալով առանձին հատորի մըն ալ արժանացաւ Հայաստանի մէջ Եդ. Թօփչեանի շահեկան յառաջաբանով, որ լուրջ վերլուծութեան մը կնիքը կը կրէր անկասկած, թէեւ հասկնալի պատճառներով չէր տարածուեր գրագէտին գրական, մանկավարժական լրիւ վաստակին վրայ:

1969ին մահուան յիսնամեակն էր նոյնպէս Արամ Մանուկեանի, որ պատմութեան անբեկանելի դատակնիքովն իսկ հոյլ մը ուրիշ դէմքերու հետ կը հանդիսանայ ոսկեղօծ դագաթը քաղաքական գործիչի, ազգային ղեկավարի եւ մարտիկի տիպարին: Մասնաւորաբար իր հայրենանուէր ծառայութեան բացառիկ արժէքով եւ առաջնորդի բնատուր ձիրքերով:

Մեր ազատագրական պատմութեան շրջանը փայլուն դէմքերու ստուար բանակ մը ունեցաւ անվիճելի կերպով: Այլ սակայն ասոնց մէջ, իրենց գործին բացառիկ տարողութեամբն ու մտքի եւ հոգիի ինքնատիպ ճառագայթումովը, քանի մը դէմքեր միայն դրաւեցին անուաճ գագաթները մարտիկներու եւ գործիչներու լեռնաշարին մէջ:

Ասոնցմէ էր Արամ Մանուկեան:

Հայաստանի անկախութեան գլխաւոր դարբինը, որ անկէ առաջ 1915ին դարձած էր նաեւ անվիճելի առաջնորդը Վասպուրականի ապրիլեան գուպարին, այլ մանաւանդ ճարտար ղեկավարը հայկական առաջին կառավարութեան Վանի մէջ, իր պերճ դիմագիծով եւ պայծառ գործունէութեամբ ի յայտ կուգայ շքեղ հատորի մը էջերու ընդմէջէն, որ կը կրէ «Արամը» խորագիրը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հրատարակութիւնը կազմող վերոյիշեալ հատորը, որ ներքին բովանդակութեամբ շահեկան գիրք մըն է անկասկած, լոյս տեսած է Պէյրութի մէջ:

Յաջորդական կարգով մը 550 էջերու մէջ լուսարձակի տակ կ'առնուին մեծ յեղափոխականին կեանքը իր մանրամասն գիծերով, ինչպէս նաեւ անոր աշխարհայեացքն ու նկարագրի յատկանիշերը:

Հատորը կը բաղկանայ երեք առանձին գլուխներէ, որոնք ներքին շարունակական կապով մը կ'ընդլայնեն, կ'ընդարձակեն եւ կ'ամբողջացնեն կեանքի պատմութիւնը Ղարաբաղի այդ անզուգական զաւկին, որ Պաքուէն Կարս, ապա Վասպուրական եւ հուսկ ուրեմն մինչեւ Սարդարապատ մնաց մի՛շտ իր ժողովուրդի կողքին իբրեւ մարտիկ եւ առաջնորդ:

Այսպէս է, որ մենք զինքը կը տեսնենք Կարսի մէջ Ռուբէնի կողքին, ուր դեռ «սկսնակ» յեղափոխականը արդէն իսկ երեւան կը բերէ կազմակերպչական շնորհներ, այլ մանաւանդ Ռուբէնի գրչին տակ կը բանաձեւուի Արամի ամբողջ մտաշխարհը Հայաստանի եւ Հայութեան ներկայի եւ ապագայի մասին: Ապա Վանի Արամը՝ նախ յեղափոխական եւ սահմանադրական օրերու իր ընթացիկ աշխատանքներով, հուսկ ուրեմն հերոսամարտի ղեկավարը, որ ոգի եւ շունչ է միաժամանակ, մնալով հանդերձ կազմակերպիչներէն մէկը հերոսական պայքարին, որ պսակուեցաւ փառահեղ յաղթանակով:

Բազմաթիւ էջեր հանգամանօրէն կը ներկայացնեն Արամը 1918ի բախտորոշ օրերուն, երբ հերոսական եղակի խոյան–

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Քանի մը ամիս առաջ հոս էի, պատասխանեց Ճօն Կորեկ:

— Բռնակալութեա՞ն շրջանին:

— Այո... Սահմանադրութեան հռչակումէն քիչ առաջ:

— Բայց ի՞նչպէս կրցաք Պոլիս մտնել երբ այնքան դժուար էր, մանաւանդ Ամերիկայէն եկողներուն համար:

— Քիչ մը ճարպիկութեամբ եւ քիչ մը դրամով ամէն բան կարելի է:

— Կ'երեւայ որ շատ կարեւոր գործ մը ունէիք այստեղ:

— Այո, ըսաւ Ճօն չոր կերպով:

— Առեւտրակա՞ն գործեր...

— Ոչ:

— Անձնակա՞ն:

— Ոչ, կրկնեց Ճօն, միշտ չոր շեշտով մը:

Շաւարշ չուզեց աւելի առաջ տանիլ իր հարցուփորձը եւ մտքէն ըսաւ.

— Այս ի՛նչ անտանելի մարդ է...

Իսկ Ճօն Կորեկ, ինքն ալ իր կողմէն չափազանց անտանելի կը գտնէր այս երիտասարդը որ հարցաքննիչ դատաւորի մը պէս զինքը կը ջանար խօսեցնել:

Շաւարշ տեսնելով որ երկու մանկամարդ կիները զուարթօրէն կը շաղակրատեն՝ անոնց մօտեցաւ, մինչ Ճօն գրպանէն սիկարէթ մը հանելով վառեց եւ սկսաւ հանդարտօրէն ծխել, հետեւելով միւսներուն:

— Մրսթըր Ճօն, մրսթըր Ճօն, լսեց յանկարծ ետեւէն ու գլուխը դարձուց:

Արամն էր որ Վահանին հետ կուգար:

Երկու երիտասարդները ուրախութեամբ փութացին իրենց բարեկամին ձեռքը սեղմելու:

— Ո՞ւր այսպէս անյայտ եղեր էք, գոչեց Ճօն՝ Վահանի ուսին զարնելով:

— Արամին հետ ծովեզերքը պտոյտ մը կատարեցինք:

— Բայց գոնէ մեզ դիմաւորելու չէի՞ք:

— Խօսքի բռնուեցանք ու ժամանակը անցաւ, այնպէս որ երբ նաւամատոյց գացինք շոգենաւը արդէն եկած եւ ուղեւորները արդէն դուրս ելած էին:

— Ամբողջ յանցանքը ատորն է, ըսաւ Արամ ցած ձայնով եւ Շաւարշը մատնանիշ ընելով, որ երկու կիներուն հետ խօսակցութեան բռնուած էր ու իրենց առջեւէն քսան քայլ հեռաւորութեամբ կ'երթար:

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց Ճօն:

— Պարզապէս իր քովէն հեռանալու համար պտոյտի ելանք...

— Օ՜, բացարձակապէս իրաւունք ունիք ուրեմն, գոչեց Ճօն խնդալով, վայրկեան մը առաջ ես ալ քիչ մնաց որ պիտի ձգէի փախչէի իր ձեռքէն:

— Արդէ՞ն իսկ, հարցուց Արամ ինքն ալ խնդալով:

— Բայց ո՞վ է այս երիտասարդը, որ այնքան մտերմութիւն ցոյց կուտայ ձեր քրոջ:

Արամ քանի մը բառով բացատրեց:

Ճօն Կորեկ որ գիտէր Զարուհիի հանդէպ Վահանի ունեցած տրամադրութիւնները, այս վերջնոյն նայեցաւ նշանակալից դէմքով մը: Վահան գլուխը անդին դարձուց չուզելով որեւէ յուզումի նշան ցոյց տալ:

— Պէտք է որ յետոյ, երբ առանձին մնանք, խօսեցնեմ Վահանը, ըսաւ ինքնիրեն Ճօն:

Բարսեղ էֆէնտիի վարձած ամարանոցը բաւական ընդարձակ պարտէզի մը մէջ բարձրացող մեծկակ շէնք մըն էր:

Հիւրերը նախ առաջնորդուեցան պարտէզի մէջ գտնուած տաղաւարի մը ներքեւ, ուր օղիին սեղանը դրուած էր այլազան աղանդերներով:

— Կերակուրէն առաջ մէկ քանի հատ կը խմուի, վճռեց Բարսեղ էֆէնտի:

— Հարկաւ, հաստատեց Մարիկեան, մանաւանդ օդաւէտ պարտէզի մը մէջ:

Կիները մերժեցին մասնակցիլ սեղանին ու նախընտրեցին ներս երթալ ու հանգստանալ քիչ մը:

— Ես օղի չեմ գործածեր, յայտարարեց Ճօն:

— Այո, գիտեմ որ դուն ուիսքի կը խմես, ըսաւ Արամ, եւ ըստ այնմ պատրաստութիւն տեսած եմ:

— Շնորհակալ եմ ուրեմն:

Շաւարշ յայտնելով հանդերձ որ ինք օղի չի սիրեր եւ թէ ֆրանսական ըմպելիները կը նախընտրէ, հաւանեցաւ մէկ քանի գաւաթ խմել եւ անշուշտ տակաւին պիտի շարունակէր, երբ եկան հիւրերը ճաշի հրաւիրելու: Բարսեղ էֆէնտի ճոխ սեղան մը պատրաստած էր իր հիւրերուն:

Ճօն Կորեկ պահ մը մօտեցաւ Վահանին, որ ոտքի վրայ կեցած էր եւ կամաց մը դէպի անոր ծռելով ըսաւ.

— Սանկ քիչ մը պտըտինք պարտէզին մէջ:

— Ինչո՞ւ չէ, պատասխանեց երիտասարդը:

— Շատոնց է զիրար չենք տեսած ու շատ բաներ ունինք իրարու պատմելիք:

— Այնպէս է:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(221 – Շար.)

քով մը կարելի եղաւ դարձնել Հայաստանի անկախութիւնը եւ, յետագային, 1918էն 1920 անձեւ քաոսէն ստեղծել Հայ պետականութիւն:

Հատորը վկայակոչութիւններու գեղեցիկ հիւսք մըն է անկասկած, եւ իբրեւ այդպիսին, կը պսակադրէ մեր ազատագրական պայքարի ոսկեմատեանին մէջ իր բովանդակ մեծութիւնը ակներեւ դարձնող Մանուկեան Արամի դէմքը:

Արամներու կեանքն ու գործը կը մնայ մի՛շտ սրբազան աւանդ, պատմութիւն կերտող եւ նկարագիր դարբնող դիւցազնավէպ:

×

Իբրեւ բարեդէպ երեւոյթ, որ Նախաճաշնի մը արձագանգը կուտայ անտարակոյս, շահեկան է արձանագրել այս առթիւ, թէ Հայաստանի մէջ ոմանք, իրողութիւններու եւ դէպքերու ճշգրիտ մատնանշման ճամբով կը փորձեն իր արժանի պատուանդանին վրայ հաստատել Ղարաբաղցի մեծ Հայը: Ու անոր կողքին նաեւ ուրիշներ:

Այսպէս, «Բանբեր Հայաստանի Արխիւների» 1969ի Ա. թիւին մէջ Մարտին Մարտիրոսեան, որ, ինչպէս կը ճշդէ խմբագրական կարճ ծանօթագրութիւնը, եղած է մասնակիցներէն Սարդարապատի ճակատամարտին իբրեւ հրամանատար «հինգերորդ մահապարտ գունդի 3րդ գումարտակի 10րդ վաշտի դասակներէն մէկուն», անդրադառնալով Յ. Թուրշեանի «Սարդարապատի հերոսամարտը» գրքոյկին (*), կէտ առ կէտ կը մատնանշէր վերոյիշեալ գործին մէջ տեղ գտած սխալներն ու կատարուած դիտումնաւոր աղաւաղումները: «Այդ ընկերները, կը ճշդէր յօդուածագիրը խօսելով Թուրշեանի եւ այլոց մասին, յաճախ ճիշդ չեն լուսաբանում ճակատամարտի ռազմական գործողութիւնները եւ իրենց սխալ եւ հակասական եզրերով աղաւաղում են տեղի ունեցած մարտերի ճշգրիտ նկարագրութիւնը եւ թերագնահատում, երբեմն էլ գերագնահատում են կռիւներին մասնակցած որոշ ընկերների դերը»:

«Թերագնահատուած» դէմքերու շարքին յօդուածագիրը կը թուէր Զօր. Սիլիկեանի եւ Արամի անունները գրելով. «Սարդարապատի հերոսը եղել է հայ ժողովուրդը, նրա զինուած ուժերը, որի անմիջական ղեկավարն էր ռազմաճակատի հրամանատար, տաղանդաւոր գնդապետ Դանիէլ-Բէկ Աբիսողոմի Փիրումեանը: Բայց այդ չի նշանակում, որ Թուրշեանը պէտք է թերագնահատի Երեւանի զօրաբաժնի հրամանատար Մովսէս Սիլիկովի (Սիլիկեան), եւ Երեւանի Ազգային խորհրդից առանձնացուած յատուկ յանձնաժողովի ղեկավար Արամ Մանուկեանի եւ շատ ուրիշների պատմական դերը Սարդարապատի յաղթանակի ապահովման գործում»:

Այլ տեղ՝ «ի հարկէ, եղել են եւ դասալիքներ, որոնք Երեւանում սպեկուլյացիայով էին զբաղուած... սակայն այս կարգի թափթփուկները արգելք չեղան, որ ռազմաճակատը թուլանայ այն պատճառով, որ Արամ Մանուկեանը եւ գեներալ Սիլիկովը կատաղի պայքար էին մղում նրանց դէմ եւ ամէն կերպ օժանդակում բանակին»:

«Բանբեր Հայաստանի Արխիւների» խմբագրական ծանօթութեան մէջ դիտել տրուած է, թէ «ընկ. Մարտիրոսեանը Սարդարապատի հերոսամարտի օրերին գտնուել է կրակի առաջին գծում, մի հանգամանք, որ նրա յուշերին տալիս է վաւերագրական բնոյթ եւ համոզիչ դարձնում նրա քննադատական մի շարք դիտողութիւնները Յ. Թուրշեանի գրքոյկի վերաբերեալ»:

Մեր կողմէ որեւէ մեկնաբանութիւն աւելորդ կը դառնայ այս պարագային:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Գիրքը լոյս տեսաւ առաջին անգամ 1965ին, խմբագրութեամբ Աշոտ Յովհաննիսեանի, 10.000 տպաքանակով: Երկրորդ հրատարակութիւնը վերամշակուած ձեւով 1969ին, այս անգամ խմբագրութեամբ Վ. Հ. Պօղոսեանի. տպաքանակ՝ 30.000:

ՆՈՐ ԴԵՂԵՐՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Ցամրընթաց, երկարատեւ հիւանդութիւններ կամ ախտանշաններ շատ կան, որոնցմէ գլխաւորներն են, օրինակ՝ շաքարախտը, սրտի որոշ հիւանդութիւնները, արեան գերճնշումը, մորթային հիւանդութիւնները, չնչարգելութեան եւ մարսողական գործարաններու խանգարումները եւայլն:

Վերոյիշեալ ախտանշաններու դիմաց, բժիշկը կը փորձէ ախտաճանաչումը խորացնել եւ վերջնական դարմանումի ենթարկել հիւանդը: Ու կը պատահի երբեմն, որ վերջապէս բուժուի ենթական:

Ցաճախ, դժբախտաբար, ախտաճանաչում կամ արմատական լուծում կարելի չըլլար կիրարկել եւ հիւանդութիւնը յամրընթաց կը շարունակուի, հիւանդին ստիպելով ենթարկուիլ բժշկական երկարատեւ հսկողութեան եւ դարմանումի:

Բազմաթիւ անձեր կան, որոնք կը սիրեն նորոյթը, նոր դեղերը, նոր բժիշկներու այցերը եւ, ամէն գնով, կը փորձեն հրաշք դեղ մը կամ հրաշք դարմանում մը գտնել...:

Իւրաքանչիւր բժիշկ, իր բնութեան յատուկ եւ նայած իր յաճախած համալսարանին, ստացած ուսման, դարմանումի եղանակ մը ունի, որ ընդհանրապէս կախում ունի իր անձնական տեսակէտէն եւ փորձառութենէն: Սակայն, բոլոր բժիշկներն ալ հիւանդութեան մը դիմաց միեւնոյն ախտաճանաչումը կ'ընեն եւ գրեթէ նոյն դեղերը կուտան: Կը տարբերի դեղը պատրաստող դեղարանը եւ ներկայացնելու ձեւը:

Երկիրներ կան, ուր այլազան պատճառներէ մղուած, դեղերու տուփերը շատ գեղեցիկ ներկայացնելը բացարձակապէս արգիլուած է: Երկիրներ ալ կան, ուր դեղերու պատրաստութիւնը բոլորովին ազատ ձգուած է եւ գործարանատէրերը ոչ մէկ ճիգ չեն խնայեր, գեղեցիկ տուփերով ներկայացնելու համար դեղերը:

Հիւանդներ կան, որոնց օգտաշատ դեղ մը եթէ պարզ տուփով ներկայացուի, վստահութիւն չեն ունենար: Իրենց համար դեղը պէտք է գեղեցիկ տուփի մէջ ըլլայ եւ, յետոյ, պէտք է արժեքինը սուղ ըլլայ: Եթէ դեղին տուփը ներկայանալի չէ ու գինն ալ աժան, ուրեմն այդ դեղը օգուտ մը պիտի չունենայ:

Հարցը հոն է, որ երկարատեւ դարմանումի ենթակայ հիւանդները միշտ նորութիւն կը փնտռեն: Սպասման սրահներու խօսակցութեան նիւթը ընդհանրապէս կը դառնայ իրենց ունեցած հիւանդութեան շուրջ: Եւ դժբախտութիւնը կը պատահի այն ատեն, երբ այցելու մը սկսի գովել իր բժիշկին տուած մէկ նոր դեղը...:

— Շաքարախտի նոր, շատ լաւ դեղ մը կայ: Իմ բժիշկս ինծի յանձնարարեց: Օրական միայն մէկ հատ առնելով բուժուեցայ...:

Ու հիւանդը խանդավառ, երազկոտ, հրաշքի հաւատացող, կը դադրեցնէ իր բժիշկին երկար փնտռտուքներէ ետք իրեն յարմարցուած շաքարախտի դեղը, կը սկսի գործածել իր դրացիին «հրաշք նոր դեղը»:

Երազը կը շարունակուի օրերով, հազար անտեղի խօսքեր կը տեղան խեղճ բժիշկի գլխուն, որ զլացած էր իր հիւանդին տալու՝ արմատական բուժիչ յատկութիւններով նոր հրաշք դեղը: Եւ ահա անակնկալը կը պատահի: Օրին մէկը հրաշքի հաւատացող եւ իր բժիշկին հսկողութենէն հեռացած հիւանդին կը պատահի ամէնէն անսպասելին՝ «շաքարախտի մահաքունը»... (քոմա):

Առնենք յամրընթաց արեան գերճնշում ունեցող հիւանդ մը: Իր բժիշկը, շնորհիւ դեղերու, կրցած է յառաջ բերել արեան բնականոն գերճնշում մը: Եւ ահա, դրացին կամ ազգականը կը սկսին գովել իրենց գործածած դեղին յատկութիւնները, միեւնոյն ատեն աւարկելով, թէ իրենց բժիշկը վերջին նորոյթ դեղը տուած է եւ թէ փոխանակ օրական երկու կամ երեք անգամ առնելու կը բաւէ երկու օրը մէկ առնելը...:

Ու հոս է, որ մեզի զարմանք կը պատճառեն եւ երբեմն շուարումի կ'ենթարկեն պարզամիտ հիւանդներու հարցումները.

— Հապա լուր չունի՞ք: Արեան գերճնշումը իջեցնող նոր դեղ կայ եղեր եւ դուք ինծի չէք տար:

Դժբախտաբար մարդիկ կան, որոնք դեռ չեն ըմբռնած, թէ գերճնշում ունեցող երկու անձերու կարելի չէ կիրարկել նոյն դեղերը, նոյն քանակով: Բժիշկը դեղը տալէ առաջ, մանաւանդ արեան գերճնշումի պարագային, նկատի կ'ունենայ ենթակային տարիքը, սրտանօթային դրութիւնը, երիկամունքի առողջական վիճակը, կշիռքը, արհեստը, ջղային եւ հոգեկան վիճակները, եւայլն, եւայլն:

Ցամրընթաց հիւանդութեան մը դիմաց, երբ բժիշկը կրցաւ հաւասարակշռել դեղի տեսակին եւ քանակին աստիճանը եւ երբ վստահ ըլլայ, թէ զանոնք երկար տարիներ գործածելով հիւանդը ոչ մէկ թունաւորում չունենար, ալ ինչո՞ւ նոր դեղ փնտռել, ինչո՞ւ նոր արկածախնդրութիւններու ետեւէն երթալ, մանաւանդ շատերու պարագային, առանց իսկ խորհրդակցելու իրենց ընտանեկան բժիշկին հետ:

Որքա՜ն շատ է թիւը այն հիւանդներուն, որոնք կը սիրեն, մեղադրանքը չըթներուն, նոր բժիշկին առջեւ շարել իրենց նախորդ բժիշկներուն յանձնարարած դեղերը, որոնք երբեմն միայն տուփի եւ ձեւի տարբերութիւն ունին, իսկ մէջի դեղերուն քիմիական բաղադրութիւնները կը մնան նոյնը:

Հիւանդը եթէ ամփոփուի եւ խորհի, թէ որքան ժամանակ, դրամ, մտային եւ հոգեկան կեդրոնացում պիտի շահէր, եթէ հետեւէր առաջին բժիշկի դեղերուն, խնամքին: Դժուարութեան մը դիմաց, ինչո՞ւ չխորհրդակցիլ անոր հետ:

Շատ անգամ բժիշկը, առաջին այցելութենէն շատ լաւ չի կրնար գուշակել, չափել հիւանդի մարմնին տարողութիւնը եւ դեղին քանակը քիչ մը շատ եւ կամ ալ քիչ մը նուազ կը թելադրէ: Քանակի պարզ փոփոխութիւն մը, կամ գործածութեան եղանակի բարեփոխում մը կը բաւէ, եւ արդէն հիւանդը խնայած կ'ըլլայ ինքզինքին լուրջ տաղտուկներ:

ՏՈՔԹ. ԶԱՔԱՐ ՄԿՐԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Համբերութիւնը բանալի մըն է, որ կը յարմարի ամէն կղպանքի:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ

Շատ զռացող էշը քիչ կ'ուտէ:

ՍԿՈՎՏԱԿԱՆ

Մուտ քալէ բայց շիտակ խօսէ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ա՛խ, ինծի հետ Աւստրիոյ մասին մի խօսիք: Գուցէ ես բան մը չեմ հասկընար, բայց այնքանը պարզ է, որ Աւստրիա երբեք պատերազմ չուզեց եւ հիմա ալ չուզեր: Ան մեզի պիտի դաւաճանէ: Ռուսիա մինակը պիտի հանդիսանայ Եւրոպայի փրկիչը: Մեր բարերարը գիտէ իր բարձր կոչումը եւ հաւատարիմ պիտի մնայ անոր: Ահա՛, այն միակ բանը որուն ես կը հաւատամ: Մեր բարի եւ անհաման թագաւորին կը սպասէ ամենամեծ դերը աշխարհի վրայ եւ Ան այնքան առաքինի եւ բարի է, որ Աստուած երեսի վրայ չի ձգեր զայն եւ կը կատարէ իր կոչումը՝ խեղդել յեղափոխութեան հրէշը, որ այժմ աւելի եւս սարսափելի է յանձինս այդ մարդասպանին եւ չարագործին: Մենք միայնակ պիտի փըրկենք անմեղին արիւնը... Որո՞ւ վրայ պիտի յուսանք, ձեզի կը հարցնեմ, որո՞ւ ... Անգլիան իր վաճառականական ոգիով չըմբռներ եւ չի կրնար ըմբռնել Աղեքսանդր կայսեր հոգիին ամբողջ բարձրութիւնը: Ան հրաժարեցաւ Մալթան մաքրելէ: Ան ինչ որ յետին մտքեր կը փնտռէ մեր գործունէութեան մէջ: Ի՞նչ ըսին անոնք Նովոսիլցեւին.. ոչի՛նչ: Անոնք չհասկցան, անոնք չեն կրնար հասկնալ մեր կայսեր անձնուրացումը, որ ոչ մէկ բան կը ցանկայ իր անձին համար եւ ամէն բան կ'ուզէ աշխարհի բարիքին համար: Եւ ի՞նչ խոստացան անոնք: Ոչի՛նչ: Եւ խոստացածնին ալ պիտի չկատարեն: Փրուսիան արդէն յայտարարեց թէ Պոնափարթ անպարտելի է, թէ ամբողջ Եւրոպան բան մը չի կրնար ընել անոր հանդէպ...: Ես թէ՛ Կառտէնպէրկի թէ՛ Կաուկվիցի ոչ մէկ խօսքին կը հաւատամ: Ես կը հաւատամ մէկ Աստուծոյ եւ մեր սիրելի կայսեր բարձր ճակատագրին: Ան պիտի փրկէ Եւրոպան...:

Ցանկարծ կեցաւ, ծաղրաբար ժպտելով իր իսկ ոգեւորութեան վրայ:

— Ես կը կարծեմ, ըսաւ իշխանը ժպտելով, որ եթէ մեր սիրելի Վինցենկերոտի փոխարէն ձեզ ղրկէին, դուք յարձակումով մը պիտի գրաւէիք Փրուսիոյ թագաւորին համաձայնութիւնը: Դուք քաջ ճարտարաբան էք: Կը բարեհաճի՞ք ինծի թէյ մը տալ:

— Այս վայրկեանիս, գիտէ՛ք, աւելցուց ան կրկին հանդարտանալով, այսօր ինծի մօտ երկու շատ հետաքրքիր անձնաւորութիւններ կան, մէկը Մոնմորանսիներուն ազգակից է Ռոհանովներու գծով, Ֆրանսայի ազնիւ ընտանիքներէն մէկը: Եւ յետոյ Մարինօ աբբան. դուք կը ճանչնա՞ք այդ խորամիտ մարդը: Ան ընդունուած է կայսեր կողմէ, գիտէ՞ք:

— Ա՛խ, շատ ուրախ պիտի ըլլամ, ըսաւ իշխանը: Ըսէք, խնդրեմ, աւելցուց ան կարծես շափազանց անկարեւոր բան մը յիշելով, մինչդեռ, ինչ բանի մասին որ կը հարցնէր, անոր այցելութեան ամենագլխաւոր պատճառը կը կազմէր: Ճի՞շդ է որ մայր թագուհին պարոն Ֆունգէլի Վիէննայի մէջ առաջին քարտուղար նշանակուելուն փափաքող է:

Վասիլիյ իշխանը կ'ուզէր իր զաւկին համար ձեռք ձգել այդ պաշտօնը, որ Մարիա Ֆէոտորովնա կայսրուհիին միջոցով, կը ջանային պարոնը տեղաւորել:

Աննա Փավլովնա աչքերը գրեթէ բոլորովին գոցեց, ի նշան այն բանի թէ ոչ ինքը եւ ոչ մէկը չեն կրնար իմանալ թէ ինչ բան հաճելի է կայսրուհիին եւ ինչ բան, ոչ:

— Պարոն Ֆունգէն մայր թագուհիին ներկայացուած է անոր քրոջ միջոցով, ըսաւ ան տխուր, չոր շեշտով մը:

Այն վայրկեանին երբ Աննա Փավլովնա կայսրուհիին անունը տուաւ, յանկարծ դէմքը ստացաւ հաւատարմութեան եւ յարգանքի պայծառ եւ ճշմարիտ արտայայտութիւն մը միացած վշտի հետ: Այս բանը կը պատահէր ամէն անգամ, երբ խօսակցութեան մէջ կը յիշուէր իր բարձր հովանաւորուհիին մասին: Ցետոյ ըսաւ որ Նորին Բարձրութիւնը բարեհաճեցաւ իր յարգանքները յայտնել պարոն Ֆունգէլին. եւ անոր հայեացքը նորէն վշտով պարուրուեցաւ:

Իշխանը անտարբերութեամբ լռեց: Աննա Փավլովնա իրեն յատուկ պալատականի եւ կնոջ խորամանկութեամբ կ'ուզէր թէ խայթել իշխանը որ յանդգնեցաւ այնպէս անտարբեր վերաբերմունք ցոյց տալ անձնաւորութեան մը վերաբերմամբ, որ ներկայացուած է կայսրուհիին եւ թէ միաժամանակ մխիթարել զայն:

— Բայց գիտէք ձեր ընտանիքին մասին, ըսաւ ան, գիտէք որ ձեր աղջիկը չափահաս ըլլալէն ի վեր, ամբողջ հասարակութեան հիացմունքին առարկան կը կազմէ: Զայն գեղեցիկ կը գտնեն որպէս այգը:

Իշխանը խոնարհեցաւ ի նշան յարգանքի եւ երախտագիտութեան:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Այրի Տիկին Լուսի Կարապետեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի (Հոկտ. 11ին) Կիրակի Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ իր սիրեցեալ ամուսնոյն, ինչպէս նաեւ իրենց եղբօր եւ աղգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Գեղամ Պէյազեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՊԷՅԱԶԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Աստուր Քղելեանէ իրենց որդւոյն ամուսնութեան առթիւ 50 ֆ.:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 4 Հոկտ., տասնեւհինգերորդ տարեդարձն է օծման եւ գահակալութեան Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին եւ Ծայր. Պատրիարք Ամենայն Հայոց:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր մաղթանք Հայրապետական:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին, աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի արեւշատութեան համար:

ՍԵԻՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
– ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ –
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 8ին

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կըրնոպլի Կապոյտ Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին դպրոցի սրահին մէջ: Մեր սիրելի ծնողքներէն կը խնդրենք պաղատագին՝ արձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել զանոնք հայեցի դաստիարակութեամբ:

×

ՏԷՍԻՆ .— Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերսկսի 1 Հոկտ., Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 17, Շաբաթ 14էն 16, Հ. Յ. Դ. Տան դպրոցի սրահը:

×

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 1ին Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին:

Դասընթացքները տեղի կ՚ունենան Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ ժամը 17, Շաբաթ կ. յ. ժամը 14,30էն մինչեւ 17, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12:

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները Հայկազեան վարժարան՝ ստանալու համար տոհմիկ հայկ. դաստիարակութիւն եւ սորվելու Մեսրոպեան քաղցրահնչիւն բարբառը:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ .— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի հերթական ժողովը Հինգշաբթի (Հոկտեմբեր 1) ժամը 21ին, ընկ. Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ .— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Շալճեան եւ զաւակները	5.000 ֆ.
Պր. Արման Հիւսեան	500 ֆ.
Տէր եւ Տիկին Դ. Սրապեան	150 ֆ.
Ոմն Կապոյտ Խաչի կայանէն	100 ֆ.
Ողբացեալ Տիկին Տօլպաշեանի թաղման փ. ծաղկեպ.	1.450 ֆ.
Ողբացեալ Տիկին Ա. Սարգիսեանի քառասունքի առթիւ	150 ֆ.
Ողբացեալ Տիկին Կ. Տորումեանի թաղման փ. ծաղկեպ.	50 ֆ.
Ողբացեալ Թ. Արամեանի թաղման փ. ծաղկեպ.	50 ֆ.
Ողբացեալ Տիկ. Մ. Աստուրեանի քառասունքին Տէսինէն	100 ֆ.
Ողբացեալ Պր. Ժ. Մակարեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի	40 ֆ.

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (4 Հոկտ.) պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Հ. Նորվան Վրդ.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1970 ՏԱՐՈՒԱՅ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
18 ՆՈՅԵՄԲԵՐԷՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ԵՒ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՆ՝ 2200 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ՏԷՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը՝ իր տարեշրջանի վերջաւորութեան առթիւ, կը նախաձեռնէ խնջոյքի մը Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ: Տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 4, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5էն սկսեալ մինչեւ ուշ գիշեր:

Պիտի ըլլան անակնկալներ, երգեր, նաեւ հայկական եւ ֆրանսական պարեր, մասնակցութեամբ «Կռունկ» նուագախումբի, որ պիտի ստեղծէ իսկական տաք մթնոլորտ:

Տեղւոյն վրայ պիտի գտնէք ամէն տեսակի զովացուցիչներ եւ արեւելեան զանազան ուտեստեղէններ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղին վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները գալամ մը թէյի շուրջ, Հոկտ. 5ին կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկերուհի Պառաւեանի բնակարանը:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ (3 Հոկտ.) նոր ակումբի սրահին մէջ, Ռիւ Վիքթոր Ֆօքիէ, ժամը 16ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Հոկտ. 18ին Սեւրի Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը, ժամը 17էն 20:

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փարիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանգստեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, երեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէնի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ՚ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջականները, Պէյրութ, թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ԾՈՒԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝
Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշդուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 2 OCTOBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.929
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.929

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԱՋՈՐԴ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նախագահ Նասրի ազգային թաղումը տեղի կ'ունենար Հինգշաբթի առաւօտ, ինչպէս հաղորդուած էր նախօրօք: Համաձայն նախագծուած ծրագրին, յուղարկաւորութեան թափօրը իր անցքի ճամբով պիտի ոգեկոչէր Նասրի գործունէութեան գլխաւոր հանգրուանները, որոնք այլեւս Եգիպտացիներուն համար պատմական նշանակութիւն ունին: Այսպէս՝ Քուպպէի պալատէն պիտի փոխադրուէր Յեղափոխութեան Խորհուրդի կեդրոնը, Կիզէ, ուրկէ զինուորական մահկառքով մինչեւ Մանշիէթ Էլ Պաքր, ուր կրօնական արարողութենէ մը ետք պիտի թաղուէր իր անունով մկրտուած մզկիթին մէջ:

Նասրի թաղման նախօրէին, շատերու կարգին Զօր. տը Կոլ եւս ցաւակցական գրութիւն մը ուղղեց Փարիզի եգիպտական դեսպանին: Ֆրանսայի նախկին նախագահը կը շեշտէր, թէ Նասր իր իմացականութեամբ, կամքով եւ արիութեամբ իր երկրին եւ արաբ աշխարհին բացառիկ ծառայութիւն կատարեց: Պատմական դժուար եւ ծանր ժամանակաշրջանի մը մէջ միշտ պայքարեցաւ անոնց անկախութեան, պատուին եւ մեծութեան համար:

Մինչ եգիպտացի ժողովուրդը կը սգայ իր առաջնորդին կորուստը, անդին կառավարական եւ դիւանագիտական շրջանակներու մէջ լուռ աշխատանք կը կատարուի Ռայիսին փոխանորդը գտնելու համար:

Նախագահ Նիքսընի կարծիքով դժուար է այժմէն իսկ նախատեսել, թէ ի՞նչ անդրադարձ պիտի ունենայ Նասրի մահը, որով անհրաժեշտ է սպասել տեսնելու համար, թէ Եգիպտոս պիտի կառավարուի պետական անձնաւորութեա՞մբ մը, թէ՝ հաւաքական ղեկավարութեամբ:

Քաղաքական շրջանակները համաձայն են հաստատելու, թէ Խորհ. Միութիւնը կ'աշխատի անակնկալի առջեւ չգտնուիլ եւ այժմէն իսկ կը փորձէ կարգադրել խնդիրը: Այսպէս է, որ Կոսիգին, որ Եգիպտոս մեկնած էր խորհրդային կարեւոր պատուիրակութեան մը գլուխն անցած, յիսուն վայրկեանի տեսակցութիւն մը ունեցած է Անուար Էլ Սատաթի հետ, որ, ինչպէս ծանօթ է, Եգիպտոսի փոխ–նախագահն է: Այս հանդիպումին մասին խօսելով, Միջին Արեւելքի մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէր, թէ երկու անձնաւորութիւններն ալ իրենց բաղձանքը յայտնեցին ամրապնդելու բարեկամական սերտ յարաբերութիւնները Խորհ. Միութեան եւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան միջեւ: Հանդիպումին ներկայ գտնուած են Եգիպտոսի Պաշտպանութեան նախարարը՝ Զօր. Մոհամմէտ Ֆաուզի, Ալի Սապրի եւ ուրիշներ:

Համաձայն քաղաքական դէտերու, Կոսիգին երկու առաքելութիւն ունի կատարելիք Գահիրէի մէջ — հաստատել Խորհ. Միութեան ներկայութիւնը եւ պատրաստել տեղեկագիր մը, որով Մոսկուա պիտի ճշդէ իր ապագայ դիրքը Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան հանդէպ:

Մոսկուայի համար երկու ծայրայեղ դիրքեր կրնան վնասել իր քաղաքականութեան՝ այսպէս կոչուած «ամերիկանացում» մը կամ «պաղեստինականացում»: Մոսկուա կը փափաքի միջին ճամբան, այսինքն շարունականացումը Նասրի քաղաքականութեան:

Արաբ աշխարհն եւս կը հետաքրքրուի այս խնդրով, քանի որ առջի օր Գահիրէի մէջ անակնկալ վեհաժողով մը տեղի ունեցաւ, Սուտանի նախագահին գլխաւորութեամբ, քննելու համար «արաբ ազգին» քաղաքականութիւնը Նասրի մահուան առթիւ:

Շատերու համար յատկանշական կը նկատուի «Ալ Ահրամ»ի մէջ հրապարակուած Զաքարիա Մոհիէտինի դամբանականը, որով Եգիպտոսի նախկին նախագահը, որ արեւմտասէր մը կը նկատուի, կը շեշտէ իր եւ Նասրի միջեւ հաստատուած բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը «աւելի քան 30 տարիներէ ի վեր»: Յիշեցնենք, որ «Ալ Ահրամ»ի խմբագրապետն է Հէյքալ, որ կը նկատուէր անպաշտօն բանբերը Նասրի տեսակէտներուն:

× Ամմանի մէջ կատարեալ անդորրութիւն կը տիրէ: Արաբ հսկիչ մարմնին կարգադրութեամբ մայրաքաղաքէն հեռացան Ֆէտայիները եւ յորդանանեան զրահապատները: Ֆէտայիները պիտի հաստատուին սահմանագլուխին վրայ:

Յորդանանի հիւսիսային մասին եւ յատկապէս Ռամթայի մօտ բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են, համաձայն Դամասկոսի պաղեստինեան ձայնասփիւռին: Բանակը ռմբակոծած է պաղեստինեան դիրքերը:

Վերջին պահուն կը ճշդուէր թէ կռիւները դադրած են:

× Վեց Պաղեստինցիներ, որոնք ձերբակալուած էին Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ, ազատ արձակուեցան: Անոնց մէջ կը գտնուի Լէյլա Խալէտ, որ Լոնտոնի օդակայանին մէջ օդահէնութեան փորձ մը կատարած էր «Էլ Ալ» իսրայէլեան օդանաւի մը վրայ:

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԿԱՄԱԼ ՆԱՍՐ

Ա.

1918

Յունուար 15 — Ծնունդ Կամալ Ապտէլ Նասրի, Աղեքսանդրիա, ուր կը ստանայ իր նախակրթական ուսումը: 1936ին կը ստանայ երկրորդական ուսմանց աւարտական վկայականը:

1937 — Մուտք զինուորական վարժարան, 16 ամիս ետք շրջանաւարտ փոխտեղակալի աստիճանով:

1939 — Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի պայթումին՝ կը տեղափոխուի նախ Աղեքսանդրիա, ապա՝ Էլ–Ալամէյն եւ, վերջապէս, Սուտան: 1942 Յունուարին դասատու կը նշանակուի Հարիւրապետի աստիճանով զինուորական վարժարանի, Գահիրէ:

1948 — Նասր կը մասնակցի պաղեստինեան պատերազմին. ծանրօրէն կը վիրաւորուի կուրծքէն:

1952 Յուլիս 23 — Զինուորական պետական հարուած: «Ազատ սպաները», որոնց շարքին նաեւ Նասր, կը գրաւեն սպայակոյտի կեդրոնատեղին եւ կը պարտադրեն Թագաւորին Զօր. Մոհամմէտ Նեկիպի նշանակումը բանակի գլուխը. Ալի Մահէր կը նշանակուի վարչապետ:

Յուլիս 26 — Ֆարուք կը հրաժարի գահէն:

Սեպտ. 7 — Նոր դահլիճ մը կը կազմուի, Զօր. Նեկիպ կը դառնայ վարչապետ, սակայն իրական իշխանութիւնը կը գտնուի ինը սպաներու ձեռքը, որոնք կը կազմեն յեղափոխութեան հրամանատարական Խորհուրդը:

Դեկտ. 10 — Կը ջնջուի Սահմանադրութիւնը. քիչ ետք արգելքի տակ կ'առնուին քաղաքական կուսակցութիւնները:

1953 Յունիս 18 — Հանրապետութիւն կը հռչակուի: Զօր. Նեկիպ նախագահ եւ վարչապետ կը նշանակուի: Գնդ. Նասր կը ստանձնէ փոխ–վարչապետի եւ Ներքին նախարարի պաշտօնները:

1954 Փետր. 25 — Զօր. Նեկիպի պաշտօնազրկում. կը փոխարինուի Նասրի կողմէ քանի մը օր ետք:

Յուլիս 27 — Նասր իր առաջին ելոյթը կ'ունենայ միջազգային թատերաբեմին վրայ: Կը ստորագրէ անգլեւեգիպտական համաձայնագիրը, որով Անգլիացիք քսան ամսուան ընթացքին պէտք է պարպեն Սուէզի Ջրանցքի շրջանը:

Հոկտ. 26 — Մահափորձի կ'ենթարկուի «Մահմետական Եղբայրներու» կողմէ, երբ Աղեքսանդրիոյ մէջ ճառ կ'արտասանէր: Կ'ազատի: Ձերբակալութիւններու շարքը կը սկսի. բազմաթիւ մահավճիռներ պիտի տրուին յետագային:

1955 Ապրիլ — Նասր Պանտունկի խորհրդաժողովին կը մասնակցի, ուր արաբ ազգայնականութեան մասին կարեւոր ճառ մը կ'արտասանէ:

Սեպտ. 27 — Համաձայնութիւն Չեխոսլովաք զէնքերու Եգիպտոսի յանձնումին մասին:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

1956 Յունուար — Նոր Սահմանադրութեամբ մը նախագահական զօրաւոր իշխանութիւն ձեռք կը ձգուի:

Յունիս 23 — Սահմանադրութիւնը կը վաւերացուի հանրաքուէով. նոյն ատեն քուէարկողները Հանրապետութեան նախագահ կ'ընտրեն Նասրը:

Յուլիս 19 — Ամերիկացիք ետ կը քաշեն Ասուանի Ջրամբարը շինելու իրենց առաջարկը:

Յուլիս 26 — Նախագահ Նասր Աղեքսանդրիա արտասանած ճառի մը ընթացքին կը յայտարարէ, թէ Սուէզի Ջրանցքը ազգայնացուած է. անոր շահագործումէն ձեռք ձգուած շահը պիտի յատկացուի Ասուանի Ջրամբարի շինութեան ծախքերուն:

Հոկտ. 29 — Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Յորդանանի միջեւ հաստատուած միացեալ հրամանատարութեան մը մասին կատարուած յայտարարութենէն հինգ օր ետք, իսրայէլեան ուժերը կը խուժեն Սինայի եւ կը յառաջանան դէպի Ջրանցք:

Հոկտ. 31 — Կը սկսին ֆրանքեւանգլիական օդային գործողութիւնները Եգիպտոսի դէմ: Հինգ օր ետք դաշնակից վայրաշուները եւ զինուորները ցամաքահանում պիտի կատարեն Փորթ Սայիտի շրջանին մէջ:

Նոյեմբեր 6 — Անգլիոյ վարչապետը՝ Սըր Անթընի Իտըն, տեղի տալով ամերիկեան ճնշումին առջեւ, կը յայտարարէ, թէ վերջ կը տրուին գործողութիւններուն: Ամիս մը ետք անգլիական եւ ֆրանսական ուժերը կը հեռանան, իսկ Իսրայէլացիք Յունուարին կը պարպեն Սինայը, ի բաց առեալ Կազայի եւ Շարմ Էլ Շէյխի շրջաններէն, որոնք Եգիպտոսի պիտի վերադարձուին Մարտին միայն:

1957 Յուլիս — Ընտրութիւններ կը կատարուին նշանակելու համար Ազգային Ժողովի 350 անդամները, համաձայն 1956ի Սահմանադրութեան տրամադրութեան: Բացման օրը, 22ին, նախագահ Նասր ի նպաստ կ'արտայայտուի Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ հաստատելի համադաշնակցութեան միտքին:

1958 Փետրուար 1 — Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան անունին տակ պաշտօնապէս կը ծանուցուի Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միութիւնը: 21ին, երկու երկիրներու մէջ կատարուած հանրաքուէն կը վաւերացնէ այս որոշումը եւ Նասր առաջին նախագահը կ'ըլլայ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան:

Յուլիս 19 — Պետական հարուածով կը տապալի Իրաքի թագաւորութիւնը. պաշտպանողական համաձայնութիւն մը կը կնքուի Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան եւ Իրաքի միջեւ:

1961 Սեպտ. 28 — Սուրիոյ բանակը դժգոհ իր երկրին ենթակայական դիրքէն Եգիպտոսի նկատմամբ, իշխանութիւնը ձեռք կ'առնէ Դամասկոսի մէջ, ուր կը ծանուցանէ Սուրիոյ անջատումը Արաբ Միացեալ Հանրապետութենէն: Նասր նախ կոչ կ'ուղղէ դիմադրութեան, սակայն շաբաթ մը ետք տրամադիր կ'ըլլայ ընդունելու Սուրիոյ անկախութիւնը:

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 16ին, Փարիզի Առ. Տեքօռաթիֆի Թանգարանին մէջ բացումը պիտի կատարուի «Հայաստանի արուեստը Ուրարտուէն մինչեւ մեր օրերը» ցուցահանդէսին: Ութ հարիւր ցուցանմոյշներ պիտի ներկայացնեն Հայաստանի նիւթական մշակոյթին բազմադարեան հարստութիւնը: Պիտի ցուցադրուին հին վարպետներու բազմաթիւ գործեր, որոնք յայտնաբերուած են Թէյշէպայինի, Էրեբունիի, Արգիշտիխինիլինի, Արմաւիրի, Դուինի, Անիի, Սեւանի բնակատեղիներու մէջ:

Հայ գեղանկարիչներու եւ քանդակագործներու հարիւր գործեր այցելուներուն պիտի նկարագրեն Հայաստանի անցեալն ու ներկան: Ցուցանիւթերը կ'ընդգրկեն հին հայկական գեղանկարչութիւնը, ինչպէս նաեւ Յակոբ Յովնաթանեանի, Յովհաննէս Այվազովսկիի, Գէորգ Բաշինջաղեանի, Վարդգէս Սուրէնեանցի, Եղիշէ Թադեւոսեանի, Ստեփան Աղաջանեանի, Փանոս Թերլեմէզեանի, Սեդրակ Առաքելեանի, Ալեքսանդր Բաժբէուկ–Մելիքեանի, Մարտիրոս Սարեանի եւ ուրիշներու գործերը: Հայ դասական գործերու հետ ցուցահանդէսին կը ներկայացուին վերջին ժամանակակից մեծ վարպետներն ու քանդակագործները, ինչպէս նաեւ ժողովրդական հմուտ վարպետներու եզակի գործերը: Արուեստասէրները կը ծանօթանան հայկական սքանչելի ձեռագիրներուն, որոնք միջնադարեան կնիք ունին եւ ձեւաւորուած են Կիլիկիոյ, Վասպուրականի, Տարօնի եւ Սիւնիքի մէջ: Ներկայացուած 16 ձեռագիրներ ծաղկած են մանրանկարիչներ Աւագ, Սարգիս Պիծակ, Գրիգոր, Յակոբ Ջուղայեցի եւ ուրիշներ: Այդ ձեռագիրներէն ամէնէն հինը Ժ. դարուն պատրաստուած Աւետարանի պատառիկներն են: Բազմաթիւ ուրիշ նիւթեր ալ ցոյց պիտի տան Ուրարտուի, հին հայկական եւ ժամանակակից ճարտարապետութիւնները: Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն այն յատակագիծերը, լուսանկարները եւ գծագրութիւնները, որոնք կը պատկերացնեն Էրեբունի եւ Թէյշեբայինիի կարգ մը շինութիւնները, Զուարթնոցի եւ Հռիփսիմէի տաճարները, Գեղարդի համակառոյցը, Գառնիի մեհեանը:

ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՏԻԳՐԱՆ ԵՐԿԱԹ

Դժբախտ բան է որ երէկուան արժէքները մեր միջէն կ'իյնան տարեդարձներ մոռնած ատեն։ Ո՞վ պիտի յիշէր, օրինակ, Տիգրան Երկաթը, եթէ անոր ծննդեան հարիւրամեակը չզուգադիպէր այս տարուան, եւ ո՞վ փոյթ պիտի ընէր յիշեցնելու ուրիշներուն ալ անունը այն մեծ հոգիով ու մեծ տեսիլքներով դժբախտ երիտասարդին՝ որ աչքերը կը փակէր հազիւ 29 տարեկան, աստղի նման շողալով հայ երկնակամարին վրայ, հայ ժողովուրդի պատմութեան ամէնէն մռայլ օրերուն։

Կարապետ Պիլեզիկճի, որ Տիգրան Երկաթ ծածկանունը պիտի ստորագրէր յետագային՝ հայ ժողովուրդի յուզումներուն կապուելէ յետոյ, Պոլիս ծնած էր 1870ին, հայ կաթողիկ ընտանիքի մը ծոցը՝ ուր խորթ էին հայ աւանդութիւններն ու լեզուն, եւ ուսումը առած Փարիզի մէջ՝ իր հոգին կապած ֆրանսական մշակոյթին ու մտածումին։ Ան առաջին օրէն ցոյց տուաւ գրական բացառիկ ձիրքեր, որոնք զինք դրչի մարդոց շրջանակը մտցուցին, բարեկամական կապերով մօտեցնելով զինք օրուան կարկառուն դէմքերէն շատերուն, ինչպէս Ժան Ֆինոյի եւ Ժան Ժօռէսի, Էմիլ Զոլայի եւ Տընի Քոշէնի, բայց մանաւանդ Մօրիս Պառէսի, որ բարեկամ պիտի մնար իրեն գերեզմանէն ալ անդին։

Ֆրանսա մնաց ուսումը լրացնելէ ետքն ալ,և ապրուստը շահելու համար դրամատան մը պաշտօնեայ եղաւ, փարած մնալով սակայն իր բուն կոչումին, որ գրականութիւնն էր։ Նուվէլ Ռըվիւ, Նուվէլ Ռըվիւ Էնթէրնասիոնալ, Ֆիկարօ, Կոլուա սիրով հիւրընկալեցին զինք, ու լոյս ընծայեցին իր նախափորձերը, որոնք «Կարապետ Պէյ» ստորագրուած, կը նախատեսէին գրչի վարպետ մը եւ միեւնոյն ատեն քաղաքական մտածող մը՝ որ շատ խոր ըմբռնած էր Արեւելքը իր ժողովուրդներով ու բարքերով։

Ապրուստի դժնդակ պայմանները Պոլիս վերադարձուցին զայն 1893ին։ Ֆրանսական պատմութեան դասախօսի պաշտօնն ստանձնեց Թուրք դպրոցի մը մէջ, միեւնոյն ատեն Արեւելքի մասին շահեկան յօդուածներ ղրկելով Ռըվիւ տէ Ռըվիւի, որուն թղթակիցն էր, եւ աշխատակցելով Շահնազարի ու Արփիարեանի Հայրենիքին ալ, ուր «Կարապետ» եւ «Մեր-Կարօ» ստորագրութիւններով լոյս ընծայեց շահեկան էջեր, որոնց մէջ ուշագրաւ եղան 1895 եւ 1896 տարիներուն իր հրատարակած « Մանկական Հոգիները »։

Այդ տարիներուն էր որ յեղափոխականը խմորուիլ սկսաւ իր մէջ։ Նախ շրջումներ ստեղծեց լուսամիտ Թուրքերու հետ, որպէսզի չարժման մղէ զանոնք Համիտեան լուծին դէմ ծառանալու, իսկ երբ սկսան Համիտի սարքած կոտորածները՝ այլեւս իր մտածումը լիովին նուիրեց իր ժողովուրդի դատին, իր գրիչը սպաս դնելով անոր։

Կրաւորական աջակցութիւն մը այդ դատին՝ փոքր կը թուէր իրեն։ Կ'ուզէր պայքարի անցնիլ ազատ երկինքի մը տակ։ 1896ի վերջերուն խոյս տուաւ Պոլսէն ու իր առաջին կայքը Աթէնքն ըրաւ։ Յոյն գրական աշխարհը, յանձին Քոսթի Փալմասի եւ ուրիշ կարկառուն դէմքերու, ջերմօրէն շրջապատեց զայն, իսկ իր պատմական ճառը, զոր արտասանեց պառնասեան գրական կաճառի բեմէն 1896 Հոկտեմբեր 7ին եւ որ պանծացումն էր հայ եւ յոյն ժողովուրդներու դարաւոր կապին ու նոր օրերու եղբայրութեան, յափշտակութեամբ լսուեցաւ։

Տիգրան Երկաթ չէր կրնար իրարմէ բաժնել միեւնոյն լուծին տակ տուայտող ժողովուրդներու դատը։ Ան յարեցաւ յունական Էթնիքի Էթերիա յեղափոխական կազմակերպութեան մղած պայքարին, այդ պայքարին փորձելով կապել նաեւ իր ժողովուրդին ընդվզումի ճիգերը։

Յունաստան բնակութեան իր շրջանին յօդուածներ կը տեղացնէր եւրոպական մամուլին, ու կը պատրաստուէր աւելի տենդագին գործունէութեան մը՝ անցնելով կրկին Փարիզ, եւ օգտագործելով իր ունեցած կապերն ու վարկը՝ մտաւորական շրջանակներու մէջ։

Ախտը՝ որ վաղուց կը սպառնար անկողին գամել զայն, յաղթական հանդիսացաւ ի վերջոյ։ Գնաց ապաստան գտնել Աթէնքի մէկ հիւանդանոցը, ուր ոչ մէկ զուրգուրանք պակաս չըրին։ Բայց ան կ'ըղձար գտնել մայրական գիրկը՝ աչքերը հոն փակելու համար։ Պոլսոյ իր սիրելիները յաջողցուցին իր դարձը, ու տուն վերադարձաւ Տիգրան Երկաթ, յանձնուելու համար մահուան անկողնին։ Ան հեռացաւ աշխարհէն 1899 Դեկտեմբեր 1ին եւ գնաց թաղուիլ Շիշլիի հայ-կաթոլիկ գերեզմաննոցը՝ երկու ուրիշ մեծ Հայերու, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի եւ Պետրոս Ադամեանի կողքին։

×

Տիգրան Երկաթ բոլորովին ալ անծանօթ դէմք մը չէ։ Անոր կանխահաս մահը՝ այդքան շքեղ խոստումներէ յետոյ, ցնցեց բոլոր անոնք որ ճանչցած էին զայն, ու կսկիծով եւ սիրով համակուած շատ էջեր նուիրուեցան անոր Հայերու թէ Ֆրանսացիներու եւ Յոյներու կողմէ։

1936ին Լ. Կ. Կերտան բարի մտածումն ունեցաւ ֆրանսերէն հատոր մը նուիրել անոր, «Պառէսի Արեւելքցի մէկ բարեկամը՝ Տիգրան Երկաթ» խորագրին ներքեւ, երկ, որ հմտութեամբ եւ ջերմութեամբ խմբագրուած՝ լեցուն էր Երկաթի կեանքին ու գործունէութեան մասին շահեկան նորութիւններով, եւ որ ցարդ հայերէնի չթարգմանուեցաւ դժբախտաբար։ Այս հատորէն կ'իմանանք, ի միջի այլոց, թէ Տիգրան Երկաթ ծրագրած էր 1892ին լոյս ընծայել Արեւելքի նուիրուած պարբերական մը, հաւանաբար Նոր Հաճըդէս (Նուվէլ Ռըվիւ) տիտղոսը պիտի կրէր եւ որ պիտի զբաղէր նաեւ ռումէն ժողովուրդով։ Իր այս ծրագրին մէջ Երկաթի կ'աջակցէին այդ օրերուն Փարիզ բնակող ռումէն անձնաւորութիններ ալ, որոնք իրեն ապահոված էին 500ի չափ ռումանացի բաժանորդներ։ Սոյն ծրագիրը երազ կը մնայ, իր միւս բոլոր երազներուն պէս, որոնց մանրամասնութիւններուն կը հանդիպինք 1892ին գրի առած իր օրագրութեան մէջ։ Յանկարծակի իր Պոլիս դարձը 1893ին՝ ջուրը պիտի ձգէր զանոնք բոլորն ալ։ Կերտանի գիրքը գրախօսեց Նիքոլաէ Եորկան եւս Ռըվիւ Իսթօրիքի 1936 Նոյեմբերի թիւին մէջ։

Ուշագրաւ դէմք մըն էր Տիգրան Երկաթ, որ աշխարհէն մեկնեցաւ դեռ իր վերջնական խօսքը չըսած, եւ որ խարխափումներու մէջ անգամ հաւաստիքը տուաւ խոր մտածողի մը եւ մեծ հայրենասէրի մը։

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Զ.

Բայց Անգարայի տրուելիք հարուածը — եթէ տրուի — պիտի տրուի աւելի վերջ, յունական ընտրութիւններէն յետոյ։

Այսպէս կը հասնինք «անլոյծ հարցին» եւ անկէ ի վեր գոյութիւն ունեցող «մնայուն» հարցումին։ Վենիզելոս ինչո՞ւ յայտարարեց Նոյեմբեր 1ի ընտրութիւնները՝ զորս կորսնցուց։

Վենիզելոսականները կը պատասխանեն թէ՝ անոր վրայ անտանելի ճնշում կը բանեցնէր ընդդիմադրութիւնը, որ զայն բռնակալ կը կոչէր, անոր համար որ ընտրութիւններ չէր յայտարարած, երբ աւարտած էր Խորհրդարանի չորս տարին (1920 Յունիսին)։

Ու բռնակալ սպաներ կը կոչէին դաշնագրի ստորագրման յաջորդ օրը, Փարիզեան Լիոնի կայարանին մէջ զայն սպաննել փորձած երկու մարդիկը։

Ու տակաւին թէ պէտք է ժողովրդական վստահութեան վերանորոգումը ունենար, արեւան նոր զոհողութիւններ պահանջելու համար Քէմալի ջախջախման արշաւանքին մէջ։ Վերջապէս — ամէն պատճառ ունէր հաւատալու, թէ այդքան նոր յաղթութիւններէ եւ մեծ յաղթանակներէ ետք, ընտրութիւնները պիտի չահէր։

Ծիշդ ատոր համար, «Յունաստանի Քաղաքական Պատմութեան» մէջ, Սբ. Մարքեզինիս կը գրէ.— «Ավերօֆ» խարսխած էր Կոստանդնուպոլսոյ մէջ եւ հեյլէն զինուորները գրաւած էին՝ Իզմիրը, Նիկոմիդիան, Պրուսան, Ուշաքը։ Եւ յունական սահմանները Կ. Պոլսէն հեռու էին միայն մէկ քանի քիլոմեթրով։ Եթէ երազ էր, թող թոյլ տրուէր որ պատասխանատուն պայծառացնէր կացութիւնը։ Եթէ իրականութիւն էր, այն ատեն ինչո՞ւ դէմ քուէարկել։

Գիտէր թէ իրեն դէմ պիտի քուէարկուէր, կը պատասխանեն հակավենիզելոսականները։ Բայց կ'ուզէր ընտրութիւնները կորսնցնել, ազատելու համար պատասխանատուութիւններէն այն անելին, ուր Յունաստանը առաջնորդած էր Փոքր Ասիական արշաւանքը։

«Կը պատասխանեն» նախադասութիւնը «պատմական ներկայ» չէ։ Պարզապէս ներկայ է։ Հակավենիզելոսականներ կան այսօր ալ, 1970ին, եւ մոլեռանդ հակավենիզելոսականներ (ապացոյց՝ Էլէֆթէրիոս Վենիզելոսի բացառիկ անհատականութեան)։ Եւ կը պնդեն թէ՝ Սեւրի դաշնագիրը թուղթէ աշտարակ մըն էր, դիւրաբեկ յախճապակի մը։ Ատոր համար Վենիզելոս ջանաց միջոցը ձգել Փոքր Ասիական արշաւանքը «իր հաստատ ձախողութեան ընտրութիւններով»։

Սակայն մեծ Յունաստանի դաշնագիրը քննադատողները, ետքէն է որ թուղթէ աշտարակներու եւ ճաթած ծաղկամաններու մասին կը խօսին։ Ատոնք կ'ըսեն Փոքր Ասիական աղէտէն ետք, մինչդեռ այն ատեն, Վենիզելոսի հակառակորդներն ալ տարբեր կը տեսնէին զայն։

Անշուշտ, կացութիւնը տարբեր էր երբ տեղի ունեցաւ Իզմիրի ցամաքահանումը 1919 Մայիսին, 1920 Նոյեմբերի ընտրութեանց շրջանէն։

Միջամտած էր Քէմալի յայտնութիւնը եւ ամրացումը։ Սակայն, յունական յաղթանակի հաւանականութիւնները չէին պակսած։

Երբ հակավենիզելոսականները շահեցան, որոշեցին դահ վերադարձնել Գոնսթանտինոս թագաւորը, զոր իբրեւ գերմանասէր 1917էն հեռացուցած էին «Ֆրանսացիք եւ Անգլիացիք»։

Այն ատեն Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Անգլիոյ կառավարութիւնները ազդարարեցին որ եթէ վերադառնայ, պիտի դադրի տնտեսական ամէն օժանդակութիւն (Անգլեւֆրանսացիներու կողմէ)։

Իտալացիք եւ Ֆրանսացիք արդարացում մը կը փնտռէին Քէմալի հետ հաշտեցողութեան գալու համար։ Անգլիացիք սակայն, կ'ուզէին Յունաստանի յաղթանակը (առանց իրենք բան մը ծախսած ըլլալու)։

Հակառակ Դաշնակիցներու ազդարա-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Մանաւանդ դուն, յարեց Ճոն Կոբեկ, քանի որ իրարմէ բաժնուելէ ետքը չարունակած ես քու արկածախնդրական կեանքդ։

— Իրաւ է, բաւական տարօրինակ արկածներ ունեցայ։

— Կը փափաքէի մանրամասնօրէն լսել ամէն բան։

Երիտասարդը դժկամակութիւն ցոյց չտուաւ իր բարեկամը գոհացնելու համար եւ մի առ մի պատմեց այն ամէն դէպքերը որոնք Բերայի մէջ իրենց բաժանումէն ետքը պատահած էին եւ զորս մեր ընթերցողները գիտեն։

Երբ պատմութիւնը աւարտեց, Ճոն Կոբեկ ըսաւ.

— Հիմա գանք ուրիշ խնդրի մը։

— Ի՞նչ խնդիր։

— Աւելի անձնական խնդիր մը, որ ուղղակի քեզի հետ կապ ունի։

— Չեմ հասկնար թէ ի՞նչ բանի կ'ակնարկես։

— Հիմա պիտի բացատրեմ. Նախ ըսէ ինծի թէ ի՞նչ են հիմա քու տրամադրութիւններդ տիկին Զարուհիի մասին, հիմա որ իր ամուսինը մեռած է այնքան եղերական պարագաներու ներքեւ։

Երիտասարդը խկոյն ըմբռնեց թէ ինչ ըսել կ'ուզէր իր բարեկամը եւ պատասխանեց.

— Տրամադրութիւններս նոյնն են, բնաւ չեն փոխուած։

— Շատ աղէկ ուրեմն... գոհ եմ որ այդպէս է եղեր։

— Միայն թէ չեմ գիտեր թէ ի՞նչ օգուտ ունին իմ տրամադրութիւններս, երբ անոնց չպատասխանեն։

— Մի՞թէ այդ մասին կասկածներ ունիս։

— Իրաւ որ դեռ որոշ բան մը չեմ կրնար ըսել... գիտե՞ս որ Զարուհին Պոլիս գալէն ետքը միայն իմացաւ Լեւոնին մահը, այսինքն հազիւ քանի մը շաբաթէ ի վեր, այնպէս որ իմ տրամադրութիւններս դեռ որեւէ կերպով չեմ կրցած յայտնել։

— Եւ ոչ իսկ անուղղակի՞ կերպով։

— Ի՞նչպէս... անուղղակի։

— Այսինքն՝ եղբօրը խօսք բանալով։

— Մի՞թէ կարելի է... այդքան շուտ։

— Բայց ես ընդհակառակն, կը տեսնեմ որ պէտք է աճապարել։

— Ինչո՞ւ համար։

— Որովհետեւ ուրիշներ կրնան քեզմէ ճարպիկ փրթիլ...

Վահան չպատասխանեց եւ երկու բարեկամներուն մէջ պահ մը լռութիւն տիրեց։

Ի վերջոյ Ճոն յանկարծ հարցուց.

— Ո՞վ է այդ Շաւարշը, որուն այնքան երես կուտան...

— Փարիզէն մինչեւ հոս միասին ճամբորդեր են... երկրաչափ մըն է եղեր, պատասխանեց Վահան, ինչո՞ւ այս հարցումը կ'ընես։

— Պարզապէս հետաքրքրութեան համար, ու աւելի զատ իր ընթացքը քիչ մը տարօրինակ կը թուի ինծի... չափազանց մտերմութիւն ցոյց կուտայ տիկին Զարուհիի. կարծես թէ սիրահարած է անոր։

— Չեմ գիտեր թէ սիրահարա՞ծ է, սակայն կարծեմ կ'աշխատի հետը ամուսնանալու։

— Եւ դուն կը հանդուրժե՞ս այս բանին։

— Ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ։

— Պէտք է որ վտանգին առաջքը առնես... Նախ ինծի ըսէ՝ թէ տիկին Զարուհի ի՞նչ դիրք բռնած է այդ երիտասարդին հանդէպ։

— Միշտ սիրալիր կերպով կը տեսնուի հետը։

— Իսկ քեզի հե՞տ։

— Հին մտերմութիւնը չունի։

— Ահա հիմա խնդիրը սկսաւ կնճռոտիլ։ Եւ այս փոփոխութեան պատճառը կրցա՞ծ ես հասկնալ։

— Այո, կմկմաց Վահան։

— Շաւարշի ներկայութի՞ւնն է։

— Ոչ, չեմ կարծեր, աւելի ծանր խնդիր մըն ալ կայ։

— Ի՞նչ խնդիր, հարցուց Ճոն զարմացած։

— Տիկին Զարուհի կը կարծէ որ ես եղած եմ Լեւոնի սպաննիչը եւ կարծեմ գոնէ թելադրիչը...

— Ի՜նչ սոսկալի բան, պոչեց Ճոն, այս յայտարարութենէն սահմռկած։

— Այո, սոսկալի բայց եւ այնպէս իրականութիւն է։

— Այս մասին քեզ ակնարկութիւն եղա՞ծ է։

— Ինծի ոչ, բայց ուրիշներուն այս, օրինակի Մարտիկ Լֆէնախին։

— Բայց դուն չե՞ս կարող քու անմեղութիւնդ ապացուցանել։

— Ափսո՜ս, մինչեւ հիմա դեռ չկրցայ միջոց մը գտնել ատոր համար։

— Եւ բոլոր այս թիւրիմացութեանց Շաւա՞րշն է որ օգուտ պիտի քաղէ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(222 – Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ՖԻԼՀԱՐՄՈՆԻԻՆ ՄԷՋ ՂԵԿԱՎԱՐԵՑ ԻՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ (Յառաջ).— Ամբողջ շաբաթ մը, 13-20 Սեպտեմբեր, Պերլինի Հայ գաղութը առիթը ունեցաւ վայելելու համբաւաւոր երաժշտագէտ – յօրինող Արամ Խաչատրեանի ներկայութիւնը, որուն եւ հրաւիրուած էր Պերլինի Ֆիլհարմոնիին մէջ նուագահանդէս տալու 18 եւ 19 Սեպտեմբերի իրիկունները:

Գերմանական թերթերէն տեղեակ ըլլալով, գաղութիս Վարչութիւնը Սեպտեմբեր 13ին դիմաւորեց մեր հայրենակիցը ժամը 15ին, երբ ան Արեւելեան Պերլինէն խորհրդային դեսպանատան ինքնաշարժով Շթայնփլացի պանդոկը կ'իջեւանէր: Գաղութիս կողմէ Պ. Ֆրունեան բարի գալուստի ուղերձ մը կարդաց եւ գաղութին փափաքը յայտնեց, որ Պր. Խաչատրեան Պերլին իր բնակութեան օրերու ընթացքին պահ մը Հայերուս հետ ըլլալու առիթ ընծայէ: Դիմաւորող հայրենակիցներէն բոլորը սիրալիր ընդունելութիւն գտան մեր հայրենակցին կողմէ, եւ երիտասարդները պատրաստ գտնուեցան օգտակար ըլլալու իրեն՝ քաղաքին մէջ շրջագայելու պէտք եղած պարագային:

Պերլինի 120 հոգինոց մեծ նուագախումբին հետ փորձերը տեւեցին մինչեւ Հինգշաբթի: Միջանկեալ, 16 Սեպտեմբերի Չորեքշաբթի օրը մամուլի ասուլիս մը առիթ տուաւ տեղական թերթերուն ծանօթանալու վարպետին հետ նաեւ անձնապէս, որոնց թղթակիցները համակրական տողերով արտայայտուեցան իրենց թերթերուն մէջ՝ անձին եւ երաժշտական յօրինուածքներուն մասին: Թերթերէն մէկը հարցարան մը տպած էր թէ՝ ո՞վ գիտէ թէ Խորհրդային Միութեան ո՞ր ազգէն է Արամ Խաչատրեան: Յաջող պատասխան տուողները վարձատրուեցան առաջնակարգ տոմսերով...

Հպարտ օրեր էին գաղութիս Հայերուն համար:

×

Հինգշաբթի, 17 Սեպտեմբերին իրիկունը Պր. Խաչատրեան պատասխանեց հայ գաղութի հրաւէրին եւ ծափահարութիւններով ընդունուեցաւ Շարլօթէնպուրկի Քանթշթրասէի թիւ 148 գտնուող ծանօթ ճաշարանին վերնայարկը, որ ժամ առաջ լեցուած էր Հայերով:

Տոքթ. Պ. Ֆրունճեան ողջոյնի իր հակիրճ ճառին մէջ ըսաւ, որ «Հայաստանի արժանաւոր զաւակը ունինք մեր մէջ, որ երկու օր իրարու վրայ պիտի ներկայացնէ Պերլինի Ֆիլհարմոնիի մէջ հայկական մոթիվներով արդիական երաժշտութեան իր յօրինուածքները, որոնք համաշխարհային յարգ կը վայելեն: Հպարտ ենք իրմով: Օտարներու առջեւ իր ելոյթներով պիտի ջնջուի նաեւ որեւէ ստորադասութեան զգացում օտարութեան մէջ ապրող Հայութեան վրայէն: Կեցցէ՛ մեր հայրենակիցը Արամ Խաչատրեան»:

Ծափահարութիւններու մէջ խօսք առաւ Պր. Խաչատրեան, որ ըսաւ թէ՝ բացի Աւստրալիայէն գրեթէ ամէն երկիր այցելած է, եւ ամէն տեղ Հայ գտած է: Միայն իրեն ցաւ պատճառած է այն պարագան, որ ներքին անհամաձայնութիւններու մասին խօսքեր հասած են իր ականջին: Տեղեր ալ գտնուած է, ուր իր ներկայութիւնը առիթ տուած է Հայերուն իրարու քով գալու եւ միաբանաբար ընդունելութիւն ընելու, եւս առաւել՝ հաշտուելու: Խրատեց միաբան եւ հայրենասէր ըլլալ, եւ խորհուրդ տուաւ Հայաստան այցելել:

Պր. Խաչատրեան շատ սիրալիր էր եւ պատրաստակամութիւն յայտնեց պատասխանելու հարցումներու: Այս բարեացակամութենէն օգտուեցան ներկաները, եւ խօսք առին յարգանքի եւ բարեմաղթութեան իմաստով Պարոններ՝ Վ. Զաքարեանց, Յ. Վանիւուչ եւ Նուպար Գիրճեան (Քէօլն քաղաքէն): Գաղութիս երիտասարդները երգեցին խմբական երգեր, Պր. Բ. Սօսիկեան երգեց Սայաթ Նովայէն երգ մը, Տիկին Մ. Զաքարեանց (Գերմանուհի) երգեց «Հայաստան երկիր դրախտավայր»ը եւ Պր. Հ. Պետրոսեան արտասանեց ոտանաւոր մը, զոր Պր. Խաչատրեան միասին առաւ իր «արխիւ»ին համար: Պր. Պետրոսեան ամէն դիրքով լուսանկարեց մեր ընկերութեան մէջ գտնուող մեծ հիւրը, որ սիրով կը նկարուէր խմբուած ներկաներուն եւ անոնց սեղաններուն մօտենալով:

×

Սեպտեմբեր 18ի Ուրբաթ իրիկունը Ֆիլհարմոնիի սրահը որ 2000 հոգի կ'առնէ, լեցուած էր Գերմանացիներով եւ մաս մըն ալ միջազգային հիւրերով, որոնք քաղաքս այցելողներ էին, Հայերէն շատերը յաջողած էին մուտքի տոմսակ ճարել:

Ռատիօ – Սէնֆոնի – Օրքէսթրը նուագախումբը մեծ պատրաստութեամբ նուագեց Խաչատրեանի Բ. ՍԵՄՖՈՆԻն իր ռոմանթիք եւ հոգեւոր բնոյթի արտաբերումներով: Յօրինող եւ խմբավարը արժանացաւ ծափահարութիւններու եւ կրկնութեան խնդրանքներու:

Դադարէն ետք նուագախումբի ընկերակցութեամբ Վիոլոնչէլոյի համանուագը մենակատարեց Մոսկուայէն եկած Օր. Կարինէ Գէորգեան: Յօրինողը եւ մենակատարողը Հայութեան անունը պանծացուցին: Օր. Կ. Գէորգեանի մասին գովասանքները հիացմունքի հաւասար էին բոլոր թերթերուն մէջ: Ծանօթ է որ Խաչատրեան սկզբնապէս թաւջութակի վարպետ մը ըլլալով, իր հեղինակութիւնը այս մարզին մէջ եւս անվիճելի է:

Ամէն հասակի հարիւրաւոր ներկաներ կը դիմէին Խաչատրեանի եւ Օր. Գէորգեանի յիշատակի ստորագրութիւն խնդրելով: Ի վերջոյ մեր անխոնջ հայրենակիցը գերմաներէն ալ (կոտրտուկ) խօսք մը ըսաւ ռուսական ոճով. «իխ միւտէ» այսինքն՝ «ես յոգնած եմ» – յոգնեցայ...:

×

Սեպտեմբեր 19ի Շաբաթ իրիկունը, երկրորդ նուագահանդէսը տեղի ունեցաւ նոյն տեղը:

Դաշնակի եւ օրքէսթրի համար յօրինուած համանուագը մեծ ոգեւորութեամբ ունկնդրուեցաւ: Մենակատարողն էր Մոսկուայէն եկած դաշնակի վիրթուոզ Նիկոլայ Պետրով, որուն նուագածութիւնը մեծապէս գնահատուեցաւ հասարակութեան եւ մամուլին կողմէ:

×

Թէ՛ առաջին նուագահանդէսին եւ թէ՛ երկրորդին լրացուցիչ մաս կը կազմէին «Գայեանէ» պալէթի նուագին ընտիր կտորները, որոնք իրենց հայկական մոթիվներով ոչ միայն Հայերուս այլ ամբողջ ներկայ ունկնդիրներուն վրայ տպաւորութիւն ձգեցին եւ պատճառ եղան անխնայ «կրկնութիւն» պահանջելու որոտընդոստ եւ երկարատեւ ծափահարութիւններով:

Գաղութիս Միութեան Վարչութիւնը բեմին վրայ ղրկուած ծաղկեփունջերով պատուեց ամբողջ գաղութին կողմէ Պր. Խաչատրեանը եւ Օր. Կ. Գէորգեանը:

×

Կիրակի, Սեպտեմբեր 20ին Խաչատրեանի հետ մեր գաղութին անցուցած պահերը գագաթնակէտն հասան:

Պերլինի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը հրաւիրած էր գաղութը եւ Գերմանացիներ՝ տեղական թերթի մէջ յայտարարութեամբ, տեսնելու Արամ Խաչատրեանի կեանքն ու գործը ցուցնող շարժապատկերը՝ Օլիվաէրփլացի սինեմային մէջ, ուր ներկայ պիտի ըլլար նաեւ Արամ Խաչատրեան իր կնոջ հետ:

Շարժապատկերը ռուսերէն պատրաստուած էր եւ տրուած եղանակները լաւ կը լուէին: Գերմաներէն բացատրութիւնները գոհացուցիչ էին: Պր. Միրզախանեան մուտքի խօսքով յարգանքի եւ ծանօթացման արտայայտութիւն ունեցաւ, եւ յայտարարեց որ Երիտասարդաց Ակումբին մէջ եւս ներկայ պիտի ըլլայ Խաչատրեան եւ այնտեղ խօսք պիտի առնէ քիչ յետոյ:

Մէկուկէս ժամ տեւող հետաքրքրական շարժապատկերը տեսնելէ վերջ գաղութիս Հայերը գացին երիտասարդաց ակումբը, ուր եկան նաեւ Խաչատրեան եւ կինը՝ Նինա Մակարով – Խաչատրեան, որ երաժշտագէտ է:

Պր. Միրզախանեան եւ վարչական ընկերը արտայայտուեցան իրենց գործունէութեան եւ ծրագրին մասին, գոհացում տալով Խաչատրեանի հետաքրքրութեան: Խաչատրեան հակիրճ ճառով մը գովեց այս կարգի միութենական ջանքերը եւ թելադրեց որ ամէն քաղաքս այցելող մտաւորականէ օգտուին դասախօսական հանդիպումներ սարքելով: Ինքնազարգացում և միշտ յառաջդիմութիւն, ահա իր վերջին խօսքը, զոր տուաւ նաեւ գրաւոր արտայայտութեամբ երիտասարդաց տետրակին մէջ՝ ռուսերէն եւ հայերէն:

Երիտասարդները իրենց պատրաստած ճաշին հրաւիրեցին հիւրը եւ խնդրեցին պատուակալ անդամ ըլլալ իրենց Միութեան, որուն հաւանութիւն տուաւ Պր. Խաչատրեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ութեանց եւ հակառակ ընտրութեանց ընթացքին ստորադաս հակավենիզելոսեան թեկնածուներու նշանախօսքերուն, (ձեր զաւակները ճակատէն ետ պիտի բերենք), Գոնսթանթինոս Թագաւորը եւ 1921-1922 երկամեակի հակավենիզելոսեան բոլոր կառավարութիւնները կը շարունակեն պատերազմը: Եւ նոյնիսկ զարկ տալով պատերազմական ճիգին:

Ինչո՞ւ պիտի չշարունակէին, եթէ Սեւրի դաշնագիրը անպէտք թուղթի կտոր մըն էր:

ՖԻՎՈՍ ԳՐԻԳՈՐԻԱԴԻՍ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ

Համբաւ.— Առաւելութիւնը՝ ճանչցուելու անոնցմէ, զորս չէք ճանչնար դուք:

ՇԱՄՖՈՐ

Ուղեղ.— Գործիքը՝ որով կը խորհինք թէ կը մտածենք:

ԱՄՊՐՈՒԱԶ ՊԻՐՍ

Պատերազմ.— Մեծաքանակ սպաննելու արուեստը որ փառք կը բերէ, բայց երբ փոքրաքանակ կատարես, քեզ կախաղան կ'առաջնորդէ:

Ժ. Հ. ՖԱՊՐԸ

Քաղաքականութիւն.— Արուեստը՝ ուրիշներուն ընել տալու այն բանը՝ զոր անոնք չէին ուզեր ընել մեզի համար:

ՊԵՐԺԵՐԱ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ես յաճախ կը մտածեմ, շարունակեց Աննա Փավլովնա վայրկեան մը լռելէ ետք, եւ աւելի մօտենալով իշխանին՝ քաղցրութեամբ ժպտելով, — կարծես յայտնելով թէ քաղաքական եւ պաշտօնական խօսակցութիւնը վերջացաւ եւ այժմ կը սկսի մտերմականը, — ես յաճախ կը մտածեմ, թէ ինչպէս երբեմն անարդար կերպով կը բաշխուին կեանքի երջանկութիւնները: Ինչո՞ւ համար բախտը ձեզ տուեր է երկու այնպիսի սքանչելի զաւակներ, բացառութեամբ Անատոլին, — ձեր կրտսերը, ես զայն չեմ սիրեր (անբեկլրայօրէն դրաւ իր վճիռը, բարձրացնելով յօնքերը), երկու այնպիսի սքանչելի զաւակներ: Իսկ դուք պէտք է խոստովանիլ որ շատ սակաւ կը գնահատէք զանոնք եւ այդ պատճառով անոնց արժանի չէք:

Եւ ժպտեցաւ իր սքանչացման ժպիտով:

— Ի՞նչ կ'ուզէք: Լաֆաթէրը պիտի ըսէր որ ես ծնողական սիրոյ կաթիլ մը իսկ չունիմ, ըսաւ իշխանը:

— Կատակելէ դադրեցէք, ձեզ հետ լրջօրէն խօսիլ կ'ուզեմ: Գիտէ՞ք, ես ձեր պզտիկ որդիէն դժգոհ եմ, խօսքը մեր մէջ մնայ (դէմքը տխուր արտայայտութիւն մը ստացաւ) անոր վրայօք խօսեցան Նորին Մեծութեան մօտ, եւ կը խղճան ձեզ...

Իշխանը չպատասխանեց, բայց իշխանուհին լռութեամբ, նշանակալից նայելով անոր, պատասխանի կը սպասէր: Իշխան Վասիլիյ կնճռոտեցաւ:

— Ի՞նչ կ'ուզէիք որ ընէի, ըսաւ վերջապէս: Դուք գիտէք որ ես անոնց կրթութեան համար ամէն բան ըրի, ինչ որ հայր մը կրնայ ընել, երկուքն ալ խենթեր եղան: Իպպոլիտը գոնէ հանդարտ խենթ մըն է, իսկ Անաթոլը՝ անհանդարտ: Ահա միակ տարբերութիւնը, ըսաւ իշխանը աւելի անբնական քան սովորական ժպիտով մը, որուն միջոցին անոր բերնին մօտ գոյացած կնճիռներու մէջ առանձնապէս որոշակի կերպով երեւութացաւ անակնկալ, անպասելի կոպտութիւն մը:

— Ձեզի պէս մարդիկ ինչո՞ւ զաւակներ կ'ըլլան: Եթէ դուք հայր չըլլայիք, ես ոչ մէկ բանի մէջ պիտի կրնայի ձեզ յանդիմանել, ըսաւ Աննա Փավլովնա մտածկոտ կերպով աչքերը բարձրացնելով:

— Ես ձեր խոնարհ ստրուկն եմ, ձեզ միայն կրնամ խոստովանիլ, իմ զաւակներս կեանքիս բեռն են. այդ իմ խաչս է. ես այդպէս կը բացատրեմ:

Ան լռեց, շարժումով մը իր հնազանդութիւնը յայտնելով անողոք ճակատագրին: Աննա Փավլովնա մտածմունքներու մէջ խորասուզուեցաւ:

— Դուք երբեք չէ՞ք խորհիր ձեր անառակ որդին՝ Անաթոլը ամուսնացնել. կ'ըսեն թէ, յարեց, ծեր օրիորդները ամուսնանալու մոլութիւն ունին. ես դեռ իմ վրաս չեմ զգար այդ հակումը, բայց պզտիկ բարեկամուհի մը ունիմ, որ չափազանց դժբախտ է. մեզ ազգակից իշխանուհի Փոլկոնսքայան:

Իշխան Վասիլիյ չպատասխանեց, բայց բարձր շրջանի մարդոց յատուկ եղող յիշողութեան եւ դատողութեան ճկունութեամբ մը գլխի շարժումներով ցոյց տուաւ որ այդ տեղեկութիւնները նկատողութեան կ'առնէ:

— Ոչ, այսպէս չըլլար, դուք գիտէ՞ք որ Անաթոլը ինծի տարեկան 40.000 րուբլիի կը նստի, ըսաւ, պարզապէս մատնելով իր տխուր մտքերը զսպելու անկարողութիւն մը: Եթէ այսպէս շարունակուի, հինգ տարի ետքը ի՞նչ պիտի ըլլայ: Ահաւասիկ հօր մը օգուտը: Ձեր իշխանուհին հարո՞ւստ է:

— Հայրը շատ հարուստ է եւ ժլատ: Գիւղը կ'ապրի, գիտէ՞ք այդ այն յայտնի Փոլկոնսքի իշխանն է որ դեռ հանգուցեալ կայսեր օրով պաշտօնանկ եղած եւ Փրուսիոյ Թագաւոր մականունը ստացած է, շատ խելացի մարդ է, սակայն չափազանց տարօրինակ եւ ստարոտ: Խեղճ պզտիկը շատ դժբախտ է, անոր եղբայրը մօտերս ամուսնացաւ Լիզ Մէյնէնի հետ: Ան այսօր իմ մօտս պիտի ըլլայ:

— Մտիկ ըրէք, սիրելի Անէթս, ըսաւ իշխանը բռնելով յանկարծ խօսակցուհիին ձեռքը եւ մղելով զայն դէպի վար: Կատարեցէք այդ գործը ինծի համար եւ ես ձեր հաւատարիմ ստրուկն եմ: Ան ազնիւ ընտանիքէ է եւ հարուստ: Այն, ինչ որ ինծի հարկաւոր է:

Եւ իրեն յատուկ ազատ եւ մտերմական, վայելուչ շարժումներով օրիորդին ձեռքը վերցուց համբուրեց, եւ համբուրելով շարժեց անոր ձեռքը, որ բազկաթոռին մէջ ընկողմանած մէկուն կը նայէր:

— Սպասեցէք, ըսաւ Աննա Փավլովնա մտորելով, ես այսօր իսկ Լիզայի հետ կը խօսիմ եւ գուցէ յաջողի: Ես ձեր ընտանիքին մէջ կը սկսիմ ծեր օրիորդներուն արհեստը սորվիլ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը հոգեհանգիստ կը կատարէ (4 Հոկտ.) Կիրակի, Յովսէփ Քիրիշճեանի հոգւոյն համար, մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Տեղերոնեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, հեռագրով, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն՝

ՍԻՄՈՆ ՏԵՂԵՐՈՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Սիրանոյշ Տէր-Գալուստեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

Ժիրայր Տէր-Վարդանեանի

մահուան առթիւ:

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. Ազգ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի (4 Հոկտ.) Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի գահակալութեան 15րդ տարեդարձին առթիւ:

Ի մէջ պատարագի տեղի կ'ունենայ Հայրապետական մաղթանք:

Իսկ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեանի ննջեցեալ հոգիներու յիշատակին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 4 Հոկտ., տասնեւհինգերորդ տարեդարձն է օծման եւ գահակալութեան Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին եւ Ծայր. Պատրիարք Ամենայն Հայոց:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր մաղթանք Հայրապետական:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին, աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի արեւշատութեան համար:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (4 Հոկտ.) պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Հ. Նորվան Վրդ.:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Արամ Պայրամեան 100ական Փր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին, «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ Աղքատախնամին եւ 200 Փր. Վենետիկի Ս. Ղազար վանքին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. Ազգ. Վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները, եկեղեցւոյ կից Ազգ. Տան նոր շէնքի շինութեան հաշւոյն եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.

Ե. Փափազեան որդիներ 10.000 Փր., Տէր եւ Տիկին Գր. Թովմասեան 5.000, Տէր և Տիկ. Դ. Թովմասեան (Արա) 2.000 Տէր եւ Տիկ. Հ. Կարապետեան 700: 500ական Պր. Ա. Խրիմեան, Աֆրիկեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Տիւյմէճեան: 200ական Տէր եւ Տիկ. Շ. Սինանեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Խաչատուրեան, Սիմոնեան քոյրեր, այրի Տիկ. Սրմաքէշեան եւ Ոմն: 100ական Տէր եւ Տիկ. Ս. Կէնճեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Շահպազեան, Տէր եւ Տիկ. Կ. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Զաքարեան, Տիկ. Ժէօֆրէյ, Տիկ. Մ. Թաշճեան, այրի Տիկ. Մ. Թագւորեան, այրի Տիկ. Լ. Սահաթճեան, Մարսիլիայէն Պր. Ժան Ղազարեան, Պորտոյէն Տիկ. Փ. Թումիկեան: 50ական Տէր եւ Տիկ. Յ. Գասպարեան, այրի Տիկ. Տէօքմէճեան եւ Ոմն: 20ական այրի Տիկ. Վ. Բազումեան, Պր. Ա. Եղիայեան:

×

Սերաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Փր. այրի Տիկին Գշիկեանէ իր ամուսնոյն՝ հանգուցեալ Ներսէս Գըշիկեանի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կոլոմպի Կապոյտ Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին դպրոցի սրահին մէջ: Մեր սիրելի ծնողքներէն կը խնդրենք պաղատագին՝ արձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել զանոնք հայեցի դաստիարակութեամբ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3-4 օր առաջ:

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդունուիր հեռաձայնով:

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշդուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Հոկտ. 18ին Սեւրի Մ. Պէշիկթաշլեան - Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը, ժամը 17էն 22:

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փարիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանգստեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, երեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէնի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Այրի Տիկին Շալճեան եւ զաւակները	5.000 ֆ.
Պր. Արման Հիւսեան	500 ֆ.
Տէր եւ Տիկին Դ. Սրապեան	150 ֆ.
Ոմն Կապոյտ Խաչի կայանէն	100 ֆ.
Ողբացեալ Տիկին Տօլպաշեանի Թաղման փ. ծաղկեպ.	1.450 ֆ.
Ողբացեալ Տիկին Ա. Սարգիսեանի քառասունքի առթիւ	150 ֆ.
Ողբացեալ Տիկին Կ. Տորումեանի Թաղման փ. ծաղկեպ.	50 ֆ.
Ողբացեալ Թ. Արամեանի Թաղման փ. ծաղկեպ.	50 ֆ.
Ողբացեալ Տիկ. Մ. Ասատուրեանի քառասունքին Տէսինէն	100 ֆ.
Ողբացեալ Պր. Ժ. Մակարեանի Թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի	40 ֆ.

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

— ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ —

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը՝ իր տարեշրջանի վերջաւորութեան առթիւ, կը նախաձեռնէ խնջոյքի մը Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ: Տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 4, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5էն սկսեալ մինչեւ ուշ գիշեր:

Պիտի ըլլան անակնկալներ, երգեր, նաեւ հայկական եւ ֆրանսական պարեր, մասնակցութեամբ «Կռունկ» նուագախումբի, որ պիտի ստեղծէ իսկական տաք մթնոլորտ:

Տեղւոյն վրայ պիտի գտնէք ամէն տեսակի զովացուցիչներ եւ արեւելեան զանազան ուտեստեղէններ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղին վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները զաւաթ մը թէյի շուրջ, Հոկտ. 5ին կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկերուհի Պառաւեանի բնակարանը:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ (3 Հոկտ.) Նոր ակումբի սրահին մէջ, Ռիւ Վիքթոր Ֆօքիէ, ժամը 16ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ կը հրատարակուի «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարագիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 3 OCTOBRE 1970

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

Le Numéro 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.930 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.930

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՄԱԼ ԱՊՏ-ԷԼ ՆԱՍՐ

Ա.

Որ սուգի մէջ է համայն արաբական աշխարհը՝ Ատլանտեանի ափերէն մինչեւ Կարմիր ծով ու Պարսից ծոց:

Քառասուն օր սուգ պիտի պահեն Եգիպտացիք: Երեք օր փակ պիտի մնան եգիպտական դպրոցները:

«Նախագահ»ին (Րայիս = րէյիս) անակնկալ մահը սահմռկեցուցած է բոլոր հայրենասէր Արաբները, որոնք փողոցներու մէջ խելայատուկ ձեւով իրենց համակրութիւնը կ՚արտայայտեն: Չեն ուզեր հաւատալ, որ մեռած է դերբնական մարդը, զոր իբրեւ կուռք կը պաշտէին:

Նասր մէկն էր այն բացառիկ դէմքերէն, որոնք կ՚անմահանան ի կենդանութեան:

Երկու տասնեակ տարի առաջ բոլորովին անծանօթ Փէլլահի այս Թոռը (հայրը Թղթատարական համեստ պաշտօնեայ մըն էր), բախտի տարօրինակ մէկ խաղով, մէկ օրէն միւսը պիտի փայլէր արաբական երկնակամարին վրայ: Ու իբրեւ լուսաշող փարոս նոր ճամբայ մը ցոյց պիտի տար իր ազգակիցներուն: Պիտի ձգտէր վերականգնելու արաբական միութիւնը, վերադարձնելու անոր՝ անցեալի փառքերը եւ դնելու զայն՝ իր արժանի բարձրութեան վրայ:

Դարձած խորհրդանշանը համարաբական խէժային՝ անվիճելի հեղինակութեամբ ու անդիմադրելի հմայքով կ՚իշխէր հոգիներու վրայ:

Իր մեծադիր նկարները կը զարդարէին բոլոր հայրենասէր Արաբներու տուներն ու խանութները: Բոլորին աչքերը իրեն էին ուղղուած իրմէ սպասելով ազգի փրկութիւնը:

Իրմէ առաջ ո՛չ ոք այդքան ժողովրդականութիւն ու հեղինակութիւն էր վայելած արաբական լայնածաւալ աշխարհին մէկ ծայրէն միւսը:

Զինուորական վարժարան աւարտած երիտասարդ սպայ՝ մասնակցած էր 1947–48ի արաբեւիսրայէլեան կռիւներուն: Ու խոր ցաւով ականատես եղած Արաբներու պարտութեան:

Ֆարուք Թագաւոր՝ արեւելեան հին վեհապետներու օրինակով զեղխ ու չուայտ կեանքի անձնատուր՝ անտեսած էր կազմել զօրաւոր բանակ մը: Ցոյցը դրած էր անգլիական ուժերու վրայ, որոնք գրաւած էին Սուէզի Ջրանցքի երկու ափերը:

Նասր՝ եգիպտական բանակի խումբ մը երիտասարդ զինուորականներու գլուխն անցած, 1952 Յուլիսին կազմակերպած էր յեղափոխական շարժում մը, որ առանց արիւնահեղութեան, դիւրութեամբ յաջողած էր: Վերջ դրած էր Մուհամմէտ Ալի փաշայի հիմնած խտիվական–արքայական վարչաձեւը:

Ֆարուք իր գրօսանաւով հեռացած էր Աղեքսանդրիայէն դէպի Եւրոպա, ուր պիտի շարունակէր զեղխ կեանքը ու երիտասարդ տարիքին ընդմիշտ պիտի հեռանար այս անցաւոր աշխարհէն:

Յեղափոխութեան առաջին շրջանին եգիպտական Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին կոչուեցաւ զօրավար Մուհամմէտ Նէկիպ, բարեմիտ զինուորական մը՝ ծածուկ Սուտանցի՝ որուն թիկունքը կանգնած էր Կամալ Ապտ–էլ Նասր: Վարագոյրի ետեւէն անիկա է, որ ապրութիւն կուտար Նէկիպի, ամէն մարզի մէջ:

Վերջապէս, երբ ժամը հասաւ, Նասր հրապարակ իջաւ եւ ձեռք առաւ իշխանութեան ղեկը: Նէկիպ հանգստեան կոչուեցաւ: Աւելի ճիշդը հսկողութեան տակ ապրելու դատապարտուեցաւ:

Այնուհետեւ Նասր սկսաւ փայլիլ հետզհետէ: Օժտուած վարչական բացառիկ կարողութեամբ, բարենորոգումներու ձեռնարկեց, նոր օրէնքներ հրատարակեց: Եգիպտոսի դիմագիծը փոխուեցաւ մէկ օրէն միւսը:

Նոր վարչաձեւը դանադան սեղմումներու ենթարկեց առեւտուրը: Բարելաւեց գիւղացիներու վիճակը, կալուածատէրերու հողերուն գրաւումով: Ասոնք իրաւունք չունէին 200 ֆէտտանէն (83 հեկտար) աւելի հող ունենալու:

Ընկերվարական գաղափարներով ոգեւորուած՝ ընկերային օրէնքներով փորձեց բարձրացնել փէլլահներու եւ ընչազուրկներու ապրուստի մակարդակը:

Վերջ տուաւ Վաֆի պէս ազգայնական–պահպանողական հին կուսակցութեանց գործունէութեան եւ հիմը դրաւ ընկերվարական միակ կուսակցութեան:

Ժողովրդականութիւնը աւելցաւ օրէ օր:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Նախագահ Նիքսընի երկօրեայ այցելութիւնը Եուկոսլաւիա, որու ընթացքին երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ մարէշալ Թիթոյի հետ, քաղաքական շրջանակներու կողմէ կը նկատուի դոհացուցիչ եւ յատկանշական միաժամանակ:

Նախ որովհետեւ Թիթօ նախընտրեց Պելկրատ մնալ ընդունելու համար իր հիւրը, երբ կ՚ակնկալուէր, որ Գահիրէ մեկնէր ներկայ գտնուելու համար Նասրի թաղումին: Յիշեցնենք, որ Նասր եւ Թիթօ սիրալիր գործակցութիւն մը հաստատած էին իրենց միջեւ:

Նիքսըն միեւնոյն ատեն բացառիկ ընդունելութեան մը արժանացաւ Պելկրատի եւ Զակրէպի մէջ, ժամանումին եւ մեկնումին առիթներով, ժողովուրդին կողմէ: Արդարեւ երկու առիթներով ալ ծովածաւալ բազմութիւն մը ծափահարեց Ամերիկայի նախագահը, որ օգտուելով ժողովուրդին տրամադրութենէն նոյնիսկ բազմութեան մէջ մտաւ:

Թիթօ – Նիքսըն խօսակցութիւնները եղած են «իրապաշտ» այսինքն երկու կողմերն ալ արտայայտած են իրենց տեսակէտները, որոնք շատ անգամ անյարիր են իրարու հետ:

Համաձայն եուկոսլաւ աղբիւրներու, երկու նախագահներն ալ շեշտած են անհրաժեշտութիւնը Միջին Արեւելքի հարցին խաղաղ լուծման: Թիթօ եւ Նիքսըն համաձայն են նաեւ այն տեսակէտին, թէ կարելի չէ անտեսել Պաղեստինցիները, որոնք իրենց մասնակցութիւնը պէտք է բերեն հարցին կարգադրութեան համար: Կացութեան վատթարացում մը կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ ոչ միայն Միջին Արեւելքի եւ Միջերկրականի, այլեւ աշխարհի այլ մասերուն մէջ:

Թիթօ խօսած է նաեւ ափրիկեան երկիրներու մասին դիտել տալով, թէ այս վերջինները շատ աւելի համակրութիւն ցոյց պիտի տային Ուաշինկթընի հանդէպ, եթէ այս վերջինը տնտեսապէս օժանդակէր անոնց, միշտ ըմբռնելով ափրիկեան երկիրներու անկախ մնալու բաղձանքը:

Ծանօթ են Պելկրատի տեսակէտները Հարաւ. Ասիայի մասին: Թիթօ պարզած է զանոնք: Կը շեշտուի այս առթիւ, թէ երկու կողմերն ալ համաձայն գտնուած են, որ Հնդկաչինի հարցը խաղաղ միջոցներով անհրաժեշտ է լուծել, «պատերազմին տալ խաղաղ լուծում»:

Նախագահ Նիքսըն Ուրբաթ առաւօտ Մատրիտ մեկնեցաւ, ուր պիտի մնայ հազիւ մէկ օր: Պիտի տեսակցի Ֆրանքոյի հետ:

ՆԱՍՐԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Նասրի թաղումը աննախընթաց պատկեր մը պարզած է: Քանի մը միլիոն Եգիպտացի — ոմանց հաշուով՝ 4 միլիոն — փողոց խուժած է հետեւելու համար մեռելակառքին: Ոստիկանական ջոկատներն ու բանակի զինուորները չեն յաջողած պահպանել չղթան մարդկային ալիքին դէմ, որ խուժած է ամէն կողմէ, hիսթերիք վիճակի մէջ: Յուղարկաւորութեան թափօրը խանգարուած է, հազարներ խուժած են դագաղին վրայ, հարիւրներ ուշակորոյս եղած են, հարիւրներ ուժաթափ: Վեց հոգի ալ մեռած է:

Թափօրին հետեւող պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւս անհանգիստ եղած են, ինչպէս Հիւսէյն, Անուար էլ Սատաթ, (այս վերջինը սրտի տագնապ ունեցած է) Եգիպտոսի փոխ–նախագահը եւ ուրիշներ: Քուէյթի էմիրը, Եթովպիոյ կայսրը, Իտալիոյ վարչապետը եւ դեռ շատեր հրմշտկուելով շարքէն դուրս մնացած են, իսկ Շապան Տէլմաս նախընտրած է կէս ճամբէն ետ վերադառնալ:

Լիբանանի մէջ 11 հոգի սպաննուած եւ 140 հոգի վիրաւորուած են օդը պարպուած գնդակներէ, Նասրի մահուան առթիւ տեղի ունեցած եօրեայ ցոյցերու ընթացքին:

ՀՆՈՒՍՏԱՆԻ տուրքը 100էն 120 ֆ ի պիտի անցնի 1971ին: Այս ձեւով ձայնապատկերասփիւռի սակերու եկամուտը հազար երեք հարիւր քառասունեւեօթը միլիոն պիտի ըլլայ:

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԿԱՄԱԼ ՆԱՍՐ

Բ.

1962 Մայիս 22 — Նախագահ Նասր Ազգային համագումարին կը ներկայացնէ ազգային ուխտը, որ կը բովանդակէ ընկերվարական սկզբունքներ երկրին զարգացման համար:

1963 Ապրիլ 17 — Սուրիոյ եւ Իրաքի մէջ կատարուած պետական հարուածներուն հետեւանքով համաձայնութիւն կը գոյանայ Պաղտատի, Դամասկոսի եւ Գահիրէի միջեւ նոր համադաշնակցութիւն մը կազմելու համար, Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան անունին տակ: Օգոստոսին Նասր կը հրաժարի այս ծրագրէն՝ պաասականներու եւ նասրականներու միջեւ ստեղծուած տարակարծութիւններու պատճառով:

1964 Յունուար — Դէմ դնելու համար իսրայէլեան ծրագրի մը, որ կը նախատեսէ Յորդանան գետի ջուրերը օգտագործել ոռոգման նպատակով, Նասր արաբ վեհաժողովի մը նախաձեռնարկ կ՚ըլլայ Գահիրէի մէջ. ժողովը կ՚որոշէ շեղել գետին ջուրը:

Մայիս — Խրուշչեւ կ՚այցելէ Եգիպտոս, ուր Ասուանի Ջրանցքի բացումը կը կատարէ: Նասր Խորհ. Միութեան հերոս կը նկատուի:

Սեպտեմբեր — Երկրորդ վեհաժողով մը կը գումարուի Աղեքսանդրիոյ մէջ: Արաբ բանակներու համար միացեալ հրամանատարութիւն մը կը կազմուի՝ եգիպտացի Զօր. Ալի Ամէրի գլխաւորութեամբ:

1965

Յունիս — Պէն Պելլայի պաշտօնազրկումով լարուած մթնոլորտ կը ստեղծուի Ալժէրի եւ Գահիրէի միջեւ:

Օգոստոս 24 — Եգիպտոս եւ Սէուտական Արաբիա կը համաձայնին վերջ տալ Եմէնի պատերազմին՝ այլեւս զինուորապէս չօգնելով այս վերջնոյն: Որոշումը անգործադրելի կը մնայ:

1966 Նոյեմբեր — Նասր եւ Պումետիէն կը հաշտուին Գահիրէի մէջ:

Դեկտեմբեր — Վերստին կը խանգարուին յարաբերութիւնները Սէուտական Արաբիոյ հետ:

1967 Մայիս 23 — Նասր կ՚որոշէ փակել Աքապայի ծոցը:

Յունիս 5 — Իսրայէլեան օդանաւերը կը յարձակին եգիպտական օդակայաններու վրայ, քանդելով մեծ մասը եգիպտական օդանաւերուն:

Յունիս 8 — Նասր կ՚ընդունի ՄԱԿի զինադուլի որոշումը:

Յունիս 9 — Կը ծանուցանէ հրաժարելու իր որոշումը. ի նպաստ իրեն տեղի ունեցած համաժողովրդային ցոյցերէ ետք ետ կը կենայ իր մտադրութենէն Յունիս 10ին:

Օգոստ. 29 — Բացում Խարթումի վեհաժողովին: Ֆէյսալ եւ Նասր կը համաձայնին խաղաղութեան ծրագրի մը շուրջ, Եմէնի համար:

Օգոստոս 30 — Ձերբակալութիւն մարէշալ Ամէրի եւ բազմաթիւ բարձրաստիճան սպաներու: Սեպտ. 15ին Ամէր անձնասպան կ՚ըլլայ:

1968 Յունուար 26—Նասր կը ստանձնէ զինուորական ուժերու հրամանատարութիւնը:

Մարտ — Ուսանողական ցոյցեր գլխաւոր քաղաքներու մէջ. փոխ–նախագահը՝ Զաքարիա Մոհիէտին կը հրաժարի: Բարեփոխուած նոր ծրագիր:

1969 Յուլիս 23 — Նասր իր ժողովուրդին կը հաղորդէ «մաշումի» պատերազմի ծրագիրը, Իսրայէլի դէմ:

1970 Յունուար 22 — Գաղտնի այց Մոսկուա՝ զինուորական յաւելեալ օժանդակութիւն խնդրելու համար:

Յունիս 29 — Յուլիս 17 — Երկրորդ այց մը Խորհ. Միութիւն:

Յուլիս 23 — Նասր կ՚ընդունի Ռոճըրսի ծրագիրը:

Սեպտեմբեր 27 — Հիւսէյն եւ Արաֆաթ կը համաձայնին վերջ տալ կռիւներուն, շնորհիւ Նասրի միջնորդութեան:

Սեպտեմբեր 28 — Նասր յանկարծամահ կ՚ըլլայ: Թաղումը՝ Հոկտեմբեր մէկ:

Թ. Ա. Թ.

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄ ՄԸ

«Ճումհուրիյէթ» կը գրէ.

Կրթական գործավարութեան մէկ շրջաբերականին համաձայն, փոքրամասնութեանց վարժարանները միայն նոյն դաւանանքի եւ ցեղի պատկանող ուսանողները պիտի կարենան յաճախել: Զոր օրինակ յոյն օրթոտոքս վարժարան մը յոյն կաթոլիկ կամ հայ օրթոտոքս ուսանող մը պիտի չկարենայ յաճախել: Նախապէս այդ վարժարանները յաճախող տարբեր ցեղէ եւ դաւանանքէ ուսանողները պիտի հանուին:

Իրաւասուները յայտնեցին որ գործավարութեան այս որոշումին դրդապատճառը Յունաստանի Թուրքերուն ցոյց տրուող վերաբերումն է:

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՄԱՄՈՒԼԻ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սփիւռքի հայ մամուլը չի կրնար եւ պէտք չէ ըլլայ միմիայն տեղեկատուութեան, ընթացիկ պահանջներու եւ հետաքրքրութիւններու գոհացում տուող մամուլ: Անոր պարտաւորութիւնները կրկնակի են, եռակի նոյնիսկ:

Մամուլի, մանաւանդ օրաթերթային մամուլի առաջին պարտաւորութիւնը անկասկած տեղական կեանքը ցոլացնելն է, այդ կեանքի զանազան երեւոյթներուն, իրադարձութեանց անդրադառնալը: Տեղական կեանքը իր մէջ կը պարունակէ է՛ւ հայ գաղութներուն ներքին կեանքը, է՛ւ զայն շրջապատող այլազան գաղութներու կեանքի արտայայտութիւնները, որոնցմէ կտրուած ապրիլ չի կրնար Հայը:

Երկրորդ շրջանակը, որուն մաս կը կազմէ իւրաքանչիւր հայկական աշխարհագրի կորիզներէն, Սփիւռքահայութեան լայն, շատ ցրուած, շատ տարածուած շրջանակն է: Ոչ մէկ գաղութի Հայութիւն, որքան ալ հեռու ըլլայ ան հոծ Հայութեամբ կեդրոններէ, որքան ալ փոքր ըլլայ իր թիւը, չի կրնար ինքզինք համարիլ ազատ իր պարտաւորութիւններէն, չի կրնար ինքզինք եւս նկատի չունենալ Սփիւռքի մասին մտածած ու խօսած ատեն: Բոլոր այդ մանր ու մեծ կորիզներու գումարումով է որ կ'իրականանայ Սփիւռքի ամբողջութիւնը, որ ինքնին, Սփիւռքի ցրուածութեան իսկ պատճառով, վերացական ամբողջութիւն մըն է, մտքի ճիգով ըմբռնելի, կամքի ուժով՝ իրականանալի:

Երրորդ շրջանակը, որուն մաս կը կազմէ իւրաքանչիւր հայկական գաղութ, իւրաքանչիւր Հայ, համայն Հայութեան ընդհանրական շրջանակն է, որուն մաս կը կազմեն բոլորը՝ Սփիւռքը եւ Հայաստանը, Սփիւռքի եւ Հայաստանի Հայութիւնը, որոնց միացումը տեղի կ'ունենայ ամէն բանէ առաջ պատմութեամբը ազգին, անոր ստեղծած քաղաքակրթութեամբ, մշակոյթով եւ այդ բոլորին արգիւնք նոյնինքն ազգային նկարագրով. ապա նաեւ մտածումի ուժով, գիտակցութեան բերած համոզումներով:

Այս երեք իրողութեանց գոյութեամբ է, անոնց իրարու հետ շաղախումով է միայն, որ Հայը, ո՛ւր որ գտնուի, կրնայ իրապէս ըլլալ մէկ մասնիկը Հայութեան, ապրող ու գործող, ստեղծագործող մէկ մասնիկը. այսինքն իր ազգային նկարագրի, պատմութեան ու մշակոյթի յարատեւ գոյութիւնը ապահովող, զայն հարստացնող, ուժովցնող մէկ մասնիկը:

Հայ մամուլը — սփիւռքի հայ մամուլի մասին է մեր խօսքը — պէտք է ըլլայ ամէն Հայ այս գիտակցութեան առաջնորդող ազդակ:

Կեանքը, իր ոչ հայկական բաժիններով, ինքնաբերաբար կը գործէ ի վնաս աշխարհագրի կորիզներու հայկական դիմագծով գոյութեան: Կեանքը, իր հրամայական պահանջներով, կը մղէ անհատները գոհացում տալու անհատական կարիքներու, հաճոյքներու, տեղական պահանջներու միայն: Առօրեան կը մղէ բոլորը մոռնալու, գէթ ժամանակաւորապէս անդիտանալու հեռաւոր երկիրներու հայկական միւս գաղութներուն մէջ ապրող իր հայրենակիցներու գոյութիւնը, կարիքները, դժուարութիւնները, առաւելութիւնները, պահանջները: Առօրեայ ընթացիկ իրադարձութեանց մէջ, հայ ժողովուրդի պատմութիւնը եւ անոր դարաւոր հայրենիքը՝ Հայաստանն ալ կը դառնան հեռաւոր իրողութիւններ, որոնց մասին կը լսուի երբեմն, կը խօսուի յաճախ, որոնք սակայն անմիջական կերպով չեն թափանցեր անհատի կեանքէն ներս, որոնց գոյութեան կամ կերտումին անմիջականօրէն մասնակցութիւն չունի հայ անհատը:

Բնականը կեանքն է ու կեանքը կլանող է ներկայիս Սփիւռքի մէջ:

Հայու նկարագիրը սակայն այնպիսին է, որ կեանքի բնական հոսանքին դէմ թիավարելու վճռականութիւնը կը ծնի իր մէջ, երբ կեանքը ինք կը դնէ իր գոյութեան յարատեւման, իր ձգտումներու իրականացման համար աննպաստ պայմաններու մէջ: Արագ ակնարկ մը հայ ժողովուրդի պատմութեան վրայ՝ բոլորը պիտի բերէ նոյն եզրակացութեան: Մեծագոյնը պատմութեան տուած փաստերէն՝ գիրերու գիւտն է եւ իր ժամանակաշրջանը:

Սփիւռքի կեանքի ներկայ պայմանները հայ մտաւորականութենէն կը պահանջեն գիտակից անդրադարձումը այս իրողութեանց եւ համապատասխան գործունէութեան մը յայտնաբերումը:

Հայ մամուլը, մանաւանդ ամէնօրեայ մամուլը այն կարեւոր մարզերէն մէկն է, ուր հայ մտաւորականը կրնայ իր գործօն մասնակցութիւնը բերել ազգի գոյատեւման եւ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻ ՆՈՐԱՆՈՐ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐՈՒ համար մղուող պայքարին:

Եթէ Սփիւռքի հայ մամուլը ներկայիս այդ բեմը չէ, այդ պարագային հայ մտաւորականութիւնը ունի յաւելեալ պարտականութիւն մը, — վերածել սփիւռքահայ մամուլը այն օճախին, ուրկէ պիտի կարենայ ճառագայթել ոչ թէ ողբ ու կոծ, այլ կեանքի աւիշ, վճռականութիւն, առաջնորդող մտածում, ճանապարհ ցոյց տուող Լոյս:

Ժողովուրդները կենսունակ են միայն այն ատեն, երբ զիրենք բաղկացնող անհատներէն մեծ թիւ մը կը գիտակցի, թէ ինք ու իր ժողովուրդը կը հետեւին լուսաւոր ճամբու մը:

Կենդանական, անդրադարձ կեանքը կենդանական ճիգ միայն կը պահանջէ: Նման կեանք մը ապրիլը դժուար չէ: Միլիոնաւոր տարիներէ ի վեր մարդիկ կը ծնին, կ'ապրին ու կը մեռնին, անհետ կը կորսուին, եւ կեանքի կենդանական կողմը կը շարունակէ մնալ, յարատեւել: Կ'անհետանան ցեղեր, ցեղախումբեր, ազգե՛ր. երեւան կուգան նոր տարրեր գիտակցութեան, ցեղախումբերը հետզհետէ կը դառնան նոր ազգեր ու կը մասնակցին մարդկութեան կեանքի ընթացքին: Այս ամբողջ հոլովոյթի ընթացքին, մարդը կենդանական կեանքէն դուրս բերող ու Մարդկայինի գետնի վրայ կանգնեցնողը մտքի ու հոգիի ստեղծագործութիւններն են, կենդանականէն տարբեր մղումներու հետեւելու իր պահանջն է եւ այդ ճամբուն վրայ իր իրականացումներն են:

Ամէն ազգ բերած է իրեն յատուկ հարստութիւն մը, գծած է իր ճամբան մարդկութեան պատմութեան մէջ: Ամէն ազգ իր այդ սեփական հարստութիւնը մարդկութեան ընծայաբերելով է որ կ'արժեւորուի եւ ձեռք կը բերէ կենսունակութիւն եւ ուժ:

Հայ ժողովուրդի անցած ճանապարհը ունի անշուշտ մթին կէտեր, ընդհանուր առումով սակայն անիկա եղած է Լոյս, Լոյսի տանող ճամբայ: Սփիւռքի դժուար պայմաններուն մէջ առաջնորդողն ու փրկողը դարձեալ եւ միշտ այդ Լոյսը կրնայ ըլլալ, լուսաւոր ճամբաներով առաջանալու եւ առաջնորդելու վճռակամութիւնը:

Սփիւռքի առաջնորդող մամուլի պարտականութիւնն է իր առաջնորդողի հանգամանքին գիտակցիլ, ամէնօրեայ դարձնել այդ գիտակցութիւնը եւ անոր պահանջներուն գոհացում տալ մասնաւոր ճիգերով:

Մամուլը պիտի առաջնորդէ սակայն իրակա՛ն ժողովուրդը եւ ոչ թէ վերացական պատկերացումը ժողովուրդին: Ժողովուրդի, իրակա՛ն, շօշափելի ժողովուրդին հետ յարաբերութեան մէջ ամէնէն շատ օրաթերթային մամուլը. անոր ուսերուն կը ծանրանայ դժուարին պարտականութիւնը, մեր կեանքի ներկայ շատ աննպաստ պայմաններուն մէջ, հոսանքին դիմադրելու, լուսաւոր ճամբան գծելու եւ մանաւանդ զանգուածները աստիճանաբար առաջնորդելու այդ ճամբուն, մըղելու որ իրենց հետ այդ ճամբուն վրայ բերեն ուրիշներ եւս, իրենց զաւակնե՛րը՝ ամէնէն առաջ, ապա իրենց ամբողջ շրջապատը:

Կը գիտակցինք դժուարութեանց. պիտի անդրադառնանք անոնց: Այժմէն ըսենք սակայն, թէ որքան դժուարին ըլլայ առաքելութիւնը, որքան դժուար ըլլայ կոչումին ծառայելը, այնքան աւելի պէտք է կրկնապատկուին ճիգերը:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

«ԱԶԴԱԿ» ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

(Է. եւ վերջին մաս)

Յատկապէս այն դաշնագրի մասին, հակավենիզելոսեան Գ. Ազգաժողովի բազմաթիւ որոշումներ ու բանաձեւեր կան:

Կան նաեւ քաղաքական ղեկավարներու ճառեր՝ լրացումին եւ ամբողջացումին համար գործին (Վենիզելոսեա՛ն գործին):

1922 Փետրուարի մէկ բանաձեւին մէջ կը շեշտուի «... Ամէն պարագայի մէջ Սեւրի դաշնագիրը՝ միակ հիմը պիտի ըլլայ Լոնտոնի բանակցութեանց: Որովհետեւ այդ դաշնագիրը, առ այժմ, կարելի սահմանին մէջ, գոհացում կուտայ մինչեւ ատեն մը առաջ Թուրքիոյ մէջ գերի ապրող բնակչութեանց բաղձանքներուն: Յունաստան (Վենիզելոսի օրով), չվարանեցաւ ընդունելու բեռը, դաշնագրի գործադրութիւնը պարտադրելու համար: Ու ներկայ կառավարութեան օրով (Գալտերոպուլու – Ղունարի) ոչ մէկ բան զանց պիտի առնէ այս ուղղութեամբ:

Եւ Վենիզելոսի հակառակորդ քաղաքագէտները՝ իրենց հայրենասիրական պարտականութեան մէջ չթերացան: Գործին յաջողութեան համար ըրին ինչ որ կրնային:

Եթէ Վենիզելոսը ըլլար իշխանութեան գլուխը, թերեւս իր յատկանիշը եղող յանդգնութեամբ՝ շատ աւելի կանուխ որոշէր «զօրարձակումը», որու մասին ազդարարած էր Լոյտ Ճորճին: Այսինքն, ատենին, պարպել Իզմիրը՝ փրկելով բնակչութիւնը, բանակը, բայց նաեւ՝ Արեւելեան Թրակիան:

Այս լուծումը յամառօրէն եւ ատենին կը պահանջէր Ե. Մեթաքսաս, յատկապէս Սանկարիոյ ճակատամարտի ձախողանքէն ետք:

Բայց կառավարութիւնները կը վարանէին, հիմնուելով նաեւ անգլիական խորհուրդներու վրայ.— Կեցէք, սպասեցէք, ժամանակ ունինք...:

Մինչեւ որ հասաւ 1922ի ճակատագրական Օգոստոսը՝ աղէտին ու կործանումին հետ:

Հաշտութիւնը կնքուեցաւ 1923 Յուլիսին, Լօզանի Դաշնագրով:

Պատերազմի եւ Սեւրի Դաշնագրի շահերէն Յունաստանի մնաց միայն Արեւմտեան Թրակիան: Լօզանի մէջ «օրինականացաւ» բնակչութեանց փոխանակումով եւ ասիական հնադարեան իր բոյներէն հելլենականութեան արմատախիլ դառնալով: Հելլենական տեղը (հողը) մնաց միայն եւրոպականը:

Աղետաւոր վախճան ունեցաւ Փոքր Ասիական արշաւանքը: Բայց հակառակ իր ելքին, անով իրագործուեցաւ պատմա –

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Վահան լռեց ու այս վերջին խօսքերուն պատասխան չտուաւ: Երկու բարեկամները, քով քովի քանի մը քայլ առին: Ձոն խոր մտածումներու մէջ ընկղմած կը թուէր եւ չէր ուզեր զայն իր մտածումներէն անջատել:

Բաւական քալելէ ետք Ձոն ըսաւ.

— Այդ երկրաչափը բախտախնդրին մէկը կ'երեւայ ինծի:

— Իմ վրաս ալ նոյն ազդեցութիւնը ըրած է եւ այս բանն է որ ամէնէն աւելի ցաւ կը պատճառէ ինծի, որովհետեւ կը վախնամ որ եթէ տիկին Զարուհի...

Խօսքը չաւարտեց, որովհետեւ տեսաւ որ Մարտիկ էֆէնտի արագ քայլերով դէպի իրենց կուգար:

— Ի՞նչ կ'ընէք այսպէս, գոչեց հեռուէն, առանձին կը պտըտիք, դա՞ւ մը կը նիւթէք...:

— Թերեւս, պատասխանեց Ձոն խընդալով:

— Որո՞ւ դէմ:

— Ապահովաբար ձեզի դէմ չէ, կրնաք վստահ ըլլալ այս մասին:

— Ուրեմն միասին դաւաճանենք, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի խնդալով: Միայն թէ նախ կ'ուզեմ գիտնալ թէ ի՞նչ բանի վրայ կը խօսիք:

— Այնպիսի նիւթ մըն է, որ քեզի ալ ծանօթ է, պատասխանեց Վահան:

— Այսինքն...

— Շաւարշին վրայ կը խօսէինք...

— Դարձեա՞լ այդ անտանելի մարդը... Աստուած իմ, այս որքան կը զբաղիք իրմով: Քիչ մը առաջ այնքան տարօրինակ խօսքեր ըրաւ, որ պարզապէս չկրցայ հանդուրժել ու ձգեցի քովէն հեռացայ:

— Ի՞նչ կ'ըսեր, հարցուց Ձոն հետաքրքրուած:

— Մինչեւ վերջը ինքզինք գովեց:

— Ատիկա իրեն համար շատ սովորական է, դիտել տուաւ Վահան:

— Այս անգամ սակայն քիչ մը չափը անցուց: Յետոյ, այդչափով ալ չգոհացաւ ու այնպիսի ակնարկութիւններ ըրաւ, որոնց իմաստին վրայ տարակուսիլը կարելի չէր:

— Ի՞նչ ակնարկութիւն:

— Նախ՝ ամուսնանալու դիտաւորութիւն ունենալը յայտնեց:

— Լաւ, վե՞րջը:

— Յետոյ ըսաւ նաեւ թէ ինչ տեսակ կին մը կը նախընտրէ:

— Ի՞նչ է եղեր տեսնենք իր մտատիպարը, հարցուց Ձոն:

— Մանկամարդ ու գեղանի որբեւայրիները կը նախընտրէ եղեր, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի:

— Այսպէ՞ս ըսաւ Զարուհիին դիմաց, գոչեց Վահան:

— Այո, ոչ թէ միայն անոր դիմաց, այլեւ ամէնուն ներկայութեան:

— Եւ ի՞նչ պատասխանեցին իրեն:

— Ոչինչ, թող տուին որ խօսի:

— Բայց ի՜նչ աներեսութիւն, գոչեց Ձոն, եւ կը զարմանամ որ Բարսեղ էֆէնտին կը հանդուրժէ որ այդ տեսակ խօսքեր ըլլան իր ներկայութեամբ:

— Բարսեղ էֆէնտի յայտնապէս նեղացած կը թուէր սակայն:

— Իսկ Զարուհի՞ն...

— Դժբախտաբար տիկին Զարուհին կարծես գոհ կը մնար Շաւարշի այդ յայտարարութիւններէն ու զանոնք խնդալով կը լսէր:

— Այսպէս խօսելով պէտք չէ ժամանակ անցընել, պէտք է գործել, ահ իմ գաղափարս, յայտարարեց Ձոն, պէտք է որ մեր բարեկամը պաշտպանենք եւ թոյլ չտանք որ այդ թեթեւսոլիկը նոր դժբախտութեան մը պատճառ ըլլայ:

— Ես ալ այս մասին համամիտ եմ ձեզի, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի:

— Միմիայն համամտութիւնը բաւական չէ:

— Ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ աւելի:

— Պէտք է աջակցիս ինծի, ըսաւ Ձոն:

— Ինչ որ ձեռքէս կուգայ, պատրաստ եմ ընելու:

— Ես ալ ատկէ աւելին չեմ պահանջեր քեզմէ:

— Բայց ի՞նչ է դիտաւորութիւնդ կամ գործունէութեան ծրագիրդ, հարցուց Մարտիկ էֆէնտի:

— Քանի մը օրէն ձեզի որոշ պատասխան մը կուտամ: Նախ եւ առաջ պէտք է տիկին Զարուհիի բուն դիտաւորութիւնը հասկնամ:

— Ահա դժուարին խնդիրը, ըսաւ Վահան:

— Ընդհակառակն, շատ դիւրին է:

— Ի՞նչպէս... ո՞վ պիտի հարցուփորձէ զինքը: Այսպիսի ձեռնարկ մը կարծեմ անպատշաճ պիտի ըլլայ:

— Բնականաբար անպատշաճ է, պատասխանեց Ձոն, բայց ի՞նչ պէտք ունիմ այդպիսի ձեռնարկ մը ընելու, երբ կինս, իբրեւ տիկին Զարուհիի մտերիմ բարեկամուհին, շատ դիւրաւ կրնայ այդ պաշտօնը կատարել:

— Իրաւունք ունիս, գոչեց Մարտիկ էֆէնտի, ահա սքանչելի գաղափար մը, որ իմ միտքս չեկաւ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(223 – Շար.)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մէկ շաբաթ՝ Սեպտեմբեր 23էն մինչեւ 29, ինչպէս հաղորդած էինք ատենին, Երեւանի մէջ տեղի ունեցան Ֆրանսական Մշակոյթի Օրերը: Այս առթիւ Հայաստան մեկնած էր Ֆրանսական պատուիրակութիւն մը, բաղկացած Շմիթլէնէ (Նախկին նախարար, անդամ Ֆրանս–Իտալ ընկերութեան նախագահութեան), կաթոն Վիէնօէ (Օրլիի քաղաքապետ) եւ Ալպրէափրիկէ (տեսուչ Թուրի Թանգարանին):

Սեպտեմբեր 23ին Երեւանի օդակայանին մէջ հիւրերը դիմաւորած են Ռ. Պարսամեան, օտար երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի Հայկական Ընկերութեան նախագահը, Գ. Բորեան, Լուսաւորութեան նախարարի տեղակալը, Ռ. Զարեան եւ Ն. Միրզոյեան:

«Արագած» շարժանկարի սրահին մէջ ներկայացուած են Ֆրանսական ժապաւէններ: Այս առթիւ խօսք առած են Ռ. Զարեան եւ Ռ. Շմիթլէն, որոնք շեշտած են նմանօրինակ ձեռնարկներու կարեւորութիւնը ժողովուրդներու մշակոյթը իրարու ծանօթացնելու գործին մէջ:

— Մեզի համար, յայտարարած է Շմիթլէն իր խօսքին մէջ, չափազանց հաճելի է գտնուիլ այն երկիրը, ծանօթանալ այն ժողովուրդին, որու մասին կարդացած եւ լսած ենք փոքր տարիքէն, որուն մէկ հատուածին շատ լաւ ծանօթ ենք Ֆրանսայի մէջ:

Մենք չենք կրնար չհիանալ, երբ կը տեսնենք հայ ժողովուրդին ոգեկան կորովը, երբ կը հաստատենք ողբերգութիւններու դէմ դնելու եւ վերածնելու անոր ուժը: Ակնառու է վերածնութեան ուղին բռնած Հայութեան մեծ վերելքը մշակոյթի, տնտեսութեան եւ կեանքի բոլոր ասպարէզներուն մէջ:

Մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է Ֆրանսացի երախաներու ստեղծագործութիւններու ցուցահանդէսը, որուն բացումը կատարուած է յաջորդ օրը, Սեպտեմբեր 24ին: Ներկայացուած 120է աւելի նկարներու հեղինակներն են 4–16 տարեկան Ֆրանսացի երախաներ՝ Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի եւ այլ քաղաքներէ:

Ցուցահանդէսի բացումին խօսք առած են Ռ. Պարսամեան եւ Կ. Վիէնօէ:

Նոյն օրը Հանրային գրադարանին մէջ բացումը կատարուած է Ֆրանսացի գրագէտներու հայերէն թարգմանուած գիրքերու ցուցահանդէսին: Հոս ներկայացուած են Հիւկոյի, Մոլիէրի, Պալզաքի, Մօփասանի, Զոլայի, Փրոսփեր Մերիմէի եւ բազմաթիւ ուրիշ հեղինակներու գործերուն հայերէն հրատարակութիւնները, Ֆրանսահայ գրագէտներու երկերը:

Ֆրանսացի հիւրերը հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են Ֆրանսական օրէնսդրութեան նուիրուած հաւաքածոյի մը հանդէպ, որուն բուն օրինակը դարեր առաջ կորսուած է:

Շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք կազմակերպուած ցուցահանդէսին համար, հիւրերը ապա այցելած են Մատենադարան, ուր ծանօթացած են մեր ձեռագրական արուեստին եւ հարստութեան: Յետոյ ուրեմն՝ Պատմութեան Թանգարանը եւ Եղեռնի յուշարձանը:

Երեկոյեան հիւրերու պատուին երգահանդէս մը կազմակերպուած է Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ:

Ցայտագիրը կազմուած է Ֆրանսացի երգահաններու հատընտիրներէ — Սէն Սանսի, Պիզէի, Պախ–Կունոյի եւ Տըպիւսիի ծանօթ գործեր: Երգահանդէսին մասնակցած են ծանօթ արուեստագէտներ՝ Օլկա Գարայեան, Լուսինէ Զաքարեան, Նար Յովհաննէսեան եւ ուրիշներ:

Երեկոյթին խօսք առած են Գուրգէն Բորեան եւ Ալպրէափրիկէ: Աւելցնենք, որ հանդիսութեան ներկայ գտնուած են պաշտօնական դէմքեր՝ Բ. Մարտիրոսեան, Ռ. Պարսամեան եւ ուրիշներ:

Սեպտեմբեր 25ը յատկացուած է պտոյտներու, որոնց նպատակը եղած է այցելուներուն ծանօթացնել Հայաստանը: Այսպէս՝ Էջմիածնի մէջ դիտած են մայր տաճարը, հայ եկեղեցիի պատմութեան թանգարանը, Զուարթնոցի մէջ՝ հայ ճարտարապետութեան այդ գլուխգործոցին աւերակները, ապա երեկոյեան ներկայ գտնուած են Ատանի «Ժիզէլ» բեմապարին:

Սեպտեմբեր 24ին Երեւանէն Լիոն մեկնած է քաղաքապետ Լուի Փրատէլ:

կան հրահանգ մը. — վերջնական կազմալուծումը Օսմանեան կայսրութեան, որ յարձակողական «ընկերութիւն» մըն էր (Բարբերիզորուլոս հրոսախումբ կը կոչէ զայն):

Այս ընկերութիւնը կազմուեցաւ 1650ի ատենները, Պրուսայի եւ Էսկի Շէհիրի միջեւ տեղ մը: Բիւթանիոյ Օլիմպոսի ձորերը, Սէյկուտ փոքր քաղաքին շուրջ:

Զորս հարիւր վրաններով հորդան, շարունակ աճելով բռնի խլամացումներով՝ այն գրոհարանէն հասաւ մինչեւ Վիէննա, դէպի արեւելք նուաճեց Փոքր Ասիոյ հին Թուրքերն ալ (Սելճուկները): Անոնք որոշած էին ապրիլ, Արեւելքի մէջ (Ասիա) զրացի ունենալով Բիւզանդացիները, Հռոմները Եւրոպայի մէջ (Հռոմներու տեղը՝ «Ռումէլի»):

Բայց Օսմանցիները, իրենց արշաւանքով գերեվարեցին Արեւելքն ալ, Ռումէլին ալ:

Հելլենական բանակը իր յարձակողական հսկայական ճիգին մէջ, 1921ին, Էսկի Շէհիրի յաղթական ճակատամարտով, ոտքը կոխեց Օսմաններու օրրանը եւ զայն պահեց աւելի քան մէկ տարի: Ճիշդ նոյն տարին Քէմալ սահմանափակուած էր Սելճուկներու հին պետութեան սահմաններուն մէջ: Եւ նոյն տարին կ'ամբողջանայ օսմանեան անցեալին հետ քէմալական Թուրքիոյ բոլոր կապերու թօթափումը:

Քէմալի նոր Թուրքիան, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ նախ–օսմանեան Սելճուկներու վերանորոգուած տեսակը: Այն ատաջին Թուրքերուն, որոնք միայն «Արեւելքով» կը շահագրգռուէին եւ ոչ թէ «Ռումէլի»ով:

Պատմական խարիսխ մը ունէին Վենիզելոս – Քէմալ յայտարարութիւնները եւ որոշումները (Փոքր Ասիական պատերազմի գլխաւոր դերակատարները) հելլէն եւ Թուրք բարեկամութեան համար: Եւ այնքան չուտ՝ Իզմիրի բոցերէն ետք:

ՖԻՎՈՍ ԴՐԻԴՈՐԻԱՏԻՍ

ԲԱՌԵՐՈՒ ԿՆՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԹԷ՞յ, քէ չայ. — Նախ ճշդենք, թէ երկուքն ալ չինարէն են: Այդ իմաստն արտայայտող մեհենագիրը հիւսիսային Չինացիները կը կարդային չայ, իսկ Հարաւային Չինաստանի բնակիչները՝ թէյ: Այն ժողովուրդները, որ թէյին ծանօթացած են Հիւսիսային Չինաստանի միջոցով, ինչպէս Ռուսերը, Ղազախները, Ուզբեկները, Թուրքմէնները, Պարսիկներն ու Հայերը, գործած են չայ անունը, իսկ այն ժողովուրդները, որ հարաւէն ծանօթացած են, գործածած են թէյ անունը, ինչպէս Անգլիացիները, Ֆրանսացիները, Գերմանացիները, Իտալացիները եւայլն:

Իսկ ի՞նչ ձեւով հայերէնի մէջ գործածական դարձաւ թէյ ձեւը: Ասիկա մուտք գործեց մեր լեզուին մէջ գրական ճամբով, քանի որ եւրոպական գրականութեան ծանօթ մտաւորականներ իրենց թարգմանական եւ այլ կարգի աշխատութիւններուն մէջ սկսան գործածել թէյ ձ–բոպականացած ձեւը:

×

Ակաճ. — Արդի հայերէնի մէջ ական կը նշանակէ ռումբ, պայթուցիկ նիւթ սարքը ականապատել՝ պայթուցիկ նիւթով պատել եւայլն:

Անցեալին, սակայն, ականը ունեցած է բոլորովին այլ նշանակութիւն: Հայ դասական եւ միջին շրջանի մատենագրութեան մէջ բառը գործածուած է միայն փոս, անցք նշանակութիւններով:

Ական կ'անուանէին թշնամիի պարիսպներուն կամ ամրութիւններուն մէջ բացուած անցքերը, ուրկէ կարելի էր ներս խուժել եւ գրաւել բերդը: Յետագային, երբ հնարուեցան պայթուցիկ նիւթերն ու վառօդը, անոնց գործածութեան համար նոյնպէս անցքեր կը բանային պարիսպներուն տակ, ուր կը լեցնէին պայթուցիկ նիւթերը: Այս ձեւով, փոս կամ անցք, փորուածք նշանակող բառը յետագային ըմբռնուեցաւ փոս ստեղծող, քանդող, պայթեցնող նշանակութիւններով:

Ն. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐԷ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐԸ

Աշխարհի զանազան վայրերու մէջ յայտնաբերուած են ժայռարուեստի յուշարձաններ: Ասոնց շարքին կարեւոր տեղ կը գրաւեն Հայաստանի հնագոյն շրջանի սկզբնագիրները՝ ժայռապատկերները, որոնց մէջ նախնադարեան մարդը դրոշմած է սեփական միտքին առաջին «գիրը», իր կենաց պատմութիւնը: Քարէ մատեանները վկայութիւններ են ամէնէն առաջ տուեալ ժամանակաշրջաններուն մասին՝ Ք. Ա. 5–2 հազարամեակներ: Այդ քարէ մատեանի «էջերուն» մէջ ամբարուած են մեր հեռաւոր նախնիքներուն խոհերն ու ապրումները: Այդ պատկերներուն մէջ իրենց արտայայտութիւնը գտած են աշխատանքի առօրեան, հանապազօրեայ կեանքին դրուագները, դէպքերն ու դիպուածները:

Ուղտասար եւ Ջերմաջուր հնավայրերը կը գտնուին Սիւնիքի շրջանը, ծովի մակերեսէն շուրջ 3.300 մեթր բարձրութեան վրայ եւ, թերեւս, Ք. Ա. 5–4 հազարամեակներու ստեղծագործութիւններ են:

Նախնադարեան նկարիչը իր պատկերներուն մէջ ցուցադրած է կենդանիին շարժումները՝ մեծ ճարտարութեամբ: Պատկերներու յատակագիծին յստակ յղացումը, առարկաներու տեղաբաշխումը, պատկերներու կեդրոնին հիմնական նիւթին առանձնացումն ու դասաւորումը կը վկայեն, թէ նախնադարեան նկարիչը չարահիւսական միտքի լաւ մակարդակ ունէր: Կենդանիները, յատկապէս դիչատիչները, գծուած են սեղմ, առանց մանրամասնութիւններու, միայն էականն ու յատկանշականը կը շեշտեն:

Սիւնիքի ժայռարուեստի ստեղծագործութիւններուն առանցքը կենցաղային նիւթերն են, պաշտամունքի տեսարաններ: Այդ հնօրեայ, խրայատուկ վաւերագիրներուն մէջ իրենց անդրադարձումն են գտած որսի, որսորդական եւ այլ հմայական արարողութիւններու, պաշտամունքի հետ աղերս ունեցող տեսարանները:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Բ.

Աննա Փավլովնայի հիւրասրահը սկսաւ կամաց կամաց լեցուիլ: Եկաւ Փեթերսպուրկի ամենաբարձր դասակարգը, տարիքով եւ բնաւորութեամբ ամենատարազան անձնաւորութիւններ որոնք սակայն իրենց հասարակական դիրքով մէկ էին: Եկաւ Վասիլիյ իշխանին աղջիկը՝ գեղեցկուհի Էլէնան, որ եկած էր հայրը տանելու համար: Պարահանդէսի զգեստներ հագած էր ան: Եկաւ նաեւ յայտնի, Փեթերսպուրկի ամէնէն կախարդիչ գեղեցկուհին, երիտասարդ պզտիկ իշխանուհի Փոլքոնսքայան որ անցեալ ձմեռ ամուսնացեր էր եւ այժմ մեծ հաւաքոյթներու մէջ չէր երեւար իր յղիութեան պատճառով, սակայն փոքրիկ երեկոյթներու դեռ կ'այցելէր: Եկաւ իշխան Իպպոլիտը, Վասիլիյ իշխանին որդին Մորդեմարի հետ, եկաւ եւ Մարիօ աբբան եւ շատ մը ուրիշներ:

— Դուք դեռ չէ՞ք տեսեր, կամ անծանօ՞թ էք մեքաճքի հետ, կ'ըսէր Աննա Փավլովնան ներս մտնող հիւրերուն եւ ամենայն լրջութեամբ կ'առաջնորդէր ժապաւէններով զարդարուած փոքրիկ պառաւի մը մօտ, և մէկիկ մէկիկ կը ներկայացնէր զանոնք աչքերը հիւրէն դէպի մաքաքի վրայ դարձնելով կը հեռանար:

Բոլոր հիւրերը, առանց բացառութեան, ծանօթացան ամէնուն անծանօթ, ամէնուն համար անհետաքրքիր եւ անպէտք պառաւին հետ: Աննա Փավլովնա տխուր, հանդիսաւոր հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր անոնց փոխանակած խօսքերուն եւ մտքին մէջ հաւանութիւն կուտար: Մաքաճք խրաքանչիւր ներկայացուողին միեւնոյն ոճով անոր առողջութեան, իր առողջութեան եւ նորին կայսրուհիին առողջութեան մասին կը հարցնէր, որ այսօր, փա՛ռք Տիրոջը, շատ բարուոք էր. բոլոր մօտեցողները ի սէր քաղաքավարութեան շտապելու որեւէ նշան չցուցնելով ծանր պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու թեթեւութեամբ կը հեռանային, որպէսզի ամբողջ երեկոյթին անգամ մը եւս չմօտենան անոր: Դեռատի իշխանուհի Փոլքոնսքայան իր հետ բերեր էր ձեռագործը պզտիկ թաւշեայ պայուսակի մը մէջ ամփոփած: Անոր գողտրիկ վերին շրթունքը իր թեթեւակի սեւցած պեխիկներով շատ կարճ էր, մինչեւ ակռաներուն եզրը, սակայն չափազանց գրաւիչ կերպով կը բացուէր եւ աւելի գրաւիչ կերպով կը գոցուէր: Ինչպէս յաճախ կը պատահի, կատարեալ գեղեցիկ կանանց թերութիւնը կը նկատուի անոնց գեղեցկութեան առանձնայատկութիւնը: Ամէնուն համար հաճելի էր նայիլ այս կենսալի, առողջ, հրապուրիչ ապագայ մօր վրայ, որ այնքան դիւրութեամբ կը համակերպէր իր վիճակին: Ծերերուն եւ մռայլ թախծոտ երիտասարդ մարդոց կը թուէր թէ անոր վրայ նայելով կամ մէկ քանի վայրկեան անոր հետ խօսելով իրենք եւս կ'երիտասարդանան, կը զուարթանան եւ անոր կը նմանին: Ով որ կը խօսէր անոր հետ եւ կը տեսնէր անոր փայլուն ճերմակ ակռաները եւ լուսաւոր ժպիտը, կը խորհէր թէ ինք այսօր առանձնապէս բարեացակամ է: Եւ այդպէս կը մտածէր ամէն ոք: Դեռատի իշխանուհին երերալով, պզտիկ, շատ քայլերով անցաւ սեղանին քովէն ձեռքը բռնած ձեռագործին պայուսակը եւ ուրախ զուարթ զգեստները կարգի բերելով, արծաթեայ ինքնաեռին (սամավար) քով բազմոցին վրայ նստաւ այնպիսի երեւոյթով մը կարծես թէ ամէն բան ինչ որ կը կատարէ իր եւ իրեն շրջապատիններուն համար է:

— Ես ձեռագործս բերած եմ, ըսաւ ան պայուսակը բանալով եւ շուրջը նայելով:

— Նայեցէք, Անէթ, պէտ կատակներ մի խաղաք հետս, դուք ինծի գրած էիք, որ բացարձակապէս պզտիկ երեկոյթ մը ունիք: Տեսէք ինչպէս դէշ հագուած եմ:

Եւ լայնօրէն բացաւ թեւերը որպէսզի իր ասեղնագործեալ, գորշագոյն, նրբաճաշակ հագուստները ցուցնէ, որ կուրծքէն քիչ մը վար լայն ժանեակով մը գօտեւորուած էր:

— Հանգիստ եղէք, դուք միշտ ամէնէն գեղեցիկը պիտի ըլլաք, պատասխանեց Աննա Փավլովնա:

— Դուք գիտէ՞ք որ ամուսինս կը լքէ զիս, շարունակեց ան նոյն շեշտով իշխանին դիմելով, ինչո՞ւ համար է այդ զզուելի պատերազմը, ըսաւ իշխան Վասիլիյին եւ պատասխանի չսպասելով դարձաւ իշխանին աղջկան, գեղեցիկ Էլէնային:

— Ի՜նչ սքանչելի անձնաւորութիւն է այս պզտիկ իշխանուհին, ըսաւ իշխան Վասիլիյ կամացուկ մը Աննա Փավլովնային:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թաքաքճեան, Ահարոնեան եւ Պօղեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն այն բոլոր անձերուն, որոնք անձամբ, նուիրատուութիւններով եւ կամ ծաղկեպսակով յարգեցին իրենց աղջկան, մօր եւ քրոջ՝

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԹԱՔԱՔՃԵԱՆԻ

յիշատակը, անոր մահուան առթիւ:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 4 Հոկտ., տասնեւհինգերորդ տարեդարձն է օծման եւ գահակալութեան Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին եւ Ծայր. Պատրիարք Ամենայն Հայոց:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր մաղթանք Հայրապետական:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին, աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի արեւշատութեան համար:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (4 Հոկտ.) պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Հ. Նորվան Վրդ.:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կոռնոպլի Կապոյտ Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին դպրոցի սրահին մէջ: Մեր սիրելի ծնողքներէն կը խնդրենք պաղատագին՝ արձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել զանոնք հայեցի դաստիարակութեամբ:

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphonner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յարութիւն Փաշալեան, Ուրուկէէն, կը փնտռէ Սարգիս Իւչփարմաքեանը, որ կը բնակէր Փարիզի շրջակայքը 1937ին, ինչպէս նաեւ Գրիգոր, Նազարէթ եւ Յովհաննէս Փանոսեան եղբայրները, որոնք կը գտնուէին Պուրկ Սէն Անտէօլ 1937ին. վերջերս հաստատուած են Մարսէյլ, Պոմոն:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.
H. ISHKANIAN
7, Rue Dauphine — 69 - Lyon

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. Ազգ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի (4 Հոկտ.) Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի գահակալութեան 15րդ տարեդարձին առթիւ:

Ի մէջ պատարագի տեղի կ'ունենայ հայրապետական մաղթանք:

Իսկ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեանի դերդաստաններու հանգուցեալ հոգիներու յիշատակին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

ԿՈՒԶՈՒԻ՝
URGENT

1) Հիւսողներ (Թրիքօթէօր), մեքէ ռեֆթիլինը օթոմաթիք
2) FN et Bordier
3) Rebrousseuses, remailleuses
(Այս երեքին համար ալ սկսնակներ ալ կ'ընդունուին): Դիմել՝
FOSSE
108, Rue du Fbg. du Temple
Tél. OBE. 38-47

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը՝ իր տարեշրջանի վերջաւորութեան առթիւ, կը նախաձեռնէ խնջոյքի մը Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ: Տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 4, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5էն սկսեալ մինչեւ ուշ գիշեր:

Պիտի ըլլան անակնկալներ, երգեր, նաեւ հայկական եւ ֆրանսական պարեր, մասնակցութեամբ «Կաւնիկ» նուագախումբի, որ պիտի ստեղծէ խնկական տաք մթնոլորտ:

Տեղւոյն վրայ պիտի գտնէք ամէն տեսակի զովացուցիչներ եւ արեւելեան զանազան ուտեստեղէններ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ — ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ —

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 8ին

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3-4 օր առաջ:

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդունուիր հեռաձայնով:

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջականները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUÉLIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղին վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները զաւաթ մը թէյի շուրջ, Հոկտ. 5ին կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկերուհի Պառաւեանի բնակարանը:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ (3 Հոկտ.) նոր ակումբի սրահին մէջ, Ռիւ Վիքթօր Ֆօքիէ, ժամը 16ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՃԱՇ – ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Հոկտ. 18ին Սուրբ Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը, ժամը 17էն 22:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise — PARIS

ԹԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակի գիրքեր ու ձայնապնակներ: Հասցէ՝
43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Ունինք նաեւ գրքեր Հայոց մասին:

Նոր ստացուած գրքեր.— Ս. Վրացեանի «Անձինք նուիրեալք», տպ. Պէյրութ, 1969ին, կազմ. գին՝ 15 Ֆր.: Նոյն հեղինակէն «Կեանքի ուղիներով», վեց հատոր, կազմ. հատորը 15 Ֆր.: Կ. Սասունիի «Հայ–Թրքական պատերազմը» 10 Ֆրանք: Ն. Աղբալեանի ամբողջ. երկերը, երեք հատոր, հատորը 20 Ֆր.: Հայկազն Ղազարեանի «Ցեղասպան Թուրքը» 16 Ֆր.: Ա. Շիրակեանի «Կտակն էր նահատակներուն» 15 Ֆր.: Ե. Տէր–Անդրէասեանի «Քրիստոս Ինքնակալ» կազմ. 15 Ֆր.: Տիկ. Ա. Տէր–Մանուէլեանի «Թուականները կը խօսին», տպ. Պոսթոն, 1968ին, կազմ. 18 Ֆր.: Տոքթ Ա. Նազգաշեանի «Եղեռնի հետքերով», Պէյրութ, 1969, 12 Ֆր.: Հր. Ք. Արմէն, «Հայկ. Գերագոյն Ատեան», գին՝ 15 Ֆ.: Նոյն հեղինակէն՝ «Պատմական քննարկումներ», Պէյրութ, 1968, 15 Ֆ.: «Անկում Արտաշէսեան Հարստութեան» գին՝ 12 Ֆ.: Սայաթ Նովա «Խաղեր», տպ. Երեւան 1969ին, 10 Ֆր.: Ա. Պատրիկի «Հայկական տարազ», Երեւան 17 Ֆր.: Յ. Թումանեանի 100ամեակի առթիւ, լոյս տեսած հետեւեալ գրքերը.— Երեւան, 1969, «Թումանեան Արուեստի մասին», գին՝ 25 Ֆր.: Մ. Ջանփոլատեանի «Թումանեանը եւ ժողովրդական էպոսը», 15 Ֆր.: Ստ. Զօրեանի «Իմ Թումանեանը, 10 Ֆ.: Դ. Դեմիրճեան «Թումանեանի հետ» 6 Ֆ.: Յ. Թումանեան «Շեքսպիրի մասին», 7 Ֆր.: Հախվերդեան, «Թումանեանի կեանքը», 5 Ֆր.: Յ. Թումանեան «Քառեակներ», 8 Ֆր.:

Ունինք նաեւ Թումանեանի երկերը հայերէն եւ ֆրանսերէն: Բանաստեղծութիւններ «Կոմիտաս» 6 Ֆր.: Մ. Քրիշչեան «Անմար կանթեղ» 15 Ֆր.: «Կոմիտաս» 20 Ֆր.:

Մեզ մօտ ունինք նոր լոյս տեսած «Հայկական դեղագիտութեան պատմութիւնը, ֆրանսերէնով: Տոքթ. Գ. Կարապետեանի (անդամ Ֆրանսայի Դեղագիտական Պատմութեան Ընկերութեան), գին 50 Ֆր.:

Գրատունը ունի ճոխ մթերք մը հայկական սալերու (տիսք) Ա. Պարթեւեանի, Կ. Ափրիկեանի ամբողջական գործերը: Ա. Կիրակի (Ամերիկա պատրաստուած), Ա. Խաչատուրեանի, Շահմուրատեանի, Յ. Պատալեանի, Զէքիմեանի, Թ. Ալթունեանի, ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները եւ Հայկական Պատարագը: Օփերաներ.— Ա. Տիգրանեանի «Անուշ»ը, «Դաւիթ Բէգ» եւ «Ալմաստ» օփերաները:

Նոր ստացանք հետեւեալ ձայնապնակները.— «Թառ» գարեգին, 33 Թուռ, գին՝ 30 Ֆր.: Լիզ Սարեանի գին՝ 31 Ֆ.: Ատիս Հարմանդեանի բոլորովին նոր եւ զուարթ երգերով: Գին՝ 30 Ֆր.:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Գրատունը բաց է ամէն օր եւ պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունիլ ամէն վայրերէ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿ»	10 Ֆ	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ	

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 4 OCTOBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.931

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.931

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՄԱԼ ԱՊՏ-ԷԼ ՆԱՍՐ

Բ.

Անգլիական գաղթատիրութեան դէմ պայքարը սկսած էր առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին։ Սաատ Զաղլուլ փաշա հիմնած էր Վաֆտ կուսակցութիւնը, նպատակ ունենալով Եգիպտոսը առաջնորդել դէպի անկախութիւն։

Ազատագրական շարժման ռահվիրան է Զաղլուլ փաշա, որուն արձանը յաղթական կը բարձրանայ Գահիրէի հարուստ թաղամասին մէջ, Նեղոսի ափին։ Անգլիացիներու դէմ ատելութիւնը 1918էն սկսեալ կ'աճի հետզհետէ։ Ու 1936ին, Ֆուատ Ա. Թագաւորին օրով Եգիպտոս կը ստանայ անկախութեան։ Սակայն Մեծն Բրիտանիա իրեն կը վերապահէ որոշ իրաւունքներ Փարաւոններու երկրին մէջ։ Մանաւորապէս իր բանակի հսկողութեան կ'ենթարկէ Սուէզի Ջրանցքը, — Հնդկաստանի ճամբուն բանալին։

1948ի արաբեւիսրայէլեան կռիւներու դժբախտ վախճանն է, որ ծնունդ կուտայ երիտասարդ զինուորականներու յեղափոխական կազմակերպութեան, — Ազատ Սպաներու Ընկերակցութեան Տոհպաթ-Ալ-Ահրար)։ Ձախակողմեան գաղափարներով տոգորուածներ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին անոր շարքերուն մէջ։

1952ի յուլիսեան յեղափոխութեան հերոսը կը նկատուէր զօրավար Մուհամմէտ Նէկիպ, որ լայն ժողովրդականութիւն վաստկած էր շնորհիւ իր բարեմոյն նկարագրին։ Նասր Յեղափոխութեան Խորհուրդին միջոցաւ յաջողեցաւ իշխանութենէ հեռացնել զայն։ 1954ի վերջերը բանակէն հրաժարեցաւ եւ իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուց երկրին ամբողջ իշխանութիւնը։ Նասր դարձաւ Եգիպտոսի անվիճելի տէրն ու տիրակալը՝ բոլոր մարզերու մէջ։ Իրեն թեւ ու թիկունք հանդիսացան բանակը, գիւղացիները, բանուորները, պետական պաշտօնեաները, բանակէն արձակուած եւ զանազան պաշտօններու կոչուած սպաները, մանր գործատէրերն ու առեւտրականները, մէկ խօսքով բնակչութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը։

Երկրին մէջ այսպէս իր դիրքն ամրապնդելէ ետք, փորձեց դառնալ ղեկավարը ամբողջ արաբական աշխարհին։

1955 Ապրիլին մասնակցեցաւ Պանտունկի խորհրդաժողովին, որուն իր հովանաւորութիւնն էր տուած Կրեմլին։ Այնտեղ էին Ասիոյ եւ Ափրիկէի բոլոր դժգոհ ազգերու ներկայացուցիչները։ Նասր տեսակցութիւններ ունեցաւ Նեհրուի եւ Շու Էն Լայի հետ։ Բուռն ճառ արտասանեց գաղթատիրութեան դէմ ու յարեցաւ «չէզոքութեան» քաղաքականութեան, անկախ՝ պետութեանց խմբակցութիւններէն։

Պանտունկէն վերադարձին ձեռնարկեց բանակի վերակազմութեան։ Զէնք գնեց Չեխոսլովաքիայէն, մտահոգութիւն պատճառելով Իսրայէլի եւ իր անգլեւամերիկեան պաշտպաններուն։

Միւս կողմէ ուզեց արդիականացնել երկիրը։ Զարկ տալու համար ճարտարարուեստին, ծրագրեց հսկայ ամբարտակ մը կառուցանել Նեղոսի վրայ, Ասուանի մէջ։ Ու դիմեց Անգլիացիներու եւ Ամերիկացիներու նիւթական աջակցութեան իրագործելու համար այս մեծածախս ձեռնարկը։

Նասր Պրիոնիի (Եուկոսլաւիա) մէջ խորհրդակցական ժողով ունէր մարեշալ Թիթոյի եւ նախագահ Նեհրուի հետ, երբ 1956 Յուլիս 18ին տեղեկացաւ, որ Անգլեւամերիկացիք դրժած են ամբարտակին համար փոխատուութեան իրենց խոստումը։

Այս մերժումը ճակատագրական դեր պիտի խաղար իր ապագայ քաղաքականութեան մէջ։

Երկար չսպասեց փոխ-վրէժի դիմելու համար։ Յուլիս 26ին, յեղափոխութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ, Աղեքսանդրիոյ մէջ խօսեցաւ պատմական ճառ մը՝ յայտարարելով, որ ազգայնացուցած է Սուէզի Ջրանցքի միջազգային ընկերութիւնը։ Այս անակնկալ ու ծանր հարուածը չշմեցուց դրամատիրական երկիրները, մանաւորապէս Անգլիան ու Ֆրանսան, որոնք ամենամեծ բաժնետէրերն էին Սուէզի ընկերութեան։

Այս վերջինները, Նասրը պատժելու նպատակով, 1956ի Հոկտեմբերին դրդեցին Իսրայէլը, որ յարձակի Եգիպտոսի վրայ։ Սինայի եգիպտական բանակը արդէն բռնած էր նահանջի ճամբան, երբ Անգլիա եւ Ֆրանսա եւս մասնակցեցան պատերազմին, Իսրայէլի կողքին։ Բայց տակաւին Իսմայիլիան չգրաւուած՝ կռիւները դադրեցան, իբրեւ հետեւանք Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան վերջնագիրներուն՝ ուղղուած նախայարձակ պետութեանց։

Զինուորական դետնի վրայ պարտուած, Նասր շահեցաւ քաղաքական տեսակէտով։ Ու Փորթ Սայիտ հռչակուեցաւ հերոս քաղաք։

Ֆրանսա ուրիշ պատճառ ալ ունէր մասնակցելու Եգիպտոսի դէմ մղուած կռիւներուն։ Պատերազմը կը շարունակուէր Ալժերիոյ մէջ։ Եգիպտոս կ'օգնէր Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատին։ Իշխանութեան գլուխը կը գտնուէր Կի Մոլէ։ Ընկերվարական կուսակցութիւնը իր ժողովներուն մէջ բացէ ի բաց կը ջատագովէր աջակցիլ Իսրայէլի՝ ընդդէմ Եգիպտոսի, արգիլելու համար զայն, որ չօգնէ Ալժերիացիներուն։

Ֆրանսա մեծ վնասներու ենթարկուեցաւ Սուէզի իսրայէլեան արշաւանքին մասնակցելով։ Եգիպտացիք առաջին առթիւ քանդեցին Ֆէրտինան տը Լէսէփսի արձանը, որ Փորթ Սայիտի առջեւ կը տիրապետէր Ջրանցքի մուտքին։

Նախագահ Նասր ազգայնացուց կամ գրաւեց Ֆրանսական դրամատուները, առեւտրական մեծ տուները, դպրոցները եւ այլ մշակութային հիմնարկութիւնները։ Սահմանէն դուրս հանեց ֆրանսական հպատակները։ Միլիառներու կը հասնէր Ֆրանսայի կորուստը։ Տարիներու բանակցութիւններէ վերջ որոշ կարգադրութիւններ եղան՝ համաձայնութեան եզրեր գտնելով։

Պէտք եղաւ սպասել մինչեւ Ալժերիոյ անկախութեան հռչակումը, վերջնականապէս հաշտեցնելու համար Եգիպտոսն ու Ֆրանսան։ Զօր. տը Կոլ դարձաւ կուռքը արաբական աշխարհին, իբրեւ հեղինակը Ալժերիոյ անկախութեան։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Նախագահ Նիքսըն Եուկոսլաւիայէն ետք Սպանիոյ մէջ եւս համաժողովրդական ընդունելութեան արժանացաւ։ Աւելի քան մէկ միլիոն Սպանացիներ օդակայանէն մինչեւ Մոնքլոյի պալատը երկարող ճամբու եզրին ծափահարեցին խանդավառ բացագանչութիւններով։ Քաղաքապետը Նիքսընի յանձնեց Մատրիտի «բանալին»։

Նիքսըն Սպանիոյ Արտաքին նախարարին (Լոփեզ Պրաւօ) ընկերակցութեամբ այցելեց Փրատոյի պալատը, ուր յատուկ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Զօր. Ֆրանքոյի հետ։

Խօսակցութիւնները առաջին հերթին ընդգրկած են երկու երկիրները շահագրգռող հարցեր, ինչպէս Օգոստոս 6ին կնքուած համաձայնագիրը, որով կը ճշդուէր ամերիկեան կայաններու խնդիրը Սպանիոյ մէջ։ Խօսակցութեան նիւթ եղած են նոյնպէս Միջերկրականեան հարցերն ու Միջին Արեւելքը։

Միջերկրականի կապակցութեամբ Նիքսըն նախապէս յայտարարած էր, թէ Սպանիոյ եւ Ամերիկայի բարեկամութիւնը հիմնասիւնն է Միջերկրականի խաղաղութեան։ «Եթէ Միջերկրականի խաղաղութիւն չունենանք, աշխարհի խաղաղութիւնը ծանրապէս կը վտանգուի»։

Այս յայտարարութիւնը ինքնին գաղափար կուտայ խօսակցութիւններու բնոյթի մասին։

Աւելցնենք, որ 11 տարի առաջ Նիքսըն Մատրիտ այցելած է Զօր. Այզընհաուըրի հետ, իբրեւ փոխ-նախագահ։

Նախագահը Մատրիտէն Լոնտոն մեկնեցաւ։ Ծամբորդութեան վերջին հանգրուանը պիտի ըլլայ Իրլանտա, իր նախնիքներուն ծննդավայրը։

Քաղաքական շրջանակներու ուշադրութիւնը գրաւեց նաեւ Բրեժնեւի ճառը, Պաքուի մէջ։

Համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը Ազրբէջանի մայրաքաղաքին մէջ, ուր գացած էր երկրին խորհրդայնացման յիսնամեակին առիթով, խստորէն քննադատած է ամերիկեան քաղաքականութիւնը, զայն պատասխանատու գտնելով աշխարհի զանազան վայրերու մէջ լարուած կացութեան։

Ամերիկեան գաղթատիրութիւնը, համաձայն Բրեժնեւի, «տագնապի օճախներ» կը ստեղծէ եւ կը հրահրէ, կը շարունակէ զինարշաւը եւ չուզեր նկատի առնել խաղաղութեան մը հաստատման կարելիութիւնները, որոնք կ'ընծայեն Վիէթքոնկի նոր առաջարկները Վիէթնամի մասին։ Կարճ՝ ամերիկեան գաղթատիրութիւնը շարունակ աւելի յարձակողական կը դառնայ, որով Խորհ. Միութիւնը պէտք է ուշադիր մնայ։

Միջին Արեւելքի հարցին կապակցութեամբ Բրեժնեւ յայտնած է Մոսկուայի ծանօթ տեսակէտները՝ առաւելագոյն օժանդակութիւն Արաբներուն իրենց արդար պայքարին մէջ։ Ցիշեցուցած է, թէ Եարինկի առաքելութեան ձախողութեան պատասխանատուն Իսրայէլն է, իսկ Պաղեստին – Յորդանան արիւնալի բախումները վնասեցին արաբ դատին։

Բրեժնեւ Պաքուի մէջ անդրադարձած է նաեւ Խորհրդային – Ֆրանսա յարաբերութիւններու մասին յայտարարելով, թէ «Մեր առաւելագոյնը պիտի ընենք զարգացնելու եւ խորացնելու» համար այդ կապը։ Այս առթիւ յոյս յայտնած է, թէ Փոմփիտուի Խորհ. Միութիւն այցելութեամբ նոր փուլի մէջ կը մտնեն երկու երկիրներու համագործակցութիւնը, բարեկամութիւնը եւ հասկացողութիւնը։

Վերջին օրերուն, ինչպէս նկատել կուտան քաղաքական շրջանակները, Մոսկուա կարծրացուցած է իր դիրքը յատկապէս Ուաշինկթընի դէմ։

Այսպէս, Բրեժնեւի Պաքուի ճառէն առաջ, Պերլինի հարցին մէջ եւս անզիջող գտնուեցաւ, հակառակ այն լաւատեսութեան, որ կը տիրէր արեւմտեան շրջանակներու մէջ։ Աւելին՝ Մոսկուա Երեքշաբթի երեկոյ փորձեց «փակել» Արեւմտեան Գերմանիան Պերլինի կապող օդային նրբանցքը։ Արդ Երեքշաբթի երեկոյ այդ ճամբով էր, որ Պերլին պիտի մեկնէին Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի երեք ներկայացուցիչները, Պերլինի հարցին շուրջ խօսակցելու համար Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչին հետ։ Այս դիրքորոշումին կապակցութեամբ — առաջին 1945էն ի վեր — դաշնակիցները վճռական դիրք բռնեցին եւ Ամերիկացիք հաղորդեցին Ռուսերուն, թէ հալածիչ օդանաւերով պիտի ապահովեն իրենց իրաւունքը։ Ոչ մէկ միջադէպ պատահեցաւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՕՔԷՕ, փոքրիկն Տիւկէի առեւանգիչը 15 տարուան արգելափակման դատապարտուեցաւ, կինն ալ՝ երեք տարուան։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ Հոկտ. 15ին պիտի քուէարկէ Շապան Տելմասի ընդհ. քաղաքականութեան ծրագիրը։ 1971ի պիւտճէն վերջնապէս վաւերացուեցաւ Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ։

ՃԱՓՈՆԻ Արտաքին նախարարը Փարիզի մէջ հանդիպում մը ունեցաւ նախագահ Փոմփիտուի եւ Մ. Շումանի հետ։ Տնտեսական եւ առեւտրական հարցեր նիւթ կազմեցին խօսակցութեանց։

ՋԻՆԱՍՏԱՆ մեծ շուքով տօնեց իր հիմնադրութեան (Ժողովրդային Ջինաստան) 21րդ տարեդարձը։ Մառեշալ Լին Փիաօ ճառի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ «Պէտք է մինչեւ ծայրը շարունակենք մեր պայքարը գաղթատիրութեան եւ վերաքննականներու դէմ»։ Ամերիկեան գաղթատիրութիւնը եւ ընկերային-գաղթատիրութիւնը «ծանր օրեր կ'ապրին»։

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, որոշ թիւով քահանաներ ձերբակալուած են Հունգարիոյ մէջ։ Աւստրիական կաթոլիկէս գործակալութիւնը կարգ մը անուններ ալ կուտայ։

ԿԻՆԷԻ մէջ նոր դաւ մը երեւան ելած է։ Ըստ Քոնաքրիի ձայնասփիւռին, նախագահ Սեքու Թուրէ պիտի սպաննուէր Հինգշաբթի օր։

ԵԱՐԻՆԿ Մոսկուա կը վերադառնայ Շուէտի դեսպանի իր պաշտօնը վերստանալու համար։ Արդարեւ «Եարինկ» բանակցութիւնները ընդհատուած են գործ չափ Եգիպտոս նոր ղեկավար մը չունենայ։

ՎԱՌԻ նահանգին մէջ, Թուլոնի մօտերը, քանի մը օրուան ընթացքին երեք հազար հեկտար անտառ այրեցաւ հսկայ հրդեհի մը հետեւանքով։ Զօրաւոր միսթրալը կը տարածէ հրդեհը, որ դեռ կը շարունակուի։ Երկու հրշէջներ այրած են, տասնեակ մըն ալ վիրաւորուած։

ՄԱՀԱԹՄԱ ԿԱՆՏԻԻ ծննդեան 101ամեակին առթիւ յուշատօն մը տեղի ունեցաւ Նոր Տելհիի մէջ։ Հնդկաստանի վարչապետը՝ Տիկին Ինտիրա Կանտի նախագահեց հրապարակային յուշատօնին։

ՆԱԽԱԳԱՀ Փոմփիտու «Ինքնաշարժի ցուցահանդէս» այցելեց։ Մտահոգութիւն յայտնեց արագութեան մասին։ Անհատական ինքնաշարժներու թիւը 1975ին 15 միլիոնի պիտի հասնի Ֆրանսայի մէջ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը 100էն մէկ յաւելում որոշեց պետական պաշտօնեաներուն համար։ Որոշումը կը գործադրուի Հոկտ. մէկէն սկսեալ, բայց շահագրգռուածները բարելաւում մը կ'ուզեն այդ սակին վրայ։

ԹՈՒԼՈՒԶԻ մեծ օրաթերթը՝ Լա Տէփէշ տիւ Միտի տօնեց իր հարիւրամեակը, ի ներկայութեան Շապան Տելմասի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌՕՐԵԱՅԷՆ

Բնութեան պահպանութեան եւ անոր հարստացման հարցը օրուան գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկն է դարձած անկասկած, աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ: Արդարեւ, ճարտարարուեստի աննախընթաց զարգացումը, որ հում նիւթի անսովոր քանակի օգտագործում կը նշանակէ առաջին հերթին, այդ ճարտարարուեստին ստեղծած անպատեհութիւնները, ինչպէս օդի եւ ջուրի ապականացում, քաղաքներու ընդարձակումը բաց տարածութիւններու հաշւոյն, հաղորդակցական ճամբաներու եւ միջոցներու ընդլայնումը հիմնական պատճառներ են բնութեան դիմագիծի աղճատման եւ, մասնաւորապէս, բնութեան հարստութեան կրճատման:

Հայաստանի մամուլն ալ յաճախ կ'անդրադառնայ այս հարցերուն, համապատասխան խորհրդածութիւններով եւ առաջարկութիւններով: Այս մտահոգութիւններու շրջագիծին մէջ կը մտնեն, բնականաբար, անտառներու, հողի եւ ջուրի աղբիւրներու, ինչպէս նաեւ կենդանական աշխարհի պահպանութեան եւ հարստացման խնդիրները, որոնք կենսական նշանակութիւն ունին փոքր տարածութիւն գրաւող մեր երկրին համար:

Անհրաժեշտ է ընդգծել առաջին առթիւ, թէ Հայաստանի ղեկավար մարմինները օրինակելի ջանադրութիւն մը ի յայտ կը բերեն այս մարզին մէջ: Այլ եւ այլ միջոցառումներու կարգին, տարիներէ ի վեր կեանքի կոչած են Բնութեան Պահպանութեան Ընկերութիւնը, զանազան բաժիններով:

Սեպտեմբեր 25ին, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նիստերու դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է վերոյիշեալ ընկերութեան չորրորդ համագումարը, որու ընթացքին կատարուած աշխատանքներու մասին զեկուցած է Փրոֆ. Խ. Միրիմանեան, նախագահը ընկերութեան Խորհուրդի:

Զեկուցումը, դժբախտաբար, տասնեակ մը տողերով ներկայացուած է միայն «Սով. Հայաստան»ի Սեպտեմբեր 26ի թիւին մէջ: Տողեր, որոնք շատ պարզ պատկերացում մը միայն կուտան ո՛չ միայն արձանագրուած յաջողութիւններու, այլեւ գոյութիւն ունեցող թերիներու եւ պակասներու մասին: Արդարեւ, ներկայացուածը Հայաստանի Հեռագրական Գործակալութեան սեղմ հաղորդագրութիւնն է լոկ:

Այնուամենայնիւ, հետեւելով Հայաստանի մամուլի մէջ տարիներէ ի վեր հրատարակուող բազմաթիւ յօդուածներուն, բաց նամակներուն եւ այլ բնոյթի գրութիւններուն, կարելի է յստակ պատկերացում մը ունենալ հարցի մասին:

Անտառային երկու գլխաւոր գօտիներ գոյութիւն ունին Հայաստանի մէջ: Կաբեւորագոյնը, անշուշտ, երկրին հիւսիսարեւելեան գօտին է, ուր անտառներու տարածութիւնը կը գրաւէ շրջանին 28-30 առ հարիւրը, գլխաւորապէս լեռներու եւ ձորերու զառիթափ լանջերը. երկրորդը կը տարածուի առաւելաբար Զանգեզուրի եւ Վայքի մէջ, գրաւելով շրջանի տարածութեան 20 առ հարիւրէն աւելին:

Հայաստանի անտառներու ընդհանուր տարածութիւնը, ներկայիս, մօտաւորապէս 342.000 հեկտար է, այլ խօսքով կը գրաւէ երկրին տարածութեան 9,4 տոկոսը կամ, լաւագոյն պարագային 12 առ հարիւր տոկոսը միայն, եթէ նկատի առնուին նաեւ թփուտները:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ անտառներու տարածութեան տեսակէտով Հայաստան պարզապէս աղքատ երկիր մըն է: Նոյնն է պարագան նաեւ կենդանական աշխարհին համար, որ ընդհանրապէս կը նկատուի «աղաքատացած տարբերակը» Կովկասեան անտառներու կենդանական աշխարհի:

Վերջին տասնամեակներուն պատկան իշխանութիւնները շատ լուրջ աշխատանք կատարեցին յատկապէս անտառապատման ուղղութեամբ: Այս գործը լաւապէս կազմակերպելու նպատակով ստեղծուեցան անտառագիտական հիմնարկութիւններ, որոնց մէջ կարեւորագոյնը կը նկատուի Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Բուսաբանութեան հիմնարկութեան անտառագիտութեան ճիւղը:

Այս աշխատանքներուն շնորհիւ է, որ կանաչութեամբ ծածկուեցան տասնեակ հազարաւոր հեկտար մերկ ու ամայի հողեր: Այսպէս, այժմ Երեւանը շրջապատուած է Նորքի, Սարի-Թաղի, Քանաքեռի, Ծիծեռնակաբերդի անտառներով, իսկ մօտակայ տարիներուն երկրորդ եւ աւելի տարածուն կանաչ գօտի մը եւս պիտի հաստատուի Արզնի գիւղէն մինչեւ Ողջաբերդ եւ Գեղադիր գիւղերը: Այսօր արդէն Երեւան շրջապատուած է վեց հազար հեկտարէ աւելի անտառաշերտերով: Միւս կողմէ, գնահատելի գործ կատարուած է նոյնպէս Սեւանի աւազանի ամայի տարածութիւնները, մինչեւ Արեգունիի բարձրութիւնները կանաչով ծածկելու համար, ինչ որ կրկնապէս հրապուրիչ կը դարձնէ զբօսաշրջիկութեան համար այնքան մեծ կարելիութիւններ ընծայող Սեւանը, մեղմելով նոյնիսկ աւազանի ցամաքային կլիման:

Այս քանի մը հաստատումները ինքնին ակնյայտնի կը դարձնեն կատարուած աշխատանքին կարեւորութիւնը, մանաւանդ երբ նկատի առնուի, որ վերջին հինգ-վեց տարիներու ընթացքին 30.000 հեկտար արուեստական անտառ հաստատուած է զանազան վայրերու մէջ:

Աւելցնենք, որ նախատեսուած է յառաջիկայ հնգամեակին եւս նոյնքան տարածութեամբ անտառ տնկել, տարեկան եօթը-ութ հազար հեկտարի միջին հաշւով:

Հակառակ այս կարեւոր աշխատանքներուն, երկիրը դեռ անտառներու տարածութեան տեսակէտով չափազանց աղքատ է, քանի որ Հայաստանի հազիւ 10 տոկոսը անտառապատ է:

Դրական աշխատանքի կողքին հարկ է մատնանշել նաեւ լուրջ թերիները, որոնք որոշ իմաստով արդէլք հանդիսացան աւելի մեծ նուաճումներ ձեռք ձգելու կարելիութեան:

Առաջին հերթին պէտք է արձանագրել, որ երկար տարիներ գործադրութեան դրուեցան անտառահատման շատ մեծ, անտառներու համար չափազանց վնասակար ծրագիրներ: «Տարիներ եղած են, կը հաստատէր Ռ. Մարկոսեան «Սով. Հայաստան»ի Սեպտեմբեր 1ի թիւին մէջ, որ անտառահատուած է մինչեւ 400.000 խորանարդ մեթր փայտ, այն ալ ծառերու ամէնէն արժէքաւոր տեսակները՝ կաղնի եւ հաճարենի»: Նոյն հաստատումը կը կատարէր «Հայրենիքի Ձայն»ի մէջ (22 Յուլիս) Լ. Յարութիւնեան, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Բուսաբանութեան հիմնարկութեան աշխատակիցներէն, գրելով.— Անցեալի սխալ եւ անհամակարգ երկարատեւ անտառահատումը, որու ժամանակ հաշուի չէին առնուեր ծառի տեսակներու կենսաբանական առանձնայատկութիւնները, պատճառ դարձած է ծառերու տեսակի անբաղձալի փոփոխութեան» (ընդհանրապէս ի վնաս կաղնիի):

Այժմ ի տարբերութիւն անցեալի՝ հատումները կը կատարուին ծրագրուած եւ, մանաւանդ, խիստ սահմանափակ չափով: Այս տարուան ծրագիրը, օրինակ, կը սահմանէ 60.000 խորանարդ մեթր միայն, այն ալ առաւելաբար անհրաժեշտ խնամքի համար:

Անտառներու եւ ընդհանրապէս բնութեան մեծ վնաս կը հասցնեն նաեւ անպատասխանատու անձեր եւ, նոյնիսկ, մարմիններ: Այս մասին բողոքներ կ'արձանագրուին շատ յաճախ: Օրինակ, վերադաս մարմիններու որոշումով արգիլուած է անտառներու մէջ անասուններու արածումը, սակայն, ինչպէս կը հաստատէ յօդուածագիր մը՝ «Անտառներու մէջ, ընդհանուր առմամբ, կառուցուած է 323 գոմ: Աւելի քան 84.000 հեկտար կը կազմէ անտառային այն տարածութիւնը, ուր կ'արածին անասունները: Այդ երեւոյթը մեծ չափերու հասած է Թումանեանի, Շամշադինի, Հրազդանի, Սեւանի, Կրասնոսելսկի եւ այլ շրջաններու մէջ»:

Այլ օրինակ մը՝ Եղէգնաձորի սովխոզներէն մէկուն ղեկավարները, անտեսելով կառավարութեան որոշումը՝ շրջանի անտառներէն 294 հեկտարը յատկացնել պետական ֆոնտին, ապօրինի կարգադրութիւններով սղոցած են 764 կաղնիի ծառ: «Հատումը հիմա ալ կը շարունակուի, եւ մտադրութիւն կայ անտառը վերածել արօտավայրի»:

Այս իրողութիւնը նկատի առնելով է անշուշտ, որ Բնութեան Պահպանութեան Ընկերութեան չորրորդ համագումարի ընթացքին հաստատուած է, թէ «բնութեան պահպանութեան, կենդանական աշխարհի հարստացման, բնական հարստութիւններու օգտագործման ասպարէզին մէջ դեռ կան զգալի թերութիւններ ու բացեր»: Մատնանշուած թերութիւններուն մաս կը կազմէ այսպէս կոչուած որսագողութիւնը, որ տարիներու ցաւ մըն է եւ հասած է, ըստ երեւոյթին, բաւական մեծ համեմատութեան:

Առնուազն այդ տպաւորութիւնը կը ստացուի կարդալով այդ մասին գրուած յօդուածները: Որսագողութեան ընթացիկ երեւոյթներ են, օրինակ, պայթուցիկ նիւթերով, ելեկտրականութեամբ եւ քլորով ոչնչացումը դէպի կենդանական աշխարհին: Այս միջոցներուն կը դիմեն շատեր՝ գետերէ եւ Սեւանի լիճէ մեծ քանակութեամբ ապօրինի ձեւով ձուկ որսալու համար: «Երկու եղկելի արարածներ... Դիլիջանի մօտերը այնքան քլոր կը լեցնեն գետը, որ 15 քիլոմեթր երկարութեամբ կ'ոչնչացնեն ամբողջ կենդանական աշխարհը» («Սով. Հայաստան» Սեպտ. 1):

«Կանխել կենդանական աշխարհին բապառնացող վտանգը» խորագրին տակ Յ. Յարութիւնեան Գրական Թերթի Օգոստոս 21ի թիւին մէջ ցաւով եւ, միաժամանակ, ընդվզումով կը հաստատէր, թէ Ղափանի շրջանի անտառներու մէջ որսագողութիւնը հասած է մեծ չափերու: Ահա երկու հատուած իրբեւ հաստատում.

— Պայթուցիկ նիւթերով, քլորով, ելեկտրականութեամբ եւ այլ ամարդի միջոցներով Ծաւ գիւղի գետի կարմրախայտը անխնայ ոչնչացուած է: Ամէն օր շրջանի բոլոր անկիւններէն հաւաքուած մարդիկ, պետական եւ սեփական ինքնաշարժներով զանգուածաբար կ'ոչնչացնեն կարմրախայտը: Անոնց զգալի մասը հանբօղոտ աշխատանքէ խուսափող, մութ եկամուտներով ապրող մարդիկ էին: Դրութիւնը նոյնն է այժմ, իսկ սակաւանութիւնը նոյնիսկ չզբաղեցաւ, թէ ուրկէ բերուած են այդ պայթուցիկ եւ ելեկտրական նիւթերը, որոնք են պետական ինքնաշարժները անձնական շահերու համար օգտագործողները...

— 3214 մեթր բարձրութիւն ունեցող Խուստուփի ամբողջ արեւմտեան շրջանին, Կապուտջուրի լեռնազագաթէն մինչեւ Արաքսի անծայրածիր անտառներուն, դաշտերուն մէջ չքացած են թռչունները, առանց չափազանցութեան, մնացած են արծիւն ու բազէն:

«Խոսրովի անտառին մէջ, կը վկայէ ուրիշ մը, եղած եղջերուներու թիւը այժմ պէտք է հասնէր քանի մը հարիւրի... բայց այս տարուան գարնան քննութիւնը ցոյց տուաւ, թէ ընդամէնը 110 կենդանի մնացած է»:

Եւ այսպէս բազմաթիւ փաստեր:

Դառն է հաստատել, թէ երբ մէկ կողմէ այնքան մեծ ճիգ կը թափուի պատկան մարմիններու կողմէ Հայաստանի բնութիւնն ու կենդանական աշխարհը հարստացնելու համար, միւս կողմէ չա-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Բայց ե՞րբ այդ հարցափորձը պիտի ընէ, հարցուց Վահան:

— Անմիջապէս... այսինքն վաղը կամ միւս օր: Ժամանակ պիտի գտնենք անշուշտ, քանի որ մէկ քանի օր հիր պիտի մնանք այստեղ:

— Ուրեմն շատ աղէկ... ես չէի գիտեր թէ հոս պիտի մնաք:

— Այդ պայմանով եկած ենք:

Երեք բարեկամները այսպէս իրենց մէջ համաձայնելէ ետքը վերադարձան պարտէզ. Ճոն Կորեկ խոստացաւ կզզիէն իջնելնուն պէս՝ գալ գտնել Վահանը եւ իր դիմումներուն արդիւնքը հաղորդել:

Իրիկուան դէմ Վահան եւ Մարտիկ էֆէնտի հրաժեշտ առին եւ ճամբայ ելան չոգենաւ երթալու համար:

Շաւարշ թէեւ իրենցմէ ետքը մեկնեցաւ Բարսեղ էֆէնտիի բնակարանէն, այսու-հանդերձ եկաւ գանոնք գտաւ շոգենաւուն մէջ:

Թէեւ երկու բարեկամները կը նախընտրէին առանձին մնալ. այսուհանդերձ չկրցան խուսափիլ այս ձանձրացուցիչ ընկերակցէն:

— Գեղեցիկ եւ հաճելի օր մը անցուցինք, ըսաւ Շաւարշ Մարտիկ էֆէնտիի քով տեղաւորուելով ու սիկարէթ մը վառելով:

— Այո, պատասխանեց միւսը:

— Մանաւանդ ես շատ լաւ զբօսնեցայ ... տիկիններուն հետ: Դուք ընդհակառակն, հեռուն փախած էիք:

— Ասպարէզը ձեզի ձգելու համար, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի խնդալով:

— Շնորհակալ եմ, միայն թէ ես մրցումէ չեմ վախնար:

— Իրա՞ւ, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի:

— Բնականաբար, պատասխանեց Շաւարշ:

— Եւ ձեր այս անվախութիւնը ուրկէ՞ առաջ կուգայ:

— Իմ վրաս ունեցած վստահութենէս:

— Ուրեմն ինքզինքնիդ անդիմադրելի՞ կը կարծէք:

— Այո, եւ կարծեմ չեմ սխալիր:

— Շատ համեստ էք, դիտել տուաւ Մարտիկ էֆէնտի հեգնութեամբ:

— Պարզապէս ճշմարտութիւն մը կը հաստատեմ եւ ասոր մէջ ոչ համեստութիւն կայ եւ ոչ ալ մեծամտութիւն:

Խօսակցութեան ստացած այս ձեւը այնքան անախորժ էր Մարտիկ էֆէնտիի համար որ նախընտրեց լռել, բայց Շաւարշ կ'երեւայ որ կ'ուզէր խօսեցնել իր ընկերները:

— Տիկին Զարուհին, ըսաւ, կ'երեւայ թէ անմխիթար չէ իր ամուսնոյն մահուան համար:

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց Մարտիկ էֆէնտի:

— Ես այնպէս կը տեսնեմ թէ երկար պիտի չսգէ իր այրութիւնը կամ գոնէ ինք ալ պիտի աշխատի կարելի եղածին չափ շուտ կարճցնել:

— Բայց ի՞նչ բան այդ ենթադրութիւնը ընել կուտայ ձեզի:

— Իր ամբողջ ընթացքը, խօսքերը, վարուելու կերպը... ես քիչ-շատ հոգեբան եմ, մանաւանդ կիները շատ լաւ ուսումնասիրած եմ...

— Եւ կրնա՞ք նաեւ գուշակել թէ տիկին Զարուհի իր նպատակին հասնելու համար որո՞ւ վրայ յոյս դրած է, հարցուց Մարտիկ էֆէնտի:

— Այդ բանը դժուար չէ գուշակել, պատասխանեց Շաւարշ խնդալով:

— Թերեւս ձեզի համար դիւրին ըլլայ, բայց ես որ խորագնին հոգեբան մը չեմ, հաւատացէք որ պիտի չկրնամ պատասխանել այդ հարցումին, եթէ ինծմէ պատասխան մը պահանջէն:

— Ասոր համար հոգեբանութեան պէտք չկայ, կը բաւէ քիչ մը յստակատեսութիւն եւ զարմանալի է որ մինչեւ հիմա բան մը չէք նշմարած...:

— Ի՞նչ կ'ուզէիք որ նշմարէի:

— Միշտ ձեզի հետաքրքրող բանը, այսինքն թէ տիկին Զարուհիի սրտին գաղտնիքը:

— Դժբախտաբար, այո, չեմ նշմարած եւ շատ գոհ պիտի ըլլամ եթէ դուք ինծի բացատրէք:

— Քիչ մը համբերութիւն եւ բացատրութեան պէտք պիտի չմնայ:

— Այսի՞նքն, հարցուց Մարտիկ էֆէնտի:

— Այսինքն ամէն բան պիտի յայտնուի:

— Եւ ո՞րչափ պիտի համբերեմ ասոր համար:

— Իրաւ որ որոշ պայմանաժամ մը չեմ կրնար ըսել, թերեւս քանի մը շաբաթ, թերեւս քանի մը ամիս:

Շաւարշ հեռուն ծանօթ մը նշմարեց, ոտքի ելաւ ու ներում խնդրելով հեռացաւ Մարտիկ էֆէնտիի քովէն: Այս վերջինը դարձաւ դէպի Վահան եւ ըսաւ.

— Լսեցի՞ր բառերը:

— Բնականաբար, պատասխանեց երիտասարդը:

— Եւ ի՞նչ կը խորհիս այս մասին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(224 – Շար.)

ԱՐՍԷՆ ՔՀՅ. ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ

Փարիզի մէջ Սեպտեմբեր 27ին, տըպաւորիչ հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է մեծարելու համար ծերունազարդ Արսէն Ա. Քհյ. Սիմէօնեանցը, իր ծննդեան 90ամեակին եւ քահանայութեան 70ամեակին առթիւ:

Հանդիսութիւնը հովանաւորած է Ազգային Առաջնորդարանը, իսկ նախագահութիւնը ստանձնած է Ամերիկայի Հայոց առաջնորդը՝ Հրանդ Արք. Խաչատուրեան:

Հոծ բազմութիւն մը ներկայ գտնուած է հանդիսութեան, որուն ընթացքին կարդացուած է Խորէն Ա.ի օրհնութեան կոնդակը:

Մեծարանքին առթիւ կը ներկայացնենք հայ եկեղեցւոյ նուիրեալին կեանքն ու գործը, հիմնական գիծերու մէջ:

×

Արսէն Ա. Քհյ. Սիմէօնեանց ծնած է Թիֆլիս, 19 Յունուար 1880: Աւարտելէ ետք տեղւոյն Ներսիսեան վարժարանը, 1899ին կը մտնէ Էջմիածնայ Գէորգեան Ճեմարանը որպէս Աստուածաբանութեան ուսանող:

1899ի աշնան կ'ընդունի հոգեւոր կոչում, իսկ 1901ին բացառիկ յաջողութեամբ աւարտելէ ետք Գէորգեան Ճեմարանի եօթնեայ շրջանը, կը ձեռնադրուի Աւագ Սարկաւագ:

1902էն մինչեւ 1912, կը ծառայէ որպէս Աւագ Սարկաւագ Մոսկուայի Հայոց եկեղեցին, միեւնոյն շրջանին շարունակելով իր բարձրագոյն ուսումը Լազարեան Ճեմարանի մէջ՝ մասնագիտանալով Հայ Լեզուի, Գրականութեան, Արեւելագիտութեան եւ Ռուս Գրականութեան ճիւղերուն:

1907էն մինչեւ 1910, Մոսկուայի Շանեավսքի Համալսարանին մէջ, կը հետեւի Օրէնսգիտութեան եւ Ընկերաբանութեան եւ իր վկայականը կը ստանայ փայլուն յաջողութեամբ:

1912ին կ'ընտրուի Հոգեւոր Հովիւ Հայոց Մոսկուայի եւ 1913ին կը ստանայ քահանայական ձեռնադրութիւն:

Ներսիսեան վարժարանի իր ուսուցչութեան շրջանին, ան խոր հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է հայ լեզուի եւ պատմութեան ուսուցման, կազմակերպելով ամառնային դասընթացքներ հայ փոքրիկներու համար, երբ ցարական կառավարութեան հրամանով հայ վարժարանները փակուած էին:

1906ին կը հրաւիրուի Լազարեան Ճեմարան ուսուցչութեան պաշտօնով դասաւանդելով կրօնք եւ հայ լեզու: Ցետագային կ'ուսուցանէ նաեւ ռուս վարժարաններու մէջ:

Իր հովուական եւ ուսուցչական աշխատանքներուն առընթեր, Արսէն Ա. Քհյ. Սիմէօնեանց հեղինակած է նաեւ կարգ մը գիրքեր: 1915ին, կը հրատարակէ ռուսերէն լեզուով՝ «Համառօտ Պատմութիւն Հայց. Առաք. Եկեղեցւոյ եւ իր վարչական կազմութեան»: Թարգմանած է նաեւ երկու գործեր՝ Փրոֆ. Խալաթեանցի «Հայ Արշակունիք»ը, 1905ին, եւ Ժան Նէմիրովիչ – Տանչէնքոյի «Գայեանէ»ն, դարձեալ 1905ին: Տեւապէս թղթակցած է նաեւ Պոսթընի «Հայրենիք» եւ Փարիզի «Յառաջ» թերթերուն:

Ռուսական Հոկտեմբերեան Յեղափոխութենէն եւ մասնաւորաբար Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք, Արսէն Ա. Քհյ. մեծապէս օգտակար հանդիսացած է Մոսկուայի գաղթական հայ արհեստակիցներուն, ի մասնաւորի հայ բարձրաստիճան զինուորականներու եւ բանտարկեալներու: Նուիրեալ հոգեւորականը բացառիկ օժանդակութիւն ընծայած է Զօր. Նազարբէկեանի, Զօր. Հախվերտեանի եւ Կամսարոֆի: Մասնաւոր հանգամանքով մը ուտեստեղէն հայթայթած է գաղթական հայրենակիցներու:

1922ին, երբ 37 հայ քաղաքական բանտարկեալներ, ամբաստանուած ծեծել փաշայի սպանութեամբ, Մոսկուա բերուած էին դատուելու, խիզախ հայ հոգեւորականի յատուկ քաջութեամբ ան ուտեստեղէն հաւաքած եւ բանտ տարած է ազատելով հայ բանտարկեալները այդ օրերու յատուկ սովահարութենէ:

1915ին, երբ Թրքական բանակը կը յառաջանար դէպի Հայաստան, 4500 հայկական հին ձեռագիրներ կը ղրկուին Մոսկուա եւ կը յանձնուին անոր հոգատարութեան: Ցետագային, ռուսական յեղափոխութենէն ետք, ռուս համայնավար ղեկավարներ ամէն ջանք ի գործ կը դնեն ձեռք ձգելու այս արժէքաւոր ձեռագիրները: Արսէն քահանայի անխոնջ աշխատանքներուն շնորհիւ, յիշեալ ձեռագիրները ի վերջոյ կը փոխադրուին Երեւան, փրկուելով կորուստէ:

Հայրենասիրական եւ ազգանուէր գործունէութեանց որպէս հետեւանք, 29 Յունուար 1930ի գիշերը, ամբասիր այս մեծ հոգեւորականը կը ձերբակալուի համայնավար կառավարութեան կողմէ եւ կ'աքսորուի Սիպերիոյ Մինուսինսք քաղաքը, ուր կը մնայ երեք տարի եւ չորս ամիս:

1925ին, Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ՝ Գրիգորիս Արք. Պալաքեան կը հրաւիրէ զինքը Պերլինի եւ համայն Գերմանիոյ Հայոց հոգեւոր հովուութեան պաշտօնին: Նուիրեալ հովիւը՝ գիտակից իր հօտի վիճակին, կը մերժէ, չկարենալով լքել իր անառաջնորդ եւ հալածուած ժողովուրդը:

1942ին, իր կոչումին գիտակից այս համեստ այլ որակաւոր հոգեւորականը, կը հովուէ Խրիմի հայ ծուխը, բանալով միաժամանակ Եալթայի Ս. Հռիփսիմէ եկեղեցին եւ այլ եկեղեցիներ:

Դեկտեմբեր 1943ին, Սիմէօնեանց կ'անցնի Լեհաստան հոգեւոր մատակարարութիւն մատուցանելով հայ գաղթականներու եւ բանտարկեալներու:

1944ին կը հրաւիրուի Ֆրանսա, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ որպէս հովիւ: Այս պաշտօնի բերումով, ան այցելած է Ֆրանսայի զանազան քաղաքները:

1947 Յունիսին, Արդէն Ա. Քհյ. կը մեկնի Միացեալ Նահանգներ, ստանձնելով Նիւ Պրիթըն – Հարթֆըրտ – Պրիճփորթ – Ինտիըն Օրչըրտի հոգեւոր հովուութիւնը:

1948էն 1960 կը նշանակուի հովիւ Նիւ Եորքի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ, միեւնոյն ժամանակ վարելով նախագահութիւնը Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

Ան ի գնահատութիւն իր անսակարկ ծառայութեանց, Ամենայն Հայոց Հայրապետի կողմէ կը ստանայ Ծաղկեայ Փիլոն կրելու իրաւունք՝ 1914ին, լանջախաչ՝ 1915ին, Աւագ Քահանայութիւն՝ 1923ին եւ Վարդապետական լանջախաչ՝ 1946ին:

Նիւ Եորքի համայնքը, գնահատելով անոր բազմամեայ եկեղեցանուէր ծառայութիւնները, Նոյեմբեր 22, 1959ին, հրապարակային հանդիսութեամբ մը կը տօնէ եկեղեցական գործունէութեան վաթսունամեակը:

Թէեւ հանգստեան կոչուած, այս ալեզարդ նուիրեալ հոգեւորականը տակաւին կը շարունակէ երիտասարդական խանդավառութեամբ ծառայել իր ժողովուրդին Պոսթընէն մինչեւ Մոնթրէալ եւ Նիւ Եորքէն մինչեւ Փրավիտենս, ամէն անգամ որ հոգեւորականի կարիքը զգացուի զանազան ծուխերէն ներս:

...րաշահութեան մոլուցքէ առաջնորդուող մարդիկ (դժբախտաբար կարեւոր թիւով) զգալի վնաս կը հասցնեն հայրենի բնութեան եւ կենդանական աշխարհին:

Անոնցմէ վերջացնելու համար, որ շատեր կը քննադատեն կարգն ու կանոնը յարգել տալու սահմանուած մարմիններու եւ անձերու անփութութիւնը իրենց գործին մէջ:

Ժ. Մ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ 40ԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 20,45ին (Հոկտ. 7) Կիմէի Թանգարանի սրահը (Փլաս տ'Իէնա), նախաձեռնութեամբ պատուոյ յանձնախումբի մը, երեկոյթ մը տեղի կ'ունենայ Րաֆֆի Պետրոսեանի գեղարուեստական 40ամեայ (1930–70) գործունէութեան առթիւ:

Նախաձեռնող յանձնախումբին մաս կը կազմեն Ֆրանսայի մշակութային, դրական եւ գեղարուեստական աշխարհի ծանօթ անձնաւորութիւններ: Այս առթիւ Րաֆֆի Պետրոսեան կը նուագէ՝ Հայտըն, Շուպէրթ, Ռաքմանինօֆ, Մենտելսըն, Շոփէն: Երեկոյթին կը նախագահէ դեսպան՝ Ժաք տը Մարսէ:

Այս նուագահանդէսը վերամուտի առաջին նուագահանդէսն է զոր կուտայ Ր. Պետրոսեան, որմէ ետք կը սկսի իր շրջապտոյտը նախ Ֆրանսական գաւառներ, ապա Թունուզ եւ Յունուարէն սկսեալ՝ արտասահման:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Ծագումով հայ զինուորական եւ քաղաքական բազմաթիւ դէմքեր, դէպքերու բերումով ծառայած են օտար երկիրներու մէջ: Անոնց թիւը պատկառելի եղած է Բիւզանդիոնի մէջ. արդարեւ, Հայերը, տէր ու տիրական են դարձած ոչ միայն քաղաքական եւ ռազմական ասպարէզին, այլեւ մշակութային կեանքին: Ծանօթ Մագնավրա համալսարանին հիմնադիրը եղած է Կեսար Վարդաս, իսկ հաստատութեան ղեկավարը՝ Լեւոն Փիլիսոփայ: Դեռ չենք խօսիր Փոտի մասին, որ պարծանքն է եղած Բիւզանդիոնի մշակոյթին:

Թ. դարու վերջերը հայազգի Վասիլ Ա. Բիւզանդիոնի մէջ կը հիմնադրէ Մակեդոնեան հարստութիւնը: Անկէ ետք երկար ժամանակ կայսրութեան ղեկը իրենց ձեռքին մէջ կը կեդրոնացնեն անոր ազգակիցները:

Վասիլի Թոռը՝ Կոստանդին Ծիրածին (905–959) կայսր եղած է, միեւնոյն ժամանակ եղած է իմաստասէր եւ գրչի մարդ: Արդարեւ, ստեղծած է պատմական, փիլիսոփայական եւ իրաւագիտական մնայուն գործեր: Իր կարգ մը գործերուն մէջ, ինչպէս «Կայսրութիւնը կառավարելու մասին» աշխատութեան մէջ առանձին բաժիններով անդրադարձած է Հայաստանի: Անոնք արժէքաւոր փաստերու եւ տեղեկութիւններու հաւաքածոներ են, որոնց միջոցով կարելի է լուսաբանել Թ.–Ժ. դարերու Հայոց պատմութեան, հայ – բիւզանդական յարաբերութիւններու հետ կապ ունեցող շատ հարցեր:

Պատմաբաններն ու բանասէրները հետաքրքրական փաստեր կրնան ձեռք ձգել նաեւ Ծիրանածինի «Բիւզանդական արքունիքի արարողութիւններու մասին», «Բանակաթեմերու մասին» եւ Քրիստոսի անձեռակերտ պատկերին նուիրուած գործերուն մէջ:

«Բիւզանդական ախոյեաններ» խորագրուած գիրքը կը ներկայացնէ Կոստանդին Ծիրանածինի գործերը: Թարգմանութիւնը կատարած է Հրաչ Բարթիկեան:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Նստած, փոքրիկ իշխանուհիէն ետքը ներս մտաւ մարմնեղ, գիրուկ երիտասարդ մարդ մը, յարդարուած մազերով, ակնոցներով; բաց գոյն տափատով, բարձր օձիքով եւ սրճագոյն փռաքով:

Այս գէր երիտասարդը Եկատերինեան աւագանիի՝ կոմս Փէզուխովի ապօրինի զաւակն էր:

Արտասահմանէն նոր եկած էր, ուր ըստացեր էր իր կրթութիւնը եւ առաջին անգամ ըլլալով հասարակութեան մէջ կը մտնէր: Աննա Փավլովնա ողջունեց զայն գլխի շարժումով մը որպէս իր սալոնին ամենէն ստորին դասին պատկանող մարդու մը: Բայց չնայելով այս նուաստ յարգանքի ողջոյնին, Աննա Փավլովնայի դէմքին վրայ երեւցան անհանգստութեան եւ երկիւղի նշաններ, ճիշդ այնպէս ինչպէս մարդ կ'ունենայ խախուտ եւ վիթխարի առարկայի մը հանդէպ: Թէպէտեւ, Փիէր մնացած այրերէն քիչ մը աւելի խոշոր էր, բայց այդ երկիւղը կը յառաջանար միայն անոր խելացի, համեստ քննող եւ բնական հայեացքէն որով ան աչքի կ'իյնար զինքը շրջապատողներուն մէջ:

— Չափազանց բարի էք, Պ. Փիէր, շնորհակալ եմ հրաւէրս չմերժելնուդ համար, ըսաւ անոր Աննա Փավլովնա, կասկածոտ հայեացքներ փոխանակելով հօրաքրոջը հետ, որուն քով կ'առաջնորդէր զայն:

Փիէր բաներ մը մրթմրթաց եւ շարունակեց աչքերով բան մը որոնել: Ան ուրախ զուարթ ժպտեցաւ խոնարհելով փոքրիկ իշխանուհիին, որպէս մերձաւոր ծանօթի մը եւ մօտեցաւ հօրաքրոջին. Աննա Փավլովնայի երկիւղը զուր չէր. Փիէր միջոց չտալով հօրաքրոջը հարցնել Նորին Մեծութեան կայսրուհիին առողջութեան մասին, հեռացաւ անոր մօտէն: Աննա Փավլովնա կեցուց զայն հետեւեալ խօսքերով.

— Դուք չէ՞ք ճանչնար Մարիօ աբբան, ան չափազանց հետաքրքիր անձնաւորութիւն մըն է... ըսաւ:

— Այո, անոր յաւիտենական խաղաղութեան ծրագրին մասին լսած եմ. եւ այդ շատ հետաքրքիր է, բայց հազիւ թէ հնարաւոր...:

— Այդպէ՞ս կը խորհիք... ըսաւ Աննա Փավլովնա բան մը ըսած ըլլալու համար եւ դարձաւ իր հիւրընկալութեան զբաղումներուն: Բայց Փիէր գործեց կրկնակի անքաղաքավարութիւն: Նախապէս իր խօսակցին խօսքերը մինչեւ վերջ չլսելով հեռացաւ, իսկ հիմա կեցուց իր խօսակցուհին, որ հեռանալ կ'ուզէր: Ան գլուխը կախեց, եւ տեղաւորելով խոշոր ոտքերը, սկսաւ բացատրել Աննա Փավլովնայի, թէ ինչո՞ւ աբբային ծրագիրը ցնորք կը համարի:

— Մենք վերջը կը խօսինք, ըսաւ Աննա Փավլովնա ժպտելով: Եւ բաժնուելով երիտասարդէն վերադարձաւ իր զբաղումներուն: Շարունակեց լսել ու դիտել, պատրաստ օգնութեան հասնելու այն կէտերուն, ուր խօսակցութիւնը կը նուազէր: Ինչպէս որ մանելու արհեստանոցին կառավարիչը գործիքները իրենց տեղը կարգաւորելով կը պտըտի սրահին մէջ եւ նկատելով իլիկի մը անշարժութիւնը կամ ճչող սուր ձայնը շտապով կ'երթայ հարկ եղած կարգադրութիւնը կ'ընէ, այնպէս ալ Աննա Փավլովնան անցուդարձ ընելով իր սրահին մէջ, շտապով կը մօտենար լռող կամ չափազանց աղմկող խմբակներուն եւ բառով մը, խօսքով մը կը վերականգնէր խօսակցական մեքենայի վայելուչ համակարգութիւնը: Սակայն այս հոգերուն մէջ առանձնապէս երկիւղալի ուշադրութեամբ Փիէրին կը հետեւէր, երբ ան Մորթէմարի շուրջը դարձած խօսակցութիւնը կը լսէր եւ հեռացաւ դէպի ուրիշ խմբակ մը, ուր կը խօսէր աբբան: Փիէրի համար որ արտասահմանի մէջ կրթուած էր, Աննա Փավլովնայի այս երեկոյթը առաջինն էր, որ Ռուսիոյ մէջ կը հանդիպէր: Ան գիտէր, որ հոս ժողվուած է Փեթերսպուրկի ամբողջ մտաւորականութիւնը և անոր աչքերը այս ու այն կողմ կը շրջէին, ճիշդ այնպէս ինչպէս խաղալիկներու վաճառատան մը մէջ գտնուող տղու մը աչքերը: Միշտ երկիւղի մէջ էր, չըլլայ թէ խելօք խօսք մը փախցնէ:

Դիտելով հոն հաւաքուածներու պատկառելի դէմքերը եւ անոնց վստահ արտայայտութիւնը, միշտ առանձնապէս խելօք բան մը կ'ակնկալէր: Վերջապէս մօտեցաւ Մորիին: Խօսակցութիւնը բաւական հետաքրքիր երեւցաւ: Կեցաւ, սպասելով իր կարծիքը յայտնելու յարմար առիթին, ինչ որ սովորական է երիտասարդներուն:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Զուարթ Մելիտոսեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին

ԳԱՍՊԱՐ ՄԵԼԻՏՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ (29 Սեպտ. 1970):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէն եւ իր կազմը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկեր Գէորգ Պօյաճեանի, իր մօրաքրոջ՝

ՏԻԿ. ԱՐՏԵՄԻՍ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

— ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ —

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

URGENT

1) Հիւսողներ (Թրիքօթէօր), մեքիէ ռեֆթիլինը օթոմաթիք

2) FN et Bordier

3) Rebrousseuses, remailleuses

(Այս երեքին համար ալ սկսնակներ ալ կ'ընդունուին): Դիմել՝

FOSSE

108, Rue du Fbg. du Temple

Tél. OBE. 38-47

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՃԱՇ – ԽՆՋՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Հոկտ. 18ին Սեւրի Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը, ժամը 17էն 22:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փարիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանդստեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, երեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէնի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

«Հայաստան» ամսաթերթին վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Վիգէն Թորոսեանի մահուան առթիւ.— Աֆրիկեան ընտանիք (Վիլէօրպան) 50 Ֆր., Յարէթնաքովեան ընտանիք 50, Խաչատուրեան ընտանիք (Ալֆորվիլ) 50, Նայիրի Մխիթարեան (Սարսէլ) 100 Ֆր.:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կուռնուվլի Կապոյտ Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին դպրոցի սրահին մէջ: Մեր սիրելի ծնողքներէն կը խնդրենք պաղատագին՝ արձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել զանոնք հայեցի դաստիարակութեամբ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Նոյեմբեր 8, ժամը 15,30ին 69, Ave. Henri Barbusse, Arnouville

Ա. ՄԱՍ — ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ «ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ»ի կողմէ

«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ»

(երկուեւկէս ժամ խիստ զուարճալի կատակերգութիւն մը)

Հեղինակ՝ Վ. Գաքայեւ, թարգմանութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին.— ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՓԻԼՈ ԹԷՐՋԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղին վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները գաւաթ մը թէյի շուրջ, Հոկտ. 5ին կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկերուհի Պառաւեանի բնակարանը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յարութիւն Փաշալեան, Ուրուկէն, կը փնտռէ Սարգիս Իւչփարմաքեանը, որ կը բնակէր Փարիզի շրջակայքը 1937ին, ինչպէս նաեւ Գրիգոր, Նազարէթ եւ Յովհաննէս Փանոսեան եղբայրները, որոնք կը գտնուէին Պուրկ Սէն Անտէոլ 1937ին. վերջերս հաստատուած են Մարսէյլ, Գօմոն:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.

H. ISHKANIAN

7, Rue Dauphine — 69 - Lyon

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1970 ՏԱՐՒՈՅ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

18 ՆՈՅԵՄԲԵՐԷՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԵՒ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՆ՝ 2200 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

×

Փարիզի Աղքատախնամի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին, Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ

Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցի

1920–1925

(Հրատարակութիւն Ճալսկին սաներու)

Դիմել Հրանտ-Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուները:

Գին՝ 20 ֆր.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian

3, Rue des Trois Pierres

LYON 7e

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ աշխատակցուած ծանուցման ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints

Revêtement de sols plastiques, nylon

Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondée en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 6 OCTOBRE 1970

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0. 50

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.932 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.932

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՄԱԼ ԱՊՏ-ԷԼ ՆԱՍԸ

Գ.

Սուէզի շրջանին մէջ 1956ին տեղի ունեցած դէպքերը մեծապէս բարձրացուցին Նասրի հեղինակութիւնն ու հմայքը յաչս արաբական աշխարհին։ Եգիպտոս փակեց Սուէզի ջրանցքը ամիսներով՝ քարիւղէ զրկելով Եւրոպան։

Արաբական համերաշխութիւնը իր պերճախօս արտայայտութիւնն ունեցաւ այս առթիւ։ Իրաք ու Սուրիա նոյնպէս դադրեցուցին քարիւղի առաքումը դէպի Միջերկրականի նաւահանգիստները։ Եւրոպա ամիսներով տառապեցաւ քարիւղի սղութենէն։

Արաբական Լիկայի ժողովներուն մէջ իր ձայնը ամէնէն բարձրը կը հնչէր։ Համբաւը տարածուեցաւ ամէն կողմ։ Իր մէջ կոչում զգաց համարաբական միութեան առաջեալը դառնալու։ Իր մեծադիր նկարները պաշտամունքի առարկայ դարձան Քազապլանքայէն մինչեւ Պասրա։

Փորձեց իր մականին տակ միացնել արաբական բոլոր երկիրները։ Հիմը դրաւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան։

Այդ օրերուն Սուրիոյ մէջ առաջ եկած ձախակողմեան շարժումները կը սպառնային «ժողովրդական հանրապետութեան» մը վերածելու երկիրը։ Իբրեւ երկու չարեաց փոքրագոյնը նախագահ Շիւքրիւ Քուվաթլը Գահիրէ երթալով, 1958 Փետրուարին Սուրիան մտցուց Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մէջ։

Եգիպտացիք շուտով ձեռք առին սուրիական բանակն ու վարչական մեքենան։ Եւ սկսան իբրեւ տէր ու տիրական զործել երկրին մէջ։ Ազատատենչ հայրենասէր զինուորականներ 1961 Հոկտեմբերին յեղափոխական շարժումով մը անջատուեցան Արաբ Միացեալ Հանրապետութենէն եւ վերականգնեցին Սուրիոյ անկախութիւնը։

Նոյն օրերուն Նասր փորձեր կատարեց Լիբանանն ու Յորդանանն ալ միացնելու իր մականին տակ։ Ձախողեցաւ։ Ներկայիս միայն Եգիպտոսն է որ առանձին կը կազմէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը։

Հակառակ Արաբական Լիկայի ջանքերուն, կարելի չեղաւ արաբական բոլոր երկիրներու միացեալ ճակատը իրականացնել։ Մասնաւոր շահեր եւ գաղափարական տարակարծութիւններ արգելք դարձան անոր։

Խորհրդային Միութեան ազդեցութիւնը օրէ օր աւելցաւ արաբական երկիրներու վրայ։ Ասուանի ամբարտակին կառուցման առթիւ բազմաթիւ ռուս մասնագէտներ տուն-տեղ եղան Եգիպտոսի մէջ, ուր ներկայիս շուրջ 12 հազար խորհրդային քաղաքացիներ կ'ապրին, ըստ հրատարակուած տեղեկութեանց։

Եգիպտոս, Սուրիա, Իրաք, Սուտան, Եմէն, Ալժերիա եւ Լիբիա իրենց վարչաձեւով կը մօտենան խորհրդային դրութեան։ Յորդանան, Լիբանան, Սէուտի Արաբիա եւ Պարսից ծոցի իշխանապետութիւնները — Քուէյթ, Քաթար, Օման եւայլն — ազգայնական — պահպանողական վարչաձեւ ունին։

Նասր երկար ատեն — մինչեւ 1967 վեցօրեայ պատերազմի նախօրեակը — բուռն պայքար մղեց Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորին դէմ։ Հինգ տարի 25.000 հոգինոց բանակ պահեց Եմէնի մէջ՝ կռուելու համար իմամ Պատրի դէմ։

Վեցօրեայ պատերազմը մոռցնել տուաւ ներքին անձնական ու գաղափարական պայքարները։ Նասր հաշտուեցաւ Հիւսէյնի հետ, որ դժբախտաբար մասնակցեցաւ Իսրայէլի դէմ մղուած պատերազմին եւ քանի մը օրուան մէջ կորսնցուց ամբողջ Այսր-Յորդանանը, մէջն ըլլալով Երուսաղէմը։ Նասր Եմէնէն ետ կանչեց իր բանակը։

1948էն եւ 1956էն ետք 1967ի պարտութիւնը շատ ծանր կշռեց Յորդանանի ու Եգիպտոսի վրայ։ Զինադադարէն երեքուկէս տարի ետք տակաւին խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

Արտաքին վտանգին, Իսրայէլացիներու ամէնօրեայ ռմբակոծումներու դադարումէն ետք, զարհուրելի համեմատութիւններով ծանրացաւ ներքին կացութիւնը Յորդանանի մէջ։ Պաղեստինի ազատագրութեան նուիրուած ֆէտայիական կազմակերպութիւնները եղբայրասպան կռիւներու ձեռնարկեցին՝ նպատակ ունենալով տապալել Հիւսէյն Թագաւորն ու իր կառավարութիւնը։

Ամմանի, Իրպիտի, Զարքայի, Սալթի, Ճարաշի եւ Ռաթքայի կռիւներուն զոհ գացին առնուազն տասը հազար հոգի՝ երկուստեք, վիրաւորուածներու թիւը կրկնապատիկն է։

Նասր իրաւարարի դեր կատարեց Հիւսէյն Թագաւորի եւ Եասըր Արաֆաթի միջեւ։ Միակ մարդն էր, որուն խօսքը հաւասար չափով մտիկ կ'ընէին երկու կողմերն ալ։

Սեպտ. 28ին, Երկուշաբթի գիշեր, ֆրանսական հեռատեսիլը ցոյց կուտար նախագահ Նասրը՝ ժպտադէմ նստած Հիւսէյնի ու Արաֆաթի մէջտեղ, որոնք ժպիտով իրարու ձեռք կը սեղմէին։ Իր օրհնութեամբ կը հաշտուէին երկու հակառակորդները եւ կը համաձայնէին դադրեցնել եղբայրասպան կռիւները։

Իր վերջին արարքն եղաւ այս իրաւարարութիւնը։ Քանի մը ժամ վերջ արդէն հրաժեշտ կուտար կեանքին։

Հինգշաբթի օրուան իր յուղարկաւորութեան հարիւր հազարաւոր — թերեւս միլիոնաւոր — Արաբներու կողքին ամէն երկրէ միջազգային քաղաքական բարձրաստիճան անձնաւորութեանց ներկայութիւնը զրաւական մըն էր, որ հասարակ մահկանացու մը չէր հանգուցեալը։ Բացառիկ դէմք մըն էր, որ յանդգանք կը պարտադրէր տեղացիին ու օտարին, արեւելքին ու արեւմուտքին

Արաբեւիսրայէլեան վէճին վերջին հանգրուանն էր հասած։ Աշխարհի ճակատագիրը տնօրինող երկու մեծերը վերջապէ՞ս գտած էին կողմերը գոհացնող տարազ մը։ Ռոճըրսի ծրագիրը կ'ընդունուէր նախագահ Նասրի, Հիւսէյն Թագաւորի եւ Կոլտա Մէյրի կողմէ։ Միակ խորթ ձայն հանողներն էին Պաղեստինի ազատագրական ճակատի վարիչները։ Նասր կը յուսար համոզել զանոնք։ Որովհետեւ համոզուած էր, որ նոր պատերազմը պատուաւոր խաղաղութեան պիտի չյանգէր։

Ո՞վ պիտի յաջորդէ իրեն։

Պատուաւոր կալանաւոր զօրավար Նէկիպ, որ շուրջ երկուքուկէս տարի Եգիպտոսի նոր վարչաձեւի ղեկավարն էր եղած, հսկողութենէ ազատելով հրապարակ ելած է, ներկայ ըլլալով Նասրի յուղարկաւորութեան։

Կանուխ է տակաւին՝ գուշակելու համար թէ ի՛նչպէս պիտի զարգանան դէպքերը ոչ միայն Եգիպտոսի, այլեւ բովանդակ արաբական աշխարհին մէջ։

Յուսա՛նք, որ խաղաղութիւնը վերահաստատուի շուտով Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ԱՄԵՐԻԿԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Նախագահ Նիքսըն Երկուշաբթի օր Ուաշինկթըն վերադարձաւ։

Շաբաթավերջին, ինչպէս գրած էինք, այցելած է Լոնտոն եւ Իրլանտա, իր նախնիքներուն ծննդավայրը։

Լոնտոնի մէջ նախագահը երկար տեսակցած է Անգլիոյ վարչապետին հետ, որու ընթացքին Նիքսըն եւ Հիթ, ինչպէս նաեւ երկու երկիրներու Արտաքին նախարարները՝ Ու. Ռոճըրս եւ Սըր Ալեք Տըկլաս Հիւմ մասնաւոր քննութեան նիւթ դարձուցած են Միջին Արեւելքի կացութիւնը։

Հաստատելէ ետք, թէ դիւանագիտական ճամբով պէտք է լուծել արաբ-իսրայէլեան բարդ հարցը, երկու խօսակիցներն ալ համաձայն գտնուած են զինադուլի երկարաձգման շուրջ։ Ծշդենք, որ զինադուլը սկզբունքով վերջ կը գտնէ Նոյեմբեր 5ին։ Աւելցնենք այս առթիւ, թէ Զօր. Տայեան իր կարգին երկարաձգման անհրաժեշտութեան մասին խօսած էր վերջերս։

Որոշ շրջանակներու համաձայն, Թել Աւիվ հաւանաբար առաջարկէ զինուորական ուժերու հեռացումը Սուէզի ջրանցքի երկու կողմերէն, մինչեւ 30 քիլոմեթր ետ. այս ձեւով կը լուծուի խորհրդային հրթիռներու հարցը, որու հետեւանքով Թել Աւիվ կը մերժէ շարունակել Եարինկի խօսակցութիւնները։

Նիքսըն եւ Հիթ խօսած են նաեւ եւրոպական հարցերու եւ, յատկապէս, Մոսկուայի եւ իր արբանեակներու առաջարկած եւրոպական ապահովութեան խորհրդաժողովի մասին։ Ուաշինկթըն որեւէ առարկութիւն չըներ, սակայն, անհրաժեշտ է, որ խորհրդաժողովը գումարուի նախապատրաստական լուրջ աշխատանքներէ ետք։ Նիքսըն եւ Հիթ համաձայն գտնուած են հաստատելու, թէ Մոսկուա պէտք է բարեկամեցողութեան արտայայտութիւն մը ունենայ Արեւմտեան Պերլինի խնդրին մէջ։

Նիքսընի կարգ մը յայտարարութիւնները ուշադրաւ կը նկատուին քաղաքական դէտերու կողմէ։ Այսպէս, նախագահը խօսելով Միջերկրականի ամերիկեան նաւատորմին մասին դիտել տուած է, թէ եթէ որեւէ ուժ սպառնայ Մ. Նահանգներու դիրքին Միջերկրականի մէջ, «պատրաստ եմ աւելցնելու վեցերորդ նաւատորմիղին ուժը»։ «Ունեցայ այն համոզումը, աւելցուցած է Նիքսըն, որ 6րդ նաւատորմիղը ի վիճակի է ստանձնելու իր առաքելութիւնը, որ կը կայանայ տարհամոզել անպատասխանատու տարրերը Միջերկրականի մէջ։ Բոլոր ղեկավարներն ալ, Թիթօ եւս, զօրավիգ կը կենան ամերիկեան խաղաղութեան ծրագրին Միջին Արեւելքի մէջ»։

Անգլիոյ Թագուհին ներկայ գտնուած է Նիքսընի ի պատիւ տրուած ընդունելութեան։

Աւելցնենք, որ նախագահը Լոնտոն կանչած էր Վիէթնամի ժողովի իր բանագնացը՝ Պրիւս, որու հետ խորհրդակցած էր բանակցութեանց ընթացքի մասին։ Այս առիթով դիտել կը տրուի, թէ նախագահը յոռետես գտնուած է խօսակցութեանց արդիւնքի մասին։ Կ'ըսուի նաեւ, թէ հաւանաբար շաբաթէ մը Նիքսըն կարեւոր յայտարարութիւն մը կատարէ Վիէթնամի մասին։

ՎԱՌԻ ԱՂԷՏԸ

11 ՄԵՌԵԱԼ ՀՐԴԵՀՆԵՐԷՆ

Վառի նահանգի հրդեհը մեծ համեմատութիւն ստացաւ շաբաթավերջին։ Բաւական է հաստատել, թէ 48 ժամուան մէջ 11 անձ հրդեհի զոհ գացին, երեսունի մօտ անձեր վիրաւորուեցան, տասնեակ մը տուներ ամբողջովին հրկիզուեցան, առանց հաշուելու տասը հազար հեկտար տարածութեամբ անտառը, որ հրդեհի կլափին ենթարկուեցաւ՝ ածխանալով։

Հրդեհը միսթրալին պատճառով տարածուեցաւ նաեւ Մանտըլիէօի մօտերը։ Տասը հազար բնակչութիւն ունեցող ծովեզերեայ այս քաղաքը, որ կը գտնուի Քանի մօտերը, ահուդողի մատնուած է Կիրակի օրուընէ ի վեր։ Վնասը շատ մեծ է։ Այսպէս, քաղաքապետին յայտարարութեան համաձայն, շրջանի տարածութեան երկու երրորդը՝ 1700 հեկտար, աղէտի ենթարկուած է։ 18 առանձնատուն բոլորովին քանդուած է, 35 ուրիշներ՝ վնասուած, միմոզայի մշակութիւններուն 60 տոկոսը այրած է, իսկ հունձքին 90 առ հարիւրը փճացած։

Վառի եւ Ալփ-Մարիթիմի հրշէջները եւ օժանդակ մարմինները, թիւով 3000 հոգի, իրենց առաւելագոյնը կ'ընեն դէմ դնելու աղէտին։

Այժմ կը ճշդուի Վառի նահանգի հրդեհին պատճառը. երկու անչափահաս տղաքներ փորձած են հրկիզել իրենց գողցած ինքնաշարժը, որու հետեւանքով հրդեհը ծայր տուած է անտառներուն մէջ։ Երկու անչափահասները ինքնաբերաբար ներկայացած են ոստիկանութեան՝ խոստովանելու իրենց արարքը։

Երկուշաբթի օր դեռ վերջնապէս չէր հքացած կրակը, թէեւ մեծ տոկոսով, յատկապէս Թուլոնի շրջակայքը, անհետացած էր։

Նոր միսթրալ մը կրնայ արծարծել հրդեհը, որ որոշ վայրերու մէջ դեռ կը շարունակուի սաստկօրէն։

Հրդեհի զոհ գացած անձերու մէջ են ամերիկացի կին մը չորս զաւակներով. այս վերջինը կը փորձէր ինքնաշարժով փախուստ տալ, երբ կրակը պաշարած է եւ այրած։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼԻՎԻՈՅ մէջ պետական հարուածի փորձ կատարուեցաւ՝ գլխաւորութեամբ Զօր. Ռ. Միրանտայի, որ պահպանողական դասու արտայայտիչն է։ Պետական հարուածը արդիւնք չտուաւ։ Բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան նախագահին եւ զօրավարին միջեւ։

ՆԱՍՐԻ յաջորդը պիտի նշանակուի Ազգային Ժողովին կողմէ, Զորեքշաբթի օր։ Թեկնածուն պէտք է ստանայ ձայներու երկու երրորդը։ Թեկնածուներու մէջ կը յիշատակուին — Սապրի (Մոսկուայի մարդը), Մոհիէտտին (Նասր զայն նշանակած էր նախագահ, երբ 1967ին հրաժարած էր 24 ժամուան համար)։ Անհաւանական չի նկատուիր նաեւ, որ հաւաքական ղեկավարութիւն մը հաստատուի, ի չգոյէ մեծ դէմքերու։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ եւ կինը Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8ին Օրլիէն կը մեկնին Մոսկուա։ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին այցելութիւնը պիտի տեւէ ութ օր։ Նախագահը պիտի այցելէ նաեւ Նովոսիպիրսկ, Թաշքենտ, Սամարխանդ, Բայկոնուրի անջրպետային զաղտնի կայանը։ Նախագահը ութ ճառ պիտի խօսի եւ Փարիզ պիտի վերադառնայ Հոկտեմբեր 13ին։

ԹԻԹՕ Փարիզ պիտի այցելէ Հոկտեմբեր 23ին։

ԱԲՈՎԵԱՆ ՓՈՂՈՑԸ

ԽՄԲ․— Ստեփան Զօրեանի ծննդեան 80ամեակին առթիւ (1890) կը ներկայացնենք գրագէտին մէկ գրութիւնը, գրուած 1925ին:

Պէտք խոստովանեմ, որ Երեւանում չկայ ինձ համար աւելի սիրելի բան, քան Աբովեան փողոցը․ սիրում եմ նրա անվերջ շարժումը, եռուն աղմուկը եւ նրա սլացիկ ընթացքը դէպի վեր, դէպի սարը, դէպի կապոյտ հորիզոնը․ սիրում եմ նրա զուարթաձայն առուները, որ փողոցի երկու կողմով շտապում են վար, ասես գրազ եկած ուղեւորներ, թէ ով շուտ կը հասնի․ առուներ, որ ցերեկները կլկլում են անվերջ, իսկ գիշերները օրօր են կարդում տներում ննջողներին եւ մի այլ բան ,թէ իրենք արթուն են դեռ, հսկում են փողոցը եւ խնամում ծառերը, Աբովեանի ծառերը, որ օրէ օր երկինք են պարզում իրենց ջահէլ կատարները:

Սիրում եմ Աբովեանը եւ նրա համար, որ նա մեր Պուլ Ս․Միշէլն է, մեր Հայտ Փարկը, մեր Ֆորումը եւ Կոլիզէյը, մեր ուրախութիւնը եւ… Բայց Աբովեանը սիրում եմ առաւել նրա համար, որ նրանից աւելի հարստահարուած եւ շահագործուող փողոց չկայ Երեւանում, գուցէ եւ ամբողջ Աշխարհում:

Ո՞ր փողոցն է այնքան քանդւում, տրորւում, այնքան հայհոյանք ու բամբասանք լսում, որքան Աբովեանը:

Տանջուած Աբովեան փողոց:

Բայց չնայած դրան, այնուամենայնիւ Աբովեանը սիրտն ու զարկերակն է Երեւանի: Կամ, ուրիշ կերպ ասած, նա այն մեծ գետն է, որին իրենց ջրերն են խառնում բոլոր վտակները: Ամէն օր, անգամ ամէն ժամ, մանաւանդ երեկոները, քաղաքի բոլոր թաղերից՝ Կոնդից, Զորագեղից, Նորքից, Շէնգաւիթից ու Համալսարանի թաղից այցի են գալիս Աբովեանին՝ մեծ ու փոքր խմբերով ծառայողներ, չծառայողներ, բանուոր, արհեստաւոր, ուսուցիչ, ուսանող եւ ամէն արհեստի մարդ, ուստի եւ կեանքի, մարդու առատութիւնը թոյլ չի տալիս, որ կարգ հաստատուի Աբովեանում:

Ինչպէս յորդացած գետը չի ընդունում պատ ու պատնէշ, այնպէս էլ մարդահոսը այստեղ լցնում է մայթ ու փողոց․ ամէնքը քայլում են փողոցի միջով, իրար խառնուած, իրար հրելով, հրմշտկելով: Չկայ ո՛չ աջ, ո՛չ ձախ: Քայլում են ինչպէս դաշտում ու գոհ են, որ արգելք չկայ, որ կառք չի անցնում․ կարելի է մինչեւ իսկ պառկել, — էլ ի՛նչ աջ, ի՛նչ ձախ… կառքերի անցուդարձը, երթեւեկը արգիլուած է Աբովեանով, ուստի եւ մեծ տհաճութիւն են զգում շրջողները, երբ պատահաբար մի արտօնեալ ինքնաշարժ է անցնում: Դա յուզում, զայրացնում է ամէնքին:

— Այդպէս էլ անկարգութի՜ւն…

— Ո՞վ է թոյլ տուել, որ սա անցնի Աբովեանով…

Իսկ եթէ անցնում է հրշէջ խմբի կառքը տագնապի սուլոցով, դեղնագլուխ հրշէջներով եւ աւելի արագ արտօնեալ ընթացքով, մարդիկ ձեռները բռունցք չինած թափահարում են օդում․

— Տեսէք, տեսէք, բան ու գործի՜ ենք:

— Աւարաներ (անգործ թափառող մարդիկ)…

Աբովեանով զբօսնողները զիջողութիւն են անում միայն մեռելներին․ յուղարկաւորութիւն թոյլ են տալիս, բայց հարսանիք՝ երբեք: Այո, չեն սիրում նրանք իրենց խանգարող որեւէ երեւոյթ, որովհետեւ սիրում են շրջել թեւանցուկ, քառեակներով, յաճախ նաեւ խմբերով, վաշտերով… Սիրում են խօսել ու խորհել բարձրաձայն եւ խօսե՜լ, խօսե՜լ… Բացօթեայ խորհրդարան է Աբովեանը:

Ու այդ անվերջ խօսքերից, զրոյցներից մի անլսելի մրմռոց է կանգնում փողոցի գլխին, կօշիկների, կիսակօշիկների եւ պայտակրունկ սապոգների տակ հեծում, հեծեծում է Աբովեանը: Ուստի եւ այդ բոլոր ձայների վախից թռչունները հեռու են անցնում Աբովեանից:

Իսկ ի՞նչ է զրոյցների նիւթը — ինչ ուզէք, սէր, վէճ, տրտունջ, գանգատ, բամբասանք, վէճ կամ առեւտուր, որոնց աղմուկից երբեմն խանգարւում, իսկ յաճախ տխրում է ու տնքում Աբովեանը: Այս զրոյցներին նիւթ են դառնում մանաւանդ Աբովեանի պատերին փակցրած մահազդները, հաղորդագրութիւններն ու յայտարարութիւնները, թէ ի՛նչ տեղ ի՛նչ է վաճառւում:

Ու Աբովեանը երբեմն դառնում է բորսա ու առեւտրական գրասենեակ, ուր կատարւում են պայմանագրութիւններ ու գործարքներ: Ոտի վրայ առեւտուր անող քաղաքացիները կանգնում են, բռնում են իրար ձեռք եւ մէկ-երկու վկայի հաւանութեամբ աւարտում իրենց գործարքը․ թուղթը դարձնում են ոսկի, ոսկին՝ թուղթ…

Օ՛, մեծ է Աբովեանի մագնիսական ուժը:

Նա ոչ միայն դէպ իրեն է գրաւում թաղերի մարդկանց, այլեւ շատերը, որ գործով գալիս են Աբովեան, յաճախ մոռանում են իրենց գործը եւ մնում են ընկերոջ, բարեկամի հետ զբօսնելու: Ես ինքս, օրինակ, պատահում է դուրս եմ գալիս ճաշի համար հացեղէնք կամ միրգ առնելու եւ անպայման հանդիպում եմ մի կամ մի քանի ծանօթի կամ ընկերի․ հետաքրքրւում ենք իրար առողջութեամբ, տրամադրութեամբ, ապա սկըսում ենք շօշափել քաղաքական կեանքը, գրական, արուեստի խնդիրները եւ իսպառ մոռանում եմ ացն ու միրգը․ միայն երեկոյեան դէմ, երբ յոգնած վերադառնում եմ տուն, նոր, ճանապարհին յիշում եմ այդ, եւ, ինքս ինձ յանդիմանելով, ետ եմ դառնում ու գնում հարկաւոր բաները:

Այսպէս են բոլորը, բոլորը…:

Դրա պատճառը միայն զրոյցն ու զրօսանքի սէրը չեն, այլ, անշուշտ եւ այն խանութները, որ լուցկու տուփերի նըման, միօրինակ ու միատեսակ, շարուած են Աբովեանի երկու կողմերը: Դրանք խանութներ չեն, այլ գայթակղիչ թակարդներ, յատկապէս մրգի խանութները: Ո՞վ կարող է ամառը անտարբեր անցնել նրանց ելակների, կեռասների, ծիրանների, իսկ աշնանը նրանց դեղձի, խաղողի, խնձորների կողքով ու չգայթակղուել նրանցով: Եւ, գայթակղուելով խօսք, գնում են այդ միրգերը, պտուղները թղթէ տոպրակներով եւ ուտում ու խօսում, ուտում ու զրուցում են անվե՜րջ, անվե՛րջ…:

Ահա ինչ թովիչ զօրութիւն ունի Աբովեանը:

Ահա ինչու է գրաւում նա ամէն կարգի մարդու:

Ս․ Զ․

ՀԱՅ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐԸ

ՄԱՏՐԱՍ-ԿԱԼԿԱԹԱ

Հնդկաստանի հայ գաղութը մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ մեծ դեր կատարած է ԺԸ․ դարու վերջին քառորդին եւ ԺԹ․ դարու սկիզբները: Մասնաւորապէս յիշատակութեան արժանի են հոն հիմնադրուած տպարանները, տպագրուած գիրքերն ու հանդէսները:

Հնդկահայ գաղութի առաջին հայկական տպարանը հիմնուած է 1772ին, Մատրասի մէջ, Շահամիրեանի կողմէ: Իր գոյութեան աւելի քան տասը տարիներու ընթացքին, ի թիւս այլ գիրքերու, հոն լոյս տեսած են Հայաստանի ազատագրական մտքի պատկառելի գործեր, ինչպէս, օրինակ, Յակոբ Շահամիրեանի եւ Մովսէս Բաղրամեանի «Նոր տետրակ որ կոչի Յորդորակ» (1772) եւ «Գիրք անուանեալ Որոգայթ փառաց» (1773) ստեղծագործութիւնները, որոնց մէջ իրենց արտայայտութիւնը գտան Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի վերածնութեան ու ազգային – ազատագրական պայքարի գաղափարները:

Մատրասի մէջ հիմնուած երկրորդ հայերէն տպարանը կը պատկանէր չիրազցի Յարութիւն Շմաւոնեանի, ուր 1789–1809ի տարիներուն տպագրուած է աւելի քան 20 գիրք: Այս տպարանին մէջ է, որ լոյս տեսած է հնդկահայ բանաստեղծ Թադէոս Սոզինեանցի «Ողբ Հայաստանի» (1791) բանաստեղծութիւնը, ուր արտայայտուած է Հայաստանի բարգաւաճման եւ Հայերու համախմբման գաղափարը: Յարութիւն Շմաւոնեանի գործունէութեան պսակը եղաւ հայ առաջին պարբերականին՝ «Ազդարար»ի հիմնադրումը: Յարատեւելով 1793էն մինչեւ 1796 թուականը՝ «Ազդարար» հանդիսացաւ հայ մշակոյթի եւ հանրային մտքի պատմութեան մէկ նոր դարագլուխին սկիզբը: Պարբերականի էջերուն մէջ Շմաւոնեան եւ իր ջանադիր աշխատակիցները կ՚արծարծէին հնդկահայ լուսամիտ մարդոց գաղափարները:

1820ին Կալկաթայի մէջ կը հիմնադրուի Իմաստասիրեան մշակութային միութիւնը, որու տպարանէն լոյս կը տեսնեն կարգ մը ինքնուրոյն եւ թարգմանական գիրքեր: Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ 1820ին կը հրատարակուի հնդկահայ գաղութին յաջորդ պարբերականը՝ «Հայելի Կալկաթեան» հանդէսը, որ իր գոյութեան մէկ տարուան ընթացքին կը տպագրէ գաղութին վերաբերեալ նիւթեր, ինչպէս նաեւ ինքնուրոյն եւ թարգմանական բանաստեղծութիւններ: «Հայելի Կալկաթեան»ի էջերուն մէջ տպագրուած է ԺԹ․ դարու առաջին կիսու հայ քաղաքացիական բանաստեղծութեան լաւագոյն նմոյշներէն մէկը՝ «Տէր, կեցո՛ զհայս» բանաստեղծութիւնը, որ ժամանակին արժանացած է Միքայէլ Նալբանդեանի գնահատանքին:

1821–23 թուականներուն Կալկաթայի մէջ հրատարակուող «Շտեմարան» հանդէսը ուշագրաւ է այդ օրերու հնդկահայ մշակութային կեանքին համար․ յատկանշական է խմբագրին՝ Մարտիրոս Մկրտիչեանի «Խորագիմայ դժգոհութեան» կատակերգութիւնը (1823):

ԺԹ․ դարու 20–30ական թուականներուն Կալկաթայի մտաւորականները՝ հայ մատենագիրներու եւ միջնադարեան բանաստեղծագործութիւններէն զատ, կը տպագրեն նաեւ ժողովրդական բանահիւսութեան նմոյշներ, ինչպէս նաեւ թարգմանութիւններ՝ եւրոպական եւ երբեմն նաեւ հնդկական եւ պարսկական գրականութենէն:

Անցեալ դարու 40ական թուականներուն հնդկահայ գրականութեան եւ մշակոյթին նոր փայլ մը կուտայ բանաստեղծ, հրապարակագիր եւ մանկավարժ Մեսրոպ Թաղիադեան, որու բեղնաւոր գործունէութիւնը առանձնայատուկ տեղ կը գրաւէ ոչ միայն հնդկահայ, այլեւ ընդհանրապէս հայ գրականութեան եւ մշակոյթի պատմութեան մէջ:

Թաղիադեանի պարբերականներուն շուրջ կը հաւաքուին հնդկահայ քանի մը մտաւորականներ, որոնցմէ ամէնէն աչքառուն կը դառնայ գրագէտ եւ թարգմանիչ Թադեւոս Աւետումեան: Անոր «Արամայիս» վիպակը լոյս կը տեսնէ 1846ին, Կալկաթա:

Ըստ երեւոյթին, երկրին տնտեսական տագնապին եւ Հայերու կրկնագաղթին հետեւանքով որոշ անկում մը կ՚արձանագրէ հնդկահայ մշակութային կեանքը ԺԹ․ դարու երկրորդ կէսէն սկսեալ: 1862ին Կալկաթա հիմնադրուած «Եղբայրասէր» հանդէսը, որ կը պայքարէր

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Իրաւ որ չեմ գիտեր, թերեւս պարապ խօսքեր են բոլոր ատոնք, բայց հակառակն ալ կրնայ ըլլալ:

— Ճիշդ ես ալ այդ մտածեցի: Ինծի այնպէս կը թուի, որ այս խօսքերը մեզի ընելու համար անպատկառ քաջալերութիւն մը ստացած է Զարուհիէն, եթէ ոչ բոլորովին յիմար ըլլալու է այդքան վստահօրէն խօսելու համար:

— Այս ամէնը պիտի հասկնանք մէկ քանի օրէն, պատասխանեց Վահան ականարկելով Ճոն Կորեկի:

Շաւարշ այլեւս չեկաւ իրենց քով եւ իր նոր բարեկամին քով մնաց՝, որուն հետ ողեւորեալ խօսակցութիւն մը սկսաւ մինչեւ շոգենաւին կամուրջ հասնիլը: Յետոյ բաժնուեցաւ անկէ եւ առանձին անցաւ Ղալաթիա ու Եուքսէք Գալտըրըմէն վեր ելաւ եւ Թիւնէլի մօտերը կողմնակի փողոցի մը մէջ դառնալով մեծ շէնքի մը դրնէն ներս մտաւ:

Շաւարշ այդ շէնքին երրորդ յարկը գտնուած բնակարանի մը մէջ սենեակ մը վարձած էր:

Բնակարանը աւստրիացի տարիքոտ կընոջ մը կը պատկանէր որ իր սենեակը վարձու կուտար ամուրիներու:

Երիտասարդը իր սենեակը մտնելով դուռը գոցեց, մոմը վառեց, որովհետեւ մութը կոխած էր արդէն, ձեռքերը շփշըփեց ու շուրջը նայեցաւ իր ընելիքը չգիտցող մէկու մը պէս, յետոյ յանկարծ որոշումը տալով, սեղանին առջեւ նըստաւ, նամակի մը թուղթ առաւ եւ հետեւեալը գրեց․

«Սիրելի հայր իմ,

«Վերջին անգամ ըլլալով կուգամ քեզմէ խնդրել որ նիւթական օգնութիւն մը ընես ինծի, որուն անհրաժեշտ պէտք ունիմ: Գիտեմ որ դուն ալ ի վիճակի չես այս տեսակ զոհողութիւն մը, մանաւանդ որ չափէն աւելի ըրած ես մինչեւ այսօր եւ մէկ քանի անգամ ալ վերջնականապէս մերժած ես այլեւս նիւթական ձեռնըտուութիւնը:

«Բայց այս անգամ խնդիրը տարբեր է: Պէտք է որ առնուազն երկու-երեք ամիս կարենամ առանց նիւթական մտատանջութեան ապրիլ, նոյնիսկ դիւրակեցիկ պայմաններու մէջ: Ասիկա մահու եւ կենաց խնդիր մըն է ինծի համար, որմէ կախուած է ամբողջ ապագաս:

«Վերջին անգամ ձեզմէ ստացած գումարս, արդէն շատ ոչինչ բան մը, ամբողջովին սպառած է եւ ստիպուած եմ նոյնիսկ մանր-մունր պարտքեր ընել եւ սենեակիս վարձքն ալ երկու ամիսէ ի վեր չեմ վճարած ու տանտիրուհին կը սպառնայ զիս դուրս նետել եթէ այս օրերս իր հաշիւը չմաքրեմ:

«Այս անտանելի կացութիւնը չի կրնար տեւել եւ չեմ ալ ուզեր որ տեւէ: Բարեբախտաբար մեծ յոյս ունիմ որ քիչ ատենէն, թերեւս մինչեւ երկու ամիս, բախտը վերջնականապէս ժպտի ինծի: Միայն թէ ատոր համար դրամի պէտք ունիմ․․ առնուազն յիսուն ոսկի, երեք ամիս կարենալ դիմանալու համար:

«Գիտեմ որ շատ ծանր է այս զոհողութիւնը քեզի համար, բայց պէտք է որ ընես․ վերջին յոյսս ատոր վրայ է եւ եթէ զիս յուսախաբ ընես՝ չեմ գիտեր թէ հետեւանքը ինչ կրնայ ըլլալ:

«Առ այժմ չեմ ուզեր բացատրել թէ խնդիրը ինչի վրայ է: Բայց երբ դրամը ընդունիմ՝ կը խոստանամ մանրամասնօրէն գրել ամէն բան եւ այն ատեն դուն ալ պիտի համոզուիս թէ որքան իրաւունք ունէի այսպիսի կենսական խնդրի մը յաջողութեան համար ամէն ջանք թափելու:

«Անհամբեր կը սպասեմ նամակիս հըրնչուն պատասխանին եւ սիրով կը համբուրեմ թէ քեզ եւ թէ մայրս:

Զաւակդ՝ ՇԱՒԱՐՇ»

Երիտասարդը նամակը պահարանի մը մէջ դրաւ, հասցէն գրեց ու գրպանը տեղաւորեց:

— Արդեօք լաւագո՞յն կ՚ըլլար որ նամակիս մէջ խնդիրը բացատրէի, մտածեց:

Յետոյ ըսաւ ինքնիրեն․

— Չէ, անգամ մը այդ պատրուակով արդէն դրամ ուզած ու յետոյ պղտիկ մընացած եմ… հիմա պէտք է ուրիշ միջոց մը խորհէի:

Շաւարշ նամակը գրպանը դնելէ ետք, դուրս ելաւ մինչեւ Կալաթա Սարայ դընաց ոտքով ու գրածը յանձնեց թղթատան եւ յետոյ գնաց ճաշելու:

Իւ նիւթական կարողութիւնը չէր ներեր փայլուն ճաշարանի մը մէջ իր փորը կըշտացնելու, ուստի ուղղուեցաւ Պոն Մառշէի կողմերը կողմնակի փողոց մը, ուր յունական համեստ խանութ մը կը գըտնուէր որ թէ՛ գինետուն եւ թէ ճաշարան էր միանգամայն:

Երիտասարդը ընդհանրապէս հոն կուգար իրիկունները եւ քիչ-շատ ծանօթութիւն հաստատած էր յաճախորդներուն հետ, որոնք գրեթէ իրեն վիճակակից մարդիկ էին:

Շաւարշ պարապ սեղան մը գտնելով, տեղաւորուեցաւ անոր դիմաց ու մսեղէն մը ապսպրեց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(225 – Շար․)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Լոյս տեսած է Վարդան Վարդանեանի «Հայ գրականութիւնը Է. դարում» գիրքը, որու յառաջաբանին մէջ հեղինակը կը գրէ. «Մեր հնամեայ մշակոյթի կեանքին մէջ Է. դարը առանձնայատուկ տեղ կը գրաւէ եւ չափազանց ուշագրաւ է իր հանրային – քաղաքական բուռն տեղա – շարժերով եւ հակասութիւններով:

Այս իրողութիւնը իրերամերժ են – թադրութիւններու, ծայրայեղ տեսա – կէտներու առիթ տուեր է: Յաճախ միտում մը նկատուած է, երբ Զ.–Է. դարերը, գրական կեանքի ծաղկումի առու – մով, անուանուած է «ամուլ եւ անպը – տուղ»: Այս տեսակէտը անհիմն է սա – կայն: Ելեւէջներ, մակընթացութիւններ եւ տեղատուութիւններ, բնականաբար, եղած են, բայց հայ միտքի անդաստանը երբեք անպտուղ չէ եղած: Մեր մշակոյ – թին զարգացման այս առանձնայատկու – թիւնը ժամանակին նկատեց հայագէտ Ն. Մառ, որ դէմ արտայայտուեցաւ այն միտքին, ըստ որուն Հայոց մշակութա – յին կեանքի գագաթնակէտը՝ «Ոսկե – դը», Ե. դարն է, որմէ ետք ան չէ յա – ռաջդիմած կամ, ընդհակառակն, վայ – րէջք արձանագրած է: Մառ կը գրէ. «... Հինգերորդ դարէն մինչեւ Անիի անկումը Հայաստանի մէջ կեանքը կը յորդէր աղբիւրի պէս եւ, հակառակ ծանր փորձութիւններուն, երբեմն զրեթէ լիա – կատար կործանած՝ ան կը պահպանէր մշակութային ինքնուրոյնութիւնը, մա – հէն ետք յարութիւն կ'առնէր եւ երբեմն ալ փայլուն յառաջդիմութիւնկ'արձանա- գրէր, յամենայն դէպս որոշ բաներու մէջ»:

×

«Հայ – ասորական յարաբերութիւն – ների պատմութիւնից» (Գ.–Ե. դարեր) գիրքին հեղինակը՝ Հայկ Մելքոնեան, իր յառաջաբանին մէջ կը գրէ.— «Հայ ժողովուրդը իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային սերտ կապեր ունեցած է շատ ժողովուրդներու հետ, որոնց շարքին Ասորիներու հետ:

Ճիշդ է, որ Ասորիները քաղաքական նշանակալի կեանք մը չեն ունեցած, բայց տէր եղած են հարուստ մշակոյթի, որ տարածուած է Մերձաւոր Արեւելքէն մինչեւ Հեռաւոր Արեւելքի երկիրները:

Ասորերէն ամէնէն հին գրաւոր յու – շարձանները Ք. Ա. 1 դարէն են: Ասորական գրականութիւնը կազմաւորուած է քրիստոնէութեան օրով, այդ գաղափա – րախօսութեան ազդեցութեամբ: Սքանչելի են, օրինակ, Եփրեմ Ասորիի բանաստեղծութիւնները, որոնց մէջ կ'ողբայ ան մարդոց եւ բնութեան մէջ նշմարուող գեղեցիկի այլակերպումը եւ կեանքի կործանումը: Ասորերէն թարգմանութեամբ մեզի հասած են յունական գրականու – թեան բազմաթիւ գործեր, որոնց բնագիրները այժմ կորսուած են, ինչպէս, օրինակ, Արիստոտէլի «Ջատագովութիւնը», փիլիսոփայ Մելիտոնի ճառը՝ արտասանած Անտոնի կեսարին առջեւ, փիլիսոփայ Ամբրիոսոսի նամակը եւայլն:

Ասորական եւ հայկական աղբիւրներու վկայութեամբ, Դ. դարու սկիզբներուն Հայաստանի զանազան շրջաններու մէջ բացուած դպրոցներուն մէջ հայ երախաները յունարէնէ զատ կը սորվէին նաեւ ասորերէն: Հայաստանի հարաւային գաւառներու մէջ ասորի քարոզիչները իրենց նախաձեռնութեամբ հիմնած էին նոր դպրոցներ:

Եկեղեցական արարողութիւնները եւ Սուրբ Գիրքին ընթերցումը կը կատարուէին յունարէն եւ ասորերէն:

Ասորական դպրոցներու գոյութիւնը Հայաստանի մէջ կարեւոր դեր խաղաց հայ գրի եւ գրականութեան հաստատ – ման գործին մէջ, որովհետեւ տեղական այս դպրոցներուն մէջ իրենց նախնական ուսումը ստացած հայ երիտասարդները կարողացան երթալ օտար կրթարաններ՝ կատարելագործելու իրենց ուսումը եւ շփում հաստատելու ասորական եւ հելլենական մշակոյթի նոր կեդրոններու հետ: Պատահական չէ, որ հայկական գիրեր յօրինելու համար Մեսրոպ Մաշտոցն ու անոր ընկերները գացին Եդեսիա, ուր գործակցեցան ասորի գիտնականներու հետ:

Հայերէն գիրերու յօրինումէն ետք մեր թարգմանիչները առաջին առթիւ ասո – րերէնէ թարգմանեցին Աստուածաշունչը, որուն յաջորդեցին կրօնական եւ պատ – մական ուրիշ երկերու թարգմանութիւնը:

ձուլման դէմ եւ կոչ կ'ընէր միասնական ջանքով ուժ տալ ազգային մշակոյթին պահպանումին եւ զարգացումին, 1863ին կը փակուի: Եւ միայն 1892ին Յովսէփ Մելիք Բեգլարեանի ջանքերով կը հիմ – նուի «Արա» հանդէսը, որ լոյս կը տես – նէ անգլերէն լեզուով: Յետագային 1908–1909ին լոյս կը տեսնէ «Արմենիա» հան – դէսը դարձեալ անգլերէնով:

Ներկայ դարաշրջանի միակ ակնառու գործիչը պատմաբան Մեսրոպ Սեթեանը եղաւ, որ 1937ին Կալկաթայի մէջ անգ – լերէնով լոյս ընծայեց «Հայերը Հնդկաստանի մէջ» մեծածաւալ եւ արժէքաւոր գիրքը:

Վերջին երկու տասնամեակներուն Կալկաթա բնակող Հայերը փորձեցին աշխուժացնել գրական եւ մշակութային կեանքը: 1950–56ին կը հրատարակուէր «Նոր Աղբարար» հանդէսը, որ, սակայն, լոյս կ'ընծայէր տեղական նշանակութիւն ու – նեցող նիւթեր:

Զ. ՄԻՐԶԱԲԵԿԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հայկական դրամները կը բաժնուին տասնեւմէկ շրջաններու, որոնք հետեւ – եալներն են.

1. Նախամեսրոպեան շրջան, 2. Մեսրոպեան շրջան, 3. Հռովմէական շրջան, 4. Պարսկական, 5. Բիւզանդական, 6. Արաբական, 7. Մոնկոլեան, 8. Սելճուկ – եան, 9. Ռուբինեան, 10. Օսմանեան, 11. Նոր Շրջան (Հայաստանի Հանրապետութիւն):

Նախամեսրոպեան շրջանին մէջ կ'ամ – փոփուին այն դրամները, որոնք կոխուած են հայ գիրերու գիւտէն առաջ բուն երկրին մէջ:

Մեսրոպեան շրջանին մէջ կը մտնեն հայ գիրերու գիւտէն ետք Հայաստանի մէջ տպուածները:

Հռովմէական շրջանին մէջ՝ Հայաստանի գրաւումէն ետք կոխուած լատինա – տառ դրամները:

Պարսկական շրջանին մէջ՝ Արշակունի եւ Սասանեան Պարսից կողմէ Հայաստանի գրաւումէն ետք տպուածները:

Բիւզանդական շրջանին՝ Բիւզանդիոնի կայսրերու կողմէ կոխուած այն դրամները, որոնք կապ ունին Հայոց հետ:

Արաբական շրջանին մէջ կան շատ դրամներ, որոնց վրայ արաբական տա – ռերով գրուած է «Արմինիյէ»:

Մոնկոլեան շրջանին՝ Հայաստան Մոն – կոլներու տիրապետութեան տակ եղած ժամանակ անոնց կողմէ տպուած դրամներն են:

Սելճուկեան շրջանին՝ Գոնիայի սուլ – թաններու եւ Հեթում Ա. Թագաւորի հետ միասին տպուած երկլեզուեան (արաբե – րէն եւ հայերէն) դրամներն են:

Ռուբինեան շրջանի դրամները ամբողջովին հայատառ են եւ կը կազմեն առաջին հայատառ դրամները:

Օսմանեան շրջանին մէջ կ'իյնան Հա – յաստանի զանազան մասերուն մէջ կոխուած դրամները:

Նոր շրջանի դրամներն են Հայաստանի Հանրապետութեան թղթադրամները, ո – րոնք նոյնպէս հայատառ էին, ազգային մոթիվներով:

ՀԱՅ ԱՆՁԱՒԱԳԷՏԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Անձաւագէտ (սփելէօլոկ) Արթիւր Իշխանեան, Սէնթ Էթիէնէ, ընկերոջ մը հետ յաջողեցաւ առաջին անգամ ըլլալով խորասուզուիլ Սէն Մարսէլի (Արտէշ) քարանձաւներու մէջ 4866 մեթր խորութեամբ, ինչ որ մրցանիշ կը կազմէ:

Ա. Իշխանեան եւ իր ընկերը անցած են 30 մեթր նկուղէ մը, 4866 մեթր խորութեան մէջ, գտնելու համար 150 մեթր տարածութեամբ կալըրի մը:

Նոր փորձեր պիտի կատարուին աւելի խորերը յառաջանալու համար:

Շրջանի թերթերը անդրադարձան այս սխրագործութեան:

ԺՊԻՏ ԵՒ ԾԻԾԱՂ

ԵՐԲ ՀԵՌԱՁԱՅՆՈՎ ԿԸ ԶԱՆԶՐԱՑՆԵՆ...

Ի՞նչ պէտք է ընէք, երբ ծանօթ թէ անծանօթ կը սկսին ձանձրացնել ձեզ հեռաձայնային խօսակցութիւններով:
— Պէտք է հնարէք խուսափելու միջոցները: Բայց ի՞նչպէս:

Ամէնէն դասական ձեւն է ձայնը կեղծել: Երբ հեռաձայնը կը զանգահարէ, կը վերցնէք ընկալուչը եւ երբ կը լսէք «ալլօ՜ն», կը դառնաք տանը սպասուհին, կը կեղծէք ձեր ձայնը, կը հարցնէք խօսողին ինքնութիւնը եւ երբ կը կռահէք, որ անբաղձալի մըն է ան ձեզի համար, կը պատասխանէք — Տիկինը տունը չէ, իրիկունը պիտի գայ. կրնա՞ք նորէն հեռաձայնել: Եւ կամ — Տիկինը ճամբորդութեան մէջ է եւ պիտի բացակայի 4–5 օր (կամ մէկ շաբաթ):

Երկրորդ ձեւը — պարոն մըն է հեռաձայնողը: Կը վերցնէք ընկալուչը: — Ալլօ՛, պարոն Գրիգոր Սարգիսեանը հո՞ն է: Ոչ, պարոն Սարգիսեանը դուրս ելած է, ո՞վ է խօսողը: Անշուշտ խօսողը կը յայտնէ իր ինքնութիւնը: Եթէ անբաղձալի մըն է, հաշիւը կարգադրուած է: Բայց եթէ մտերիմ բարեկամ մըն է, այն ատեն կը շարունակէք խօսակցութիւնը եւ կ'ըսէք.— Այո, սիրելի, ես եմ, երբ դուն ես խօսողը, ես միշտ հոս եմ, դուն այդ լաւ գիտես, բայց այնքան գլուխ արդուկողներ կան, որ կը ստիպուիմ պատասխանել թէ հոս չեմ:

Երրորդ ձեւ մը — Այս մէկը քիչ մը դերասանական: Կը վերցնէք ընկալուչը եւ կը հարցնէք — Ո՞վ է խօսողը: Ու խօսողը կուտայ անունը: Եթէ այս մէկն ալ անբաղձալի մըն է, քանի մը երկվայրկեան չանցած, կը սկսիք հեւացող եւ աստիճանաբար բարձրացող ձայնով մը ըսել — Ալլօ, ալլօ... ալլօ... ինչո՞ւ չեմ լսեր... ալլօ՛... ի՞նչ եղաւ, ինչո՞ւ ձայնը կտրուեցաւ... պարոն, ձեզ չեմ լսեր այլեւս... կոխեցէք կոճակին վրայ, եթէ կը հաճիք... Ալլօ՛... բան մըն ալ չեմ լսեր...: Անշուշտ շատ լաւ կը լսէք, երբ անբաղձալի խօսակիցդ, կը պատասխանէ բարձրաձայն — Ալլօ՛, ալլօ՛... կը լսէ՞ք զիս... բայց ես չեմ լսեր ձեզ... ալլօ... պարոն Յակոբ, ալլօ... Ու կը գոցէք հեռաձայնը:

Ու չորրորդ ձեւ մըն ալ կայ, բայց կոպիտ ու տգեղ: Այս անգամ կին մըն է ընկալուչը վերցնողը եւ եթէ խօսողը անբաղձալի մըն է, քաղաքավարական ամէն պայման յարգելու համար կ'ըսէք — Օ՛, կը ներէք, բաղնիք կ'առնէի, բայց հիմա դուրս կուգամ... րոպէ մը ժամանակ կուտա՞ք ինծի, որպէսզի սրբուիմ... շնորհակալ եմ... մի՛ գոցէք հեռաձայնը, հիմա կը վերադառնամ... եւ կը ձգէք հեռաձայնը եւ կ'երթաք, բայց չէք «վերադառնար»:

Զայրացած խօսակիցը անշուշտ կը գոցէ հեռաձայնը...:

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Գ.

Աննա Փավլովնայի երեկոյթը իր կենդանութեան գագաթնակէտին հասած էր: Իլիկները զանազան կողմերէ հաւասարաչափ եւ առանց լռելու կ'աղմկէին, բացառութեամբ մաքաճէի, որուն քով նստած էր տարէքը առած կին մը, լացակամաց, մաշած դէմքով՝ քիչ մը օտարոտի այս փայլուն հասարակութեան մէջ:

Հանդիսականները բաժնուած էին երեք հատուածի: Մէկուն, աւելի այր մարդոց խմբակին կեդրոնը աբբան էր. միւսին, աւելի երիտասարդներունը՝ իշխան Վասիլիի աղջիկը՝ գեղեցիկ իշխանուհի Էլէնան եւ գողտրիկ, վարդագոյն, իր տարիքին համեմատ քիչ մը չափէկ գիրուկ փոքրիկ իշխանուհի Փոլզոնսկայան. երրորդ խմբինը՝ Մորթիմարն ու Աննա Փավլովնան:

Դերկոմսը հաճոյատեսիլ, ուղիղ եւ նուրբ դիմագծերով երիտասարդ անձ մըն էր. պարզօրէն զինքը շատ բարձր բան մը կը կարծէր, բայց լի սէր բարեկրթութեան այդ հասարակութեան թոյլ տուեր էր օգտուիլ իր ներկայութենէն: Աննա Փավլովնան, ինչպէս կ'երեւար, անով կը հիւրասիրէր իր այցելուները: Ինչպէս հմուտ սեղանապետ մը կը հրամցնէ, որպէս չնաշխարհիկ բան մը այն կտոր միսը, որ եթէ խոհանոցին մէջ տեսնէին՝ ուտել իսկ չէին ուզեր, այնպէս ալ այս երեկոյ Աննա Փավլովնան կը հրամցնէր իր հիւրերուն նախ դերկոմսը եւ ապա աբբան, որպէս գերընական, նրբաճաշակ բաներ: Մորթէմարայի շըրջանակին մէջ այդ վայրկեանին կը խօսէին Անկէնի Հերցոկի սպանութեան մասին, դերկոմսը ըսաւ, որ Անկէնի Հերցոկը զոհ գնաց իր մեծհոգութեան եւ Պոնափարթի զայրոյթին համար յատուկ պատճառներ կան եղեր:

— Պատմեցէք մեզ այդ, դերկոմս, ըսաւ Աննա Փավլովնա ուրախութեամբ, զգալով թէ ինչպէս ա լա Լուի ԺԴ.ի պէս հնչեց այդ նախադասութիւնը, «պատմեցէք մեզի այդ, դերկոմս»: Դերկոմսը ի նշան հնազանդութեան խոնարհեցաւ եւ քաղաքավարութեամբ ժպտեցաւ: Աննա Փավլովնա դերկոմսին շուրջը պտոյտ մը ըրաւ եւ ամէնքը հրաւիրեց լսել անոր պատմութիւնը:

«Դերկոմսը անձամբ ծանօթ է եղեր Հերցոկի հետ», փսփսաց Աննա Փավլովնա՝ մէկուն: «Դերկոմսը սքանչելի պատմող է», ըսաւ մէկը ուրիշին: «Ինչպէս անմիջապէս յայտնի կ'ըլլայ ազնիւ հասարակութեան մարդը», ըսաւ երրորդի մը: Եւ դերկոմսը հասարակութեան ներկայացուեցաւ ամէնէն պերճ եւ ամէնէն ձեռնտու լուսաբանութեամբ, ինչպէս կանաչեղէնով ծածկուած պնակի մը մէջ դրուած ռոզպիֆը:

Դերկոմսը ուզեց իր պատմութիւնը սկսիլ եւ նրբօրէն ժպտեցաւ:

— Հոս եկէք, սիրելի Էլէն, ըսաւ Աննա Փավլովնա գեղեցիկ իշխանուհիին, որ բաւական հեռու նստած էր եւ ուրիշ խըմբակի մը կեդրոնը կը կազմէր:

Իշխանուհի Էլէնան ժպտեցաւ: Ելաւ տեղէն, թեթեւ աղմկելով իր բաղեղներով ու մամուռներով նկարազարդ ճերմակ պարահանդէսի պարեգօտը, փայլեցնելով իր ուսերուն ճերմակութիւնը, շողշողացնելով իր մազերը եւ ադամանդները, անցաւ երկուքի բաժնուած այրերու մէջէն եւ ուղիղ, առանց մէկուն նայելու բայց ամէնուն ժպտելով եւ կարծես բարեհաճութեամբ թոյլ տալով զուարճանալ իր իրանին, չափէն աւելի մերկ գիրուկ ուսերուն (ըստ ժամանակի նորաձեւութեան) կուրծքին եւ մէջքին գեղեցկութեամբ մօտեցաւ Աննա Փավլովնայի: Էլէնան այնքան գեղեցիկ էր, որ անոր մէջ ոչ միայն պչրանքի նշոյլ իսկ նկատելի չէր, այլ ընդհակառակն, կարծես կ'ամչնար իր անտարակուսելի եւ չափազանց զօրեղ ու յաղթական գեղեցկութենէն: Ան կարծես իր գեղեցկութեան ներգործութիւնը մեղմել կը ջանար, բայց չէր յաջողեր:

«Ի՜նչ հրապուրիչ էակ է», կ'ըսէր ով որ զայն կը տեսնէր:

Կարծես անսովոր բանէ մը զարմացած, դերկոմսը թօթվեց ուսերը եւ խոնարհեցուց աչքերը այն վայրկեանին, երբ Էլէնան տեղաւորուեցաւ անոր հանդէպ իր անփոփոխ ժպիտովը:

— Տիկին, ճիշդն ըսելով՝ կը կասկածիմ ընդունակութեանս վրայ, այսպիսի հասարակութեան մը մէջ, ըսաւ դերկոմսը գլուխը ծռելով:

Իշխանուհին փոքրիկ սեղանին վրայ դրաւ իր մերկ, գիրուկ ձեռքերը եւ բան մը ըսելու հարկ չտեսաւ. ժպտելով կը սպասէր:

Պատմութեան ամբողջ ընթացքին ան – շարժ նստաւ՝ երբեմն նայելով մերթ իր գիրուկ սիրուն ձեռքերուն, որ սեղանին ճնշումէն փոխած էին իրենց ձեւը, մերթ իր աւելի եւս սիրուն կուրծքին, որուն վրայ ուղղեց ադամանդեայ մանեակը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL, Ministre d'Etat

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տիւյմէճեանէ, ուխտի մը առթիւ, 50 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեանէ, իրենց մեծ կնքամօր՝ Փերուզիկ Փէշտիմալճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 30 ֆրանք:

×

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.

Հանգուցեալ այրի Տիկ. Սարկանի մահուան առթիւ փ. ծղկ.ի Պ. Գր. Թոմ - մասեան 50 ֆ. դպրոցին եւ Պր. Յ. Խաղնէճեան 20 դպրոցին: Հանգուցեալ Մ. Ազատբլեանի մահուան առթիւ փ. ծղկ.ի այրի Տիկ. Օ. Դանիէլեան 50, Պր. Ա. Եօթնեղբայրեան 50, Պր. Ե. Իւթիւճեան 25, Պր. Պաղտասարեան 10: Պր. Ժ. Փ. Գայթանճեան իր հօր Ղեւոնդի մահուան առթիւ 30 դպրոցին: Նէօվիլէն Տէր եւ Տիկ. Մարգարեան իրենց հօր Մ. Յակոբեանի մահուան քառասունքին առթիւ 1000: Հանգուցեալ Փ. Փորթուգալեանի մահուան առթիւ փ. Ծ.ի Տէր եւ Տիկին Խ. Նիկողոսեան 30 եկեղ.ին եւ 15ական դպրոցին եւ Աղք.ին: Տէր եւ Տիկին Բ. Նիկողոսեան 30 եկեղ.ին եւ 15ական դըպրոցին եւ Աղք.ին:

ՆՈՒԷՐ

Պըզանսոնէն Պ. Մուշեղ Եգնիկեան 20 ֆր. կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, իր քրոջ՝ Արմենուհի Նազարեանի մահուան տխուր առթիւ (Հայաստան):

Surprise-Party

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 10 ժամը 20ին

Samedi, 10 Octobre à partir de 20 h.

MAISON ARMENIENNE MARIE - NUBAR
57, Bd. Jourdan, Métro Porte d'Orléans

— BAR —

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 14 Հոկտ. Չորեքշաբթի ժամը 15,30ին, Ազգ. Տան սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ կը հրատարակուի «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակագիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ – ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ –

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կոլոմպի Կապոյտ Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին դպրոցի սրահին մէջ: Մեր սիրելի ծնողներէն կը խնդրենք պաղատագին՝ արձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել զանոնք հայեցի դաստիարակութեամբ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

URGENT

1) *Հիւսողներ (Թրիքօթէօր)*, մեքենաներու վրայ
2) FN et Bordier
3) Rebrousseuses, remailleuses
(Այս երեքին համար ալ սկսնակներ ալ կ'ընդունուին): Դիմել՝
FOSSE
108, Rue du Fbg. du Temple
Tél. OBE. 38-47

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Հոկտ. 18ին Սեւրի Մ. Պէշիկթաշլեան - Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը, ժամը 17էն 22:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Օրուան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք Ազգ. Տան սրահը:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փարիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանգստեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, երեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէնի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ:

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 *հատոր, հատորը*	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 *հատոր, հատորը*	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջականները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, *Երեւան*, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս վարդապետի *բոլոր երկերը*	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 — Tél. : 326-88-65

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ*

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

կարելի է անձամբ *դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝*

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ:

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդունուիր հեռաձայնով:

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ բշտանկուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0 50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 7 OCTOBRE 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.933
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.933

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՐԱՏԵՒ ԱՐԾԱՐԾԵԼ

Լքուած բոլորէն եւ մեր փրկութեան յոյսը մեր սեփական ուժին վրայ դրած՝ պարտաւոր ենք յարատեւ արծարծել Հայկական անլոյծ Հարցը:

Ցինամեակները լաւագոյն առիթը կ'ընծայեն այս մասին:

Փորձը տեսանք 1965ին, երբ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ հրապարակ իջանք ազգովին, հեռագիր ու յուշագիր ներկայացուցինք աշխարհի մեծերուն, հրապարակային հաւաքոյթներ կազմակերպեցինք, ՄԱԿի պալատին առջեւ ցոյցեր կատարեցինք եւ զանազան լեզուներով գրքոյկներ հրատարակեցինք մեր արդար դատը ճանչցնելու համար միջազգային հանրային կարծիքին:

Ապարդիւն չանցան մեր այս բոլոր ձեռնարկները, որոնց մանրամասնութիւնները հրատարակեցինք օրը օրին:

Մասնաւորաբար Լատին Ամերիկայի հանրապետութեանց մօտ բարեացակամ ընդունելութեան արժանացանք: Ուրուկուէյի Խորհրդարանն ու Մոնթէվիտէօյի քաղաքապետական Ժողովը յատուկ նիստ յատկացուցին Հայկական Հարցին եւ Ապրիլ 24ը սուգի օր հռչակեցին: Նախարարներ եւ երեսփոխաններ անվերապահ համակրութիւն յայտնեցին Հայերու հանդէպ ու խոստացան մեր դատը պաշտպանել քաղաքական գետնի վրայ, երբ առիթը ներկայանայ:

Շատոնց մոռացութեան գուբը նետուած Հայկական Հարցին յանկարծ վերարծարծումը չփոթութեան մատնեց ցեղասպան ազգի մամուլն ու պատասխանատու վարիչները:

Թալէաթի ժառանգորդները տեսան, որ մէկուկէս միլիոն նահատակներու դահիճներն ու թոռները չեն մոռցած Մեծ Եղեռը եւ համաշխարհային դատաստանին կ'ենթարկեն բովանդակ Թուրք ցեղը:

Անդարայի պետական վարիչներն ու թրքական թերթերը իրար անցած՝ հերքումներու անճարակ փորձեր կատարեցին անզօր կատաղութեամբ:

Պէյրութի դատարանին առջեւ Ազդակի եւ Զարթօնքի դէմ բացուած դատը Թուրք դեսպանի ակնկալութեան ճիշդ հակառակ արդիւնքը տուաւ: Լիբանանի եւ Միջին Արեւելքի նոր սերունդները՝ եթէ չէին գիտեր՝ այդ առթիւ ծանօթացան, որ արար հայրենասէրները կախաղան հանող եւ Լիբանանի ու Սուրիոյ բնիկները սովամահ բնաջնջել ծրագրող Թուրքերը աւելի պարհուրելի ոճիրներ գործեր էին Հայերուն հանդէպ:

«Յարատեւ արծարծել»ու քաղաքականութեան հետեւողական՝ այս տարի զանազան ձեռնարկներ կատարուեցան Սեւրի դաշնագրի յիսնամեակին առթիւ:

Դարձեալ Լատին Ամերիկայի, մասնաւորաբար Ուրուկուէյի մէջ է, որ խոր արձագանգ գտաւ մեր դատը: Օգոստոսին Հանրապետութեան փոխ-նախագահի եւ Խորհրդարանի նախագահի, ծերակուտականներու, երեսփոխաններու, թերթի անօրէններու եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու մասնակցութեամբ հաւաքոյթի մը մէջ համակրական արտայայտութիւններ եղան Հայոց հանդէպ:

Ուրուկուէյի Խորհրդարանը Օգոստոսին նիստին մէջ օրակարգի հարց դարձնելով Սեւրի դաշնագրի յիսնամեակը քուէարկեց բանաձեւ մը, որով ջերմօրէն կը յանձնարարէ Արտաքին Նախարարութեան, որպէսզի յանուն Ուրուկուէյի առաջին պատեհ առիթով ՄԱԿի մէջ արծարծէ եւ անկէ պահանջէ իրագործումը Սեւրի դաշնագրի տրամադրութեանց: Այդ առթիւ «Ուրուկուէյ պատիւ կ'ընծայէ հերոս ու նահատակ հայ ժողովուրդին, որուն անկախութիւնն ու հողային իրաւունքները նուիրագործուած են յիշեալ դաշնագրով»:

Սեւրի յիսնամեակին առթիւ ծրագրըուած ձեռնարկները վերջ գտած չեն: Ու պիտի շարունակուին տակաւին:

Օրակարգի հրատապ հարցը պէտք է ըլլայ՝

Յարատեւ արծարծել:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՈՒԱՐ ԷԼ ՍԱՏԱԹ
ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

Նասրի յաջորդը նշանակուեցաւ Երկուշաբթի օր: Այժմու փոխ-նախագահ Անուար էլ Սատաթն է որ Ռայիսին մահէն ի վեր ստանձնած էր նախագահութեան պաշտօնը, առժամեայ կերպով:

Արաբ Ընկերվարական Միութիւնը, ինչպէս հաղորդած էինք ատենին, յատուկ նիստ մը կը գումարէր Երկուշաբթի օր, որու ընթացքին նախագահական պաշտօնի թեկնածու կը ներկայացնէր այժմու փոխ-նախագահը: Այս առթիւ գիտել կը տրուի, թէ այս չորեքթաւերջին, կամ թերեւս յառաջիկայ շաբաթ գումարուի Ազգային Ժողովի նիստ՝ վաւերացնելու համար Անուար էլ Սատաթի թեկնածութիւնը: Վաւերացման համար պէտք է ապահովուի ձայներու երկու երրորդը:

Ապա, համաձայն Սահմանադրութեան տրամադրութեան, Հոկտեմբեր 15ին տեղի պիտի ունենայ հանրաքուէ մը, վերջնապէս ընտրելու համար նախագահը: Հաւանական է, որ ձայներու 85 կամ 90 առ հարիւրը ստանայ:

Նախագահական թեկնածուն, Զաքարիա Մոհիէտտինի եւ Հիւսէյն էլ Շաֆէյի հետ մաս կազմած է 1952ի պետական հարուածին՝ ըլլալով անդամներէն մէկը նշանաւոր «տասնեւերեքի խմբակին»:

Այս ընտրութեամբ Եգիպտոս ճշդած ու որդեգրած կ'ըլլայ միջին ուղի մը: Արդարեւ, նախագահական թեկնածուներու շարքին կը յիշուէին երկու անուններ — Սապրի եւ Մոհիէտտին: Առաջինը կը նկատուի Մոսկուայի մարդը, իսկ երկրորդը՝ արեւմտասէր: Առաջինի ընտրութեան պարագային, ինչպէս գիտել կուտան որոշ շրջանակներ, Եգիպտոս կրնար այսպէս կոչուած « ռուսացման » ճամբան բռնել, իսկ երկրորդի ընտրութեան պարագային՝ արմատական փոփոխութիւն մը քաղաքական դիրքորոշումի մէջ:

Անուար էլ Սատաթ կրնայ շարունակել Նասրի քաղաքականութիւնը՝ ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ: Այսուհանդերձ, շատերու համոզումով, հնարաւորութիւն պիտի չունենայ բոլորովին «ազատ» շարժելու, քանի որ ղեկավարութեան շարքերուն մէջ կը գտնուին զօրաւոր անհատականութիւն եւ շրջանակ ունեցող անձնաւորութիւններ:

Ցատկանշական է այս պարագան, որ առջի օր Գահիրէի փողոցներուն մէջ փոքր ցոյցեր տեղի ունեցած են ի նպաստ Զաքարի Մոհիէտտինի, որ կը նկատուի անկաշառ մէկը: Մնաց որ՝ Անուար էլ Սատաթի անցեալին մէջ «մութ» կէտեր կան, ինչպէս, օրինակ, յեղափոխութենէն առաջ (1952) հեռացուած էր բանակէն՝ զինուորական պիտոյքի «վաճառքի» համար եւայլն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ վարձքերը 6էն 15 առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն այն վարձակալներուն համար, որոնք ապառիկ կը վճարեն այսինքն՝ անցեալ եռամսեան:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ Երեքշաբթի առաւօտ Օրլիէն Մոսկուա մեկնեցաւ, ուր կը հասնէր տեղական ժամով՝ 2ին (ֆրանսական ժամով՝ 12): Պիտի բնակի Կրեմլին, ուր իր տրամադրութեան տակ դրըուած է եօթը սենեակով յարկաբաժին մը:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ տօնեց իր Հանրապետութեան հիմնադրութեան 60ամեակը: Զանազան հանդիսութիւններ տեղի ունեցան այս առթիւ, ինչպէս նաեւ զինուորական տողանցք մը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նորընտիր նախագահը՝ Սուլէյման Ֆրանճիէ պաշտօն յանձնեց Սայէպ Սալամի կազմել նոր դահլիճը: Նոր նախագահին ընտրութեամբ եւ համաձայն Սահմանադրութեան տրամադրութեան, Ռաշիտ Քարամէ, որ կը վարէր վարչապետի պաշտօն, հրաժարեցաւ: Նոր վարչապետը 1961էն ցայսօր մաս չէ կազմած որեւէ նախարարութեան: 1961ին հրաժարած էր կառավարական իր կազմով: Այդ թուականէն ի վեր ընդդիմադիր դիրքերու վրայ կը գտնուէր իշխանութեան գլուխ գտնուող քաղաքական առաջնորդներու հետ:

ԻՐԱՔԵԱՆ օդանաւ մը առեւանգելով 43 ֆէտայիներ փորձեցին Պէյրութի ճամբով Յորդանան երթալ, սակայն ձախողեցան, երբ լիբանանեան իշխանութիւնները թոյլ չտուին որ դուրս ելլեն օդանաւէն: Ֆէտայիները «պատանդ» վերցուցած էին օդակայանի սպաներէն մին:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ նախագահը՝ Չաուչեսքու պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Մ. Նահանգներ, այս ամիս: Նախագահը, որ ընդունած է Ամերիկա այցելելու Նիքսընի հրաւէրը, Նիւ Եորք կը մեկնի Հոկտեմբեր 13ին: Ուաշինկթընի մէջ պիտի տեսակցի նախագահ Նիքսընի հետ, ապա պիտի այցելէ Լոս Անճելըս, Սան Ֆրանսիսքօ եւ Տիթրոյթ:

ՔԱՄՊՈՃԻ Հանրապետութիւնը պիտի հռչակուի յառաջիկայ Ուրբաթ: Որոշումը հաղորդած է Զօր. Լոն Նոլ, Քամպոճի ներկայ վարչապետը:

ՔԸՊԷՔԻ ազատագրութեան ճակատը առեւանգեց անգլիացի բարձր պաշտօնատար մը: Ազատ արձակման համար Ճակատը կը պահանջէ 500.000 տոլար (2 միլիոն 500.000 ֆրանք) ձոյլ ոսկիով:

ՊՈՆԻ մէջ վերջերոդ հանդիպումը տեղի ունեցաւ Լեհերու եւ Գերմանացիներու միջեւ՝ կնքելու համար գերմանեւլեհ համաձայնագիրը Նոյեմբերին:

ՆԱՍՐԻ յուղարկաւորութիւնը պատճառ եղած է 46 հոգիի մահուան եւ 80 հոգի ալ վիրաւորուած են: Կառավարութեան որոշումով այս մեռեալները «մարտիրոս» հռչակուեցան:

ՓԱՐԻԶԻ Լը Մոնտ երեկոյեան օրաթերթը բարելաւեց իր բովանդակութիւնը եւ Երկուշաբթիէն ի վեր գինը բարձրացուց 70 սանթիմի: Շաբաթէն ի վեր ալ Ֆրանս-Սուար, Շաբաթ օրուան բացառիկ թիւ մը կը հրատարակէ մէկ ֆրանքի:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ այս անգամ ալ գիտուններուն սենոիքաներու մէջ է որ մաքրագործում մը սկսած է:

ՈՒՂԵՎԱՐՆԵՐՈՒ բանակցութիւնները կը շարունակուին երկաթուղիի տնօրէնութեան հետ: Եթէ դոհացում չստանան հաւանական է որ գործադուլի դիմեն:

ՀՐԴԵՀՆԵՐԷՆ ՕԳՏՈՒՈՂՆԵՐ ԿԱՆ...

Վառի նահանգի նոր հրդեհները մեծ մտահոգութեան դուռ կը բանան ամէն կողմ, բայց կը թուի թէ ոմանց դժբախտութիւնը ուրիշներու բախտը կը բանայ: Այսպէս, Երկուշաբթի օր Քոմպայի մէջ, Ալֆրէտ Տէնիւիս կը գրէ.—

Անտառներու հրդեհները միայն աղէտեալներ կամ դժբախտներ չեն ստեղծեր: Վառի սղոցարանները փառաւոր կը բանին: Նահանգին սոճիի անտառներու «նախկին տէրերը» կը հաստատեն նոյնիսկ թէ հրդեհները բոլորովին անկապ չեն փայտի առեւտուրէն:

Ամառուան սկիզբը Լոռկի եւ Ֆլօյոնքի գիւղերու անտառները այրեցան: Արդ, տակէ քիչ ժամանակ առաջ դիմողներ եղած էին գնելու համար ամէնէն գեղեցիկ անտառները, առանց յաջողելու: Ճիշդ անոնք որ հրոյ ճարակ եղան: Փայտահատները կրկին դիմեցին եւ գնումները ըրին բուն գինէն 20 առ հարիւր պակաս: Արդարեւ, սոճիները չեն փճանար հրդեհներէն, միայն ճիւղերը եւ կեղեւին մէկ մասը կը վնասուին: Կոճղը իր մարմնին մէջ չէ փճացած եւ իր փայտը օգտագործելի է եթէ անմիջապէս վար առնուի եւ աշխատուի հրդեհին յաջորդող ամսուան ընթացքին: Եթէ արագօրէն չկատարուի օգտագործումը, փայտը կը փտի եւ ուրիշ ելք չի թողուր «բախտաւոր» տէրոջը քան ժամ առաջ ծախել սոճիի անտառները իրենց արժէքէն շատ վար գինով:

Վառի մէջ կարելի է տեսնել «թափառական» սղոցարաններ, որոնք այրած փայտ կը ծախեն, գեղեցիկ տախտակներու ձեւին տակ եւ որոնց ուրկէ գալը շատ յայտնի չէ: Վերջերս Միւի մէջ, սղոցարաններէն մէկը հարկ եղածին չափ բանեցաւ չհաղորդելու համար շրջանին «այրած» փայտերը: Մեծ մասը Իտալիա կ'արտածուի տախտակի ձեւին տակ, եւ ոչ ոք գիտէ թէ այրած անտառներէն կուգան: Ամէն պարագայի մէջ, աժան դընուած, այս փայտը շահ կը թողու փայտահատին, թոյլ տալով որ այնպիսի գիներ դնէ որոնք կը բացատրեն խոհանոցի կարասիներու իտալական ճարտարարուեստի անմրցելի գիները:

Երբ Փրոֆ. Պոլոյի (այն որ ամառը ձերբակալուեցաւ իբրեւ հեղինակ հրդեհներու) հարցը ծագեցաւ, Սալերնի գիւղատնտես մը կ'ըսէր մեզի.— «Օ՜հ Փաբրիզզի՞ մը: Բան չի հասկնար գեղեցիկ անտառներէն: Միշտ գեղեցիկներն են որ կ'այրին: Գիտէք, ըստ ինծի, աւելի կը կարծեմ որ որոշ փայտահատներ աւելի լուցկի կը գործածեն քան կացին»:

Թղթատարի սպասարկութեանց մէջ ալ գործադուլի շարժում մը ծայր տուած է (կառք վարողները) որ շաբաթ մը պիտի տեւէ:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, առջի գիշեր, աւստրիացի կին մը, սիրահարին քնացած ատենը գողցած է անոր տան բանալիները ու գացած սպաննած անոր կինն ու վեց ամսու երախան: Ապա ոստիկանութեան գացած ու ոճիրը խոստովանած է:

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ պահեստը (ոսկի-տարադրամ) 25,4 միլիառ է ներկայիս:

«ՓՈՓ» երգչուհի մը Ճէնիս Ճոփլին մեռաւ առջի օր, թմրեցուցիչի չափազանց գործածութեան հետեւանքով: 27 տարեկան էր: Քանի մը օր առաջ ալ նոյն պատճառով մեռած էր Ճիմի Հէնտրիքս, ուրիշ երգիչ մը:

ԱԲՈՎԵԱՆ ՓՈՂՈՑԸ

Բ.

Ապա չմոռանամ ասել, թէ ո՛րքան մշակուած են Աբովեանի երկու կողմի բնակիչները, առեւտրականներն ու արհեստաւորները, մշակուած ու մաքրասէր:

Անցնում ենք ահա մայթով, նոր սեւ ցեխոտ հագած. մէկ էլ ձեր գլխավերեւ, ջանասէր տանտիկինը պատշգամից թափ է տալիս մի գորգ կամ սփռոց: Դուք կամ հովանոց պիտի ունենաք այդ չոր անձրեւից պաշտպանուելու կամ միշտ պէտք է վերեւ նայէք՝ ռազմագիտական նահանջ կատարելու: Բայց յաճախ պատահում է նաեւ, որ դերձակի ջանադիր աշկերտը, փոշին խանութում չթափելու համար, արդուկը փչում է մայթին կանգնած եւ ածուխի մոխրափոշին, նայած քամու ուղղութեան, տարածւում է օդի մէջ կամ տարւում փողոցով, տատանում երկար, չիմանալով կարծես ուր իջնել եւ... յանկարծ, ձեր սեւ բոսթիմը տեսնելով, սեւ գոյնը յարմար համարելով իր գոյութիւնը մարդոց ցոյց տալու համար, նստում է նրա վրայ, որպէսզի չանհետանայ օդի մէջ:

Ահաւասիկ մաքրասիրութեան մի ուրիշ օրինակ: Առեւտրական մի կին, որ առժամապէս փոխարինում է ամուսնոյն, ժամանակ չունենալով իր թաշկինակներն, գուլպաներն ու սրբիչները (երբեմն նաեւ երեխայի լաթերը) տանը լուանալու, դրանք լուանում է հէնց խանութի առջեւից հոսող առուում եւ փռում Աբովեանի ջահէլ ծառերի ճիւղերին, կամ, ծառից խանութի փեղկին կապած թոկին, որտեղ նրանք ֆռֆռում են տօնական դրօշակների պէս:

Լուացքից անցնում էք մի քանի քայլ. ձեր կողքում յայտնւում է մի այլ մաքրասէր կին, որ պղնձէ կաթսան կամ թիթեղեայ տաշտը ձեռին, նրանց պարունակութիւնը չէմքից շպրտում է փողոց: Բախտաւոր է նա, որ այդ պահով չի անցնում մայթով, այլապէս փայլեցրած կօշիկներն եւ, եթէ ամառ է, նաեւ սպիտակ տաբատի վրայ կը տեսնի տանտիկնոջ մաքրասիրութեան հետքերը: Թերեւս այս է պատճառը, որ շատերը քայլում են փողոցի միջով...:

Դուք կարծում էք սրանով վերջանո՞ւմ են Աբովեանի բարեմասնութիւնները: Օ՛, ոչ... հատորներ կարելի է կրել նրա բազմակողմանի կեանքի մասին եւ երբեք չսպառել այն: Ահա, օրինակ, մայթով անցնում է քաղաքացին կամ որեւէ հիւանդանոցի բժիշկ, վեց-եօթը ժամ տեւած հիւանդանոցային աշխատանքից յետոյ դուրս է եկել դեղերի եւ հիւանդների մթնոլորտից յոգնած մտքերը ցրելու կամ, ինչպէս հին Երեւանցիներն էին ասում, իրեն «հովին տալու»: Իբրեւ յոգնած մարդ, քայլում է հանդարտ, երբ մէկը յանկարծ, ասենք մի ծառայող, որեւէ հիմնարկի աշխատող միւս մայթից նկատում է նրան, նկատում է ու ակնդէտ հետեւում է մի կամ երկու վայրկեան, տեսնելու թէ մինա՞կ է արդեօք, չի՞ մտնում որեւէ խանութ... Եւ երբ տեսնում է թէ հետը մարդ չկայ ու խանութ չի մտնում (երբեմն թէկուզ մարդ էլ լինի, խանութ էլ մտնի, միեւնոյնն է) մօտենում է արագ, եւ, «բարեւ բժի՛շկ»...

— Բարեւ, ասում է բժիշկը մեքենաբար եւ, զրուած նայելով, կանգ է առնում իմանալու, թէ ո՞վ է դա եւ ի՞նչ է ուզում իրենից:

— Բժիշկ, ձեր տուած դեղը կինս ընդունեց, բայց ոչ մի ազդեցութիւն:

Բժիշկը տարակոյսով նայում է խօսակցին. ո՞վ է, ի՞նչ հիւանդութեան մասին է խօսքը, ի՞նչ դեղ է տուել — չի յիշում: Օրը հարիւր, երկու հարիւր հիւանդ է տեսնում, — ո՞ր մէկին յիշի: Խօսակիցը նկատում է այդ եւ ասում.

— Միթէ չէ՞ք յիշում, բժիշկ: Մի շաբաթ առաջ էր: Կնոջս հետ եկանք դարմանատուն, դուք ասիք «ստամոքսի թթուութեան ցաւ է» եւ դեղ գրեցիք:

Բժիշկը չի յիշում:

— Թող ձեր կինը նորից գայ, տեսնենք, ասում է նա զրուած, բայց երեւում է որ միտքը չարչարելով աշխատում է յիշել, թէ հարիւրաւոր ստամոքսի ցաւ ունեցողներից ո՞րն է արդեօք խօսակցի կինը:

— Բայց, բժիշկ, գիտէ՞ք ինչ, շարունակում է խօսակիցը, կինս մինակ չի կարող գալ, ես էլ զբաղուած եմ այդ ժամերին. էն օրն էլ որ եկայ, վարիչից մի ժամ խնդրեցի: Աւելի լաւ է մի երկու խօսքով ասէք, թէ ինչ անենք, որ ցաւն անցնի եւ մէկ էլ չգանք ու ձեզ գլխացաւանք պատճառենք:

— Առանց հիւանդին քննելու ոչինչ ասել չեմ կարող, ասում է բժիշկը եւ ուզում է հեռանալ:

Մարդը նեղանում է եւ մտքում հայհոյում է բժիշկին: — «Բիւրոկրատ, չի ուզում երկու խօսք ասել. բերանի քրեհ (վարձք) է ուզում»... Այս է ասում քիչ նեղանալու դէպքում: Իսկ եթէ շատ է նեղանում, որոշում է վաղը թերթերին գրել, թէ այսինչ բժիշկը լաւ չի վերաբերւում իրեն դիմողներին:

Ահա մի ուրիշ պատկեր.

Քաղաքացու մէկը փողոցի մէջտեղը կանգնեցրել է մի այլ բժիշկի եւ, իբրեւ մօտիկ մարդու, պատմում է իր կոյր աղիքի ցաւերից:

— Ի՞նչ անեմ, բժիշկ, օպերացիա՞ անել տամ, թէ դեռ քաշ տամ: Մի լաւ խորհուրդ տուէք:

— Օպերացիա անել տուէք եւ ազատուեցէք, ասում է բժիշկը:

— Ի՞նչ էք ասում, բժիշկ: Ախր օպերացիա երկիւղալի է: Աւելի լաւ տիեթ պահեմ, հը՞... Մի յաւ խորհուրդ տուէք...

— Օպերացիա...

Քաղաքացին գլուխն օրօրում է վշտացած — ի՜նչ անխիղճ մարդիկ են բժիշկները, բոլորին ուզում են դանակի տակ քաշել... Մսագործներ...

Շատախօսութեամբ չտարուելու համար կարճ ասեմ, որ նոյն ձեւով կանգնեցնում են ուսուցչին, փրոֆեսէօրին եւ խնդրում, որ խստապահանջ չլինեն կամ ներողամիտ վերաբերուեն իրենց որդիներին նկատմամբ եւ լաւ թուանշան դնեն:

— «Ապագայի հարց է, գիտէք, փրոֆեսէօր»

... Այդպէս կանգնեցնում են հիմնարկի պետը եւ խնդրում են ռոճիկի յաւելում կամ արձակուրդ, յիշեցնելով որ կինը շուտով «երեխայ պիտի բերի»... Այդպէս կանգնեցնում են իրաւաբանի եւ խնդրում ասել, թէ ինչպէս անեն, որ հարեւանի սենեակի մէկը ձեռք գցեն: — «Ձեր լաւութիւնը չեմ մոռանայ, եթէ այդ բանը գլուխ գայ»... Նման բաները թուելը կը լինէր միօրինակ եւ ընթերցողի համար ձանձրանալի:

Բայց չկարծէք, թէ Աբովեանի հասարակութիւնը կազմուած է միատեսակ գորշ զանգուածներից, որոնք ապրում են միայն օրուայ հոգսով: Օ՛, ո՛չ...

Այս ընդհանուր գորշ հոսանքի միջով յանկարծ երիտասարդների մի խանդավառ խումբ է անցնում... մէկը նրանցից ոտանաւոր է արտասանում ձեռքերի ու գլխի թափահարումով եւ խումբը սրտագին ծափահարում է նրան.

— Կեցցէ՛... Մայակովսկին էլ այդպիսի բան չի գրել...

Եւ նորից փողոցն ի վար հոսում են թափ ու չափ կորցրած ոտանաւորներ...

Օ՛, Աբովեանը... դա բեմ է, խորհրդարան, լսարան, համալսարան եւ... ինչ որ կ'ուզէք: Ուստի եւ դժուար է, եւ նոյնիսկ ուժերից վեր, նկարագրել նրան իր բազմակողմանի երեւոյթներով ու պատկերներով:

Կ'ուզէ՞ք սիրող զոյգեր տեսնել կամ սիրոյ բացատրութիւններ լսել — եկէք Աբովեան: Բայց ոչ նրա ստորին մասը, այլ վերինը, որովհետեւ սէրը ստորնութիւն չի սիրում եւ թաքնւում է հետախուզող աչքերից: — «Ես սիրում եմ ձեզ հոգուս բոլոր թելերով», երբեմն կը լսէք տղայի խօսքը: — «Ասացէք, ի՞նչ էք լռում, ի՞նչ էք մտածում»... — «Ես մտածում եմ, ասում է աղջիկը, որ դուք նոյն խօսքերն ասել էք եւ իմ ընկերուհուն»... — «Զրպարտութիւն է. ես այդ խօսքերը ձեր ընկերուհուն չեմ ասել, այլ ուրիշի»...:

Բայց պատահում է այնպէս, որ սիրող զոյգերը Աբովեանից գնում են ուղիղ Զագս (ամուսնութեան գրասենեակ)...

Օ՛, Աբովեանը սէրն է Երեւանի:

Աբովեանը սիրտն է Երեւանի:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ... ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ինքնաշարժ կառքերու միջազգային ցուցադրութեան սրահը, 57րդ անգամ ըլլալով բացաւ իր դուռները Փարիզի մէջ Հոկտեմբեր 1ին եւ որուն պաշտօնական բացումը կը կատարէր մէկ օր յետոյ, Հանրապետութեան Նախագահ Ժորժ Փոմփիտու: Ինչպէս նախորդ տարիներուն, անտարակոյս այս տարի եւս ան պիտի ընդունի այցելողներու անմրցելի թիւ մը, որոնք պիտի երթան տեսնելու եւ զմայլելու 90 տարբեր ցուցանիշներով ներկայացուած բազմահարիւր կառքերու զանազան տեսակները, իրապէս մէկը միւսէն աւելի գեղեցիկ ու յատկանշական, իրենց շինուածքովն ու մեքենականութեամբ: Աւելորդ է ըսել որ կ'արժէ ինք ինքնաշարժ կառքերու դարը. տարուէ տարի մեծ համեմատութեամբ անոնց թիւը կ'աւելնայ, ստեղծելով երթեւեկութեան տաղտկալի խճողում մը մանաւանդ մեծ քաղաքներու մէջ եւ որուն մրցանիշը անբաղդատելիօրէն կը կոտրէ բնականաբար Փարիզը, նկատի առնելով միայն Ֆրանսան, եւ որ, պետական պատասխանատու շրջանակներուն կը պատճառէն այնքան կնճռոտ հարց մը որքան քաղաքական կամ ընկերային ուրիշ ամէնէն կարեւոր խնդիրներու լուծումը:

Էր երբեմն, նախապատերազմեան շրջանին, քառասուն տարիներ առաջ — առանց երթալու աւելի հեռուն — եթէ պարզ գործաւոր մը տէր դառնար կառքի մը, բացառիկ պարագայ մը կը նկատուէր այդ, այն օրերուն, այն ատենանի առանձնաշնորհեալ դասակարգի մը յատուկ էր միայն ունենալ այդ շնաշխարհիկ առարկան, այսպէս ըսելու համար: Այդ երեւոյթը, ներկայի շրջաններուն վերիվայր շրջեցաւ հսկայական փոփոխութեան ենթարկուելով, ինչ որ, շատ արդար ու տրամաբանական իրաւունք մըն է. բանուորը, որ օրն ի բուն արիւն քրտինք կը թափէ իր աշխատանքի կապոյտ հագուստներուն խուղին ու հոտին մէջ, հսկայ մեքենաներուն ժխորին դէմ յանդիման, իր ճարտարութեամբ ու ճարպիկութեամբ կերտելով նոյն ինքն այդ ինքնաշարժ կառքերը, ինչպէս եւ ճարտարարուեստի այլ ճիւղերու բազմատեսակ շինարարութեանց մէջ տարբեր առարկաներ՝ յօգուտ մարդկութեան, ինչո՞ւ միթէ ինք եւս անոնցմէ չօգտուէր: Ինքնաշարժ կառքերը եթէ անհրաժեշտ պիտոյք մը կը կազմեն, աշխատութեանց, գործառնութեանց, փոխադրութեանց եւ այլ կենսական պարագաներու մէջ, ոչ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Հազիւ թէ ծառան պնակը բերած էր, երբ նոր յաճախորդ մը ներս մտաւ: Երեսուն տարեկանի մօտ, շատ մաքուր հագուած, գլխարկաւոր երիտասարդ մըն էր որ դռնէն ներս մտնելուն պէս շուրջանակի ակնարկ մը պտըտցուց եւ Շաւարշը տեսնելուն՝ ուղղակի անոր քով գնաց:

Այս վերջինը գլուխը ծռած պնակին վրայ՝ չտեսաւ իրեն մօտեցողը որ քովը մօտենալով գոչեց.

— Բարեւ քեզ, Շաւարշ...

Երիտասարդը գլուխը վեր առաւ:

— Վայ դո՞ւն ես, Սուրէն, գոչեց ոտքի ցատկելով զարմացած դէմքով մը:

— Այո, նոյնինքն ես եմ, պատասխանեց այս վերջինը:

— Բայց ե՞րբ եկար...

— Այս առտու:

— Եւ ի՞նչպէս կրցար գալ զիս այստեղ գտնել:

— Հարցնելով, փնտռելով... գիտես թէ որքան ճարպիկ եմ այդ տեսակ փընտռտուքներու մէջ:

— Ուրեմն հոս հասնելէ ետքը ծանօթներու հանդիպեցա՞ր:

— Այո, Արսէնը տեսայ ժամ մը առաջ, պատահմամբ, երբ Շիրակ ճամբէն կ'անցնէի:

— Հիմա հասկցայ, Արսէնէն իմացար թէ իրիկունները հոս կը ճաշէի:

— Այո, եւ խսկոյն փութացի այստեղ մանաւանդ որ փորս ալ շատ անօթի էր:

Այս ըսելով նորեկը տեղաւորուեցաւ Շաւարշի քով, ճաշացուցակը աչքէ անցուց, կերակուր մը ապսպրեց եւ ըսաւ.

— Բայց այս ի՞նչ խեղճուկրակ ճաշարան է, լաւագոյն տեղ մը չկա՞յ:

— Անշուշտ աւելի լաւագոյնները կան, միայն թէ...

— Նիւթական կարողութիւններդ չեն ներեր այդ տեղերը յաճախել, լրացուց միւսը:

— Ճիշդ գուշակեցիր:

— Ուրեմն միշտ նիւթական անձկութեան մատնուած ես:

— Աւելի քան երբեք, պատասխանեց Շաւարշ:

— Ափսո՛ս, ես ալ յոյսս քու վրադ դրած էի:

— Կատա՞կ կ'ընես, գոչեց Շաւարշ դող ելլելով:

— Ընդհակառակն, շատ լրջօրէն կը խօսիմ, հաւատա որ քովս կուտ մը չկայ եւ եթէ այս իրիկուն քեզ չտեսնէի՝ անօթի պիտի պառկէի:

— Բայց ես հազիւ ճաշի մը դրամ ունիմ:

— Քանի որ միշտ այստեղ կը ճաշես, քեզի ապառիկ կուտան, գոնէ մէկ գիշերուան համար, պատասխանեց Սուրէն:

— Ահա անհաճոյ անակնկալ մը, փորձանք մը որ բնաւ մտքէս չէր անցներ:

— Այսինքն իմ գալո՞ւստս, ըսաւ նորեկը խնդալով:

— Հրամմեր ես:

— Շիտակը շատ շնորհակալ եմ այդ քաղաքավարական եւ բարեկամական արտայայտութեանդ համար:

— Սիրելիս, պատասխանեց Շաւարշ այս անգամ փաղաքշական ձայնով մը, կարծես ուզելով իր նախկին խօսքերուն ազդեցութիւնը մեղմել, բնականաբար կատակ մըն է ըսածս, միայն թէ, ճըշմարիտը կ'ըսեմ, նիւթական շատ անձուկ վիճակի մը մէջ կը գտնուիմ:

— Բայց հոս գալէդ ի վեր չկրցա՞ր դիրքի մը տիրանալ:

— Մէկ-երկու ամսուան միջոցի՞ն:

— Ինչո՞ւ չէ... քեզի պէս ճարպիկ մէկը:

— Թերեւս մօտ ատենէն յաջողութիւն մը ձեռք բերեմ, պատասխանեց Շաւարշ ծիծաղելով:

— Այդ տեսակ յոյս մը կա՞յ, հարցուց Սուրէն:

— Այո, թէեւ տակաւին շատ անորոշ բան մըն է:

— Ինչ որ է թերեւս իմ գալս բախտ կը բերէ ու գործդ կը յաջողի:

— Գործիս յաջողութեան համար կառկած չունիմ, միայն թէ այդ ապագայ յաջողութիւնը բնաւ օգուտ չունի այսօրուան համար:

— Ես տատանկ խօսքեր մտիկ չեմ կրնար ընել, պատասխանեց վճռաբար, ինչպէս ըսի յոյսս քու վրադ է, մինչեւ որ գործ մը ձեռք ձգեմ:

— Ի՞նչ գործ կը յուսաս ձեռք ձգել այս երկրին մէջ, այստեղ Եւրոպա չէ, դիւրաւ-դիւրաւ մարդ չես կրնար խաբել:

— Ո՛վ գիտէ, պատասխանեց միւսը ժպտելով:

— Ես ահա երկու ամիս է որ այստեղ եմ ու քիչ-շատ ուսումնասիրած եմ չորս կողմը:

— Եւ ի՞նչ արդիւնքի յանգեցաւ այս ուսումնասիրութիւնդ:

— Արդիւնքը շատ պարզ է եւ քիչ մը առաջ ըսի արդէն... հոս մեզի համար ապագայ չկայ:

— Բայց քիչ առաջ կ'ըսէիր որ մօտերս յաջողութեան յոյս ունիս:

ԵՐՈՒԱՆԴ ԾՏԵԱՆ

(226 – Շար.)

...նուազ անհրաժեշտ սեփականութեան դիւրութիւնը կ'ընծայեն ժողովուրդին, առաւ ու հանգիստի պահերուն ըմբոշխնելով արձակուրդի կամ շաբաթավերջի ...ճշգայութեան հոգեպարար պտոյտները, որոնք աւա՜ղ երբեմն կ'արհեստին, անոնց անհամար թիւին այլ մանաւանդ ...ւղղներէն ոմանց անզգուշութեանց աղետալի հետեւանքով: Այս վերջին տարիներուն, կառքի յատուկ նոր ճամբաներ որոնք իրարու կը կապեն գիւղերն ու քաղաքները երկրին արեւմուտքէն արեւելք, կամ հիւսիսէն հարաւ, գործադրութեան դրուեցան մեծ դիւրութիւն ընծայելով գնացքի ու արագութեան: Հոյակապ աշխատանք մը որ իրականացաւ, քանի մը տարիներէ ի վեր, հաստատումն էր երեք քիլոմեթր երկարութեան վրայ պատկառազդու կամուրջի մը՝ կառուցուած Ատլանտեանի վրայ, Թուայեանէն 50 քիլոմեթր հեռու, որ յաջողը կը միացնէ Իլլըոն լայնատարած կղզին, մեծ օգտակարութիւն ընծայելով կառավարներուն, մասնաւորաբար արձակուրդի շրջանին:

Իսկ միայն Փարիզի շրջանին մէջ, հանրութեան առջեւ բացուեցաւ շարք մը՝ ինքնաշարժի յատուկ ուղիներու, մայրաքաղաքին ծայրամասի պողոտաներու կողքին, որոնք, պէտք է յայտնել որ, այս վերջիններուն վրայի նախկին խճողումները զգալապէս նուազեցուցին: Գոհացուցիչ աշխատանք մը եւս տարուեցաւ, քաղաքիս երթեւեկութեան ամէնէն կարեւոր կէտերուն՝ գլխաւոր փողոցներու եւ պողոտաներու երկայնքին քանի մը քիլոմեթր երկարութեամբ հաստատելով նրբանցքներ ուղղակի վերապահուած հանրակառքերուն, սակաչարժով կառքերուն եւ հիւանդատար կառքերուն, այսպէսով բաւական հեռաւորութեան ընթացքին զերծ պահելով այս վերջինները երկարատեւ սպասումներէ. — չմոռնանք ըսելու որ հիւանդատար կառքերը բացարձակ իրաւասութիւն ունին սուրալու նոյնիսկ խճողումի ատեն, բոլորը պարտաւոր են կենալու կարելիին սահմանին մէջ, անցք տալով անոնց, ինչպէս հրշէջ կառքերու, ոստիկանական հիւանդատար կամ աճապարուած կառքերու եւս:

Հիմնուեցան նաեւ քանի մը կանգնավայրեր (փարքինկ)· վերջերս շատ ընդարձակ մը՝ Վանտոմ հրապարակին վըրայ· իսկ ամէնէն մեծը դեռ կը շինուի այս միջոցիս, քաղաքապետարանի հրապարակին ճիշդ կողքին եւ որ պիտի ապահովէ յառաջիկայ գարնան ապաստան տալով թիւով հազար կառքերու: Այս յառաջդիմութիւններու կողքին, սակայն, վերջացնելէ առաջ, պիտի չկրնամ չյայտնել բոլորովին հակոտնեայ սա պարագան, մինչ կառավարութիւնը միլիոններ — նոր ֆրանքով — կը ծախսէ կառք քշողներու դիւրութեան, բարեկեցութեան համար, անդին բոլորովին զանց կ'առնէ կարծես քալողները· քանի՜ քանի՜ անկիւններ, ինչպէս Փարիզի նոյնպէս արուարձաններու մէջ, խորթուփորթ, երբ կ'անձրեւէ լճակներ կը կազմուին, վերածուելով յետոյ ցեխի անանցանելի կոյտերու, ուր քալելու համար յաճախ ոտքդ մինչեւ ծունկդ «զեղեցկօրէն» կ'աղտոտի:

Կը խորհիմ որ միլիոններու կարիք չկայ դարմանը գտնելու այդ անհաճոյ վիճակին, ինչ որ շատ շատ աւելի դիւրաւ կատարուելիք աշխատանք մըն է: Բայց... ըսինք, ինքնաշարժ կառքերու դարը կ'ապրինք եւ... կառավարութիւնը ժամանակ չունի «ոտնայիններու» մասին խորհելու...:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՏԱՆՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒ ՊԻՏԱՆԻ

Յաճախ տանտիկին մը դժուարութիւն կը կրէ՝ երբ կ'ուզէ մաքրել մասնաւոր արատ մը կամ սպաս մը: Ընդհանրապէս տաք ջուրը եւ օճառը լաւագոյնս կը կատարեն մաքրութիւնը, սակայն կարգ մը պարագաներու համար կան որոշ միջոցներ եւ նիւթեր, որոնք փաստուած են իբրեւ միակն ու ազդեցիկը: Օրինակ արծաթեղէնները լաւ կը փայլին ու կը մաքրուին, երբ լուացուին եռացած գետնախնձորի ջուրով: Ահա նիւթ մը, որ բոլորովին անպէտ նկատուած է: Ահա եւ միջոց մը, որ դիւրին է եւ ձրի: Շատ մը այսպիսի նիւթեր, մեր առօրեայ կեանքին մէջ կրնան կատարել այն գործը, զոր սուղ օճառ մը պիտի չկատարէր: Ստորեւ կուտանք որոշ պիտանի գիտելիքներ, որոնք ի գործ կը դրուին եւ արագ կերպերով:

1) Սմբուկէ սեւցած ձեռքերը մաքրել սուրճի մրուրով: Նոյն ձեւով մաքրել նաեւ կաթսաներու յատակը:

2) Մուրի բիծերը անհետացնել անոնց վրայ աղ ցանելով եւ մէկ օր այդպէս ձգելով:

3) Բամպակէ կամ քթանէ հիւսուած կտաւներու վրայ մնացած արգուկի դեղին հետքերը մաքրել կտաւը մէկ գիշեր ձգելով հաւասար չափերով մածունի եւ ջուրի խառնուրդի մը մէջ:

4) Բուրդ եւ կամ մետաքս կտաւներու վրայէն շրթունքի ներկին հետքերը մաքրել ալքոլով:

5) Ոսկեղէնները փայլեցնել զանոնք շաքարոտ ջուրի մէջը ձգելով:

6) Կարմիր գինիի արատը մաքրել տաք կաթով:

7) Կարմիր մելանի արատը մաքրել ալքոլի եւ քացախի խառնուրդով:

8) Կանաչ ընկոյզի սեւ հետքերը մաքրել քացախով:

9) Հաւկիթի դեղնուցին արատը մաքրել կերպասը թեթեւօրէն շփելով պաղ ջուրի մէջ եւ ապա դարձեալ լուալով պաղ ջուրով:

10) Սեւ խաղողի արատը մաքրել ամոնեաքի եւ ջուրի խառնուրդով — 4 դգալ ամոնեաք 9 դգալ ջուրին մէջ:

11) Թէյի արատը մաքրել աղի եւ ջուրի կամ կլիսերինի ու ջուրի խառնուրդով: Ապա լուալ գաղջ ջուրով:

12) Սուրճի արատը մաքրել քիչ մը գաղջ ջուրի, հաւկիթի մը դեղնուցի եւ մէկ քանի կաթիլ 90 աստիճան մաքուր ալքոլի խառնուրդի մը մէջ:

13) Փէշերու փայլող յետսամասերը շփել աղով, ապա լուալ տաք ջուրով եւ արդուկել խոնաւ լաթով մը:

14) Բիւրեղէ (քրիսթալ) գաւաթներն ու սպասները մաքրել ամոնեաքով ապա լուալ գաղջ ջուրով մաքրելու համար ամոնեաքը: Օճառել ու ցօղուել պաղ ջուրով: Այսպէսով անոնց վրայէն կ'անհետանան ջուրի հետքերը եւ կը ստանան մաքուր փայլ մը:

15) Խոհանոցի պատուհաններուն կամ ապակիներուն եղոտած մասերը մաքրել նախ անոնց վրայ քսելով կէս սոխի մը ներքին մասը:

ԿԱՆԱՉ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐԸ

Կար ժամանակ, երբ աշխարհի ուտեստեղէնի փորձագէտներ կը նախատեսէին քաղց ու սով՝ հետզհետէ աճող բնակչութեան պատճառով: Այսօր, այդ կասկածը եւ վտանգը այլեւս չեն պղտորեր ապագան, շնորհիւ կանաչ յեղափոխութեան ձգտումին եւ ցորենի ու բրինձի աճման համար ի սպաս դրուած բազմապիսի ջանքերուն:

Այսպէս, Լահէի մէջ գումարուած՝ Սննդեղէնի Համաշխարհային Երկրորդ Համաժողովի 1200 ներկայացուցիչներուն աւելի մտահոգութիւն պատճառած է ուտեստեղէնի առատութիւնը քան թէ պակասը:

Այն գաղափարը թէ առատութենէն կրնան ծնիլ դժուարին հարցեր, դարմանալի կը թուի. բայց ՖԱՕն (Միացեալ Ազգերու Սննդեղէնի եւ Երկրագործութեան Կազմակերպութիւնը), որ տարիներով կ'ազդարարէր թէ բնակչութեան թիւը շատ աւելի էր եւ կ'աւելնար քան ուտեստեղէնի քանակը, այսօր կ'ըսէ թէ՝ աշխարհի սննդեղէնի զօրութենական արտադրութիւնը կրնայ բաւել 157 միլիառ բնակիչի, մինչ այսօր աշխարհի բնակչութիւնը միայն 3,5 միլիառ է: Կանաչ յեղափոխութիւնով մարդկութեան կը պարտադրուի, թէ ուտեստեղէնի պատեբազմը շահած ենք, միեւնոյն ատեն չմոռնալով անոր պատճառելիք քաոսային վերիվայրումները:

Աւելցող արտադրութիւնը պիտի կարօտի մեծաքանակ գումարներու: Գործատէրեր պիտի արձակեն աւելորդ կամ անկարող աշխատաւորները որոնք հսկայ զանգուածներով պիտի լեցնեն արդէն խճողուած քաղաքները:

«Եթէ չկանոնաւորենք այս գործը, ըսած է Հնդկաստանի Ներքին Գործոց Նախարարը, ան կրնայ դառնալ կարմիր յեղափոխութիւն մը»...:

Այս շարժումին առաջին քայլերը առնուեցան 1944ին, չորս երիտասարդներու ձեռամբ: Նախ Մեքսիկայի մէջ, ապա Փիլիպպեաններու մէջ, անոնք յաջողապէս կրցան հիմը դնել բարձրորակ ցորենի եւ բրինձի արտադրութեանց: Այս քայլը սննդեղէններու համաշխարհային պատմութեան մէջ կ'արձանագրէ մեծ անկիւնադարձ մը:

Երկիրներ, որոնք նախապէս բրինձ կը ներածէին, այսօր կ'արտածեն զայն մեծ քանակութեամբ: Մեքսիկայի մէջ ցորենի հունձքը (1950–1969) արձանագրած է տարբերութիւն մը, որուն համեմատութիւնն է 500–2300: Ճափոնի բրինձը այնքան առատ է, որ արտածելէ ետք նոյնիսկ կը գործածուի զանազան տարբեր նպատակներով եւ ձեւերով:

Կանաչ յեղափոխութեան մը կարիքը զգացող երկիրներէն են Թուրքիան, Մալեզիան, Պիրմանիան, Ինտոնեզիան, Հ. Վիէթնամը, Քենիան, Մարոքը, Ալժերիան, Լիբիան, Պրազիլը եւ Փարակուէյը:

Տարօրինակ է լսել թէ մեծ թիւով Հնդիկներ սովամահ կ'ըլլան՝ երբ երկրին մէջ կայ աւելորդ ցորեն: Բայց երբ նկատի առնուին փոխադրամիջոցներն ու ի սպաս դրուած աշխատանքը, զարմանալի պիտի չըլլար սովը: Ցորենը կը դատապարտուի մուկերու եւ միջատներու բոյն դառնալու, փճանալու եւ վատնուելու: Որոշ երկիրներ չեն գիտեր այս առատ հունձքը ամբարել, եւ բաժնել ու ծախելով օգտագործել:

Այս յեղափոխութենէն ծագող ընկերային երեւոյթ մըն է հարուստ եւ աղքատ դասակարգերու միջեւ արդէն գոյութիւն ունեցող տարբերութեան տարածումը: Մեր գործերը կը վերապահուին հարուստին, հողատիրոջ եւ կամ գործարանատիրոջ: Աղքատը կը կորսնցնէ իր ունեցածն ալ եւ կ'ոտնակոխուի, կը քանդուի:

Ըստ Անգլիոյ նախատեսութեանց, երրորդ աշխարհի (յաջորդ քսան տարիներուն) տեղափոխուած, անգործ եւ քաղաքի անվարժ հողագործներու հարցը պիտի ըլլայ մեծագոյնը: 60ական թուականներու ուտեստեղէնի դժուարութիւնը պիտի վերածուի 70ական տարիներու գործազրկութեան դժուարութեան:

Անշուշտ անպակաս են այս զանազան դժուարութիւններուն առաջքը առնելու կամ թեթեւցնելու փորձերը, որոնցմէ ամենահիմնականն է գործ ապահովել, հաւաքական աշխատանքներու ձեռնարկել՝ քաղաքներու մէջ ապաստանած գիւղացիներուն համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Մէկ քանի անգամ ալ շտկեց զգեստներու ծալքերը եւ երբ պատմութիւնը զօրեղ տպաւորութիւն կը գործէր, կը նայէր Աննա Փավլոնային, եւ անմիջապէս կ'ընդունէր այն արտայայտութիւնը, որ նկարուած կը գտնէր պալատական օրիորդի դէմքին վրայ եւ ետքը, կրկին կը հանգստանար պայծառ ժպիտի մը մէջ: Ընծայէն ետքը թէյի սեղանին քովէն փոքրիկ իշխանուհին ալ եկաւ:

— Սպասեցէք, ես ձեռագործս պիտի վերցնեմ, ըսաւ: Տեսնենք, ի՞նչ բանի վրայ կը մտածէք, աւելցուց իշխան Իպոլիտին: Պայուսակը բերէք:

Իշխանուհին խնդալով եւ ամէնուն հետ խօսելով, ուրախ զուարթ նստաւ բազմոցին վրայ:

— Այժմ հանգիստ եմ, ըսաւ վերցնելով ձեռագործը եւ խնդրեց որ սկսին պատմութիւնը:

Իշխան Իպոլիտ պայուսակը բերելով իշխանուհիին ետեւը անցաւ, եւ աթոռը քաշելով անոր քով նստաւ:

Իշխան Իպոլիտ թէպէտ իր գեղեցիկ քրոջը շատ կը նմանէր, բայց հակառակ ատոր՝ չափազանց տգեղ էր ինչ որ մեծ զարմանք կը պատճառէր:

Անոր եւ քրոջ դիմագծերը նոյնն էին, սակայն քրոջ քով ամէն ինչ լուսաւորուած էր կենսուրախութեամբ, ինքնաբաւականութեամբ, թարմութեամբ, անփոփոխ կենսալի ժպիտով եւ մարմնի անսովոր դասական գեղեցկութեամբ: Իսկ եղբայրը ընդհակառակն, նոյն դէմքը բաքօղուած էր ապշութեամբ մը, որ տեւականօրէն ինքնավստահ դժգոհութիւնմը կ'արտայայտէր, իսկ մարմինը նիհար ու թոյլ էր: Աչքերը, քիթը, բերանը բոլորը մէկտեղ կարծես անորոշ եւ տարտամ կերպարանքի մը մէջ կծկուած էին, իսկ ձեռքերը եւ ոտքերը միշտ անբնական դիրք մը կը ստանային:

— Անիկա ուրուականներու պատմութիւնը չէ՞, ըսաւ նստելով իշխանուհիին քով եւ արտօրանքով մենակնոցը աչքին դրաւ, կարծես առանց այդ գործիքին չէր կրնար խօսիլ:

— Երբե՛ք, սիրելիս, ըսաւ պատմիչը զարմացած, թօթուելով ուսերը:

— Եկուր տես որ ես այդպիսի պատմութիւններէն չեմ ախորժիր, ըսաւ այնպիսի շեշտով մը որ յայտնի կը ցուցնէր թէ այդ խօսքերը արտասանելէն ետքը միայն հասկցաւ անոնց իմաստը:

Բայց այնպէս ինքնավստահ շեշտով մը կը խօսէր, որ ոչ ոք կրնար հասկնալ թէ անոր բառերը շատ իմաստալի, թէ չափազանց տխմար բաներ էին:

Ան հագած էր մութ-կանաչ фрак, իսկ տաբատը ունէր фпис тр бЕбф эфрЕЕ, ինչպէս ինք կ'ըսէր:

Դերկոմսը շատ սիրուն կերպով պատմեց այդ ժամանակները շրջող այն զրոյցը, թէ Անկէնի Հերցոկը գաղտնաբար Փարիզ է գացեր Օր. Ժորժի հետ տեսնուելու համար եւ իբրեւ թէ հոն Նափոլէոնին հանդիպեր է, որ նոյնպէս հռչակաւոր դերասանուհիին ողորմածութիւնը կը վայելէ եղեր եւ իբրեւ թէ այդ միջոցին Նափոլէոն կ'ուշաթափի եւ Հերցոկի իշխանութեան տակ կ'իյնայ, բայց Հերցոկը չօգտուիր այդ պարագայէն եւ Պոնափարթ անոր այդ մեծահոգութեան համար մահով կը լուծէ իր վրէժը:

Պատմուածքը չափազանց սիրուն եւ հետաքրքիր էր, առանձնապէս այնտեղ, ուր հակառակորդները յանկարծ զիրար կը ճանչնան: Կիները յուզուած էին:

— Կերմանք, շշնջաց փոքրիկ իշխանուհին եւ ասեղը ձեռագործին մէջ խոթեց իբր թէ պատմութեան հետաքրքրութենէն աշխատանքը շարունակել անկարող էր:

Դերկոմսը գնահատեց այս լռելեայն գովեստը եւ երախտագիտութեամբ ժպտելով, շարունակեց կիսատ թողած պատմութիւնը: Սակայն այդ միջոցին Աննա Փավլովնան, որ աչքը վտանգաւոր երիտասարդին վրայէն չէր վերցներ, նկատեց որ ան աբբային հետ շատ տաքցած եւ բարձրաձայն կը խօսէր· Աննա Փավլովնա օգնութեան փութաց դէպի վտանգաւոր վայրը: Փիէր աբբային հետ քաղաքական հաւասարութեան վրայ կը խօսէր եւ աբբան հետաքրքրուելով երիտասարդին պարզհոգի տաքարիւնութեամբը կը պարզէր անոր իր սիրելի գաղափարները: Երկուքն ալ չափազանց կենդանի եւ բնական կերպով կը խօսէին եւ հէնց այդ բանը անախորժ թուեցաւ Աննա Փավլովնայի:

— Միջոցը եւրոպական հաւասարակշռութիւնը եւ тroia тЕ жаЕн է, կ'ըսէր աբբան, կ'արժէ որ Ռուսիոյ պէս ամենազօր պետութիւն մը, որ յայտնի է իր անքաղաքակրթութեամբ, առանց շահախնդրութեան անցնի այն միութեան գըլուխը, որուն նպատակը Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնն է. ահա այդ պարագային կը փրկէ՛ աշխարհը:

— Բայց ի՞նչպէս պիտի ստեղծէք այդպիսի հաւասարակշռութիւն, ըսաւ Փիէր:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տան ի նպաստ Մարսէյլէն Պ. Ներսէս Զաքար–եան, իր Թոռան Ժիրայրի ամուսնութեան առթիւ 100 Ֆր–, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Ահարոնեան իրենց զաւկին՝ Առաքելի ընդ. Օր. Միրէյ Մկրտիչեանի ամուսնու–թեան առթիւ 100 Ֆր, Պ. Փալամուտեան, Յովհ. Դաւիթեանի Թաղման առթիւ 20, Պ. Սարգիս Սարգիսեան, տղբ. Աննա Զի–լիկեանի Թաղման առթիւ 25, Վարդան Փիրանեան եւ Մարաշլեան 20ական, տղբ. Գրիգոր Պօտուրեանի մահուան առթիւ: Պ. Վաղարշակ Սուճեան 1000, Օր. Լիւսի Ղազէրեան 250, Տէր եւ Տիկին Որբերեան տղբ. Օր. Եսայեանի մահուան առթիւ 50, Տէր եւ Տիկին Թրէսող 100, Ոստանիկ Ա–ճէմեան 400, Հանրի Փափազեան 400, Ժիրայր Զիլինկիրեան 80, Տիկին Ժամ–կոչեան – Պնդպնդեան 20, Եդուարդ Աժ–տէրեան եւ Տիկին Աթթարօղլու 10ական, դաշտահանդէսի առթիւ: Ողբ. Տիկին Փարիս Կարապետեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Ռէնսի – Վիլմոմպլի իր բարեկամներէն 130 ֆրանք:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա–ցած է Պ. Գաբրիէլ Զիֆթէեանէ 110 Ֆր. իր խնամիին՝ Ֆիլոր Փափազեանի (Նիս) մահուան քառասունքին առթիւ:

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պերլինէն Պ. Պետրոս Ֆրունճեան ի յի–շատակ իր եղբօր՝ Տիրայր Ֆրունճեանի մահուան երրորդ տարեդարձին, 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ 100 Ֆր. Աղ–քատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն):

Surprise-Party

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 10 ժամը 20ին

Samedi, 10 Octobre à partir de 20 h.

MAISON ARMENIENNE MARIE - NUBAR
57, Bd. Jourdan, Métro Porte d'Orléans

— BAR —

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԱՆԿԷՆԻ ՄԷՋ

Անկէնի հայկական դպրոցի դասերը վերսկսած են Շաբաթ օրերը Հոկտ. 3էն ի վեր, ժամը 14,30էն 17: Հասցէ՝
9, Bd. Sadi Carnot
« Cours Notre-Dame »
Enghien-les-Bains

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կուրնոպլի Կապոյտ Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին դպրոցի սրահին մէջ: Մեր սիրելի ծնողք–ներէն կը խնդրենք պաղատագին՝ ար–ձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել զանոնք հայեցի դաստիարակու–թեամբ:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս–եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ա–մէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:
12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL, Ministre d'Etat

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1970 ՏԱՐՈՒԱՅ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
18 ՆՈՅԵՄԲԵՐԷՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ԵՒ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՆ՝ 2200 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ կը հրատարակուի «Ազ–դակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծա–ւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրու–թեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարա–կիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդա–գրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւե–րուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազ–դակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

Mr. Kultcheyan
23, Rue Pixéricourt — Paris (19e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise PARIS

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԱՄԸ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)

Հրատարակութիւն
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Լաթակազմ, 550 էջ

Կարելի է ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի

ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ու–նենայ 14 Հոկտ. Չորեքշաբթի ժամը 15,30ին, Ազգ. Տան սրահը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Առաջնորդարանի Օժան–դակ Տիկնանց Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Կիրակի Հոկտեմբեր 11ին կէսօրէ ետք ժամը 3ին Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Օ–րակարգ, խիստ կարեւոր որոշումներ:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ – ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ –

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ:

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդուն–ուիր հեռաձայնով:

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՃԱՇ – ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Հոկտ. 18ին Սեւրի Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ սը–րահը, ժամը 17էն 22:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Օրուան տօնակա–տարութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք Ազգ. Տան սրահը:

×

Ճաշ, Դաշնակցութեան 80ամեակին առ–թիւ, նախաձեռնութեամբ Սարսէլ–Առնու–վիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Հոկտեմբեր 31ին:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վի–էնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փա–րիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանդստեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, ե–րեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէնի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկ–նանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պա–րահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահ–ներուն մէջ:

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վա–լանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պա–րահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ ե–րեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մաս–նաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ:

×

Լիոնի մէջ, Հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, Փարիզի Հայ Ուսա–նողներու Օգն. Միութիւնը կը ներկայա–ցընէ Յ. Պարոնեանի «Շողոքորթ»ը, Հոկտեմբեր 31ին:

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 8 OCTOBRE 1970

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար 90 ֆր	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար 115 ֆր	Հատը 0,50

Le Numéro 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.934

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.934

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐՈԶՉԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հայկական Դատի հետապնդման աշխատանքներու շարքին կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ օտար լեզուով գրքերու եւ գրքոյկներու հրատարակութիւնը։

Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ ֆրանսերէն, անգլիոյ, Միացեալ Նահանգներու եւ Քանատայի մէջ անգլերէն, Պրազիլիոյ մէջ փորթուկերէն, Արժանթինի, Ուրուկուէյի եւ Լատին Ամերիկայի միւս երկիրներուն մէջ սպաներէն լեզուով հրատարակութիւններ պէտք է կատարել։

Ու այս՝ կրկնակ նպատակներով, — նկատի առնելով ներքին եւ արտաքին ճակատները։

Առաջին գիծին վրայ պէտք է դասել ներքին ճակատը, որ շատ աւելի կարեւոր է մեր աշխատանքներու ծաւալման եւ յաջողութեան հնարաւորութեանց տեսակէտով։

Ամէն բանէ առաջ սփիւռքի մէջ ծնած ու դաստիարակուած նոր սերունդի մեր տղոց ու աղջիկներուն պէտք է ծանօթացնենք մեր Դատը, իր յարակից բոլոր պարագաներով, — Հայոց պատմութիւն, գրականութիւն, մշակոյթ, ազատագրական շարժում եւ ազգային – քաղաքական բաղձանքներ։

Անոնք են, որ պէտք է դառնան մեր Դատին գլխաւոր քարոզիչները հիւրընկալ երկիրներու՝ իրենց երկրորդ հայրենիքներուն մէջ։ Եւ որպէսզի օգտակար գործ կարենան կատարել, նախ իրենք պէտք է սորվին իրենց ծնունդ տուող ազգին անցեալը, ներկայի պահանջներն ու ապագայի ծրագիրները։

Եւ որովհետեւ հնարաւորութիւն չեն ունեցած սորվելու մայրենի լեզուն, անոնց ձեռքը պէտք է տալ իրենց հասկցած լեզուով գրքոյկներ։

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ կարգ մը երիտասարդական կազմակերպութիւններ հրապարակ հանեցին ցեղասպանութիւնը բացատրող տետրակներ։

Հ. Հ. Դաշնակցութիւնը հրատարակեց ֆրանսերէն յուշագիր մը, որ թարգմանուեցաւ անգլերէնի, փորթուկերէնի եւ սպաներէնի։ Սահմանուած էր օտար պետական շրջանակներուն ծանօթացնելու մեր Դատը։

Պէյրութի մէջ հրատարակուեցաւ — յետ մահու — Հ. Ց. Վրդ. Մսըրեանի «Ցեղասպանութիւն»ը՝ ֆրանսերէն։

Դարձեալ Պէյրութի մէջ երկու տարի առաջ, նոր տպագրութեամբ լոյս ընծայուեցաւ Հայութեան աղնիւ բարեկամ Տոքթ. Եոհաննէս Լէփսիուսի «Հայկական ջարդերու գաղտնի տեղեկագիրը»։

Այս երկու գրքերն ալ շատ յստակ գաղափար մը կուտան 1915ի համատարած ջարդերուն եւ տարագրութեան մասին, հիմնուած ջախջախիչ փաստերու վրայ։

Ամերիկայի մէջ վերհրատարակուեցաւ Արամ Անտոնեանի խմբագրած «Նայիմ պէյի յուշերը», որ կը պարունակէ հրէշածին Թալէաթի ջարդի հրամանագրերուն թուրքերէն պատճէնը եւ այլ մանրամասնութիւններ։

Իւրաքանչիւր գաղութ ճիգ մը ըրաւ՝ իր կարելիութեան սահմաններուն մէջ, նպատակ ունենալով մեր Դատը ծանօթացնել նախ մերիններուն, յետոյ նաեւ հիւրընկալ երկիրներու քաղաքացիներուն։

Այժմ Սեւրի յիսնամեակին առթիւ նոր հրատարակութիւններ կը կատարուին։

Պէյրութի Հայ Դատի Ցանձնախումբը անցեալ ամիս վերհրատարակեց ֆրանսերէն բնագիրը Սեւրի դաշնագրին, որ բոլորովին անգտանելի դարձած էր։

Դաշնագրին 433 յօդուածները կը գրաւեն 162 մեծադիր էջեր։ Իբրեւ յաւելուած՝ հատորին կցուած է Նախագահ Ուիլսընի 22 Նոյեմբեր 1920ի իրաւարարական վճռին անգլերէն պատճէնը, 22 էջ, երկու մեծադիր քարտէսներով։

Ահա՛ գործ մը, որ արժանի է ամէն գնահատանքի։

Հրամայական պահանջ է զարկ տալ քարոզչական աշխատանքին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԻՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահն ու իր կինը, ընկերակցութեամբ Արտաքին Նախարար Շումանի, մեծ շուքով ընդունուեցաւ Մոսկուայի մէջ։

Երեքշաբթի ճիշդ որոշեալ ժամուն, այսինքն 14ին, Նախագահին Քարավէլը կը ժամանէր Վնուկովոյի օդակայանը, ուր Ֆրանսայի պաշտօնական հիւրը դիմաւորելու փութացած էին Պոդգորնի, Կոսիգին եւ Բրեժնեւ։ Համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարին՝ Բրեժնեւի ներկայութիւնը, որ համաձայն փրոթոքոլի անհրաժեշտ չէր, կը նկատուի ձգտում մը ցոյց տալու Նախագահին այցելութեան մեծ կարեւորութիւնը՝ Մոսկուայի համար։

Երկու երկիրներու փառերգներէն ետք, Նախագահ Փոմփիտու, Պոդգորնիի առաջնորդութեամբ դիտած է երեք բանակներէ կազմուած պատուոյ պահակախումբը, ապա բարեւած Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանատան անձնակազմը եւ ներկայացուցիչը՝ Ռոժէ Սէյտու։

Օդակայանէն մինչեւ իրեն յատկացուած բնակավայրը, 22 քիլոմեթր երկարութեան վրայ, հոծ բազմութիւն մը ծափահարած է Նախագահը, որուն ինքնաշարժին մէջ տեղ գրաւած էին նաեւ Պոդգորնի եւ Կոսիգին։

Փոմփիտուի այցելութեան առթիւ բազմաթիւ գործատուներ եւ դպրոցներ արձակուրդ ստացած էին, եւ ինչպէս սովորութիւն է նման պարագաներու մէջ, դպրոցականներ եւ բանուորներ փոխադրակառքերով բերուած էին ճամբու եզրերը՝ դրօշակներով, պաստառներով եւ ծափով ողջունելու համար օրուան պատուոյ հիւրը։

Փոմփիտուի առաջին ժեսթը եղած է ծաղկեպսակ մը զետեղել Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ։ Միայն պաշտօնական անձնաւորութիւններ ներկայ գտնուած են այս արարողութեան։

Նախագահը ապա առաջնորդուած է Կրեմլինի իր յարկաբաժինը՝ որ անցեալին ցարեւիչներու բնակավայրն էր, ուր Նախագահին տրամադրութեան տակ դրըուած է եօթը սենեակ եւ նոյնիսկ խոհանոց մը, որ անշուշտ պիտի չօգտագործուի։

Առաջին հանդիպումը, որ տեւած է մէկ ժամ 50 վայրկեան, տեղի ունեցած է Կրեմլինի Մեծ Պալատին մէջ, այսպէս կոչուած Կատերինայի սրահը։

Խօսակցութեան առաջին գլխաւոր նիւթը եղած է երկու երկիրներու տնտեսական յարաբերութիւնը։ Փոմփիտու դիտել տուած է այս առթիւ, թէ Ֆրանսա պատրաստ է այլազանութիւն դնելու իր գնումներուն մէջ, Խորհ. Միութենէն։ Արդարեւ, ներկայիս տնտեսական փոխանակութիւնը կը կատարուի Ֆրանսայի համար նպաստաւոր պայմաններով, որով Ֆրանսա տրամադիր է Մոսկուայէն գնելու մեքենաներ եւ կենդանական նիւթեր եւս։ Ցայսօր կը գնէր միայն հում նիւթ։

Բրեժնեւ այս կապակցութեամբ առաջարկած է, որ պայմանագրութիւնները նախատեսեն երկար ժամանակաշրջան մը — 10 կամ 20 տարի։

Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան տնտեսական կապը զարգացաւ վերջին տարիներուն, այսուհանդերձ, Ֆրանսայի արտածումներու քանակին մէջ երկու առ հարիւրի միայն կը հասնի Խորհ. Միութեան կողմէ ներածուած ֆրանսական ապրանքին տոկոսը։ Փոմփիտու անհրաժեշտ գտած է, որ այս տոկոսը աւելնայ։

Իբրեւ առաջին աշխատանք, որոշուած է անմիջապէս Մոսկուա հրաւիրել տասնեակ մը ներկայացուցիչներ ֆրանսական մեծ ընկերութիւններու, որպէսզի նոր պայմանագիրներ կնքելու միջոցներու մասին խորհին։

Մինչ Փոմփիտու խօսակցութիւններ կ'ունենար խորհրդային վարիչներուն հետ, անդին Տիկին Փոմփիտու կը հիւրասիրուէր Տիկիններ Պոդգորնիի, Գրոմիկոյի եւ ուրիշներու կողմէ՝ թէյի սեղանի մը շուրջ։

Երեկոյեան պաշտօնական ճաշ տրուած է ի պատիւ Ֆրանսայի Նախագահին, որու ընթացքին Փոմփիտու արտասանած է իր առաջին ճառը Խորհ. Միութեան մէջ։

Նախագահը նախ անդրադարձած է Տը Կոլի այցելութեան, ասկէ չորս տարի առաջ, որով զօրավարը խորհրդային ժողովուրդին կը փոխանցէր Ֆրանսացի ժողովուրդին ողջոյնը, ապա շեշտած է, թէ ինք եւս նոյն բարեկամական տրամադրութեամբ եւ համագործակցութեան վճռականութեամբ է, որ կ'այցելէ Խորհ. Միութիւն։

Ֆրանսայի Նախագահին համար անհրաժեշտ է զարգացնել փոխանակութեան կապն ու միջոցները երկու երկիրներու միջեւ։ Աւելին՝ պէտք է զարգացնել նոյնպէս մեր քաղաքական համագործակցութիւնը, որպէսզի ան դառնայ կարեւոր ազդակ մը եւրոպական ցամաքամասի ապահովութեան։

Մենք բացարձակապէս դէմ ենք, աւելցուցած է Փոմփիտու, գաղափարական երկու ճակատներու բախումին, տնտեսական եւ զինուորական։ Կը հաւատանք, որ բոլոր ժողովուրդներն ալ կը բաղձան խաղաղութեան եւ բարեկամական յարաբերութեանց։

Ճառի ընթացքին Նախագահը ակնարկած է նաեւ Մոսկուայի եւ իր արբանեակներու առաջարկած եւրոպական ապահովութեան խորհրդաժողովին, շեշտելով, թէ ատոր յաջողութեան համար անհրաժեշտ է ընդհանուր խօսակցութիւն մը, որու պէտք է մասնակցին բոլոր շահակից պետութիւնները։

ՀԱՆՐ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷ կարծրացուց իր դիրքը։ Եգիպտոսի Արտաքին Նախարարը՝ Մահմուտ Ռիատ յայտարարեց առջի օր, թէ իրենք տրամադիր չեն հակօդային հըրթիռները տեղափոխելու Սուէզի Ջրանցքէն. աւելին՝ պատրաստ են նոյնիսկ, կարելիութեան պարագային, զանոնք կրկնապատկելու։ «Տրամաբանական չէ, որ թոյլ տանք ամերիկեան օդանաւերուն յարձակիլ, քանդել մեր դիրքերը եւ սպաննել մեր զինուորները»։ Մահմուտ Ռիատ աւելցուց նաեւ, թէ Եգիպտոս պիտի չընդունի «տեւական զինադուլ մը Սուէզի Ջրանցքի վրայ, քանի որ այդ պիտի նշանակէր «Եգիպտոսի անձնատուութիւնը»։ Այսուհանդերձ Գահիրէ պատրաստ է երկարաձգելու զինադուլը, որպէսզի ՄԱԿն ու Եարինկ կարելիութիւն ունենան գլուխ հանելու իրենց առաքելութիւնը։ Իսրայէլի վարչապետը, իր կարգին, յայտարարեց, թէ ոչ մէկ զինուորական միջոցառում պիտի դիմէ Սուէզի ճակատին վրայ, ցորչափ Գահիրէ յարձակման պատրաստութիւններ չի տեսներ։

ՊՈԼԻՎԻՈՅ վիճակը բաւական անորոշ կը մնայ։ Նախագահ Օվանտօ հրաժարած է եւ զինուորական եռրորդութիւն մը իշխանութիւնը ձեռք առած է։ Յիշենք որ 145 տարուան անկախութեան շրջանին, երկիրը 182 պետական հարուած ունեցած է։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ երկու մասնագէտ բժիշկներ Պուքրէշ գացած են առջի օր։ Արդարեւ վարչապետը՝ Մաուրէր կառքի ծանր արկած մը ունեցած է։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ գործադուլ տեղի պիտի չունենայ քանի որ տնօրէնութիւն եւ սենտիքա համաձայնեցան նոր յաւելումներու շուրջ։

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ եւ կինը, Փեքին հասան առջի օր, եւ 15 օր պիտի մնան։ Այցելութիւնը անձնական բնոյթ ունի։

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ բացումը կատարուած է «Վերսայլ, արքայական խորհրդանիշ» ցուցահանդէսին։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ մտադրած է ամրապնդել իր զինուորութեան ուժը, իր շահերը պաշտպանելու եւ դէմ դնելու համար որեւէ դէպքի շրջանին մէջ։

ՓՐՈՖ. ՏԸՆՈՒԱ, քանսէրի մեծ մասնագէտը որ կը վարէ Վիլժիւիֆի ծանօթ կեդրոնը, կառքի շատ ծանր արկած մը ունեցաւ առջի օր։ Կեանքը վտանգուած չի նկատուիր։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ իշխանութիւնները մօտ 20 հազար Պաղեստինցի ազատ արձակած են։ Ուրիշներ ալ պիտի արձակեն յետագային։

ՀԱՆԳԻՍՏ ԵՂԻՇԷ ԵՊԻՍԿ. ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանէն կը հաղորդեն վախճանումը Քալիֆորնիոյ Թեմի առաջնորդ՝ Եղիշէ Եպիսկ. Սիմոնեանի։

Ողբացեալը ծնած էր 1900 Մարտ 15ին Զմիւռնիոյ Գասապա գիւղը։ Աւարտելէ ետք տեղւոյն ազգ. վարժարանը, 1913էն 1918 յաճախած է Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքի Ժառանգաւորացը։ 1919ին վերադարձած է Իզմիր, ու աւարտած է տեղւոյն ամերիկեան վարժարանը պսակաւոր արուեստից վկայականով, 1922ին։

1924ին անցած է Հիւսիսային Ամերիկա եւ յաճախած Նորթֆորտի Աստուածաբանական ճեմարանը, ապա Նիւ Եորքի Եունիըն ճեմարանը։ 1933ին կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է ձեռամբ Ղեւոնդ Արք. Դուրեանի։ Երկար տարիներ ծառայած է Նիւ Եորքի Ս. Խաչ եկեղեցին։ 1965ին եպիսկոպոս ձեռնադրուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ եւ այդ թուականէն ի վեր կը վարէր Քալիֆորնիոյ Թեմը։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

«ԳՐԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐ»

Այս վերտառութեան տակ կամասոր մօտ բնորոշումներով՝ հայ մամուլը պարբերաբար տեղ կուտայ արձակաշունչ թէ քերթուածային գրութիւններու, որոնք հրատարակութեան խնդրանքով կը ղրկուին խմբագրութեանց:

Հինէ՜ն կուգայ սովորութիւնը:

Հարիւր տարի առաջ ալ, երբ Պոլիսն ու Թիֆլիսը իրենց զարթօնքը կը բոլորէին ու գաւառը եւս աւիշ եւ ուժ կը դառնար հայ կեանքի ընդհանուր պատկերին մէջ, մեր օրաթերթերն ու պարբերականները կ՚ողողուէին նորայայտ գրողներով եւ նորաշո՜ւնչ թոթովանքներով:

Հայ գրականութեան վերջին հարիւրէ աւելի տարիներու պատմութեան մէջ, օրաթերթերու «գրական բաժին»ները յիշատակելի դեր ունեցած են՝ իբրեւ... նախապատրաստական կարգ կամ ընծայարան:

Մեր մեծերէն շատե՜ր խանձարուր կամ օրրան ունեցած են հայ օրաթերթերը իրենց թոթովանքն ու առաջին երգը այդ բեմէն լսելի դարձուցած են:

Այսօր ալ նո՛յնքան ու աւելի տարածիւռ՝ հայութիւնը իր լացին ու ծիծաղին հայելի դարձուցած է Մամուլը: Հոն կուլայ եւ հոն կը ժպտի: Իր կեանքի գլխաւոր խօսնակը իր թերթն է:

Ինչո՞ւ զարմանալ, հետեւաբար, որ մանաւանդ մտքի ու հոգիի արտայայտութիւններ, — գրական ստեղծումներ կամ փորձեր՝ անվերապահ հիւրընկալութեան առարկայ կը դառնան անհատական թէ կազմակերպական հրատարակութեանց կողմէ:

Հայ գրականութեան մեր օրերու պատկերին մէջ տեղ կամ բաժին ունեցող ամէնէն համեստ գրիչն իսկ կը յիշէ՝ թէ պատանութեան եւ սկսնակ գրողի հի՜ն օրերուն, ունեցած է իր ընդունակութեան վրայ գուրգուրացող հայ խմբագիր մը: Օրաթերթ մը կամ պարբերագիր մը, որու հովանին գտած է՝ առաջին իր թարթափումներէն ետք... թռչելու փորձ ընելու համար:

Դպրոցին եւ ուսուցչին չափ՝ հայ խմբագիրը կոչուած է նպաստելու արժէքներու յայտնութեան, ո՛չ միայն ճամբայ բանալով մշակելի տաղանդներու, այլեւ ու մանաւանդ մատնանշելով լաւը թէ վատը, առաջնորդելով նորեկը դէպի ապահով ուղի, — դէպի ճաշակ եւ բծախնդրութիւն:

Կրնայինք հաւանօրէն աւելի՜ն ալ ըսել՝ հայ մամուլի ու հայ խմբագրի մասին կամ «գրական փորձեր»ու առընչաբար:

Սակայն ինչ որ պիտի ուզէինք շեշտել այսօր, տարբեր կէտ մըն է ու տարբեր բնոյթ ունի:

— Բաջալերանքն ու հիւրընկալութիւնը պարտականութիւն նկատելով հանդերձ հանդէպ արժանաւորին, չարիք կը նկատենք ամէն տկարութիւն եւ աններելի զիջում՝ հանդէպ անընդունակներու:

Մեր թերթերէն ոմանք, գուրգուրանքի զգացումը կը հասցնեն երբեմն... ողորմածութեան աստիճանին, եր, ծոց կը բանան յանդուգն կամ արձակ էջերու՝ որոնք մտքի ճանկռտուքներ կամ զգայնական շլմորանքներ են ընդհանրապէս:

Երբ գանոնք խմբագրատուն հասցնող գրիչը 13–16 տարու պատանի մըն է, — հասկնալի՜ է որ խմբագրական պատասխանատուն բարեշրջում յուսայ ենթակայէն. հաւատա՜յ նոյնիսկ՝ որ տարիքին ու կեանքին հետ կը հասուննան նաեւ միտքերը եւ հոգիները:

Ամէ՜ն մարդ մշուշէն կ՚անցնի ու ամէն ոք ոլորտներու եւ անդունդներու միջեւ կը տարուբերի, երբ երազը կամ խարխափումը իր բաժինն են կեանքէն:

Բայց երբ մազ–մօրուքով չափահասներ կամ ալեւոր գլուխներ կը շարունակեն հաւատալ՝ թէ մէկէն ու միւսէն գոց սորված բառերով, ժամանակավրէպ ժանեակներու գործածութեամբ եւ յուզի՜չ դառնալու բռնազբօսիկ ճիգերով կարելի է Ողիմպոս բարձրանալ, հայ խմբագիրը պիտի չվարանի քաղցրօրէն սաստելու.

— «Ցկօշի՛Կ»...

Ախտագին սովորութիւն է, մեր մէջ, ողբալու սէրը: Եւ բացատրութեան չի կարօտիր երեւոյթը:

Ա՛յնքան լացուցած են մեզ, ա՛յնքան տառապանք կուտակած են մեր հոգիին մէջ ու վէրք բացած մեր ֆիզիքական էութեան վրայ, որ տխրութիւնը տիրական լարն է եղած հայ կեանքի:

Նոյնքան ու աւելի ախտագին ունակութիւն է... ոտանաւորին սէրը: Սազը առնողը տանի՛ք կը բարձրանայ՝ անցորդները կախարդելու համար: Արձակը, արձակունակ պարզ խօսքը յարգ չե՜ն վայելեր: Պէտք է ոտք ու յանգ խառնել եւ արցունք ցօղել բառերուն վրայ, որպէսզի «քերթուածը» իր դերը կատարէ:

Եթէ գրողին այս փոյթը եւ յաւակնութիւնը հասկնալի է հոգեբանօրէն, անհասկնալի է սակայն հրատարակողին հիւրամեծարութիւնը: Բոլո՛րս ալ կ՚ուզենք քաջալերել շնորհալի սկըսնակն ու զգայուն ալեւորը: Պայմանաւ, սակայն, որ հրատարակելի գրութեան մէջ նշոյլ մը գոյութիւն ունենայ շնորհի, տաղանդի, մտքի, զգացական ու մարդկային տարրի, եւ ո՛չ թէ կուտակում մը 1850էն եւ1870էն ժառանգ մնացած ժանեակներու...

Ամէն թերթ, որ իր «դուռը զարնողներ» կ՚ունենայ, պարտաւոր է անդրադառնալու՝ թէ գնահատութեան իր չափանիշները մասնակին չափ նաե՛ւ ընդհանուր իմաստ մը ունին: Եթէ հայերէն թերթ մը կը պատուէ մերժելի որեւէ «քերթուած»՝ լոկ ինքզինք չէ որ կը պղտիկցնէ: — Կը նուաստացնէ ընդհանրական Հայ Մամուլը:

Կրնան գոյութիւն ունենալ, միշտ, գըրականութեան ու ճաշակի տարբեր մեկնակէտեր, տեսակներ, աստիճանաւորումներ: Սակայն ապարժէքը որակ չէ եւ իբր այդ ինքզինք «կը պոռայ»:

Վիճելի չէ: Բացարձակ է:

Մերժելով նման գրութիւններ՝ յարգած կ՚ըլլանք ոչ միայն Հայ Թերթի վարկը, այլեւ գանոնք ստորագրողներու արժանապատուութիւնը:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԱԲՈՎԵԱՆ ՓՈՂՈՑԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս օրգանիզմի արեան կաթիլներն անցնում են սրտի միջով, այնպէս էլ Երեւանցին օրուայ դէթ մի անգամ պիտի անցնի Աբովեանով, այլապէս նա իրեն կը համարի աշխարհից կտրուած կամ մոռացուած: Եւ, պէտք է ասել, սահմանուած ժամ չկայ Աբովեան գնալու. օրուայ բոլոր ժամերին կարելի է լինել այնտեղ, ե՛ւ ընկեր գտնել, ե՛ւ զբօսնել... Երբեմն միեւնոյն մարդուն բոլոր ժամերին կարող ես տեսնել Աբովեանում...

Պէտք է ասել այն, որ Աբովեանում չըրջող իւրաքանչիւր մարդու կեցուածքից, քայլից ու դէմքից կարելի է որոշել նրա ո՛վ լինելը եւ ռոճիկի չափը. անսխալ կարելի է ասել՝ ուսանո՞ղ է, աշխատո՞ղ, բանուո՞ր, թէ վարիչ: Եթէ մէկն անցնում է դէմքին պետական լրջութիւն տըւած, իսկ քայլերին՝ գործնական ընթացք, որի ժամերը իբրեւ թէ հաշուուած են եւ, անցնելով, սպասում է, որ ծանօթները առաջինը բարեւեն՝ դա վարիչ է... Երբ նրան բարեւում են յարգալիր, նա, կամ զինուորականի պէս ձեռը մօտեցնում է քունքին կամ բարեւում է աչքի թարթիչներով միայն ու անցնում: Բայց երբեմն նա մոռանում է բարեւը... Եթէ դա լինում է կուսակցական վարիչ, անկուսակցական բարեւողը ծանր մտատանջութեան մէջ է ընկնում իսկոյն. չլինի՞ իր մասին վատ բան են լսել. դուցէ եւ կասկածում է կամ համարում անհարազատ տարր: Եւ ամբողջ գիշերը քունը չի տանում — վարիչ Ն. ինձ չբարեւեց... իսկ եթէ բարեւին պատասխան չտացողը պաշտօնեայ է, այսինքն չբարեւող վարիչի հիմնարկի աշխատակից, մտածում է — չլինի՞ թէ պետի վերաբերմունքը փոխուել է իրեն հանդէպ, չլինի՞ մտադիր է պաշտօնից հեռացնել իրեն... Ու որոշում է փորձել, յաջորդ օրը բարեւել նրան աւելի խոնարհ եւ եթէ դարձեալ չբարեւի, սառը լինի կամ անտարբեր, պէտք է խօսել տեղկոմի նախագահի կամ վարիչի քարտուղարի հետ ու պարզել թէ ինչ կայ:

Բարեւներն ի հարկէ արտայայտում են հոգեկան տրամադրութիւն եւ վերաբերմունք: Սիրալիր բարեւը լաւ տրամադրութիւն է բերում մարդու, մանաւանդ եթէ պաշտօնեան ստանում է այդ իր պետից կամ վարիչից, այդ ժամ նա ունենում է նոյնիսկ պայծառ երազներ—պաշտօնի բարձրացում, գործուղում, ռոճիկի յաւելում եւ շատ ուրիշ բաներ: Իսկ վատ բարեւը կամ բարեւի զլացումը, ընդհակառակն, ալեկոծում է մարդու հոգին հազար ու մի կասկածով, որի հետեւանքը լինում է անքնութիւն, վատ ախորժակ եւ յոռետեսութիւն... Աբովեանի բարեւները մասամբ յառաջացնում են այդպիսի ապրումներ...:

Չէ՜, ընկերներ, մարդ պէտք է մարդասէր լինի եւ ծանօթի բարեւի, որքան էլ շտապելիս լինի, որքան էլ հոգի մէջ:

Ես դարձեալ մոռացայ ասել, թէ մեծ կենդանութիւն է ստանում Աբովեանը յատկապէս երեկոյեան, մանաւանդ 8ին, 9ին եւ 10ին: Այդ ժամերին է ահա, որ նրան այցի են գալիս Կոնդից, Նորքից, Ձորագեղից, Շէնգաւիթից եւ Համալսարանի թաղից: Այդ ժամերին, ամառ թէ ձմեռ, Աբովեանը պայթում է մարդկանցից եւ նրանց ձայներից, տնքում է բազմատեսակ կրունկների տակ եւ իրեն կորցնում է իսպառ. միայն մարդկային գանգուած է հոսում վեր ու վար, օդում բարձրանում է անասելի ժխոր, որի մէջ չես կարող ջոկել եւ ոչ մի խօսք: Տեսնում ես միայն բերաններ, որ շարժւում են շարունակ, լսում ես յանկարծակի ծիծաղ, որ պատռում է օդը եւ հայհոյանքներ՝ մերթ յանդուգն ու խիզախ, մերթ հեղնոտ ու խուզարկու, մերթ սիրալիր ու պայծառ: Աչքեր ու բերաններ, որ խօսում են անվե՛րջ, անվե՛րջ... Խօսում են մինչեւ 9, մինչեւ 10, երբ յանկարծ Աբովեանի ներքին մասը լցւում է սուր ու սրտապատառ կանչերով.

— Վաղուայ համա՛ր... վաղուայ համա՛ր...

Փոքրիկ լրագրավաճառներն են վազում թերթի վաղուան համարը տպարանից բերելով, վազում են, կանչում ու վաճառում...

Եւ Աբովեանը մի քանի վայրկեանում զբօսավայրից փոխւում է ընթերցարանի: Կարդում են բոլորը՝ ծեր, երիտասարդ, պատանի: Կարդում են ագահօրէն հետաքրքիր՝ թերթի թեւերը լայն բացած, այնպէս որ ընթերցողը եւեւը չի երեւում յաճախ, եթէ, ի հարկէ, կարճ է:

Ընթերցում են, ընթերցում եւ փոքր անց սկսում է մտքերի փոխանակութիւն, որ տեղ–տեղ դառնում է բուռն վիճաբանութիւն՝ կրքոտ, յախո՛ւռն ու յամա՛ռ: Ոչ թէ վիճաբանութիւն, այլ խօսքի սրեր ու սլացներ են գործում անընդհատ: Շուտով այս վիճողներին աւելանում է ժողովներից, նիստերից, կինոներից ու թատրոններից դուրս եկած հասարակութիւնը: Սրանք եւս, երկար նստելուց յետոյ, կարեւոր են համարում եւ առողջապահական՝ գնալ–գալ մի փոքր: Ու գընում–գալիս են մինչեւ գիշերուայ ժամը

(Շար.)

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Այո, բայց ատիկա բոլորովին տարբեր բան է, քու գիտցած յոյսերէդ չէ:

— Բայց գիտես որ գիս կը չահագրգռէ ... ըսէ տեսնեմ սա գործդ:

— Շատ գաղտուկ է, պատասխանեց Շաւարշ:

— Նոյնիսկ ինձմէ՞...

— Մանաւանդ քեզմէ:

— Կը վախնաս որ ձեռքէդ կը յափշտակե՞մ գործդ:

— Այդ մասին վախ չունիմ, միայն թէ կրնաս յաջողութեան վնասել:

— Բայց հակառակն ալ կարելի է, դիտել տուաւ Սուրէն:

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզես:

— Այսինքն կրնայ ըլլալ որ փոխանակ գործիդ վնասելու՝ նպաստեմ անոր յաջողութեանը:

Շաւարշ այս խօսքերուն վրայ պահ մը մտածեց, յետոյ ըսաւ.

— Թերեւս իրաւունք ունիս:

— Տեսա՞ր, գոչեց միւսը ուրախութեամբ, անանկ է նէ՝ հիմա պատմէ տեսնենք խնդիրը:

— Ոչ տակաւին, երբ քու ծառայութեանդ պէտք ունենամ այն ատեն կը պատմեմ:

— Ինչպէս կ՚ուզես այնպէս ըրէ, պատասխանեց Սուրէն:

Երկու բարեկամները ճաշը աւարտեցին: Շաւարշ սպասաւորը կանչեց եւ ըսաւ թէ դրամը հետեւեալ օրը պիտի տայ:

— Շատ աղէկ, էֆէնտի, պատասխանեց այս վերջինը, միայն թէ մենք ապառիկ չունինք եւ բացառութիւն մըն է որ կ՚ընենք ձեզի համար...

— Լաւ, լաւ, ընդմիջեց երիտասարդը:

— Ես ձեր հաշիւը կը վճարեմ դրպանէս, շարունակեց ծառան եւ յետոյ դուք ինծի կուտաք, որովհետեւ ճաշարանատէրը հրաման չունի որ յաճախորդներուն հետ ապառիկ հաշիւներ ունենանք:

— Այնպէս ըրէ, ես վաղը քեզի կուտամ:

Երբ դուրս ելան՝ Սուրէն ըսաւ Շաւարշին.

— Այս ի՜նչ դժուարութիւններ, մէկ ապառիկ ճաշի համար:

— Կը տեսնե՞ս, պատասխանեց Շաւարշ, ճշմարիտը շատ ամօթով մնացի:

— Եւ սակայն պէտք է որ անպատճառ ձրիաբար ճաշելու միջոց գտնեմ, գոնէ քիչ մը ժամանակ:

— Մոռցայ հարցնելու, թէ գիշերը ո՞ւր պիտի անցընես:

— Բայց... քու սենեակդ, պատասխանեց Սուրէն:

— Իմ սենեա՞կս, գոչեց Շաւարշ չփոթած:

— Եւ ո՞ւր կ՚ուզէիր որ երթայի:

— Բայց կ՚ենթադրէի որ արդէն տեղ մը իջած ես:

— Այդ ենթադրութիւնդ որեւէ հիմ չունի:

— Իսկ գոյքե՞րդ:

— Փոքրիկ պայուսակ մը ունէի, զոր առայժմ մաքսը թողուցի բեռ չըլլալու համար:

— Գիտես որ գրեթէ անկարելի է սենեակս գալդ:

— Բայց ինչո՞ւ համար... առանձին չե՞ս:

— Առանձին եմ, միայն թէ տանտիրուհիս դիտողութիւն պիտի ընէ:

— Ի՞նչ իրաւունք ունի դիտողութիւն ընելու:

— Իրաւունք ունի քանի որ սենեակին վարձքը չեմ վճարած երկու ամիսէ ի վեր:

— Ահա անպատեհութիւն մը, գոչեց Սուրէն, բայց կը տեսնեմ որ իրաւցնէ փայլուն վիճակ մը չունիս եղեր այստեղ:

— Հիմա համոզուեցա՞ր գոնէ:

— Դժբախտաբար:

— Եւ ամէնէն ծոսկալին այն է, որ վիճակս ոչ մէկուն կրնամ յայտնել, մանաւանդ անոնց որոնց հետ կը տեսնուիմ:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ ինքզինքս իբրեւ շատ դիւրակեցիկ ցոյց տուած եմ եւ շահս ալ այնպէս կը պահանջէ որ իրենք այդպէս գիտնան:

— Ինչ որ ըլլայ այս իրիկուն սենեակդ պիտի անցընեմ, քանի որ ուրիշ ճար չկայ: Տարբեր բան եթէ օթէլի մը մէջ սենեակ մը վարձես ինծի:

— Բայց տեսար որ ճաշին դրամը չկըրցայ տալ: Լաւ, այս իրիկուն եկուր, միայն թէ այնպէս մը ընենք որ տանտիրուհին մեզ չնշմարէ:

— Ատոր միջոցը շատ պարզ է... շատ ուշ ատեն, կէս գիշերէն ետքը կ՚երթանք բնակարանդ:

— Եւ մինչեւ այն ատե՞ն:

— Փողոցները կը թափառինք:

Արդարեւ երկու բարեկամները մինչեւ Թաքսիմ քալեցին, յետոյ վերադարձան Փըթի Շանի պարտէզին մօտերը:

— Ժամը հազիւ տասնեւմէկն է, դիտել տուաւ Շաւարշ:

— Եւ ես ալ քալելու կարողութիւն չունիմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(227 – Շար.)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՐՏԱՇԷՍ ՂԱՐԻՊԵԱՆ

—o—

Նկարիչ Արտաշէս Ղարիպեանի գոր - ծերը կը ցուցադրուին Հոկտ. 1էն 15 Մի - ջեւ կալերիա տ'Արթէ Քայրօլայի մէջ։

Ղարիպեան ծնած է Պոլսոյ մօտ, 1906ին, աքսորէն հրաշքով ազատած, դանդուխտ կեանք մը վարած է, ծնողքը կորսնցնելէ ետք աքսորի ընթացքին։ Եղած է Քորֆուի որբանոցը, ապա 1924ին անցած է Վենետիկ, Մխիթարեան հայ - րերու մօտ։ 1945ին արձանագրուած Պրեքսէլի ակադեմիայի նկարչութեան դասընթացքներուն, վարպետներու շունչին տակ եւ ստացած է 1947ին նկարչութեան լի - սանսը։

մէկը, երբեմն երկուքը...։

Այս՝ Արովեանի վարի մասում։

Իսկ վերի մասում լսւում են արդէն տուն դարձող խմբերի երգերը, մենաւոր անցորդների շտապող ոտնաձայնը, կամ գիւղերը գնացող սայլերի ճռինչը, որ հեռանում է աստիճանաբար եւ մարում հեռուներում։

Ու գիշերուան ժամը 2ին, վերջապէս, Արովեանը, մարդկանցից ազատուած, յոգնած գլուխը դնելով Նորքի տակ, ոտները մեկնելով դէպի քաղաքային այգին, ուզում է քնել եւ հանգիստ տալ իր դաշրած, տրորուած մարմնին։ Բայց հազիւ նիրհում է՝ երկու կողմից հասող ատուների արծաթ խողխողով օրօրուած, յանկարծ ուժգին մի դղրդիւն...

Երկրաշա՞րժ է արդեօք, տնե՞րն են փլւում, թէ ժայռերն են պայթեցնում։

Ո՛չ, դրանցից եւ ոչ մէկը։ Վերեւից, Քանաքեռի կողմից մալականի քառաձի ֆուրգոն է գալիս. այդ նա՛ է աղմկում Արովեանի գլխավերեւ, վրդովելով նրա անուշ նիրհը։

Ու յոգնած Արովեանը զարթնում է նորից։

1925 ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

Յ.Գ.- 1924–25 թուերին ես սկսեցի «Երեւանի եօթը հրաշալիքները» անունով երգիծական մի գործ եւ ամբողջը համարեա սեւագրեցի։ Գրուածքը բաժանւում էր եօթը գլխի եւ դրանցից առաջինը այս «Արովեան փողոցն» էր։ Ամբողջ սեւա - գրութիւնը կորած է այժմ. դրանից մնացել է միայն այս մէկ գլուխը, դա էլ շնորհիւ այն բանի, որ մաքրագրուած էր առանձին տետրի մէջ։ Սա ոչ թէ հատուած է ամբողջից, այլ ինքնուրոյն անկախ գլուխ, ինչպէս անկախ էին եւ յաջորդ եօթը գլուխները։

Ս. Զ.

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՇԱՀԵԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

—o—

Առաջին համաշխարհային պատերազմի պատմութեան նուիրուած անգլիական շաբաթերթի մը (*), որ շարթէ շաբաթ յատուկ թիւեր կը նուիրէ համաշխարհային Ա. պատերազմի կարեւոր իրադար - ձութիւններուն, վերջին շարթուան թիւը (16) յատկացուցած է նաեւ հայկական ցեղասպանութեան, 1915։

Խմբագրական խօսքին մէջ կը մատնանշուի պատմական անժխտելի իրողութիւն մը, այն է, թէ Օսմանեան տիրապետութիւնը քրիստոնեայ հպատակներու վրայ յատկանշուած է յաճախակի բռնութիւններով եւ ջարդերով։ ԺԹ. դարու անգլիացի պետական դէմքերէն առնուազն մէկը իր ազատախոհութեան համբաւը ձեռք ձգեց դատապարտելով Թուրքերը իրենց վայրագութիւններուն համար։ Առաջին համաշխարհային պատերազմի պայթումին՝ Թուրքերը կորսնցուցած էին Եւրոպայի իրենց քրիստոնեայ նահանգ - ները։ Թուրքիոյ մէջ, այնուամենայնիւ, գոյութիւն ունէր քրիստոնեայ փոքրա - մասնութիւն մը — Հայերը — որ թէեւ բարդաւաճ եւ հաւատարիմ հպատակ, այսուհանդերձ, կայսրութեան մէջ երկ - րորդական աստիճանի քաղաքացի էր։

Երբ պատերազմը ծագեցաւ, ճշդուած է խմբագրական խօսքին մէջ, Էնվեր եւ Թալէաթ պէյ օգտուելով Հայերու մե - կուսացած վիճակէն, արմատախիլ ըրին եւ ջարդեցին զանոնք։ Աննշան պատըրուակ մը հրամցուեցաւ արդարացնելու համար ձեռք առնուած միջոցը — Հայերը կ'օգնեն Ռուսներուն։ Սակայն նոյնիսկ Թուրքերը քիչ արժէք տուին այս պատրուակին։

Եօթը մեծադիր էջերու մէջ յօդուածին հեղինակը՝ Օ. Սարգիսեան, որ ծնած է 1905ին եւ ականատես եղած է ջարդերուն, նկարներու եւ փաստերու ճամբով կը պատկերացնէ հայկական եղեռնը, մանրամասն գիծերու մէջ, առանց մոռնալու յիշատակելու նաեւ ժողովրդական հերոսական դիմադրութիւնը հոս ու հոն։

Շաբաթաթերթի կողքի էջը կը ներկայացնէ խոշտանգուած խլեակ մը հետեւեալ խորագրով — 1915ի ցեղասպանութիւն։ Յիշատակուած է Հիթլէրի ծանօթ խօսքը, թէ ո՛վ այժմ կը յիշէ Հայերու բնաջնջումը։

Օ. Սարգիսեան, որ Միացեալ Նահանգներ հաստատուած է Եղեռնէն ետք, 1940էն ցայսօր կարեւոր պաշտօն կը վարէ Քոնկրէսի գրադարանին մէջ։ Հեղինակած է քանի մը գիրք, որոնցմէ մէկը՝ «Հայ Դատի պատմութիւնը 1885էն սկսեալ» խորագիրը կը կրէ։

(1) History of the first world war, No 16.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ մէջ, Սեպտեմբեր 16ին, ընդունելութիւն մը սարքուած է Հայ Կրթական Հիմնարկութեան Տնօրէններու Խորհուրդին կողմէ, ի պատիւ Փալան - ճեան ճեմարանի տնօրէն ընկ. Հրաչ Տասնապետեանի։ Հիմնարկութեան քարտու - ղարը՝ ընկ. Բիւզանդ Կռանեան գնահատած է ճեմարանի տարած արդիւնաւէտ գործունէութիւնը։ Նոյն իմաստով ար - տայայտուած են Ճ. Առաքելեան, Ք. Առաքելեան, Յ. Քէշիշեան եւ Թ. Բարսեղեան։ Ընկ. Տասնապետեան ներկայացուցած է ճեմարանի ներկայ գոյավիճակը եւ ապագայ ծրագիրները։

Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը 3500 տոլար ստացած է վերջերս իբրեւ կտակ։

ՔԷՄԲՐԻՃԻ մէջ, Մ. Նահանգներ, Հոկտեմբեր 31ին տեղի պիտի ունենայ գիտաժողով մը արդի հայերէնի մասին։ Գի - տաժողովին պիտի մասնակցին յայտնի լեզուագէտներ, Ամերիկայէն եւ արտա - սահմանէն։ Հրաւիրուած է եւ շատ հա - ւանաբար ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ներկայացուցիչ մը՝ Հայաստանի Գիտու - թիւններու Ակադեմիայէն։ Գիտաժողովը կազմակերպուած է Հայագիտական Ուսումնասիրութեանց Ազգային Ընկերակ - ցութեան կողմէ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «Կիւլպէնկեան» Մշակութային Տան սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 11ին տեղի պիտի ունենայ Պոլսոյ Խաչեան լիսէի 75ամեակի նուիրուած յոբե - լենական հիմնադրութեան հանդիսու - թիւնը, կազմակերպուած պատմական այդ օճախի Ամերիկայի Սանուց Միու - թեան կողմէ։

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ մէջ, Հոկտեմբեր 17ին, բացումը կը կատարուի երիտասարդ նըկարիչ Յակոբ Խուպեսէրեանի նկարներու ցուցահանդէսին։ Քանատայի վարչապե - տը՝ Փիէր Թրիւտօ երիտասարդ նկարիչին գործերէն մին ընտրած է իբրեւ Նոր Տարուան բացիկ՝ նուիրուած ՄԱԿի երախաներու օգնութեան Ֆոնտի գործին։ Նկարիչը ծնած է Եգիպտոս 1931ին, արուեստի ուսումը շարունակած է Հռոմ։

ՔԱՀԻՐԷԻ մէջ, պետական անձնաւորութիւններու ներկայութեան, բացումը կատարուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նոր մարզադաշտին, որ ի պատիւ հայասէր բանաստեղծ Սայիտ Աքլի, կը կոչուի այդ անունով։ Այս առթիւ խօսք առին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութեան ատենապետը՝ Յովհ. Շահինեան եւ բանաստեղծ Սայիտ Աքլ։ Դաշտի շինութեան համար հանգանակուած գումարը հասած է 8000 լիբ. ոսկիի։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× Հայաստանի մէջ մեռած է Բժ. Սերգէյ Թորոսեան, որ կը նկատուէր մաս - նագէտ ջղային հիւանդութեանց։ Բժիշ - կին գրչին կը պատկանին հարիւրէ աւելի մասնագիտական բնոյթ ունեցող աշխա - տութիւններ։ Ծնած էր Լենինական, 1929ին։

× Հայաստանի բնութեան պահպանութեան ընկերութեան դիւանի նախագահ ընտրուած է Ակադ. Գ. Դաւթեան։

× Գերմանացի երկու գրագէտներ՝ Գրնափ եւ Փլեկել Հայաստան այցելած են։

× Խումբ մը արուեստագէտներու յանձնուեցաւ, Սեպտեմբեր 25ին, Ժողո - վրրդական արուեստագէտի կոչում։ Ասոնց մէջ են բեմադիր Գէորգով, երգե - հոնար Վ. Ստամբուլցեան, դերասան Գ. Իվանեան եւ ուրիշներ։ Ռուբէն Պար - սամեան վարձատրուեցաւ «Պատուոյ Նըշան» շքանշանով, հայ կերպարուեստին մատուցած իր ծառայութիւններուն համար։

ՌԱՏԻՕ-ԵՐԵՒԱՆԻ ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ձեխ նոր պարագլուխը՝ Կուսթաւ Հուշաք Սահմանադրութեան ծրագիր մը կը պատրաստէ որու հիմնական երկու տրամադրութիւններն են.—

Ա) Խորհ. Միութիւնը միշտ իրաւունք ունի Ձեխոսլովաքիոյ վերաբերեալ իր գործունէութեան մէջ։

Բ) Այն պարագային՝ երբ Խորհ. Միութիւնը իրաւունք չունենար, առաջին տրամադրութիւնն է որ կը գործադրուի։

×

Խորհրդային սպայ մը, որ զօրանոցը կը մնայ Ձեխոսլովաքիա, Խորհ. Միու - թիւն կը վերադառնայ։ Բարեկամի մը կը հանդիպի որ ցած ձայնով կը հարցնէ.— «Հակայեղափոխականներ տեսա՞ր հոն»։

= Անշո՛ւշտ։

— Ի դէպ, ի՞նչպէս է մեր Օլէք Օլէքովիչ բարեկամը։ Կարծեմ քու զօրադուն - դիդ մէջն էր։

= Արդարեւ, միասին էինք։ Բայց գըլխուն փորձանք եկաւ։ Իէնիսէի շրջանը ղրկեցին զինքը։

— Սիբի՞ր, ի՞նչ ըրաւ որ։

= Ահաւասիկ, ինք հակայեղափոխա - կաններ չտեսաւ Ձեխոսլովաքիոյ մէջ։

×

— Ի՞նչ են լաւատեսն ու յոռետեսը։

= Լաւատեսին ինչ ըլլալը չենք գիտեր։ Բայց յոռետեսը ան է որ չինարէն կը սորվի։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Սակայն այդ վայրկեանին Աննա Փավլովնա մօտեցաւ եւ խստօրէն Փիէրին նայելով հարցուց իտալացիին թէ հոս - տեղի կլիման ի՞նչպէս կուգայ իրեն։

Իտալացիին դէմքը յանկարծ փոխուեցաւ եւ վիրաւորիչ կեղծ-անուշ արտայայտութիւն մը ստացաւ։

— Ես այնպէս կախարդուած եմ հոս - տեղի հասարակութեան, մասնաւորապէս կանանց հասարակութեան իմաստութեան եւ կրթութեան հրապոյրներէն, որ կլի - մայի վրայ մտածելու դեռ ժամանակ չեմ ունեցած, ըսաւ։

Աննա Փավլովնա վերահսկման դիւրութեան համար, Փիէրն ու աբբան ալ ընդհանուր շրջանակին միացուց։

—o—

Դ.

Հիւրասրահ մտաւ նոր անձ մը։ Երիտասարդ իշխան Փոլգոնսքին էր՝ փոք - րիկ իշխանուհիին ամուսինը։ Իշխան Փոլգոնսքին կարճահասակ եւ գեղեցիկ երիտասարդ մըն էր, շեշտուած եւ ցայտուն դիմագծերով։ Անոր կերպարանքին վրայ ամէն ինչ՝ յոգնած տաղտուկ հայեացքէն մինչեւ հանդարտ, համաչափ քայլերը սուր հակադրութիւն մը կը ներկայացնէին իր փոքրիկ, աշխոյժ կնոջ նկատմամբ։

Ըստ երեւոյթին հիւրասրահին մէջ ներկայ եղողները ոչ միայն կը ճանչնար, այլ եւ անոնցմէ, մասնաւորապէս իր կնոջ սիրուն դէմքէն այն աստիճան ձանձրացած էր, որ վրանին նայիլ եւ լսել իսկ չէր ուզեր ծամածռութեամբ մը, որ տգեղցուց անոր սիրուն դէմքը, դարձաւ կնոջմէն։ Աննա Փավլովնայի ձեռքը համբուրեց եւ աչքերը թարթելով հայեացք մը նետեց ամբողջ հասարակութեան վըրայ։

— Դուք պատերազմի՞ կը պատրաստուիք, իշխանս, ըսաւ Աննա Փավլովնա։

— Քուդուզօֆ հրամանատարը, ըսաւ Փոլգոնսքի Ֆրանսացիի պէս շեշտելով՝ «օֆ» վերջին վանկը, ինձ աջակից զօրավար նշանակել կը փափաքի։

— Իսկ Լիզա՞ն, ձեր կի՞նը։

— Ան գիւղ պիտի երթայ։

— Բայց ի՞նչ խիղճով մեզ՝ ձեր անման կնոջ ներկայութենէն պիտի զրկէք։

— Անտրէ, ըսաւ կինը խօսքը ամուսինին ուղղելով, նոյն պչրական ժպիտով, որով կը խօսէր կողմնակի մարդոց հետ։ Ո՛հ, ինչպիսի՜ պատմութիւն մը պատմեց դերկոմսը Օր. Ժորժի եւ Պոնափարթի վերաբերմամբ։

Իշխան Անտրէյը խոժոռեցաւ եւ երեսը դարձուց։

Փիէր, որ իշխան Անտրէյի սրահ մըտնելէն ի վեր անոր վրայէն աչքը չէր հեռացուցած մօտեցաւ եւ բռնեց անոր ձեռքը։ Իշխան Անտրէյը առանց նայելու դժգոհութեամբ դէմքը թթուեցուց, բայց տեսնելով Փիէրի խնդում երեսը ինքն եւս խնդաց անսպասելիօրէն անուշ եւ հաճելի ժպիտով մը։

— Ահա թէ ինչ... դո՞ւք ալ բարձր հասարակութեան մէջ, ըսաւ։

— Ես գիտէի որ դուք պիտի գաք, պատասխանեց, ձեզի ընթրիքի պիտի գամ, աւելցուց մեղմաձայն չխանգարելու համար պատմութիւնը որ դեռ կը շարունակուէր։ Կարելի՞ է։

— Ոչ, կարելի չէ, ըսաւ իշխան Անտրէյը ձեռքի սեղմումով մը հասկցնելով որ այդ մասին հարցնելն իսկ աւելորդ է, քանի մը խօսք ալ փոխանակեց բայց այդ միջոցին իշխան Վասիլեյ եւ իր աղջիկը ոտքի ելան եւ երկու երիտասարդները եւս անոնց ճամբայ տալու համար ոտքի ելան։

— Ներեցէք ինձ, սիրելի դերկոմս, ըսաւ իշխան Վասիլեյ Ֆրանսացիին, վար, դէպի աթոռը ճնշելով անոր ձեռքը, որպէսզի ոտքի չելլէ։ Դեսպանի այս տաբարախտ տօնախմբութիւնը պիտի զրկէ ամենամեծ հաճոյքէն բաժնելով զիս ձեզմէ։ Զափազանց ցաւալի է ձգել ձեր հրապուրիչ երեկոյթը, ըսաւ Աննա Փավլովնայի։

Անոր դուստրը, իշխանուհի Էլէնան, թեթեւակի բռնելով զգեստներու ծալքերը, անցաւ աթոռներուն մէջէն. անոր պայծառ դէմքին վրայ կը փողփողէր ըղձալլելի ժպիտը։

Փիէր համարեա երկիւղալի եւ հըրճուալի աչքերով նայեցաւ այս գեղեցկուհիին, երբ իր քովէն կ'անցնէր։

— Շատ գեղեցիկ է, ըսաւ իշխան Անտրէյ։

— Շա՛տ, կրկնեց Փիէր։

Իշխան Վասիլեյ անոնց քովէն անցած ատեն բռնեց Փիէրի ձեռքէն եւ դառնալով Աննա Փավլովնայի.

— Այս արջը կրթեցէք, ըսաւ։ Ահա արդէն ամիս մըն է որ քովս կ'ապրի եւ առաջին անգամ ըլլալով զայն հասարա - կութեան մէջ կը տեսնեմ. Երիտասարդի մը համար ամենահարկաւոր բանը խելօք կանանց շրջանն է։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

ընկերները կը ծանուցանեն թէ ողբացեալին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ (Հոկտ. 10) ժամը 10,30ին Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Կը խնդրուի ներկայ իբրեւ մահազդ ընդունիլ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Տեղերոնեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Պ. Պաղտասարեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի Հոկտ. 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՍԻՄՈՆ ՏԵՂԵՐՈՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Ծնունդ Լիւլէճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Հոկտ. 11) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՍԱՏՈՒՐ ԼԻՒԼԷՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սան Ֆրանսիսքոյէն Տէր եւ Տիկին Լէմուէլ Ամիրեան խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ տասը տոլար կը նուիրեն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները ցաւակցութիւններ կը յայտնեն այրի Տիկին Եղիսաբէթ Տէր-Վարդանեանի, իր զաւկին Յովհաննէսի, ընկ. Վ. Տէր-Վարդեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր-Վարդանեանի եւ իր զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Տէր-Գալուստեան, Մահիկեան ընտանիքներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, խնամիին, ողբացեալ

ԺԻՐԱՅՐ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն յանուն իր շրջանի բոլոր ընկերներուն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Տէր-Վարդանեանի, ընկերներ Յովհաննէս եւ Վաղարշակ Տէր-Վարդանեանի, Տէր և Տիկի. Գ. Տէր-Վարդանեանի եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն ողբացեալ ընկեր

Ժիրայր Տէր-Վարդանեանի ցաւալի կորուստին առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20,30ին, Մշակոյթի Տուն: Զեկուցում՝ Սեւրի Յիսնամեակի մասին:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 10 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղերու կողմէ, 24 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ:

Հասոյթը պիտի յատկացուի Մշակոյթի Տան շինութեան:

Ճաշերը կը պատրաստուին Խաչուհիներու կողմէ: Ճաշագին 30 փրանք:

ԾԱԽՈՒ Է

Պարապ տուն մը, զոր կարելի է տեսնել միայն Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրերը՝

28, Rue Jules Verne
SEVRAN 93

×

կամ գրել՝

LORENIAN
Villa Myrtille
83 ST. RAPHAEL

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL, Ministre d'Etat

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԵՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՃԱՇ – ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Հոկտ. 18ին Սեւրի Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը, ժամը 17էն 22:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Օրուան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք Ազգ. Տան սրահը:

×

Ճաշ, Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Սարսէլ-Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Հոկտեմբեր 31ին:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փարիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանգստեան կայանը», Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, երեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէնի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Գրոնի օդակայանին մէջ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կուրպուալի Կապոյտ Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէն դասընթացքը կը սկսի Հոկտ. 11ին Կիրակի առաւօտեան ժամը 8,30ին դպրոցի սրահին մէջ: Մեր սիրելի ծնողքներէն կը խնդրենք պաղատագին՝ արձանագրել իրենց զաւակները, եթէ կը փափաքին հայ լեզուն ուսուցանել եւ օժտել զանոնք հայեցի դաստիարակութեամբ:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
– ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ –

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ԱՆԿԷՆԻ ՄԷՋ

Անկէնի հայկական դպրոցի դասերը վերսկսած են Շաբաթ օրերը Հոկտ. 3էն ի վեր, ժամը 14,30էն 17: Հասցէ՝

9, Bd. Sadi Carnot
« Cours Notre-Dame »
Enghien-les-Bains

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 14 Հոկտ. Չորեքշաբթի ժամը 15,30ին, Ազգ. Տան սրահը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Կիրակի Հոկտեմբեր 11ին կէսօրէ ետք ժամը 3ին Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Օրակարգ, խիստ կարեւոր որոշումներ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ	1/4 սիւն	
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ	1/8 սիւնակ	
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԻ»	10 Ֆ	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԱՄԸ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)

Հրատարակութիւն
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Լաթակազմ, 550 էջ

Կարելի է ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի

ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise – PARIS 1er

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondée en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 9 OCTOBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.935
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.935

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՆՉՑՆԵԼ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Հայկական Դատը միջազգային քաղաքականութեան հարց դարձաւ 1877–78ի ռուսեւթուրք պատերազմի վաղորդայնին: «Արեւելեան խնդիր»ը զբաղեցուցեր էր Եւրոպայի վեց մեծ պետութիւնները ԺԹ. դարու առաջին տարիներէն սկսեալ: Պալքանի քրիստոնեայ ժողովուրդները կազատագրուէին իրարու ետեւէ, չնորհիւ մեծ պետութեանց օժանդակութեան:

Օսմանեան կայսրութեան նոր անդամահատման ժամը հնչած էր 1878ի սկիզբը: Ռուսիա ջախջախիչ յաղթանակներ տարած էր Թրքական «մեծազօր» բանակներուն դէմ: Լորիս Մելիքով, Տէր–Ղուկասով, Լազարեան եւ այլ հայ անուանի զօրավարներ Կովկասեան ճակատին վրայ պարտութեան մատնած էին Ղազի Ահմէտ Մուխթար փաշայի բանակները, գրաւելով Պաթումը, Կարսն ու Արտահանը, հասնելով մինչեւ Էրզրում:

Եւրոպական ճակատին վրայ ցարական բանակները Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ վրայէն յաղթական յառաջանալով, Փլեւնայէն ետք գրաւած էին Ադրիանուպոլիսը (Էտիրնէ) եւ հասած մինչեւ Պոլսոյ դուռները, — Սան Ստեֆանօ (Ներկայիս Եշիլքէօյ):

Յաղթական Ռուսիա Թուրքիոյ պարտադրեց Սան Ստեֆանոյի դաշնագիրը (3 Մարտ 1878), որուն 16րդ յօդուածը բարենորոգումներ կը խոստանար Հայկական Նահանգներուն՝ նախքան ռուս զինուորներու հեռանալը այն հողերէն, որոնք պիտի չկցուէին Ռուսիոյ:

Դժգոհ էին միւս մեծ պետութիւնները, որոնք 1854–55ի Խրիմի պատերազմէն ետք ստորագրած էին 1856ի Փարիզի դաշնագիրը: Դժգոհներու առաջին կարգին վրայ կը գտնուէր Մեծն Բրիտանիա, որուն նաւատորմը օգնութեան փութացեր էր Ապտիւլ Համիտին, թոյլ չտալու համար, որ ռուս զինուորները գրաւեն Պոլիսը, Իսլամներու խալիֆային մայրաքաղաքը:

Որոշուեցաւ վերաքննել Սան Ստեֆանոյի դաշնագիրը Պերլինի մէջ: Հայերն ալ ծրագրեցին Պատուիրակութիւն մը ղրկել Գերմանիոյ մայրաքաղաքը, հարիւրայէն բաժին ստանալու համար:

Պատուիրակութեան նախագահն էր նախկին պատրիարք Խրիմեան Հայրիկ, անդամներն էին Խորէն եպիսկ. Նարպէյ եւ Ստեփան Փափազեան, քարտուղարը՝ երիտասարդ (35 տարեկան) ֆրանսագէտ Մինաս Չերազ, որ թարգմանի դեր կը կատարէր միաժամանակ:

Պերլին երթալէ առաջ Պատուիրակութիւնը այցելեց Իտալիա, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Աւստրիա. Նարպէյ գնաց Ս. Պետերբուրգ, Ռուսիոյ մայրաքաղաքը:

Հայկական Հարցն ալ Պերլինի ժողովի օրակարգին վրայ պիտի դրուէր: Ուստի կարեւոր էր հայ ազգն ու իր պատմութիւնը ճանչցնել Եւրոպացիներուն: Հայաստան հեռաւոր երկիր մըն էր: Տակաւին տեղի ունեցած չէին Համիտեան համատարած ջարդերը, որոնք ինծուենական թուականներուն Եւրոպայի քրիստոնեաներուն խիղճը պիտի ցնցէին եւ մարդիկ որոշ գաղափար պիտի կազմէին հայ «մարտիրոս ժողովուրդ»ի մասին:

Ուրեմն բացի Թուրքիայէն եւ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներէն՝ արեւմուտքի քաղաքակիրթ ազգերը ինծուներկու տարի առաջ չէին ճանչնար Հայերը: Միայն հասարակ մահկանացուները չէ, այլեւ իրենց երկրի քաղաքական ղեկը վարող մտաւորականներն անգամ կ'անգիտանային թէ ո՞ւր կը գտնուի Հայաստան, ի՞նչ լեզու կը խօսին եւ ի՞նչ կրօնք կը պաշտեն Հայերը:

Դժուար առաքելութեան մըն էր լծուած հայ Պատուիրակութիւնը, որ ամէն բանէ առաջ Հայութիւնը պէտք է ծանօթացնէր մեր ճակատագիրը տնօրինելու կոչուած քաղաքագէտներուն:

Քարոզչական աշխատանք պէտք է տանէր, իբրեւ նախապայման: Վեհաժողովին մասնակցելիք լիազօրներուն հետ անձնական շփումներ պէտք է ունենար, որպէսզի նպաստաւոր հող պատրաստէր Հայկական Հարցի բարւոք կարգադրութեան համար:

Խրիմեանի Պատուիրակութիւնը ի՞նչպէս կատարեց այդ առաքելութիւնը:

Լսե՛նք քարտուղար – թարգման Մինաս Չերազը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԱՒԵԼԵԱԼ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՆԿԱՏՈՒԵՑԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՐԻՉՆԵՐՆ ԱԼ ԲԱՅԿՈՆՈՒՐ ԳԱՑԻՆ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը ծանրաբեռնուած յայտագիր մը ունեցաւ իր այցելութեան երկրորդ օրը: Առաւօտուն նախ երկու ժամ երեք քառորդ տեսակցեցաւ խորհրդային ղեկավարներուն հետ, Կրեմլինի մէջ, որու ընթացքին առաւելաբար շօշափուեցան եւրոպական քաղաքական հարցերը: Առաջին հանդիպումին, ինչպէս գրած էին երէկ, օրակարգի նիւթ դարձած էին երկու երկիրներու տնտեսական կապերը:

Ֆրանսայի Նախագահը պաշտօնական ճաշ մը կուտար ապա Ֆրանսական դեսպանատան մէջ, որուն ներկայ կը գտնուէին Բրեժնեւ, Պոդգորնի եւ Կոսիգին: Այս կապակցութեամբ դիտել կը տրուի, թէ խորհրդային վարիչները ընդհանրապէս սովորութիւն չունին օտար դեսպանատուներու մէջ հիւրասիրուելու, որով այս մէկը կրնայ նկատուիլ բացառութիւն: Այս ձեւով Մոսկուա կ'ուզէ կրկին հաստատել, թէ մեծ կարեւորութիւն կուտայ Փոմփիտուի այցելութեան:

Ճաշի ընթացքին նախագահը կրկնած է իր առաջին յայտարարութեան հիմնական միտքերը, միշտ շեշտը դնելով համագործակցութեան անհրաժեշտութեան եւ կարելիութեան վրայ: «Ֆրանքեւխորհրդային համագործակցութիւնը, դիտել տուած է Փոմփիտու, զարգացման դժուարութիւններ ունեցան, այսուհանդերձ, իրականացուց մեր յոյսերը»: Այս դժուարութիւններուն առաջքն առնելու համար է, որ Նախագահը անհրաժեշտ գտած է գաղափարներու եւ տեղեկութիւններու փոխանակութեան զարգացումը, որպէսզի երկու կողմերը լաւ ծանօթանան եւ ընտելանան իւրաքանչիւր երկրի կառոյցին եւ աշխատանքի ձեւերուն:

Կոսիգին պատասխանելով Փոմփիտուի յայտարարած է, թէ ի վիճակի են նման առաջադրութիւն մը իրագործելու: «Մեր ուժերու սահմանին մէջ է»:

Չորեքշաբթի օրուան ամէնէն յատկանշական երեւոյթը եղած է Փոմփիտուի գրոյցը մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ: Հարիւրի մօտ լրագրողներ, խորհրդային եւ օտար, ներկայ գտնուած են մամուլի ասուլիսին, որ եզակի երեւոյթ է Մոսկուայի մէջ:

Փոմփիտու նախ դիտել տուած է, թէ ցարդ հինգ ժամուան տեսակցութիւն ունեցած է խորհրդային վարիչներուն հետ, եւ դեռ անհրաժեշտ են յաւելեալ խօսակցութիւններ:

Անդրադառնալով գլխաւոր հարցին, այսինքն Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովին, որուն ջատագովը դարձած է Մոսկուա, Փոմփիտու նկատած է, թէ որպէսզի ան իմաստ մը ունենայ, պէտք է զումարուի համապատասխան մթնոլորտի մէջ: Ասկէ ինքնաբերաբար կը հետեւի, թէ գերմանեւխորհրդային համաձայնագիրը կարեւոր ազդակ մըն է: Ընդհանուր առմամբ, հիմնական դժուարութիւնները եթէ իրենց լուծումն իսկ չեն գտած, այնուամենայնիւ, անոնց կարգադրութեան հեռանկարները կը բացուին: Ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի օրակարգին՝ «դեռ հոն չենք հասած», դիտել տուած է Փոմփիտու:

Ինչ կը վերաբերի Պերլինի հարցին, որուն կարգադրութիւնը հիմնական ազդակը պիտի ըլլայ Եւրոպայի խաղաղութեան, Ֆրանսա պիտի շարունակէ աշխատիլ Չորսերու շրջագիծին մէջ, հարցին լուծման համար:

Այն հարցումին, թէ Նախագահը գո՞հ է ֆրանքեւխորհրդային համագործակցութենէն, Փոմփիտու դիտել տուած է. եթէ անցեալին նայինք՝ գոհ ըլլալու պատճառներ կան. այս կարծիքը կը բաժնեն նաեւ խորհրդային ղեկավարները: «Այս խօսակցութիւններուն նպատակն է նոր մղում տալ գործին»:

Փոմփիտու յստակ արտայայտուած է Ֆրանսայի քաղաքական դերքի մասին, յիշեցնելով, թէ Ֆրանսա քաշուած է Ատլանտեան Ուխտի «ձուլուած» վիճակէն, այսուհանդերձ մնալով միշտ անդամ այդ Ուխտին: Ցորչափ անդորրութիւնը ընդհանրացած չէ, «նպատակ չունինք հեռանալու Ուխտէն»: Ապազինումը պէտք է իրականանայ եւ ընդհանրանայ:

Մամուլի ասուլիսի ընթացքին «բառախաղ» մըն ալ եղած է, երբ լրագրող մը հարց տուած է Նախագահին, թէ այս խօսակցութիւններուն հետեւանքով նոր համաձայնութիւն մը (փաքթ) պիտի հաստատուի՞ Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ: Փոմփիտուի պատասխանը եղած է. «Անկարելի չեմ նկատեր»: Սակայն, յետագային ճշդուած է, թէ Նախագահը «քայլ» (փա) հասկցած ըլլալով տուած է այդ պատասխանը:

Նախագահին օրուան յայտագիրը վերջ գտած է Պալշոյի օփերայի այցելութեամբ, ուր ներկայացուած է Ռիմսկի-Կորսակովի մէկ օփերան:

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը Հինգշաբթի առաւօտ, ընկերակցութեամբ Բրեժնեւի եւ Կոսիգինի, մեկնեցաւ դէպի Բայկոնուր, խորհրդային աերանաւերու ծանօթ կեդրոնը: Անհրաժեշտ է յիշել, թէ նախապէս որոշուած ժամանակացոյցին համաձայն, Փոմփիտու առանձին պիտի մեկնէր Բայկոնուր: Արդ, խօսակցութիւններու շարունակութիւնը անհրաժեշտ նկատուած ըլլալով երկուստեք, վերջին պահուն խորհրդային երկու վարիչները ընկերակցած են Փոմփիտուի: Դիտողներու համար կարեւոր կը նկատուի այս պարագան:

Փոմփիտուի համար այս ձեւով կը սկսի իր այցելութեան երկրորդ մասը, որ ամէնէն յոգնեցուցիչը պիտի ըլլայ անկասկած: Արդարեւ, Նախագահը ինը հազար քիլոմեթր ճամբայ պիտի կտրէ: Սիպերիոյ շրջանին մէջ, ջերմաստիճանը –20ի կը հասնի: Հոնկէ պիտի երթայ Թաշքէնտ, ուր այս անգամ ջերմաստիճանը կը բարձրանայ +30ի:

Բայկոնուր Մոսկուայէն 200 քիլմ. հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի: Առաջին օտարականը, որ այցելած է այս վայրը, եղած է Տը Կոլ:

Հինգշաբթի օր կ'ըսուէր նաեւ, թէ Փոմփիտուի այցելութեան առթիւ, Խորհ. Միութիւնը թերեւս աերանաւ մը արձակէ:

Տիկին Փոմփիտու, իր կարգին, այցելեց Մոսկուայի ամէնէն անուանի թանգարանը՝ Տրետակիով, ուր ցուցադրութեան դրուած են 40.000 նկարներ՝ ԺԴ. ռուսական Իկոններէն մինչեւ ներկայ ժամանակներու Շակալի գործերը: Այս վերջինները «արգիլուած» սրահի մը մէջ կը գտնուին:

ՆԻՔՍԸՆԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Կարեւոր կ'որակուէր Նիքսընի ընելիք յայտարարութիւնը Չորեքշաբթի օր, նախքան ընելն իսկ: Արդարեւ Միացեալ Նահանգներու նախագահը խօսելով Վիէթնամի մասին հինգ կէտերէ կազմուած ծրագիր մը պարզեց.

Ա) Զինադուլ, անսահման ժամանակի համար, ամբողջ Հնդկաչինի մէջ:

Բ) Միջազգային հակակշիռ զինադուլի:

Գ) Ժողով, Փարիզ կամ Ժընեւ, բայց ժողովը սահմանուած չըլլայ միայն Վիէթնամի, այլ ընդգրկէ նաեւ Լաոս եւ Քամպոճ:

Դ) Ամբողջական պարպում ամերիկեան զօրքի, արագացած աստիճանաւորումով, մինչեւ 1971 Յունիս 30:

Ե) Ազատ արձակում պատերազմական բոլոր գերիներուն, մէջն ըլլալով լրագրողները:

Շատերու համար, Նիքսըն նոր բան մը չէ ըսած եւ ճառը կ'որակուի «հին գինի մը նոր տակառի մը մէջ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԿՈԼԻ յուշերու շարունակութիւնը լոյս տեսաւ անակնկալօրէն, նախատեսուած թուականէն ամիս մը առաջ: «Յոյսի յուշերը» կ'ընդգրկէ 1958էն 1962ի շրջանը: Առաջին տպաքանակը՝ 250 հազար օրինակ արդէն իսկ սպառելու վրայ է: Տը Կոլ՝ դերակատար եւ վկայ, իր իւրայատուկ ոճով կը խօսի շրջանի մը մասին, որ ճակատագրական եղած է Ֆրանսայի համար: Այս հատորին մէջ, կան նաեւ Տը Կոլի կարծիքները օրուան դէմքերու մասին, ինչպէս Խրուշչեւ, Քենըտի, Կոսիգին եւայլն, եւայլն: «Եթէ տէրը կամենայ», ըսած է Տը Կոլ յաջորդ հատորը լոյս կը տեսնէ գալ տարի, եւ երրորդն ալ՝ միւս տարին:

ՖՐԱՆՍԱ զերոյի դէմ մէկ կէտով պարտուեցաւ Աւստրիայէն, ֆութպոլի հանդիպումի մը ընթացքին:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ մէջ ամէն ժամ նոր մէկը ձեռք կ'առնէ երկրին ղեկը: Վերջին լուրերու համաձայն, Հինգշաբթի առտու, երկրին տէրն էր Զօր. Թորէզ, որ ձախ կը նկատուի եւ եթէ իշխանութեան գլուխ մնայ, յոյս կայ որ Ռեժիս Տըպրէ ազատ արձակուի:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Ազգային Ժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց էլ Սատաթի թեկնածութիւնը իբրեւ Նասրի յաջորդ: Հանրաքուէի պիտի դրուի Հոկտեմբեր 15ին:

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ յայտնեց թէ տուրքերու փոփոխութիւններ պիտի կատարուին գալ տարի: Որոշ զեղչեր պիտի ըլլան ցած եկամուտներու վրայ եւ յաւելումներ անոնց որ տարին 10 հազարէն աւելի տուրք կը վճարեն: Միւս կողմէ, գալ տարի կառքի տէրերը պարտաւոր պիտի ըլլան կառքին վրայ դնել վինիէթը, դիւրացնելու համար հակակշիռը:

ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ

ԱՐՈՒԵՍՏ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս ամէն բանի, նաեւ մուրացկանութեան մէջ արուեստ կայ: Գիտութիւնը, գիտութիւն ըլլալով հանդերձ, արուեստի բաժին մը ունի:

Կան արուեստով մուրացողներ: Եւ կան առանց արուեստի մուրացողներ: Ամէն մարդու, ամէն երկրի, ամէն ժողովուրդի տրուած չէ մուրալու, ողորմութիւն խնդրելու այն ձեւը, զոր արուեստ կոչեցինք եւ որ արուեստներու դասակարգումին մէջ առաջին տեղերէն մէկը կը գրաւէ:

Բոլոր մեծապատիւ մուրացկաններուն պէս ամէնէն փորձառուն, ամէնէն տաղանդաւորը եւ ամէնէն... մեծապատիւը Թուրքիան է անկասկած: Թէ՛ երկիրը, թէ՛ ժողովուրդը եւ թէ պետութիւնը մասնագիտացած են մուրալու արուեստին մէջ: Իրենց գոյութեան ամբողջ ընթացքին գրեթէ միշտ ապրած են ուրիշներու հաշուին եւ գրեթէ միշտ բան մը առած են անոնցմէ. առանց երբեք բան մը տալու:

Մեր այս յայտարարութիւնը պէտք չունի ապացոյցի, բայց թիւերը աւելի համոզիչ են, քան ամէնէն անժխտելի եւ ամէնէն զօրաւոր ապացոյցները: Խօսինք ուրեմն թիւերով, որպէսզի յստակ ըլլայ եզրակացութիւնը:

Այսպէս 1854էն, այսինքն Ղրիմի պատերազմէն մինչեւ 1885, երեսունեւմէկ տարուան մէջ, Թուրքիա կլոր հաշուով փոխ առած է ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՒԵՕԹԸ ՄԻԼԻՈՆ անգլիական ոսկի (ոսկեդրամ), առանց կոտորակներն ու տոկոսները նկատի ունենալու: Այս կը նշանակէ տարին ութ միլիոն ոսկի եւ բան մըն ալ աւելի: Կը նշանակէ նաեւ, որ Եւրոպա ամէն տարի միլիոններ կը լեցնէր Թուրքիոյ դանայեան տակառը, փոխարէն ստանալով դեղատոմս մը՝ «հիւանդ մարդ»ուն ժառանգութեան համար:

Հակառակ 1894–96ի հայկական լայնածաւալ կոտորածներու ընթացքին տեղի ունեցած կողոպուտներուն, ալան-թալանին, բռնագրաւումներուն, Թուրքիա նոյնքան մերկ ու անօթի էր, որքան առաջ:

Պարբերաբար շարունակուեցան աւանդութիւն դարձած փոխառութիւնները: Միայն 1894ին Թուրք կառավարութիւնը ստացաւ տասնեւմէկ միլիոն, որ յատկացուեցաւ ո՛չ թէ երկրի բարեկարգումին այլ պահելու, սնուցանելու եւ զինելու համիտիէները, որոնց նշանաբանն էր «Ջարդենք կեաւուրները՝ երկնքի արքայութեան արժանի ըլլալու համար...»:

Հալածել, կոտորել, տնտեսապէս քայքայել, ապա նաեւ հողմացրիւ ընել հայ ստեղծագործ ու շինարար ժողովուրդը, քաջալերել եւ զօրակոչի ենթարկել աւարառուներն ու ջարդարարները, այս էր անհաւասիկ Թուրք հերովդէսներու ազգային քաղաքականութիւնը, զոր անկէ մօտ դար մը առաջ պաշտօնապէս ձեւակերպած էր Թուրքիոյ երբեմնի մեծ եպարքոսը՝ Քեամիլ փաշա եւ զոր տեսութենէ գործի վերածեցին Պանթուրանիզմի եւ Պանթիւրքիզմի արիւնարբու գաղափարախօսները 1915էն առաջ, 1915ին եւ 1915էն ետք:

Ըսենք անցողակի, որ ամբողջ հինգ տարի, 1889էն մինչեւ 1894, Յակոբ փաշա անունով հայ ելմտագէտ մը աշխատեցաւ կարգի դնել Թուրքիոյ — սնանկութեան դուռը հասած այս երկրին — ելեւմուտքը, բայց սպաննուեցաւ խորհրդաւոր պայմաններու մէջ, իսկ երկրին ելմտական կացութիւնը, ինչպէս միշտ նաեւ Յակոբ փաշայի մահէն ետք, մնաց նոյն անմխիթար, նոյն յուսազուրկ ու քաոսային վիճակին մէջ:

Արագ ակնարկ մը նետենք յետագային կատարուած փոխառութիւններուն վրայ, լաւապէս ըմբռնելի դարձնելու համար, թէ ի՛նչ ըսել է մեծապատիւ մուրացկանութիւն, արուեստով կամ առանց արուեստի:

1903ին Թուրքիա գերմանական Տոյչէ պանքէն փոխ առաւ տասը միլիոն տոլար (ոսկեդրամ), 1908ին՝ հինգ միլիոն, 1909ին՝ եօթը միլիոն, 1910ին՝ դարձեալ եօթը միլիոն, իսկ նոյն տարին (1910) Ելմտական Նախարար Ճաւիտ պէյ նոյն դրամատունէն ստացաւ երեսուն միլիոն տոլար, անշուշտ իբրեւ փոխառութիւն, անշուշտ յետագային վճարելի, բայց անշուշտ անվճար մնացած, ինչպէս միշտ:

Առաջին Աշխարհամարտի նախօրէին, 1914 Ապրիլ 25, Թուրքիա հինգ հարիւր միլիոն ոսկի ֆրանքի փոխառութիւն մը կնքեց Ֆրանսայէն եւ գումարը ամբողջովին գործածեց նոյն ինքն Ֆրանսայի դէմ մղուած պատերազմին համար:

1915 Յունուար 19ին նոյն «մեծապատիւ»ը Գերմանիայէն ստացաւ հինգ միլիոն տոլար, հինգ ամիս ետք, Մայիսին, դարձեալ Գերմանիայէն տասը միլիոն ֆրանք (ոսկեդրամ):

Պատերազմի առիթէն օգտուելով՝ Թուրքիա կողոպտեց իր քրիստոնեայ հպատակները, մասնաւորապէս Հայերն ու Յոյները, եւ կողոպտելէ ետք, հետեւելով իր առհաւական բնազդին, անխտրօրէն ջարդեց իր պահանջատէրերը, իբրեւ ... հատուցում կամ փոխարինութիւն:

1915 Մայիսէն մինչեւ Սեպտեմբեր, Թուրք կառավարութիւնը Հայերէն բռնագրաւեց անշարժ եւ շարժուն ստացուածքներ, որոնց գումարը կը հասնի ԵՐԵՍՈՒՆԵՒՀԻՆԳ ՄԻԼԻԱՌ տոլարի, առանց հաշուելու յիսունեւհինգ տարուան տոկոսներն ու յաւելումները: Մասնագէտներուն կը մնայ ճշդել, թէ ի՛նչ գումար պէտք է նշանակել մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն համար, իբրեւ արեան տուրք, անշուշտ եթէ կարելի է տոլարով փոխարինել պատմութեան մէջ իր նախընթացը չունեցող ցեղասպանութիւնը:

Երկրորդ Աշխարհամարտին սկիզբը, Անգլիա եւ Ֆրանսա միասին քառասունեւչորս միլիոն անգլ. ոսկի փոխ տուին Թուրքիոյ, առնուազն իր չէզոքութիւնը ապահովելու դիտումով:

Չենք յիշատակեր աւելի ուշ եւ այլ պետութեանց կողմէ տրուած «նպաստը» նպաստընկալ այդ երկրին, իր բարեկամութիւնը շահելու կամ զինք դաշնակից երկիրներէն հեռացնելու ակնկալութեամբ:

Սուլթաններէն եւ իթթիհատականներէն ետք, կողոպուտը շարունակեցին քեմալականները: 1941–45ին Թուրքիա կ՚աշխատէր իր ելմտացոյցը հաւասարակշռել եւ իր բացը գոցել բացառիկ եկամուտներով:

Այս «բացառիկ»ներուն մաս կը կազմէր ունեւորութեան տուրքը (վարլըք վէրկիսի), որ մոխիրի վրայ նստեցուց արդէն քանիցս կողոպտուած Հայերն ու Յոյները: 1947ին յայտնի դարձաւ, որ Թուրք կառավարութիւնը այդ տուրքին անունով միայն Պոլսոյ մէջ բռնի գանձած էր ԵՐԵՔ ՀԱՐԻՒՐ ՄԻԼԻՈՆ Թրքական ոսկի:

Անգլիական աղբիւրի մը համաձայն, Թրքական գաղտնի յանձնախումբեր, խստութեամբ, նոյնիսկ բրտութեամբ վարուած են Հայերու, Յոյներու, Հրեաներու եւ այլ քրիստոնեայ կամ ոչ-քրիստոնեայ փոքրամասնութեանց հետ, մինչ լայնօրէն թոյլատու գտնուած են Թուրք տարրին հանդէպ:

Ունեւորութեան տուրք վճարել չկրցողները, երեսուն հազար հոգի — առհասարակ Հայեր — տարագրուած են Անատոլուի ներքին գաւառները, ձիւն-ձմրան, եւ օգտագործուած են ճամբաներու կամ այլ շինութեանց համար, չոր հացի մը փոխարէն:

Անոնցմէ շատերը այլեւս չվերադարձան:

Մէկ դարու ընթացքին, միայն փոխառութիւն անուան տակ, Թուրքիա եւրոպական երկիրներէ ստացաւ ՉՈՐՍ ՀԱՐԻՒՐ ՄԻԼԻՈՆ: Այս հաշիւին մէջ չեն կողոպուտները, բռնագրաւումները, այլատեսակ տուրքերը, կաշառքները, ապօրինի միջոցներով արգելքի տակ առնուած ապրանքները եւ նմանները: Անոնց հաշիւը երկնային Տէրը ինք միայն գիտէ. կողոպտիչը ինք իսկ մոռցած է հաշիւը...

Ի վերջ բանից. ըսինք անգամ մը եւ կը կրկնենք, որ Թուրքիա մասնագիտացած է մուրալու արուեստին մէջ: Ամէն մարդու տրուած շնորհ մը չէ ասիկա անշուշտ. միայն Թուրքը կրցած է ունենալ — եւ արժեցնել — այդ շնորհը:

Բանի մը ծառայեցի՞ն տրուած միլիոնները: Երկիրը բարգաւաճ դարձա՞ւ, ճամբաներ ու երկաթուղինե՞ր շինուեցան, դպրոցնե՞ր բացուեցան, հանքե՞րը շահագործուեցան, գործարաննե՞ր հիմնուեցան, ժողովուրդին բարեկեցութեան մակարդա՞կը բարձրացաւ, արուեստի եւ գիտութեան մէջ յառաջդիմութի՞ւն մը արձանագրուեցաւ: Ո՛չ: Ուրեմն ո՞ւր գացին, ի՞նչ եղան փոխ առնուած, կողոպտուած կամ բռնագրաւուած միլիոնները:

Մենք դիտմամբ չյիշատակեցինք Միացեալ Նահանգներու քսան տարուան մէջ ընծայած օժանդակութիւնը, — ո՛չ թէ փոխառութիւնը, — որուն գումարը կը հասնի ԵՐԵՔՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻԱՌ տոլարի:

Եթէ այս երեքուկէս միլիառ տոլարը մեզի տրուած ըլլար, մենք կրնայինք մեր հայրենիքը երկրային դրախտի վերածել:

Ասիկա արդէն ուրի՛շ հարց է եւ ուրիշ ցաւ...:

Բ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Մասնաւորապէս 30ական թուականներուն է, որ բնագաւառի վերյիշումներու գրականութիւն մը մշակուիլ սկսաւ Սփիւռքի մէջ: Ու այդ շարժումը աշխոյժ թափով մը շարունակուեցաւ տասնամեակ մը, առնուազն մինչեւ համաշխարհային Բ. պատերազմ, որմէ ետք բնական հոլովոյթի մը բերումով աստիճանական անկում մը արձանագրուեցաւ այս բնագաւառին մէջ:

Քամբա՛խտ սերունդն էր, որ վիրաւոր երէի մը նման իր անցեալ օրերու — զուարթ եւ դժբախտ — «երգը» փորձեց հիւսել՝ ապաւինելով իր յիշողութեան, իր երբեմնի մանկունակ կամ անչափահաս տարիքի տպաւորութիւններուն եւ ինքնեկ զգացումներուն:

Ծննդավայրի անստղիտ սէրը, հայրենի հանդ ու անդաստի բոյրը, սարերու զով շունչը, անդորր գիւղին կամ քաղաքին առօրեայ կեանքը իր այնքան գրաւիչ նահապետական խմորովը, բնական օրէնքով մը գրուեցին անոր էութիւնը:

Այսպէս է, որ պարզամիտ, միամիտ եւ վճիտ նկարագիր ունեցող մարդոց թափով մը անայլայլ կենցաղի մը պատկերը քանդակուեցաւ այդ գրականութեան էջերուն մէջ:

Ու դեռ աւելին՝ այդ էջերուն մէջ պատկերացաւ սերունդի մը մռայլ առաւօտը իր սահմռկեցուցիչ յօշոտումով, հայրենական տան աւերումով եւ անապատային փշաքաղիչ կեանքով:

Ստեղծագործութիւնը կենսահոգեբանական տուրք մըն է անկասկած, եւ այդ բխումը կը դառնայ իսկապէս ըմբռնելի, երբ ան կուգայ ոչ միայն անհատէն, այլեւ իր «արմատէն», այսինքն իր երբեմնի ծննդավայրի ապրումներէն:

Կենսահոգեբանական այդ տուրքն է, որ մատոյց երէկուան անչափահաս սերունդը, առաւելապէս մամուլի եւ պարբերականներու էջերու մէջ տալով իր անցեալ կեանքը՝ ծննդավայրէն մինչեւ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Սրճարան մը նստինք եւ մէյ-մէկ սուրճ խմենք, այդքան շռայլութիւն կրնամ ընել:

— Լաւ ուրեմն:

Երկու բարեկամները Փըթի Շանի դէմը գտնուող սրճարան մը մտան:

Դեռ նոր սեղանի մը քով տեղաւորուած էին՝ երբ մէկէն Սուրէն տեղէն ցատկեց եւ իր ընկերոջ ըսաւ.

— Դուն նստէ, ես հիմա կուգամ:

Եւ ուղղուեցաւ դէպի սրճարանի խորը:

Շաւարշ աչքով հետեւեցաւ անոր եւ տեսաւ որ դէպի անկիւն մը դրուած սեղան մը ուղղուեցաւ, որուն շուրջը երկու հոգի նստած էին:

Երիտասարդը դժգոհութեամբ դէմքը ծամածռեց:

— Իցի՛ւ թէ ներս մտած չըլլայինք, մտածեց:

Ճանչցած էր այն երկու մարդիկը, որոնց քով գացած էր Սուրէն, մին Աշոտն էր, միւսը Վահանը:

Վահանը, ինչպէս գիտենք, դեռ նոր ճանչցած էր Բարսեղ էֆէնտիենց միջոցաւ, իսկ Աշոտին ծանօթ էր Փարիզէն եւ այդ ծանօթութիւնն էր որ զինքը կը վրդովեցնէր, մանաւանդ հիմա երբ կը տեսնէր թէ Աշոտ ու Վահան զիրար կը ճանչնային: Ինք անգամ մը Աշոտը տեսած էր փողոցը եւ խուսափած էր անկէ եւ հիմա ալ բնաւ գործին չէր գար անկէ տեսնուիլ, մանաւանդ Վահանին հետ եղած ատեն:

Կամաց մը ելաւ նստած տեղէն եւ գնաց դուրսը մայթին վրայ նստելու, ուր աթոռներ դրուած էին:

Սոսկալի տագնապի մը մատնուած էր: Կը վախնար որ Սուրէն շաղակրատութիւններ կ՚ընէ Վահանին ներկայութեանը, իր նիւթական անձկութիւններուն մասին եւ կամ ակնարկութիւններ անցեալ դէպքերէն:

Ամբողջ կէս ժամ մտատանջութեան մէջ անցուց, առանց համարձակելու գլուխը սրճարանէն ներս երկնցնելու: Կը մտածէր թողուլ հեռանալ, բայց միեւնոյն ատեն չէր ուզեր իր ընկերոջ օձիքը ձգել: Կը փափաքէր հասկնալ թէ ի՛նչ խօսած էր այդ երկու մարդոց հետ:

Վերջապէս տեսաւ որ Աշոտ եւ Վահան դուրս կ՚ելլէին սրճարանէն ու դէպի աջ դառնալով ճամբանին կը շարունակէին. ինք, բարեբախտաբար, ձախակողմը նստած էր, այնպէս որ բոլորովին անտես մնաց. հազիւ թէ անոնք քանի մը քայլ առած էին, ոտքի ելաւ ու սրճարան մըտաւ: Սուրէն շուարած չորս կողմը կը նայէր ու իր ընկերը կը փնտռէր: Շաւարշ ձեռքով նշան ըրաւ անոր, որ փութայ սրճարանէն դուրս:

— Ո՞ւր ես, եղբայր, քեզ կը փնտռեմ, գոչեց Սուրէն զուարթ շեշտով մը:

— Ներսը չափազանց տաք էր անոր համար դուրս ելայ մայթին վրայ նստելու:

— Իրաւունք ունիս, տաք է, պատասխանեց միւսը, զովանալու համար մէյ մէկ գարեջուր խմենք:

Եւ ձեռքի գաւազանը խրոխտաբար սեղանին զարկաւ:

Ծառան փութաց իրենց քով:

— Երկու խոշոր գաւաթ գարեջուր, հրամայեց Սուրէն:

— Ի՞նչ է այս, հարցուց Շաւարշ, մէկէն ի մէկ հարստացա՞ր:

— Անշուշտ, պատասխանեց միւսը խնդալով, տե՛ս:

Ու գրպանէն ոսկի մը հանելով՝ շողացուց Շաւարշի աչքերուն:

— Կեցիր տուփ մը սիկարէթ առնեմ, շարունակեց ոտքի ելլելով ու մօտակայ ծխախոտավաճառին խանութը ուղղուելով:

Վայրկեանէ մը վերադարձաւ:

— Բայց դուն ինչո՞ւ քովերնիս չեկար, հարցուց Շաւարշին, իր աթոռին վրայ տեղաւորուելով, Աշոտը դուն ալ կը ճանչնաս Փարիզէն:

— Աշո՞տն էր որուն քովը գացիր, ըսաւ միւսը անտարբեր դէմքով մը, ուշադրութիւն չըրի... արդէն մեկնելուդ պէս ես ալ ոտքի ելայ ու հոս եկայ:

— Հապա՞, մեր Աշոտն էր... բարեկամի մը հետ զոր չէի ճանչնար եւ որ ինծի ներկայացուց... Վահան Նազիկեան, շատ լուրջ եւ շնորհքով երիտասարդ մը կ՚երեւայ:

— Աշոտին ըսի՞ր որ ինծի հետ միասին էիր:

— Բնականաբար... մի՞թէ գաղտնի պահելու էի ասիկա:

— Անշուշտ չէ, զարմացա՞ւ Պոլիս ըլլալուս:

— Ինչո՞ւ զարմանայ, քանի որ հոս ըլլալդ գիտէ եղեր:

— Վա՞յ, ի՞նչպէս, դեռ իրար տեսնելու առիթը չունեցանք:

— Ոչ միայն ներկայութիւնդ գիտէ, այլ նաեւ ծրագիրներդ:

— Ի՞նչ ծրագիր, գոչեց Շաւարշ սրտատրոփ:

— Ամուսնական ծրագիրներդ...

— Խենթ խօսքեր մի ըներ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(228 – Շար.)

անապատ եւ հոնկէ մինչեւ այս ու այլ ափերը, այսինքն՝ կամուրջէ կամուրջ:

Ի՛նչ փոյթ, հետեւաբար, թէ արուեստի պահանջները շատ յաճախ կատարեալ – լապէս զարգացած չըլլան անոնց մէջ, քանի որ այդ գրականութիւնը, կրկնենք, իր հիմնական գիծերու մէջ վկայակոչումն է անապատի սերունդի «պատմութեան»:

Հինգ պատմուածքներ տեղ գտած են կամուրջէ կամուրջ հատորին մէջ, որոնց հեղինակը՝ Միսաք Միրզէ (Ղազարեան), մէկը անապատի սերունդէն, իր գրչի նախափորձերը կատարեց «Յառաջ»ի մէջ, որ շատերու համար դարձաւ դրական ինքնարժէք դպրոց, վարպետ մշակի մը՝ Շ. Միսաքեանի խստապահանջ այլ հոգածու խնամքին տակ:

Տարիներու վրայ երկարող պատ – մուածքները, որոնք հեղինակին ապրուած օրերուն կը հային բնականաբար, այժմ մէկտեղուած են ղողարիկ հատորի մը մէջ, որ կը բովանդակէ 280 էջ:

Գիւղէն քաղաք երկարաձգուող կամ, աւելի ճիշդ պիտի ըլլայ ըսել, ծննդա – վայրէն մինչեւ Ֆրանսայի կեդրոնական քաղաքներէն մէկը թաւալող եռուն կեանքի մը արձագանգը կը լսուի այս էջերուն մէջ: Եօքը հողեկան ապրում – ները, որոնք իրենց աղմուկին եւ սա – հանքին մէջ խօսուն եւ պատկերալից կը դարձնեն սերունդի մը մտաշխարհն ու հոգեկան աշխարհը միաժամանակ:

Արդարեւ, ա՛յս է հատորին հիմնական արժանիքը, քանի որ վկայակոչութեան մը կնիքը կը կրէ ան առաջին հերթին: վկայակոչութիւն՝ հայրենական տնդե-րու, տագնապներու եւ յոյզերու: Եւ, ինչպէս պարագան է բնագաւառի վերյի-շումներու գրականութեան, այդ «ապ – րումներու» ծալքին մէջ յստակ կը նշմար-ուի ազգային ոգիին գերակշռութիւնը, որ առանձնայատուկ, ինքնարժէք վէմը կազմեց բոլորին համար գրեթէ անխտիր:

Ճիշդ է ըսուած, որ յուսալքոյնը ման-կութեան կամ պատանեկութեան յուշերն են. ասոր շնորհիւ է, որ գրողը կը մխրճուի իր հողի արմատներուն մէջ, հոնկէ վերցնելու համար կենսատու աւիշը իր ստեղծագործ գրչին: Այս իրողութեան ցայտուն ապացոյցը կը տեսնենք հատո-րին առաջին՝ Տանը մէկ հատիկ ճրագն էր… պատմուածքին մէջ, որ կը գրաւէ գիրքին շուրջ 80 էջերը:

Յ. Թումանեանի «Անուշ»ը յիշեցնող (խօսքը բովանդակութեան եւ ոչ ձեւի մասին է) այս պատմուածքը օժտուած է նահապետական գիւղը պատկերացնելու արժանիքով: Պահպանողական, աւանդա – պաշտ եւ պատուախնդիր:

Այս պատկերացումը հեղինակը կը կա-տարէ ճարտար ձեւով՝ տիպարներու հո-գեբանութեան բացայայտման ճամբով: Պատմուածքին գլխաւոր հերոսներուն՝ նրբօրէն սկսող եւ հասունցող, միջավայ-րին հետ օրկանապէս ձուլուող եւ բնա-կան ելեւէջներով իր հանգրուանին հաս-նող գոյգի մը սէրը, նոյն միջավայրին «բարոյական» պարտադրութիւններուն իսկ հետեւանքով, փոխանակ երջանիկ եւ կայուն ընտանիքի մը հաստատման դրաւականը դառնալու, կը ստանայ ող – բերգական վերջաւորութիւն:

Ողբերգական սիրավէպ մը ուրեմն, որուն միջոցով Միրզէ կը յաջողի ըն – թերցողին ուշադրութիւնը սեւեռել հնա-մենի «աշխարհ»ի մը վրայ՝ իր մութ ու լուսաւոր էջերով:

Այս յաջողութեան իր նպաստը կը բե-րէ հեղինակին լեզուն, որ բնաշխարհիկ ոճ մը ունի անտարակոյս: Արդարեւ, լեզուի խորտուբորտութիւնները, որոնց մէջ տեղ-տեղ կը զգացուի ժողովրդական հիւթեղ խօսքին բոյրը, ինչպէս նաեւ լեզ-ուի պատկերաւորութիւնը այս պարագա-յին օժանդակ լծակ կը դառնան գաւառի կեանքի մէկ պատառիկը ներկայացնելու անոր ձգտումին մէջ:

Հատորին մնացեալ էջերը յուշագրու-թեան տպաւորութիւնը կը ստեղծեն. ար-դարեւ հո՛ն է հեղինակը իր կեանքով — անապատէն մինչեւ գերմանական հիւան-դանոց իբրեւ վիրաւոր գերի, մինչեւ ֆրանսական քաղաքի թոհուբոհ՝ իր ա-տանդական Հայու առօրեայով:

Ու եթէ այս էջերուն շատ յաճախ կը պակսին արուեստի պահանջը գոհացնող տարրերն ու յատկանիշերը, այնուամե – նայնիւ, անոնք ունին առանձնայատկու-թիւնը ներկայացնելու սերունդի մը ա – ռօրեան իր հայկական շրջագիծին մէջ: Այսպէս, հայ մարդն է հո՛ն, իր Հայու մտահոգութիւններով, վաղուան իր լա – ւատեսութիւններով, օրը օրին իր աչքին առջեւ արձանագրուող տեղատուութիւն – ներով եւ մակընթացութիւններով: Ման-րանկարը Սփիւռքի կեանքին:

Եւ ասիկա նկատելի կէտ մըն է անկաս-կած, որ կը խօսի ի նպաստ հեղինակի գրչին:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) «Կամուրջէ կամուրջ», հեղ. Միսաք Միրզէ, 280 էջ, տպ. Պէյրութ, 1970:

ՆՈՐԻԼՍԿ ՔԱՂԱՔԸ

«Գարուն»ի այս տարուան Յունիսի թի-ւին մէջ, որ նոր ստացանք, ճարտարա – գէտ Վազգանուշ Մուսիկեան ուրախալի յայտնութեան մը մասին կը խօսի — հեռաւոր Սիպերիոյ մէջ, ցրտաշունչ վայրի մը վրայ կառուցուած է Նորիլսկ քաղաքը հայ երկու ճարտարապետներու նախա – գիծերով, 1939ին, երբ այս վերջինները՝ ծանօթ ճարտարապետներ Միքայէլ Մազ-մանեան եւ Գէորգ Քոչարի, իրենց ա – րընդակից հազարաւորներու նման հեռա-ւոր սառնամանիքներ աքսորուած էին:

… Հասնելով ընդարձակ հրապարակ մը, ես ներքին հրճուանք մը կ'ունենամ: Անդրբեւեռային քամին կարծես մի ան-գամէն կը դադրի եւ չուրջս կը ծաւալի արեւավառ հարաւի ջերմութիւնը: Պատ-ճառը հրապարակը երիզող գեղեցիկ շէն-քերն էին, որոնք իրենց կամարակապ պատուհաններով կարծես կը ժպտէին եւ ինծի հետ կը խօսէին մայրենի լեզուով: Կը նայիմ եւ չեմ հաւատար աչքերուս: Արդեօք ես չե՞մ տեսած այս քաղաքը, այնքան որ ծանօթ ու հարազատ կը թուի ինծի ան:

Գաղտնիքը պարզուեցաւ յաջորդ օրը, երբ գործի վկայականը ձեռքս մտայ Նա-խագիծի հիմնարկութիւնը: Իմանալով, որ Երեւանէն եկած եմ, հիմնարկութեան ընկերները չափէն աւելի ուրախացան եւ սկսան հարցուփորձի: Իսկ առաջին հար-ցումը հետեւեալն էր.

— Դուք կը ճանչնա՞ք Միքայէլ Մազ-մանեանն ու Գէորգ Քոչարը: Պէտք է որ ճանչնաք, հիանալի ճարտարապետներ են եւ մեծ գործ կատարած են մեր քա-ղաքի հիմնադրութեան եւ կառուցումի առաջին տարիներուն մէջ: Երբ վերադառնաք՝ ջերմ ողջոյններ փոխանցեցէք անոնց:

Ես անմիջապէս յիշեցի հրապարակին եւ քանի մը փողոցներու մէջ տեսած շէն-քերը, ու ինծի համար պարզ դարձաւ, թէ ինչու անոնք այդքան հայկական ոճ, այնքան արեւային ջերմութիւն ունէին:

Բայց այժմ ուրիշ գաղտնիք կը յուզէր զիս. ինչո՞ւ յատկապէս հայ ճարտա – րապետներն են հիմնադրել Նորիլսկ քա-ղաքը, արդեօ՞ք մօտակայ վայրերու մէջ ուրիշ ճարտարապետներ չկային:

Այս հարցին պատասխանը ստացայ ի-րենցմէ, Երեւանի մէջ:

… 1939 թուական: Ցրտաշունչ տուն-դրա: Այսօրուան Նորիլսկէն երկու քիլո-մեթր հեռաւորութեան վրայ տարածուող ամայի, ձիւնածածկ հարթավայրը հա – ւաքուած են լաւագոյն ճարտարապետնե-րը: Ա. Զաւենեագի, որ այն ժամանակ «Կոմբինատի դիրեկտորն» է, կը յայտնէ նոր քաղաք մը շինելու որոշումը: Լուրջ հարց է, դժուար եւ պատասխանատու խնդիր. ոչինչէն պէտք է ստեղծել նոր քաղաք:

Գերմանացի ծանօթ ճարտարապետ – քաղաքաշինարար Գուրթ Մայրեր կը հրաժարի մասնակցիլ գործին: Այդ գոր-ծը կը յանձնուի ճակատագրի դիպուա – ծով հայրենիքէն հեռու գտնուող Միքա-յէլ Մազմանեանի եւ Գէորգ Քոչարի եւ ուրիշ եօթը ճարտարապետներու: Անոնք պէտք է կազմէին քաղաքին յատակագի-ծը: Սակայն ո՞ւրկէ սկսիլ եւ ի՞նչպէս սկսիլ: Բոլորն ալ կը պատկերացնէին գործին դժուարութիւնը — դաժան ցուրտ, զօրաւոր քամի, բուք, տեւապէս սառած հող, բեւեռային ցերեկ եւ գիշեր:

Դաժան կլիմային չդիմանալով՝ շատեր հրաժարեցան գործէ: 1939 Նոյեմբեր 2ին յանձնաժողովին ներկայացուեցաւ քա – ղաքի երկու նախագիծ, որոնք կազմուած էին երկու հայ ճարտարապետներուն կողմէ: Անոնց զեկուցումը մեծ տպաւո – րութիւն թողուց ներկաներու վրայ եւ արժանացաւ ընդհանուր հաւանութեան:

Սկսաւ նոր քաղաքի կառուցումը: Մի-քայէլ Մազմանեան նշանակուեցաւ քա – ղաքի յատակագիծը վարող խումբի ղե-կավար:

… Այո, հիմա հո՛ն՝ հեռաւոր Թայմի-րի մէջ, իր թեւերն է փռած նոր քաղաք մը, որուն հիմը դրած են Հայաստանի մէջ անուն վայելող եւ սիրուած ճարտա-րապետներ՝ արուեստի վաստակաւոր գործիչ Մ. Մազմանեան եւ Գ. Քոչար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. – ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Երիտասարդական այս կենսունակ միութիւնը յարաճուն վերելք մը արձանագրեց վերջին տարիներուն: Այսպէս՝ անդամներու թիւի յաւելում, ոտնագնդակի մրցաշարքի մէջ դասի բար-ձրացում, պաշտօնական մարմիններու գնահատանք, հոծ բազմութեան ներկա – յութիւն բոլոր մրցումներուն եւայլն. ա-սոնք զարմանք կը պատճառեն շատ շա-տերու:

Այժմ ամփոփ պատկեր մը — քսանեւ-երկու ախոյենական հանդիպումներու ընթացքին Հ.Մ.Ը.Մ.–Արծիւ արձանա – գրեց 12 յաղթանակ, 8 հաւասար կէտ եւ ունեցաւ երկու պարտութիւն, որով դասաւորման –մէջ ապահովեց երրորդ տեղը: Շնորհիւ իր երկու վարիչներուն՝ Գր. Ելքովանեանի եւ Վարդգէս Մրճոյ-եանի յամառ ջանքերուն ան յաջողեցաւ պարտութեան մատնել Մոնփելիէի խում-բը, որ ախոյենութեան տէր դարձած է Ֆրանսայի Ազգային Բաժակի մրցաշար – քին մէջ: Այս յաղթանակը ուղղակի ապ-շեցուցիչ էր:

Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Սեպտ. 20ին, Կիրակի ա-ռաւօտ, իր սովորական հաւաքավայրին մէջ: Ներկայ էին 68 անդամներ: Ժողո-վին բացումը կատարեց միութեան նա – խագահը՝ Րաֆֆի Նազարեան, որմէ ետք ընտրուեցաւ դիւանը հետեւեալ կազ-մով — ատենապետ Գր. Փիլիկեան, ատե-նադպիր Պօղոս Գալէնտէրեան:

Վարչութեան քարտուղարը՝ Ժան Ժաք Ղարիպեան գրաւոր ներկայացուց Միու-թեան մէկ տարուան աշխատանքներու պատկերը, որուն յաջորդեց նիւթական զեկուցումը գանձապահ Արզումանեանի: Յիշենք, որ ընդհ. մուտք արձանագրած է 63.680 ն. ֆ. իսկ ելք՝ 57.670, որով սնտուկը կը մնայ 6010 ֆրանքի գումար:

Ժողովը թեր ու դէմ կարծիքներէ ետք միաձայնութեամբ գնահատեց վարչու – թեան գործունէութիւնը:

Օրակարգի հարցերու քննութենէն ետք, որոնց ընթացքին տրուեցան համապա – տասխան որոշումներ, ժողովը վերըն – տրեց նախկին վարչութեան անդամները ներկայ տարեշրջանին համար եւս: Այս ձեւով իր գնահատանքը յայտնեց կա – տարուած կարեւոր գործին եւ ձեռք ձըգ-ուած յաջողութիւններուն համար:

ԳՐ. ՓԻԼԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Աննա Փավլովնա խնդաց եւ խոստացաւ զբաղիլ Փիէրով, որ իշխան Վասիլիին հօր կողմէն ազգական էր, այդ գիտէր Աննա Փավլովնա:

Մաքանքի քով նստած տարիքոտ կինը արտօրանօք ոտքի ելաւ եւ նախադուռին մէջ իշխան Վասիլիին հասաւ, դէմքէն անհետացաւ նախկին շինծու հետաքրքր-րութեան արտայայտութիւնը: Եւ անոր բարի եւ լացակումած դէմքը այժմ տագ-նապ եւ երկիւղ կ'արտայայտէր:

— Ի՞նչ պիտի ըսէք ինծ, իշխան, Պօ-րիսի վրայօք, ըսաւ իշխանին հասնելով: (Ան Պօրիսի անունը կ'արտասանէր ա-ռանձնապէս շեշտելով Ու-ի վրայ): Ես այլ-եւս չեմ կրնար Փեթերսպուրկ մնալ: Ըսէք, ի՞նչ լուր պիտի տանիմ խեղճ զա-ւկիս:

Հակառակ անոր որ իշխան Վասիլիյ դժկամակութեամբ եւ գրեթէ անքաղա – քավարութեամբ կը լսէր տարիքոտ կնոջ ան փաղաքշօրէն եւ սրտաշարժ կերպով ժպտեցաւ եւ բռնեց անոր ձեռքը:

— Բաւական է որ կայսեր բառ մը ըսէք եւ ահա զաւակս անձնապահ զօրքին մէջ կ'ըլլայ, յարեց:

— Հաւատացէք որ ձեռքէս եկածը կ'ը-նեմ, իշխանուհի, պատասխանեց իշխան Վասիլիյ, բայց ինծ համար դժուար է կայսեր խնդրել. խորհուրդ կուտայի ձեզ իշխանի Գոլիցինի միջոցով Ռումեանցե-ւին դիմել, այդ շատ աւելի խելացի բան կ'ըլլար:

Տարիքոտ կինը, իշխանուհի Դրուպեցք-քոյ կը կոչուէր, Ռուսիոյ ամէնէն ազնիւ ընտանիքներէն մէկն էր. սակայն այժմ խեղճ էր, շատոնց քաշուած բարձր շըր-ջանակներէն եւ իր նախկին բարեկամա-կան կապերը կորսնցուցած էր: Այժմ Փե-թերսպուրկ եկած էր իր միակ զաւակը անձնապահ զօրաց մէջ տեղաւորելու հա-մար: Միմիայն իշխան Վասիլիյը տես – նելու համար հրաւիրուեր եւ Աննա Փավ-լովնայի երեկոյթին եկեր էր, եւ լոկ այդ պատճառով դերկոմսին պատմութիւնը լսեր էր: Ան վախցաւ իշխան Վասիլիյի խօսքերէն: Երբեմնի գեղեցիկ դէմքին վրայ բարկութիւն երեւցաւ բայց վայր-կեան մը միայն տեւեց. նորէն ժպտեցաւ եւ աւելի պինդ բռնեց իշխանին ձեռքը:

— Լսեցէք, իշխան, ըսաւ, ես երբեք ձեզ չեմ դիմած եւ երբեք պիտի չդիմեմ, եւ երբեք չեմ յիշեցուցած ձեզ, ձեր ե-րախտապարտութիւնը հանդէպ հօրս: Բայց հիմա Աստուծոյ անունով կ'աղա – չեմ ձեզ, այս բանը զաւկիս համար ըրէք, ես ձեզ բարերար պիտի համարեմ, աւել-ցուց հապճեպով. ո՛չ, մի՛ բարկանաք, այլ խոստացէք: Ես Գոլիցինին գացի, մերժեց: Սուայէ լը պօն անֆան քը վու գ'ավէ գ'էթէ, ըսաւ ժպտիլ ջանալով, մինչ աչքերուն մէջ արտօսրը փայլեցաւ:

— Փափա, կ'ուշանանք, ըսաւ իշխա – նուհի Էլէնան, սիրուն գլուխը վայելուչ ուսերուն վրայ դարձնելով, որ դրան մօտ կը սպասէր:

Սակայն աշխարհի վրայ ազդեցութիւնը դրամագլուխ մըն է, որ պէտք է խնայել, եթէ ոչ կ'անյայտանայ: Իշխան Վասիլիյ գիտէր այդ բանը, եւ անգամ մը խորհեր էր որ եթէ բոլոր իրեն դիմողներուն հա-մար կայսեր խնդրէ, շուտով ինքնիրեն համար խնդրելու երես պիտի չունենայ: Ուստի շատ սակաւ կը գործածէր իր ազդեցութիւնը:

Սակայն իշխանուհի Դրուպեցքիի խօս-քերուն մէջ խղճի խայթ մը զգաց. կինը ճշմարտութիւնը կը յիշեցնէր: Արդարեւ ծառայութեան մէջ իր առաջին քայլերը անոր հօրը կը պարտէր: Ատկէ զատ ա-նոր վարուելակերպէն հասկցաւ որ ան այն կիներէն՝ մասնաւորապէս մայրերէն է, որոնք երբ մտքերնին բան մը դնեն, մինչեւ գլուխ չհանեն չեն հանդստանար, հակառակ պարագային պատրաստ են ա-մէն օր, ամէն վայրկեան դիմումներ ը-նել, մինչեւ իսկ սրտաշարժ տեսարան – ներ սարքել. այս վերջին մտապատկերը երկրայեցուց զայն:

— Յարգելի Աննա Միխայլովնա, ըսաւ իշխանը զգալի տաղտկութեամբ, ինծ հա-մար գրեթէ անկարելի է ձեր խնդրածը կատարել, բայց որպէսզի ապացուցանեմ ձեզ թէ որքան կը սիրեմ ու կը յարգեմ ձեր հօր յիշատակը, անկարելին պիտի ընեմ: Ձեր որդին անձնապահ զօրաց մէջ կը փոխադրուի. ահա ձեզ ձեռքս. գո՞հ էք:

— Իմ սիրելիս, դուք բարերար էք, ար-դէն ուրիշ վերաբերմունք չէի սպասեր ձեզմէ. ես գիտէի թէ որքան բարեսիրտ էք:

Իշխանը երթալ ուզեց:

— Սպասեցէք, երկու խօսք եւս: Դուք Միխայիլ Իլարիոնովիչ Կուտուզովի հետ մտերիմ էք, Պօրիսը առաջարկեցէք անոր իբրեւ աջակից զօրապետ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

ընկերները կը ծանուցանեն թէ ողբացեալին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ (Հոկտ. 10) ժամը 10,30ին Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Կը խնդրուի ներկայ իբրեւ մահազդ ընդունիլ:

Vous avez déjà entendu parler du

CLUB des JEUNES de l'UGAB

Vous avez peut-être participé à certaines de ses ACTIVITES
Vous voulez en avoir une idée plus précise
VENEZ donc vous joindre à la SOIREE Cinémathographique en COULEURS intitulée

« RÉTROSPECTIVE 70 »

Présentant nos — Voyages en France et à l'étranger
— Rallyes
— Week-end
— Diners-dansante
— Sports d'Hiver etc... etc...

Vendredi 16 Octobre à 20 h. 45 précises

à la Maison des CENTRAUX, 8, Rue Jean Goujon — PARIS (8e)
(Métro Alma Marceau ou Rond Point des Champs Elysées)

ENTREE GRATUITE

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20,30ին, Մշակոյթի Տուն: Զեկուցում՝ Սեւրի Ցիսնամեակի մասին:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 10 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻՍԻ.— Զաւարեան կոմիտէի հերթական ժողովը Հինգշաբթի (15 Հոկտ.) ընկեր Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Տեղերոնեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Պ. Պաղտասարեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի Հոկտ. 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՍԻՄՈՆ ՏԵՂԵՐՈՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Հաճի Յակոբեան (Նալպանդեան) եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր եւ մեծ-հօր նահատակ

ՀԱՅԿ ՏԱԻՈՒՏԵԱՆԻ

մահուան 55րդ եւ 1920ին Աստուածածնին ժամը 2ին նահատակուած Հաճի Յակոբեան եւ Տավուտեան գերդաստանին մանուկներու եւ աղջիկներու (18 հոգի) նաեւ ամուսնոյն եւ հօր Գրիգոր Հաճի Յակոբեանի 41րդ տարեդարձին առթիւ Հոկտ. 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն նահատակներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Ագըլեան եւ Ուզունեան ընտանիքները եւ անոնց բոլոր պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց տիկնոջ, զաւկին, հարսին եւ ազգականին՝

ՇԱՔԷ-ԺԱԳԼԻՆ ԱԳԸԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Ուզունեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի Հոկտեմբեր 18ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժեռմէի Թաղականութիւնը կուգայ ծանուցանել Թաղին եւ շրջանի հայրենակիցներուն թէ Կիրակի (11 Հոկտ.) ժամը 11ին, Թարգմանչաց տօնին, հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյ 39րդ տարեդարձի անուանակոչութեան առթիւ, երջանկայիշատակ Պալաքեան Սրբազանի, քահանայ հայրերու, Թաղական անդամներու, յանձնախումբի մահացեալ անդամներու յիշատակին:

Այս առթիւ մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում պիտի կատարուի: Անոնք որ կը փափաքին մատաղի ծախքերուն մասնակցիլ, թող հաճին դիմել Թաղականութեան:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէնի Կապոյտ Խաչի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները վերսկսած են Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 8էն. ժամը 13,30էն 14,30 նոր սրահին մէջ, Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ, թիւ 40:

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները արձանագրելու համար վերոյիշեալ ժամերուն:

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Արարատ Մարգարեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ զաւկին՝

ԱՆԱՀԻՏԻ

ծնունդը, Սեպտ. 22, 1970, Փարիզ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը, ողբացեալ Ժ. Տէր-Վարդանեանի թաղման առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի եղած հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Այրի Տիկին Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները 200 Ֆր., Տէր-Վարդանեան Վազգէն եւ զաւակները 100, Տէր եւ Տիկին Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները 100, Տէր եւ Տիկին Գլըճեան ընտանիք 100, Յակոբ Տոլպաշեան 100, Պուրվառ Օտտոյի Թաղականութիւն 100, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պաղտասարեան, .Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. Վարչ., Տէր եւ Տիկին Մահիկեան Գասպի, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան Ալպէր, Տէր եւ Տիկին Գօչակէօզեան Յովսէփ, Տէր և Տիկ. Մինասեան Բիւզանդ, Տէր եւ Տիկին Մինասեան Գալուստ, Տէր եւ Տիկին Գալուստեան Յովհաննէս, Տէր եւ Տիկին Միլտոնեան Զաւէն 50ական: Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէ 40, Տէր եւ Տիկին Հելվաճեան Նուպար, Տէր եւ Տիկին Նազարեան Րաֆֆի 30ական: Տէր եւ Տիկին Վարդանեան Վարդգէս 20, Տէր եւ Տիկին Ոսկեան Ժիրայր 30, Տէր եւ Տիկին Աւտոյեան Սիմոն, Պապիկեան Յակոբ ընտանիք, Նազաշեան Ն. ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Յովսէփեան Կարօ, Թիւթէլեան Կարապետ եւ Գրիգոր, Օհանեան Յովսէփ, Սարգիսեան Սերժ, Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբ, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Տորումեան Երուանդ, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Տէր եւ Տիկին Արզումանեան Ս. 20ական: Տէր եւ Տիկին Պապայեան Ալեքսան, Խսկիճեան Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան Արամ, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան Յարութիւն, Տէրտէրեան Ղազար, Տէրոյեան Յարութիւն, Պապուխեան Միսթիկ, Տիկին Ելքովանեան 10ական: Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեան Ար. 15 ֆրանք: (Ընդհ. գումար 1.635 Ֆր.):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կրընոպլէն Պ. Կարապետ Չիֆճեան խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 50-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հաճնոյ անմահ ութ հազար դիւցազներու հոգւոյն, 18 Հոկտեմբեր Կիրակի առաւօտուն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Յետ պատարագի հոգեճաշ եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Մէթրօ Քատէ:

Պիտի բանախօսէ Պ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն) եւ Պ. Ս. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (Մարսէյլէն):

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղերու կողմէ, 24 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 12-14 Ռիւ Սէն Պազիլ:

Հասոյթը պիտի յատկացուի Մշակոյթի Տան շինութեան:

Ճաշերը կը պատրաստուին Խաչուհիներու կողմէ: Ճաշագին 30 Ֆրանք:

ԾԱԽՈՒ Է

Պարապ տուն մը, զոր կարելի է տեսնել միայն Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրերը՝
28, Rue Jules Verne
SEVRAN 93

×

կամ գրել՝
LORENIAN
Villa Myrtil
83 ST. RAPHAEL

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ
Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԱՆԿԷՆԻ ՄԷՋ

Անկէնի հայկական դպրոցի դասերը վերսկսած են Շաբաթ օրերը Հոկտ. 3էն ի վեր, ժամը 14,30էն 17: Հասցէ՝
9, Bd. Sadi Carnot
« Cours Notre-Dame »
Enghien-les-Bains

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 14 Հոկտ. Չորեքշաբթի ժամը 15,30ին, Ազգ. Տան սրահը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Կիրակի Հոկտեմբեր 11ին կէսօրէ ետք ժամը 3ին Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Օրակարգ, խիստ կարեւոր որոշումներ:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ – ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ –
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 8ին

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL, Ministre d'Etat

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

Surprise-Party
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 10 ժամը 20ին

Samedi, 10 Octobre à partir de 20 h.

MAISON ARMENIENNE MARIE - NUBAR
57, Bd. Jourdan, Métro Porte d'Orléans

—— BAR ——

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 փր. Վեցամսեայ 50 փր
Արտասահման Տար. 115 փր Հատր 60

ՇԱԲԱԹ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 10 OCTOBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.936
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.936

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՆՉՑՆԵԼ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Հագուագիւտ ու խիստ շահեկան վաւերաթուղթ մըն է Մինաս Չերազի Հայաստան եւ Իտալիա խորագրով գրքոյկը, տպուած 1879ին Կ. Պոլիս, փոքրադիր 47 էջ:

Անկէ առաջ հրատարակած էր ուրիշ գրքոյկ մը՝ Թէ ի՛նչ շահեցանք Պերլինի վեհաժողովէն: Ցետագային լոյս ընծայեց Հայկական Հարցը:

Այս երեք հրատարակութիւններն ալ տեսակ մը հաշուետուութիւնն էին գործունէութեանը Հայկական Պատուիրակութեան, որ պատրիարք Ներսէս Վարժապետեանի կողմէ ղրկուած էր Եւրոպա:

Խրիմեան Հայրիկ եւ Մինաս Չերազ 1878 Մարտ 8/20 ճամբայ ելած էին Պոլսէն: Չերազ 1879 Յունուար 8/20ին սկսած է գրել իր յուշերը, իբրեւ կմախք ունենալով իր ուղեւորական օրագիրն ու պատրիարքին ուղղած քսանեւվեց հակիրճ նամակները: Գրած է ժամանակի գրաբարախառն լեզուով:

Իր յուշերը պիտի բաղկանային հինգ մասերէ: Այս առաջինին պիտի յաջորդէր երկրորդ մասը, որուն խորագիրը պիտի ըլլար Հայաստան եւ Ֆրանսա: Չենք կարծեր, որ լոյս տեսած ըլլան այս եւ յաջորդ մասերը:

Մինաս Չերազ ո՛չ մէկ յաւակնութիւն կը սնուցանէր: Համեստօրէն կը խոստովանի որ «Բիւզանդիոնի մէջ կեանքս երկու ատրիճան միայն ունեցած էր. ուսանող եղած էի, ապա ուսուցիչ. տեսած էի դպրոցներ միայն, եւ ոչ մի պաշտօնատուն նշմարած էի երբեք. դիւանագիտական ասպարէզն անծանօթ էր ինձ, որպէս աշխարհ անծանօթ էր Ադամի, երբ սա դրախտին մէջ էր դեռ» (Հայաստան եւ Իտալիա, էջ 28):

Ըստ իրեն, առաջին հայ պատուիրակութիւնը Եւրոպա ուղեւորելով բարոյական օգուտ ընձեռած է ազգին:

Ո՞րն էր այդ օգուտը:

«Երբ գնացինք Եւրոպա, կը գրէ տեսանք, ոչ առանց մորմոքի, թէ Հայութիւնն անծանօթ մնացած է նմա բոլորովին»:

Եւրոպացիք պատմութեան գրքերէն կը ճանչնային Յոյները: Սակայն եւրոպացի պատմիչները չեն աւանդեր հայ ազգի պատմութիւնը եւ գրեթէ չեն յիշատակեր հայ անունը:

«Այլ կը յուսայինք Մխիթարեաններն եւ ուրիշ հայ կամ հայագէտ հրատարակիչներ ծաւալած լինէին տեղեկութիւններ Արարատի հին ժողովուրդին վրայ, եւ բնաւ չէինք երեւակայեր թէ, երբ հայ անունն արտասանէինք, Եւրոպա մեզ պիտի նայէր ապուշ աչքերով եւ պիտի նրգէր գուշակել թէ ո՛ւր էր մեր հայրենիք, հին աշխարհի՞ն մէջ թէ նորին: Մի դառն փորձառութիւն գումեց մեզ թէ կը սխալէինք. համոզուեցանք թէ այդ հեղինակներ աշխատած էին մասնագէտին համար միայն, որ մի անշան փոքրամասնութիւն կը ձեւացնէ ամէն ազգի մէջ: Ժողովուրդն անտարբեր մնացած էր մի ցեղի աղէտ ոյր գոյութիւնն իսկ անծանօթ էր նմա» (Անդ, էջ 10):

Չերազ կը յիշէ Վիկտոր Լանկլուան, «Կոզմոս» հայագէտը, որ երկու մեծ հատորներով հրատարակած էր հայ պատմիչներու ֆրանսերէն թարգմանութիւնը եւ այլ ուսումնասիրութիւններ Հայոց մասին Փարիզի եւ Վենետիկի մէջ:

Գիտէ առարկեն թէ, կ՚ըսէ, անոր պէս կան անշուշտ եւրոպացի հայագէտներ, որոնք կը մշակեն եւ կը տարածեն մեր լեզուն ու գրականութիւնը, որով օտարները գաղափար կը ստանան մեր վրայ:

«Կը պատասխանեմ թէ հայագէտ չտեսանք բնաւ Եւրոպայի մէջ եւ չլսեցինք թէ կան անձեր որք հմուտ են մեր լեզուի: Ո՞ւր են այն հայագէտներ, որովք կարենան պանծալ Իտալիա, Անկլիա, Ալեմանիա, Աւստրիա եւ ուրիշ երկիրներ, որք կը պանծան յունագէտներով»:

Այդ օրերուն Փարիզի Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու վարժարանին հայերէնի դասախօսն էր բազմավաստակ Էտուար Տիւլորիէ, որ լոյս ընծայած է «Խաչակիրներու Պատմութեան Հաւաքածոյ»ին Հայկական վաւերաթուղթերու Ա. հատորը եւ այլ հայագիտական արժէքաւոր երկեր:

Չերազ ստուգեր է, որ աղնիւ բանասէրը երկու ֆրանսացի աշակերտ միայն ունէր, մին ծեր, միւսը երիտասարդ: «Ծերն կը մրափէր ընդհանրապէս, եւ հաւանապէս չպիտի կարենայ աւարտել հայ լեզուի ուսումն. իսկ երիտասարդն կ՚երազէր զուցէ երրորդ հիւպատոսութիւնն»:

Բազմաթիւ Եւրոպացիներ ճամբորդած են արեւելքի մէջ եւ հրատարակած իրենց տպաւորութիւնները, — ինչպէս Ֆրանսացիներ Շարտէն, Թուռնըֆոր, Թավէրնիէ, Թէվնոյ, Շառլ Թէքսիէ, Շաթոպրիան, Լամարթին, Ժէրար տը Ներվալ, Կիւսթավ Ֆլօպէր, Վիկտոր Լանկլուա եւայլն:

Մեր պատուիրակները կը յուսան եղեր, որ «ուղեւորութիւնն Եւրոպացիին ծանօթացուցած լինէր Հայութիւնն»:

Սակայն Չերազ ցաւօք սրտի դիտել կուտայ.

«Անձնական փորձառութիւնն յայտնեց մեզ թէ կը սխալէինք չարաչար: Յոյժ սակաւաթիւ են այն եւրոպացի ուղեւորներ որք շրջած լինին Հայաստանի մէջ: Նոքա տեսած են սովորաբէս Կոստանդնուպոլիսն եւ ուրիշ մարդաշատ կեդրոններ, ուր անցորդին համար դժար է որոշել հայն օտարէն, զի ի՛նչ տարբերութիւն ունիմք Թուրքէն, Յոյնէն կամ ուրիշէն, քանի որ կորցուցած եմք մեր ազգային յատկանիշներ եւ օտարի կաղկին եղած եմք ամենուրեք»:

Գալով Եւրոպա այցելող Հայերուն, անոնք իբրեւ առեւտրական կամ զբօսաշրջիկ ո՛չ մէկ «ազգային նպատակ» ունեցած են: Ընդհանրապէս անոնց փափաքն է եղած շահիլ կամ զբօսնուլ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՂՏՆԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆրանսայի Նախագահը, որ ինչպէս գրած էինք երէկ, Հինգշաբթի առաւօտ Մոսկուայէն Բայկոնուր կը մեկնէր, խորհրդային այերանաւերու եւ հրթիռներու այդ մեծ կեդրոնին մէջ ականատես եղաւ այերանաւի մը արձակման: Արձակուած արուեստական արբանեակը պիտի ծառայէ գիտական նպատակներու:

Աւելցնենք այս առթիւ, որ վերոյիշեալ կայանը խիստ գաղտնի է, եւ ցայսօր մէկ օտար անձնաւորութիւն առիթն ունեցած էր այցելելու — Տը Կոլ 1966ին:

Ցամենայն դէպս Թաս գործակալութիւնը ոչ մէկ յիշատակութիւն կատարեց Փոմփիտուի Բայկոնուր ներկայութեան մասին:

Նախագահը ունեցած է նաեւ խօսակցութիւններ խորհրդային վարիչներու հետ, քանի որ Բրեժնեւ, Կոսիգին եւ Պոդգորնի Բայկոնուր մեկնած էին միեւնոյն ժամանակ: Արդէն Փոմփիտու Մոսկուայի մէջ դիտել տուած էր, թէ անհրաժեշտութիւն նկատուած է երկուստեք խօսակցութիւնները շարունակելու:

Այս խօսակցութիւնները կը մնան գաղտնի, քանի որ ոչ մէկ լրագրող հնարաւորութիւն ունեցած է մեկնելու խորհրդային այերանաւերու կեդրոնը եւ, միւս կողմէ, ցարդ ոչ մէկ պաշտօնական զեկուցում տրուեցաւ մամուլով կամ ձայնասփիւռով:

Քաղաքական շրջանակները, բնականաբար, կարգ մը դուշակութիւններ կը կատարեն այս գաղտնի խօսակցութեանց նիւթի մասին:

Այսպէս կ՚ենթադրուի, թէ Ֆրանսա Խորհ. Միութեան հետ պիտի կնքէ կաբեւոր համաձայնագիր մը, որով պիտի ընդլայնուի երկու երկիրներու տնտեսական, թէքնիք եւ մշակութային կապը: Այս համաձայնագիրը, Տը Կոլի 1966ի ստորագրած համաձայնագրին նման, պիտի ունենայ քաղաքական նշանակութիւն մըն ալ, քանի որ կողմերը պիտի խոստանան խորհրդակցիլ քաղաքական միջազգային հարցերու շուրջ: Ցարդ այս կէտը անհրաժեշտ չափով չէր գործադրուեր, յատկապէս Մոսկուայի կողմէ:

Հաւանական կը նկատուի նաեւ, որ Մոսկուա երաշխիք տուած ըլլայ Փարիզի տնտեսական մրցակցութեան մը մասին: Այս կապակցութեամբ կը յիշեցուի, որ Դաշնակցային Գերմանիա շատ աւելի մեծ տոկոսով փոխանակութիւն կատարած է Խորհ. Միութեան հետ, քան Ֆրանսա, Օգոստոսին: Ֆրանսական ճարտարարուեստի ներկայացուցիչներ ապահովաբար նոր շուկայի կարելիութիւններ ստեղծեն Խորհ. Միութեան մէջ:

Նոյն շրջանակներու համոզումով, Մոսկուա եւրոպական եւ յատկապէս գերմանական հարցին մասին եւս երաշխիք տայ Փոմփիտուի, թէեւ Պերլինի խնդրին մէջ Մոսկուայի եւ Փարիզի տեսակէտները նոյնը չեն:

Ցամենայն դէպս պէտք է սպասել խօսակցութեանց աւարտին, ունենալու համար ճշգրիտ տուեալներ:

Ուրբաթ օր Ֆրանսայի Նախագահը կը մեկնէր Նովոսիպիրսկ, որ Բայկոնուրէն 200 քիլոմեթր հեռու է: Տիկին Փոմփիտու Հինգշաբթի օր Նովոսիպիրսկի մէջ ներկայ կ՚ըլլար օփերայի մէջ տրուած բեմապարի երեկոյթին:

Աւելցնենք, որ Ֆրանսայի Նախագահը «բախտաւոր» կը նկատուի, քանի որ այս օրերուն ջերմաստիճանը –15 է միայն, երբ ընդհանրապէս –20 աստիճան կ՚ըլլէ:

ՆՈՊԷԼ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ
ՍՈԼԺԷՆԻՑԻՆԻ

Շուէտիոյ Ակադեմիան յայտարարեց անցի օր թէ Հոկտ. 8ին պիտի որոշէ գրական մրցանակը, մինչ ընդհանրապէս այդ ընտրութիւնը կը կատարուի Հոկտեմբերի երրորդ Հինգշաբթին: Այս ձեւով, Ակադեմիան կ՚ուզէր վերջ դնել էքսփրէսին թերթին «պայքարին», ի նպաստ Սոլժէնիցինի: Թերթը կը մեղադրէր ակադեմականները որոնք միշտ հրաշակ ունեցող գրագէտներ կը վարձատրեն եւ յոյս կը յայտնէր որ կը սրբագրեն իրենց գործած սխալը, 1965ին, Նոպէլի մրցանակը տալով «պաշտօնական» գրագէտ՝ Շոլոխովի:

Սոլժէնիցին գրագէտ մըն է որու ոչ մէկ գործը տպուած է իր երկրին՝ Խորհ. Միութեան մէջ, առանձին հատորով: Գրութիւնները ցրուած են զանազան պարբերականներու մէջ, ոմանք ալ տպուած են արտասահման: Ծնած 1918ին, Սոլժէնիցին նախ գիտուն է (գիտութեանց լիսանսը ստացած է Ռոսթովի համալսարանը): 1945ին ութ տարի արգելափակման դատապարտուած է քննադատած ըլլալով Սթալինը եւ իր պատիժը կրած ատենն է որ քանիցրով վարակուած է:

1956ին ազատ արձակուած է, իսկ 1957ին վերապատուուած է Գերագոյն Ատեանին կողմէ դատաւորներուն առջեւ բարձրաձայն կարդացած ըլլալով իր ծանօթ գրութիւնը՝ «Իվան Դենիսովիչի մէկ օրը»:

Սոլժէնիցին անցեալ տարի արտաքսուեցաւ Գրողներու Միութենէն ի բացակայութեան: Ծանր նամակ մը գրկեց, ուր կը շեշտէր ի մէջ այլոց. «Ժամանակն է յիշելու որ մարդկութեան կը պատկանինք եւ թէ մարդիկ բնականօրէն պէտք է ազատ ըլլան»:

Քաջ գրագէտ, ուղիղ նկարագրի տէր, անոնցմէ չէ որոնք կ՚ուզեն գաղտնի ճամբաներով ձեռագիր ղրկել արտասահման, տպուելու համար: Ընդհակառակն ինք կ՚ըսէ թէ կը գրէ իր ժողովուրդին համար եւ քաջութիւնն ունի ըսելու ճշմարտութիւններ որոնք հաճելի չեն Մոսկուայի «ուղղափառներուն»:

Զուիցերացի փաստաբանի մը յանձնած է արտասահմանի իր շահերը պաշտպանել, որովհետեւ կասկած ունէր թէ խորհրդային ոստիկանութիւնը ինք կազմակերպած է իր գործերուն տարածումը արտասահմանի մէջ, զինքը վարկաբեկելու համար:

Իր ծանօթ գրութիւններն են՝ Լը Փավիյոն տէ քանսէրէօ, Լը Փրըմիէ Սէրքլը: Մեծ արձակագիր մըն է, որու Նոպէլի մրցանակ ստանալը կը պատուէ Սթոքհոլմի Ակադեմիան:

Ցայտարարած է թէ ուրախ է եւ տրամադիր է Սթոքհոլմ երթալու մրցանակը ստանալու համար, եթէ միայն իրմէ կախում ունենայ:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.—

Հալէպէն Հայր Յովհ. Վրդ. Դերձակեան, որ Վենետիկ կը փոխադրուի ստանձնելու համար Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանի տեսչութիւնը:

Հայր Խորէն Վրդ. Տիկիզեան, որ Պուէնոս–Այրէսէն կուգայ ստանձնելու համար Սեւրի Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի տեսչութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՏՄՈՆ ՄԻՇԸԼԷ, Մշակութային Հարցերու նախարարը, որ ուղեղային կաթուած ունեցած էր վերջերս, մեռաւ Ուրբաթ առտու: 71 տարեկան էր:

ՀԱՆՕՅ «ո՛չ» պատասխանեց Նիքսընի խաղաղութեան առաջարկին, որ կը բաղկանար հինգ գլխաւոր կէտերէ: Փարիզի մէջ Տիկին Պին եւ Թիւյ, Հիւս. Վիէթնամի ներկայացուցիչները, յայտարարեցին, թէ Ամերիկա կ՚ուզէ «օրինականացնել յարձակումը»: Ամերիկեան քաղաքական բոլոր շրջանակները՝ հանրապետական եւ դեմոկրատ, ինչպէս նաեւ Լոնտոն գոհունակութեամբ վաւերացուցին Նիքսընի առաջարկը: Ու Թան «նկատելի» առնուելիք կէտեր նշմարած է:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ պետական հարուածին զոհ գացած են 15 անձեր: Զօր. Թորէզ, որ ձախակողմեան զինուորական մըն է, յաջողած է տէր դառնալ իշխանութեան: Գիւղացիական, ուսանողական եւ բանուորական շրջանակները զօրավիգ կը կենան զօրավարին:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ԴԺՈՒԱՐԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Դժուարին պայմանները, որոնց մէջ լոյս կը տեսնեն Սփիւռքի հայ թերթերը, պէտք չէ յուսահատութեան եւ աւաղումի մղեն զանոնք կեանքի կոչող կուսակցութիւնները, զանազան միութիւնները եւ կամ անհատները: Ընդհակառակն, որքան աննպաստ դառնան պայմանները, այնքան պարտաւոր են մտածելու եւ գտնելու միջոցը՝ իրենց խօսքը հասցնելու համար աւելի մեծ թիւով ընթերցողներու. բայց մանաւանդ պարտաւոր են քննելու, թէ ի՞նչ պէտք է ընել, որպէսզի ընթերցողները դառնան գործակիցները հայ մամուլին կեանք տուողներուն եւ ինքզինքնին ներարկեն զօրակոչի, դառնան գինուորեալները հայ մամուլի հետապնդած նպատակներուն եւ արծարծած գաղափարներուն տարածման:

Նման հարցի մը քննութիւնը չի կրնար առաջնորդել ընդհանրական տարազներու. իւրաքանչիւր գաղութի տեղական պայմանները, ընթերցողներուն մակարդակը, հետաքրքրութեան մարզերն ու ասոր ճանը նկատի առնելու պարտաւորութիւնը կ'ընէ այնպէս, որ հաւանաբար տարբեր ձեւեր ու միջոցներ գործածուին առաջադրուած նպատակի իրականացման համար: Ընդհանուր գիծեր սակայն կարելի է գտնել եւ նկատի ունենալ հիմնական քննութիւնը կատարած ատեն:

Զանգուածներն են, որ կը կարդան օրաթերթերը, զանգուածներուն հասնելու պարտաւորութիւնը պէտք է ունենայ օրաթերթը: Այս պարզ իրողութեան հաստատումով իսկ կը սկսի անշուշտ երկընտրանքը: Զանգուածները շատ պարզ պահանջներ ունին եւ հետաքրքրութեան ընթացիկ սահմաններ: Օրաթերթերու ընթերցողներուն մեծ մասը կը հետաքրքրուի, ամէն բանէ առաջ, իր առօրեայ կեանքին հետ կապ ունեցող անմիջական խնդիրներով, — մահեր, ամուսնութիւններ, արկածներ, ժամանումներ, մարդական անցուդարձը, իր ամէնօրեայ կեանքին հետ կապ ունեցող օրէնքներ, հրամանագիրներ, զանազան ձեւի կարգադրութիւններ. ապա կը հետաքրքրուի իր բնակած երկրին կամ նահանգին մէջ տեղի ունեցող քաղաքական իրադարձութիւններով, — երեսփոխանական ընտրութիւններ, նախագահական ընտրութիւններ, կառավարութեան յարաբերութիւնները դրացի երկիրներուն հետ — ապա, լայնցնելով հետաքրքրութեան շրջանակը, ընդհանրապէս միջազգային քաղաքական անցուդարձերով: Ազգային կեանքը եւս կը հետաքրքրէ ընթերցողները անշուշտ, միշտ ընթացիկի սահմաններուն մէջ. կամ բացառիկ պարագաներու, երբ այդ ազգային կեանքը կ'ալեկոծուի արտաքին ոգոշ միջամտութիւններու եւ հալածանքներու ատեն, նաեւ ոչ ընթացիկ մօտեցումով, աւելի չեշտուած ազգային հետաքրքրութեամբ մը:

Հայ մամուլը չի կրնար բաւարարուիլ միայն այս պահանջներուն գոհացում տալու առաքելութեամբ: Որքան գոհացում տայ այս հետաքրքրութեանց, այնքան աւելի անմատչելի պիտի ըլլայ զանգուածներուն. այդ պարագային սակայն ան պիտի դառնայ առեւտրական զուտ պահանջներով լոյս ընծայուող մամուլ որուն մտահոգութիւններուն մէջ տեղ չէ գտած իր ընթերցողներուն համար ճամբայ բանալու հիմնական առաքելութիւնը, զանոնք առօրեայ կեանքէն դուրս բերելու, մղելու որ հետաքրքրուին ընթացիկէն տարբեր, ամէն օր տեսանելի չեղող իրականութիւններով, իրադարձութիւններով:

Եթէ սակայն, օրաթերթային հանգամանքները մոռնալով, հայ թերթը ինքզինք ամբողջովին նուիրէ հայ ժողովուրդի հիմնական մտահոգութեանց արծարծման, միջազգային կեանքի մէջ տեղի ունեցող ընկերային, տնտեսական, քաղաքական հոլովոյթներուն, որոնք իրենց արձագանգումը պիտի ունենան, ուշ կամ կանուխ, հայ կեանքէն ներս, եւ անտեսէ զանգուածներու ընթացիկ պահանջները, այդ պարագային իր ընթերցողներուն մեծ մասին գոհացում տուած չըլլալով, կը սկսի կորսնցնել զանոնք: Նոյնը կը պատահի, եթէ իր գործածած լեզուն, ոճային դարձուածքները ըլլան այն դժուարահասկնալի, որ ընթերցողը չկարենայ հետեւիլ հեղինակի կամ խմբագրին կողմէ արտայայտուած մտածումներուն:

Զանգուածներուն գոհացում տալու հրամայականը կը տկարացնէ առաջնորդելու կոչումին իրականացման աշխատանքը. եթէ զանգուածներուն գոհացում չտրուի, զանգուածները կը դադրին թերթին հետեւողներ ըլլալէ եւ առաջնորդելու պարտաւորութիւնը բնաւ կարելի չըլլար իրականացնել:

Այս երկընտրանքին մէջ յաւիտեան մընալ կարելի չէ անշուշտ եւ կարիք ալ չկայ ծայրայեղ մօտեցումներու: Հարկ է գոհացնել ե՛ւ մէկը, ե՛ւ միւսը: Ասոր համար պէտք է նպատակադրել ընթեր- ցող զանգուածներու հետաքրքրութիւննե- րու զոհացման ոճի փոփոխութիւնը աստիճանաբար: Ընթացիկ պահանջները գոհացուցած ատեն իսկ հայ մամուլը պարտաւոր է հիմնովին տարբերելու առեւտրական մամուլներէն, որոնք կը գործածեն արտայայտութեան այն տեսակի ձեւեր, որոնք կը գրգռեն ամենահասարակ բնազդները մարդուն եւ կը մղեն զայն գնելու այս կամ այն թերթը:

Միւս կողմէ, Սփիւռքի հայ մամուլը պարտաւոր է գրեթէ ամէն օր մղելու իր ընթերցողները մտածելու համայն Հայութիւնը հետաքրքրող, համայն Հայութեան ներկային եւ ապագային հետ կապ ունեցող խնդիրներու մասին, համայն մարդկութեան տագնապներուն մասին: Այդ բոլորը սակայն, միշտ դիւրահասկնալի լեզուով ու ոճով, որպէսզի կարելի ըլլայ հասնիլ բոլորի մտային աշխարհին եւ մղել բոլորը ինքնաբերաբար դառնալու զինուորեալները առաջադրուած նպատակներուն:

Պէտք չէ մանաւանդ մոռնալ սերունդներու իրարու յաջորդելը, նոր սերունդներու տեւական ներկայութիւնը եւ անոնց առջեւ բարձրացող նորանոր հարցերը:

Տարիքին հետ կը կազմաւորուի մարդը եւ իր երիտասարդական մղումները, յախուռն արտայայտութիւններն ու արմատական պահանջները կը չափաւորուին, կը գտնեն իրենց հունը: Այդ չի նշանակեր թէ երիտասարդութեան մղումներն ու պահանջները ամբողջովին աւելորդ եւ ժամանակաւոր երեւոյթներ են: Նոր եւ հին սերունդներու մշտնջենական բախումներէն կը ծնին նոր գաղափարները, որոնք շուտով կը սկսին կապուիլ հինին, նմանիլ հինին, սակայն նրբերանգներով մը գէթ կ'ըլլան տարբեր հինէն, եւ այդ նուրբ երանգն է, որ կը կազմէ նոր հաբտութիւնը մարդուն: Օրաթերթային մամուլը, երբ կը խմբագրուի ընթերցողներէն միմիայն հասուն տարիքի մարդոց համար, կը կորսնցնէ երիտասարդութիւնը, որ, անծանօթ այսօր՝ օտար լեզուներու, կը մղուի օտար թերթերու ընթերցողը դառնալու և կը դադրի հայ թերթի ընթերցող ըլլալէ: Պէտք է նկատի ունենալ այս իրողութիւնը տեւաբար, որովհետեւ ամէն օր նոր սերունդ մը կը հասնի ընթերցանութեան տարիքի ձեռք կ'առնէ իր շրջանի հայերէն օրաթերթը, ատեն մը կը կարդայ եւ ապա կրնայ պատահիլ որ դադրի մնայուն հետեւողը ըլլալէ: Պէտք է տեւաբար գոհացում տալ նոր սերունդներու հետաքրքրութեանց, արթնցնել նաեւ անոնց մտածելու եւ դատելու կարողութիւնը, միշտ պահելով անհրաժեշտ ոճը, որ պիտի տարբերէ լուրջ մամուլը շահագործման մամուլէն:

Թերթերը, եթէ խմբագրուին միմիայն երիտասարդութեան համար, այդ պարագային միջին տարիքի, հին սերունդի ընթերցողներն են որ, բաւարարութիւն պիտի չստանան եւ զանոնք կարելի պիտի չըլլայ առաջնորդել դէպի նպատակը: Գոհացում պէտք է տալ երկուքին ալ:

Բայց մանաւանդ անհրաժեշտ է այնպէս ընել, որ օրաթերթին հաւատարիմ դարձած ընթերցողները մասնակից դառնան երիտասարդութիւնը հայ թերթին կապելու հետեւողական աշխատանքին, եւ ինքնաբերաբար մղուին իրենց զաւակներուն ներկայութեան բարձրաձայն կարդալու թերթի այն յօդուածները, խմբագրականները, որոնք ճամբայ կը բանան, ճամբայ ցոյց կուտան:

Այս բոլորին համար անհրաժեշտ է, որ գոյութիւն ունեցող թերթերու խմբագիրները, վարիչ մարմինները, տեւական եւ վերանորոգուող քննութիւններու նիւթ դարձնեն մամուլի պարտականութեան եւ կարելիութեանց հարցերը, եւ իրենք բոլորանձնեն ամէն բանէ առաջ յաւելեալ ճիգ եւ տեղի չտան առօրեայի կլանող հոսանքին, կարենան թիավարել դէպի առաջադրուած հիմնական նպատակները:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»Ի

ԹՂԹԵԼՈՎ ԱՆՑԵԱԼԻ ԷՋԵՐԸ

ՆԻԿՈԼԱ Բ. ՑԱՐԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍ

1914 Նոյեմբեր 26ին, Նիկոլա Բ. ցարը առաջին անգամ ըլլալով կ'այցելէ Թիֆլիս, ուր կը մնայ մինչեւ Նոյեմբեր 29: Ապա յաջորդաբար կ'այցելէ Կարսի բերդը, Սարըղամիշ եւ Դեկտեմբեր մէկին վերադառնալով Թիֆլիս՝ կը մեկնի Ռուսիա:

Թիֆլիսի մէջ ցարը կ'այցելէ զանազան ազգերու մայր եկեղեցիները եւ մահմետականներու մզկիթը: Առաջին այցելութիւնը կը կատարէ Սիոնի տաճարը, հոնկէ՝ Հայոց վանքի մայր եկեղեցին:

«Վաղ առաւօտուանից, կը նկարագրէ «Հորիզոն», (1914 Նոյեմբեր 30) վանքի բակը, շրջակայքը, մերձաւոր փողոցները, տների պատուհաններն ու պատշգամները լեփ-լեցուն տեղ էր բռնել բազմատարր հասարակութիւնը: Հայ դպրոցների աշակերտ – աշակերտուհիները, մանկավարժական ու հոգաբարձական կազմերի գլխաւորութեամբ, շարքեր էին բռնել գլխաւոր դռնից մինչեւ եկեղեցու մուտքը: Այդտեղ էին խմբուել եւ հայ զանազան հասարակական հիմնարկութիւնների ու հաստատութիւնների ներկայացուցիչները:

Երբ արքայական աւտոմոբիլը մօտեցաւ վանքի դրան, ժողովուրդը միաձայն ոգեւորութեամբ բացագանչեց «կեցցէ, կեցցէ»: Ապա՝ երկար «ուռա»ների թընդիւնների տակ կայսրը բարձրագոյն շքախմբի ուղեկցութեամբ մտաւ վանքի բակը: Ցովնանեան դպրոցի աշակերտուհիները երգեցին «Տէ՛ր, կեցո՛ դու զկայսր»:

Վանքի բակում, տաճարի մուտքին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, շրջապատուած զգեստաւորուած հոգեւորականութեամբ, ներկայութեամբ Թեմիս առաջնորդ Մեսրոպ եպս.ի, դիւանապետ Բագրատ եպս.ի, զաւազանակիր եւ այլ վարդապետների, դիմաւորեցին Նորին Կայսերական Մեծութիւնը:

Թագաւոր կայսրը երկիւղածութեամբ համբուրեց խաչը, ապա շարականի երգեցողութեամբ մտաւ տաճար: Ամենայն

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Քեզի կը կրկնեմ ինչ որ ինքը ըսաւ:

— Ի՞նչ ըսաւ, տեսնենք:

— Երբ բացատրեցի թէ քեզի հետ էի՝ ըսաւ. «Հա՛, Շաւարշը, այո, հոս է եղեր եւ իմացայ որ հարուստ ու մանկամարդ այրի մը գլխէ հանելու վրայ է...». ահա ինչ որ ըսաւ:

— Ուրի՞շ, գոչեց Շաւարշ հետզհետէ վրդովելով:

— Ուրիշ՝ ոչինչ...

— Անկէ զատ ակնարկութիւն մը չըրա՞ւ իմ մասին:

— Ոչ, ոչ մէկ ակնարկութիւն:

— Եւ այս խօսքերը ըրած ատեն միւս ընկերը ի՞նչ դիրք բռնեց:

— Միւս ընկերը շատ չէր հետաքրքրուեր մեր խօսակցութեամբը:

— Իսկ դուն իմ մասին ի՞նչ խօսեցար:

— Ինչ որ կարելի է խօսիլ. գովեստ ըրի ու հիացումս յայտնեցի քեզի հանդէպ:

— Կ'աղաչեմ, կատակի ժամանակ չէ: Մեր նիւթական անձկութեան մասին խօսք ըրի՞ր:

— Այսինքն նիւթական անձկութեանս մասին խօսք ըրի:

— Իսկ ինծի համա՞ր:

— Ոչ, քու մասիդ արդէն շատ խօսեցանք: Ես իմ վիճակս բացատրեցի, ապագայ յոյսերուս վրայ խօսեցայ, ըսի թէ փայլուն գործ մը յաջողցնելու եկած եմ Պոլիս եւ ի վերջոյ ոսկի մը փոխ ուզեցի:

— Զոր Աշոտ իսկոյն տուաւ...

— Ոչ, խնդիրը այդքան դիւրին կերպով չեղաւ. Աշոտ ոսկի մը փոխ տալու չափ չունէր քովը, ուստի իր բարեկամին դիմեց որ իսկոյն եւ առանց դժուարութեան գնաց:

— Այնպէս որ փոխառութիւնդ Վահանէն կնքած եղար:

— Ոչ, ես պարտական մնացի Աշոտին ու Աշոտ ալ պարտական մնաց Վահանին:

— Եւ որովհետեւ դուն յաւիտեան պարտական պիտի մնաս Աշոտին...

— Աշոտ ալ պարտական պիտի մնայ Վահանին...

— Գոնէ այնպէս կ'ենթադրեմ:

— Ոչ, կը սխալիս. Աշոտ իր պարտքը պիտի վճարէ: Եւ թերեւս այս վայրկեանին վճարած է իսկ...

—Ի՞նչպէս, քանի որ դրամ չունէր քովը:

— Ատոնք բոլորը ձեւեր են, բարեկամ, որպէսզի չքաջալերուիմ կրկին իրեն դիմելու՝ այս կերպով տուաւ ոսկին... վերջապէս փորձառութիւն ունինք ու կը հասկնանք այս բաները: Բայց չիտակը միւս երիտասարդին շատ հաւնեցայ, ճենթըլմէնին մէկը կ'երեւայ, եւ պէտք է հետը բարեկամութիւն մշակեմ:

— Ինք քեզի մօտիկութիւն ցոյց տըւա՞ւ:

— Առաջին տեսակցութեան մը մէջ ի՞նչ մօտիկութիւն կ'ուզես որ ցոյց տայ, ըսաւ Սուրէն:

Շաւարշ պահ մը լռեց եւ, յանկարծ իր բարեկամին դարձաւ եւ լուրջ շեշտով մը հարցուց.

— Կ'երդնո՞ւս որ իմ մասիս պատմածներէդ զատ բնաւ խօսք չեղաւ:

— Կ'երդնում, պատասխանեց Սուրէն նոյնքան լուրջ շեշտով մը:

— Երբոր իրմէ դրամ փոխ ուզեցիր՝ Աշոտ չըսա՞ւ որ ինչո՞ւ համար ինձմէ չէիր ուզած:

— Մի՞թէ Աշոտ չի գիտեր քու նիւթական վիճակդ:

— Անիկա գիտէր միայն Փարիզի մէջ ունեցած վիճակս:

— Վերջապէս այդ մասին որեւէ դիտողութիւն չըրաւ:

— Ինչ որ ալ ըլլայ, եզրակացուց Շաւարշ, լաւագոյն պիտի ըլլար որ այս սրճարանը չմտնէինք ու այս հանդիպումը տեղի չունենար:

— Եւ ես մէկ ոսկին չգրպանէի...

— Խե՛րն անիծեմ այդ ոսկիին, գոչեց Շաւարշ սրտնեղած դէմքով մը:

Սուրէն այդ կարծիքը չունէր սակայն եւ շատ գոհ կ'երեւար Աշոտը տեսնելուն:

— Հիմա կը մնայ բարեկամութիւն հաստատել այդ Վահանին հետ որ դրամ ունեցող մէկը կ'երեւայ, կը մտածէր Սուրէն:

Սրճարանին մէջ բաւական նստելէ ետք, ճամբայ ելան:

— Հիմա երթանք քնանանք, առաջարկեց Շաւարշ:

— Այո, լաւ կ'ըլլայ... ո՞ր կողմն է սենեակդ:

— Բայց, գիտել տուաւ Շաւարշ, ի՞նչ պէտք ունիս սենեակիս, հիմա դրամ ունիս ու կրնաս պանդոկ մը երթալ:

— Ի՞նչ հարկ աւելորդ ծախքեր ընելու, պատասխանեց Սուրէն, ոսկին եթէ շուտով հատցնեմ դժուար կ'ըլլայ տեղը ուրիշ մը դնելը:

— Ուրեմն դիտաւորութիւնդ նորէն իմ սենեակս պառկի՞լ է, հարցուց Շաւարշ:

— Բնականաբար, աւելորդ շռայլութիւն ընելու ատեն չէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(229 – Շար.)

Հայոց կաթողիկոսը դիմում է Նորին Մեծութեան ողջոյնի խօսքերով, որից յետոյ Թագաւոր կայսրը աղօթում է՝ լսելով «Հայր մեր»ի քառաձայն երգեցողութիւնը:

Նորին Մեծութիւնը Կաթողիկոսի ուղեկցութեամբ դուրս գալով տաճարից՝ հրաժեշտ տուաւ Կաթողիկոսին ու հոգեւորականութեան եւ նոյն ճանապարհով վերադարձաւ եւ դիմեց դէպի մզկիթը»:

1914 Նոյ. 29ին, Թիֆլիսի մէջ ցարին կը ներկայանան հայ հասարակութեան ներկայացուցիչները հետեւեալ կազմով. — Ալ. Խատիսեան, Սամ. Յարութիւնեան, Համբ. Մելիքեան, Ալ. Մելիք-Ազարեան, Մ. Դոլուխանեան, Լ. Ղուլեան, Յ. Տէր-Միրաքեան, Բժ. Կ. Ստեփանեան, Սերոբեան, Ն. Արելեան, Մին. Բերբերեան, Մ. Ղարախանեան, Տէր-Մարտիրոսեան, Օ. Մելիք-Մէգլարեան, Ա. Բաբախանեան (Լէօ) եւ Յ. Սպենդիարեան: Յարութիւնեան, յանուն Հայ հասարակութեան, կը կարդայ հետեւեալ ուղերձը.

«Ձերդ կայսերական Մեծութիւն, Ամենողորմած Տէ՛ր Թագաւոր:

Կատարուեց մեր վաղեմի եւ ջերմ փափաքը՝ տեսնել Ձերդ մեծութեանը, մեր սիրեցեալ Թագաւորին: Մինչեւ գետին գլուխ ենք խոնարհում Ձերդ մեծութեան:

Հայ բնակչութեան պատգամաւորութիւնս արկանում է առ ոտս Ձերդ մեծութեան իր հաւատարիմ հպատակութեան անձնուիրութեան զգացումները եւ համարձակութիւն է ստանում հաւաստիացնելու, որ մեզ համար այս պատմական օրը ամբողջ հայ ազգը ամբողջ հոգով ուրախակից է մեզ:

Իր քրիստոնէական հաւատի համար Ասիայում իր հարեւանների կողմից չատ վիշտ ու տառապանքներ կրած այս հին քրիստոնեայ ժողովրդի պատմութիւնն ուսուցանում է, որ միայն Ռուսաստանն ու նրա Թագակիր պետերն են հովանաւորել ու պաշտպանել նրան, ինչպէս որ նրանք պաշտպանել են նաեւ ռուսական զէնքի ուժով ազատութիւն ստացած միւս քրիստոնեայ ժողովուրդներին Արեւելքում:

Եւ այժմ, երբ ռուս քաջարի բանակը իր ինքնակալ պետի կամքով կռւում է Հայաստանի ձիւնածածկ բարձունքների վրայ եւ Ալաշկերտի ընդարձակ հովտում Տաճկաստանի դէմ, որը յանդգնել է Գերմանիայի դրդմամբ ձեռք բարձրացնել հզօր Ռուսաստանի վրայ, Հայերը, հետեւելով իրենց նախորդների աւանդին, ոտի են կանգնել մի մարդու պէս՝ պատրաստ, ինչպէս եւ Ձեր միւս հաւատարիմ հպատակները, զոհաբերելու իրենց կեանքն ու ինչքը ի փառս Մեծ Ռուսաստանի եւ Գահի:

Տաճկաստանի դէմ յայտարարուած պատերազմի լուրը յուզեց ամբողջ հայ ազգը: Բոլոր երկրներից Հայերը շտապում են մտնել ռուս փառապանծ զօրքերի չարքերը եւ իրենց արիւնով ծառայել ռուս զէնքի յաջողութեան:

Աղօթում ենք Ամենաբարձրեալն Աստծուն, որ յաղթութիւն շնորհէ Թշնամիների դէմ Արեւմուտքում եւ Արեւելքում:

Մեր սրտերը լի են ջերմ փափաքով, որ մեր Թանկագին հայրենիքին վիճակուած փորձութիւնները վերանան ռուս զէնքի նոր փառքով եւ Արեւելքում Ռուսաստանի ունեցած պատմական նպատակների վերջնական լուծումով: Թո՛ղ ռուսական դրօշակն ազատօրէն ծածանի Վոսփորի եւ Տարտանէլի վրայ: Թո՛ղ Ձեր կամքով, մեծ Թագաւոր, ազատութիւն ստանան տաճկական լծի տակ մնացող ազգութիւնները: Թո՛ղ Տաճկաստանում Քրիստոսի հաւատի համար տառապող հայ ժողովուրդն իր յարութիւնն առնի Ռուսաստանի հովանաւորութեան տակ նոր ազատ կեանքի համար:

Պատգամաւորութիւնս կրկին անգամ խոնարհ կերպով ողջունում է Ձերդ մեծութիւնը եւ ամբողջ հոգով բարեմաղթում է Ձեզ եւ Ձեր Օգոստափառ տանը երկար կեանք ի փառս եւ յուրախութիւն ամբողջ Ռուսաստանի»:

Նոյեմբեր 24ին Թիֆլիս կը ժամանէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Գէորգ Ե, ցարին ներկայացնելու համար հայ ժողովուրդին ակնկալութիւններն ու իղձերը: Համաձայն կաթողիկոսին՝ ցարը յայտարարած է. «Անհոգ եղէք, Ձեր իղձերը պիտի կատարուին»:

Շատ երկար չտեւեց եւ ցարին խոստումին արժէքը յայտնի դարձաւ: «Ազատամիտ» Վարոնցով - Դաշկովին, իբրեւ փոխարքայ, յաջորդեց մեծ իշխան Նիկոլա Նիկոլայեւիչ, եւ Հայերը վերստին դարձան անբաղձալի տարր. կամաւորական գունդերը լուծուեցան, Թրքահայկական գրաւեալ շրջանները կցուեցան Ռուսիոյ, ձեռնարկուեցաւ Եփրատեան կազակութեան հաստատման հայկական հողերու վրայ, Թրքահայերուն արգիլուեցաւ վերադառնալ իրենց շրջանները: Մէկ խօսքով, ռուս կառավարութեան համար Հայերը այլեւս դրական արժէք չէին: Վերադարձ դէպի Գոլիցինեան չարաշուք օրերը, սակայն պայթեցաւ Փետրուարեան յեղափոխութիւնը եւ նոր կացութիւն ստեղծուեցաւ Հայութեան համար:

Հ. Տ.

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ

—o—

— Գիտէ՞ք, Թէ հետեւեալ հայերէն բառերը առնուած են պարսկերէնէ եւ ժամանակի ընթացքին հայացած — Աբուեակ, երաշտ, վտակ, խաւար, մաշիկ, կապիկ, յոլար, վագր, փիղ, վիշապ, արմաւ, անանուխ, բրինձ, Թութ, կաղամբ, կանեփ, մանուշակ, կնճիթ, շողգամ, պղպեղ, սոխ, վարունգ, պարտէզ, պանիր, կարագ, սպիտակ, սեւ, կապոյտ, կարմիր, գոյն, երանգ, Նաւասարդ, հազար, բիւր:

Հայերը Պարսիկներէն փոխ առած են 1405 արմատական բառեր, ըստ. Հր. Աճառեանի:

— Գիտէ՞ք, Թէ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումէն առաջ (1918 Մայիս 28), անոր սահմաններուն մէջ աւելի քան կէս միլիոն այլազգիներ կային, իսկ այժմ Հայաստանի բնակիչներու 86 առ հարիւրը Հայեր են եւ Հայաստանը Վրաստանէն եւ Ազրպէճանէն աւելի միատարր ազգային կազմ ունի:

— Գիտէ՞ք, Թէ Կովկասի ամենամեծ եւ աշխարհի ամենաբարձր լիճը Սեւանն է, որ կը գտնուի ծովի մակերեսէն 1925 մեթր բարձրութեան վրայ, երկարութիւնը 72 քիլոմեթր է, ամէնէն լայն տեղը՝ 37 քիլոմեթր եւ ամէնէն խոր տեղը 95 մեթր էր դեռ տասնեակ մը տարիներ առաջ: Սեւանի մէջ կը Թափին 30ի մօտ գետակներ, իսկ Սեւանէն կը բխի Հրազդան կամ Զանգու գետը: Լիճին հիւսիսը կը գտնուի համանուն կղզին՝ այժմ Թերակղզի:

— Գիտէ՞ք, Թէ Հայաստանի ամենամեծ գետը Արաքսն է: Անոր ակունքը կը գտնուի Բիւրակնեան կամ Պինկէօլի լեռներու մէջ: Արագածի մօտերը միանալով Ախուրեանի՝ ան կը կտրէ Արարատեան դաշտը եւ կ'երթայ միանալ Կուրի՝ Կասպից ծովի մօտ:

Արաքսի երկարութիւնը 914 քիլոմեթր է, որու մօտ 250 քիլոմեթրը այժմ Թուրքերու ձեռքն է: Աւազանի մակարդակը հաւասար է Կուրին — մօտ 90.000 քառ. քիլոմեթր: Աշխարհի ամէնէն պղտոր գետերէն է: Ամառուան եւ ձմեռուան վեց ամիսներուն 65 միլիառ քառ. մեթր տիղմ կը տանի Կասպից ծովը: Այս տեսակէտով միայն Նեղոսը կրնայ մրցիլ անոր հետ: Արաքսի տիղմը մեծ հարստութիւն է, իբրեւ հողի պարարտացման նիւթ: Արարատեան դաշտի մեծ մասը այս գետով կ'ապրի, այդ պատճառով ժողովուրդը կոչած է զայն Մայր Արաքս:

— Գիտէ՞ք, Թէ ներկայ Հայաստանի ամէնէն բարձր լեռը Արագածն է: Ան ունի չորս գագաթ, որոնցմէ ամէնէն բարձրը 4095 մեթր է ծովի մակերեսէն: Արագածը յանգած հրաբուխ է: Հարուստ է ջուրով, բուսականութեամբ եւ գեղեցիկ տեսարաններով: Ըստ աւանդութեան, Արագածի կատարին կախուած է մշտավառ կանթեղ մը, որ հայ ժողովուրդի յոյսի խորհրդանշանն է:

— Գիտէ՞ք, Թէ Քսենոֆոն, Դ. դարուն, երբ Հայաստանէն կ'անցնէր, գիւղերու մէջ տեսաւ, որ Հայերը գարեջուր կը գործածէին: Անոնք գարեջուրը կը պահէին մեծ կարասներու մէջ եւ կը խմէին ուղղակի կարասէն, եղէգէ երկար խողովակով մը:

— Գիտէ՞ք, Թէ մետաքսի չերամը Ֆրանսա մտցնողը եղած է Հայ մը՝ Ալթուն անունով, որ սուրճը Ֆրանսա մըտցնողները եղած են Հայերը: Որ ամերիկեան տոլարի կանաչ ներկը հնարած է Հայ մը՝ Տոքթ. Սերոբեան: Որ աշխարհի ամենամեծ ծովանկարիչներէն մէկը Հայ մըն է՝ Յովհ. Այվազովսկի: Որ Պրազիլիոյ մայրաքաղաքը՝ Ռիօ տէ Ժանէրօ, բարեզարդողը եղած է Հայ մը՝ Լաթիֆեան: Որ Եգիպտոսը բարեկարգողը եղած է Նուպար փաշա: Որ Պարսկաստանի մեծ բարենորոգիչներէն մէկն էր Մելքոն Խան: Որ Ռուսիոյ ամէնէն մեծ զօրավարներէն եւ Ալեքսանդր Բ. ցարի օրով Ռուսաստանի մենատէրը եղած է Լորիս Մելիքով:

— Գիտէ՞ք, Թէ աշխարհի ամէնէն հին քրիստոնեայ ժողովուրդը Հայերն են, որոնք ազգովին քրիստոնէութիւն ընդունեցան 301ին: Անկէ ետքն էր, 313ին, որ Կոստանդին մեծ կայսրը, քրիստոնէութիւնը դարձուց Հռոմէական կայսրութեան պետական կրօնքը:

— Գիտէ՞ք, Թէ հայ յեղափոխական շարժումը ներշնչողներէն մէկը եղաւ Խրիմեան Հայրիկ: Ան էր, որ Պերլինի Վեհաժողովէն վերադառնալով ձեռնունայն՝ հարիսայի եւ չերեփի իր նշանաւոր քարոզով, հայ ժողովուրդը հրաւիրեց զինեալ պայքարի: Անկէ ետքն էր, որ ծնունդ առին հայ յեղափոխական կուսակցութիւնները, որոնցմէ առաջինը եղաւ Կարնոյ «Պաշտպան Հայրենեաց» ընկերութիւնը (1880), ապա Վանի Արմենական կազմակերպութիւնը (1885), յետոյ Հնչակեան կուսակցութիւնը (1887), եւ Հայ Յեղ. Դաշնակցութիւնը (1890) իբրեւ յեղափոխական ուժերը համադրող կազմակերպութիւն:

— Գիտէ՞ք, Թէ հայերէն առաջին քարտէսը տպուած է 1695ին, Ամսթերտամի մէջ: Քարտէսը կազմած են Ղուկաս Նուրիջանեան եւ Մատթէոս Վանանդեցի (Գողթն գաւառէն): Վիմագրած են հոլանտացի Սկոնէպէնկ եղբայրները: Գործին աջակցած է Վանանդեցի Թովմաս եպիսկոպոսը: Քարտէսը միագոյն է, սեւ բացատրականներով: Անկէ օրինակ մը կը գտնուի Երեւան:

— Գիտէ՞ք, Թէ Եգիպտոսի փոքրաթիւ հայ գաղութը 1805էն մինչեւ 1923 տուած է Արտաքին հինգ նախարարներ, որոնցմէ մին (Ստեփան պէյ Տէմիրճեան) այդ պաշտօնը վարած է երկու անգամ, եւ ուրիշ մը (Նուպար փաշա) չորս անգամ: Հինգ հայ նախարարները 113 տարուան շրջանի մը մէջ պաշտօնավարած են 65 տարի: Ահաւասիկ այդ հինգ նախարարներու անունները եւ պաշտօնավարութեան ժամանակը.

Պօղոս պէյ Եուսուֆեան 1805-1844:

Արթին պէյ Սարաֆեան (Ջրաղեան) 1844-1850:

Ստեփան պէյ Տէմիրճեան, 1850-1853 եւ 1855-1857:

Նուպար փաշա 1866-1877 եւ 1884-1885:

Տիգրան փաշա տ'Ապրօ 1891-1894:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—○—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Իշխան Վասիլիյ ժպտեցաւ.

— Այդ չեմ խոստանար, դուք չէք գիտեր Թէ Կուտուզովը ընդհանուր հրամանատար կարգուելէ ի վեր ինչպէս շըրջապատուած է խնդրարկուներով. ինք անձամբ ըսաւ որ Մոսկուայի բոլոր ազնուականները՝ իրենց զաւակները իբրեւ օգնական զօրավար կ'առաջարկեն:

— Ոչ, խոստացէք, ես ձեզ չեմ ձգեր, իմ սիրելի, իմ բարերար...

— Փափա, նորէն նոյն ձայնով կրկնեց գեղեցկուհին, կ'ուշանանք:

— Դէ, ցտեսութիւն, կը տեսնա՞ք:

— Այդպէս, վաղը պիտի դիմէք կայսեր:

— Անպայման, իսկ Կուտուզովի մասին չեմ խոստանար:

— Ոչ, խոստացէք, խոստացէք, ըսաւ Աննա Միխայլովնա պճնող երիտասարդուհիի ժպիտով, որ երբեմն ատենօք յատուկ էր անոր. իսկ հիմա անոր պարարտացած դէմքին չէր վայլեր:

Երեւի մոռցաւ իր տարիքը եւ ի գործ դրաւ կանացի նախկին միջոցները, սակայն իշխանը դուրս ելլելուն պէս, Աննա Միխայլովնայի դէմքը ստացաւ իր նախկին չինծու արտայայտութիւնը: Վերադարձաւ այն խմբակին մօտ ուր դերկոմսը կը շարունակէր պատմել եւ նորէն ունկնդրողի մը երեւոյթը առաւ սպասելով երթալու վայրկեանին, որովհետեւ իր գործը լմնցեր էր:

Ե.

— Սակայն ի՞նչպէս կը գտնէք այն վերջին կատակերգութիւնը տիւ սաքրը տը Միլանը, ըսաւ Աննա Փավլովնա: Ահա ձեզ նոր կատակերգութիւն. Կէնուայի եւ Լուգգի ժողովուրդը իր ցանկութիւնը յայտներ է պարոն Պոնափարթին: Եւ Պոնափարթը գահին վրայ նստած ժողովուրդին կամքը կը կատարէ. ո՛հ, սքանչելի է: Կարելի է մտածել Թէ աշխարհը իր խելքը կորսնցուցեր է: Իշխան Անտրէյ խնդաց Աննա Փավլովնայի երեսին նայելով:

— Աստուած պարգեւեց ինծ Թագը, վա՛յ անոր որ կը դպչի անոր, ըսաւ (Թագադրութեան ատեն Պոնափարթի ըսած խօսքերը). կ'ըսեն Թէ այս խօսքերը արտասանելու ատեն չատ գեղեցիկ էր, աւելցուց եւ անգամ մըն ալ կրկնեց այդ խօսքերը իտալերէն լեզուով:

— Կը յուսամ վերջապէս համբերութեան գաւաթը պիտի յորդի: Թագաւորները այլեւս չեն կրնար հանդուրժել այն մարդուն, որ ամէնուն սպառնալիք կը կարդայ:

— Թագաւորնե՞րը, խօսքս Ռուսիոյ մասին չէ, ըսաւ դերկոմսը քաղաքավարութեամբ եւ անյոյս. Թագաւորները, տիկին, Լուի ԺԸ.ին համար ի՞նչ ըրին, Թագուհիին համար, տիկին Էլիզապէթի համար. ոչի՛նչ, շարունակեց ան ոգեւորուած: Եւ հաւատացէք ինծ անոնք իրենց պատիժը պիտի կրեն Պուրպոններու ցուցուցած դաւաճանութեան համար: Թագաւորնե՛ր, անոնք դեսպաններ կ'ուղարկեն գահը յափշտակողը ողջունելու համար:

Եւ ան, արհամարհոտ, հառաչելով նորէն փոխեց դիրքը: Իշխան Իպպոլիտ որ երկար ատեն միակնոցի մէջէն դերկոմսը կը դիտէր, այս խօսքերուն վրայ յանկարծ ամբողջ մարմնով դարձաւ փոքրիկ իշխանուհիին եւ անկէ ասեղը խնդրելով սեղանին վրայ գծագրեց Կոնդէի տոհմանիշը եւ սկսաւ անոր նշանակութիւնը բացատրել այնպիսի լրջութեամբ որ կարծես իշխանուհին խնդրած էր այդ մասին:

— Պաթօն տը կէօլ, անկրէլ տը կէօլ տ'ազիւռ-մէզոն գօնտէ:

Իշխանուհին ժպտերես կը լսէր զայն:

— Բաւական է որ Պոնափարթը տարի մը եւս մնայ Ֆրանսայի գահին վրայ, շարունակեց դերկոմսը ուրիշի խօսքը չլսող մարդու մը երեւոյթով եւ հետեւելով իր մտքերու ընթացքին, եւ այն ատեն գործը շատ հեռու կ'երթայ, նենգութեամբ, բռնութեամբ, հալածանքով, պատիժներով Ֆրանսայի հասարակութիւնը, նկատի ունիմ բարձր հասարակութիւնը, ընդմիշտ կ'ոչնչանայ եւ այն ատեն...

Ան ցնցեց ուսերը եւ պարզեց ձեռքերը: Փիէր ուզեց բան մը ըսել (խօսակցութիւնը կը հետաքրքրէր), բայց Աննա Փավլովնա, որ զայն կը հսկէր, ընդմիջեց.

— Ալեքսանտր կայսրը, ըսաւ ան տըխրութեամբ, յայտարարեց որ իրենց՝ Ֆրանսացիներուն պիտի Թողու պետական կազմի ընտրութիւնը: Եւ ես կը խորհիմ որ ամբողջ ազգը, ազատելով յափշտակիչէն, ամբողջ հոգիով օրինաւոր Թագաւորին պիտի նուիրուի, աւելցուց Աննա Փավլովնա ջանալով սիրալիր ըլլալ գաղթականին եւ միապետականին հետ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Հաճի Յակոբեան (Նալպանդեան) եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր եւ մեծ-հօր նահատակ

ՀԱՅԿ ՏԱԻՈՒՏԵԱՆԻ

մահուան 55րդ եւ 1920ին Աստուածածնին ժամը 2ին նահատակուած Հաճի Յակոբեան եւ Տավուտեան գերդաստանին մանուկներու եւ աղջիկներու (18 հոգի) նաեւ ամուսնոյն եւ հօր Գրիգոր Հաճի Յակոբեանի 41րդ տարեդարձին առթիւ Հոկտ. 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն նահատակներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Աղըլեան եւ Ուզունեան ընտանիքները եւ անոնց բոլոր պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց տիկնոջ, զաւկին, հարսին եւ ազգականին՝

ՇԱՔԷ-ԺԱԳԼԻՆ ԱԳԸԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Ուզունեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի Հոկտեմբեր 18ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժեռմէի Թաղականութիւնը կու գայ ծանուցանել Թաղին եւ շրջանի հայրենակիցներուն թէ Կիրակի (11 Հոկտ.) ժամը 11ին, Թարգմանչաց տօնին, հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյ 39րդ տարեդարձի անուանակոչութեան առթիւ, երջանկայիշատակ Պալաքեան Սրբազանի, քահանայ հայրերու, Թաղական անդամներու, յանձնախումբի մահացեալ անդամներու յիշատակին:

Այս առթիւ մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում պիտի կատարուի: Անոնք որ կը փափաքին մատաղի ծախքերուն մասնակցիլ, թող հաճին դիմել Թաղականութեան:

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղերու կողմէ, 24 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 12-14 Ռիւ Սէն Պազիլ:

Հասոյթը պիտի յատկացուի Մշակոյթի Տան շինութեան:

Ճաշերը կը պատրաստուին Խաչուհիներու կողմէ: Ճաշագին 30 ֆրանք:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ
Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 10 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻՍԻ.— Զաւարեան կոմիտէի հերթական ժողովը Հինգշաբթի (15 Հոկտ.) ընկեր Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Սապունճեան իր եղբօր՝ Նշան Պադալեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէնի Կապոյտ Խաչի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները վերսկսած են Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 8էն. ժամը 13,30էն 14,30 նոր սրահին մէջ, Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ, թիւ 40:

Ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները արձանագրելու համար վերոյիշեալ ժամերուն:

Surprise-Party
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 10 ժամը 20ին

Samedi, 10 Octobre à partir de 20 h.

MAISON ARMENIENNE MARIE - NUBAR
57, Bd. Jourdan, Métro Porte d'Orléans

— BAR —

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ըստացած է նաեւ հետեւեալ նուէրները.

Դր. Մանուկ Մարկոսեանէ ողբացեալ Գր. Պոտուրեանի քառասունքի առթիւ 10 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պաղտասարեանէ, ողբ. Հրանդ Սարեանի թաղման փոխ. ծաղկեպսակի 50 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Ժիրայր Տէր-Վարդանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ.

Դարբինեան ընտանիք, Մահիկեան Թ., Տիկին Տէր-Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Մուսայէլեան 50ական ֆրանք, Պ. Հեքիմեան, Տէր-Մեսրոպեան ընտանիք 30ական, Տէր-Վարդանեան Վ. եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Անդրէասեան Մ., Տէր եւ Տիկին Հացաղործեան Յ., Տէր եւ Տիկին Հէլվաճեան Ն., Թիւթէլեան Կ. եւ Գ., Թօփալեան Ն., Գասպասեան Ֆ., Մահիկեան Հ., Գասպասեան Ժ., Դաւիթեան Գ., Գալոյեան ընտանիք 20ական, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան Յ., Տէր եւ Տիկին Տոռումեան Գ., Տէր եւ Տիկին Վարդանեան Վ., Տէր եւ Տիկին Պապայեան Ա., Գասպասեան Ա., Տէմիրճեան Ս., Պօղոսեան Յարութիւն, Օհանեան Յ., Տիկին Եօթնեղբայրեան, Տիկին Պանտիկեան, Տիկին Միսկիճեան, Տիկին Ելգովանեան 10ական ֆրանք:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL, Ministre d'Etat

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphonner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԱՆԿԷՆԻ ՄԷՋ

Անկէնի հայկական դպրոցի դասերը վերսկսած են Շաբաթ օրերը Հոկտ. 3էն ի վեր, ժամը 14,30էն 17: Հասցէ՝

9, Bd. Sadi Carnot
« Cours Notre-Dame »
Enghien-les-Bains

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 14 Հոկտ. Չորեքշաբթի ժամը 15,30ին, Ազգ. Տան սրահը:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
— ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ —

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 50-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հաճնոյ անմահ ութ հազար դիւցազներու հոգւոյն, 18 Հոկտեմբեր Կիրակի առաւօտուն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Յետ պատարագի հոգեճաշ եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Մէթրօ Քատէ:

Պիտի բանախօսէ Պ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն) եւ Պ. Ս. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (Մարսէյլէն):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԱՄԸ
(մահուան յիսնամեակին առթիւ)

Հրատարակութիւն

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Լաթակազմ, 550 էջ

Կարելի է ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի

ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Հոկտ. 18ին Սեւրի Մ. Պէշիկթաշլեան - Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը, ժամը 17էն 22:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Օրուան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք Ազգ. Տան սրահը:

×

Ճաշ, Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Սարսէլ-Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Հոկտեմբեր 31ին:

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaisse»

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PAL[illegible]U-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis. rue Dalara

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0.50

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 11 OCTOBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.937
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.937

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՆՉՆԵԼ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

Հայութիւնը արեւմուտքի քաղաքակիրթ ազգերուն ճանչցնելու անհրաժեշտութիւնը խորապէս մտահոգած էր Պերլինի Վեհաժողովին գացող պատուիրակները — 92 տարի առաջ:

Այդ մտահոգութիւնը մեզ ալ կը տառապեցնէ այսօր, յամի Տեառն 1970:

Դիտողութիւնները զորս սրտցաւօրէն կ՚ընէ Մինաս Չերազ, ի զօրու են այսօր ալ: Կը տեսնուի որ շատ բան չէ փոխուած ինը տասնեակ տարիներ վերջ:

Հայ Պատուիրակութեան քարտուղարթարգմանը դառնութեամբ կը մատնանշէ.

«Կան ազնիւ բացառութիւններ, զորս գիտեմ յարգել. այլ ընդհանուր կանոն է պանդուխտ Հային համար կեղծել իւր ազգութիւն և ամէն ճիգ թափել որպէսզի նմանի օտարին, իբր թէ եւրոպական ուսումնականութիւնն ռճիր նկատած լինէր Հայութիւնն: Շատ բնական է դա մի ժողովուրդի համար որ կը սիրէ օտարանալ իւր յատուկ հայրենիքի մէջ իսկ:

«Զարմանալի՛ բան, այս օտարացում ազդած է ամէն բանի վրայ, մինչեւ հայ կրօնին վրայ, որ այնքան պահպանողական է սակայն»:

Իբրեւ փաստ կը յիշէ Մանչեսթըրի առաջնորդ Ղեւոնդ Վրդ. Փիրղալէմեանը, որ քաղաքա՛յին համազգեստ կը կրէր եւ գլանաձեւ գլխարկ:

«... Տխուր խոհեր պաշարեցին զիս երբ, յաջորդ օրն, նոյն քաղաքի մի փողոցին մէջ, պատահեցայ մի յոյն վարդապետի որ կը կրէր իւր ազգային համազգեստ, արեւելեան լայն վերարկուն եւ բարձրագլուխ փակեղն: Նոյն տեսիլն ներկայացաւ ինձ Լոնտոնի մէջ ալ, ուր յոյն վարդապետներն իւրեանց համազգեստով կը ճեմեն խրոխտապանծ»:

Վիէննայի մէջ ալ Խրիմեան Հայրիկն ու ինքը տեսնելու եկող հայ վաճառականներուն կ՚ընկերանայ եղեր «կայսրաւ եւ համակիր» երիտասարդ վարդապետ մը՝ Եղիկէլ Արապեան, որ եւրոպական տարազ կը կրէր հանրապետական գըլխարկով:

Ահա՛ թէ ինչու այս զանազան պատահարներով Հայութիւնն անծանօթ էր Եւրոպայի, երբ հայ պատուիրակութիւնը այնտեղ հասաւ:

«Ամենուրեք կը տիրէր թանձր տգիտութիւն հայ ազգին նկատմամբ»: (Մինաս Չերազ, Հայաստան եւ Իտալիա, Պոլիս, 1879, էջ 13):

Իբրեւ օրինակ կը յիշէ Փարիզի մէջ իրենց իջած պանդոկի — Օթէլ տ՚Օրլէանի — տիրոջ տգիտութիւնը Հայերու մասին. Արմէնիէնը ամէրիքէն կարծեր է մարդը: Եւ բուն թէ պանդոկին անունը «Արեւելեան» էր:

Վիէննայի մէջ տեսակցեր է տեղացի թղթակիցի մը հետ, յորդորելով անոր, որ յօդուած մը գրէ հայ ազգային դատին մասին: Թղթակիցը զանազան տեղեկութիւններ ուզեր է իրմէ եւ պատասխաններ արձանագրած: Յետոյ հարցուցեր է «միթէ Հայերն ունի՞ն յատուկ լեզու»:

Ու Չերազ դառնացին կը խորհրդածէ.

«Այս հարց կ՚ուղղուէր ինձ քիչ հեռի Մխիթարեան վանքէն:» (Անդ, էջ 14):

Այս առթիւ ճշդենք թէ Խրիմեան Հայրիկ եւ Մինաս Չերազ Վեհաժողովէն առաջ ժամանակ չէին ունեցած Աւստրիա երթալու, ինչպէս ծրագրեր էին, ու Լոնտոնի աւստրիական դեսպանին են յանձներ պատրիարք Ներսէս Վարժապետեանի նամակը: Վիէննա հանդիպած են Վեհաժողովի փակումէն ետք, դէպի Պոլիս իրենց վերադարձի ճամբուն վրայ:

Մանչեսթըրի մէջ զինքը ներկայացուցեր են խմբագիրի մը, յայտնելով անոր որ Հայ է: «Թո՞ւրք Հայ թէ յոյն Հայ», հարցուցեր է մարդը իրեն: «Նա կը կարծէ թէ, որպէս Հայաստանի քրիստոնեայն Հայ է, մահմետականն ալ Հայ, Հրեայն ալ»:

Պերլինի մէջ դեսպանները ամէն դիւանագիտական երեկոյթի համար հրաւիրագիր կը ղրկեն եղեր Խրիմեան Հայրիկի, Խորէն Նար Պէյի եւ իրեն: Երբ երիտասարդ կոչնականի մը յայտներ է թէ Տաճկաստան ծնած Հայ էր, «միամիտ Եւրոպացին, չկարենալով սանձել իւր հետաքրքրութիւն, կը հարցնէր ինձ անվրէպ. «քանի՞ կին ունիք արդեօք», զի կը կարծէր թէ մահմետական էի»:

Լոնտոնի մէջ Պաղտատի նախկին բրիտանական հիւպատոսը Լինչ, որուն կինը «մի ազնիւ Հայուհի է», հացկերոյթ մը տուեր է, որուն հրաւիրեր է Խրիմեան Հայրիկը, Սէթ Աբգարը եւ զինքը: Սեղանի իր ընկերուհին՝ գերմանացի Օր. Շուլցի գիտել տուեր է իրեն թէ «ձեր մէջ այր եւ կին այսպէս խառն չեն բազմիր սեղանին շուրջ. անձնիւր սեռ առանձին կը ճաշէ»:

«Հէ՛ք աղջիկ, գիտէր թէ Հայ էի, այլ չը գիտէր թէ Հայն քրիստոնեայ է»:

Թիֆլիսէն մէջ չողեկառքէն ելած ատեն հովը ձեռքէն թռցուցեր է Թիֆլիսի Մշակին մէկ թիւը: Ամբոխը հետաքրքրութեամբ խմբուեր է հասկնալու համար թէ ի՛նչ լեզուէ էր այդ թերթը: Ոչ մէկը կրցեր է հասկնալ: Ի վերջոյ կառապանը, որ թերթը գտնողն էր, ժողովուրդին դառնալով գոչեր է. «Կը տեսնեմ թէ մեր գործ չէ ճանաչել այս լեզու: Ես ճեմարանի տեսուչին պիտի տանիմ լրագիրն. գուցէ նա լուծում տայ հանելուկին»:

Հռոմի մէջ ներկայացեր են նորընտիր Արտաքին նախարար կոմս Քորթիի, որուն հետ նոյն Մէտիթէրանէ շոգենաւով ճամբորդեր էին Պոլսէն Պրինտիզի, առանց իրարու հետ տեսակցելու: Կոմսը երբ տեղեկացեր է թէ Հայերը վարչական ինքնօրինութիւն կը պահանջեն, հարցուցեր է. «Եւրոպակա՞ն թէ ասիական Տաճկաստանի մէջ»:

«Այս հարց կ՚ուղղուէր մի անձէ, որ դեսպան եղած էր օսմանեան ոստանին մէջ»:

Լոնտոնի մէջ ներկայացեր են Արտաքին նախարար Լորտ Սալզպըրիի: Խրիմեան խօսք առեր է քանի մը անգամ՝ հայերէն՝ արտայայտելով հայ ազգի դանգատներն ու պահանջները: Չերազ ֆրանսերէն թարգմաներ է: Հրաժեշտի պահուն Սալզպըրի քովը կանչեր է զինքը եւ հարցուցեր է թէ ի՞նչ լեզուով կը խօսէր հայ պատուիրակն»:

Ու Չերազ դառնութեամբ կը խորհրդածէ.

«Ահա՛ երկու մեծ մարդեր, որք երկու մեծ ազգեր կը վարեն քաղաքական ասպարէզին մէջ: Մին որոշ գաղափար չունի հայ ազգի հայրենիքին վրայ, միւսն հայ ազգի լեզուին վրայ»:

Ուրեմն, կ՚եզրակացնէ, արդար է կըրկնել թէ, երբ հայ Պատուիրակութիւնը Եւրոպա հասաւ, ժողովուրդներն ու կառավարութիւնները հաւասարապէս անտեղեակ գտաւ մեր ազգի վիճակին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Բայքոնուրի այցելութեան շուրջ մըշտլռութիւն կը տիրէ: Ոչինչ կ՚ըսուի նաեւ Նախագահին ունեցած խօսակցութիւններուն մասին, խորհրդային վարիչներու հետ: Կը ստացուի այն տպաւորութիւնը, դիտել կուտան լրագրողներ, որ Փոմփիտու իբրեւ թէ Բայքոնուր այցելած չէ:

Ցամենայն դէպս ոչ մէկ պաշտօնական զեկուցում կատարուեցաւ եւ քաղաքական շրջանակները ի վիճակի չեն ճշդելու խօսակցութեանց բնոյթը: Յայտնի է միայն, որ Փոմփիտու Բայքոնուրի մէջ կարեւոր տեսակցութիւններ ունեցած է Կոսիգինի, Պոդգորնիի եւ Բրեժնեւի հետ: Ցատկանշական կը գտնուի որ Շուման կրցած է ընկերանալ Փոմփիտուի:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն՝ Ֆրանսայի Նախագահը իր խօսակցիներուն հետ քննութեան առարկայ դարձուցած է Միջին եւ Հարաւ. Արեւելեան Ասիոյ հետ աղերս ունեցող հարցերը: Նոյն աղբիւրներու համաձայն՝ Ֆրանսա պիտի մասնակցի Սիպերիոյ արդիւնաբերութեան զարգացումին:

Շաբաթ առաւօտ Նախագահը Նովոսիպիրսկէն — ուր ծաղկեպսակ մը զետեղած էր պատերազմի մեռեալներու յուշարձանին վրայ — մեկնեցաւ Ակադեմգորոդսկ կամ՝ ինչպէս սովորութիւն դարձած է որակել զայն՝ «գիտուններու քաղաքը»: Արդարեւ քաղաքը գիտական կարեւոր կեդրոն մըն է եւ, հետեւաբար, մեծ թիւով գիտնականներ կը բնակին հոն:

Ակադեմգորոդսկի մէջ Ֆրանսայի Նախագահն ու իր կինը Շաբաթ երեկոյ ներկայ կը գտնուէին բեմապարի երեկոյթի, օփերայի մէջ:

Ֆրանսայի Նախագահին յաջորդ այցելութիւնը կը կատարուի Թաշքէնտ, ուր, ի հակադրութիւն Սիպերիոյ դաժան ցուրտին, ջերմաստիճանը +30 կ՚արձանագրէ այս օրերուն:

ԵՐԵՔ ՄԱՀԵՐ

ԷՏՄՈՆ ՄԻՇԸԼԷ

Ուրբաթ առտու, ինչպէս գրած էինք, իր մահկանացուն կնքեց Էտմոն Միշըլէ, որ քանի մը շաբաթ առաջ ուղեղային կաթուած մը ունեցած էր: Ֆինանսէի նախկին եւ Մշակութային Հարցերու նախարար, Էտմոն Միշըլէ, 71 տարեկան, կարեւոր դէմքերէն եղած էր Դիմադրական ճակատի:

ԺԱՆ ԺԻՈՆՕ

«Հողին» գրագէտը, Ժան Ժիոնօ, յանկարծամահ կ՚ըլլար Ուրբաթ օր, Մանոսքի իր վիլլային մէջ, 76 տարեկանին:

Ծնած էր Մանոսք, կօշկակար հօրմէ մը եւ լուացարարուհի մօրմէ: Դրամատան պաշտօնեայ, ապրուստը շահելու համար իր ընթերցումներն էին՝ Վիրգիլիոս, Հոմերոս, Սոփոկլէս, Ուիթման եւ Քիփլինկ: Կը մասնակցի առաջին աշխարհամարտին, ապա կը սկսի գրել.— Ոդիսականին ծնունդը (1925), յետոյ յաջորդաբար՝ Քոլին, Պոմիւնեէն մէկը, Ռեկէն: Այս վերջին գործն է որ զինքը հանրածանօթ կը դարձնէ երբ շարժանկարի կը վերածուի Ֆերնանտէլի խաղարկութեամբ:

Այլեւս միայն գրականութեամբ կ՚ապրի եւ գրեթէ չի հեռանար Մանոսքէն: Իր ծանօթ գործերն են.— Թո՛ղ ուրախութիւնս մնայ, Աշխարհի երգը, Կռիւներ լեռներուն մէջ, Երկնքի ծանրութիւնը, Զօրաւոր հոգիները, Անճելօ, Անձնաւորութեան մը մահը եւայլն:

Ունի նաեւ թատերգութիւններ: Բազմաթիւ գործեր շարժանկարի վերածուած են ինչպէս՝ Հացագործին կինը, Անժէլ, եւայլն: Անդամ էր Կոնքուրի Ակադեմիային եւ Պատուոյ Լեգէոնի ասպետ էր:

Առաւելաբար հողը, գիւղացիութիւնը, հովիւը եղած են իր գրական աշխարհի մտահոգութիւնները: Մեծ վիպասան մըն էր, յստակ ոճով:

ՓԱՍԹԷՕՐ ՎԱԼԵՐԻ-ՌԱՏՕ

Փասթէօրի թոռը, գիտուն եւ բժիշկ, մեռաւ Ուրբաթ օր, 84 տարեկանին: Ենփարքթիւս մը ունեցած էր Մոնաքոյի մէջ, ապա Փարիզ փոխադրուած: Մասնագէտ էր ընդհ. բժշկութեան եւ ի մասնաւորի երիկամունքի: Բազմաթիւ հատորներ հրատարակած է թէ բժշկութեան եւ թէ Փասթէօրի մասին: Անդամ էր Ֆրանսական Ակադեմիային եւ Տոքթոր Հօնօրիս Քաուզա նշանակուած էր Աթէնքի, Միլանի եւ Երուսաղէմի համալսարաններուն:

Գիտութեան կողքին, Լուի Փասթէօր-Վալերի-Ռատօ մնայուն կեանքն ալ կը սիրէր եւ մաս կը կազմէր, ինչպէս կ՚ըսեն «ամբողջ-Փարիզին»: Թատրոն, պար, գեղարուեստ զինք կը հետաքրքրէին նոյնքան որքան բժշկութիւնը:

Իր մարմինը փոխադրուած է Փասթէօրեան հաստատութիւնը, ուր մինչեւ Երկուշաբթի ցերեկ, իր աշակերտներն ու բարեկամները պիտի կարենան իրենց վերջին յարգանքը մատուցանել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԷՆՈՎԱ քաղաքն ու շրջակայքը բնութեան աղէտին ենթարկուեցան: Ցորդառատ անձրեւներ գետերու յորդումի պատճառ դարձան՝ ողողելով փողոցներ, դաշտեր, տուներ եւայլն: Հաղորդակցութեան միջոցները փակուած են, իսկ բնակչութիւնը սարսափած: Արդէն իսկ 30 մեռեալ կը հաշուեն: Անձրեւները կը շարունակուին: Նափոլիի մօտերը մէկ շաբթուան մէջ 23րդ անգամ ըլլալով շարժ տեղի ունեցաւ:

ԹՈՒՐՔ կառավարութեան որոշումով այլեւս արգիլուած է սակարկութիւն կատարել ապրանքներու վրայ: Պարզ սեխէն մինչեւ հին գորգերը այսուհետեւ պիտի ունենան իրենց գինը՝ ճշդուած ձեւով: Անսաստողները կ՚ենթարկուին տուգանքի եւ առեւտուր ընելու իրաւունքէ կը զրկուին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլը շատ բուռն կերպով յարձակեցաւ Սոլժենիցինի վրայ, Նոպէլեան մրցանակին առթիւ: Անոր գործերը կը գրեն Իզվեստիաները, «հակախորհրդային նպատակներու կը ծառայեն Արեւմուտքի յետադիմական շրջանակներուն մէջ»: Նման յարձակումէ ետք դըժուար թէ Սոլժենիցին արտօնութիւն ստանայ Սթոքհոլմ երթալու, կամ երթալու պարագային հաւանաբար վերադառնալու հրաման չստանայ:

ԻՏԱԼԻՈՅ Ծերակոյտը 150ի դէմ 164 ձայնով վաւերացուց, որոշ բարեփոխումներէ ետք, ամուսնալուծման օրինագիծը: Հաւանական կը նկատուի այլեւս, որ մինչեւ տարեվերջ Իտալացիները իրաւունք ունենան պաշտօնապէս ամուսնալուծուելու:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ Քուէյթ գացող պարսկական օդանաւ մը «առեւանգուած» է եւ պարտադրաբար Պաղտատ էջք կատարած է, 44 ճամբորդներով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախկին վարչապետը՝ Քուվ տը Միւրվիլ, որ Փեքինի հրաւէրով այցելութիւն կը կատարէ Չինաստան, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Շու էն Լայի հետ: Տեսակցութեան ներկայ գտնուեցաւ Ֆրանսայի դեսպանը:

ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՐԶԱՆՔ

«ԱՌԱՒՕՏԸ ՇՈՒՏ ՄԻ ԳՈՂ»...

— «Առաւօտը շուտ մի գող յարձակւում է ուշ մնացած անցորդի վրայ»։

«Ցուսաբեր»ի չորրորդ էջը. «քիչ մը ծիծաղ»ին տակ զետեղուած պտայ ծանծաղ այս խօսքը։ Ծիծաղելի՝ ծաղրելի է, բայց ծիծաղաշոս խօսք չէ՝ զուարթութիւն չի պատճառեր «առաւօտը շուտ գողը», որ յարձակեր է ուշամնաց գիշերաշրջիկի կամ մոլորաշրջիկ անցորդի մը վրայ։ Եթէ հայերէնը հեգնելով մեզ խնդացնել կ'ուզէ գրողը, այդ պարագային ինչո՞ւ չի գրեր նաեւ... հէք հայերէնով.

— Առաւօտ շուտ մի գող յարձակւում է... գիշերը ուշ կամ գիշերը դանդաղ անցորդի մը վրայ։

×

Տեսակ տեսակ գողեր կան։ Գիշերանց կամ օր–ցերեկով գործողներ, գրպանի գողեր («փիք–փոքէթ»), տուներէ, վաճառատուներէ ներս սպրդող սիրտը դող գողեր, անապատային աւազակներ՝ ասպատակներ, հինաբար հրոսող հէններ՝ ծովահէններ եւ... «քաղաքակիրթ» հրոսակներ, որ քաղաքներու մէջ յարձակելով խոյագողութիւն («կանկսթերիզմ») կ'ընեն։

Չեմ ուզեր «գողաբանութեան» յատուկ մասնաւոր գլուխ մը բանալ հոս, գլխացաւէ վախնալով։ Ըսեմ միայն, որ մենք՝ Հայերս շատ մը ժխտական գիծերով արատաւոր ենք թէեւ, բայց անարատ ենք գողութեան արատներէն, նոյնիսկ Թուրքերու վկայութեամբ։ Ուրիշ խօսքով՝ ի բնէ գող կամ խոյագող («կանկսթեր») չենք՝ գող ու աւազակ այս աշխարհին մէջ։

Պատուախնդիր մեր ազգային նկարագիրը, մաքրամաքուր մեր ցեղային արիւնը կը խորշին այս մոլութիւններէն։ Ունինք ջրգողութենէ վարակեալներ, բայց... ջուրի գողութիւն չէ ջրգողութիւնը։ Մոլութիւն՝ մոլորութիւն չէ, այլ՝ ախտաբանական հիւանդութիւն է, պատիժ կամ պատուհաս։

Բոլորովին անբիծ չենք սակայն գողութեան երկրորդական գիծերէն... Խաչագողներ պակաս չեն մեր մէջ։ Ցաւալի երեւոյթ մը ասիկա։ Բայց ա՛լ աւելի ցաւալի է, որ լայն բացուած է մեր լեզուին մերաղնեայ բանագողներուն առջեւ, որոնք բարբարիկ բառերով ու ձեւերով կ'ապականեն զայն։

×

Ցայտուն օրինակ մը՝ սա «առաւօտը շուտ գող»ը։ Ինծի կը թուի, թէ Թուրքերէնի փուռէն ելած եկած է այս չաբաղբանքը։ Ցամենայն դէպս, հայեցի չէ, ծուռ–բերան թարգմանածոյ է։

Ֆրանսացիք ունին «մաթինալ» ածականը, որ կը նշանակէ «մաթէն»ի՝ առտուան յատուկ կամ առտուան յատկութիւն ունեցող։ — Առաւօտեան, ինչպէս առաւօտեան զեփիւռ։

Գոյականաբար «մաթինալ» կ'ըսեն «այգուն այգուն»՝ առաւօտները այգէն առաջ կանուխ արթնցողին։ Զարթուցիչով կամ առանց զարթուցիչի՝ մեքենաբար (եւ ոչ՝ մեքենայաբար) լուսաբացէն առաջ բացուելու՝ արթննալու սովոր անձերուն, մօտիկ ազգական... արեւածաղիկներուն, որոնք արեւի երեւումով կ'երեւին։

«Առտուն կանուխ արթնցող»ը փոխաբերաբար հեգնական իմաստ հագած է մեր լեզուին մէջ։ Կը նշանակէ ռեւէ մէկը, «ոքիկ»ը՝ աննշան մարդը, առհասարակ հասարակ տհասը, միջակ գլտոսիկը, որ իր կօշիկէն վեր կ'ելլէ։ «Փչող» է ու պարծենկոտ. մեծամեծս կը պոռոտախօսէ։ Լուսահոգի Շ. Միսաքեան յաճախ կը ձաղկէր այս յաւակնոտները.

— Առտուն կանուխ արթնցողը բանաստեղծ է մեր մէջ. թէեւ չայցուած՝ մուսայէն կամ... Մովսէսէն, զոր «Մուսա» կը կոչեն Արաբները։

— Առտուն կանուխ արթնցողը «քաղաքագէտ» է մեր մէջ։ Թէեւ անմասն՝ քաղաքագիտութեան այբուբենքէն, թէեւ ... քէն ըրած գիտութեան, բայց եւ այնպէս «քաղաքագէտ»ի հովեր կ'առնէ՝ կը փչայ։ Քաղաքականութիւն կը խաղայ, քաղաքական տեսութիւններ, վերահասութիւններ, հեռատեսութիւններ համտեսել կուտայ չտեսնուած չտեսութեամբ, անհասանելի տհասութեամբ։

Քանի որ մինչեւ հոս եկանք, քիչ մը եւս պեղենք. ուրկէ՞ կուգայ հեգնական առումը «առտուն կանուխ արթնցող»ին։ Մէկէ աւելի աղբիւրներէ ջուր կ'առնէ այդ ասելաձեւը.

— Քունէ բաժնուողին առաջին գործը փակ աչքը բանալն է։ Աչքը բանալը... «աչք բացութիւն» չէ. խելացութիւն ալ չէ։ Առտուն կանուխ արթնցողը աչքը բացեր է թէեւ. բայց քունի թմրութենէն չէ ազատած բոլորովին։ Արթնցեր է միայն։ Արդ՝ արթննալ մէկ բան, արթնութեան օժիտով օժտուած ըլլալ ուրիշ բան։ Քունէ զատուիլ արթննալ է, բայց արթուն ըլլալ չի նշանակեր։ Վաղարթունը... արթուն չէ միշտ։ Աչքը բացող ամէն մարդ... «աչքըբաց» չէ միշտ, ինչպէս ճարտար մէկը... ճարտարագէտ չէ, ինչպէս ես՝ չատախօս... ճառախօս չեմ։

— Քնանալը մեռնիլ է քիչ մը։ Քնէութիւնը մահ է տեսակ մը։ Մեծ քուն կամ յաւիտենական քուն կ'ըսենք մահուան։ Քունի տեսիլքներէն, քունի գիշերէն լոյս աշխարհ եկող նորազարթը քնէածական վիճակի մէջ իբրեւ մանուկ է նորածին, «Հրոյ Աշխարհ»էն նոր եկած նորեկ է, անտեղեակ՝ իրական աշխարհի իրադարձութիւններուն։ Ախմար «պէխապէր» է։

×

Հեգնական իմաստը մէկդի, «առտուն կանուխ արթնցող»ի իրական իմաստը արտայայտող բառ մը չունի՞նք մենք։ Մէկ բառ, որ տեղը բռնէր երեք բառին, համազօր՝ ֆրանսերէն «մաթինալ»ին։

Ունին «վաղ»ը, որ կը նշանակէ շուտ, հականիշը՝ «ուշ»ին։ Վաղ առաւօտուն, «առտանց առտուանց» վեր կացողին՝ գործի գացողին ի՞նչ կ'ըսենք։ — Վաղայարոյց կ'ըսենք։

Գրաբար է, բայց յարմարցուկ բառ չէ յարմարաբանուած։ Շատ գործածական չէ, բայց վաղնջաւոր ժամանակներու յատուկ վաղնջաբանութիւն ալ չէ։

Ողբացեալ Շ. Նարդունի իր «Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէմ...»ին մէջ կը գրէր.

— Օհօ՛յ, բլուրն ի վար գօտի կը քակեն նորածիլ եղեսպակն ու զոպան։ Նշենին, վարը, արդէն կը թափէ իր վաղարթուն աչքերը»։

(«Գօտի կը քակեն». կը մերկանան, կը քօղազերծուին։ Եղեսպակ. վայրի թէյաբոյս։ Զոպա. անուշահոտ բոյս։ «Կը թափէ», կը բանայ)։

Վաղարթուն կը նշանակէ կանուխ կամ շուտ կամ շատոնց՝ վաղուց արթնցած։ Կը նշանակէ նաեւ նորաբոյս, նորածիլ կամ վաղահասօրէն արթուն։ Մինչ վաղայարոյց, եթէ չեմ սխալիր, մէկ իմաստ ունի միայն, առտուն կանուխ արթնցողին սովորական անունն է։

Այսպէս կամ այնպէս, վաղայարոյց ըսենք թէ վաղարթուն, հայերէն չէ «առաւօտը շուտ գող»ը։

×

Թուրքերէնի վայրի մացառէն փախըստական այդ գողը կ'արտաքսեմ մեր անդաստանէն։ Աքացի հարուածելով կ'աքեմ՝ կ'առաքեմ, կ'ուղարկեմ՝ կը ղրկեմ Թաթարիստանի իր տափաստանը։

Ուրիշ խօսքով՝ կ'աճապարեմ. առանց երկար սպասելու, անմիջապէս, ճեպով՝ ճեպաղնացով կը ճամբեմ զայն։ Հազիւ արթնցած, երեսս չլուացած, բան–գործ կը ձգեմ, այդ աներեսը չտապ կը ճամբեմ իր ուղին։

Ի մի բան, խօսքին կարճը... «կը կանխեմ». «տէփէչէ», ինչպէս կ'ըսուի Փրանսերէն, ինչպէս չըսուիր հայերէն. «տէփէչէ»ի հայերէնը «կանխել» չէ, վաղվաղակի կամ արագ առաքել է։ Խօսքին կարճը՝ «կը կանխեմ»ը կարիճ է մեր լեզուին մէջ, կը կեղէ, կը նեղէ, կը չարչարէ զայն։

Այս բոլորը՝ լուսաբանութիւն Բ. Թաշեանի, որ խեղճացեր՝ չէ հասկցեր իմաստը «կանխուած»ին՝ ապօրծին այդ վիշապարաւին, զոր առտուն կանուխ արթնցող մը հրապարակ նետեր է։ Խեղճը ինք չէ, խեղճուկրակ ղոկերէնն է։

×

Մնաց որ, հայ եւ հայերէն եղած ըլլար «առաւօտը շուտ գող»ը, այդ պարագային «գրիչը շուտ գրող» պիտի... պիտակէինք մեր արագագիր... առակագիրներն ու գրողները։ Առակագիրներ լռէին իսկ, արդարօրէն պիտի բողոքէին մեր գրողները, «շուտ–գրիկ» ու «շատ գրիկ» մեր խմբագիրները։

ԼԵՒՈՆ ԵՐԿԱՆԵԱՆ

Հայկական Եսքիզներ

Ես օղին կում–կում եմ խմում, թեպէտ մեզանում կում–կում չեն խմում կենացները։ Քիչ առաջուայ սեղանի շուրջը դասաւորուած դէմքերն եմ յիշում։ Ես արդէն վաղուց գիտեմ, անսխալ կարող եմ ասել, թէ նման սեղանների վրայ օղու ո՞րերորդ շշից յետոյ կը խմեն մեր ժողովրդի կենացը, ինչ երգ կ'երգեն, ինչ կ'ասեն կենացից առաջ եւ յետոյ։ Այս անգամ էլ։ Հարեւան սենեակում, որտեղ տանտիրոջ 16 տարեկան աղջիկն է երկու ընկերուհու հետ, արդէն վաղուց պտըտւում է մագնետոֆոնի ժապաւէնը։ «Աշխարհը վերջանում է ինչ որ պատի մօտ, եւ ինչքան էլ կլոր լինի երկրագունդը, երկուսիս համար էլ կանգնելու տեղ կը գտնենք...»։ Ժագ Բրելն է երգում։ Թէ՞ Ազնաւուրը։ Չգիտեմ։ Տանտէրը, որ կենացն առաջարկեց, խօսում էր երկար, եւ մի պահ թւում է՝ սեղանին, խորովածի եւ շշերի տակ փռուած է պատմական Հայաստանի քարտէզը՝ որի վրայից նա կարդում է լեռների, լճերի, քաղաքների անուններ։ Սեղանակիցները լուռ լսում են նրան, տմբտմբացնում գլուխները, եւ նրանց աչքերը տխուր են, անիրական։ Ներս է մտնում տանտիրոջ աղջիկը, ինչ որ բան ասում հօր ականջին։ «Ի՞նչ», — բարձրաձայն հարցնում է հայրը, դժուարութեամբ տողադարձ անելով յուզմունքը, որ բաժակաճառից էր։ «Մենք գնում ենք, — ոչ–հայերէն ասում է աղջիկը, — ուշ կը գամ, չանհանգստանաս»։ Տանտէրը ձեռքով է անում. այսինքն, լաւ, հասկացայ, ու շարունակում է միւս տողից, ճիշդ բառի կիսից։ Նա տխրութեամբ ասում է, թէ Հալէպ քաղաքում, որ Սիրիայում է, այս տարի հայկական երկու դպրոց է փակուել։ Ասում է անկեղծ, ղառնացած։ Սեղանակիցները եւս օրինակներ են բերում

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Շաւարշ տեսաւ որ ուրիշ ճար չկար իր օձիքը ազատելու ընկերոջը ձեռքէն։

— Ինչ որ է, եկուր հետս, բայց միայն այս գիշերուան համար եւ պայմանաւ որ վաղն առտու կանուխ մեկնիս, տանտիրուհիս տակաւին մէջտեղ չելած։

— Կը վախնաս որ զինքը գլխէ՞ հանեմ, գոչեց Սուրէն խնդալով։

— Ոչ, կը վախնամ որ պարզապէս մեր երկուքին օձիքէն բռնելով դուրս կը նետէ։

— Ահա, իրաւ է, մոռցայ որ իրեն տալիք ունիս երկու ամսական։

Շաւարշ եւ Սուրէն ճամբանին չարունակեցին ու հասան իրենց բնակարանը։ Բարեբախտաբար ժամանակը ուշ էր եւ տանտիրուհին շատոնց ի վեր քնացած էր։ Երկու բարեկամները իրենց ոտքերու մատներուն վրայ կոխելով մտան Շաւարշի սենեակը։

— Օդը տաք է, ըսաւ այս վերջինը իր ինքնակոչ հիւրին, կրնաս առանց վերմակի բազմոցին վրայ երկննալ պառկիլ։

— Ատկէ աւելին չեմ խնդրեր արդէն, պատասխանեց Սուրէն։

— Եւ ջանա որ չխռկաս, որովհետեւ չեմ կրնար քնանալ։

Այս պատուէրը տալէ, ետք Շաւարշ հանուեցաւ եւ մտաւ անկողին։

Հետեւեալ առտու երկու բարեկամները կանուխ դուրս ելան երբ տանտիրուհին տակաւին մէջտեղ չկար։

Թ.

Մրսթըր Ճօն Կոբեկ, իբրեւ երկար տարիներ Ամերիկայի մէջ ապրած գործնական մարդ մը, իր յանձն առած պաշտօնը ուզած էր կատարել ամենայն խղճմտութեամբ ու լրջութեամբ, բայց ափսոս, բաւական դժուարութիւններու բախեր էր։ Նախ իր կնոջ՝ Զապէլի միջոցով ուզած էր հասկնալ Զարուհիի տրամադրութիւնները նոր ամուսնութեան մը մասին։

Մանկամարդ այրին գրեթէ դժկամակութեամբ լսած էր իր բարեկամուհիին խօսքերը եւ պատասխանած էր.

— Տակաւին երբեք նոր ամուսնութեան մը մասին մտածելու առիթը չունեցայ։

— Բայց վերջապէս օր մը պիտի մտածես։

— Ո՛վ գիտէ։

— Ի՛նչ, քսան տարեկան հասակով հրաժե՞շտ պիտի տաս աշխարհի։

— Այրի մնալով ինչո՞ւ հրաժեշտ տըւած ըլլամ։

— Բնականաբար, մանաւանդ մեր մէջ այրի կին մը գրեթէ կէս մը մայրապետ կը համարուի։

Կէս–կատակով ըսուած այս խօսքերը որեւէ արդիւնքի չէին յանգած։ Զապէլ սակայն իր ամուսնոյն դրդումով՝ կրկին խօսք բացած էր այս անգամ աւելի որոշ կերպով։

— Պէտք է ամուսնանաս անպատճառ, ըսած էր, եւ որչափ կարելի է շուտ։

— Ինչո՞ւ համար այս աճապարանքը։

— Որովհետեւ մանկամարդ ու գեղեցիկ այրի մը կրնայ բամբասանքի առարկայ դառնալ։

— Եթէ ինք տեղի տայ։

— Նոյնիսկ եթէ տեղի չտայ։ Զարախօսներ չեն պակսիր։

— Բայց ամուսնանալու համար թեկնածուներ պէտք են, պատասխանած էր Զարուհի խնդալով ու կատակի ձեւ տալով իր բարեկամուհիին յանդիմաններուն։

— Թեկնածուները չեն պակսիր, այդ մասին կրնաս վստահ ըլլալ. ասկէ զատ դուն հաւանութիւնդ տուր եւ ես անմիջապէս թեկնածու մը կը գտնեմ։

— Ո՞վ է տեսնենք այդ թեկնածուդ։

— Շատ շնորհքով երիտասարդ մը։

— Միայն այդչա՞փ։

— Խելացի, աղուոր, հարուստ...

— Զըսե՞ս ուրեմն որ ամէն յատկութիւններով օժտուած է։

— Եթէ այդպէս չըլլար, քեզի արժանի պիտի չհամարէի։

— Բայց ո՞վ է, տեսնենք... անունը տուր։

— Ի՞նչ պէտք կայ... բաւ է որ ըսեմ թէ զինքը շատ լաւ, ու շատ մօտէն կը ճանչնաս։

— Ատիկա բաւական չէ ու չեմ ուզեր միտքս յոգնեցնել։

— Նախ ըսէ որ ամուսնանալու դիտաւորութիւն ունիս եւ այն ատեն անունը կուտամ։

— Գիտես որ առաջին ամուսնութեամբ որչափ դժբախտ եղայ, պատասխանեց Զարուհի՝ յանկարծ լուրջ դէմք մը առնելով, հետեւաբար չեմ կրնար երկրորդ անգամ թեթեւօրէն այդ տեսակ որոշում մը տալ։

— Ո՞վ կ'ըսէ որ թեթեւօրէն գործ տեսնես...։

— Երկրորդ անգամ ամուսնանալու համար պէտք է որ բացառիկ յատկութիւններով մէկը գտնեմ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(230 – Շար.)

Եգիպտոսից, Ֆրանսիայից, ուրիշ-ուրիշ երկրներից, հառաչում են, վրդովւում:

— Այսպէս որ գնայ, — ասում է մէկը, — հինգ տաս տարի յետոյ...

Քիչ անց՝ մէկը հպարտանում է, որ թոռանը յաջողացրել է անգլիական դըպրոց, միւսը· «մեր Թաղամասում անգլիական չկար, ճար չկար, հայկական ...ուի»: Երրորդը աղմուկով սեղանին է զարկում օղու բաժակը· «Ձեմ խմի, դուք մարդ չէք, Հայ չէք»: Իսկ այն մէկը, ձեռքը գնոլի պէս երեսին դրած, դեռ կլկլացնում է մուղամը՝ հայ ժողովուրդի ...նացի վրայ:

Ո՞ւմ են ասում այս բոլորը, ովքե՞ր են ...րանք· երեւի Վանեցու, Մշեցու, Կարսեցու զաւակ կամ թոռ կամ Վանեցի, Մշեցի, Կարսեցի: Ի՞նչ են ուզում: Յանկարծ յիշում եմ Ուիլեմ Սարոյեանին· «Ֆրեզնօ, կաֆէ Արաքս»: Կարծես նրա հերոսներն են, որ ինչ-որ հրաշքով՝ յիսուն տարի նստած դեռ շարունակում են հին, յոգնած պլինը... Ե՞րբ վարագոյր կ'իջնի, ե՞րբ...

Դեռ սրճարանում եմ:

Օղին կում կում եմ խմում, որ աւելի դժուար է, քան միանգամից: Ես կում-կում պիտի խմեմ քո դառնութիւնն, իմ ժողովուրդ, եւ ոչ ոք պիտի չիմանայ, թէ ինչքան եմ քեզ սիրում: Սրճարանում աղմուկ է, ջահելութիւն, ծափ, բայց միտքս ուրիշ տեղ է: 1965 թուականի Օգոստոսի 28ին էր, անցնում էի Կարս քաղաքի մի փողոցով, որ առաջ Լորիս-Մելիքովեան էր կոչուել: Նայիրեան հին քաղաքը, բերդը, Առաքելոց եկեղեցին այդ պահին, վաղ առաւօտեան մուժի մէջ, թւում էին ուղեղային մորմոք, սրտի հիւանդութիւն: Չարենցի բառերն են: Ես անցնում էի՝ ինչպէս երազում, թէպէտ իրական էին եկեղեցին, բերդը, սալայատակը, իրական էին տները՝ հայ ձեռքերով շինուած: Երբ հիմա, երկու տարի անց, ուզում եմ պատկերացնել ինձ այդ փողոցով քայլելիս, թւում է 1914 թուականի կինոնկարի կադրեր են աչքիս առաջ, իսկ ինձ հրաշքով մոնտաժ են արել այդ կադրերին: Կարծես միրաժի միջով էի քայլում: Քառասունհինգ տարի առաջ էր անցել Չարենցն այս քաղաքով, բայց այդ պահին էլ՝ Կարսի թանձր օդում, յոգնած, հին քարերի վրայ, բարակած Կարսաչայի լռութեան մէջ, փոշու սեան նման կանգնած էր նոյն հարցը· «Ի՞նչ է Նայիրին...»: Ես իմ կողքին ուզում էի պատկերացնել Նայիրի մարդկանց՝ մազութի Համոյին, մեռելի Ենոքին, միւսներին: Նրանք ինձ չէին թւում ծիծաղելի, եւ Չարենցի վէպը ինձ չէր թւում երգիծական կամ պամֆլետ, ինչպէս գրում են դպրոցական դասագրքերում: Ողբերգութիւն է այդ վէպը, եւ նրանք՝ մազութի Համոները այդ ողբերգութեան գործող անձերն էին եւ չգործող անձերն՝ աւելի: Ե՞րբ է բացուել այդ ողբերգութեան առաջին արարի վարագոյրը: Երեւի այն դարում, երբ մենք առաջին անգամ կորցրինք մեր պետականութիւնը եւ ապաւինել սկսեցինք նահատակի լուսապսակին, խելայեղ հերոսութեանը, բանաւոր հայրենասիրութեանը, ցնորքներին, որ մարմին չունեն, երբ սկսեցինք ապրել ոչ թէ մեր ոտքի տակի հողով, այլ կորցրածով եւ դրա համար էլ սկսեցինք կորցնել աւելի շատ: Երեւի այդ ժամանակներում էլ ծնուեց երկիր Նայիրիի տեսիլքը, որովհետեւ Նայիրին այն է, ինչ չկայ, անիրական է, չշօշափուող: Նայիրին չի կարող երկրային լինել՝ բաղկացած կենդանի տներից, վառած սեւահողից, յղի կանանցից, ծխացող երդիկներից, հոտող առուներից: Նայիրին աւերակ է, յոյս, Նայիրին նարդու խաղ է, բաժակաճառ, մտքի մարզանք, խօսք ու զրոյցի անվերջանալի, անհատնելի նիւթ:

Յոգնել եմ:

Երբ անցանք Կարսը, Ախուրեան մըտանք, սիրտս զարմանալիօրէն թրթռաց, ու մտածեցի, որ ետեւում մնացածն իրօք ուղեղային մորմոք է, սրտի հիւանդութիւն: Եւ թող ներեն ինձ Տիգրանակերտը, Անին, Կարսը, եթէ ես այդ՝ կենդանի, թրթռացող Նայիրին եմ համարում իմ առաջին գործը, առաջին սրբութիւնը եւ յենարանը: Այդ Նայիրին ինձ է նայում ոչ թէ հին քարտէզներից, աւերակներից ու յիշողութեան ծալքերից, այլ շէն տների երդիկներից, երկինքին ուղղուած աստղադիտակների ապակէ աչքերից, չտապող ու չտապող մարդկանց կօշիկներից, հայ միլիցիոների ուսադիրներից, խոտերից, քարերից, ամէն ինչից, որ կայ այս երեսուն հազար քառակուսի կիլոմետր հողի վրայ:

Երկրորդ բաժակը ես խմում եմ միանգամից, մի թափով, խմում եմ այդ երեսուն հազար քառակուսի կիլոմետրի կենացը, որ կենդանի, ապրող Նայիրին է, հասկանալի՝ ինչպէս սիրած աղջկայ մարմինը:

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Հրաշք մանուկը անուանեցին զինքը երբ 1930ին կարճ տարատով այս պատանին Շոփէն սրահին մէջ իր անդրանիկ նուագահանդէսը կուտար իր հօր եւ մանկավարժ Թիպէրժի հսկողութեան տակ:

Իր սրունքները կարճ էին դեռ, հասնելու համար դաշնակի ոտնակներուն, եւ ան կը նուագէր գիտակից կամ երազային անգիտակից ներշնչումով, ի յայտ բերելով սակայն ապագայ մեծ արուեստագէտի մը հեռանկարը:

Երաժշտասէր եւ գուրգուրոտ տիկիններ, սրահին առաջին շարքերուն վրայ, իրենց ծափերուն կը միացնէին նաեւ շոքոլայի տուփեր, զորս սիրով կ'ընդունէր մանուկ Րաֆֆին, չարաճճի ժպիտով մը, կարծես քիչ մըն ալ զանոնք նախընտրելով...

Քառասուն տարիներ անցեր են:

Իր քառասնամեայ նուագահանդէսի յայտագրին յառաջաբանին մէջ ինչպէս իրաւամբ յիշուած է, հրաշք մանուկներու յաջողութեան կը համադրէ ապագայի մեծ վտանգ մը:

Կանխահաս տաղանդներ իրենց մատաղաշ տարիքին հրապոյրին շնորհիւ անմիջական հիացում կը պատճառեն. այլ սակայն յաճախակի է տեսնել որ հասուն տարիքի հասած կամ նոյնիսկ չհասած կամ կը հրաժարին իրենց արուեստէն եւ կամ կը դառնան սովորական, խառնուելով արուեստագէտներու հոյլին, ալեկոծ ծովուն մէջ կը կորսուին ենթարկուելով այլեւս անտարբերութեան, ինչ որ ամէնէն վտանգաւորն է:

Րաֆֆիի պարագան այդպէս չեղաւ:

Տարիներու բեղուն եւ յամառ աշխատանքը իրեն ապահովեց յարաճուն վերելք մը:

Զհաշուելով իր անձնական նուագահանդէսները որոնք բազմահարիւր կտորներու երգացանկ մը կ'արժեն, Րաֆֆին բարձրորակ ղեկավարներու առաջնորդութեան տակ նուագած է ամենադժուարին քոնչերթօներ, մեծ նուագախումբերու մասնակցութեամբ:

Տուած է առաջին ունկնդրութիւնը զանազան այժմէական հեղինակներու գործերուն, ապերախտ աշխատանք մը, որուն համար անհրաժեշտ է բացառիկ գիտակցութիւն եւ մանաւանդ զոհողութիւն:

Իր քառասնամեայ գործունէութեան նուիրուած նուագահանդէսը Միւզէ Կիմէի մէջ, հոծ բազմութեան ներկայութեան, դափնեպսակ մը եղաւ:

Յայտագիրը կազմուած էր դասական եւ վիպական հեղինակներու գործերէն, որոնք երբեք չեն հիննար:

Անոնց մեկնաբանութեան մէջ Րաֆֆին ցոյց տուաւ քնքոյշ, իրապէս առինքնող նրբութիւններ, ինչպէս նաեւ հրաշալի մեքենականութիւն եւ մանաւանդ ի հարկին անխոնջ ուժականութիւն մը, վերջացնելու համար իր նուագահանդէսը Շոփէնի հոյակապ Փոլոնէզով, որ շատ մը դաշնակահարներու փորձաքարն է, եւ որ արժանացաւ որոտընդոստ ծափերու:

Յայտագրէն դուրս իր նուագած Սքարլաթթիի գործը քնքոյշ եւ եզական մեկնաբանութիւն մը ունէր:

Րաֆֆին արժանի է դասուելու միջազգային համբաւի արժանացած դաշնակահարներու կարգին, եւ ասոր համար մաղթելի է անոր տալ հնարաւորութիւն, աւելի լայն գործունէութեան համար:

Ա. Պ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Վերջին երեսուն տարիներուն Երեւանի բնակչութիւնը մեծ աճ արձանագրած է. 1938ին ան ունէր 200·000 բնակիչ, իսկ 1970ի սկիզբը՝ 767·000:

Վերջերս տեղի ունեցած յատուկ նիստի մը ընթացքին քննութեան առնուած է քաղաքին զարգացման հեռանկարները մինչեւ 2000 թուական:

Մշակուած նախագիծի մը համաձայն, մայրաքաղաքը պիտի դառնայ իբրեւ Հայաստանի վարչական, արդիւնաբերական, գիտական եւ մշակութային կեդրոն՝ մէկ միլիոն հարիւր հազար բնակչութեամբ: Նախատեսուած է ստեղծել ինը շրջան, որոնք պիտի շրջապատեն քաղաքին կեդրոնական մասը, ինչպէս նաեւ հանգիստի եւ զբօսաշրջիկութեան երեք գօտի, որոնցմէ առաջինը կէս ժամուան հեռաւորութեամբ՝ Գառնի, Գեղարդ, Չարենցաւան, Արզնի, Աշտարակ, Էջմիածին, Բիւրական, երկրորդը՝ մէկ ժամուան հեռաւորութեամբ՝ Ապարանի ջրամբար, Հրազդան, Ծաղկաձոր եւ երրորդը՝ մէկուկէս ժամուան հեռաւորութեամբ՝ Սեւանայ լիճ եւ Մարմարիկ գետի կիրճ:

Չորս-հինգ յարկանի շէնքերու կողքին պիտի կառուցուին ինը յարկանի կամ աւելի բարձր շէնքեր: Մեծ ուշադրութիւն պիտի դարձուի փոխադրամիջոցներուն վրայ՝ զարգացնելով եւ ընդլայնելով գիծերը: Ցետաղային պիտի կառուցուի Մեթրօ:

Այս առթիւ աւելցնենք, որ Երեւանի մէջ ներկայիս կը բանի 60 երթուղի, աւելի քան 400 քիլմ. ընդհանուր երկարութեամբ: Ամէն օր հանրակառքերը 320·000 անձ կը փոխադրեն (ամբողջ երկրին մէջ՝ 635·000):

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ծանօթ դաշնակահարուհի Արաքսի (Իւէն) Ֆարչեան յաջողութեամբ լրացուցած է Ատամնաբուժական Լսարանի (Ֆաքիւլթէ) շրջանը, արժանանալով Ժիւրիի գնահատանքին եւ ստանալով Շիրիւր-ժիէն-տանթիսթի վկայականը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Այդ կասկածելի է, ըսաւ իշխան Անտրէյ, յարգելի դերկոմը շատ իրատեսօրէն կ'ենթադրէ թէ բանը բանէն անցեր է: Ես կը խորհիմ թէ դժուար պիտի ըլլայ վերադառնալ դէպի հինը:

Փիէր կարմրելով կրկին խօսակցութեան մէջ մտաւ.

— Լսածիս նայելով, համարեա բոլոր ազնուականութիւնը Պոնափարթի կողմը անցեր է:

— Այդ Պոնափարթեաններու խօսքն է, ըսաւ դերկոմը առանց Փիէրին նայելու. հիմա շատ դժուար է Ֆրանսայի հասարակական կարծիքը ըմբռնել:

— Պոնափարթ լ'ա տի, ըսաւ իշխան Անտրէյ ծաղրաբար:

Նկատելի էր որ իշխանը դերկոմին չէր համակրած, թէպէտ այդ խօսքերը արտասանելու առեն դերկոմին չնայեցաւ, բայց խօսքերը անոր ուղղուած էին:

— Ես ցոյց տուի անոնց փառքի ճանապարհը, ըսաւ ան կարճատեւ լռութենէ մը ետք անգամ մը եւս կրկնելով Նափոլէոնի խօսքերը, անոնք չուզեցին: Ես բացի անոնց առջեւ իմ նախասենեակը, անոնք խմբովին ներս խուժեցին. չեմ գիտեր ո՛ր աստիճան իրաւունք ունէր ան այդպէս խօսելու:

— Օքէօն, ընդդիմախօսեց դերկոմը: Հերցոկի սպանութենէն ետքը ամէնէն մոլի կողմնակիցներն իսկ հիասթափուեցան անկէ: Երբեք: Եթէ ան քանի մը մարդկանց համար հերոս էր, այդ պարագային Հերցոկի սպանութենէն ի վեր երկինքին մէջ աւելցաւ նահատակ մը եւ երկրի վրայ պակսեցաւ հերոս մը:

Աննա Փավլովնա եւ միւսները դեռ չէին յաջողեր ժպիտով մը իրենց գնահատութիւնը արտայայտել դերկոմին եւ այդ խօսքերուն, երբ Փիէր խօսակցութեան մէջ ինկաւ եւ Աննա Փավլովնա թէպէտ նախազգաց որ ան անվայել բան մը պիտի ըսէ, բայց այլեւս չկրցաւ զայն կասեցնել:

— Անկէնի Հերցոկի մահը, ըսաւ Մ. Փիէր, պետական անհրաժեշտութիւն մըն էր, եւ ես հէնց այն բանի մէջ կը գտնեմ Նափոլէոնի հոգւոյ մեծութիւնը, որ ան այդ գործին ամբողջ պատասխանատուութիւնը իր վրայ առաւ:

— Աստուա՛ծ, ո՜հ Աստուած իմ, սարսափահար ձայնով մը ըսաւ Աննա Փավլովնա:

— Ի՞նչպէս, սպանութիւնը կը գովէ՞ք ... սպանութեան մէջ ի՞նչպէս հոգւոյ մեծութիւն կը գտնէք, Պ. Փիէր, ըսաւ փոքրիկ իշխանուհին ժպտելով եւ ձեռագործը վերցնելով:

— Ա՜խ, ո՜հ, բացագանչեցին զանազան ձայներ:

— Հրաշալի է, ըսաւ իշխան Իպպոլիտը անգլերէն եւ սկսաւ ձեռքերը ծունկերուն զարնել:

Դերկոմը միայն ուսերը թօթուեց: Փիէր ակնոցին վրայէն վեհօրէն ունկընդիրները կը դիտէր:

— Ես այն պատճառով այդ կ'ըսեմ, շարունակեց ան յուսահատութեամբ, որովհետեւ Պուրպոնները յեղափոխութենէն փախան՝ ժողովուրդը անիշխանութեան մատնելով, եւ միայն Նափոլէոնը կրցաւ հասկնալ յեղափոխութիւնը, յաղթահարել, եւ այդ իսկ պատճառով յանուն հասարակութեան բարիքին անկարող էր մարդու մը կեանքին առջեւ տատանիլ:

— Ձէի՞ք ուզեր միւս սեղանին քով երթալ, ըսաւ Աննա Փավլովնա:

Սակայն Փիէր առանց պատասխանելու շարունակեց իր խօսքը.

— Ոչ, ըսաւ ան աւելի ու աւելի ոգեւորուելով, Նափոլէոնը մեծ է, որովհետեւ ան յեղափոխութիւնը գերազանցեց, ճնշեց անոր անբարեխղճութիւնները, պահեց բոլոր վեհ սկզբունքները, թէ քաղաքացիական հաւասարութիւնը եւ թէ խօսքի ու մամուլի ազատութիւնը, եւ միայն այդ պատճառով իշխանութեան տիրացաւ:

— Այո, եթէ ան իշխանութիւնը ձեռք անցընելով սպանութիւններու համար չգործադրէր եւ օրինաւոր թագաւորին յանձնէր, ըսաւ դերկոմը, ահա այդ պարագային ես ալ մեծ մարդ կը կոչէի զայն:

— Ան չէր կրնար այդպէս վարուիլ: Ժողովուրդը յանձնեց իշխանութիւնը, լոկ զիրենք Պուրպոններէն ազատելու համար: Յեղափոխութիւնը խոշոր գործ էր, շարունակեց Փիէր, այդ յուսահատական եւ գրգռիչ եզրակացութեամբը իր բուռն քաջութիւնը եւ ամէն բան մինչեւ վերջը ըսելու ցանկութիւնը արտայայտելով:

— Յեղափոխութիւնն ու արքայասպանութիւնը խոշո՞ր գործ է... ասկէ ետքը... բայց միւս սեղանի քով երթալ չէ՞ք ուզեր, կրկնեց Աննա Փավլովնա:

— Քօնթրա սօսիալ, հեզիկ ժպիտով մը ըսաւ դերկոմը:

— Խօսքս արքայասպանութեան մասին չէ, այլ գաղափարներու:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Գրիգորեան, Օր. Նէլլի Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Գրիգորեան, այրի Տիկին Վերժին Զօթուրեան, այրի Տիկին Էլիզ Հօղտանեան եւ աղջիկը՝ Ժաքլին, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Խաղողեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Զօթուրեան կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 8ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Հոկտ 13) ժամը 14,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

Շալճեան եղբայրներ (Աւստրալիա), Տէր եւ Տիկին Թուռշուճեան (Լիբանան), Տէր եւ Տիկին Գույումճեան (Կրընոպլ), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի հօրաքրոջ, մեծ մօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԺԻՆ ՆԱԻԱՐԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Հանգուցեալին փափաքն է որ իր յիշատակը յարգողները, փոխան ծաղկեպսակի, իրենց նուէրը ղրկեն «Յառաջ» թերթին, յատկացուելու համար Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին։

Հանգուցեալին մարմինը կ'ամփոփուի Նիսի իր ընտանեկան դամբարանին մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իզմիրի եղեռնին 48րդ տարեդարձին առիթով կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան 18 Հոկտ. Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցին։

Թիւ 1 Ռիւ Ժան Կուժոն սրահին մէջ կէսօրին թեթեւ ճաշ՝ Իզմիրի խմորեղէնով եւ անուշեղէնով միասին։

Տախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆր.։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Տեղւոյն Նոր Սերունդին եւ Կապ Խաչին Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի «Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ. Մ. Ալէմշահ» սրահը 26, Ռիւ Թրուայոն, Սեւր Կիրակի Հոկտեմբեր 18, ժամը 17էն 22

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր

Երգ – Նուագ – արտասանութիւն

Փոխադրութիւն մասնաւոր ինքնաշարժերով, որոնք կը հանդիպին Օփիթալ Փերսի, Ռիւ տը լա Տէֆանսի անկիւնի դեղարանին առջեւ եւ Մեռի տ'Իսի ժամը 17ին։

Կառքերու փարքինկը ապահովուած է

Ճաշագին 15 փրանք

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղերու կողմէ, 24 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ։

Հասոյթը պիտի յատկացուի Մշակոյթի Տան շինութեան։

Ճաշերը կը պատրաստուին Խաչուհիներու կողմէ։ Ճաշագին 30 փրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19։

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 14 Հոկտ. Չորեքշաբթի ժամը 15,30ին, Ազգ. Տան սրահը։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Ջաւարեան կոմիտէի հերթական ժողովը Հինգշաբթի (15 Հոկտ.) ընկեր Սերոբեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԶԴ

Օր. Հայկանոյշ Թորոսեան կը հաղորդէ իր բարեկամներուն թէ իր հեռաձայնի նոր թիւն է՝ 589-61-58։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէնի Կապոյտ Խաչի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները վերսկսած են Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 8էն. ժամը 13,30էն 14,30 նոր սրահին մէջ, Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ, թիւ 40։

Ծնողներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները արձանագրելու համար վերոյիշեալ ժամերուն։

Vous avez déjà entendu parler du

CLUB des JEUNES de l'UGAB

Vous avez peut-être participé à certaines de ses ACTIVITES
Vous voulez en avoir une idée plus précise
VENEZ donc vous joindre à la SOIREE Cinémathographique en COULEURS intitulée

« RÉTROSPECTIVE 70 »

Présentant nos — Voyages en France et à l'étranger
— Rallyes
— Week-end
— Dîners-dansante
— Sports d'Hiver etc... etc...

Vendredi 16 Octobre à 20 h. 45 précises

à la Maison des CENTRAUX, 8, Rue Jean Goujon — PARIS (8e)
(Métro Alma Marceau ou Rond Point des Champs Elysées)

ENTREE GRATUITE

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL, Ministre d'Etat

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի ի մօտոյ։

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան։

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ։

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
– ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ –

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԱՄԸ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)

Հրատարակութիւն

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Լաթակազմ, 550 էջ

Կարելի է ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի

ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ։

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդունուիր հեռաձայնով։

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 50-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հաճնոյ անմահ ու թ հազար դիւցազներու հոգւոյն, 18 Հոկտեմբեր Կիրակի առաւօտուն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Յետ պատարագի հոգեճաշ եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Մէթրօ Քատէ։

Պիտի բաւախօսէ Պ. Մ. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն) եւ Պ. Ս. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (Մարսէյլէն)։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԻ»	10 Ֆ	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ	

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ աշխատուած ծանուցում ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մանաւոր պայմաններու համար, դիմել վարչութեան։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ։

Գին 15 փրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondée en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0, 50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 13 OCTOBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.938

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.938

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՐԱԳԷՏ ՄԸ, ՄԱՐԴ ՄԸ

«... Գրագէտը պէտք է վայելէ արտայայտութեան լիակատար ազատութիւն, երբ իր մտածումը իր մէջ կը պարունակէ անձնական հակինչներ»։

Հիմնական սկզբունք մը, որ չի կրնար սկզբունքը չըլլալ այն գրագէտին, որ գիտակից է իր հանգամանքին։ Ա՛յն գրագէտին, որ յարգանք ունի իր իսկ մտածումին նկատմամբ, որ պարկեշտ է եւ պատասխանատու։ Այս է նաեւ սկզբունքը գրագէտի մը՝ Սոլժենիցինի, որ չի համակերպիր լռութեան։

Լռութիւնը, ամենէն ապահով եւ հանգստաւէտ ապաստանն է խորհրդային գրողին, երբ ան կ՛ընտրէ ապրիլ իր հայրենիքին ծոցը, եւ չի նախընտրեր արտասահման հաստատուիլ ազատ արտայայտուելու կեղծ պատրուակին տակ։ Քաջը ա՛ն է, Սոլժենիցինն, որ կ՛ուզէ ներսէն ըսել իր ըսելիքը։

Սոլժենիցին, ծանօթ է տառապանքին։ Գիտէ թէ ի՛նչ է վախը, տաժանակիր աշխատանքը, սթալինեան բանտի մը խցիկը կամ աքսորավայրը, ու նաեւ հասարակաց սրահները սահմանուած անբուժելի հիւանդներու։ Գիտէ թէ ի՛նչ է մահուան անձկութիւնը, անիծուած գրողի իր գոյավիճակը, տառապանքը անոր՝ որ չուզեր տեղի տալ, գիտակից իր կոչումին։

Մրցանակ մըն է, այս անգամ, որ աշխարհի ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ այս մենակեացին վրայ։ Ահաւոր է առանձնութիւնը մարդուն։

Առանձնութիւնը անոր, որ ընտրած է ճշմարտութեան ճամբան, երկրի մը մէջ, ուր ճշմարտութիւնը Պրաւդա կը թարգմանուի, կուսակցական պաշտօնաթերթի մը խորագրին մէջ սահմանափակելով, մարդկային իրականութիւնը։

Սոլժենիցին կորսնցնելիք բան չունի այլեւս, բացի գրագէտի եւ մարդու իր պատիւէն։ Ու կը մերժէ այս դիւրին ճամբան։ Երբ, 1969 Նոյեմբերին, կ՛արտաքսուի Գրողներու Միութենէն, չի վարանիր ձաղկելէ «ուղղափառ» վարիչներ, պատմական նամակի մը մէջ։

Բայկոնուրէն Քափ Քենըտի, մարդիկ կը խորհին նուաճած ըլլալ աշխարհը, ապարէզ կարդալ լուսինին ու բնութեան, լուծած ըլլալ մարդկութեան բարդ հարցերը։ Կարեւորը սակայն պարզ հարցերն են, — մտքի ազատութիւն, արտայայտութեան ազատութիւն, նախ մարդուն համար, ապա ու մանաւա՛նդ գրագէտին համար։ Ու երբ արդար հպարտանքով, այսօր կը փառաբանենք հայրենիքի մը յիսնամեայ վերելքը, վերելք, որ քրտինքին արդիւնքն է քաջարի ժողովուրդի մը, աւելի քան խորթ վարչակարգի մը, պէտք չէ մոռնանք, որ մենք ունեցանք Սոլժենիցիններ, որ Բերիական սեւ առաւօտներուն աւելի սուղ վճարեցին ազատ արտայայտութեան իրենց միամիտ հաւատքը։ Անոնք նախ՝ կը կոչուէին Զարենց, Ակսել Բակունց, Զապէլ Եսայեան, Վահան Թոթովենց, յետագային՝ Մահարի, Մկրտիչ Արմէն, Ալազան, Լեռ Կամսար։

Ու, ի՛նչ հեգնանք, այսօր, երբ աշխարհը կը վարձատրէ ժամանակակից մեծ արձակագիր մը, անոր շնորհելով Նոպելեան մրցանակը, գրագէտին հայրենիքն է որ կը մերժէ հպարտանալ իր զաւկին արժէքով եւ կ՛ուրանայ զայն։

Կարեւոր չէ սակայն, վասնզի կուսակցական բանաձեւերը չեն, որ պիտի վկայեն, վաղը, թէ Սոլժենիցին կը մնայ՝ գրագէտ մը, մարդ մը։

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Երկուշաբթի վերջ կը գտնէր Փոմփիտուի սիպերական շրջագայութիւնը։

Շաբաթավերջին, ինչպէս գրած էինք, Ֆրանսայի Նախագահը Բայկոնուրէն կը մեկնէր Նովոսիպիրսկ, ապա յաջորդաբար կ՛այցելէր Ակադեմգորոդսկ, այսպէս կոչուած «գիտնականներու քաղաքը», Սմրղանտ եւ, վերջապէս, այսկէնտ, Ուզբեկիստանի մայրաքաղաքը։

Նախագահը գրոսաշրջիկի շրջագայութիւն մը ունեցած է այս վերջին քաղաքներուն մէջ, այցելելով տեսարժան վայրեր։

Թաշքէնտի մէջ, ուր ի հակադրութիւն Բայկոնուրի եւ Նովոսիպիրսկի դաժան ցուրտին, սաստիկ տաք կ՛ընէր, Փոմփիտու ընդունուած է Ուզբեկիստանի նախագահին եւ փոխ–նախագահին կողմէ՝ Մաչինոֆ եւ Մարզենիուք։

Թղթակիցները խօսելով Թաշքէնտի մասին, կը յիշեցնեն, թէ չորս տարի առաջ երկրաշարժ մը հիմնայատակ քանդած էր երեսուն հազար տուն, անպատսպար ձգելով երեք հարիւր հազար բնակչութիւն։ Այսօր քաղաքը հիմնովին վերաշինուած է։ Զանազան երկիրներէ գացած ճարտարապետներ, որոնց մէջ նաեւ Հայաստանցիներ, սիրայօժար օժանդակած են քաղաքին վերաշինութեան ծրագրին իրագործման։ Ի դէպ Հայերու թիւը տասը հազարէն աւելի է հոն։ Զորս տարի առաջ շատեր վերադարձած էին Հայաստան եւ Ղարաբաղ։

Թաշքէնտի մէջ Փոմփիտու մամուլի ասուլիս մը տուաւ (երկրորդը՝ Խորհ. Միութեան մէջ), որուն ներկայ գտնուեցան նաեւ խորհրդային լրագրողներ։ Այս առթիւ Ֆրանսայի Նախագահը հաստատեց, թէ Բայկոնուրի մէջ ականատես եղած է հրթիռի եւ այերանաւի արձակման. ինչ կը վերաբերի իր խօսակցութիւններուն, որոնք կը շարունակուէին Երկուշաբթի օր Մոսկուայի մէջ, «կարեւոր» են։

Նախագահը անդրադարձած է Հնդկաչինի խնդրին. Նիքսընի խաղաղութեան առաջարկը լսած է իր ճամբորդութեան ընթացքին, ինչպէս նաեւ Հիւս. Վիէթնամցիներու մերժումը։ Ակնյայտնի է, դիտել տուած է Փոմփիտու, որ խորհրդային ղեկավարները իրենցը ըրած են գրեթէ Հիւս. Վիէթնամցիներու դիրքը. «Առիթն ունեցայ ըսելու, թէ կ՛ըմբռնեմ իրենց տեսակէտները»։ Այսուհանդերձ, ինչպէս դիտել տուած է Փոմփիտու, ան համոզուած է, թէ նախագահ Նիքսըն իրապէս կը փափաքի վերջ տալ պատերազմին եւ Վիէթնամէն հեռացնել ամերիկեան ուժերը։ Սակայն, բնականաբար, «այս մեկնումին պայմանները ամէն ոք նոյն ձեւով չի տեսներ»։

Ցամենայն դէպս, Ֆրանսայի Նախագահը առիթն ունեցած է այս մասին խօսելու եւ իր տեսակէտները յայտնելու խորհրդային վարիչներուն։

Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան տեսակէտները նոյնանման չեն Միջին Արեւելքի հարցին մէջ։ Սակայն երկու միտքերն ալ բաւական մօտ են իրարու, երբ հարցը կուգայ խաղաղ միջոցներով լուծելու կամքին, գրաւուած հողերը պարպելու անհրաժեշտութեան եւ բոլոր երկիրներուն ալ գոյութեան իրաւունքին։ Փափաքելի է, աւելցուցած է այս առթիւ Նախագահը, որ տարակարծութիւնները չքանան եւ Եարինկի առաքելութիւնը վերսկսի փութով։ Ֆրանսա կը ցաւի, որ Ամերիկա որոշեց չմասնակցիլ խօսակցութեանց։

Խորհրդային լրագրողի մը հարցումին պատասխանելով, Փոմփիտու շեշտած է, թէ մեծ կարեւորութիւն կուտայ տնտեսական համագործակցութեան, Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ։ Հարցը, համաձայն Նախագահին, որեւէ գինով նոր շուկայ մը գտնել չէ, այլ առիթ մը Արեւելեան եւ Արեւմտեան Եւրոպաներուն, որ փոխանակ «խեցեղէն շուներու» նման իրարու երես նայելու, իրարու ընկերակից դառնան, «լաւ Եւրոպացիներ դառնան»։

Վերջապէս, Ֆրանսայի համար համաձայնագիր կնքելու հարց չկայ, ինչ որ չի նշանակեր, թէ խօսակցութեան նիւթեր չկան եւ ոչ ալ ոնոնցմէ քաղելիք եզրակացութիւններ։

Ինչ կը վերաբերի Չինաստանի, Նախագահը նկատած է, որ այս երկիրը եօթը հազար քիլոմեթր երկարութեամբ սահմանագիծ մը ունի Խորհ. Միութեան հետ, եւ խորհրդային ղեկավարները կը փափաքին բնականոն նոր յարաբերութիւններ ստեղծել Փեքինի հետ։

Տնտեսական փոխանակութիւններու դետնին վրայ, արդէն իսկ շօշափելի արդիւնքներ ձեռք կը ձգուին։ Այսպէս, Ֆրանսական կազի ընկերութիւնը՝ ինսա 130 միլիոն ֆրանքի արժողութեամբ համաձայնագիր մը կնքած է Խորհ. Միութեան հետ, որպէսզի այս վերջնոյն հայթայթէ բնական կազը շահագործող հինգ գործարաններ։

Միւս կողմէ, համաձայն անգլիական «Սընտէյ Թայմզ»ի, Ֆրանսա տրամադիր է գործակցելու Մոսկուայի հետ «Քոնքորտ» օդանաւի շինութեան գործին, եթէ Անգլիա քաշուի այդ ծրագրէն։ Խորհրդային մասնագէտները շահագրգռուած են, որովհետեւ թեքնիք դժուարութիւնները կը հանդիպին խորհրդային թիւ 144 օդանաւերու շինութեան մէջ։

× Փոմփիտու այցելած էր նաեւ Սմըրղանտ, Թիմուրլէնկի քաղաքը եւ խորհրդածելով անցեալին վրայ, ըսած է, «բան մըն է որ խորհիլ կուտայ կայսրութեանց ճակատագրին մասին, անոնց զօրութեան, անոնց դիւրաբեկութեան»։

ՏԱԼԱՏԻԷԻ ՄԱՀԸ

Հին արմատական, պատմական դէմք մանաւանդ Միւնիխի պատճառով, Էտուար Տալատիէ մեռաւ առջի օր, 86 տարեկանին փարիզեան իր բնակարանին մէջ։

Հացագործի զաւակ, ծնած էր Վօքլիւզի նահանգը եւ յետագային բարեկամ թէ հակառակորդ զինքը պիտի կոչէին «Վօքլիւզի Ցուլը»։

Առաջին անգամ նախարար կ՛ըլլայ 1924ին (գաղթավայրերու) (Էտուար Էռիոյի վարչապետութեան տակ), 1933ին Պոնքուռ իրեն կը յանձնէ Պատերազմական նախարարութիւնը։ 1935ին է որ կ՛ընտրուի նախագահ Արմատական կուսակցութեան, վերջերս պիտի նշանակուէր ցկեանս պատուոյ նախագահ։

1936ին ընտրութեանց նախօրեակին համաձայնութիւն մը պիտի ստորագրէր ընկերվարականներուն եւ համայնավարներուն հետ, որ ծնունդ պիտի տար «Ժողովրդական Ճակատ»ին։ Մինչեւ 1938 պիտի պահէր Պատերազմի Նախարարութիւնը, նախ Պլումի օրով, ապա նաեւ երբ ինք, 1938 Ապրիլին, կը դառնար վարչապետ։

Այդ տարին է որ պիտի ստորագրէր, Սեպտեմբերին Միւնիխի նշանաւոր համաձայնութիւնը, Չեմպըրլէնի կողքին, Հիթլէրի ու Մուսոլինիի հետ, ոմանց համար խաղաղութեան՝ հերոս, ուրիշներու համար դաւաճան դառնալով։

1940ին, իբրեւ երեսփոխան դէմ կ՛արտայայտուէր զինադադարին եւ կը փորձէր Ափրիկէ անցնիլ, բայց նաւը կէս ճամբայէն ետ կը դառնար, ինք Ռիոմի ատեանին առջեւ կը քաշուէր։ Գերմանացիք զինքը կ՛աքսորէին Կոլտապերկ, ուրկէ պիտի ազատէր միայն 1945ին։ Վերընտրուած երեսփոխան 1946ին, պիտի պահէր իր աթոռը մինչեւ 1958 երբ կը պարտուէր ընտրութեանց ատեն։ 1961ին վերջնապէս կը քաշուէր քաղաքական կեանքէ։

×

Վարշաւայի մէջ մեռած է Լեհաստանի նախկին Արտաքին նախարարը՝ Ադամ Ռափացկի, որու անունը ծանօթ է իբրեւ հեղինակը ծրագրի մը, որ կը նախատեսէր ապահիւլէացուած գօտի մը Եւրոպայի մէջ (1958)։ Արեւմտեան երկիրները պիտի չհամաձայնէին սակայն։

1968ին քաշուած էր քաղաքական կեանքէ, սրտի կարգ մը տագնապներու պատճառով։ 61 տարեկան էր։

ՔԵՊԷՔԻ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄՆԵՐԸ

Քեպէքի Ազատագրութեան Ճակատը, որ անցեալ շաբաթ անակնկալ կերպով առեւանգած էր անգլիացի դիւանագէտ մը՝ Ճէյմս Քրոս, առջի օր զէնքի սպառնալիքով իր բնակարանէն առեւանգեց Քեպէքի Աշխատանքի նախարարը՝ Փիէր Լափորթ։

Ճակատը երկու պարագաներուն ալ կը սպառնար գնդակահարել առեւանգուած անձերը, եթէ կառավարութիւնը չընդունէր իրենց պայմանը — ազատ արձակումը 22 բանտարկուած անձերու, որոնք կը պատկանին Քեպէքի Ազատագրութեան Ճակատին։ Միեւնոյն ատեն 2.750.000 ֆրանքի փրկագին վճարել։ Աւելցնենք, որ Ճակատին նպատակն է՝ Քեպէքի անջատումը Քանատայէն եւ անոր անկախութիւնը, մանաւանդ Տը Կօլի այցելութենէն ետք է, որ Ճակատը աշխուժութիւն ցոյց տուաւ իր ահաբեկչական գործունէութեան մէջ։

Քանատական շրջանակները դժգոհ են Ֆրանսայի միջամտութիւններէն։ Դեռ վերջերս, առեւանգուած նախարարը՝ Լափորթ խօսելով այս մասին յայտարարած էր, թէ Ֆրանսա պէտք չէ միջամտէ Քեպէքի ներքին գործերուն եւ լաւ կ՛ըլլայ, աւելցուցած էր ան, որ յաճախակի այցելութիւններ չկատարեն Ֆրանսացիները։ «Մենք Ֆրանսացիներէն դաս առնելու պէտք չունինք» (կ՛ակնարկէր նաեւ Սերվան–Շրայպէրի)։

Առեւանգիչներու պայմանաժամը, որմէ ետք պիտի գործադրէին իրենց սպառնալիքը, կը վերջանար Երկուշաբթի ֆրանսական ժամով 15ին։ Կառավարութիւնը նախապէս մերժած էր ընդունիլ ճակատին պայմանները, բայց վերջին պահուն կը հաղորդուէր, թէ կ՛ընդունի զանոնք։

Երկուշաբթի կը սպասուէր, որ կարգադրուի հարցը։

Մինչ այդ առեւանգուած նախարարը շատ սրտաճմլիկ նամակ մը գրած էր վարչապետին, խնդրելով, որ տեղի տայ ան, որպէսզի «արիւնահեղութիւն» տեղի չունենայ։ Այս նամակը իր դերն ունեցած է կառավարութեան վերջին որոշումին մէջ — ընդունիլ ճակատի պայմանները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԵՐՈՒ Փարիզի ցուցահանդէսը փակեց իր դուռները Կիրակի օր։ Մէկ միլիոն այցելու ունեցած է ինչ որ մրցանիշ մը չէ եւ բացի նոր Սիթրոյէնէն, ապսպրանքները մեծաքանակ չեն եղած, հակառակ ապառիկ վճարումներու նոր դիւրութեանց։

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄ Ս. ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔԻ ԵՒ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ (ՈՒՐԱՐՏՈՒ) ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ»

Թեհրան է ժամանել Միջազգային հռչակ վայելող ճարտարապետ՝ Էդուարդ Ութիւճեանը, որ Միացեալ Ազգերի «ՈՒՆԷՍՔՕ» հաստատութեան լիազօր ներկայացուցիչն է՝ Իրանում գտնուող Ս. Թադէի պատմական վանքի վերանորոգման գործի:

Ճարտարագէտ Էդուարդ Ութիւճեանը ծնունդով Պոլսահայ է, տասնամեակներից ի վեր Փարիզ հաստատուած, ուր խմբագիրն է ճարտարապետական մի հանդէսի (ֆրանսերէն) եւ Փարիզի «Հայկական Թանգարան»ի վարիչ 59 Ավընիւ Ֆոշ, Փարիզ:

Հայ անուանի ճարտարագէտը բազմիցս հրաւիրուել է Միացեալ Նահանգներ, ճարտարապետական կառուցումների համար, եւ արժանացել է «Ամերիկեան Ճարտարապետաց Մեծ Միութեան» մրցանակին եւ պատուոյ անդամութեան: Այլեւ Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի շատ երկրներ, Երուսաղէմի Սրբազան Վայրերի նորոգութեան եւ վերականգնման յանձնախմբի նախագահ – վարիչ. այժմ էլ եկել է Իրան, Ս. Թադէի վանքի վերանորոգման եւ յաւելեալ շէնքեր կառուցանելու աշխատանքները կազմակերպելու եւ հրահանգներ տալու:

«Լէ Թրավօ Սուբերբէն» (ֆրանսերէն) գիտական հանդէսի 1969 Թուի Սեպտեմբեր–Հոկտեմբեր – Նոյեմբեր Թւում կարդում ենք.—

«Մեր վարիչը՝ Պ. Էդուարդ Ութիւճեան՝ յանձնարարուել է ՈՒՆԷՍՔՕի կողմից մեկնելու Իրան, կապ հաստատելու համար Ս. Թադէի վանքի վերականգնման գործի հետ, իբրեւ փորձագէտ (էքսփէր):

«Պ. Ութիւճեանը, փորձագէտի իր հանգամանքով, առաջին անգամ Իրանի Ս. Թադէի վանքն է այցելել 1969 Թուի Յուլիս 12ից մինչեւ 21, Իրանի կառավարութեան եւ համապատասխան իշխանութիւնների հետ շփման մէջ մտնելով: Առաջին հազարամեակից մինչեւ 13րդ եւ 19րդ դարը Ս. Թադէի վանքը տարբեր ժամանակներում լրացուել եւ վերակառուցուել է, երկրաշարժերի եւ ներխուժումների պատճառով:

«Իրանի կառավարութիւնը առաջադրել է Ս. Թադէի վանքի վայրում ուխտագնացութեան կենտրոն ստեղծել 7ից 10 հազար ուխտաւորների համար, այլեւ Թուրիզմի վայր, որ բացառիկ դիրք եւ գեղեցկութիւն ունի:

«Վանքը գտնւում է 2000 մեթր բարձունքի վրայ, Արարատ լերան մօտակայքը. լեռ՝ որի վրայ հանգչեց Նոյեան Տապանը, ըստ Հին Կտակարանի:

«Պ. Ութիւճեանը, աջակցութեամբ Պ. Պ. Վայգի եւ Կիբրէլի, նորէն Իրան տարուեց ՈՒՆԷՍՔՕի կողմից 1969 Թուի Հոկտեմբեր 21ին եւ այնտեղ մնաց մինչեւ Նոյեմբեր 24ը, ուր շփման մէջ մտաւ Իրանի իշխանութիւնների, յատկապէս՝ «Նախադծի Կազմակերպութեան», «Պատմական Կոթողների սպասարկութեան» « Ճարտարապետական մասնաճիւղի », «Ժէօֆիզիքի հաստատութեան», Բնագիտութեան հաստատութեան », « Կլիմայագիտութեան » եւ գիտական դէմքերի հետ, ապա մեկնեց Ս. Թադէ, նորէն քննարկելու վանքը, իր շրջակայքը, նրա մօտակայքում գտնուող հինգ մատուռները եւ նրանց դիրքը:

«Պ. Ութիւճեանին ընկերակցում էր իր օգնականը՝ Պ. Հուդավերտ, որ նոյնպէս վկայեալ ճարտարապետ է:

«Իր վերադարձին՝ Պ. Ութիւճեան իր նախնական երեք տեղեկագրերը յանձնեց ՈՒՆԷՍՔՕին, իսկ վերջնական տեղեկագիրը, որով պիտի սկսուեն աշխատանքները, պիտի ներկայացնի յառաջիկայ ամիսներում»:

Ուրեմն, այս չորրորդ այցելութիւնն է որ տալիս է Պ. Ութիւճեանը Իրանին եւ Ս. Թադէին, իր վերջնական տեղեկագիրը յանձնելու համար ՈՒՆԷՍՔՕին:

Տեղեկացանք, որ Իրանի վերը յիշած բոլոր հաստատութիւնները ջերմ վերաբերմունք եւ հետաքրքրութիւն են ցոյց տալիս հայագէտ մասնագէտի ծրագիրներին:

Ֆրանսերէն եռամսեայ պարբերականը՝ «Լէ Թրավօ Սուբերբէն», Ս. Թադէի վանքի երեք ընտիր նկարները եւս հրատարակել է նոյն Թուի մէջ, ինչ որ հպարտութեան զգացումով է տոգորում հայ ընթերցողին:

Յիշենք նաեւ, որ հմուտ ճարտարագէտ Էդուարդ Ութիւճեան ունի ֆրանսերէն գիտական լուրջ աշխատութիւններ, ինչպիսիք են՝ «Չորրորդ դարուց մինչեւ 17րդ դարու հայկական կոթողներ», 200 լուսանկարներով, որոնցից 8ը՝ գունաւոր: «Թեքնիք առաճելութիւն ի Հայաստան» երկրորդ աշխատութիւնը լեցուն է նկարներով, բացատրութիւններով եւ վերլուծումներով:

Պ. Ութիւճեան նաեւ ղեկավարն է Փարիզի «Էկոլ Նասիոնալ Սուփերիոր տէ Պօ զ'Առ»ի ճարտարապետական բաժնի դասախօսութիւնների:

Իր ճիգը, ըստ ամենայնի, ուղղուած է Հայը, հայ արուեստը, գիտութիւնը եւ պատմութիւնը ծանօթացնել քաղաքակիրթ աշխարհին:

×

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ (ՈՒՐԱՐՏՈՒ) ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ»

Ֆրանսերէն նոյն հանդէսի՝ «Լէ Թրավօ Սուբերբէն» 1969ի Դեկտեմբեր ամսուայ Թւում հրատարակուած է մի շատ հետաքրքրական յօդուած՝ հայկական – ուրարտական արուեստի միջազգային ցուցահանդէսի մասին, որ պիտի բացուի 1970 Թուի Հոկտեմբերի 16ին եւ պիտի տեւէ մինչեւ 1971 Թուի Յունուար 10ը, Փարիզում, «Միւզէ տէ դ'Առ Տեքորա – Թիֆ»ի, Մարսան Տաղաւարի մէջ:

Ցուցահանդէսը պարունակելու է 3000 տարուան հնութիւններ, սկզբից մինչեւ մեր օրերը:

Վերոյիշեալ գիտական – ճարտարագիտական ֆրանսերէն հանդէսում կարդում ենք.

«Ֆրանս – սովետական Մշակութային գործակցութեան համաձայնութեամբ եւ ֆրանսական Մշակոյթի նախարարութեան նախաձեռնութեամբ, մի յատուկ համաձայնութիւն կնքուեց սովետական եւ ֆրանսական կառավարութիւնների միջեւ՝ Հայկական Արուեստի միջազգային մի ցուցահանդէս կազմակերպելու՝ «Ուրարտուից մինչեւ մեր օրերը» անունով:

«Այս ցուցահանդէսը տեղի պիտի ունենայ «Մարսան Տաղաւար»ում, «Տէքորաթիվ Արուեստի Թանգարան»ում, հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի Արտաքին Գործոց եւ Մշակութային Նախարարութիւնների:

«Ֆրանսական կառավարութիւնը նշանակեց որպէս ընդհանուր օգնական քոմիսէր՝ Պ. Ելիսէեւին, Փարիզում, եւ որպէս ընդհանուր օգնական քոմիսէր՝ Պ. Ութիւճեանին, որ ճարտարագէտ է եւ վարիչը Ֆրանսայի «Հայկական թանգարան»ի:

«Այս երկու քոմիսէրները Ֆրանսայի Արտաքին Գործոց եւ Մշակութային Նախարարութիւնների կողմից ուղարկուեցին Խորհ. Միութիւն՝ Մայիս 14ից մինչեւ 30, 1969 Թուին: Նրանք ժամանեցին Մոսկուա, ուր ընդունուեցին «Մշակութային գործերի նախարարութեան» կողմից: Նրանք ընտրութիւններ կատարեցին Մոսկուայի Թանգարաններում տարբեր նկարների, յատկապէս Յովնաթանեան (Նաղաշ) ընտանիքի հռչակաւոր նկարիչներից, 18րդ եւ 19րդ դարերում ապրած:

«Այնուհետեւ նրանք ժամանեցին Հայաստան, ուր ընդունուեցին «Հայաստանի Մշակութային նախարարութեան» կողմից, եւ ընտրութիւններ կատարեցին Մատենադարանի ձեռագրերի, որ աշխարհի հայերէն ձեռագիրների 11.000 օրինակներ ունի, 6րդ դարից սկսած, աշխարհում գոյութիւն ունեցող 25.000 հայերէն ձեռագրերից: Այդ ձեռագիրներից կան Վատիկանի մատենադարանում, Փարիզի «Ազգային Մատենադարանում» եւ այլուր: Այս Թանկագին ձեռագիրներից կը ցուցադրուեն «Մարսան Տաղաւար»ում (Փարիզ), եւ առանձնապէս հոգ կը տարուի նրանց ապահովութեանը Թէ՛ առաքման եւ Թէ ցուցադրութեան ընԹացքում:

«Նրանք այնուհետեւ այցելեցին Երեւանի նկարների սրահը, ուր ընտրութիւն կատարեցին մի շարք յատկանշական նկարների, նրանք այցելեցին Հայկական Պետութեան Երեւանի Հնագիտական Թանգարանը, ուր շատ հետաքրքրական առարկաներ ընտրեցին, որոնք պիտի ցուցադրուեն «Մարսան Տաղաւար»ում: Այս առարկաներից Թուենք յատկապէս 7րդից մինչեւ 15րդ դարու խաչքարերը, բայց մանաւանդ մի դիակառք, որ պատկանում է Քրիստոսից առաջ երկրորդ հազարամեակին, որ միակն է ամբողջ աշխարհում:

«Այնուհետեւ երկու փորձագէտները այցելեցին Արինբերդի Թանգարանը, որ միջնաբերդն է Ուրարտուի եւ որ ծնունդ է տուել Երեւան քաղաքին Քրիստոսից առաջ առաջին հազարամեակում: Յայտնի է, որ Երեւան քաղաքը հիմնուած է 2750 տարի առաջ, եւ Հռոմից էլ աւելի հին է»:

Հայաստանի կառավարութեան հետ բանակցելուց յետոյ, երկու փորձագէտները վերադառնում են Մոսկուա, ուր յայտնում են խորհրդային կառավարութեան իրենց կատարած ընտրութիւնների մասին, ապա մեկնում են Լենինգրադ, այնտեղ եւս Թանկագին առարկաներ ընտրելու, մասնաւորապէս ոսկէ սափորներ եւ գաւաթներ, «Էրմիտաժ Թանգարան»ից: Նրանք ընդունւում են Էրմիտաժի վարիչ՝ Պրոֆ. Պիոտրովսկու կողմից որ մեծ մասնագէտ է Ուրարտուի արուեստի եւ բարեկամը Էդուարդ Ութիւճեանի: Պիոտրովսկին երկու փորձագէտներին տրամադրում է Ուրարտուի շրջանին վերաբերող ամէնից Թանկագին առարկաները:

Ապա մասնագէտները վերադառնում են Փարիզ 1969 Թուի Մայիս 30ին:

Այս գիտական հանդէսի մէջ կան երկու լուսանկարներ, մէկը՝ Ուրարտական դիակառքի, որ երկու հազար տարուայ հնութիւն ունի, միւս նկարը Արինբերդին է, ուր կանգնած են Ելիսէեւը եւ Էդուարդ Ութիւճեանը:

(Թեհրան) Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ճիշդ այդպիսի մէկն է իմ Թեկնածուս ալ:

— Ուրեմն անունը տուր...

— Քու նախկին նշանածդ...

— Վահա՞նը...

— Այո:

— Երբե՛ք...

Զարուհի այնքան վճռական կերպով արտասանած էր այս բառը որ Զապէլ սարսափած էր:

— Բայց ինչո՞ւ, սիրելիս, կմկմաց իր բարեկամուհին նայելով:

Մանկամարդ այրին կարծես զգաց Թէ իր արտասանած բառը չափազանց զօրաւոր էր եւ փորձեց անոր ուժգնութիւնը մեղմել:

— Այսինքն՝ երբեք այդպիսի բան մը մտքէս անցուցած չեմ, պատասխանեց:

— Եւ սակայն կարծեմ ամէնէն լաւ Թեկնածուն պիտի ըլլայ այն պարագային երբ ամուսնանալու որոշում տաս:

— Թերեւս այնպէս պիտի ըլլար, բայց ոչ հիմա:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, հարցուց Զապէլ զարմացած:

Զարուհի վարանեցաւ պատասխանելու: Կարծես նեղութիւն կը զգար բացատրութիւն տալու, բայց բարեկամուհին վրճռած էր գիրաւ օձիքը Թող չտալ, մանաւանդ որ այդ խօսքերը շատ զարմանալի Թուացած էին իրեն:

— Մի՞Թէ ձեր միջեւ բան մը պատահած է որմէ ես լուր չունիմ, հարցուց:

— Մեր մէջ բնաւ բան մը չէ անցած, պատասխանեց Զարուհի, տար ապացոյցն այն է, որ միշտ կը շարունակէ մեզի այցելել:

— Այո, եւ ճիշդ ատոր համար է որ քու խօսքերդ գիս կը զարմացնեն:

Պահ մը լռելէ ետք, Զարուհի ըսաւ.

— Քանի որ անպատճառ բացատրութիւն կը պահանջես՝ կ'ուզեմ քեզ գոհացնել:

— Շնորհակալ եմ:

— Վահանը, կրնամ ըսել, որ ճանչցած բոլոր երիտասարդներուս մէջ ամէնէն աւելի յարգածս էր:

— Եւ իրաւունք ունիս զինքը յարգելու որովհետեւ արժանի է:

— Այո, զինքը կը յարգէի մինչեւ այն օրն ուր իր մասին նորանոր տեղեկութիւններ լսեցի:

— Ի՞նչ տեղեկութիւն:

— Սելանիկի մէջ պատահածները...

— Ձեմ հասկնար Թէ ինչ ըսել կ'ուզես, ըսաւ Զապէլ:

— Սոսկալի կասկած մը միտքս պաշարած է, սիրելիս... սոսկալի կասկած մը:

— Ի՞նչ կասկած, խօսէ տեսնենք:

— Վահան սպաննած է Լեւոնը:

— Ամուսի՞նդ...

— Այո, գոչեց Զարուհի դողահար ձայնով մը:

— Բայց ապացոյց մը ունի՞ս այս մասին:

— Ապացոյց ոչ, բայց միայն նախազգացում մը...

— Ատիկա բաւական չէ:

— Ինչ որ ալ ըլլայ, այդ կասկածը միտքս պաշարելէն ի վեր, ալ չեմ կրնար զինքը հանդուրժել:

— Բայց եԹէ անիրա՞ւ ես:

— Երեւոյթները իրեն դէմ են:

— Անոնք կրնան սխալ ըլլալ:

— Ըցի՛ւ Թէ այդպէս ըլլար:

— Եւ եԹէ իր անմեղութիւնը ապացուցուի՞:

— Բնական է որ այլեւս կը դադրի ինծի համար անհանդուրժելի ըլլալէ:

— Այդչա՞փ միայն, հարցուց Զապէլ:

— Առ այժմ այսչափ:

— Գիտե՞ս որ քու այդ անտեղի խղճահարութիւններդ գիս չափազանց կը զարմացնեն:

— Ինչո՞ւ համար անտեղի...

— Այդ խօսքերդ լսողը պիտի հաւատայ որ ջերմապէս սիրահարած էիր ամուսնոյդ, Լեւոնին, այնպէս չէ՞ իրապէս:

— Դուն լաւ գիտես Թէ այնպէս չէ:

— Այո, նոյնիսկ գիտեմ Թէ սէրէն տարբեր զգացում մը ունէիր իր մասին:

— Մի վարանիր ըսելու որ պարզապէս կ'ատէի խեղճը:

— Զուզեցի այդ բառը գործածել:

— Եւ սակայն ամէնէն ճիշդը այդ էր:

— Ուրեմն կը խոստովանի՞ս...

— Ե՞րբ հակառակը ըսած եմ:

— Արդ, եԹէ այդպէս է, Լեւոնը չէիր սիրեր, եԹէ զինքը կ'ատէիր, ինչո՞ւ ուրեմն կը դատապարտես Վահանը, նոյնիսկ եԹէ քու ենԹադրութիւնդ ճշմարիտ ըլլայ:

— Բայց ի՞նչպէս կրնամ ամէն օր, ամէն ժամ իմ քովս ունենալ մէկը, որուն ոճրագործ մը ըլլալը գիտեմ, ի՞նչպէս կրնամ անոր սէրն ու զգուանքները փոխարինել, ի՞նչպէս կրնամ դայն անկողնիս մէջ ընդունիլ վերջապէս... եւ ամէն վայրկեան սա մղձաւանջը ունենալ. «Այս մարդը մէկը սպաննած է իմ պատճառովս, որովհետեւ եԹէ երբեք իմ կասկածներս ճշմարիտ են, Վահան Լեւոնը մէջտեղէն վերցնելով՝ ուրիշ նպատակ չէ ունեցած, այլ ինծի տիրանալ»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(231 – Շար.)

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ամրիթսարէն եւ Սրինակարէն մինչեւ Կալկաթա, Մատրաս եւ Պոմպէյ, այլ խօսքով Հնդկաստանի ամբողջ լայնքին եւ երկայնքին, գիւղերու եւ քաղաքներու ամէն անկիւններուն պատերու վրայ կը նշմարուին եռանկիւնաձեւ կարմիր շրջագիծեր, դեղին խորքով, որոնց վրայ պատկերուած են մօր, հօր եւ երկու զաւակներու ժպտուն դէմքերը: Շրջագիծին վրայ դրոշմուած է սա խօսքը — տու եա թին պաշ պաս, որ հնդկերէն կը նշանակէ — երկու կամ երեք երախայ — կայ: Պատերու այլ անկիւններու վրայ, կարմիր ներկով գրուած նաեւ սա խօսքերը — «Երկու մը ունենալէ առաջ, մտածէ՛»:

Ասոնք գաղափար կուտան Հնդկաստանի մղած կարեւոր պայքարին մասին: Նախ ըսենք, թէ Հնդկաստան ներկայիս 554 միլիոն բնակիչ ունի, որուն երեք չորրորդը անգրագէտ է: Այս հսկայ զանգուածը կը բնակի 3000 քաղաքներու եւ աւելի քան կէս միլիոն գիւղերու մէջ. կը խօսի 14 լեզու եւ 200 գաւառաբարբառ: Արդ, կառավարութիւնը այս հսկայ զանգուածը կ'ուզէ դաստիարակել, գիտակցութեան հրաւիրել, թէ երկրին մեծագոյն վտանգը բազմածնութիւնն է: Այդ քարոզչութիւնը կը կատարուի հնարաւոր բոլոր միջոցներով — ազդեր՝ լուցկիի տուփերու, դրօշմաթուղթերու, գնդակներու, խաղալիկներու վրայ: Թերթերու մէջ տրուած բացատրականներ, ձայն-պատկերասփիւռով կատարուած կոչեր եւ դասընթացքներ եւայլն: Գաղափար մը տալու համար աշխատանքին տարողութեան մասին, ճշդենք, թէ Հնդկաստանի ձայնասփիւռը ամէն գիշեր երեք անգամ կը խօսի այս հարցի մասին:

Կայ նաեւ աշխատողներու բանակ մը, որուն հիմնական գործն է տունէ տուն քարոզչական աշխատանք կատարել: Անոնց մէջ կը գտնուին այսպէս կոչուած «մարդորսները», այսինքն անոնք, որ կամաւորներ կը փնտռեն ամլութեան գործողութեանց համար: 16·000 մասնագիտացած բժիշկներ, հինգ հազար ընտանեկան կեդրոններու եւ 25·000 կիսակեդրոններու մէջ յատուկ վիրաբուժական գործողութիւններ կը կատարեն — այր մարդիկը ամլացնելով, կիներուն արգելքներ սրսկելով: Ու դեռ աւելին՝ ձրիաբար եւ միլիոններով կը բաժնուին բժշկական դեղահատներ:

Աշխարհի վրայ ոչ մէկ կառավարութիւն այսքան հսկայ աշխատանք կը կատարէ: Տարեկան ծախքը, որ պիտի երկարաձգուի յառաջիկայ չորս տարիներուն վրայ ալ, հարիւր միլիոն տոլար է: Այսուհանդերձ, այս հսկայ գումարն ու թափուած ճիգը դեռ գոհացուցիչ կարելի չէ նկատել:

Ինչո՞ւ: Որովհետեւ այսօր Հնդկաստան դժուարութիւն ունի կերակրելու իր բնակչութիւնը: Արդ երեսուն տարի ետք, այդ թիւը պիտի եռապատկուի հասնելով մէկ միլիառ 347 միլիոն բնակչութեան:

Կարելի է երեւակայել երկրին վիճակը 2000 թուականին:

Հնդկաստանի մէջ ոչ ոք դէմ է կառավարութեան այս քաղաքականութեան: Օրինակ, Մահարաշթրա քաղաքի ամբողջ այր բնակչութիւնը սիրայօժար ընդունեցաւ ենթարկուելու ամլութեան գործողութեան: Հազարաւորներ կ'երթան ներկայանալ ընտանեկան կեդրոնատեղիները: Շարժական հիւանդանոցներու մէջ օրական մինչեւ հազար գործողութիւն կը կատարուի, նոյնիսկ շոգեկառքի կայարաններու մէջ: Արդիւնքը սքանչելի պիտի նկատուէր որեւէ ուրիշ երկրի մէջ — մօտաւորապէս 7,5 միլիոն անձ ամլութեան ենթարկուած է 1966էն ի վեր, երեքուկէս միլիոն կիներ արգելակիչ կը գործածեն, ուրիշ 1,5 միլիոն այր մարդիկ՝ նոյնպէս:

Հաշուի եղած է, որ այս միջոցառումներուն հետեւանքով տարին հինգ միլիոն նուազ երախայ կը ծնի, ինչ որ նկատելի «խնայողութիւն» մըն է:

Սակայն, Հնդկաստանի համար բաւարար չէ այս: Հարիւր միլիոն զոյգ կայ, որ ի վիճակի է զաւակ ունենալու, եւ հինգի վրայ մէկն է միայն, որ կ'ընդունի ընթացք տալ կառավարութեան կոչին: Եթէ մինչեւ 1980 երկու երրորդը այս թիւին համաձայն չըլլայ հետեւելու իշխանութեանց թելադրութեան՝ յաջորդ սերունդը իսկական ողբերգութեան մը առջեւ պիտի գտնուի:

Համաձայն հնդիկ մասնագէտներու, մօտաւորապէս 35 միլիոն անձեր պէտք է ամլութեան ենթարկուին մինչեւ 1980, իսկ տասը միլիոն կիներ եւ քան միլիոն այրեր արգելակիչներ գործածեն, եթէ կ'ուզուի առաջքն առնել ազգային աղէտին:

Արդէն իսկ օտարականը կը հիանայ տեսնելով ձեռք ձգուած արդիւնքը երկրի մը մէջ, ուր կրօնական զգացումները զօրաւոր են, ինչպէս նաեւ ընտանեկան նահապետական ըմբռնումները:

Ուրիշներ — խօսքը միլիոնաւորներու մասին է — պիտի ուզե՞ն ենթարկուիլ բանականութեան օրէնքին:

Շատ հեշտ է գիտնականներուն համար ըսել, թէ հնդիկ ընտանիքը պէտք է ունենայ երեք երախայ միայն. Հարիւր միլիոն զոյգին կէսը արդէն ունի երեք զաւակ, իսկ ի՞նչ կրնայ պատահիլ, եթէ անոնք ընդունին իշխանութեանց թելադրանքը:

Ենթադրենք, որ երախաներէն մէկը մեռնի քոլերայէ, երկրորդ մը ծաղիկէ կամ երիկամունքի տենդէ, այդ պարագային ո՞վ պիտի մշակէ հողը, փոխադրէ ջուրը, խնամէ կովերը, յետագային հոգայ իր ծնողքը, անոնց տայ թոռներ:

Այս կանխատեսութեամբ է, որ իշխանութիւնները ոչ միայն կը թելադրեն ծնողքներուն երեք զաւակ ունենալ, այլեւ զանոնք խնամել հարկ եղած ձեւով: «Մայրեր, կ'ըսէ ձայնասփռուած երգ մը, եթէ կը սիրէք ձեր զաւակը, անոր տուէք երկաթ, փրոթէին եւ վիթամին Ա... եւ յիշէ, եթէ առողջ զաւակ ունենաս, պէտք չես ունենար բազմաթիւ երախաներու»:

Սակայն ուրկէ՞ պիտի գան այս բոլոր փրոթէինները եւ կենսանիւթերը, եւ ո՞ւր են խնամք տանելու սահմանուած այդքան մեծ թիւով բժիշկներն ու հիւանդանոցները: Ի՞նչպէս երկիր մը կրնայ ազատիլ քոլերայէ, փորհարութենէ, երբ ժողովուրդին խմած ջուրը մարդոց եւ կենդանիներու աղբին կը ծառայէ:

Թ. Ա. Թ.

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ ԵՒ ԷՑԻՍԸՆ

Խրիմեան Հայրիկ 1895 Յունուար 1ին, սալի մը վրայ հետեւեալ ուղերձը արձանագրած է՝ ուղղուած Ամերիկայի Հայերուն.

«Ողջո՛յն ձեզ պանդուխտ որդիք Հայոց, որ բախտն զձեզ հայրենի աշխարհէն վարել է մինչեւ Ամերիկա:

«Ողջո՛յն ձեզ Արարատեան աշխարհէն, Մասեաց Նոյեան տապանէն, Էջմիածնայ Ս. Տաճարէն:

«Ողջո՛յն ձեզ Հայոց Հայրիկէն, ո՛ տայր ինձ որ աւետիս տայի ձեզ իբրեւ Նոյեան աղաւնին, թէ ցամաքեցաւ ջրհեղեղ, դարձէ՛ք ձեր հայրենի աշխարհ: Սիրտ արէ՛ք, քաջալերուեցէ՛ք անբախտ եւ բախտաւոր պանդուխտ որդիք Հայոց, Աստուծոյ այցելութիւն մօտ է մեր չարչարեալ աշխարհին:

«Ողջոյն տուէք նաեւ մեծ հնարիչ Էտիսընին, որ իմ կենդանի ձայնը առաւ բերաւ ձեզ: Կեցցէ յաւերժ ինք եւ իւր գիւտի յիշատակը: Կը շնորհաւորեմ ձեր մուտ ի Նոր Տարին, կեանք եւ յաջողութիւն մաղթելով ձեզ»:

1895 Յունուար
Էջմիածին

ՀԱՅՐԻԿ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Բոլոր մեծ գործերուն լծակը սիրտն է:

ՊԵԹՀՈՎԷՆ

Բնութիւնը ո՛չ ծառայ եւ ոչ ալ տէր կ'ընէ: Ո՛չ տալ կ'ուզեմ քեզի եւ ոչ ալ առնել՝ քեզմէ:

ՏԻՏԸՌՕ

Ստեղծել՝ մահը մեռցնել կը նշանակէ:

ՌՈՄԷՆ ՌՈԼԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

Ի՞նչ կ'արժեն պատերազմները. — 1812ի անգլեւամերիկեան պատերազմի զոհերու թիւը եղած է 50·000, իսկ նիւթական վնասը՝ 300 միլիոն տոլար:

1828ի ռուս–թրքական պատերազմին սպաննուեցաւ 100·000 հոգի իսկ դրամական կորուստը հասաւ 300 միլիոն տոլարի:

1854ի Խրիմի պատերազմը՝ 63·000 մեռեալ, 220 միլիոն տոլար վնաս:

1859ի Ֆրանսա – Աւստրիա պատերազմի կորուստը՝ 485·000 մարդ եւ 660 միլիոն տոլար:

Ամերիկեան քաղաքացիական պատերազմը Հարաւի եւ Հիւսիսի միջեւ երկրին արժեց 900·000 մարդ եւ 4 միլիառ տոլար:

1870ի Ֆրանսա – Գերմանիա պատերազմը՝ 225·000 մեռեալ եւ մէկուկէս միլիառ տոլար:

1876–77ի ռուս–թրքական պատերազմը՝ 180·000 մեռեալ եւ 950 միլիոն տոլար:

1904ի ռուս–ճափոնական պատերազմը՝ 550·000 սպաննուած եւ մէկ միլիառ 735 միլիոն տոլար:

Համաշխարհային առաջին պատերազմի կորուստը, 1914–18ին՝ 9 միլիոն մեռեալ եւ 186 միլիառ տոլար վնաս:

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Սենեակը առանց գիրքի, կը նմանի մարմինի մը որ հոգի չունի:

Ծաղիկները կը թոռմին, գիրքե՛րն են որ միայն յաւիտենական են:

Անոնք միայն կը ձանձրանան, որոնք չեն ճանչնար Արուեստին գեղեցկութիւնները: Կեանքը, առանց արուեստի, միջակ հոգիները միայն կրնայ գոհացնել:

Վէճը կը փորձէ ճանչնալ միշտ պատճառները, մինչդեռ հաճոյքը կը ձգտի մնալ ուր որ է, առանց դէպի ետեւ նայելու:

Մեծ վէճը մօքին վերին աստուածն է, ա՛ն միայն մեզ կը ստիպէ իյնալ մեր վերջին խորութիւններուն մէջ:

Ես աւելի լաւ կը ճանչնամ կեանքը, որովհետեւ աւելի յաճախ զայն կորսնցնելու ի վիճակի եղեր եմ:

ՆԻՑՇԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Այո, աւազակութեան, սպանութեան եւ արքայասպանութեան գաղափարներու, նորէն ընդմիջեց հեգնական ձայնը:

— Ասոնք ծայրայեղութիւններ էին, այդ հասկնալի է, սակայն էականն այդ չէ, այլ մարդկային իրաւունքները, նախապաշարումներէ ազատագրումն եւ քաղաքացիներու իրաւահաւասարութիւնը, ահա ասոնք են էականը: Եւ Նափոլէոն այս բոլոր գաղափարները իրենց ամբողջ ուժին մէջ պահեց:

— Ազատութիւն եւ հաւասարութիւն, արհամարհանքով ըսաւ դերկոմը կարծես վճռելով վերջապէս ապացուցանել այդ պատանիին իր խօսքերուն ամբողջ յիմարութիւնը. այդ բոլոր բարձրագոչ բառեր են, որ ժամանակէ մը ի վեր այնքան անբարեխղճօրէն կը չահագործուի: Ո՞վ չի սիրեր ազատութիւնն ու հաւասարութիւնը: Դեռ մեր փրկիչը եւս ազատութիւն եւ հաւասարութիւնը քարոզեց: Միթէ յեղափոխութենէն ետքը մարդիկ աւելի՞ երջանիկ դարձան. ընդհակառակն: Մենք ազատութիւն կը փափաքէինք, իսկ Պոնափարթը ոչնչացուց զայն:

Իշխան Անտրէյ ժպտերես մէյ մը Փիէռին, մէյ մը դերկոմսին եւ մէյ մը տանտիրուհիին կը նայէր: Առաջին վայրկեաններուն Փիէռի անկարգութիւնները սարսափեցուցին Աննա Փավլովնան: Սակայն երբ նկատեց որ հակառակ Փիէռի արտասանած սրբապիղծ խօսքերուն դերկոմը ինքզինքը չկորսնցուց եւ երբ համոզուեցաւ որ այլեւս անհնար է այդ խօսակցութիւնը կարել, ժողվեց իր ուժերը եւ դերկոմսին միանալով ճառախօսին վրայ յարձակեցաւ:

— Բայց, սիրելի Պ. Փիէռ, ըսաւ Աննա Փավլովնա, ի՞նչպէս մեծ մարդ կրնաք անուանել այն անձը որ առանց դատի եւ անմեղ տեղը մահուամբ պատժեց Հերցոկը, վերջապէս պարզ անհատ մը:

— Ես կ'ուզէի հարցնել, ըսաւ դերկոմը, ինչ ձեւով պարոն մը կը պարզաբանէ Պրիւմէրի 18ը. միթէ այդ խաբեբայութիւն չէ՞ր: Այդ խարդախութիւնը ամենեւին մեծ մարդու վարմունք չէր:

— Իսկ Աֆրիկայի մէջ անոր սպաննել տուած գերինե՞րը, ըսաւ փոքրիկ իշխանուհին, այդ սոսկալի է, եւ ուսերը ցնցեց:

— Ինչ որ ալ ըսէք, անպիտաններէն մէկն է, ըսաւ իշխան Իպպոլիտ:

Պ. Փիէռ չէր գիտեր որուն պատասխանէր, ամէնուն նայելով ժպտեցաւ, եւ անոր ժպիտը չէր նմաներ ուրիշներու կեղծ ժպիտին: Երբ ան կը ժպտէր, յանկարծ կ'աներեւութանար լուրջ եւ քիչ մըն ալ մռայլ դէմքը եւ անոր փոխարէն ի յայտ կուգար ուրիշ մը՝ մանկական, բարի եւ մինչեւ իսկ քիչ մը ապշատեսիլ որ կարծես ներողամտութիւն կը խնդրէր:

Դերկոմը, որ առաջին անգամ կը տեսնէր զայն, հասկցաւ որ այդ ժաքոպէնը իր խօսքերուն պէս այնքան ալ զարհուրելի չէր:

Ամէնքն ալ լուռ էին:

— Ի՞նչպէս կրնաք պահանջել, որ ան մէկ անգամէն ամէնքնուդ ալ պատասխանէ, ըսաւ իշխան Անտրէյ, ասոր հետ մէկտեղ պետական մարդու գործերուն մէջ պէտք է զանազանել մասնաւոր անհատի, զօրավարի կամ կայսեր արարքները: Գոնէ ես այդպէս կը խորհիմ:

— Այո, այո, հասկնալի է վրայ բերաւ Փիէռ ուրախանալով այս վերահաս օգնութենէն:

— Ուրանալ կարելի չէ, շարունակեց իշխան Անտրէյ, որ Նափոլէոն իբրեւ անհատ մեծ է Արքոլեան կամուրջին վրայ եւ Եաֆայի հիւանդանոցին մէջ, ուր ժանտախտով վարակուածներուն ձեռք կ'երկնցնէր, սակայն... սակայն արարքներ ալ կան, զորս արդարացնել շատ դժուար է:

Իշխան Անտրէյ Փիէռի խօսքերուն անպատշաճութիւնը մեղմելու ցանկութեամբ ոտքի ելաւ մեկնելու եւ նշան ըրաւ կնոջը:

Յանկարծ իշխան Իպպոլիտ ոտքի ելաւ եւ ձեռքի շարժումով մը բոլորը կեցնելով խնդրեց որ նստին եւ ըսաւ.

— Այսօր ինծ պատմեցին Մոսկուական սքանչելի առակ մը: Ներեցէք, դերկոմս, ես ռուսերէն պիտի խօսիմ, հակառակ պարագային առակը իր համն ու հոտը կը կորսնցնէ:

Եւ իշխան Իպպոլիտ սկսաւ ռուսերէն խօսիլ այնպիսի արտասանութեամբ մը, որ կարծես Ռուսիոյ մէջ տարի մը ապրած Ֆրանսացի մը ըլլար: Ամէնքն ալ նստեցան:

— Մոսկուայի մէջ, տիկին մը կայ, որ ծայր աստիճան կծծի է: Անիկա իր կառքին համար երկու վալէ տը փիէներու պէտք ունէր, եւ շատ բարձրահասակները այդպէս էր անոր ճաշակը: Իւն փամ տը շամպրը մը ունէր. ըսաւ տիկինը...:

Այստեղ իշխան Իպպոլիտ մտմտաց, երեւի պատկերացնել կը դժուարանար:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իզմիրի եղեռնին 48րդ տարեդարձին առիթով կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան 18 Հոկտ. Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցին:

Թիւ 1 Ռիւ Ժան Կուժոն սրահին մէջ կէսօրին թեթեւ ճաշ՝ Իզմիրի խմբերգէնով եւ անուշեղէնով միասին:

Տախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Փաշայեանէ Վաղինակ Ալթունեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Նոյնպէս այրի Տիկին Ս. Նշանեանէ 50 ֆր. իր մօրեղբօր Յարութիւն Կարապետեանի մահուան քառասունքին առթիւ (Յուլիս 31):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վարդանոյշ Գասպարեան իր ամուսնոյն Խաչիկ Գասպարեանի մահուան 4րդ տարեդարձին առթիւ կը նուիրէ 100 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ - ԱՍՈՒԼԻՍ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբին

Կիրակի, Հոկտ. 18, ժամը 16,30ին
Օթէլ Սփլանտիտ

Ձեկուցում, մտքերու փոխանակութիւն, գեղարուեստական բաժին

Հանդանակութիւն պիտի չկատարուի հաւաքոյթին ընթացքին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 14 Հոկտ. Չորեքշաբթի ժամը 15,30ին, Ազգ. Տան սրահը:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԱՆԿԷՆԻ ՄԷՋ

Անկէնի հայկական դպրոցի դասերը վերսկսած են Շաբաթ օրերը Հոկտ. 3էն ի վեր, ժամը 14,30էն 17: Հասցէ՝
9, Bd. Sadi Carnot
« Cours Notre-Dame »
Enghien-les-Bains

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Ջաւարեան կոմիտէի հերթական ժողովը Հինգշաբթի (15 Հոկտ.) ընկեր Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Պ. Քլօտ Սամուէլեանի ընդ. Օր. Փօլէթ Ռումանի ամուսնութեան առիթով Պ. Սամուէլեան 100 ֆր., Պ. Ժան Համամճեանի ընդ. Օր. Անայիս Քաչերեանի ամուսնութեան առիթով Պ. Գրիգորեան 20 ֆր.: Գրիգոր Պօտուրեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Պ. Ժանօ Քասքասեան 50, Սարգիս Մխճեան, Ա. Մարաշլեան 20ական, Յ. Մարաշլեան Ե. Զուլֆայեան, Մ. Մարկոսեան, Մարաշլեան 10ական, Կարապետ Փաղլաճեանի քառասունքի հոգեհանգիստին, Պ. Գ. Գալուստեան 20, Երեմեան ընտանիք 10: Յակոբ Սամուէլեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Ս. Սողոմոնեան 20: Գասպար Մելիտոսեանի թաղման առթիւ Պ. Տ. Խայիկեան 50, Տիկին Բ. Փալամուտեան 30, ողբ.ի Զարսանճագցի հայրենակիցներ 50: Ներսէս Զաքարեանի թաղման առթիւ, Տոքթ. Սերժ Զաքարեան եւ ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Ք. Թէրզիպաշեան 100, Նիքոթեան եւ Եաղըճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Ա. Ճամուղեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Լ. Էքեր Ա. Զամանդեան, Տիկին Շէլէլէկեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Պաժան 30ական, Դ. Պետրոսեան, Ժ. Պապայիկլիթեան, Կոմիւշեան ընտանիք 10ական ֆրանք:

CLUB des JEUNES de l'UGAB

Vous avez déjà entendu parler du

CLUB des JEUNES de l'UGAB

Vous avez peut-être participé à certaines de ses ACTIVITES
Vous voulez en avoir une idée plus précise
VENEZ donc vous joindre à la SOIREE Cinémathographique en COULEURS intitulée

« RÉTROSPECTIVE 70 »

Présentant nos — Voyages en France et à l'étranger
— Rallyes
— Week-end
— Dîners-dansante
— Sports d'Hiver etc... etc...

Vendredi 16 Octobre à 20 h. 45 précises

à la Maison des CENTRAUX, 8, Rue Jean Goujon — PARIS (8e)
(Métro Alma Marceau ou Rond Point des Champs Elysées)
ENTREE GRATUITE

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղերու կողմէ, 24 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 12-14 Ռիւ Սէն Պազիլ:

Հասոյթը պիտի յատկացուի Մշակոյթի Տան շինութեան:

Ճաշերը կը պատրաստուին Խաչուհիներու կողմէ: Ճաշագին 30 ֆրանք:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ
Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ
Նախաձեռնութեամբ
Ց. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի ի մօտոյ:

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԽՆՋՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Տեղւոյն Նոր Սերունդին եւ Կապ. Խաչին Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի «Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ. Մ. Ալէմշահ»

սրահը 26, Ռիւ Թրուայոն, Սեւր Կիրակի Հոկտեմբեր 18, ժամը 17էն 22

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր

Երգ - Նուագ - արտասանութիւն

Փոխադրութիւն մասնաւոր ինքնաշարժերով, որոնք կը հանդիպին Օփիթալ Փերսի, Ռիւ տը լա Տէֆանսի անկիւնի դեղարանին առջեւ եւ Մեռի տ'Իսի ժամը 17ին:

Կառքերու փարքինկը ապահովուած է

Ճաշագին 15 ֆրանք

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ - ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ -

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 8ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Օրուան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք Ազգ. Տան սրահը:

×

Ճաշ, Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Սարսէլ-Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Հոկտեմբեր 31ին:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ:

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԱՄԸ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)
Հրատարակութիւն
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Լաթակազմ, 550 էջ
Կարելի է ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի
ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1970 ՏԱՐՒՈՅ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
18 ՆՈՅԵՄԲԵՐԷՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ԵՒ ԱՆՈՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՆ՝ 2200 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 14 OCTOBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.939 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.939

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՆՉՑՆԵԼ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Դ.

Ի՞նչ ըրաւ Պերլինի Վեհաժողովի Հայ Պատուիրակութիւնը մեր ազգը Եւրոպային ճանչցնելու համար։

Մինաս Չերազ շատ փայլուն գոյներով կը ներկայացնէ քանի մը ամսուան մէջ ձեռք բերուած արդիւնքը։

Եւրոպա ի՞նչ օգուտ կրնայ քաղել մեզ ճանչնալով, կը հարցնէ Չերազ ու անմիջապէս կը բացատրէ (բոլոր մէջբերումներուն համար կը պահենք իր լեզուն եւ ուղղագրութիւնը)։

«Մեզ անկ է գաղափար տալ նմա մի ժողովուրդի վրայ ում կրնայ օգտակար լինել, զի Եւրոպա չ'է կարող փրկել մի ազգ որ անծանօթ է նմա, որպէս մի սեղանաւոր չ'է կարող մեծ գումարներ վըստահել մի անծանօթ անհատի։ Ահա՛ մի պարտ, զոր զանց առած էինք կատարել ցարդ»։

Այդ կարեւոր դերը կատարելու ձեռնարկեր է Պատուիրակութիւնը, որ «Հայութիւն քարոզեր է եւրոպական աշխարհին մէջ»։

«...Եւ տաճարներ, պալատներ, ապարաններ, պաշտօնատուններ, դեսպանատուններ, ժողովարաններ եւ տպարաններ արձագանգ տուին իր ձայնի։ Ամեն տեղ, ամեն հասակէ եւ ամեն աստիճանէ եւրոպացիներ Հայ տեսան եւ Հայ լսեցին։ Հայ խնդիրն, մարմին առած, շրջեցաւ ամենուրեք։ Անծանօթն շօշափելի եղաւ, անանունն պատկառելի»։ (Մ. Չերազ, Հայաստան եւ Իտալիա, էջ 19-20)։

Վիպապաշտ դրականութեան շրջանն էր։ Հայ դրագէտը քիչ մը շատ ուժ տուած է իր երեւակայութեան։ Ձենք կասկածիր իր բարեմտութեան եւ անկեղծութեան վրայ։ Դիւանագէտ չէր եւ յատակնութիւնը չունէր ազգը փրկելու։ Երիտասարդ էր, եռանդուն ու խանդավառ հայրենասէր, պարզամիտ ու հաւատաւոր հայ քրիստոնեայ։ Չէր ճանչնար նենգամիտ ու չահամոլ Եւրոպան։ Իբրեւ բարի քրիստոնեայ, կը հաւատար, որ մեծ պետութիւնները պիտի փրկէին քրիստոնեայ Հայը օսմանեան անարգ լուծէն, ինչպէս փրկեր էին Յոյնը, Սերպը, Պուլկարը, Ռումանացին ու Գարատաղցին։

Հայ պատուիրակները, Եւրոպայի քաղաքական վարիչներու դուռները բախելով իրարու ետեւէ, օգնութիւն կը մուրային անոնցմէ, հաւատք ընծայելով անոնց կեղծաւպատիր խոստումներուն, պղատոնական համակրութեանց եւ խաբեբայ ու նենգամիտ քաջալերութեանց։

Լսե՛նք դարձեալ զինքը.

«Ժողովուրդներն, յուզուած, սկսեցան ձայն բարձրացնել պաշտօնական միջոցներով, բրիտանական խորհրդարանն իւր օրակարգի մէջ անցուց հայ խնդիրն, եւ Դայմըսի պէս մի օրագիր հայ դատին նկատմամբ երեք յօդուած հրատարակեց իւր մի թերթի մէջ։ Կառավարութիւններն մեծարեցին հայ Պատուիրակութիւնն եւ համակիր զգացումներով ընդունեցան մի ազգ որ կը գար ողջունել եւրոպական գահերն իւր անդրանիկ ողջոյնով»։

Ոտքերը գետնէն կտրած, Չերազ կը կարծէր թէ հնչած էր հայ ազգի փրկութեան ժամը։ Զարմի՞կ բան չէ՞ր. Թայմզի պէս ծանրագլուխ, խստապահանջ եւ աշխարհահռչակ թերթ մը երեք յօդուած հրատարակեր էր հայ դատի մասին։ Դեռ աւելին. անգլիական անմատչելի եւ աւանդապահական Խորհրդարանը իր օրակարգի նիւթ էր դարձուցած հայկական խնդիրը...։

Աւելի աւելի ի՞նչ կրնային ընել հայրենասիրութեան տխպար պատկառելի եկեղեցական մը եւ նո՛յնքան հայրենասէր ու բարեմիտ մտաւորական մը։

Ու տեսէ՛ք թէ դեռ ի՛նչ դրական արդիւնքներ ձեռք բերած է Պերլինի Վեհաժողովի Հայ Պատուիրակութիւնը.

«Այո, Եւրոպա սիրեց ու յարգեց Հայութիւնն։ Երբ հայ պատուիրակութիւնն տեղեկութիւն տուաւ նմա Հայաստանի վրայ, հրճուեցաւ նա, որպէս երբ Գոլոմպոս կոխեց նոր աշխարհի եզրին վրայ։ ... Հրճուեցաւ նա, որպէս մի մարդ որ մի նոր արուեստ կը գտնէ»։

Շարունակութեան մէջ Չերազ կ'ըսէ թէ Հայ Պատուիրակութիւնը ընտիր յիշատակներ թողուց ամենուրեք ուր թափանցեց։ Զայն տեսնողներն ու լսողները երկար ատեն պիտի յիշեն եւ պիտի չմոռնան երբեք։

«Նա շատ սերմեր ցանեց արեւմուտքի մէջ, որք մի օր պտուղ պիտի տան մեզ Արեւելքի մէջ»։

Կը կարծէ որ իր պատմութիւնը կարդացողները պիտի գտնեն թէ ո՛րքան իրաւունք ունէր, երբ կը գրէր թէ «հայ պատուիրակութիւնն ընծայեց ազգին մի բարոյական օգուտ որ անհուն եղաւ, ազնիւ գոյներով պատկերելով զայն օտարին առջեւ»։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԲՐԵԺՆԵՒԻ ՀԵՏ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը Մոսկուայի մօտերը, տաչայի մը մէջ, խիստ կարեւոր գաղտնի հանդիպում մը կ'ունենար խորհրդային վարիչներու հետ։ Այս խօսակցութեանց ընթացքին երկու կողմերը կ'որոշէին վերջին տեսակցութիւն մը եւս ունենալ Երեքշաբթի առաւօտ, որմէ ետք, ինչպէս ճշդուած է ժամանակացոյցով, Ժորժ Փոմփիտու կը վերադառնար Փարիզ (հաւանաբար երեկոյեան ժամը 21ին)։

Մասնաւոր նշանակութիւն կը տրուի Բրեժնեւ - Փոմփիտու առանձին տեսակցութեան, որ կը կրկնուէր Երեքշաբթի առաւօտ։

Այս խօսակցութիւններու ընթացքին, բնականաբար, քննութեան կ'առնուին միջազգային կարեւոր հարցերը, ինչպէս նաեւ երկու երկիրները շահագրգռող խնդիրները։ Վերջնական բանաձեւումի ենթարկելու համար է, կը հաստատեն լաւատեղեակ աղբիւրները։

Արդարեւ, խօսակցութեանց աւարտին պիտի հրատարակուի պաշտօնական հաղորդագրութիւնը, որ վեց-եօթը էջերու մէջ պիտի եզրակացնէ խօսակցութեանց բնոյթը եւ թուէ շօշափուած հարցերը։

Պաշտօնական հաղորդագրութեան կցուած պիտի ըլլայ, համաձայն նոյն աղբիւրներուն, փրոթոքոլի բնոյթ ունեցող վաւերաթուղթ մը, որով Ֆրանսա եւ Խորհ. Միութիւն կը պաշտօնականացնեն պարբերական հանդիպումներու իրենց որոշումը։ Հոն ճշդուած պիտի ըլլայ վերոյիշեալ հանդիպումներուն ժամանակաշրջանը։ Կ'ըսուի այս առթիւ, թէ Փարիզ եւ Մոսկուա համաձայն են, որ անհրաժեշտութեան պարագային արտակարգ խորհրդակցութիւններ տեղի ունենան։

Երկուշաբթի օր Փոմփիտու պաշտօնապէս ընդունուեցաւ Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահութեան կողմէ։

Նախագահը կարճ խօսքի մը մէջ գնահատեց գիտական գործակցութիւնը, որ հաստատուած է Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ։ Ակադեմիայի Նախագահը՝ Կելտիշ նոյնիմաստ միտքեր արտայայտեց։

Ակադեմիայի ընդունելութենէն ետք Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը ծաղկեպսակ մը զետեղեց, պաշտօնական արարողութեան մը ընթացքին, «Նորմանտի - Նիէմէն» օդաչուներու յիշատակ հաստատուած ցուցատախտակին տակ։

Երեկոյեան ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ Ֆրանսական դեսպանատան մէջ, ուր ներկայ գտնուեցան խորհրդային ղեկավարները, մարաջախտեր Գրեչկօ, Զախարով, Կոնիէվ, ինչպէս նաեւ քանի մը նախարարներ, քանի մը գրագէտ արուեստագէտներ եւ ուրիշներ։

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ասուլիսը տեղի ունեցաւ 9 Հոկտեմբեր Ուրբաթ օր, Առ Տէֆոռաքիֆ թանգարանին բանախօսութեանց սրահին մէջ, նեղ ու անձուկ շրջանակի մը մէջ. հազիւ քանի մը մօտ լրագրողներու ներկայութեան, երբ Փարիզի մէջ լոյս կը տեսնեն գրական եւ գեղարուեստական այնքան բազմաթիւ թերթեր եւ պարբերաթերթեր։

Արտաքին Նախարարութեան Մշակութային կապերու վարիչ Տիրհըի շուրջ, իրենց տեղերը գրաւած էին Արգար Յովհաննիսեան՝ փոխ-նախագահ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի եւ վարիչ ցուցահանդէսի, Մ. Խարազեան՝ առաջին քարտուղար խորհրդային դեսպանատան, Վ. Էլիսէէֆ՝ Ֆրանսայի ընդհանուր վարիչ Է. Իւթիւճեան փոխ-վարիչ։

Բանախօսութիւններու անցնելէ առաջ, չարժանկարով ցոյց տրուեցաւ Երեւանի Մատենադարանի մանրանկարչութեան գոհարներ, գունաւոր եւ շքեղ, որոնք հմայիչ աշխարհ մը բացին ներկաներուն առջեւ։ Անոնք, գործերը ծանօթ գրիչներու եւ ծաղկողներու, յօրինուած էին Անիի, Աղթամարի, Հաղբատի, Կիլիկիոյ մէջ։

Ապա խօսք առաւ Պ. Խարազեան, որ մեծ ցաւով հաղորդեց մահը, Մշակոյթի Հարցերու Նախարար Էտմոն Միշլէի, որ իր շատ օգտակար աջակցութիւնը բերած էր Հայ Արուեստի Ցուցահանդէսին յաջող կազմակերպութեան համար։ Ան իր շնորհակալութիւնները յայտնեց Արտաքին Նախարարութեան, Մշակութային եւ Գիտական Կապերու Տնօրէնութեան եւ անոր աջակից՝ Ֆրանսական Ընկերակցութեան գեղարուեստական կազմակերպութեանը։ Անդրադառնալով ներկայ ցուցահանդէսին, ըսաւ թէ երրորդն է որ կը կազմակերպուի խորհրդային երկիրներու հետ։

Պ. Էլիսէէֆ շատ հպանցիկ եւ արագ ակնարկ մը նետեց Հայաստանի նիւթական մշակոյթի բազմադարեան հարստութեան վրայ։ Հայկական ճարտարապետութիւնը, ըստ ան, նմանութեան եզրեր ունի Արեւմտեան Եւրոպայի ճարտարապետութեան հետ։

Հմտալից և յստակ էր Յովհաննիսեանի հայ ժողովուրդի պատմութեան համառօտ տեսութիւնը, սկսած նախաքրիստոնէական շրջանէն, քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստան, հայ տառերուն յղացումը, թարգմանչական աշխատանքները, ճարտարապետութեան զարգացումը եւայլն. յետոյ անցաւ յետագայ դարերը ընորոշող կարեւորագոյն քաղաքական անցուդարձերուն մինչեւ Խորհ. Հայաստանի պետութեան հիմնադրումը, նշելով միեւնոյն ատեն 14րդ դարէն սկսեալ ֆրանսական եւ հայկական մշակոյթներու կապերը։

Ամէնէն վերջը խօսք առաւ Պ. Է. Իւթիւճեան, որ իրեն յատուկ փայլուն եւ ոգեւորիչ ոճով խօսեցաւ միջնադարեան ճարտարապետութեան մասնայատկութիւններուն վրայ եւ նշեց հայ ճարտարապետութեան կարեւոր շրջանները։

Այս կարճատեւ հաւաքոյթը փակուեցաւ չարժանկարի ժապաւէնով մը, ուր երեւցան խորհրդահայ արուեստագէտներ ու արդիական խեցեղէն եւ կաւեղէն ըստեղծագործութիւններ։

Մամուլի համար կազմակերպուած այս ասուլիսին ընթացքին, այն տպաւորութիւնը ունեցանք որ պերճախօսօրէն չներկայացուեցաւ հայ բազմադարեան արուեստը նոյնիսկ իր սեղմ գիծերուն մէջ։ Սրահը տպաւորիչ էր իր պարապութեամբը։ Միթէ կարելի չէ՞ր հրաւիրել աւելի մեծ թիւով թղթակիցներ, նաեւ հայ արուեստի մասնագէտներ, արուեստաբաններ։

Թող թոյլ տրուի մեզի նկատի առնել նաեւ այն պարագան, որ ցուցահանդէսը թէեւ կը բացուի Հոկտ. 16ին, սակայն մինչեւ այսօր, մայրաքաղաքին որեւէ հրապարակին վրայ կամ թանգարանին շրջակայքը չտեսանք «Հայ Արուեստը Ուրարտուէն մինչեւ մեր օրերը» ծանուցող ցուցատախտակ մը։

Շքեղ ցուցահանդէսներու, բազմաթիւ արուեստներու նորանոր շարժումներու կեդրոն՝ աշխարհահռչակ մայրաքաղաք Փարիզի մէջ, առաջին անգամ հայ մշակոյթին եւ արուեստին նուիրուած այս ցուցահանդէսը բացառիկ եւ եզական հանգամանք մը կը ներկայացնէ։ Ֆրանսացին մօտէն պիտի ճանչնայ հինաւուրց հայ ժողովուրդին նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթը լայնօրէն, իր բազմակողմանի կողմերով։ Իսկ հայ հասարակութիւնը աւելի մօտէն, գիտակցութիւնը պիտի ունենայ իր բազմադարեան պատմութեան եւ ըմբռնէ իր նախնեաց հանճարեղ բազում ստեղծագործութիւններուն հետ, Հայաստանի մէջ իրագործուած հրաշք աշխատանքները։

Ա. Խ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՔՍԸՆ յայտարարեց, թէ մինչեւ Դեկտեմբերի վերջը 40.000 ամերիկացի զինուորներ պիտի հեռանան Հարաւային Վիէթնամէն։

ՉԱՏԻ մէջ 11 Ֆրանսացի զինուորներ սպաննուեցան ըմբոստներու կողմէ, ոչ մէկը սակայն մաս կը կազմէ դրօշի տակ կանչուած զինուորներուն։

ՌՈՄԷՆ ՌՈԼԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Քոնպայի մէջ (Հոկտ. 12) Զ. Մարքաս իր «Տետրակ»ին մէջ կը յիշատակէ Ռոմէն Ռոլանի մէկ խորհրդածութիւնը Տրէյֆիւսի ծանօթ հարցին առթիւ.— «Իմ ամուսնութեամբ, կը գրէ Ռոլան իր յուշերուն մէջ, խառնուեցայ ընկերութեան մը, որ դեռ փաստեր ալ չունեցած, ջղագրգիռ համոզումով մը կը պոռար Տրէյֆիւսի անմեղութիւնը։ Նոյնիսկ եթէ հարիւր անգամ իրաւունք ունենային, իմացականութենէն քանեցուցած պիտի ըլլային իրենց մոլեռանդութեամբ։ Այս նոյն մարդիկն էին որ «ոճիր» կը պոռային Տրէյֆիւսի համար բայց խուլ կը ձեւանային երբ իրենց կը խօսուէր հայկական ջարդերուն մասին»։

ՔԱՋԱԿՈՐՈՎ ՀԱՅ ՔԱՀԱՆԱՆ

(Արսէն Քհնյ.ի Յոբելեանին առթիւ)

Անոնք որ ծանօթ են Հայութեան մեր օրերու կեանքին ու գլխեն դէպքերու եւ երեւոյթներու յուլթեան թափանցել՝ չեն կրնար չտխրիլ, երբ մեր ժողովուրդը — հինաւո՛ւրց իր պաշտամունքովը լոյսի, քրտինքի եւ գոյապայքարի — կը փութայ յարգել բազմավաստակ իր մշակները, յոբելենական հրապարակային հանդիսութիւններով:

Մեզ համակող տխրութիւնը կը բխի այն տխրական մտահոգութենէն՝ որ արժէքներու տագնապն է. տժգունացումն է բարքերու, ցանցառումը՝ անշահախնդիր եւ գաղափարապաշտ գործիչներու, աղօտացումը հանրային մտածողութեան եւ խորտակումը հաւատքի ու նուիրումի ըղձացումին:

Հրճուա՛նք կայ մեր հոգիին մէջ, երբ կը սեւեռինք ալեւոր գլուխներու, — արժանիքի եւ առաքինութեանց աննիւթական պսակով: Դէմքերու՝ որոնք հարուստ մատեանի մը չափ խօսուն են, իբրեւ իրագործուած վաստակի մը անգիր պատմութիւնը:

Կը սեւեռինք անոնց. ետ կ'երթանք յիսուն, վաթսուն, եօթանասուն տարիներ, ու չենք կրնար մեր բերկրանքը զերծ պահել յուզումի ալիքէն, որովհետեւ մեր մէջ իր ներկայութիւնը կը զգացնէ ո՛չ միայն արժէքներու գիտակցութիւնը, այլեւ ու մանաւանդ այն դառն անդրադարձումը՝ թէ չքացած է նուիրումի երբեմնի իմացումը եւ ծառայութեան ըմբռնումը:

Մեր մէջ կը խօսի ո՛չ միայն յարգանքի եւ սիրոյ ծարաւը՝ հանդէպ արժանաւորներու, այլեւ այն խորունկ կսկիծը՝ թէ կեանքի ու գործի երէկուան հասկացողութիւնները հիմնովին փոխուած են այսօր, եւ ոգին շատո՛նց իր տեղը զիջած է տառին...

Արժանաւոր հոգեւորականին՝ Արսէն աւագ քահանայ Սիմէոնեանցի եօթանասունէ աւելի տարիներու խոնջէնքին մէջ անկարելի է չտեսնել «հայ քահանայ» բացատրութեամբ ըմբռնելի կոչումին ու հանգամանքներու լրիւ արժեւորումը:

Անոնք որ կը ճանչնան Հայութիւնը իր ազգային ինքնայատուկ կլիմայով, հոգեկան թէ իմացական մթնոլորտով, ու դէթ ընդհանուր ծանօթութիւն մը ունին «Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ»ի ինքնուրոյն նկարագրին մասին՝ ի վիճակի են քահանայական լուծը հոգեւոր իր իմաստէն եւ տարողութենէն անդին տեսնելու եւ արժեւորումի չափանիշ դաւանելու ո՛չ միայն քրիստոնէական, դաւանական եւ խորհրդակատարական բծախնդրութիւնը, այլեւ ու մանաւանդ «հօտ»ի ազգային ինքնութեան անխաթար պահպանման կենսական ձգտումը:

Թղթատեցէ՛ք Արսէն աւագ քահանայ Սիմէոնեանցի կեանքի մատեանը ու պիտի հաստատէք աներկբայօրէն, որ իրմով իրագործուած վաստակը հանրային նուիրումի գծով կը փայլի:

Կրնա՞յ հայ քահանան իր անձին նուիրագործումով ծառայել. յանձնառու ըլլալ հօտին վերապահուած ազգային եւ մշակութային կեանքին մէջ գործօն դերակատարութեան մը՝ ի գին զրկանքի, ֆիզիքական եւ հոգեկան մաշումի. հովուական տառապագին յոգնութեանց ու հաւաքական մեր կեանքին վերապահուած վերիվայրումներու:

Հարցումը կը դնենք ա՛յս ձեւով, ու կ'ուզենք աւելցնել անմիջապէս՝ թէ նման յանձնառութիւն մը կ'ենթադրէ ուսուցչին, դաստիարակին, հանրային գործիչին եւ յեղափոխական ոգիին համատեղ ներկայութիւնը հայ հոգեւորականին մէջ, որովհետեւ «հայ քահանայ»ին առաքելութիւնը ըմբռնելի է բացառապէս հայ ժողովուրդի պատմութեամբ եւ Հայ. Եկեղեցւոյ ազգային դրոշմով:

Արսէն աւագ քահանայ եղաւ «սակաւընտրեալ»ներու այդ փաղանգէն: Եօթանասունէ աւելի տարիներու իր քահանայագործութիւնը վկայագրութիւն մըն է հայ եկեղեցականութեան ժամանակակից պատմութեան էջերուն մէջ: Վկայագրութիւնը՝ նուիրումի անխաթար իմաստին. ցաւի եւ զրկանքի, աստանդական կեանքի եւ գործօն մասնակցութեան՝ ազգային մեր խռովքներուն, հայրենիքէն մինչեւ գաղթաշխարհ:

Ժողովուրդի մը առաջնորդութեան եւ հովուութեան կոչուած աշխարհական թէ եկեղեցական դէմքերու փորձաքարը՝ ազգային ճգնաժամերն են:

Հանրային գործիչը ա՛ն է, որ ապրում, իմաստ եւ հոգեկան բաւարարութիւն կը գտնէ անձի զոհագործումին մէջ. կը դիմագրաւէ վտանգները քաջաբար, ու կը գիտակցի թէ ժողովուրդի մը հաւաքական արժանաւորութեան մէկ խորհրդանիշն է ինք՝ իր կոչումով:

Այս փորձութենէն պատուով դուրս եկած ալեւոր Սիմէոնեանց քահանայ, որուն հերկը՝ հանրային մէկէ աւելի մարզերու վրայ՝ փոխանցուած է արդէն հայ հոգեւորական դասու ընդհանրական վաստակի պատմութեան: Իր մէջ դադրած է այլեւս անհատական սեփականատիրութեան զգացումը. իր անձով՝ հայ հոգեւորականութեան կեանքի ու գործի հանգամանքներն են որ կը տարփողուին այսօր. «հայ քահանայութեան» անխաթար իմացումն է որ կը պանծացուի, իրեն ի պատիւ կազմակերպուած հանդիսութեան մէջ:

Հանրութեան ընդհ. հրճուանքին մէջ սակայն կը կրկնենք տխրութիւն մը կայ:

Արժէքներու եւ արժանիքներու գնահատութեան մեր քայլին մէջ՝ տիրականօրէն ներկայ է այն մտահոգութիւնը՝ թէ մատնուած ենք, ազգովին, ճշմարիտ հոգեւորականութեան տագնապի մը:

Համաձայն չենք բոլոր անոնց, որոնք նոր ժամանակներուն հետ «նոր» տիպարներ կ'ուզեն տեսնել եկեղեցական իրենց պաշտօնէութեան շարքերուն մէջ, — այդ «նոր»ութեան պիտակին ետեւ պարտկելու համար մեր հոգեւորականներու աշխարհիկ հակամիտութիւնները, նիւթապաշտութիւնը, փառասիրութիւնը եւ շահախնդրական այլ հակումներ:

Եւ կը հաւատանք թէ մանաւանդ այսօր հայ քահանայ (ամուսնացեալ թէ կուսակրօն) գիտութեան ու զարգացումի իր պաշարին պէտք է միացնէ ազգային պատասխանատուութեան զօրաւոր զգացումը, հաւա՛տքը իր կոչումին ու դերին, նուիրումը՝ Հայ. Եկեղեցւոյ ազգային էութեան ու ոգիին, եւ յանձնառութիւնը հոգեւոր, բարոյական ու մշակութային մեր ճիգերուն ծառայելու:

Արսէն աւագ քահանայ, եօթանասունէ աւելի տարիներու իր վաստակով, կոչ է ու հրաւէր՝ հայօրէն քրիստոնէական կեանքի մը եւ գործերու: Ան կրնայ ետ նայիլ այսօր, սեւեռիլ իր բեղուն անցեալին, ու զգալ հոգեկան այն խոր բաւարարութիւնը՝ թէ եղաւ ու մնաց «մշակ առանց ամօթոյ». քաջութիւնը հռչակեց անխոցելի զրահ, ու հաւատքը՝ աւիշ եւ խրախոյս անսայթաք գործունէութեան: Հայութեան հանդէպ նուիրումի զգացումը դաւանեցաւ նոյնքան նուիրական՝ որքան իր ծառայութիւնը Աստուծոյ իմացումին:

Յարգա՛նք իրեն եւ իր նմաններուն:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՀԻՆ ՀԱՅՈՑ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Այս հակիրճ յօդուածին նպատակն է գաղափար մը տալ այն օրէնքներու մասին, որոնցմով կը կառավարուէին Հայերը կիլիկեան շրջանին: Ինչպէս ցայժմ դեռ բազմաթիւ մահմետական երկիրներու օրէնսդրութեան հիմը կը կազմէ Գուրանը, այնպէս ալ հին քրիստոնեայ ազգերու եւ, մանաւանդ, Հայերու եւ արեւելքի քրիստոնեաներուն կեանքը ընդհանրապէս հիմնուած էր Ս. Գրոց եւ, յատկապէս, Մովսէսի վերագրուած Հընգամատեանին վրայ: Անկէ ետք կուգային Առաքելոց թուղթերը եւ կանոնները, ընդհանուր եւ ազգային — եկեղեցական ժողովներու եւ կարգ մը բարեպաշտ նկատուած թագաւորներու, մասնաւորապէս Կոստանդիանոսի, Թէոդոսի, Յուլիանոսի եւ ուրիշներու օրէնքները եւ մեծ մայրապետներու օրէնքները: Մեր հին մատենագրութեան մէջ այսպիսի օրէնքներու ժողովածուները կը կոչուէին Դատաստանագիրք, որոնց ձեռագիրները միանման եւ տարբեր խմբագրութեամբ կը գտնուին մեր գրեթէ բոլոր ձեռագրական հաւաքածոներու մէջ:

Կիլիկեան շրջանի խմբագրուած երկու ձեռագիրներ կը ներկայացնեն հայ օրէնքներ: Խօսելով ժառանգութեան մասին անոնք կ'ըսեն՝ աղջիկները եւ մանչերը հաւասարապէս կը ժառանգեն ծնողքին հարստութիւնը. «Գրեցաք միապէս ժառանգել որդւոյն եւ դստերաց՝ յորժամ հայրն մեռանի անկտակ»: Եթէ հայրը կտակ ձգէ, բնականաբար անոր տրամադրութիւնները կը գործադրուին: Եթէ հայրը զաւակ չունենայ, անոր եղբայրները եւ հօրեղբայրները ու անոնց զաւակները կը ժառանգեն մնացած հարստութիւնը: Հեռաւոր ազգականները բացարձակապէս իրաւունք չունին ժառանգելու: Դեռահաս զաւակներու ժառանգական իրաւունքները կը պաշտպանուին գաւառի եպիսկոպոսին կողմէ: Դեռահաս կամ անչափահաս կը համարուին աղջիկները մինչեւ 12 տարեկան եւ մանչերը մինչեւ 14 տարեկան: Ասոնք թագաւորին անունով եպիսկոպոսին յանձնուած են եւ չեն կրնար որեւէ կտակ ընել: Հայր մը մեռնելէն առաջ իրաւունք ունի սակայն կտակ ընելու եւ իր զաւակներուն համար վերակացու կարգելու: Հայր մը իրաւունք ունի իր զաւակները ժառանգութենէ զրկելու: Անոր մահէն ետք ժառանգազուրկ զաւակը կրնայ ստանալ հօրենական հարստութեան մէկ 36րդը: Հայր մը իրաւունք ունի իր ժառանգութենէն բաժին հանելու իր ուզած անձին եւ, նոյնիսկ, իր ծառաներուն եւ աղախիններուն, որոնք ստրուկ են եւ վաճառելի՝ շուկաներու մէջ, ինչպէս ցոյց կուտայ հետեւեալ նախադասութիւնը. «Այր ոք եթէ կամի գնել տուն եւ կամ ծառայս եւ այլ ինչ որ ի վաճառանոցին ծախի...»:

Պռոյգ.— Հին Հայերը սովորութիւն ունէին տեսակ մը դրամօժիտ տալու աղջկան՝ ամուսնութեան միջոցին: Աղջըկան բերած այս գումարը, որ ամուսինը կ'առնէր, կը կոչուէր պռոյգ: Կիլիկիոյ մէջ եթէ մէկը իր կինը արձակէր, պարտաւոր էր անոր բերած պռոյգը ամբողջովին վերադարձնել, մինչդեռ բուն Հայաստանի մէջ կնոջ բերած հարստութեան կամ դրամօժիտին կէսը ետ կուտային ամուսինները, իրենց կիները արձակելու պարագային:

Բաժանում կամ ապահարզան.— Կինը կրնար իր ամուսինէն բաժնուիլ եթէ անկէ անիրաւացի կերպով ծեծուած ըլլալը եւ կամ իր ամուսնին կախարդութիւն, չնութիւն եւ գողութիւն ընելը ապացուցանէր եւ կամ եթէ «էած ի տուն իւր բոզ կամ մանուկ, կամ գործեաց պղծութիւն հետն որ են յընտանեացն»:

Օտարները.— Հռոմէական կամ բիւզանդական գործակալներ եւ պաշտօնեաներ, որոնք երկրին մէջ կը բնակին կամ կը պաշտօնավարեն չեն կրնար որբերու գոյքերու հոգաբարձու անուանել: Անոնք չեն կրնար դատարանի մէջ իբրեւ վկայ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

Զապէլ չպատասխանեց. իր բարեկամուհիին այս բացատրութիւնը շատ բնական ու շատ արդարացի կը գտնէր. Զարուհի զգաց որ կրցած էր համոզել իր բարեկամուհին եւ ըսաւ.

— Հիմա հասկնցա՞ր ամէն բան:

— Այո, բայց դարձեալ կը կրկնեմ, այդ բոլորը հաստատ հիման մը վրայ չեն, բոլոր ըսածներդ պարզ ենթադրութիւններ են:

— Կրնա՞ս ապացուցանել:

— Պիտի աշխատիմ:

— Բայց, հարցուց Զարուհի, ինչո՞ւ համար այդքան ջերմօրէն կը պաշտպանես Վահանը եւ այնքան մեծ փափաք մը ցոյց կուտաս զինք անոր միացնելու:

— Որովհետեւ կը տեսնեմ որ խեղճ երիտասարդը խենթի պէս սիրահարած է քեզի եւ միեւնոյն ատեն սոսկալի կերպով կը տառապի...

— Ինչո՞ւ համար կը տառապի...

— Որովհետեւ Օթելլոյի մը չափ նախանձոտ է:

— Նախանձո՞տ, գոչեց Զարուհի, ինչո՞ւ համար եւ ինչ իրաւունքով:

— Սիրահարի մը կրնա՞ս հարցնել թէ ի՞նչ իրաւունքով կը նախանձի. ինչու համար կը նախանձի՝ այս յայտնի է:

— Թերեւս քեզի համար, բայց ես չեմ կրնար գուշակել:

— Վահանը կը նախանձի քու մտերմութիւնդ տեսնելով Շաւարշի հետ:

— Ի՞նչէն գիտես:

— Գիտեմ, պատասխանեց Զապէլ հաստատ կերպով մը:

— Իր սրտին ցաւերը արդեօք քեզի՞ յայտնեց:

— Գրեթէ...

— Հասկցայ, գոչեց Զարուհի, ամուսինդ է որ իբրեւ Վահանի բարեկամը, անոր խոստովանութիւնները ընդունած է:

— Ճիշդ գուշակեցիր, այո Ճոնն է որ ամէն բան յայտնեց ինծի:

— Բայց... նախանձը չեմ կրնար ըմբռնել... արդեօք շուտ չէ՞:

— Ըսի արդէն որ սիրահարներու հետ կարելի չէ տրամաբանել: Բայց թողունք այդ նախանձի խնդիրը եւ լրջօրէն խօսինք, եթէ կը հաճիս:

— Մի՞թէ մինչեւ հիմա լրջօրէն չէինք խօսեր:

— Քիչ մը աւելի լուրջ:

— Ինչպէս որ կ'ուզես:

— Ի՞նչ են քու զգացումներդ Շաւարշի մասին:

— Կրթուած, զարգացած, շնորհքով երիտասարդ մըն է եւ իր ընկերութիւնը շատ հաճելի է:

— Ես կը խօսիմ ամուսնի տեսակէտով: Կրնա՞յ քեզի արժանի ամուսին մը ըլլալ:

— Սիրելիս, երբեք տակաւին այս մասին չեմ մտածած:

— Զարմանալի բան... ուրեմն ինչո՞ւ այդ աստիճան մտերմութիւն ցոյց կուտաս իրեն հանդէպ:

— Ե՞ս... կը սխալիս, սիրելիս, իրեն հետ կը տեսնուիմ այնպէս ինչպէս պիտի տեսնուէի ինծի հաճելի թուող որեւէ մէկու մը հետ:

— Բայց գոնէ ինք, քիչ մը չարաչար կերպով կը գործածէ իրեն հանդէպ ցոյց տուած մտերմութիւնդ:

— Կարծեմ մինչեւ հիմա պատշաճութեան հակառակ վարմունք մը չէ ունեցած... մանաւանդ որ Շաւարշ շատ կենցաղագէտ է եւ իր այս յատկութիւնը ամէնէն աւելի գնահատած եմ իր մէջ:

— Իսկ Վահա՞ն...

— Վահանն ալ անշուշտ այդ մասին պակասութիւն մը չունի եւ երբեք պատշաճութեան հակառակ չէ վարուած, միայն թէ երկուքին միջեւ տարբերութիւն մը կայ. Շաւարշ կենցաղագէտ է, իսկ Վահան երկչոտ:

— Այսինքն ըսել կ'ուզես որ Շաւարշ Փարիզցի մըն է, իսկ Վահան դրսեցի մը, գաւառացի մը, ըսաւ Զապէլ խնդալով:

— Չեմ գիտեր:

Երկու մանկամարդուհիները պահ մը լռեցին: Զարուհի մտածկոտ կը թուէր ու դժգոհ կ'երեւար բոլոր այս խօսքերէն, իսկ Զապէլ կ'ուզէր իր հարցափորձը առաջ տանիլ:

— Հիմա եզրակացնենք մեր խօսքը, ըսաւ:

— Լաւ, եզրակացուր ուրեմն:

— Նախ՝ կը տեսնեմ թէ Շաւարշի մասին որեւէ նախապատուութիւն մը չունիս, կամ սանկ ըսեմ, երբեք զինքը չես նկատած իբրեւ ամուսնութեան ապագայ թեկնածու մը:

— Ճիշդ է, հաստատեց Զարուհի:

— Միւս կողմէ՝ Վահանի դէմ ալ որեւէ հակակրական զգացում չես տածեր, միայն կը կասկածիս թէ մասնակցութիւն մը ունեցած է ամուսնոյդ սպանութեան մէջ:

— Այդ ալ ճիշդ է:

— Ու այն օրն ուր այդ կասկածդ փարատի, այսինքն երբ ապացուցուի թէ Վահան այդ գործին մէջ մասնակցութիւն չէ ունեցած, նորէն քու հին համակրանքդ պիտի նուիրես իրեն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(232 – Շար.)

լուել: Եթէ քրիստոնեայ մը կանխա - մտածումով «այլազգ» մը սպաննէր, պարտաւոր էր անոր արեան գինը՝ 122 դեկան վճարել. եթէ սպանութիւնը արկածով կամ պատահմամբ կատարուած էր, մարդասպանը կը վճարէր վերո - յիշեալ գումարին կէսը, 61 դեկան: Քրիստոնեայ մը սպաննողը կը վճարէր 366 դեկան: Իշխանները իրաւունք չունէին մարդասպանները մահուան դատապար - տելու առանց Թագաւորի հրամանին:

Գողութիւն.— Շատ խիստ էր գողութեան պատիժը, օրէնքը կ՚ըսէր. «Ամէ - նայն գողք պարտական են մահու, գող որ ի գիշերի յափշտակէ առնել պարտական է մահու»: Անոնք որ կը համարձակին առանց արքայական հրամանի ա - նասուն եւ մարդիկ «գերել» ու «ի նոցանէ ձգեն յաքսորս յաւտար աշխարհս դա - տաւոր ծանրացուցանէ գլրէժխնդրու - թիւնն, զոր պահանջէ»:

Աղախիններու եւ ծառաներու մասին.— Ապօրինի յարաբերութենէ ծնողը հօր կամքին համաձայն ազատ կամ ծառայ կը հռչակուի: Եթէ մէկը աղախին մը ծախէ ուրիշին եւ անոր փոխ տայ, անկէ ծնող զաւակները իր առաջին տիրոջ կը պատկանին:

Մտաւորականներ.— Բոլոր ուսուցիչ - ները, վարդապետները, գիտնականները եւ բժիշկները տուրքերէ ազատ են եւ «չկայ իշխանութիւն զնոսին հարկել կամ անպատուել կամ հարկանել կամ անարգել». օրէնքը մասնաւորաբար կը յանձ - նարարէ անոնցմէ ընտրել որբերու հոգաբարձուները:

Դաւաճաններու պատիժը.— Եթէ մէկը քաղաք մը կամ բերդ մը Թշնամիին յանձնէ, մահուան կը դատապարտուի: Եթէ սակայն իր մատնութեան ծրագիրը քաղաքը կամ բերդը թշնամիին կողմէ գրաւուելէն առաջ յայտնուի, մատնիչին աչքերը կը փորեն, անոր կինն ու զաւակ - ները արքունի ծառայութեան կ՚առնեն եւ զինքն ալ հայրենի սահմաններէն դուրս կը վռնտեն:

Թշնամիէն առնուած աւարին մէջ գըտնուած ոսկին միշտ Թագաւորին կը պատկանի, «բայց Թագաւորն ի տասնէ զմէկն կաթողիկոսի տացէ յամենայնէ»: Առհասարակ մնացեալ աւարին կէսը Թագաւորինն է եւ կէսը զօրքին: Ամէն իշխան պարտաւոր է այս օրէնքը գործադրել: Պատերազմի միջոցին Թշնամի դերողը կը ստանայ դերուածին ձին, զգեստը եւ զէնքը, իսկ անոր դրամը Թագաւորին կը պատկանի:

Այս քանի մը նմոյշները բաւական են ցոյց տալու, թէ ո՛րքան ճոխ նիւթեր կան մեր դատաստանագիրներուն՝ «Օրէնք հայերաց», Սմբատ Գունդստապլի «Անխիղացն Անտիոքայ» եւ այլ նման օրէնքներու հաւաքածոներու մէջ, հին Հայոց վարքն ու բարքը, պետական եւ ընկերային վիճակը ուսումնասիրելու համար:

Յ. ԹՕՓՃԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՔՆՆԱԴԱՏ ԸՆԹԵՐՑՈՂԸ

Եթէ աշխարհի մէջ կայ մէկը, որ կարելի չէ երբեք գոհացնել, այն ալ թերթի մը քննադատ ընթերցողն է:

Ամէն թերթ ունի իր այս քննադատ ընթերցողները, որոնք բարեբախտաբար բազմաթիւ չեն, որովհետեւ հակառակ պարագային անկարելի պիտի ըլլար թերթ հրատարակել:

Քննադատը կը կարդայ ոչ թէ լուր առնելու, բան մը սորվելու, միտքը մշակելու համար, այլ որպէսզի քննադատէ:

Կը կարծէ՞ք որ ինք լրագրական կամ գրական որեւէ ձեռնհասութիւն ունի. բնաւ երբեք, եւ իր դիտողութիւնները կ՚ընէ առանց անոնց վրայ շատ մտածելու:

Մտիկ ընենք զինք քիչ մը:

— Եղբայր, այս ձեր թերթը ի՞նչպէս կը հրատարակէք:

— Ի՞նչ կայ որ...

— Լուրերուն մէջ կարգ կանոն չկայ, պէտք է հեռագիրները ամէնէն առաջ դընել, իսկ կարեւորագոյնը ամէնէն վեր:

— Կարծեմ թէ ընդհանրապէս ատանկ կ՚ընենք:

— Յետոյ, ազգային լուրերուն մէջ ալ պէտք է աստիճանաւորում մը ըլլայ եւ ոչ թէ խառնիխուռն դրուին: Օրինակի համար, նախ պէտք է լուր տալ Էջմիածնի վեհ. Կաթողիկոսի մասին, յետոյ Երուսաղէմի Պատրիարքի մասին, յետոյ Պոլսոյ Տեղապահին մասին. յետոյ մեր Առաջնորդին մասին ու այսպէս կարգով յիշել քահանաները, թիրացուները եւ տնտեսն ու ժամկոչը եթէ անոնց հաղորդուելիք բաներ ըլլան: Յետոյ խմբագրականներն ալ այսպէս գրելու չէ:

— Հապա ի՞նչպէս գրելու է:

— Մէկ նիւթ մը առնել անցնելու չէ. պէտք է խմբագրականին մէջ զանազա - նութիւն դնել: Օրինակի համար, քիչ մը ազգային ընդհանուր տեսութիւն, քիչ մը տեղական տեսութիւն, քիչ մը քաղաքական, քիչ մը դրամական, քիչ մը թատերական, քիչ մըն ալ մարդաշխարհ... եղբայր մարդաշխարհով գրաղած չունիք, ուրիշ եւրոպական թերթեր սիւնակներ կը լեցնեն կոր...

— Ուրիշ դիտողութիւն ունի՞ք:

— Ո՞ր մէկն ըսեմ: Թերթօնի ընտրութիւնն ալ լաւ չէ. թերթօնը պէտք է հետաքրքրական ըլլայ. բարոյալից, զըւարճալի, քիչ մը թեթեւ, երբեմն ծանր ու միանգամայն գրական: Դէպքերը պէտք է արագ իրարու յաջորդեն, ինչպէս սինեմայի մէջ, երկար նկարագրութիւններ պէտք չէ ըլլան: Միշտ պէտք է խօսակցութիւն տեղի ունենայ որպէսզի ընթերցողը չձանձրանայ: Ջանալու է որ վէպը վրան բաց չըլլայ, թէեւ շատ գոցն ալ հաճելի չէ:

— Այդ տեսակ վէպ մը կրնա՞ք յանձ - նարարել, որպէսզի յառաջիկային իբրեւ թերթօն թարգմանենք:

— Փնտռեցէք, գտէք, էֆէնտիմ, ատիկա ձեր գործն է եւ ոչ թէ ընթերցողին. մնաք բարով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Գահիրէ, 12 Յուլիս 1926)

ՄՐՑԱՆԻՇՆԵՐ՝

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Կը հպարտանանք, երբ մարդիկ մը 100 մեթր վազէ տասը երկվայրկեանի՝ մէջ, կամ ցատկէ 2·28 մեթր բարձրութիւն: Մարզահանդէսներ կը կազմակերպենք, մեծ գումարներ կը ծախսենք, թերթերու ամբողջ էջեր կը յատկացնենք, երբ երկիրներէն մէկուն ներկայացուցիչը յաջողի այս կամ այն մրցանիշը կոտրել: Սակայն շատ հեռու կը մնանք կենդանիներու ախոյեաններուն հաւասարելէ:

Մարդ արարածը կ՚ապրի 70էն 80 տարի, առաւելագոյնը՝ 100 տարի: Սակայն փիղերը դիւրաւ կը բոլորեն երկու հարիւր տարուան կեանք մը: Կոկորդիլոսը կ՚ապրի 250 տարի: Իսկ աննշան կրիան 100 տարեկանին դեռ երիտասարդ է, դիւրաւ կ՚ապրի երեք դար եւ աւելի:

Ծովերու բնակիչներէն գայլաձուկը եւ ծածանը կ՚ապրին աւելի քան 100 տարի: Թռչուններէն՝ Թութակը կ՚ապրի 200 տարի: Ըստ գիտնականներուն՝ կենդանի մը այնքան աւելի կ՚ապրի, որքան ուշ կը սկսի ծննդաբերել:

Մարաթոնը՝ վազք մըն է, մօտ 42 քիլոմեթր երկարութեամբ: Մատի վրայ կը համրուին այն մարդիկները, որ ծայրէ ծայր, մէկ շունչով կը յաջողին կտրել այս միջոցը: Մինչ ճամբորդ աղաւնին, մէկ շունչով 650 քիլմ. կը Թռչի եօթուկէս ժամէն: Քարածիծառը՝ 900 քիլոմեթրը մէկ օրէն: Քարադրը ամէն տարի կը գաղթէ Պեհրինկի նեղուցէն մինչեւ կեդրոնական Ափրիկէ, կտրելով 12·000 քիլմ. ճամբայ մը: Ալպաթրոսը կրնայ նաւու մը հետեւիլ վեց օր եւ վեց գիշեր առանց Թառելու:

Մարդը 100 մեթր կը վազէ 10 երկվայրկեանէն, այսինքն՝ ժամական 36 քիլմ.: Առիւծը եւ ընձուղտը կը վազեն նոյն արագութեամբ: Ճագարը կրնայ ժամական 75 քիլոմեթր կտրել, վիթը եւ եղջերուն՝ 90, յովազը՝ 100: Իսկ արագութեան ախոյեան կը հանդիսանայ ջայլամը, ժամական 120 քիլոմեթրով:

Բոլը կը սուրայ ինքնաշարժ գառավելի մը արագութեամբ: Ճնճղուկը կրնայ 30 քիլմ. ընել ժամական. բաղէն՝ 40 քիլմ., ոսխակը՝ 60, աղաւնին 70, արծիւը՝ 80, վայրի բադը՝ 120: Թռչուններու արա - գութեան ախոյեաններն են՝ ծիծեռնակ - ներու զանազան տեսակները, որոնց ժամական արագութիւնը կը հասնի 220 քիլոմեթրէն մինչեւ 320 քիլմ.:

Ջուրերու մէջ սակայն ընթացքը աւելի դանդաղ է, հասկնալի պատճառներով: Գայլաձուկը ժամական կ՚ընէ 16 քիլո - մեթր, թինիկը՝ 32, դելփինը՝ 50 քիլմ. եւ Թրաձուկը՝ 100 քիլոմեթր: Այս ձու - կին ուժը այնքան անհաւատալի է, որ կրնայ իր երկար թուրով 35 սմ. հաստութիւն ունեցող նաւու մը կողը ծակել:

Գալով զուտ մարմնական ուժին, կը - տենք, որ խոշոր կենդանիները կը գերազանցեն փոքրերը այդ մարզին մէջ: Բայց եթէ խնդիրը դնենք համեմատութեան դետնի վրայ, կը տեսնենք, որ այս մարզին մէջ փոքրերը կը գերազանցեն մեծերը: Պիծակ մը կրնայ իրմէ 160 անգամ աւելի ծանր կառք մը քաշել: Մեղուն կրնայ իրմէ տասնեակներ անգամ աւելի ծանր բեռ վերցնել: Իսկ հսկայ բզէզը, որ ունի ութ սմ. երկարութիւն, կրնայ կտրել մետաղէ հաստ թել մը իր ուսին եւ վիզին կազմած աքցանովը:

Գալով ծոմապահութեան, այս մարզին մէջ ալ մարդը շատ ետ կը մնայ: Կան ձուկեր, որոնք կրնան հարիւր օր ապրիլ առանց սնունդի, շնաձուկը՝ մինչեւ 120 օր, գորտը՝ մէկ տարի, կրիան՝ 500 օր, պօան՝ 23 ամիս, կոկորդիլոսը՝ 23 ամիս, քոպրան՝ 27 ամիս: Տեսնուած է շուն մը, որ ապրած է 103 օր առանց սնունդի եւ ջուրի: Իսկ գիտականօրէն փաստուած է, որ կան միջատներ, որոնք կ՚ապրին դարեր, թմբիրի մէջ մնալով:

Այս պայմաններու տակ, մարդ արարածը պարտուած պէտք էր համարիլ կեանքի պայքարին մէջ, եթէ իր գանկին մէջ չունենար այն մոխրագոյն զանգուածը, որ ուղեղ կը կոչուի, եւ որուն շնորհիւ դարձած է թագաւորը ստեղծագործութեան, իր բարի եւ վատ հետեւանքներով:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Նկարիչ Զարեհ Մութաֆեան իր գոր - ծերը կը ներկայացնէ Միլանոյի մէջ, Հոկտեմբեր 21էն Նոյեմբեր 8 (Կալեռիա Կուասթալլա, Քորսօ Փորթա Վիքթորիա 16):

Նկարիչին ցուցադրած գործերը առաւելաբար ներշնչուած են Հայաստան իր այցելութենէն:

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Մարդ մը սպաննողը, մարդ մը կը սպաննէ միայն: Այն որ գիրք մը կը ըսպաննէ, գաղափար մը կը սպաննէ:

ՄԻԼՏՈՆ

Ան որ իր աչքերը աստղի մը սեւեռած կը քալէ, երբեք չի կորսնցներ իր ճամբան:

ԼԷՈՆԱՐՏՕ ՏԱ ՎԻՆՉԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ան բսաւ... այո, ան բսաւ, «աղջիկ ա լա փամ տը շամպրը հագիր լիվրէ եւ միասին երթանք փէր տէ վիգիթ...:

Այստեղ իշխան Իպպոլիտ փռնգտաց եւ իր ունկնդիրներէն աւելի առաջ քրքջաց, որ պատմողին համար աննպաստ տպաւորութիւն ըրաւ: Սակայն շատերը ինչպէս եւ տարեց կինը եւ Աննա Փավլովնա ժպտեցան:

— Տիկինը գնաց, յանկարծ սաստիկ հով մը ելաւ. աղջիկը կորսնցուց գլխարկը եւ երկար վարսերը ցիրուցան եղան:

Այստեղ այլեւս ան չկրնալով ինքզինքը զսպել սկսաւ բարձրաձայն խնդալ եւ ծիծաղին մէջէն արտասանեց.

— Եւ ամբողջ աշխարհը իմացաւ...

Առակը վերջացաւ: Թէպէտ չհասկցուեցաւ թէ ինչո՞ւ համար այդ առակը պատմեց եւ ինչո՞ւ անպատճառ ռուսերէն: Բայց եւ այնպէս Աննա Փավլովնա եւ ուրիշներ գնահատեցին իշխան Իպպոլիտի բարեացակամութիւնը, որով այնպէս հաճելի կերպով զոցեց Պ. Փիէրի անվայել եւ անհաճոյ վարմունքին տպաւորութիւնը: Առակէն ետքը խօսակցութիւնը պզտիկ աննշան զրուցատրութիւններու բաժնուեցաւ. կը խօսէին ապագայ եւ անցեալ պարահանդէսներու, ներկայա - ցումներու վրայ, եւ կ՚որոշէին թէ ե՞րբ եւ ո՞ւր պիտի տեսակցին:

Զ.

Աննա Փավլովնային շնորհակալութիւն յանելով չքեղ երեկոյթին համար, հիւրերը սկսան ցրուիլ:

Փիէր անճարակ էր: Գէր, սովորականէն բարձր հասակով, լայն, մեծ եւ կարմիր ձեռքերով: Հասարակութեան մէջ մտնելու մանաւանդ անկէ մեկնելու կերպը չէր գիտեր՝ այսինքն մեկնելու առեն չէր կրնար հաճելի բան մը ըսել. ատկէ զատ անոր միտքը ցրուած էր: Ոտքի ելլելով սխալմամբ իր գլխարկի փոխարէն ժեներալական եռանկիւն գլխարկ մը վերցուց եւ սկսաւ անոր զարդմանակը քաշկռտել, մինչեւ որ ժեներալը խնդրեց իր գլխարկը: Սակայն անոր մտքի ցրուա - ծութիւնը եւ հասարակութեան մէջ իրեն պահելու անգիտութիւնը կը փրկուէր անոր բարեհոգի, պարզամիտ եւ համեստ բնաւորութեամբ: Աննա Փավլովնա անոր դիմեց եւ քրիստոնէական ներողա - մտութեամբ ներեց քիչ մը առաջ ցուցուցած անվայել ընթացքը, եւ բարեհամբոյր ժպիտովը գլուխը շարժեց:

— Յուսով եմ որ նորէն կը պատահինք, բայց լիայոյս եմ որ դուք ձեր կարծիքները կը փոխէք, իմ սիրելի Փիէրս, ըսաւ ան:

Փիէր չպատասխանեց, միայն խոնար - հեցաւ եւ ամէնքի դէմքին ժպտեցաւ այնպիսի անմեղ ժպիտով մը որ կարծես ըսել կ՚ուզէր. «Կարծիքներու տարբերութիւնը ազատ է, իսկ դուք կը տեսնէք թէ ինչպիսի բարի եւ աղէկ երիտասարդ մըն եմ»: Ամէնքն ալ, Աննա Փավլովնան եւս, ակամայ կը զգային ատիկա:

Իշխան Անտրէյ նախասենեակ ելաւ, եւ մինչ ծառան անոր ուսերուն վրայ կը նետէր թիկնոցը, ինք անտարբերութեամբ մը ականջ կը դնէր իր կնոջ իշխան Իպպոլիտի հետ ունեցած շաղակրատանքին: Իշխան Իպպոլիտ կեցած էր սիրունիկ յղի իշխանուհիին քով եւ յամառութեամբ ճիշդ անոր դէմքին կը նայէր իր մենակնոցին մէջէն:

— Գացէք, Աննէթ, ցուրտ կ՚առնէք, ըսաւ փոքրիկ իշխանուհին հրաժեշտ տալով Աննա Փավլովնային: Վճռուած է, աւելցուց ան կամացուկ մը:

Աննա Փավլովնա Լիզայի հետ նշանախօսութեան մասին արդէն խօսեր էր:

— Յոյսս ձեր վրայ դրած եմ, ըսաւ Աննա Փավլովնա նոյնպէս բարձրաձայն, դուք կը գրէք անոր եւ ինձ կը յայտնէք թէ հայրը ինչպէս կը նայի գործին վրայ. ցտեսութիւն:

Եւ նախասենեակէն հեռացաւ: Իշխան Իպպոլիտ փոքրիկ իշխանուհիին քով գնաց եւ դէմքը անոր ականջին մօտեցնելով սկսաւ բան մը շշնջալ: Երկու սպասաւորները, մէկը իշխանուհիինը, միւսը ըրտէնկոթը բռնած կը սպասէին եւ ուշադիր ականջ կը դնէին իրենց համար անհասկնալի ֆրանսերէն խօսակցութիւ - նը, այնպիսի արտայայտութեամբ մը, որ մարդ կը կարծէր թէ անոնք խօսակցութիւնը կը հասկնան եւ դիտմամբ չհաս - կընալ կը կեղծեն:

Իշխանուհին սովորականին պէս ժըպ - տելով կը խօսէր:

— Զափազանց ուրախ եմ դեսպանին տօնախմբութեան չերթալուս համար, ըսաւ իշխան Իպպոլիտ, սոսկալի ձանձրանալի է... Սքանչելի ժամանակ անցու - ցինք, այնպէս չէ՞:

— Կ՚ըսեն թէ դեսպանին պարահան - դէսը շատ գեղեցիկ պիտի ըլլայ, պա - տասխանեց իշխանուհին վեր քաշելով գողտրիկ շրթունքը, գեղեցիկ կանանց հասարակութիւնը հոն պիտի ըլլայ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իզմիրի եղեռնին 48րդ տարեդարձին առիթով կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան 18 Հոկտ. Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցին:

Թիւ 1 Ռիւ Ժան Կուժոն սրահին մէջ կէսօրին թեթեւ ճաշ՝ Իզմիրի խմբերգէնով եւ անուշեղէնով միասին:

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆր.:

×

Աւետիս Մուշմուլեան եւ ընտանիքն բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, 18 Հոկտ., առաւօտեան ժամը 10ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԳԾԻԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Մուշմուլեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Տեղւոյն Նոր Սերունդին եւ Կապ Խաչին Սեւր Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի «Մ. Պէշիկթաշլեան–Գ. Մ. Ալէմշահ» սրահը 26, Ռիւ Թրուայոն, Սեւր Կիրակի Հոկտեմբեր 18, ժամը 17էն 22

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր

Երգ – Նուագ – արտասանութիւն

Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ կը մասնակցի իր նորակազմ նուագախումբերով — եւ երգ

Փոխադրութիւն մասնաւոր ինքնաշարժերով, որոնք կը հանդիպին Օփիթալ Փերմի, Ռիւ տը լա Տէֆանսի անկիւնի դեղարանին առջեւ եւ Մեռի տ'Իսի ժամը 17ին:

Կառքերու փարքինկը ապահովուած է

Ճաշագին 15 ֆրանք

ՕՐ. ՍԵԴԱ ՀԱՔԻՄԵԱՆ
եւ
Պ. ՏԱՐՕՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին
ՂԱԶԱՐՈՍ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ
Փարիզ, Հոկտեմբեր 11, 1970

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Զաւարեան կոմիտէի հերթական ժողովը Հինգշաբթի (15 Հոկտ.) ընկեր Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Շալճեան ընտանիքը 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Գագիկ Շալճեանի մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ: Տեղի պիտի ունենայ 17 Հոկտեմբեր ժամը 20,30ին

CLUB LEO LAGRANGE
182, Cours Berriat
64, Avenue Jean Perrot

Vous avez déjà entendu parler du

CLUB des JEUNES de l'UGAB

Vous avez peut-être participé à certaines de ses ACTIVITES
Vous voulez en avoir une idée plus précise
VENEZ donc vous joindre à la SOIREE Cinémathographique en COULEURS intitulée

« RÉTROSPECTIVE 70 »

Présentant nos — Voyages en France et à l'étranger
— Rallyes
— Week-end
— Dîners-dansante
— Sports d'Hiver etc... etc...

Vendredi 16 Octobre à 20 h. 45 précises

à la Maison des CENTRAUX, 8, Rue Jean Goujon — PARIS (8e)
(Métro Alma Marceau ou Rond Point des Champs Elysées)

ENTREE GRATUITE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Արման Ուզունեանէ 10.000 Ֆ.ի գումար մը, ի նպաստ եկեղ. կից Ազգ. Տան շինութեան գործին, իր քրոջ Շաքէ Ժագլին Ազըլեանի (ծնեալ Ուզունեան) դառնաղէտ մահուան տարելիցին առթիւ:

ՔՕՔԹԷԼ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, 17 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7 Ռիւ Փափէր, առաջին թաղամաս:

ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ - ԱՍՈՒԼԻՍ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբին

Կիրակի, Հոկտ. 18, ժամը 16,30ին
Օթել Սփլանտիտ

Ձեկուցում, մտքերու փոխանակութիւն, գեղարուեստական բաժին

Հանդանակութիւն պիտի չկատարուի հաւաքոյթին ընթացքին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 14 Հոկտ. Չորեքշաբթի ժամը 15,30ին, Ազգ. Տան սրահը:

ՀԱՑԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 50-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հաճնոյ անմահ ութ հազար դիւցազներու հոգւոյն, 18 Հոկտեմբեր Կիրակի առաւօտուն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Յետ պատարագի հոգեճաշ եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Մէթրօ Քատէ:

Պիտի բանախօսէ Պ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն) եւ Պ. Ս. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (Մարսէյլէն):

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ
Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի ի մօտոյ:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, Հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղերու կողմէ, 24 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ:

Հասոյթը պիտի յատկացուի Մշակոյթի Տան շինութեան:

Ճաշերը կը պատրաստուին Խաչուհիներու կողմէ: Ճաշագին 30 Ֆրանք:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ
Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցի
1920–1925
(Հրատարակութիւն նախկին սաներու)
Դիմել Հրանտ–Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուները:
Գին՝ 20 ֆր.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Օրուան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք Ազգ. Տան սրահը:

×

Ճաշ, Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Սարսէլ-Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Հոկտեմբեր 31ին:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ:

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ:

×

Հովանաւորութեամբ Վալանսի եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու, Փարիզի Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «Տարօրինակ Հանդիսական»ը, Շաբաթ 24 Հոկտեմբերին, երեկոյեան, Վալանսի մէջ, իսկ Կիրակի Հոկտեմբեր 25ին կէսօրէ վերջ՝ Վիէնի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
– ՅՒՍՆԱՄԵԱԿԸ –

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 8ին

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ
Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ:

Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր Նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հայք–Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՄԻ, Զէյթուն եւ իր շրջականները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0, 50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 15 OCTOBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.940

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.940

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՆՁՑՆԵԼ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ե.

Մինաս Ձերազ կը գանգատի, որ հայ մամուլը շատ ցանցառ տեղեկութիւններ միայն հրատարակած է, որոնք միշտ թերի էին եւ սուտ թիւր կամ ստայօղ, որովհետեւ Պատուիրակութեան չէր ընկերանար թղթակից մը, որ տեղեկացնէր ամէն բան Հռոմէն, Փարիզէն, Լոնտոնէն, Պերլինէն, Վիէննայէն եւ ուրիշ քաղաքներէ: Ուստի «այս պատմութիւն անծանօթ է ազգին: Ո՛չ ոք գիտէ թէ ինչ գործած է հայ Պատուիրակութիւնն, երբ պանդուխտ էր եւրոպական աշխարհին մէջ»:

Ձերազ ցաւով դիտել կուտայ թէ այս անստուգութիւնը ծնած է զանազան կասկածներ, որոնք կը ձգտէին խզել ազգային ներդաշնակութիւնը: Բայց երբ համատարած լոյսը ծագալի, կը հաւատայ թէ ամէն ճշմարիտ Հայ գոհ պիտի ըլլայ Ներսէս Վարժապետեանի ձեռնարկէն, ընդդիմադիր կուսակցութիւնը պիտի յօժարի հրաժարիլ իր զէնքերէն եւ խղճահար պիտի ըլլան անոնք, որ դատապարտեցին պատրիարքը:

Հայ ժողովուրդին առջեւ ճշմարտութիւնը հռչակելով ազգային դատին նըկատմամբ, մէկ նպատակ միայն ունի, — հաշտեցնել ճշմարիտ Հայերը եւ ազգային գործի յորդորել զանոնք:

Կը թուի թէ Վարժապետեանի հակառակորդները կը խանդարէին ներքին անդորրութիւնը: «Բա՛ւ են, կ'ըսէ Ձերազ, այն ազգասպան վէճեր, որովք երկար ամերէ ի վեր սպառեցինք մեր ժամանակ եւ մեր կորով: Թո՛ղ սէր յաջորդէ ներքին պատերազմին, եւ մեր ազգ ջանայ օգտիլ այն նոր դիրքէ զոր Եւրոպաի առջեւ ստացան Հայաստան եւ Հայութիւն»:

Այսպէս, համերաշխութեան յորդոր կարդալէ ետք եւ քիչ մըն ալ հակառակելով իր արտայայտած լաւատես գաղափարներուն, Պերլինի Պատուիրակութեան քարտուղարը կ'եզրափակէ.

«Յոյս չը դնեմք օտարին վրայ: Որպէս նա իւր շահ միայն կը մտածէ. մեք ալ պաշտպանեմք մեր շահեր եւ պատրաստեմք մեր ապագայ:

«Հայ եմք եւ Հայ մնամք: Պէրլինի Վեհաժողովէն յետոյ անհնար է թերահաւատ լինիլ ազգային ապագային նկատմամբ.

«Հայութիւնն պիտի փրկուի, երբ իւր զաւակներ միանան եւ գործեն» (անդ, էջ 22):

Պերլինի երեք պատուիրակներն ալ Պոլիս վերադառնալով ձեռնունայն — քանի որ 61րդ տօղուածը ո՛չ մէկ անմիջական ու դրական արժէք կը ներկայացնէր — հասկցան, որ Եւրոպա խաբած էր մեզ:

Խրիմեան Հայրիկ խօսեցաւ Երկաթէ շերեփի իր պատմական քարոզը Մայր եկեղեցւոյ բեմէն:

Խորէն Եպիսկ. Նարպէյ գրեց ծանօթ երգը, զոր կ'երգէինք մեր պատանեկութեան.

«Ո՛չ, եղբա՛րք, ո՛չ, օտարներէն չկայ
յոյս;
Մի՛ աչուընիդ դարձընէք յայս, յայն
կոյս:
Օտարն ըզձեզ քէեւ սիրէ հիւրաբար,
Օտարն է, ա՛հ, միշտ օտար:

Իսկ Մինաս Ձերազ կը յորդորէ.
«Յոյս չը դնեմք օտարին վրայ: Որպէս նա իւր շահ միայն կը մտածէ»:

Խրիմեանէն մինչեւ Զարենց բան չէ փոխուած: Տարբերախտ բանաստեղծը Պերլինէն վաթսուն տարի վերջ նոյն բանը կ'ըսէր, երբ Հայութեան կ'ուղղէր իր Պատգամը,

Հայ ժողովուրդ, քո փրկութիւնը քո
սեփական ուժի մէջ է:

Ըսել կ'ուզէր, որ պէտք չէ յոյս դնել օտարին վրայ, ինչ ազգի եւ ինչ գոյնի ալ որ պատկանի անիկա: Կարօտ պատմութեան հաղած ըլլայ թէ կարմիր:

Գիտնալով այս բոլորը եւ դաս առնելով անցեալի փորձերէն, դարձեալ պարտաւոր ենք դիմելու օտարներու աջակցութեան մեր դատի բարւոք լուծումին համար:

Պէտք է շարունակենք եւ կրկնապատկենք մեր աշխատանքները՝ կարելի բոլոր միջոցներով՝ աշխարհին ճանչցնելու համար Հայութիւնը եւ իր արդար դատը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ՓԱՐԻԶ

Անակնկալ մշուշին պատճառով, Նախագահ Փոմփիտուի օդանաւը փոխանակ Օրլիի, Պուրժէի օդակայանը իջաւ, ուր զինքը դիմաւորելու յաջողած էր գալ միայն նախարարապետը. կառավարական կազմին միւս անդամները ժամանակ չէին ունեցած տեղափոխուելու Օրլիէն Պուրժէ:

Ֆրանսական ժամով 18,45ին է, որ Նախագահը մեկնած է Մոսկուայէն: Մինչ այդ, օրուան ընթացքին, Կրեմլինի Ս. Կատարինէ սրահին մէջ ստորագրած էր պաշտօնական զեկոյցը: Աւելցնենք, որ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը առանձին հանդիպում մը ունեցած էր Մոսկուայի, Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ դեսպաններուն հետ, որպէսզի այս վերջիններուն պարզէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին այցելութեան եւ խօսակցթեանց արդիւնքը:

Միացեալ զեկոյցի ստորագրութենէն անմիջապէս ետք Նախագահը հիւրասիրուեցաւ Կրեմլինի Ս. Գէորգ սրահին մէջ: Մօտաւորապէս չորս հազար հրաւիրեալներ ներկայ գտնուած են ընդունելութեան:

Մոսկուայէն մեկնելէ առաջ Փոմփիտու վերջին անգամ ըլլալով ընդունած է լրագրողները Ֆրանսական դեսպանատան մէջ: Նախագահը դիտել տուած է, թէ խօսակցութիւնները եղած են անկեղծ. «Ներկայ գտնուած եմ միջազգային բազմաթիւ խորհրդաժողովներու. քիչ անգամ խօսակցութիւնները այսքան անկեղծ եղած են: Բազմաթիւ ճշմարտութիւններ ըսինք, թէեւ երբեք ամբողջովին չեն ըսուիր, քանի որ պետութիւնները իրենց կը վերապահեն իրենց գաղտնիքները, սակայն սուտ չխօսեցանք եւ չքօղարկեցինք այն կէտերը, որոնց շուրջ տարակարծիք էինք»:

Ստորագրուած փրոթոքոլը առաջնորդուելով 1966 Յունիս 30ի միացեալ յայտարարութեան ոգիէն, եւ ներշնչուելով հասարակաց կամքէն՝ խաղաղութիւնը պահպանելու աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ, ինչպէս նաեւ նկատի առնելով Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան պարտաւորութիւնները, որոնք կը բխին Ապահովութեան Խորհուրդի իրենց մնայուն անդամակցութեան իրողութենէն, կ'որոշէ նոր մղում մը տալ իրենց քաղաքական համագործակցութեան:

Փրոթոքոլը այս ուղղութեամբ կը թուէ չորս կէտ.— Առաջին կէտը կը ճշդէ, որ խաղաղութեան սպառնացող կամ միջազգային լարուածութիւնը հրահրող վտանգի պարագային՝ երկու երկիրներու կառավարութիւնները առանց յապաղումի պիտի խորհրդակցին իրարու հետ, քննելու համար վտանգին առաջքն առնելու միջոցները: Ֆրանսա եւ Խորհ. Միութիւն, կը ճշդէ երկրորդ կէտը, պիտի ընդլայնեն իրենց քաղաքական խորհրդակցութիւնները միջազգային հարցերու շուրջ, որոնցմով շահագրգռուած են կողմերը: Երրորդ կէտը կը ճշդէ, թէ այս խորհրդակցութիւնները ոչ մէկ ձեւով փոփոխութեան կ'ենթարկեն իրենց նախօրօք ստանձնած յանձնարարութիւնները եւ, վերջապէս, քաղաքական խօսակցութիւնները տեղի պիտի ունենան պարբերական ձեւով. Արտաքին նախարարները կամ յատկապէս նշանակուած ներկայացուցիչներ հանդիպումներ պիտի ունենան իրարու հետ ամէն անգամ որ անհրաժեշտութիւնը նկատուի. յամենայն դէպս սկզբունքով երկու անգամ տարին:

Միացեալ զեկոյցին մէջ կը ճշդուի, թէ երկու կառավարութիւնները համոզուած են, որ Եւրոպայի խաղաղութեան պիտի նպաստէ եւրոպական խորհրդաժողովը: Այսուհանդերձ, անհրաժեշտ է նախապատրաստական լուրջ աշխատանք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԷԹՐ ՖՐԱՆՍԷԶ շաբաթաթերթը զոր կը վարէ Լուի Արակոն, իր վերջին թիւին մէջ կը մեծարէ Սոլժենիցինը «մեծագոյն ռուս ողջ գրագէտը»: Այս մրցանակը կ'ըսէ թերթը, անոնցմէ է որոնք կ'արդարացնեն Նոպէլի մրցանակի գոյութիւնը: Անդրադառնալով Սոլժենիցինի դէմ խորհրդային իշխանութեանց բռնած դիրքին, յօդուածագիրը կ'ըսէ նաեւ.— Եթէ Սթոքհոլմի դատական կազմի ընտրութիւնը բրտօրէն հրապարակ կը նետէ գրական ոստիկանութեան եւ Սոլժենիցինի միջեւ եղածը, յանցանքը միայն գրաքննողներուն է: Գայթակղութիւնը ոչ շուէտական Ակադեմիային գործն է ոչ ալ՝ Սոլժենիցինի»:

ՔԱՆԱՏԱ եւ Համայնավար Չինաստան որոշեցին վեց ամսուան ժամանակաշրջանի մը մէջ փոխանակել իրենց դեսպանները: Այս ձեւով երկու երկիրներն ալ դիւանագիտական յարաբերութիւն կը հաստատեն իրենց միջեւ՝ ճանչնալով զիրար: Ազգայնական Չինաստան (Ֆորմոզա) անմիջապէս խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Օթթաուայի հետ: Իտալիա եւ Պելժիա եւս այս ուղղութեամբ կը մտածեն:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ չորս անուանի գիտնականներ, գլխաւորութեամբ Անդրէյ Սախարովի, բողոքագիր մը ուղղած են Կալիւգայի շրջանի դատարանին, գիտնական Պիմենովի ձերբակալման եւ դատապարտման համար: Գաղտնի ոստիկանութիւնը խուզարկած էր գիտնականին բնակարանը Լենինկրատի մէջ եւ գրաւած 250 գիրք, ձեռագիր եւ ձայնեգիր, իբրեւ «պէտ դրականութիւն»: Կ'ամբաստանուի «հակախորհրդային քարոզչութեան» յանցանքով:

ՖԻՃԻ ԿՂԶԵԽՈՒՄԲԸ Հոկտեմբեր 11ին տիրացաւ իր անկախութեան եւ 127րդ անդամը դարձաւ ՄԱԿի: Բնակչութեան թիւն է կէս միլիոն, ցրուած 300 կղզիներու եւ կղզեակներու վրայ: Խաղաղական ովկէանոսի վրայ տարածուած կղզեխումբը իր անկախութիւնը կորսնցուցած էր 96 տարի առաջ, երբ Ֆիճիի Թագաւորը՝ Քաքոպօ իր վեհապետական իրաւունքները փոխանցած էր Անգլիոյ Վիքթորիա Թագուհիին: Խորհրդանշական ձեւով մը՝ իշխան Շառլ «փոխանցման» պաշտօնաթուղթը վերադարձուցած է վարչապետին: Կղզեխումբին մէջ տեղացիներէն աւելի մեծ թիւ կը կազմեն Հնդիկները, որոնք իրենց ձեռքը կեդրոնացուցած են երկրին տնտեսութիւնը:

ՌՈՒՍԵՐԸ 4 ՄԻԼԻԱՌ ՎԱՐԿ ԿԸ ԲԱՆԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ԽՄԲ.— Ծանօթ է որ աջ թէ ձախ, Ուաշինկթընէն Մոսկուա իրար անցած են հանոյք պատճառելու համար Թուրքիոյ: Այս անգամ Ռուսերն են որ պատրաստ են խոշոր գործատուն շինելու եւ չորս միլիառի ալ վարկ բանալու: Եւ կ'իմանանք որ Բրեժնեւ կը յայտարարէ. «Թուրքիա եւ Ս. Միութիւն հետզհետէ կը մօտենան իրարու», մեզի բան չի մնար աւելցնելիք եթէ ոչ՝ աչքերնիս լո՛յս...:

ԱՆԳԱՐԱ.— Ինչպէս կը յիշուի, 25 Մարտ 1967ին, Թուրքիա նիւթական եւ թեքնիք օժանդակութեան համաձայնութիւն մը կնքած էր Խորհ. Ռուսիոյ հետ, որ յանձն առած էր չորս միլիառ ոսկիի յատկացում մը ընել Թուրքիոյ: Իսքէնտէրունի երկաթ - պողպատեղէնի գործատան հիմնարկէքէն յետոյ, խորհրդային այս վարկին օգտագործումը սկսաւ: Ռուսիա եօթը գործատուն պիտի շինէ Թուրքիոյ մէջ, եւ 390 միլիոն տոլարի մօտ նիւթական եւ թեքնիքական օժանդակութիւն մը պիտի ընէ: Այդ հիմնարկներն են՝ Ալի Աղա քարիւղի զտարանը, որուն համար մէկ միլիառ ոսկի պիտի ծախսուի, Սէյտիշէհիրի ալիւմինիումի գործատունը, որ առաջինն է Թուրքիոյ մէջ եւ պիտի արժէ 750 միլիոն ոսկի, Իսքէնտէրունի երկաթ - պողպատեղէնի գործատունը, որուն համար պիտի ծախսուի վեց միլիառ, եւ պիտի լրանայ 58 ամիսէն, Արդուինի տաշտձի գործատունը եւ Պանտրմայի Ասիտ սիւլֆիւրիքի գործատունը, ինչպէս նաեւ Արփաչայի ջրամբարները:

Սովետները տեղեկագիր մը պիտի պատրաստեն նաեւ Իսթանպուլի Մեթրոյի կառոյցի մասին, իբրեւ օրինակ յիշելով Լենինկրատի Մեթրօն:

Թուրքիա իր պարտքերը պիտի վճարէ Թաքասի դրութեամբ, եւ Ռուսիոյ պիտի տայ արջառ, թարմ բանջարեղէն, հանածոյ եւ զանազան բերքեր:

ԲՐԵԺՆԵՒ ՋԱՏԱԳՈՎՈՑ ԹՈՒՐՔԵՒՍՈՎԵՏ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Բրեժնեւ, որ ներկայ եղաւ Պաքուի մէջ Ատրպէյջանի յիսնամեակի հանդիսութեան, ճառախօսեց եւ անդրադարձաւ երկու հարեւան երկիրներուն, Թուրքիոյ եւ Իրանի հետ մշակուած յարաբերութիւններուն: Բրեժնեւ ըսաւ թէ գոհ են որ այս յարաբերութիւնները մտած են բարւոք եւ բարեկամական ճամբու մէջ:

— Թուրքիա եւ Խորհ. Միութիւն հետզհետէ կը մօտենան իրարու, ըսաւ Բրեժնեւ, զարկ տալով մասնաւորապէս առեւտրական եւ տնտեսական յարաբերութիւններուն: Փոխադարձաբար տրուած պաշտօնական այցելութիւնները եւ տեսակցութիւնները պատրաստեցին այս ճամբան եւ ստեղծեցին փոխադարձ վստահութեան մթնոլորտ մը: Մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայենք մեր հարեւան Թուրքիոյ մշակութային կապերուն եւ առեւտրական զարգացումին:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Խաղաղութիւն երկրի վրայ եւ հաճութիւն՝ մարդոց մէջ, — սոսկա իրականութիւն չէ, բաղձանք մըն է. անշուշտ նաեւ սրտագին ու սրտաբուխ մաղթանք մըն է:

Հայաստանեայց Եկեղեցին կը դաւանի ու կը հաւատայ, թէ խաղաղութիւնն է մայր ամենայն բարեաց, իսկ պատերազմը՝ մայր ամենայն չարեաց, պիտի ըսէր քաղցրախօսիկ Եղիշէն: «Խաղաղութի՛ւն ամենեցուն» կը հայցէ Աստուծոյ պաշտօնեան, խորանին առջեւ բազկատարած:

Պետութիւնները, մանաւանդ մեծերը, խաղաղութեան մասին կը խօսին տեւաբար բայց պատերազմի մասին կը մտածեն միշտ:

Ի ծնէ, նաեւ ի բնէ մարդ արարածը կռուարար է ու կռուազան: Մեր նախահայրը և նախամայրը, — կ՚ըսէ աւանդութինը, — յաճախ կը վիճէին ու կը կռուէին չնչին պատճառներով: Անոնց զաւակները սկսան նաեւ զիրար փորոտել:

Կը թուի, թէ միակ երաշխիքը, որ կրնայ խաղաղութիւն բերել աշխարհի եւ մարդոց, բոլոր դժգոհները գոհ ձգելն է, այն պայմանով սակայն, որ այս անգամ ալ գոհերը դժգոհ չմնան: Պատերազմները եւ յեղափոխութիւնները դժգոհութեան արդիւնք են, միաժամանակ նաեւ պատճառ:

Կը հարցնենք.— Կարելի՞ է այս ներդաշնակութիւնը ստեղծել մարդոց մէջ եւ աշխարհի վրայ: Կը կարծենք՝ ո՛չ, կարելի չէ: Անսահման է մարդկային ունայնամտութիւնը. անսահման է նաեւ փառասիրութիւնը:

Սակայն պատերազմը շահ մը ապահովա՞ծ է կամ կրնա՞յ ապահովել պատերազմիկներուն: Ընդհանուր ազգաց պատմութիւնը ցոյց կուտայ, որ ո՛չ, երբե՛ք, որեւէ պարագայի ոչ միայն շահ մը ապահոված չէ, այլեւ գրեթէ միշտ վնաս մը, գրեթէ միշտ աղէտ մը եղած է կողմերուն եւ հանուր մարդկութեան համար:

Դաշնակից բանակները երկու անգամ, 1918ին եւ 1945ին, շահեցան պատերազմը, բայց երկու անգամուն ալ կորսնցուցին խաղաղութիւնը:

Երկրորդ Աշխարհամարտի ընթացքին տիրական դեր կատարող պետական վարիչներէն մէկը յայտարարեց, թէ կարեւորը ոչ այնքան պատերազմը շահիլն է, որքան չկորսնցնելն է խաղաղութիւնը: Պատերազմը շահուած կ՚ըլլայ այն ատեն միայն, երբ շահուած է խաղաղութիւնը, որուն անունով եւ որուն համար մղուած են, կը մղուին եւ պիտի մղուին բոլոր պատերազմները:

Աշխարհի մեծ զօրահրամանատարները, Կեսարէն մինչեւ Նափոլէոն, միշտ շահեցան պատերազմը, բայց կորսնցուցին խաղաղութիւնը, վրայ տալով ոչ միայն ինչ որ առին ուրիշներէն, այլ նաեւ ինչ որ ունէին արդէն:

Բոլոր մեծ ու հզօր կայսրութիւնները, հին ու հնագոյն դարերէն մինչեւ նոր ու նորագոյն դարերը, պղտիկցան ու տկարացան ո՛չ անոր համար, որ կորսնցուցին պատերազմը, այլ անոր համար մանաւանդ, որ կորսնցուցին խաղաղութիւնը:

Բրիտանական կայսրութիւնը, ուր ատեն մը արեւը մայր չէր մտներ, հիմա դարձած եղած է պարզ արքանեակ մը, ուր արեւը մայր կը մտնէ կէսօրէ առաջ … Եւ սակայն այս լայնատարած ու լայնածաւալ կայսրութիւնը որեւէ ատեն որեւէ պատերազմ չէ կորսնցուցած: Կորսնցուցած է խաղաղութիւնը:

Ֆրանսական կայսրութիւնը, որ կ՚իշխէր աշխարհի մէկ հինգերորդին վրայ, նոյնպէս դադրած է կայսրութիւն ըլլալէ եւ նոյնպէս դարձած է ուղեկից կամ արբանեակ:

Օսմանեան կայսրութիւնը, որ ԺԸ. դարուն շուրջ չորս միլիոն քառ. քիլոմեթր տարածութիւն ունէր, այսօր քսաներորդ դարուն, այդ տարածութեան մէկ հինգերորդն ալ չունի:

Հիմա, մեր օրերուն, այլեւս կայսրութիւններ չկան, երկիրներ կան: Հպատակ ժողովուրդներ չկան, ինքնավար ու ինքնիշխան ազգեր կան:

Վե՛րջ աշխարհակալութեան: Ասիկա սկզբունք մըն է, զոր ամէն ոք կ՚ընդունի… Թուղթի վրայ, բայց որուն դէմ կը գործեն, կը փորձեն գործել մեծերը, տէրերը, աշխարհակալները իրենք ալ:

Ի վերջոյ ի՞նչ է աշխարհի եւ համայն մարդկութեան ուզածն ու փնտռածը. ո՛չ այլ ինչ, բայց եթէ բառ մը միայն.— ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ: Ամէն մարդ իբր թէ արդարութեան համար կը կռուի, բայց, իրականին մէջ, արդարութեան դէմ կը կռուի, առանց «իբր թէ»ի:

Դժբախտութիւնը հոն է, որ այս բառը՝ Արդարութիւն գրականութեան մէջ մնաց իբրեւ փայլուն նշանախօսք, բայց չմտաւ կեանքի մէջ իբրեւ գործ ու պրակտիկա:

Սակայն արդարութիւնը ուժ պէտք է ունենայ գործ դառնալու համար: Ո՛վ որ ուժ չունի, թող հետամուտ չըլլայ փնտռելու այս «կապոյտ թռչուն»ը, որ կորսուած «դրախտ»ի մը կը նմանի՝ կորսուած խաղաղութեան պէս:

— Արդարութի՞ւնը, — ըսեր է աշխարհի մեծերէն մէկը, — սուրիս ծայրն է, եկուր ա՛ռ:

Ուժ ունեցողը կ՚երթայ կ՚առնէ, չունեցողը եա կը դառնայ կրնկակոխ:

Տեսանք արդէն, թէ երկու Աշխարհամարտերը որեւէ հարցի լուծում չբերին, իրարու յաջորդող տագնապները լուծարքի չենթարկեցին, Քրիստոսի պատուիրանները գործ չդարձուցին: Ընդհակառակն, նոր հարցեր յարուցին, նոր տագնապներ ստեղծեցին եւ Քրիստոսը խաչեցին… քրիստոնէաբար:

Տարիներ առաջ, լրագրող մը հարցուցեր է զինուորական պատասխանատու վարիչի մը.

— Ե՞րբ պիտի սկսի Երրորդ Աշխարհամարտը:

— Բայց դեռ Երկրորդը վերջացած չէ, — պատասխաներ է միւսը:

Եւ պատերազմը եւ պատերազմները կը շարունակուին ո՛չ թէ քանեւհինգ կամ յիսուն դարէ ի վեր, հաւանաբար Ադամեւայի օրերէն սկսեալ: Եւ հաւանաբար պիտի աւարտին վերջին դատաստանին, վերջին մարդուն հետ…:

Հարց կը ծագի.— ինչո՞ւ ուրեմն պետութիւնները, մեծերը՝ ինչպէս փոքրերն ալ, կը շարունակեն կռուիլ, քանի որ գիտեն, փորձով հաստատած են, թէ կռուելով որեւէ հարց չէ լուծուած մինչեւ հիմա:

— Որովհետեւ, — կ՚ըսեն, — խաղաղութիւնն ալ չէ կրցած հարցեր լուծել:

Ենթադրենք, թէ ճիշդ է այս եզրակացութիւնը: Արդ՝ հարցնենք միամտօրէն եւ պատասխանենք նոյնքան միամտօրէն.

— Եթէ երկու ձեւերն ալ (պատերազմ եւ խաղաղութիւն) չեն կրցած եւ պիտի չկրնան հարցեր լուծել, մենք այս երկու ձեւերէն ո՛րը պէտք է ընտրենք:

— ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ, — պիտի ըլլայ մեր պատասխանը:

Բ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԷՋ ՄԸ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

Իսլամին հիմնադիրը ծնաւ 571ին եւ մեռաւ 632ին: Գործի սկսաւ 611ին, սոսկալի պարտութիւն մը կրեց նոյնիսկ իր մայր հայրենիքին մէջ 622ին և ստիպուեցաւ փախչիլ ու ապաստանիլ Մետինէ. այս պարտութեան տարին է Հիճրէթի թուականին սկիզբը: Բայց մարգարէն վերակազմեց իր ուժերը, զօրացաւ եւ տիրեց Արաբիոյ վրայ 624–28ին, նուաճեց Արաբութիւնը սրով ու հրով, իսլամացուց զայն, եւ պատրաստեց սարսափելի խմոր մը մոլեռանդութեան ամբողջ աշխարհի համար:

Բիւզանդական պետութեան տատանումի շրջաններն էին, երբ Արաբը կ՚իսլամանայ: Պարսիկները արդէն շատ անմարսելի դասեր տուած էին քրիստոնեայ Բիւզանդիոնին եւ նոյնիսկ յաջողած էին Քրիստոսի խաչափայտը խլել քրիստոնէից ձեռքէն, 614ին, իր սրբավայրին մէջ, եւ գերի տանիլ Պարսկաստան: Հերակլիոս յաջողեցաւ վերահաստատել Բիւզանդ. կայսրութեան հմայքը՝ նուաճելով Պարսիկները եւ վերադարձնել տալ գերի տարուած խաչը 631ին: Բայց անդին արաբ մահմետականութիւնը պատրաստուած էր իր արշաւանքները տարածել մօտաւոր արեւելքի մէջ Բիւզանդիոնի տիրապետութեան տակ գտնուող երկիրներու վրայ, այնպէս որ 637ին Երուսաղէմ իր դուռները կը բանար Խօմէր Խալիֆայի բանակին առջեւ: Նոյն ժամանակ իր զօրավարներէն մէկը, Սաատ, Պարսիկներու վրայ յաղթութիւն մը կը տանէր 636ին, եւ Հայաստան ալ կը նեղուէր Սաատի արշաւանքէն:

Արաբները, սակայն, իրենց բուն եւ առաջին արշաւանքը ըրին Հայաստանի վրայ 639ին, Ապտիւրահման զօրավարին հրամանատարութեամբ, աւար, աւեր եւ արիւն տարածելով իրենց ճամբաներուն վրայ: Տարօնէն խուժեցին ներս, անկէ Վասպուրական եւ վերջապէս Այրարատ, Դուին մայրաքաղաքը գրաւելու դիտումով: Երեք ամիս կրցաւ դիմանալ Դուին արաբ պաշարումին, եւ 641 Յունուար 6ին, անձնատուր եղաւ: Արաբները 12 հազար հոգի ջարդեցին Դուինի մէջ, կողոպտեցին քաղաքը, մերկացուցին եկեղեցիները, հրդեհեցին եւ 35.000 հոգի ալ գերի վարեցին: Հայերը ծալապատիկ չէին նստած. բայց անկարող էին այս անհռելի խուժումին եւ խուժանին դիմադրել: Բիւզանդիոն, որ կը վեհապետէր Հայաստանի վրայ, տկարացած էր, եւ արդէն այս բոլոր յարձակումները եւ արշաւանքները Բիւզանդիոնի դէմ էին իրականութեան մէջ: Հայ նախարարներ եւ իշխաններ համաձայն չէին իրարու հետ, ոմանք Բիւզանդիոնի կողմնակից էին, ոմանք՝ Արաբներու:

Հայ եկեղեցականութիւնը կը նախընտրէր Բիւզանդիոնի գերիշխանութիւնը, վասնզի Արաբը ահռելի բիրտ ուժ մը ունէր միայն. իր անապատներէն քաղաքակրթութիւն մը չէր որ կը բերէր, այլ աւերող քանդող մոլեռանդութիւն մը, անյագ կոկորդ մը, որ չէր կշտանար: Բիւզանդիոն գոնէ քրիստոնեայ է, հելլէն քաղաքակրթութեան արտայայտիչն է, տարածիչը՝ կը տրամաբանէին: Եւ սակայն Բիւզանդիոն չէր կրնար իր բոլոր ուժերը Հայաստան կեդրոնացնել, վասնզի նոյնիսկ իր գոյութիւնը վտանգի մէջ էր, եւ օր մը պիտի իյնար Թուրք մահմետականութեան ձեռքը, եթէ չիյնար արաբ մահմետականութեան ձեռքը: Այս էր քաղաքական կացութիւնը երբ Դուին անձնատուր կ՚ըլլար: Թէոդորոս Ռշտունի իր ամբողջ ճարպիկութիւնը եւ քաջութիւնը ի գործ դրաւ Դուինի վրէժը լուծելու համար, բայց շատ փոքրիկ յաջողութիւններ ունեցաւ եւ վերջապէս ստիպուեցաւ արաբ քաղաքականութեան կողմը միտիլ (շուրջ 651):

Մուավիէ, որ Խալիֆա հռչակուեցաւ 661ի սկիզբները, աշխատեցաւ կանոնաւոր քաղաքական վարչութիւն մը հաստատել Հայաստանի մէջ, եւ երկրին ներքին կառավարութիւնը յանձնեց Գրիգոր Մամիկոնեանի, մոռցնելու համար աւարի, աւերի եւ արիւնի քաղաքականութիւնը: Հայերը գոհ եղան: Բայց Բիւզանդիոն դարձեալ խլրտեցաւ, ուզեց նորէն գրաւել Հայաստանը՝ 16 տարեկան Յուստինոս Բ.ի դահակալութեամբ 685ին: Այս անգամ ալ յոյն բանակը աւերներ գործեց

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Այո, կմկմաց Զարուհի:

— Եւ այդ պարագային՝ երբ Վահան յայտնէ հետդ ամուսնանալու…

— Ահա նորէն եկանք ամուսնութեան, գոչեց Զարուհի ծիծաղելով:

— Բայց արդէն այդ է բուն խնդիրը:

— Լաւ, ընդունինք թէ այդ է խնդիրը եւ ըստ այնմ խօսինք, քանի որ այս է քու փափաքդ: Ենթադրենք որ Վահան ուզեց հետս ամուսնանալ եւ միեւնոյն ատեն Շաւարշն ալ նոյն փափաքը յայտնեց … ինչ որ անկարելի չէ:

— Անշուշտ եւ ես ճիշդ այդտեղ գալ կ՚ուզէի:

— Այն ատեն ինծի պիտի մնայ այդ երկու թեկնածուներուն մէջ ընտրութիւն ընել, պատասխանեց Զարուհի:

— Անշուշտ, հաստատեց Զապէլ:

— Եւ դուն հիմա կ՚ուզես գիտնալ թէ նախապատուութիւնը որո՞ւ պիտի տամ:

— Այո, ճիշդ այդ բանը կ՚ուզեմ գիտնալ:

— Որպէսզի իմ պատասխանս հաղորդես ամուսնոյդ:

— Այո եթէ այս բանին հաւանութիւն տաս:

— Լաւ ուրեմն, ըսաւ Զարուհի, կ՚ուզեմ ամէն բան անկեղծօրէն խոստովանիլ քեզի, որովհետեւ այն սոսկալի կասկածը, թէ Վահան Լեւոնին մահուան պատճառ եղած է՝ անձնական ակնկալութիւններու համար, միտքս պաշարած է, անհանդուրժելի դարձուցած է զինքը ինծի … իսկ գալով Շաւարշին՝ չեմ վարանիր յայտնելու թէ զինքը շատ համակրելի ու շատ հաճելի կը գտնեմ… Թերեւս քիչ մը թեթեւ ըլլայ բնութեամբ՝ բայց ատիկա աններելի թերութիւն մը չէ: Արդ այս պարագաներուն ներքեւ եթէ հարկ ըլլայ երկուքին միջեւ ընտրութիւն մը ընել, երբեք վարանում պիտի չունենամ: Միայն թէ՝ սա եւս ըսեմ որ տակաւին երբեք այդ տեսակ որոշում մը տալու մասին չեմ մտածած եւ այսօր առաջին անգամն է որ քու պատճառաւդ այս տեսակ խնդրի մը մասին կարծիք կը յայտնեմ:

Զապէլ իր ուզածը հասկցած էր եւ փութաց բարեկամուհիին խօսքերը հաղորդելու ծոն Կորեկի:

— Կարծեմ, ըսաւ այս վերջինը, դժուարին պաշտօն մը ստանձնեցի Վահանին դատը վրաս առնելով:

Եւ սակայն չյուսահատեցաւ: Գնաց գտաւ Վահանը եւ անոր կրկնեց ինչ որ կնոջմէն իմացած էր:

— Միակ յաջողութեան յոյս մը ունիս, ըսաւ խօսքը աւարտելէ ետքը, այն է՝ ապացուցանել թէ դուն մասնակից չես եղած Լեւոնի սպանութեան: Եւ քանի որ ասիկա ճշմարտութիւն մըն է, չեմ կարծեր որ ապացուցանելը անկարելի ըլլայ:

— Անշուշտ, անկարելի չէ, պատասխանեց երիտասարդը, միայն թէ բաւական դժուար ու ժամանակի կը կարօտի:

— Այսօրուընէ աշխատէ այդ բանին:

Վահան վայրկեան մը մտածեց եւ յետոյ ըսաւ.

— Մէկ միջոց մը կայ յաջողութեան:

— Ի՞նչ է…

— Պէտք է որ Սելանիկ երթամ եւ հոն փնտռեմ Լեւոնը դատող սպաները, քանի որ այստեղ անկարելի եղաւ անոնց հետքը գտնել:

— Լաւ ուրեմն, հոն գնա…

— Ու թերեւս հարկ ըլլայ աւելի հեռուներն ալ երթալ:

— Վերջապէս ըրէ ինչ որ կրնաս, քանի որ անպատճառ կ՚ուզես որ քուկդ ըլլայ Զարուհին: Միայն թէ շուտ գործէ ու ժամանակ մի կորսնցներ:

— Հիմա կը հասկնամ թէ երբ շոգենաւ կայ Սելանիկի համար ու անմիջապէս ճամբայ կ՚ելլեմ:

— Կեցցես, ատոր կ՚ըսեն ամերիկեան ձեւով գործել:

Եւ արդարեւ հետեւեալ օրն իսկ Վահան մեկնեցաւ Սելանիկ:

Իր հակառակորդը սակայն, ինքն ալ պարապ չէր կենար: Իր նորեկ ընկերոջ, Սուրէնի հետ, գործունէութեան ծրագիր մը կը պատրաստէր:

— Աղջիկն ու մայրը արդէն իմ կողմս են, կը մտածէր Շաւարշ, հիմա պէտք է որ իմ կողմս շահիմ նաեւ Բարսեղ էֆէնտին… իրաւ է որ Արամը համակրութիւն ցոյց չի տար ինծի հանդէպ, բայց այդ տղան կարեւորութիւն չունի եւ չի կրնար գործիս արգելք ըլլալ, եթէ միւսները ինծի հետ ըլլան:

Իր հօրը ուղղուած նամակը ապարդիւն չէր մնացած եւ բաւական կլորիկ գումար մը ստացած էր, որով կարող եղած էր պարտքերուն մէկ մասը մաքրել եւ իր վարկը բարձրացնել տանտիրուհիին ու ճաշարանապետին քով:

Սուրէն, ինքն ալ իր կողմէ մէկ քանի ծանօթներ ճարած էր, անոնցմէ մանրամունր փոխառութիւններ կ՚ընէր՝ ապագային վճարելու խոստումով:

Կիրակի մը Շաւարշ իր ընկերոջ հետ գնաց Մեծ կղզի եւ ընկերը ծովեզերեայ սրճարանը թողելէ ետքը, ինք ուղղուեցաւ Բարսեղ էֆէնտիենց տունը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(233 – Շար.)

Հայաստանի մէջ եւ արիւն հոսեցուց Ասորիներու նման. 25 գաւառներ քանդուեցան եւ 8000 տուն ժողովուրդ տարագրուեցաւ, ըստ Ասողիկի:

Ապտուլմելիք, որ յաջողած էր ներքին պառակտումները զսպել եւ միապետ խալիֆա հռչակուիլ 698ին, ուզեց պատժել Հայաստանը, այն պատրուակով, որ Հայերը տեղի տուած էին Յուստինիոս Բ.ի առջեւ, եւ Հայաստան ղրկեց իր եղբայրը, Աճմէտ–Պինի–Մրուան, իբրեւ ոստիկան, որ 698–700, երկու տարիներու ընթացքին քարուքանդ ըրաւ երկիրը, աննկարագրելի վայրենութիւններով եւ վերադարձաւ Շամ: Իրմէ ետքը Հայաստան ղրկուեցաւ Ապտուլլահ, իբրեւ ոստիկան, մեր պատմիչներուն Աբդլլան, եւ այս կերպով Հայաստան վերջնապէս ենթարկուեցաւ արաբ տիրապետութեան:

Այս Ապտուլլահի առեն կատարուեցան հայ պատմութեան ամէնէն քստմնելի էջերը կազմող դէպքեր:

Ապտուլլահ սարսափելի դէմք մըն է, պատմաբան Յովհան կաթողիկոսի բառերով՝ ժանտ, ժպիրհ, ապերասան, յաւէտ չար, կեղծաւոր մարդ մը: Ան է Դաւիթ Դունեցին նահատակողը, ան է Սահակ Ձորափորեցին Դամասկոս աքսորողը 702ին: Հարստահարութեան բոլոր կերպերը գործադրեց ան Հայաստանի մէջ՝ կրօնական անտեղիտալի մոլեռանդութեամբ: Ջախջախուած Հայութիւնը ցնցուեցաւ, Սմբատ Բիւրատեան յաջողեցաւ դիմադրութիւն մը կազմակերպել Բըտունեաց լեռներուն մէջ, Գուգանք գիւղին մօտ: Ապտուլլահ կատղեցաւ, գունդ մը ղրկեց Սմբատի դէմ, որ սակայն սուրէ անցուց արաբ զինուորները: Հայ իշխանները գիտէին, որ Արաբները պիտի չմարսէին այս պարտութիւնը, եւ գլուխնալով գալիքը իրենց գլխուն, որոշեցին անցնիլ Բիւզանդիոն, եւ այս ծրագրով Սմբատ Բագրատունի, Վարդ Ռշտունի եւ Աշոտ Բագրատունի 2000 հեծեալով Այրարատ անցան Վասպուրականէն: Ապտուլլահ 6000 զօրքով անձամբ ելաւ Նախիջեւանէն եւ սկսաւ հետապնդել Հայերը եւ հասաւ անոնց Վարդանակերտի մէջ, Ակոռիի մօտ: Հայերը չուզեցին կռուիլ, եւ խնդրեցին, որ թոյլ տրուի իրենց խաղաղ անցնիլ երթալ: Ապտուլլահ մերժեց գոռոզաբար: Հայերը վճռեցին դիմադրել: Ցրտաշունչ ձմեռ մըն էր, Հայերը գիշերն ի բուն ամրացուցին Վարդանակերտը, փակեցին փողոցներու մուտքերը, աղօթքով եւ պատարագով ալ հոգեփոխուեցան: Արաբ բանակը ամբողջ գիշեր ցուրտի մէջ եւ ձիւնի վրայ ընդարմացած էր գրեթէ: Առտուն կանուխ Հայերը յարձակեցան Արաբներուն վրայ, սուրէ անցուցին դանոնք. փախստականներն ալ Երասխի գիւրաբեկ սառերուն տակ զոհ(?)ամոյն եղան: 300 հոգի միայն ազատեցաւ Վարդանակերտի կռիւէն, առպատմելով Տիկին Շուշանի, Վահան Կամսարականի աղջկան ապարանքը: Հայ Տիկինը, ասպնջականութեան պատիւը պահեց, Սմբատ Բագրատունի ասպետական ոգիով հաւանեցաւ հայ Տիկնոջ խընդրանքին. իսկ անդուլ Ապտուլլահ այլեւս չկրցաւ մնալ Հայաստան, ամօթահար փախաւ դէպի Շամ պատմելու համար խալիֆային Վարդանակերտի յաղթութիւնը: Հայ իշխաններ, քաջալերուած Վարդանակերտի յաջողութենէն, ուրիշ կողմեր ալ ճմլեցին Արաբները, բայց Վարդանակերտին կռիւը այնքան խոր տպաւորութիւն ըրած էր Շամի արքունիքին մէջ, որ պաշտօնապէս արգիլուեցաւ այդ անուան յիշատակութիւնը: «Վարդանանկերտի կռիւ մի՛ յիշեցէք մեզ» — Արաբները իրենց աղխատրոյդ լեզուով այսպէս կ'ըսեն եղեր դեռ նոյնիսկ պատմագիր Յովհան կաթողիկոսի առեն (898–929):

Անկէ ետք Արաբները չափաւորեցին իրենց խստութիւնը: Ամէն ոք թերեւս գիտէ կամ կը յիշէ մեր ազգային պատմութեան սիրուն, լէժանտէր էջերէն մէկը, ուր Սահակ կաթողիկոս (671–703) Շամի աքսորէն ազատ արձակուեցաւ, որպէսզի վերադառնայ Հայաստան եւ Ապտուլլահի յաջորդ Ոկբայ ոստիկանին հետ աշխատի երկրին խաղաղութեան. բայց Սահակ կաթողիկոս ճամբան հիւանդացաւ եւ ըզգալով իր վախճանումը դրի առնել տուաւ նոր ոստիկանին իր բաղձանքներն ու խորհուրդները եւ պատուիրեց, որ երբ վախճանի, չթաղեն զինքը, այլ պահեցնեն դագաղին մէջ եւ այդ գրութիւնը դնեն իր ձեռքին մէջ եւ այդ դիրքով ներկայացնեն զինքը Ոկբայի: Այս վերջինը դիմաւորելու ելաւ Հայոց կաթողիկոսը, բայց անոր դագաղը ողջունեց, առաւ գիրը մեռելին ձեռքէն, ազդուեցաւ, և կատարեց ինչ որ գրուած էր անոր մէջ: Բայց այս սրտայոյզ էջը հայ պատմութեան շուտ կը դառնայ, քիչ ետքը Նախիջեւանի եկեղեցիին մէջ կատարուած ահռելի ողջակիզման դէպքը արձանագրելու համար: Վարդանակերտի կռիւը տեղի ունեցած էր 703ին, այլեւս պիտի չյիշուէր անոր անունը: Ոկբայ, արաբ խորամանկութեամբ կրցած էր երբեք չխօսիլ այդ մասին, գրեթէ չորս տարի: Նախիջեւանի եկեղեցիին մէջ հայ նախարարներուն եւ իշխաններուն ողջակիզումը, 707ին, լուռ վրէժն եղաւ Վարդանակերտի կռուին...:

Բ. Ե.

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ
«ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻՆ» ՄԷՋ

1970ի սկիզբներուն սկսաւ «Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարան»ի երրորդ հրատարակութիւնը: Նախորդ հրատարակութենէն ետք անցած 15–20 տարիներու պատմական–քաղաքական, գիտական ու մշակութային բոլոր տեղաշարժերը կ'արտացոլուին այս հրատարակութեան մէջ, որ թէեւ ծաւալով փոքր է (երկրորդ հրատարակութեան 51 հատորին փոխարէն՝ 30 հատոր), սակայն, կ'ընդգրկէ աւելի շատ բառայօդուածներ (աւելի քան հարիւր հազար): Արդէն ընթերցողի սեղանին վրան է առաջին հատորը (Ա տառէն մինչեւ Անգոր բառայօդուածը), որ լոյս տեսած է 600 հազար տպաքանակով:

Առաջին հատորին մէջ, Խորհ. Միութեան միւս ժողովուրդներու հետ միասին, պատշաճ տեղ յատկացուած է նաեւ Հայաստանին:

Հայաստանի աշխարհագրական տեղանուններէն՝ Հանրագիտարանի մէջ տրուած են Աբովեան եւ Ալավերդի քաղաքները՝ Ագարակ (Մեղրիի շրջան), Ագիգբեկով (Նոյեմբերեանի շրջանի կեդրոնը), Այրում (Նոյեմբերեանի շրջան) քաղաքատիպ աւանները: Ընթերցողը այդ բառայօդուածներուն մէջ սպառիչ տեղեկութիւններ կը գտնէ տուեալ բնակավայրերու աշխարհագրական դիրքի, բնակչութեան թուի, անուան ստուգաբանութեան, տնտեսութեան, կրթական եւ մշակութային օճախներու վերաբերեալ:

Աշխարհագրական տեղանուններէն Ա. հատոր մտած են նաեւ հայկական լեռնաշխարհի միջին մասին մէջ գտնուող Ագրի–Տաղը (Հայկական Պար), Քրիստոնէ առաջ երկրորդ հազարամեակի պատմական նշանաւոր դամբանատեղի Ատեամանը (այժմ Ներքին Գետաշէն, Սեւանայ լճի ափին), 7–13րդ դարերու յուշարձան Ամբերդը (Աշտարակի շրջան) եւ Հայոց Ձոր (Դարալագեազ) լեռնաշղթան:

«Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարան»ը առանձին յօդուածներ նուիրած է նաեւ հայ նշանաւոր շարք մը գործիչներուն: Այս բաժնին մէջ տեղ գտած են 5րդ դարու մատենագիր Ագաթանգեղոս, 7րդ դարու նշանաւոր փիլիսոփայ, մաթեմաթիկոս եւ աստղագէտ Անանիա Շիրակացին, պատմիչներ Աբրահամ Երեւանցին (18րդ դար), Աբրահամ Կրետացին (17–18րդ դարեր), մեծանուն լուսաւորիչ, աշխարհաբար գրականութեան հիմնադիր Խաչատուր Աբովեան, մեծանուն պատմաբան Նիկողայոս Ադոնց, հայ մշակոյթի անխոնջ երախտաւոր Ղեւոնդ Ալիշան, մեծանուն գիտնական, լեզուաբան Մանուկ Աբեղեան, յայտնի լեզուաբան Ռուբէն Աւանեսով, ֆրանսերէն ստեղծագործող Արթիւր Ադամով, անուանի գրողներ Ղազարոս Աղայեան, Յակոբ Յակոբեան, Վամրահ Ալազան, Ստեփան Ալաջաջեան, Վախթանգ Անանեան, ռուսերէն ստեղծագործող արձակագիր Նորա Ադամեան եւ ուրիշներ:

Վերը նշուած գործիչներէն ոմանք չէին մտած «Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարան»ի նախորդ հրատարակութիւններուն մէջ, իսկ անոնք, որ կային, այժմ ներկայացուած են բոլորովին նոր յօդուածներով, գիտութեան վերջին տուեալներու լոյսին տակ: Օրինակ՝ Խաչատուր Աբովեան» յօդուածը, որ կար նաեւ նախորդ երկու հրատարակութիւններուն մէջ, այժմ հարստացած է Աբովեանագիտութեան վերջին տուեալներով: Մասնաւորապէս բաւականին հարստացած է յօդուածի «մատենագիտութիւն» բաժինը, որ ամբողջացուած է մեծանուն գրողի կեանքը եւ գործունէութիւնը լուսաբանող արժէքաւոր մենագրութիւններով:

Հանրագիտարանի այս հատորին մէջ հայ գործիչներէն տեղ գտած են նշանաւոր դերասան Յովհաննէս Աբէլեան, արուեստագէտներ Աւետ Աւետիսեան եւ Թաթուլ Ալթունեան, նկարիչներ Մհեր Աբեղեան եւ Ստեփան Աղաճանեան, հանճարեղ դերասան Պետրոս Ադամեան, անկրկնելի ծովանկարիչ Յ. Այվազովսկի, ճարտարապետներ Գրիգոր Աղաբաբեան եւ Կարօ Հալաբեան, դերասաններ Իսահակ Ալիխանեան, Յոլակ Ամերիկեան, Միհրդատ Ամերիկեան եւ ուրիշներ:

Կեանքի հետաքրքրական ուղի անցած է տաղանդաւոր գիտարար Յովհաննէս Ադամեան: Անոր կը պատկանին աւելի քան քսան արժէքաւոր գիւտեր, յատկապէս պատկերափոխութ եւ լուսանկարային պատկերափոխութ բնագաւառին մէջ: Հանրագիտարանը առանձին յօդուած նուիրած է Յովհաննէս Ադամեանին, որ նոյնպէս տեղ չէր գտած անոր նախորդ հրատարակութիւններուն մէջ:

Առանձին յօդուածներ նուիրուած են աշխարհահռչակ աստղագէտ Վիքթոր Համբարձումեանին, ֆիզիկոս եղբայրներ Աբրահամ եւ Արտեմ Ալիխանեաններուն, մետաղագէտ Ռուբէն Համբարձումեանին եւ այլոց:

Հետաքրքրական բազմաթիւ փաստեր կը պարունակէ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի մասին գրուած ծաւալուն յօդուածը:

«Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարան»ի Ա. հատորի «Ազդարար» յօդուածը կը պատմէ հայ առաջին պարբերական հանդէսի մասին, որ հրատարակուած է 1794–1796 թուականներուն, Հնդկաստանի Մատրաս քաղաքին մէջ:

Հանրագիտարանի մէջ զետեղուած հայագիտական յօդուածներուն մեծ մասը գրուած է հայ հեղինակներու կողմէ: Անձնանուններուն վերաբերող գրեթէ բոլոր յօդուածներու կողքին կան լուսադիմանկարներ, իսկ Պետրոս Ադամեանին նուիրուած յօդուածը, բացի դիմանկարէն, ունի նաեւ այլ նկար մը՝ «Պետրոս Ադամեան Համլէթի դերին մէջ»:

Հատորին մէջ տեղ գտած են նաեւ Յովհաննէս Այվազովսկիի, Մարտիրոս Սարեանի եւ Մհեր Աբեղեանի շարք մը կտաւներուն վերարտադրութիւնները:

«Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարան»ը իր ամբողջութեանը մէջ, լայնօրէն կը լուսաբանէ հայ ժողովուրդի դարաւոր պատմութիւնը, անոր տնտեսական եւ քաղաքական նուաճումները, ինքնատիպ մշակոյթը, հայ գիտական մտքի զարգացումը, հայկական հարուստ գրականութիւնը:

(Ազդակ) ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԵՌԱՏԻՊ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ոչ բոլորը, որովհետեւ դուք հոն պիտի չըլլաք, ոչ բոլորը, ըսաւ իշխան Իպպոլիտ զուարթօրէն խնդալով:

Սպասաւորին ձեռքէն խլեց շալը, մինչեւ իսկ հրեց զայն եւ սկսաւ իշխանուհիին վրայ ծածկել: Անճարակութենէն թէ դիտմամբ (ոչ ոք պիտի կրնար որոշել ատիկա) երկար ատեն ձեռքը իշխանուհիի ուսերէն չհեռացուց, կարծես գըրկեր էր զայն: Իշխանուհին վայելչօրէն մէկդի քաշուեցաւ, դարձաւ եւ ամուսնոյն նայեցաւ: Իշխան Անտրէյի աչքերը գոց էին, չափազանց յոգնած եւ քնքոտ կ'երեւար:

— Դուք պատրա՞ստ էք, հարցուց ան կնոջը, հայեացքով մը չափելով զայն:

Իշխան Իպպոլիտ հապճեպով ուրտէնկոթը հագաւ, որ ըստ նորաձեւութեան, երկար քղանցքներ ունէր եւ մէջը փաթթուելով վազեց պատշգամ իշխանուհիին ետեւէն, որ սպասաւորին օգնութեամբ կառքին մէջ կը տեղաւորուէր:

— Իշխանուհի, ցտեսութիւն, գոչեց թոթովելով եւ ոտքերը իրար խառնելով:

Իշխանուհին զգեստները ժողվելով կառքին մթութեան մէջ ընկղմեցաւ: Ամուսինը իր սուրը կ'ուղղէր. իշխան Իպպոլիտ ծառայելու պատրուակով ամէնը կը խանգարէր:

— Թոյլ տուէք, պարոն, ըսաւ Անտրէյ իշխանը, խիստ եւ անբարեացակամ շեշտով մը Իպպոլիտին, որ իր ճամբուն վրայ կեցեր էր:

— Ես ձեզ կը սպասեմ, Փիէր, լսուեցաւ իշխան Անտրէյի սիրալիր ձայնը:

Փորէզորը շարժեցաւ եւ կառքին անիւները դղրդացին:

Իշխան Իպպոլիտ եռանդագին կը խընդար եւ դերկոմսին կը սպասէր, որուն մինչեւ տուն ուղեկցիլ խոստացեր էր:

— Է՛հ, իմ թանկագին ձեր պզտիկ իշխանուհին շատ սիրուն է, ըսաւ դերկոմսը Իպպոլիտին հետ կառք նստելով: Չափազանց սիրուն, համբուրեց իր մատներուն ծայրերը, կատարեալ Ֆրանսուհի:

Իպպոլիտ փնչացաց:

— Բայց գիտէ՞ք որ սարսափելի մարդ էք, հակառակ ձեր անմեղ արտաքինին, շարունակեց դերկոմսը, կ'արդահատիմ խեղճ ամուսնին, այդ պզտիկ սպային, որ ինքզինքը մեծ մարդու մը տեղ կը դնէ:

Իպպոլիտ նորէն փռնչտաց եւ ծիծաղի մէջէն ըսաւ.

— Եւ դուք կ'ըսէք թէ՝ ռուս կանայք Ֆրանսացիներէն դէշ են. պէտք է տո առնել խօսքերնիդ:

Փիէր առաջ անցնելով տան մարդու պէս՝ իշխան Անտրէյի առանձնասենեակը մտաւ եւ անմիջապէս, ըստ սովորութեան բազմոցին վրայ երկնցաւ, գիրքերու շարքէն առաջին պատահածը վերցուց, Կեսարի օրագրութիւններէն էր եւ սկսաւ մէջտեղէն կարդալ:

— Այդ ինչ խաղ խաղացիր Օր. Շէրէրի գլխուն, ան հիմա բոլորովին կը հիւանդանայ, ըսաւ իշխան Անտրէյ առանձնասենեակը մտնելով եւ շփելով իր պզտիկ ճերմակ ձեռքերը:

Փիէր ամբողջ մարմնով դարձաւ, բազմոցը ճռնչաց, իր աշխոյժ դէմքը իշխան Անտրէյին դարձուց, ժպտեցաւ եւ ձեռքը թափահարեց:

— Ոչ, այդ աբբան շատ հետաքրքիր է, միայն թէ խնդրին էութիւնը լաւ չի հասկնար... ըստ իս յաւիտենական խաղաղութիւնը հնարաւոր է, սակայն... չեմ գիտեր ինչպէս արտայայտեմ... սակայն ոչ թէ քաղաքավարական հաւասարակշռութեամբ...

Իշխան Անտրէյ ըստ երեւոյթին, այդ վերացական խօսակցութիւններով չէր հետաքրքրուեր:

— Կարելի չէ, սիրելիս, ամէն տեղ խելքիդ փչածը ըսել: Է՛, վերջապէս բան մը վճռեցի՞ր: Զինուորակա՞ն թէ քաղաքական ասպարէզը ընտրեցիր, հարցուց իշխան Անտրէյ վայրկեան մը լռելէ ետք:

Փիէր բազմոցին վրայ նստաւ եւ ոտքը ոտքին վրայ նետեց:

— Երեւակայեցէք, դեռ որոշում մը չեմ տուած. երկու ասպարէզներն ալ հաճելի չեն:

— Սակայն չէ՞ որ մէկը կամ միւսը պիտի ընտրես. հայրդ ատոր կը սպասէ:

Փիէր տասը տարեկան հասակէն դաստիարակ–աբբայի հետ արտասահման ղրկուած էր, ուր մինչեւ քսան տարեկան հասակը մնաց եւ երբ Մոսկուա վերադարձաւ հայրը աբբան ճամբու դրաւ եւ դեռահաս Փիէրին ըսաւ. «Այժմ գնա Փեթերսպուրկ, դիտէ եւ ընտրէ, ես ամէն բանի համաձայն եմ: Ահա քեզ իշխան Վասիլիյին ուղղուած նամակ մը եւ ահա քեզ ստակ: Ամէն բանի մասին տեղեկացուր. ես քեզ ամէն բանի մէջ կ'օգնեմ»: Արդէն երեք ամիս անցեր էր եւ Փիէր դեռ որոշում մը տուած չէր:

Հէնց այս ընտրութեան մասին կը հարցնէր իշխան Անտրէյը: Փիէր ճակատը սրբեց:

— Բայց ան անտարակոյս մասոն պիտի ըլլայ, ըսաւ աբբային վրայ մտածելով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իզմիրի եղեռնին 48րդ տարեդարձին առիթով կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան 18 Հոկտ. Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցին:

Թիւ 1 Ռիւ Ժան Կուժոն սրահին մէջ կէսօրէն թէթեւ ճաշ՝ Իզմիրի խմորեղէնով եւ անուշեղէնով միասին:

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր.:

×

Աւետիս Մուշմուլեան եւ ընտանիկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, 18 Հոկտ., առաւօտեան ժամը 10ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԳՇԻԿԵԱՆԻ

(ծնեալ Մուշմուլեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

ԼԻՈՆ.— Պ. Ժագ Ագըլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան եւ իրենց զաւակը՝ Արման, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Օհաննէսեան, Ագըլեան եւ Ուզունեան ընտանիքները եւ անոնց բոլոր պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց կնոջ, զաւկին, հարսին եւ ազգականին՝

ՇԱՔԷ-ԺԱԳԼԻՆ ԱԳԸԼԵԱՆԻ

(ծնեալ Ուզունեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի Հոկտեմբեր 18ին:

×

Տիկին Հայկուհի Ինճէեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի (18 Հոկտ.) Սէն-Լու Կրան Փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԻՆՃԷԵԱՆԻ

(նախկին կամաւոր)

մահուան առաջին տարեդարձին առիթով:

Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Փափազեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Հոկտ. 18) առաւօտ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, իր ամուսնոյն՝

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պր. Ղազարոս Բալուցեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Աստուր Բալուցեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Պր. Մկրտիչ Բալուցեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Պր. Սարգիս Բալուցեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Պր. Յակոբ Սիմոնեան եւ զաւակները հոգեհանգիստ կատարել կուտան իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, հարսին եւ քրոջ, ողբացեալ

ՍՈՒԼԹԱՆ ԲԱԼՈՒՑԵԱՆԻ

(ծնեալ Քոթոյեան)

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, Կիրակի 18 Հոկտ., Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Նուարդ Կըկըղեանի, զաւակներուն եւ բոլոր ընտանիքին փափաքին համաձայն, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Հոկտեմբեր 18) առաւօտ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԻԿՈՂՈՍ ԿԸԿԸՋԵԱՆԻ

(Սէօլէզցի)

մահուան տարելիցին առթիւ: Արարողութիւնը կը կատարէ Նարեկ քահանայ Վարդանեան:

Այս առթիւ այրի Տիկին Նուարդ Կըկըղեան կը նուիրէ 10 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար, 10 ֆր. Կապոյտ Խաչին:

ԾՆՈՂԱՑ ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Պուլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Կապոյտ Խաչի վարչութեան Հոկտ. 18ին եկեղեցւոյ մէջ կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Այս առթիւ կը բանախօսէ Հայր Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեան:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Զաւարեան կոմիտէի հերթական ժողովը Հինգշաբթի (15 Հոկտ.) ընկեր Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարդայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 250 ֆր. Գործունեան ընտանիքներէն ՀԱՅԿ ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆԻ մահուան Բ. տարեդարձին ի յիշատակ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. Պր. Եդուարդ Մուրատեանէ 200 ֆր. իր մեծ հօր, հօր եւ մօր յիշատակին: Պ. Հրանդ Մարգարեանէ 50 Տիկին Մարթէն Շարօշնիքօֆի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

ԿՈՐՍՈՒԱԾ

Կիրակի Հոկտ. 11ին ժամը 16,30էն 17,30ի ընթացքին փերլ տ'Օրիան (մէկ կարգ) մանեակ մը կորսուած է, Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Գտնողէն կը խնդրուի դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Տեղւոյն Նոր Սերունդին եւ Կապ Խաչին Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի «Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ. Մ. Ալէմշահ»

սրահը 26, Ռիւ Թրուայոն, Սեւր Կիրակի Հոկտեմբեր 18, ժամը 17էն 22

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր

Երգ – Նուագ – արտասանութիւն

Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ կը մասնակցի իր նորակազմ նուագախումբերով — եւ երգ

Փոխադրութիւն մասնաւոր ինքնաշարժերով, որոնք կը հանդիպին Օփիթալ Փերսի, Ռիւ տը լա Տէֆանսի անկիւնի դեղարանին առջեւ եւ Մեռի տ'Իսի ժամը 17ին:

Կառքերու փարքինկը ապահովուած է

Ճաշագին 15 փրանք

ԾԱԽՈՒ Է

Երկու սենեակնոց յարկաբաժին մը Ռիւ տը Պելվիլի բարձունքին, Մեթրօ Թելեկրաֆէն քանի մը քայլ հեռաւորութեամբ: Տեղեկանալու համար հեռաձայնել 336-29-98 ամէն օր ժամը 1-3:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փարթամեան վարդապետի հայերէն դասընթացքները տեղի կ'ունենան Սուրբ Մեսրոպ սրահին մէջ (Պըլա Հրապարակ թիւ 11) ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9-11,45, կէսօրէ ետք ժամը 3,30-5 եւ 8,30-10:

Նիւթեր՝ լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւ երաժշտութիւն: Մանրամասնութեանց համար դիմել վարդապետին: Հեռաձայն՝ 43-78-23, ժամը 9-12:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ: Տեղի պիտի ունենայ 17 Հոկտեմբեր ժամը 20,30ին

CLUB LEO LAGRANGE

182, Cours Berriat

64, Avenue Jean Perrot

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V

31, Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage et la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL,

Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

Avec la participation artistique de l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE «NAVASART»

Vous danserez avec DON DIEGO et son orchestre

et pour la première fois la Formation «LES EMPTY FOOD»

SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878-02-99 Աղքատախնամի գրասենեակը

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին:

Ուսանողներու համար 6 փրանք

Մուտք 15 փրանք

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ - ԱՍՈՒԼԻՍ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբին

Կիրակի, Հոկտ. 18, ժամը 16,30ին Օթէլ Սփլանտիտ

Զեկուցում, մտքերու փոխանակութիւն, գեղարուեստական բաժին

Հանգանակութիւն պիտի չկատարուի հաւաքոյթին ընթացքին:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի ի մօտոյ:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:

ՔՕՔԹԷՅԼ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, 17 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7 Ռիւ Փաւէր, առաջին թաղամաս:

ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յետաձգուած է Նոյեմբեր 7ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 14 Հոկտ. Չորեքշաբթի ժամը 15,30ին, Ազգ. Տան սրահը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ
ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

(Հեղինակ Գաբայեւ — 4 արար — հայացուց Մ. Անտոնեան)

Խաղարկութեամբ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ թատերախումբին եւ կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղերուն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Հոկտ. 24, ժամը 20,30ին Վալանսի Թէաթր – Մունիսիփալի մէջ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Հոկտ. 25 ժամը 15,30ին Վիէնի Թէաթր Մունիսիփալի մէջ:

Մուտք 5, 8 եւ 10 փրանք

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղերու կողմէ, 24 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 12-14 Ռիւ Սէն Պազիլ:

Հասոյթը պիտի յատկացուի Մշակոյթի Տան շինութեան:

Ճաշերը կը պատրաստուին Խաչուհիներու կողմէ: Ճաշագին 30 ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը պատրաստուի հրապարակային յարգանքի լըսարան մը կազմակերպել 15 Նոյեմբերին, Կոմիտաս Վարդապետին եւ Յովհ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակներուն առթիւ:

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ կը հրատարակուի «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակագիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

Mr. Kultcheyan
23, Rue Pixéricourt — Paris (19e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
16
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
16 OCTOBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.941 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.941

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԱԶՆԵՐԷՆ ԵՏՔ ԴԱՌՆ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յիսնամեակներու տարի է 1970ը, ինչպէս հարիւրամեակներու տարի էր 1969ը:

Յիսուն տարի առաջ ազգային ու միջազգային ճակատներու վրայ տեղի ունեցած դէպքերը բախտորոշ ու ճակատագրական դեր պիտի կատարէին Հայութեան համար:

Յոյսերու եւ խանդավառութեանց շրջանէ մը ետք, 1920ին դէմ յանդիման պիտի գտնուէինք դառն իրականութեանց հետ:

Երբ վարագոյրը կ'իջնէր համաշխարհային առաջին պատերազմի վերջին արարուածին վրայ, նոր կը զգայինք ահաւորութիւնը հարուածին, որ պահ մը մինչեւ գերեզմանին դուռը հասցուցած էր ազգին երկու հատուածները:

Գլխատուած էր արեւմտահայ մտաւորականութիւնը: Արմատախիլ էին եղած ոչ միայն հայկական նահանգներու Հայերը, այլեւ իրենց դարաւոր հայրենի բոյներէն դուրս էին նետուած հարիւր հազարաւոր հայրենակիցներ Սեւ ծովի ափերէն մինչեւ Միջերկրական, Պոնտոսէն մինչեւ Կիլիկիա: Ջարդերու եւ տարագրութեանց զոհ էին գացած մէկուկէս միլիոն նահատակներ:

Մինչ այս էր կացութիւնը Արեւմտահայութեան, աւելի փայլուն պատկեր մը չէր ներկայացներ Արեւելեան Հայաստանը, սահմանին միւս կողմը:

Դարաւոր դահիճը իր հպատակութեան ենթակայ Հայերու հաշիւը մաքրելէ ետք, ուզեր էր նոյն բախտին — աւելի ճիշդը դժբախտութեան — արժանացնել Կովկասի մեր եղբայրները:

Կոտորակուած էինք: Մեր համրանքին կէսէն աւելին կորսնցուցած էինք:

Զինադադարը յոյսի ու փայլուն ապագայի ալիքներ բարձրացուց տարագիր Հայութեան հոգիներուն մէջ:

Սուրիոյ, Միջագետքի ու Պաղեստինի անապատները գերեզման էին դարձած հարիւր հազարաւոր գաղթականներու: Վերապրողները խանդավառութեամբ կը վերադառնային իրենց տուները՝ տարիներու ակամայ բացակայութենէ վերջ: Ու կը նուիրուէին իրենց աւերուած տուները վերաշինելու եւ նոր տնտեսութիւն ստեղծելու աշխատանքին՝ ինքնավստահ եւ ապահով: Կը հաւատային թէ վերջ էին գտած իրենց տառապանքները:

Չէ՞ որ յաղթական դաշնակիցներու նաւատորմերը հպարտօրէն խարսխած էին Վոսփորի ու Մարմարայի ջուրերուն մէջ: Չէ՞ որ Օսմանեան Կայսրութեան մայրաքաղաքին վրայ կը ծածանէին անգլիական, ամերիկեան, ֆրանսական, իտալական, հելլենական եւ — ինչո՞ւ չէ — հայկական դրօշակները:

Զօրավար Ալէնպիի զինուորները Պաղեստինի ճակատէն խոյանալով՝ մէկ շունչով գրաւեր էին Սուրիան ու Կիլիկիան, մինչեւ Մարաշ: Ջախջախուած էր Օսմանեան մեծազօր բանակը:

Անգլիացիք Ֆրանսացիներուն կը յանձնէին Սուրիա – Լիբանանն ու Կիլիկիան, ըստ 1916ի Սայքս – Փիքոյ գաղտնի դաշնագրին:

Հայկական Լեգէոնի կամաւորները սարսափ էին դարձած Ջարդարար Թուրքերուն:

Ֆրանսական զինուորները յաղթական մուտք կը գործէին Կիլիկիոյ գլխաւոր քաղաքները: Հայերը խանդավառ, անվերապահ յոյսերով կ'ողջունէին քրիստոնեայ ազատարարները՝ սահմռկած

Թուրքերու քինախնդիր ակնարկներուն տակ:

Միամի՛տ Հայեր: Կը կարծէին թէ Կիլիկիան ինքնավար «Հայկական օջախ» պիտի դառնար՝ Ֆրանսայի պաշտպանութեան տակ: Չէին երեւակայեր, որ դնայուն էին Ֆրանսացիները, ինչպէս եղեր էին Անգլիացիք անոնցմէ առաջ: Մնայունը՝ Թուրքերն էին:

Զինադադարի առաջին տարին յոյսերով ու երազներով անցաւ շատ շուտ՝ մեղրալուսնի քաղցր, վաղանցուկ օրերուն պէս:

1920ը շուտով յօդս պիտի ցնդեցնէր բոլոր երազները:

Վիպապաշտական շրջանին պիտի յաջորդէր իրապաշտականը՝ իր ամբողջ մերկութեամբ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏԸ

Նախարարաց Խորհուրդը Չորեքշաբթի օր գումարեց իր հերթական նիստը, նախագահութեամբ Ժորժ Փոմփիտուի: Օրակարգի գլխաւոր հարցը, ինչպէս կ'ակնկալուէր, եղաւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին ճամբորդութիւնը Խորհ. Միութիւն:

Կառավարութեան բանբերը՝ Լէօ Համօն նիստի աւարտին խօսեցաւ քննութեան առնուած հարցերուն մասին, յայտարարելով, թէ Արտաքին նախարարը՝ Մ. Շուման յատկապէս տպաւորուած է Նախագահին եւ իրեն ընծայուած պատիւներէն. «Ընդունելութիւնը բացառիկ էր իր ջերմութեամբ եւ յօժարակամութեամբ». ասիկա ցոյց կուտայ, աւելցուցած է նախարարը, Խորհրդային Միութեան ղեկավարութեան համակրութիւնը Ֆրանսայի հանդէպ, ինչպէս նաեւ այն ժողովրդականութիւնը, որ կը վայելէ Ֆրանսա եւ անոր քաղաքականութիւնը:

Արտաքին նախարարը տպաւորուած է նաեւ Խորհ. Միութեան բնական հարստութիւններու տարածութենէն:

Նախագահին եւ խորհրդային ղեկավարութեան տեսակցութիւնները նախատեսուածէն աւելի երկար տեւեցին: Տասը ժամուան տեղ՝ մօտաւորապէս երեսուն ժամ:

Մորիս Շուման շեշտած է նաեւ տնտեսական համագործակցութեան կարեւորութեան մասին. այդ համագործակցութիւնը երկար տարիներու վրայ կ'երկարի: Ֆրանսա, համաձայն Արտաքին նախարարին, տնտեսական մենաշնորհ մը չէ որ կ'ուզէ ապահովել, այլ կը ձգնի բնականոն մրցակցութեան դիմել եւրոպական այլ պետութիւններու հետ:

Մ. Շուման նկատել տուած է նոյնպէս, որ առնադրութեամբ (փրօթօքօլով) նախատեսուած քաղաքական յարաբերութիւնները հիմնականին մէջ խորհրդակցական քաղաքականութեան բնոյթն ունին: Արդէն Փոմփիտու այս ձեւով բանաձեւած է խնդիրը.— խօսակցութիւններու տեւականութիւն եւ խորհրդակցութեանց կանոնաւորութիւն»:

Ֆրանսայի Նախագահը անգամ մը եւս անդրադարձած է խօսակցութեանց անկեղծութեան մասին: Դիտել տուած է, թէ նոր մղում պիտի տրուի տնտեսական եւ քաղաքական համագործակցութեանց: Ասիկա կը հիմնուի Ֆրանսայի քաղաքականութեան վրայ. «Մենք դաշնակից ենք ոմանց հետ, առանց ուեւէ մէկուն ենթակայ ըլլալու, եւ այսպէս կ'ապահովենք մեր անկախութիւնը»:

Ֆրանսայի քաղաքականութիւնն է չուրանալ եւ չդրժել իր արեւմտեան դաշնակցութիւնները, չարունակելով միշտ բազմալ ընդլայնելու իր համագործակցութիւնը արեւելեան երկիրներուն եւ, առաջին հերթին, Խորհ. Միութեան հետ:

Օտար երկիրներու մամուլը այժմ կ'արտայայտէ իր տեսակէտները. Համպուրկի անկախ օրաթերթը՝ «Տի Վելթ» կը ցաւի, որ միացեալ զեկոյցին եւ առնադրութեան մէջ արտասանուած չէ Պերլինի անունը, սակայն ուրիշ թերթ մը, ձախ-ազատական ձգտումներով, դիտել կուտայ, թէ «Փարիզ խուսափեցաւ դաշնագիր մը կնքելէ Մոսկուայի հետ»: Ընդհանրապէս գերման բոլոր թերթերն ալ կը ջատագովեն Նախագահ Փոմփիտուի իրապաշտ միտքն ու յստակատեսութիւնը: Փոմփիտու Տը Կոլի նման երազատես մը չէ, կը գրէ «Ռայնիշէ Փոսթ»:

Համաձայն անգլիական «Թայմզ» օրաթերթին, ֆրանքօ-խորհրդային բարեկամութեան մասին ընծայուած հաւաստիքը անարժէք պիտի ըլլայ, կամ անիրական, եթէ Պերլինի հարցը չկարգադրուի: Պերլինի կապակցութեամբ է, որ երեւան պիտի գայ Փոմփիտուի այցելութեան յաջողութեան արժէքը: «Շարունակութիւն Մոսկուայի մէջ» խորագրին տակ, դեմոկրատ – քրիստոնեաներու օրկանը՝ «Իլ Փօփօլօ» դիտել կուտայ, թէ միացեալ զեկոյցին եւ առնադրութենէն առաջին հերթին կը հաստատուի, թէ «շարունակութիւն»ը յարգուած է, սակայն, հարց կուտայ թերթը, պարբերական խօսակցութիւններու որոշումը՝ «խաղաղութեան սպառնացող վտանգի» մը պարագային, դիւրին մեկնաբանելի չէ: Ֆրանսա առանձնաշնորհեալ խօսակի՞ց է իրականութեան մէջ, Մոսկուայի եւ Պոնի միջեւ հաստատուած յարաբերութիւններու կանոնաւորումը Փարիզի ձեռքէն կը խլէ մեծ «զէնք» մը — ըլլալ միակ կամուրջը Խորհ. Միութեան եւ Արեւմտեան Եւրոպայի միջեւ:

Այս ճամբորդութեան եւ անոր տուած արդիւնքներուն մասին, Ժորժ Մարշէ (Համայնավար կուսակցութեան փոխ-քարտուղար) գոհունակութիւն յայտնած է ֆրանքօ-խորհրդային առնադրութեան նախատեսած տրամադրութեանց առթիւ, բայց աւելցուցած է.— «Բնականաբար գիտակից ենք որ իշխանութեան քաղաքականութիւնն է ֆրանսական մեծ քաղքենիութեան դիրքերը պաշտպանել կացութեան մը մէջ, ուր հակասութիւնները դրամատէր պետութեանց միջեւ կը ծանրանան եւ ուր մրցակցութիւնը աւելի կ'արծարծուի: Միաժամանակ այդ քաղաքականութիւնը կախում ունի այն հիմնական մտահոգութենէն, որ կը կապէ ֆրանսական մեծ դրամագլուխը աշխարհակալ դրութեան եւ մասնաւորաբար ամերիկեան աշխարհակալութեան: Այդ է որ կը բացատրէ քաղաքականութեան սահմաններն ու հակասութիւնները»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ջրածին ռումբ մը պայթեցուց Լոփ Նորի մէջ, Սինքիանկի նահանգ: Ուժականութիւնը երեք մեկաթոն է: Ցարդ Չինաստան 12 հիւլէական ռումբերու պայթեցման փորձեր կատարած է, որոնցմէ չորսը՝ ջրածին: Առաջին փորձը, որ բոլորովին անակնկալ մը եղաւ, տեղի ունեցաւ 1964 Հոկտ. 16ին: Ապրիլին 173 քիլօ ծանրութիւն ունեցող արուեստական արբանեակ մըն ալ արձակած էր, ինչ որ կը հաստատէ, թէ հրթիռներու մարզին մէջ եւս Չինաստան կարեւոր յաջողութիւններ ձեռք ձգած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՈՒՐԱՐՏՈՒԷՆ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ

Հայ արուեստի նուիրուած ցուցահանդէսին առթիւ, *Օռօռ* կը գրէ Հոկտ. 14ի իր թիւին մէջ.

«Ուրբաթ, Հոկտ. 16էն սկսեալ, Ար Տեքորաթիֆի, Մարսան տաղաւարին մէջ, կը բացուի «Հայ արուեստը Ուրարտուէն մեր օրերը» ցուցահանդէսը (մինչեւ Յունուար 10): Առաջին անգամն է որ հայկական արուեստը կը ներկայացուի այս չափանիշով արտասահմանի մէջ, մօտաւորապէս 820 առարկաներ պիտի յանձնուին հասարակութեան գնահատանքին: Այս ցուցահանդէսը կազմակերպուած է Խորհ. Միութեան եւ Ֆրանսայի միջեւ մշակութային յարաբերութեանց պաշտօնական համաձայնութեան շրջագիծին մէջ:

Շեշտը մասնաւորաբար դրուած է ճարտարապետութեան եւ մանրանկարչութեան վրայ:

Հայաստան, ամէն բանէ առաջ, քարն է, ինչպէս կը վկայեն Գ. եւ Դ. դարերու հիանալի խոյակները, հարթաքանդակները, բարունակ զարդարանքներով, ողնոյցները վարպետին պատկերով, որոնք կը խորհրդանշեն միջնադարեան Հայաստանի ամբողջ զօրութիւնը եւ որ օժանդակեցին Եւրոպայի ռոման ոճի ծագումին:

Մատենադարանը, ուր պահուած են ձեռագիրները Ե.էն ԺԷ. դար, փոխ տուած է 22 առարկաներ որոնք կը յայտնեն հայկ. մանրանկարչութեան գոյներու ամբողջ հարստութիւնն ու չքեղութիւնը (Տարօնի Աւետարան 1038, Պօղոսի Պատգամէն մաս մը Ե.–Է. դար):

Հայկ. մանրանկարչութիւնը իր ներշնչումը առած է այդ երկրին փայլուն լոյսէն եւ կ'արտացոլէ ժողովուրդին եւ անոր բազմանքներուն ամէնօրեայ կեանքը, ինքնարուխ կերպով: Կարելի է գնահատել գծագրութեան, շարժումին արագը եւ ա՛լ աւելի զմայլելի կերպով կենդանի գոյները:

Այս երկու նիւթերէն զատ, սայլ մը, որ Լճաշէնի մէջ գտնուեցաւ (1953–57), բրոնզեայ դարէն կենդանական արձանիկներ, որոնք կը յիշեցնեն Հայաստանի դերը հին Արեւելքի յեղաշրջման մէջ: Կան նաեւ մեծ քանակութեամբ առարկաներ (խեցեղէն, ոսկերչութիւն, արձանիկ, զէնք, մետաղեայ առարկաներ, գորգ, ժանեակ, ժողովրդական զգեստներ) ինչպէս նաեւ կարեւոր բաժին մը նուիրուած ժամանակակից կերպնկալ արուեստներու:

Հսկայական հարստութեան ամբողջութիւն մը, որ փայլուն կերպով կը յայտնաբերէ աշխարհի ամէնէն հին ժողովուրդներէն մէկուն պատմութիւնը:

ՄՈՆԻՔ ՏԻԹԻԷՌ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.—

Հայր Եփրեմ Տէր–Ղազարեան, որ Հալէպէն Փարիզ կը վերադառնայ և կը ստանձնէ Սեւրի Սամուէլ–Մուրատ վարժարանի մատակարարութիւնը:

Տոքթ. Ռոստոմ Ստեփանեան, արտօնատէր Թեհրանի Ալիք օրաթերթի, որ Լոնտոն գացած էր մասնակցելու համար սրտի մասնագէտներու համագումարին:

Տէր եւ Տիկին Լէմուէլ Ամիրեան, Քալիֆորնիայէն, որ Հայաստանէն ետք, տարուան մը շրջապտոյտ կը կատարեն Եւրոպա:

ԿԱՐՆՈՅ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Այս երկրորդական վարժարանի հիմնադրութեան 90ամեակին առթիւ անհրաժեշտ է հրապարակաւ վերյիշել անոր երկու վեհոգի եւ հայանուէր բարերարները՝ Մկրտիչ Սանասարեան եւ Կարապետ Եզեանց, որոնց մտադրութիւնն էր պատրաստել հայ հոգիով եւ իտէալներով տոգորուն ուսուցիչներ, որպէսզի այս վերջիններուն միջոցով գաւառի մատղաշ սերունդը ազատէր տգիտութեան ճիրաններէն:

Երկար ուսումնասիրութիւններէ եւ բանակցութիւններէ ետք, 1880ին, Կարին քաղաքը (Էրզրում) նկատուեցաւ յարմարագոյն վայրը դպրոցի հաստատման: Այսպէս, այդ վարժարանի հիմնադրութեամբ լուսատու ջահ մը կը հաստատուէր, հայրենասիրութեան վառարան մը կը հիմնուէր Կարինի մէջ, այլ խօսքով Հայաստանի սրտին վրայ:

Ակներեւ է, որ Բարձր Հայքի այս կրթարանը կոչուած էր յեղաշրջելու արեւմտահայ կեանքը: Այս ինքնատիպ հաստատութիւնը եւրոպացի ճամբորդները ամայի անապատին մէջ ովասիսի մը կը նմանցնէին: Անիկա կը հաստատուէր Հայու մը նիւթական օժանդակութեամբ, հայ ուսուցչական կազմով եւ կը մատակարարուէր խնամակալութեան մը կողմէ այնպիսի ժամանակ մը, երբ օտար միսիոնարականներ դպրոցներ կը հիմնէին Կարնոյ եւ այլ քաղաքներու մէջ:

Այս փրկարար գործին համար բարերարները ձեռք առած էին անհրաժեշտ միջոցը: Մանրակրկիտ քննութեամբ անոնք ընտրած էին տասնեակ մը ընդունակ ուսանողներ, որոնք իրենց ծախքերով մեկնած էին Եւրոպա, յետագային որակեալ ուսուցիչներ դառնալու մտադրութեամբ: Այսպէս է, որ Սանասարեանի առաջին ղեկավարներն ու դասախօսները դարձան Պօղոս Դէլլեան, Աբարկիրէն, Յովսէփ Մատաթեան, Սամսոնէն, Գէորգ Աբուլեան, Թիֆլիսէն, Սարգիս Սողիկեան, Խարբերդէն, Դաւիթ Ումիկեան, Կովկասէն, Աստուածատուր Խաչատրեան, Հին Պայազիտէն եւ Սիմոն Աղուպողեան, Կարինէն: Այս վերջինը Սանասարեանէն ետք կը դրկուի Աւստրիա, հետեւելու համար գիտական եւ արհեստագիտական ճիւղերուն: Վերադարձին՝ կը նշանակուի վարիչ դպրոցի գիտական ճիւղերուն:

Մկրտիչ Սանասարեանի անմահ գործը օրինակ դարձաւ Կարնեցի հարուստներուն, որպէսզի իրենք եւս իրենց կարգին Թաղային վարժարանի համար շէնքեր նուիրեն եւ հասութաբեր կալուածներ կտակեն ազգին: Յիշենք այդ ազնուահոգի Հայերը, որոնք իրենց ընտանեկան անունը կրող Թաղային մանկապարտէզներ եւ վարժարաններ հաստատելով փրկարար դեր կատարեցին ուսման եւ կրթութեան ծարաւի հայ փոքրիկներու — Սողոմոն Տէր-Ազարեան, Գէորգ Մսրեան, Մարտիրոս Գափաֆեան, Աղոպօղեան ընտանիք, իսկ Յակոբ Մուկոտեանի մասնակի նուէրով հաստատուեցաւ Արծնեան նախակրթարանն ու մանկապարտէզը:

Ներքին տագնապներու հետեւանքով, վարժարանի Պոլսոյ խնամակալութեան որոշումով եւ կաթողիկոսին արտօնութեամբ վարժարանը 1912ին կը փոխադրուի Սեբաստիա: Կարնոյ շէնքին մէջ կը բացուի Նոր Սանասարեանը: Տեղւոյն խնամակալութիւնը Նոր Սանասարեանի տնօրէն կը նշանակէ Ռոստոմ Զօրեանը: Ահա այս պայմաններուն մէջ էր, որ կը հասնէր Մեծ Եղեռնը, որ իր ոճիրներու զոհը կը դարձնէր նաեւ լոյսի այս զոյգ տաճարները: Կարնոյ վարժարանի շէնքը դեռ կանգուն է՝ Եափի հիմնարկութիւն անունով:

Մկրտիչ Սանասարեան ծնած է Թիֆլիս, 1818ին. իր նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Ներսիսեան վարժարանը, իսկ 1848ին կը մեկնի Պետերբուրգ: Մինչեւ իր մահը իբրեւ տնօրէն կը ծառայէ «Կովկաս եւ Մերքիւր» շոգենաւային ընկերութեան մօտ: 1889ին իր տնօրէնութեան 25-ամեակին առթիւ ընկերութեան նաւերէն մին կը կոչուի իր անունով:

Կարնոյ վարժարանը հիմնելու գործին մէջ իբրեւ բարեկամ, խորհրդատու եւ միանգամայն կտակարար ունեցած է, 1853ին Մոսկուա ծնած եւ նոյն քաղաքի Լազարեան ճեմարանը աւարտած, ապա Պետերբուրգի համալսարանի արեւելեան լեզուներու կաճառը լրացուցած Կարապետ Եզեանց, որ Կրթական նախարարութեան մօտ տնօրէնի աստիճան ձեռք ձգած էր, իսկ յետագային մինչեւ իր մահը նոյն նախարարութեան վերադոյն ժողովին կ'անդամակցէր: Այս տիպար Հայը, որ հայրենի հողերէն եւ հայ շրջանակներէն հեռու ապրած եւ միջազգային չափանիշով բարձր դիրքերու հասած էր, խորապէս կապուած մնաց միշտ իր ժողովուրդին եւ անոր ապրումներուն:

Ռուսիոյ կայսրէն ստացած էր բարձրագոյն շքանշան՝ ի վարձատրութիւն իր աւելի քան կէս դարու պետական պաշտօնին:

Կ. Եզեանց մասնագէտ էր հայ մեծահարուստներու սիրտն ու ազգային զգացումները հրահրելու գործին մէջ: Եզեանի այդ յատկանիշին կը պարտինք Ալեքսանդր Մանթաշեանի որոշումը Փարիզի Հայոց եկեղեցին շինելու, ինչպէս նաեւ Ներսիսեան վարժարանի նոր շէնքը, վերջապէս անոր ջանքերով է, որ հաստատուեցաւ Ասպետ Զունդի կտակը Եւրոպա սան ուղարկելու: Իսկ այդ աշխատանքին դափնեպսակը կազմեց Սանասարեանի հիմնադրութիւնը, որու համար ան ամբողջ հոգիով նուիրուեցաւ մինչեւ իր մահը, անկէ ետք հաստատութեան կտակելով իր ամբողջ հարստութիւնը:

Ամէն տարի Մայիս 19ին, Սանասարեանի մէջ կ'ոգեկոչուէր երկու մեծ Հայերուն յիշատակը: Աշակերտութեան կողմէ հաւաքուած Կարնոյ դաշտի գոյնզգոյն ծաղիկներով կազմուած ծաղկեփունջեր կը զետեղուէին անոնց մարմարեայ կիսանդրիին վրայ, իսկ ներկայ պաշտօնական անձնաւորութիւնները, աշակերտութեան մասնակցութեամբ եւ վարժարանի նուագախումբի ընկերակցութեամբ կ'երգէին բարերարներուն նուիրուած երգը.

Սանասարեան մեծ բարերար
Եւ դու Եզեանց ժիր հոգատար
Օրհնեալ բլլաք այսօր եւ միշտ
Մաղթենք մենք ձեզ հոգւոյ հանգիստ:

ՔԱԹՐԻՆ ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

1890 Հոկտեմբեր 1ին, բարերարութեամբ Աբիկ Ունճեանի եւ տեսչութեամբ Մաղաքիա Արքեպիսկոպոս Օրմանեանի, բացուեցաւ Արմաշի Դպրեվանքը, որ ազգին տուաւ բազմաթիւ ականաւոր եկեղեցական մտաւորական դէմքեր:

×

1925 Հոկտեմբեր 2ին, իր մահկանացուն կնքեց ռուսահայ ծանօթ նկարիչ եւ գրող Գէորգ Բաշինջաղեան: Ծնած էր 1858ին: Նկարչական ուսումը Ռուսիոյ մէջ ստանալէ ետք կատարելագործեց Եւրոպայի մէջ: Երկար ատեն աշխատակցեցաւ նաեւ ռուսահայ թերթերու նկարչական գեղեցիկ էջերով եւ վիպակներով՝ որոնցմէ մաս մը լոյս տեսաւ առանձին գրքոյկով: Իր նկարահանդէսները մեծ յաջողութիւն գտան ամէն տեղ: Իր «Արարատ» նկարը դեռ չէ գերազանցուած: Իր ծանօթ նկարներէն են նաեւ «Սեւան»ը եւ «Ձիթենեաց պարտէզին մէջ»ը:

×

1926 Հոկտեմբեր 3ին, Գահիրէի մէջ մեռաւ տաղանդաւոր երգիծագիր, գրագէտ եւ հրապարակագիր Երուանդ Օտեան: Ծնած էր Կ. Պոլիս 1869ին:

Աշխատակցած էր բազմաթիւ թերթերու, յօդուածներով ու քրոնիկներով (տոմսեր):

1896ին Աթէնքի մէջ խմբագրած էր «Միութիւն» ամսաթերթը: Աթէնքէն անցած էր Եւրոպա եւ Լոնտոն: Եւրոպայի եւ Եգիպտոսի մէջ հրատարակած էր թերթեր: Սահմանադրութենէն ետք վերադարձած էր Կ. Պոլիս եւ աշխատակցած գրեթէ բոլոր թերթերուն:

Հրատարակած էր բազմաթիւ վէպեր եւ թարգմանած Զոլայի եւ Թոլսթոյի մէկ քանի գործերը:

Մեծ Եղեռնի ընթացքին աքսորուած էր Դէր Զօրի եղերայրներուն հետ եւ հրաշքով ազատած:

×

1870 Հոկտեմբեր 8ին Պարտիզակի մէջ ծնաւ Հայր Արսէն (Ղազարոս աշխարհական անունով) Ղազիկեան: Նախնական ուսումը ստացաւ իր ծննդավայրին մէջ: 1888ին մտաւ Վենետիկի Ս. Ղազարու վանքը: 1895ին քահանայ ձեռնադրուեցաւ եւ գրաբարի ուսուցիչ կարգուեցաւ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին մէջ: Եղաւ նաեւ «Բազմավէպ»ի եւ «Գեղունի»ի խմբագիր եւ աշխատակից: Հմուտ՝ բազմաթիւ լեզուներու, կատարեց թարգմանութիւններ լատին, հելլէն, իտալացի, անգլիացի եւ ֆրանսացի բանաստեղծներէ եւ հրատարակեց արժէքաւոր ինքնագիր գործեր:

×

1896 Հոկտեմբեր 8ին սկսաւ Զէյթունի վերջին ապստամբութիւնը՝ ղեկավարութեամբ Աղասիի, Հրաչեայի, Ապահի, Մլեհի, Նշանի եւ Կարապետի: Ասիկա եղաւ Զէյթունի վերջին ապստամբութիւնը մինչեւ տեղահանութիւն եւ Զէյթունի կործանումը:

×

1848 Հոկտեմբեր 9ին Պոլսոյ մէջ ծնաւ մեծ հայրենասէր եւ հայ ազատագրական շարժման ռահվիրաներէն Մկրտիչ Փորթուգալեան: Նախնական եւ երկրորդական ուսումը ստանալէ ետք, ընդգրկեց ուսուցչական ասպարէզը:

1876ին հիմնեց Արարատեան Ընկերութիւնը, որուն նպատակն էր դպրոցներ բանալ հայկական գաւառներուն մէջ: Երկար տարիներ գործեց Վանի մէջ, ուր հիմնեց Կեդրոնական վարժարանը՝ 1881ին: Իր հիմնած վարժարանով, կիրակնօրեայ Լսարանով եւ հայրենաշունչ ճառերով՝ պատրաստեց մտաւորական ու գաղափարապաշտ սերունդ մը: Փորթուգալեան այսպէսով հանդիսացաւ հայ յեղափոխութեան նախակարապետներէն մէկը:

1886ին փոխադրուեցաւ Ֆրանսա եւ Մարսիլիոյ մէջ սկսաւ հրատարակել «Արմենիա» ազգայնաշունչ թերթը: Վանի մէջ, «Արմենիա»յի աշխատակիցներն ու բարեկամները հիմնեցին հայ յեղափոխական առաջին խումբը «Արմենականներ» անունով:

×

1874 Հոկտեմբեր 10ին, Էջմիածնի մէջ բացուեցաւ Գէորգեան Ճեմարանը, որ Հայութեան տուաւ անուանի հոգեւորականներ, մտաւորականներ եւ գիտնականներ:

×

1794 Հոկտեմբեր 14ին Հնդկաստանի Մատրաս քաղաքին մէջ, Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեան սկսաւ հրատարակել հայերէն առաջին թերթը, «Ազդարար»ը, որ երեք տարի միայն (1794–1796) լոյս տեսաւ (18 թիւ):

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Պարտէզին մէջ առանձին գտաւ Բարսեղ էֆէնտին: Միւսները պտոյտի ելած էին:

— Երիտթոս գացած են, բացատրեց վաճառականը երիտասարդին, եթէ կ'ուզես դուն ալ գնա ու միւս օր կը վերադառնաք:

— Ոչ, պատասխանեց Շաւարշ, կը նախընտրեմ ձեզի հետ այստեղ մնալ եւ խօսակցիլ, մանաւանդ որ յատկապէս ատոր համար եկած եմ գրեթէ:

— Ինչ է, հարցուց Բարսեղ էֆէնտի:

— Այո, մէկ քանի գործերու մասին ձեր գաղափարները առնել կ'ուզեմ, դուք վերջապէս փորձառու եւ խելացի մարդ էք եւ մեզի պէս երիտասարդները միշտ կրնան օգտուիլ ձեր խրատներէն ու խորհուրդներէն:

Շաւարշ այս խօսքերը դիմամբ կ'ըսէր վաճառականին ունայնամտութիւնը գգուելու համար, եւ արդարեւ յաջողեցաւ: Բարսեղ էֆէնտի գոհունակ դէմքով մը պատասխանեց.

— Խօսեցէք ուրեմն եւ ես ձեզի ձեռքէս եկած ծառայութիւնը պատրաստ եմ մատուցանելու:

— Այդ մասին կասկած չունիմ:

— Ի՞նչ բանի վրայ է խնդիրը:

— Խնդիրը պարզապէս իմ ապագայիս վրայ է, ըսաւ Շաւարշ, մէկ քանի կողմէ գործի փայլուն առաջարկութիւններ կ'ընեն եւ ես շուարած եմ ու չեմ գիտեր թէ ո՛րն ընդունիմ եւ ո՛րը մերժեմ:

— Ի՞նչ տեսակ գործեր են, հարցուց վաճառականը անտարբեր դէմքով:

— Ընդհանրապէս ամսականաւոր գործեր: Կառավարութիւնը երկրաչափներու պէտք ունի եղեր, գաւառները ղրկելու համար, իրաւ է որ լեցուն ամսական կուտան, այնպէս որ եթէ այսօր հաւանութիւնս տամ՝ կրնամ յիսուն ոսկիով գործ մը ձեռք ձգել, բայց չիտակը կը վարանիմ գաւառները երթալու:

— Ինչո՞ւ համար, դիտել տուաւ Բարսեղ էֆէնտի, երկրաչափի մը արդէն միշտ գաւառները պտըտելու սահմանուած է եւ պէտք չէ որ այդպիսի առիթ մը ձեռքէ փախցնես:

— Անշուշտ եթէ ուրիշ յոյսեր չունենայի, կ'ընդունէի, բայց տարբեր տեղերէ ալ առաջարկութիւններ կ'ըլլան··· օրինակի համար եւրոպական ընկերութիւններու կողմէ:

— Այդ ալ գէշ բան չէ, պատասխանեց վաճառականը:

— Մինչեւ հիմա մէկ քանի տեղերէ պաշտօններ առաջարկեցին քառասունյիսուն ոսկի ամսականով, բայց···

— Իրա՞ւ կը վարանիս:

— Ճիտակը, ամսականով պաշտօնեայ ըլլալը շատ հաճելի չէ ինծի: Այդ տեսակ գործերու մէջ ապագայ չկայ··· ես աւելի մեծ ծրագիրներ ունիմ:

— Ի՞նչ տեսակ ծրագիրներ:

— Կ'ուզեմ առանձին գործել, իմ հաշւոյս··· ինչո՞ւ իմ աշխատաթենէս, իմ գիտութենէս ուրիշներ օգտուին:

— Իրաւունք ունիս, լաւագոյն է դուն քու հաշւոյդ գործես:

— Բայց ատոր համար ալ դժուարութիւններ կան:

— Ի՞նչ տեսակ դժուարութիւններ:

— Օրինակի համար՝ դրամագլխի պէտք կայ: Մէկ քանի ծրագիրներ ունիմ, որոնցմէ վստահ եմ որ շատ մեծ շահեր կրնամ ընել միայն թէ ամէնքն ալ դրամագլխով կ'ըլլան:

— Ուրեմն պէտք է որ դրամատէրերու դիմում ընես, ծրագիրներդ բացատրես, զիրենք համոզես:

— Որպէսզի զիս չահագործե՞ն···

— Ուրեմն ի՞նչ կ'ուզես ընել, հարցուց Բարսեղ էֆէնտի:

— Ա՜խ, եթէ մէկ քանի հազար ոսկի ունենայի, գիտէք թէ ինչ կ'ընէի··· այս միջոցիս պզտիկ դրամագլխով մեծ հարստութեան մը տիրանալը բնաւ դժուարին բան մը չէ, միայն թէ քիչ մը խելք եւ ճարպիկութիւն պէտք են ու այդ երկուքն ալ չեն պակսիր քովս···

— Բայց, դիտել տուաւ վաճառականը, քանի որ պէտք եղած դրամագլուխը չունիս, ըստ իս լաւագոյնն է կառավարական պաշտօն մը ընդունիլ:

— Այդպէ՞ս խորհուրդ կուտաք ինծի:

— Ուրիշ միջոց մը չեմ տեսներ:

— Ես ձեզ գրեթէ իմ հայրս նկատած եմ եւ ատոր համար է որ յատկապէս ձեր խորհուրդին կը հետեւիմ:

— Շնորհակալ եմ:

— Իմ մասիս ձեր ցոյց տուած համակրութիւնը եւ բարեկամութիւնը միշտ երախտագիտութեամբ պիտի յիշեմ:

— Կ'աղաչեմ, մի չափազանցէք:

Բարսեղ էֆէնտի անկեղծօրէն հաւատացած էր Շաւարշի խօսքերուն եւ կը ջանար կարելի եղածին չափ օգտակար ըլլալ երիտասարդին:

— Ես չարունակեց այս վերջինը, յօժարակամ պիտի ընդունէի ինձ առաջարկուած պաշտօններէն մին եթէ գոնէ մօտակայ տեղ մը ղրկէին զիս:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(234 – Շար.)

ԱՆՏԻՊ

20-ՐԴ ԴԱՐԻ ՀԵԹԱՆՈՍԱԿԱՆԸ

Լսիր տրտունջն իմ ցաւագին, եկ, Շամիրամ այս գիշեր,
Ես աչք չունեմ քո հող–թագին, եկ, Շամիրամ այս գիշեր,
Քո շուրթերի ատրուշանին հեթանոսուեմ կսկծուց՝
Ախ, կսկծուց իմ սրբագին, եկ, Շամիրամ այս գիշեր:

Ես Արան եմ... Ես գեղեցկի հաղարբորդ թոռն եմ թուխ,
Թէ դեռ վարդ կայ քո շրթունքին, եկ, անթառամ այս գիշեր,
Գանգատ ունեմ ես ողբուխ, քանզի դառան մարմնաբուխ,
Չեմ հաւատում էլ արցունքին, եկ, վայ դառամ այս գիշեր:

Վշտից կ'ուզեմ շամբշոտանալ՝ շամբշոտաշատ քո ծոցում,
Այս ի՞նչ դառաւ սէրն իմ անգին, եկ, խենթանամ այս գիշեր,
Էլ անհաս չեն, ինչպէս դշխոն՝ փղոսկրեայ ամրոցում
Կուլ է գնում սէրն՝ սրբունքին, եկ, կուլ գնամ այս գիշեր:

Եղծուեմ Արա գեղեցիկս, փշրտուեց վարդն իմ Նուարդ,
Կերան փշերն իմ վարդ այգին, եկ, վեր կենամ այս գիշեր,
Արեւելքս Արեւմուտքուեց՝ այս վշտից եմ ես հիւանդ,
Էլ չեն ցմահ պաշտում մէկին, եկ, մերկանամ այս գիշեր:

Աստուածային սիրոյ սերմը էլ աշխարհում չի բուսնի,
Ինչեր տեսայ՝ վայ իմ աչքին, եկ, կուրանամ այս գիշեր,
Ծոցից ծոց են յայտնի մտնում՝ ապշում է աչքն էլ լուսնի,
Շամիրամուեց դարիս ողին, եկ, կուրանամ այս գիշեր:

Մարուեց յոյսս՝ ցմահ սիրող մի կոյս Նուարդ փնտռելուց,
Դեռ կոկոն են զոհւում կրքին, եկ, Շամիրամ այս գիշեր,
Յոգնել եմ հին երազի կոյս լուսնին ինձ հարս փնտռելուց,
Պղծանքն հասաւ եւ լուսնեակին, եկ, լուսնիդ դամ այս գիշեր:

Պարմանարոց կեանքս ինչո՞ւ գերի մնայ երազին,
Եկ, լեզուակուեմ քո բոց զանգին, եկ, զրնգամ այս գիշեր,
Ախ, պղծուեց կոյս մերանն էլ, չեմ հաւատում էլ կոյսին,
Եկ, տափանամ քո տափանքին, եկ, սէր սզամ այս գիշեր:

Յնորւում եմ ոգեսիրոյ փլուզումից մարմնահաս,
Կսկծուց եմ ցոփւում, ով կին, եկ, մարմնանամ այս գիշեր,
Հրաբորբոք այնպէս գրկեմ, որ Արային մոռանաս,
Մի զառ դառնաս դու իմ գրկին, եկ ցուլանամ այս գիշեր:

Մի բուռ սիրտս ծովացել է մի ցոփ կնոջ կարօտով,
Համբոյրներով քո մոլեգին, եկ, մոլեգնամ այս գիշեր,
Ինձ քեզ կապէ ճոխ մազերիդ հազար ու մի նարօտով,
Շուրթս՝ մարմնիդ պիղծ բաժակին՝ եկ, խայեամնամ այս գիշեր:

Քո շուրթերից ծծեմ գինին աստրական դաշտերի,
Հարբած ընկնեմ քո բաց կրծքին, եկ, Շամիրամ այս գիշեր,
Ցաւից մեղքի մէջ ընկնելով, մոռանամ մեղքն աշխարհի,
Օձափաթոյթ եկ իմ մէջքին, եկ, հարբենամ այս գիշեր:

Կուսանոցն էլ կոյս չմնաւ, էլ ես ինչո՞վ կոյս մնամ,
Էլ չեն զոհւում սիրոյ վանքին, եկ, սեւ լուր տամ այս գիշեր,
Վշտից կ'ուզեմ հեթանոսուել՝ դառած մի որձ Շամիրամ,
Եկ, վերջ բերեմ քո տարփանքին, եկ, քեզ կուլ տամ այս գիշեր:

Խածեմ–կծեմ աստուածուհուս շամամներդ, Շամիրամ,
Վշտից ծծեմ քո մարմնանքին, եկ, շամբշանամ այս գիշեր,
Սուրբ սէրերի կործանումի ծով կսկիծս այսպէս լամ,
Եկ, նմանուեմ ես ամէնքին, եկ, չնանամ այս գիշեր:

Քանզի էլ ոչ սուրբ Նուարդ կայ, ոչ սուրբ Արա գեղեցիկ,
Չեմ հաւատում էլ այս կեանքին, եկ, վիշտս լամ այս գիշեր,
Շրճմոլիկ հուր դառաւ սէրը՝ մանկանց նման ընկեցիկ,
Սէր են խաղում բաղնէ բաղին, եկ, բաղնանամ այս գիշեր:

Շանսխուրն է դաշտի իշխում, վայ սրբատենչ, որբ սրտիս,
Եօթը որսկան կայ մի եղնիկին, եկ,եօթնանամ այս գիշեր,
Էլ ի՞նչ Արա, եկ, այս գիշեր դաւեմ դաւող Նուարդիս,
Որ հովանամ դէթ վշտագին, եկ, ցոփանամ այս գիշեր:

Բեր գիշերով արեւ կիրքդ՝ հազար ու մի գիշերուադ,
Բոց կոնքերդ դարձնեմ բազին, եկ, զոհդ դամ այս գիշեր,
Կսկծուց եմ խելագարւում՝ դառած սիրոյ անհաւատ, —
Մեղքով կ'ուզեմ յաղթել մեղքին, եկ, անդգամ այս գիշեր:

Հասիր շամամ իմ Շամիրամ, խուժեմ ծոցդ պարմանի,
Ես ուզում եմ առիծ մի կին, եկ, գառնանամ այս գիշեր,
Մահից յետոյ թէ կեանք չկայ՝ բեր դրախտը քո մարմնի,
Եղնիկներան քո նազանքին եկ՝ վազրանամ այս գիշեր:

Գաղտնի սուդ է հարսանիքն էլ, էլ չեն կոյսը հարցնում,
Էլ քօղ չկայ պիղծ գաղտնիքին, եկ, յայտնի դամ այս գիշեր,
Պերճազնիճ դարն այս աշխարհը Շամիրամ է դարձնում,
Չեն մայրանում էլ սրբազին, եկ, չանթանամ այս գիշեր:

Հանեմ սիրոյ դահընկեցուած աստուծոյ վրէժն այս մթին,
Բեր անարժան ծունկդ իմ ծունկին, եկ, մարմնանամ այս գիշեր,
Բոց խարանեմ ոգեկործան ողջ աշխարհի ճակատին,
Որ չի պաշտում էլ Աստղիկին, եկ, դրուժան այս գիշեր:

Քիչ է մնում ողջ մերկանան մաղկտրածներն այս... ցնծուն,
Պղծանքն հասաւ սուրբ ակունքին, եկ, աղդ ճչամ այս գիշեր,
Ամլանում են պիղծ վայելքից, էլ Հայոց ցաւ չեն հարցնում,
Ախ, մի բուռ են թողնում ազգին, եկ, մռնչամ այս գիշեր:

Եկ, սիրամահ կրքիս լաւան ողնաշարիդ մէջ յորդէ,
Հալուեմ ձուլուեմ քո իղանքին, եկ, պղծանամ այս գիշեր,
Ցոփ շուրթերիդ վաւաշանքով եկ, ինձ այնպէս յօշոտէ
Որ էլ աշխարհ չգամ կրկին, եկ, մահանամ այս գիշեր:

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× Երեւանի մէջ կազմակերպուած է Արեւելեան Գերմանիոյ բժշկագիտութեան ցուցահանդէսը, որուն բացումին ներկայ գտնուած են կառավարական անդամներ:

× Սեպտեմբերին 538 մեթրով երկարած է Արփի–Սեւան ջրատարը: Այժմ՝ փորուած ընդհանուր երկարութիւնն է 24.968 մեթր: Կարգ մը հատուածներու մէջ աշխատանքը դանդաղ ընթացած է Սեպտեմբերին:

× Ակադ. Վ. Համբարձումեան Մատրիտի մէջ, ուր Սեպտեմբերի վերջերը մասնակցած էր գիտական կազմակերպութիւններու միջազգային Խորհուրդի նիստին, վերընտրուած է նախագահ Գիտական Միութիւններու Միջազգային Խորհուրդի:

× Հայաստանի երգչախումբի ընկերութեան խումբը Վառնայի մէջ, Պուլկարիա, երգահանդէս մը տուած է, խմբավարութեամբ Է. Ծատուրեանի: Վառնայի մէջ ներկայիս կ'ապրին երեք հազար Հայեր:

× Երեւան քաղաքի ախոյենական խաղերը կամ, «Սպարտակիադան», ինչպէս կը գրեն Հայաստանի թերթերը, սկսան անցեալ շաբաթ: Առաջին օրերը հրապարակ եկան մարմնամարզիկները, ուսեբամարտիկներն ու ծեծելանաւորդները:

× Բանաստեղծութեան օրը Արտաշատի մէջ նուիրուած է եղերաբախտ բանաստեղծ Ե. Չարենցի: Այս առթիւ կարդացուած են անոր կարգ մը գործերը:

× Երեւանի Տրամաթիք թատրոնին մէջ բեմադրուած է Երուանդ Օտեանի ստեղծագործութիւններու հիման վրայ գրուած «Սէր եւ ծիծաղ» կատակերգութիւնը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Այդ բոլորը զառանցանքներ են, ընդմիջեց նորէն իշխան Անտրէյ, աւելի աղէկ է գործի մասին խօսինք, հեծելազօրքին մէջ գտնուեցա՞ր:

— Ոչ, սակայն ահա թէ ինչ մտածեցի, ըսեմ. այժմ Նափոլէոնի դէմ կը պատերազմինք, եթէ այդ պատերազմը յանուն ազատութեան ըլլար, կը հասկնայի. առանց տատանելու զինուորական ծառայութիւնը կ'ընտրէի: Բայց Անգլիոյ եւ Աւստրիոյ օգնել՝ աշխարհի վրայ ամէնէն մեծ մարդուն դէմ պատերազմիլ... այդ աղէկ բան չէ...:

Իշխան Անտրէյ Փիէրի տղայամիտ խօսքերուն վրայ միայն ուսերը ցնցեց: Եւ շարժումով մը հասկցուց որ այդ տեսակ յիմար խօսքերուն չի կրնար պատասխան տալ: Եւ արդարեւ այդ միամիտ հարցին Անտրէյի պատասխանէն զատ ուրիշ պատասխան մը գտնելը շատ դժուար էր:

— Եթէ ամէնքն ալ միայն իրենց համոզումներուն թելադրութեամբ պատերազմէին, երբեք պատերազմ չէր ըլլար, ըսաւ ան:

— Եւ այդ սքանչելի բան կ'ըլլար, ըսաւ Փիէր:

Իշխան Անտրէյ խնդաց:

— Գուցէ սքանչելի կ'ըլլար, բայց ատիկա երբեք պիտի չըլլայ:

— Դուք ինչո՞ւ համար պատերազմի կ'երթաք, հարցուց Փիէր:

— Ինչո՞ւ համար, չեմ գիտեր, այդպէս պէտք է... Եւ ես կ'երթամ:

Վայրկեան մը լռեց:

— Կ'երթամ, աւելցուց ան, որովհետեւ հիմակուան վարած կեանքս ու այստեղի միջավայրը բոլորովին անհամապատասխան է բնաւորութեանս:

Է.

Քովի սենեակէն կանացի զգեստներու շրշիւնը լսուեցաւ: Իշխան Անտրէյ քունէն յանկարծ սթափողի մը պէս ցնցուեցաւ եւ անոր դէմքը Աննա Փավլովնայի հիւրասրահին մէջ եղած առեննուան արտայայտութիւնը առաւ: Փիէր ոտքերը բազմոցէն վար առաւ: Իշխանուհին ներս մտաւ ճոխ եւ գեղեցիկ տնական պարեգօտով մը:

Իշխան Անտրէյ ոտքի ելաւ, եւ քաղաքավարութեամբ աթոռ մը առաջարկեց:

— Յաճախ կը մտածեմ թէ, ըսաւ ան ֆրանսերէն եւ արագութեամբ ու հոգածութեամբ աթոռին վրայ նստելով, ինչո՞ւ Անէթը ամուսնացած չէ, որքան դուք ամէնքդ ալ անխելք էք, պարոններ, որ անոր հետ չէք ամուսնացեր: Ներեցէք ինձ, սակայն պիտի խոստովանիմ որ դուք կիներու մասին գաղափար իսկ չունիք, անոնց ներքին իմաստն ու էութիւնը ըմբռնել չէք կրնար: Բայց դուք ի՞նչ տեսակ վիճաբանող էք Պ. Փիէր:

— Ես ձեր ամուսնին հետ ալ կը վիճաբանիմ, չեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ պատերազմի երթալ կ'ուզէ, ըսաւ Փիէր առանց քաշուելու (որ այնքան սովորական է երիտասարդ այր մարդու եւ երիտասարդ կնոջ յարաբերութիւններուն մէջ). իշխանուհին սթափեցաւ: Երեւի Փիէրի խօսքերը չափազանց մօտիկ էին անոր սրտին:

— Ա՛յ, տեսէք ես ալ նոյնը կ'ըսեմ, ըսաւ ան, չեմ կրնար ըմբռնել, բացարձակապէս չեմ ըմբռներ ինչո՞ւ համար մարդիկ առանց պատերազմի չեն կրնար ապրիլ. ինչո՞ւ համար մենք՝ կիներս այսպէս տարօրինակ ցանկութիւններ չունինք: Ահա, դուք մեր մէջ դատաւոր եղէք, Պ. Փիէր, ես միշտ կ'ըսեմ: Ան այս տեղ հօրեղբօր քով ադիւտանտ է. չափազանց փայլուն դիրք մը ունի, ամէնքը զայն կը ճանչնան եւ շատ կը գնահատեն:

Քանի մը օր առաջ Ափրաքսիններուն քով լսեցի կին մը կը հարցնէր. «Սէ սա լը ֆամէօ փրէնս Անտրէ ? մա փարոլ տ'օնէօր»: (Ան խնդաց): Ան ամէն տեղ սիրալիր ընդունելութիւն կը գտնէ եւ շատ դիւրաւ կրնայ Ֆլիկէլ–ադիւտանտ դառնալ. գիտէ՞ք, կայսրը շատ ողորմածաբար խօսեցաւ անոր հետ. մենք Անէթի հետ խօսեցանք. այդ բանը շատ դիւրաւ կարելի է գլուխ հանել. դուք ի՞նչպէս կը խորհիք, Պ. Փիէր:

Փիէր իշխան Անտրէյին նայեցաւ եւ նկատելով որ այս խօսակցութիւնը իր բարեկամին անհաճոյ է, բան մը չպատասխանեց:

— Ե՞րբ պիտի երթաք, հարցուց:

— Ո՛հ, մի խօսիք այդ մեկնումին վրայ. այդ մասին լսել անգամ չեմ ուզեր, ըսաւ իշխանուհին նոյն քմայաչք ոլորուն շեշտով, որով հիւրասրահին մէջ իշխան Իպպոլիտին հետ կը խօսէր, որ սակայն չափազանց անյարմար երեւցաւ ընտանեկան շրջանին մէջ ուր Փիէր անդամ մը կը համարուէր: Երբ այսօր մտածեցի որ անհրաժեշտօրէն այս թանկագին յարաբերութիւններէն պիտի զրկուիմ... եւ յետոյ գիտե՞ս Անտրէ (ան նշանակալից ամուսինին ակնարկեց) ես կը վախնա՛մ, կը վախնա՛մ, շշնջաց ան, ամբողջ մարմնով դողալով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իզմիրի եղեռնին 48րդ տարեդարձին առիթով կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան 18 Հոկտ. Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցին:

Թիւ 1 Ռիւ Ժան Կուժոն սրահին մէջ կէսօրին թեթեւ ճաշ՝ Իզմիրի խմորեղէնով եւ անուշեղէնով միասին:

Ճաշկերոյթ մասնակցութիւն 15 ֆր.:

×

ԼԻՈՆ.— Պ. Ժագ Ագըլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան եւ իրենց զաւակը՝ Արման, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Օհաննէսեան, Ագըլեան եւ Ուզունեան ընտանիքները եւ անոնց բոլոր պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց կնոջ, զաւկին, հարսին եւ ազգականին՝

ՇԱՔԷ–ԺԱԳԼԻՆ ԱԳԸԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Ուզունեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի Հոկտեմբեր 18ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Փափազեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Հոկտ. 18) առաւօտ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, իր ամուսնոյն՝

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Պր. Տիգրան Ադամեան եւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց (կազմակերպութիւն, միութիւն եւ անհատ) որ անձամբ, ծաղկեպսակով, նուիրատուութեամբ եւ գրաւոր, ցաւակցութիւններ յայտնեցին իրենց կնոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՏԵՄԻՍ ԱԴԱՄԵԱՆԻ
(ծնեալ Էնիտեան)

մահուան առիթով:

Vous avez déjà entendu parler du

CLUB des JEUNES de l'UGAB

Vous avez peut-être participé à certaines de ses ACTIVITES
Vous voulez en avoir une idée plus précise
VENEZ donc vous joindre à la SOIREE Cinématographique en COULEURS intitulée

« RÉTROSPECTIVE 70 »

Présentant nos — Voyages en France et à l'étranger
— Rallyes
— Week-end
— Diners-dansants
— Sports d'Hiver etc... etc...

Vendredi 16 Octobre à 20 h. 45 précises

à la Maison des CENTRAUX, 8, Rue Jean Goujon — PARIS (8e)
(Métro Alma Marceau ou Rond Point des Champs Elysées)

ENTREE GRATUITE

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի (26 Ռիւ Թրուայոն) Հինգշաբթիի դասընթացքներուն վարչութիւնը (դիւան՝ 508·80–46) կը հաղորդէ որ դասընթացքները վերսկսած են Հոկտ. 15ին եւ սահմանուած են վեցուկէսէն 11 տարեկան տղոց:

Երախաներու փոխադրութիւնը ապահովուած է երկու օթոքառներով, որոնք առաւօտները կը հանդիպին որոշ վայրեր եւ երեկոյեան տղաքը կը վերադարձնեն, ցերեկուան ճաշը դպրոցը կը կատարուի:

ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փալեզօ – Մասի – Անթոնի – Լ'Այ լէ Ռոզ – Պուռ–լա–Ռէն – Պանեէօ – Ֆոնթընէ օ Ռոզ – Քլամառ – Իսի լէ Մուլինօ – Սեւր:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՈՒՂԵԳԻԾ.— Քոլոմպ – Պուա Քոլոմպ – Անիէռ – Փլաս Շամփերէ – Սեւր:

Յաւելեալ որեւէ տեղեկութեան համար դիմել քարտուղարութեան:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 50-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հաճնոյ անմահ ութ հազար դիւցազներու հոգւոյն, 18 Հոկտեմբեր Կիրակի առաւօտուն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ետօ պատարագի հոգեճաշ եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Մէթրօ Քատէ:

Պիտի բանախօսէ Պ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն) եւ Պ. Ս. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (Մարսէյլէն):

ԲԱՑԱՌԻԿ ԽՆՋՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Տեղւոյն Նոր Սերունդին եւ Կապ. Խաչին Սեւրի Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի «Մ. Պէշիկթաշլեան–Գ. Մ. Ալէմշահ» սրահը 26, Ռիւ Թրուայոն, Սեւր Կիրակի Հոկտեմբեր 18, ժամը 17էն 22

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր

Երգ – Նուագ – արտասանութիւն
Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ կը մասնակցի իր նորակազմ նուագախումբերով — եւ երգ

Փոխադրութիւն մասնաւոր ինքնաշարժերով, որոնք կը հանդիպին Օփիթալ Փերսի, Ռիւ տը լա Տէֆանսի անկիւնի դեղարանին առջեւ եւ Մեսի տ'Իսի ժամը 17ին:

Կառքերու փարքինկը ապահովուած է

Ճաշագին 15 ֆրանք

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage et la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL,

Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

Avec la participation artistique de l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE «NAVASART»

Vous danserez avec DON DIEGO et son orchestre
et pour la première fois la Formation « LES EMPTY FOOD »

SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878-02-99 Աղքատախնամի գրասենեակը

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին:

Ուսանողներու համար 6 ֆրանք — Մուտք 15 ֆրանք

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ: Տեղի պիտի ունենայ 17 Հոկտեմբեր ժամը 20,30ին

CLUB LEO LAGRANGE
182, Cours Berriat
64, Avenue Jean Perrot

ԾՆՈՂԱՑ ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Պուլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Կապոյտ Խաչի վարչութեան Հոկտ. 18ին եկեղեցւոյ մէջ կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Այս առթիւ կը բանախօսէ Հայր Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեան:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ - ԱՍՈՒԼԻՍ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբին

Կիրակի, Հոկտ. 18, ժամը 16,30ին
Օթէլ Սփլանտիտ

Զեկուցում, մտքերու փոխանակութիւն, գեղարուեստական բաժին

Հանգանակութիւն պիտի չկատարուի հաւաքոյթին ընթացքին:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի ի մօտոյ:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

(Հեղինակ Գաբայեւ — 4 արար — հայացուց Մ. Անտոնեան)

Խաղարկութեամբ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ թատերախումբին եւ կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղերուն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Հոկտ. 24, ժամը 20,30ին Վալանսի Թէաթր – Միւնիսափալի մէջ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Հոկտ. 25 ժամը 15,30ին Վիէնի Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ:

Մուտք 5, 8 եւ 10 ֆրանք

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Անժէլ Մինելեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Ժորժ Վալեանի (Հուսթըն–Թեքսաս):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. այրի Տիկին Վարդխաթուն Նէտիլեանէ Պր. Սիմոն Տիգերոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կազմակերպած քօքթէյլը, որ տեղի պիտի ունենար 17 Հոկտեմբերին, Շաբաթ գիշեր, յետաձգուած է Նոյեմբեր 7ի Շաբաթ գիշերուան, չխաչաձեւելու համար ուրիշ կազմակերպութիւններու հանդիսութիւնները:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փարթամեան վարդապետի հայերէն դասընթացքները տեղի կ'ունենան Սուրբ Մեսրոպ սրահին մէջ (Պըլա հրապարակ թիւ 11) ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9–11,45, կէսօրէ ետք ժամը 3,30-5 եւ 8,30–10:

Նիւթեր՝ լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւ երաժշտութիւն: Մանրամասնութեանց համար դիմել վարդապետին: Հեռաձայն՝ 43–78–23, ժամը 9–12:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 17 OCTOBRE 1970
Le Numéro 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.942
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — No 11.942

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ՀԱՃԸՆԻ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԻՆ

Ա.

1920 Թուականը կարեւոր դարձակէտ մը կը կազմէ Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ:

Յիսուն տարի առաջ է, որ տեղի ունեցան Մարաշի, Այնթապի ու Հաճընի հերոսամարտները քէմալական ուժերուն դէմ: Հերոսամարտներ, որոնք ի վերջոյ աղէտի յանգեցան, տասնեակ հազարաւոր նոր նահատակներ աւելցնելով հայկական մարտիրոսագրութեան տոմարներուն մէջ:

Կիլիկիան գրաւող դաշնակից բանակները ժամանակաւոր կը նկատէին իրենց դերը, մինչ մենք բարեմտօրէն — չըսելու համար միամտօրէն — հաւատացած էինք որ «հայկական օճախ»ը իրականութիւն էր դարձած արդէն:

Յաղթական դաշնակիցները 1918 Հոկտեմբեր 30ի Մուտրոսի դաշնագրով իրենց շահերը ապահոված էին լիովին, բոլորովին անտեսելով Հայերը: Զինաթափ չըրելով հայկական նահանգներու մէջ կեդրոնացած Թրքական բանակները: Թոյլ տալով, որ այնտեղ ծնի «միլլի» շարժումը եւ զարգանայ, տարածուելով մինչեւ Կիլիկիա:

Մուսթաֆա Քէմալի եւ Քեազիմ Քարապէքիրի կազմակերպած Թրքական կանոնաւոր բանակները, մանաւանդ անկանոն՝ պաշըպօզուք չէթէներն էին, որ փորձանք պիտի դառնային Հայութեան գլխուն: Պիտի լրացնէին Մեծ Եղեռնի պակաս ձգածը՝ Հայաստանի Հանրապետութեան սահմաններէն մինչեւ Պոնտոս ու Կիլիկիա, հուսկ ուրեմն մինչեւ Իզմիր:

Մարաշի հերոսամարտը տեղի ունեցած էր 1920 Յունուար 20էն մինչեւ Փետր. 12: Ու ճիշդ այն օրը, երբ Թուրքերը կը պատրաստուէին անձնատուր ըլլալ, Ֆրանսական ուժերը գիշերանց կը հեռանային քաղաքէն, առանց լուր տալու Հայերուն: Աղէտը կ'ըլլայ կատարեալ: Տասը հազար հայորդիներ կը զոհուէին՝ յանուն ազգութեան:

Շփացած Մարաշի դիւրին յաղթանակէն, քէմալականները քանի մը ամիս վերջ, 1920 Ապրիլին կը յարձակին Այնթապի վրայ: Ամիսներ կը տեւեն ինքնապաշտպանութեան կռիւները, փոքրիկ ընդհատումներով: Ֆրանսացիք աւելի լայն աջակցութիւն ցոյց կուտան հայ մարտիկներուն, որոնք փայլուն յաջողութիւններ կ'արձանագրեն:

Սակայն քաղաքականութիւնը կը փոխուէր Ֆրանսայի մէջ: Երէկուան թշնամին բարեկամ կը դառնար: Կ'որոշուէր Կիլիկիան վերադարձնել Թուրքերուն: Ու Այնթապցին ալ ի վերջոյ կը հեռանար իր դարաւոր ծննդավայրէն, դառնալով գաղթական՝ Կիլիկիոյ իր միւս հայրենակիցներուն պէս:

Լեռնային Կիլիկիոյ զոյգ արծուեբոյներն էին Զէյթուն եւ Հաճըն:

1862է մինչեւ 1895 Զէյթունի կտրիճները սարսափն էին դարձած շրջակայ Թուրք գիւղերուն: Օսմանեան բանակներն անգամ ամօթալի պարտութիւն էին կրած քանիցս:

Ոճրագործ Իթթիհատը 1915 Փետրուարին դաւադրօրէն քանդեց քաջ լեռնականներու բոյնը: Առաջին հարուածը տուաւ հերոսական Զէյթունին, իբրեւ նախերգանքը Ապրիլ 24ին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ ՏԷԼՄԱՍԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԻՐ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆԵՑ 89Ի ԴԷՄ 382 ՁԱՅՆՈՎ

Ուրբաթ առաւօտ ժամը 3ին, Ազգ. Ժողովը, ինչպէս կը սպասուէր, 89ի դէմ 382 ձայնով իր վստահութիւնը յայտնեց Շապան Տէլմասի, որ քանի մը ժամ առաջ, կը պարզէր իր ծրագիրը եւ իր առաջադրութիւնները:

Նախարարապետը կ'ուզէ նախ մարդկային քաղաքներ ստեղծել վասնզի քաղաքներու կեանքը անտանելի դարձած է եւ քաղաքացիները կը խեղդուին աշխարհի մը մէջ, որ կ'անմարդկայնանայ: Անհրաժեշտ կը նկատուի զարկ տալ հաւաքական փոխադրութեանց, անհատական կառքի գործածութիւնը հետզհետէ հակակշռի ենթարկել, պէտք է նաեւ «տարածել» արձակուրդները եւ առաջքն առնել Օգոստոսի խուճապին եւ տնտեսութեան դադարին:

Շապան Տէլմաս կ'ուզէ նաեւ վերաքննել առանձին կլիներու պայմանները, դիւրացնել կնոջ կոչումը եւ մեղմացնել տուրքերը առանձին կլիներու համար: Կայ նաեւ տարիքոտներու պարագան: Պէտք է աւելցնել անոնց եկամուտները:

Շապան Տէլմաս իր ամբողջ ճառի ընթացքին, բազմիցս ծափահարուած է, գտած ըլլալով գեղեցիկ բանաձեւումներ եւ վարպետ եզրակացութիւններ:

Ընդդիմադիրները անշուշտ խօսք կ'առնեն բայց ոչ Տէֆէռ, ոչ Քլօտիւս-Փըթի տպաւորիչ միջամտութիւններ կ'ընեն, Պելանժէ (համայնավար) բուռն ոճով կը քննադատէ վարչակարգը, «մեծ դրամագլուխը եւ ամերիկեան աշխարհակալութիւնը», իսկ գիշերը, մինչեւ քուէարկութիւն խօսք կ'առնեն կառավարութեան կողմնակից երեսփոխաններ, ինչպէս՝ Փուժատ, Վալօն, Քոնթ եւայլն: Քուէարկութենէն անմիջապէս առաջ, վերջին անգամ խօսք կ'առնէ Շապան Տէլմաս, պատասխանելով եղած հարցումներուն:

Ուրբաթ առաւօտ, ընդդիմադիրները եւ մանաւանդ սենաթքանները կը յայտնէին իրենց դժգոհութիւնը:

ՕԴԱՆԱՒԻ ՆՈՐ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄ

Օդահէնութեան դէպքերը ցարդ տեղի կ'ունենային Արեւմուտքի մէջ — Մ. Նահանգներ, Եւրոպա եւ Միջին Արեւելք: Առջի օր, օդահէնութեան առաջին դէպքը արձանագրուեցաւ նաեւ Խորհ. Միութեան մէջ, երբ ներքին գիծի վրայ սպասարկող Անթոնով-24 ճամբորդատար օդանաւ մը հարկադրուեցաւ շեղել իր ճամբան եւ իջնել Տրապիզոն: Երկու Լիթուանացիներ են՝ հայր եւ որդի, առաջինը 46 եւ երկրորդը 15 տարեկան, որ զէնքի սպառնալիքի տակ հարկադրած են օդանաւորդին դէպի Թուրքիա թռիչք կատարել: Օդանաւին մէջ ընդդիմութիւն ցոյց տրուած է օդէսին եւ օդանաւորդներու կողմէ, որու հետեւանքով սպաննուած է 24ամեայ օդէսը, իսկ երկու հոգի ալ օդանաւի անձնակազմէն ծանրապէս վիրաւորուած են: Կան քանի մը թեթեւ վիրաւորուածներ:

Օդանաւը Տրապիզոնի մօտ դժուարութիւն կրած է վայրէջք կատարելու եւ, նոյնիսկ, պահ մը ծովն իյնալու վտանգին տակ գտնուած է:

Խորհրդային իշխանութիւնները անմիջապէս պահանջեցին օդանաւին, անոր 49 ճամբորդներուն եւ հինգ հոգինոց անձնակազմին վերադարձը Խորհ. Միութիւն: Պահանջեցին նոյնպէս երկու օդահէններու յանձնումը իրենց:

Անգարա, ինչպէս դիտել կուտան որոշ շրջանակներ, դժուար կացութեան մատնուած է: Այս կապակցութեամբ դիտել կը տրուի, թէ 1968ին պուլկար օդանաւ մը եւս հարկադրուեցաւ վայրէջք կատարել Պոլիս, օդահէնի մը սպառնալիքին տակ: Պուլկար օդահէնը դատուեցաւ Թուրքիոյ մէջ, սակայն չյանձնուեցաւ Պուլկարիոյ, հակառակ Սոֆիայի պահանջին:

Յամենայն դէպս Անթոնով-24ի ճամբորդները Թրքական օդանաւով մեկնեցան Պաթում: Երկու օդահէնները, որոնք քաղաքական ապաստան խնդրած են Թուրք իշխանութիւններէն եւ տրամադրութիւն յայտնած են Իսրայէլ հաստատուելու, ձերբակալուած վիճակի մէջ կը գտնուին:

Օդանաւը Պաթումէն Սոչի կ'երթար:

Այս առթիւ կը յիշուի, թէ օդահէնութեան դէպքեր պատահած են ցարդ Խորհ. Միութեան մէջ, սակայն իշխանութիւնները լուռ մնացած էին: Այսպէս 1944 Սեպտեմբերին երկու անձեր ի զուր փորձած էին զէնքի սպառնալիքի տակ դէպի Թուրքիա շեղել Մոլտավիայէն ճամբայ ելած օդանաւ մը: 1965 Յունիսին մարդ մը սպաննած էր օդանաւորդ մը պալթեան երկիրներու վրայ, օդանաւի մէջ (այս լուրը հաղորդուեցաւ Մոսկուայի թերթերուն մէջ), 1966 Օգոստոսին երեք անձեր ի զուր փորձած են պարտադրել օդանաւի մը շեղումը: Յունիսին Լենինկրատի մամուլը հաղորդեց, թէ բազմաթիւ անձեր ձերբակալուած են, երբ կը փորձէին օդանաւ մը առեւանգել Լենինկրատի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽ հինգ մտաւորականներու դատը յետաձգուեցաւ: Ձերբակալուած մտաւորականները ստորագրած էին «Երկու հազար բառերու երկրորդ մանիֆեսթը», որ կը բողոքէր Չեխոսլովաքիոյ վրայ կատարուած խորհրդային յարձակման դէմ: Ճատրակի ծանօթ ախոյեան Լուտեք Փաշման եւս ձերբակալուած է: Մոսկուայի մէջ ձերբակալուած են օտար հինգ երիտասարդներ, որոնք «Կում» վաճառատան մէջ թռուցիկներ կը ցրուէին. կը բողոքէին քաղաքական բանտարկութեան դէմ:

ՌԵՃԻՕ ՏԻ ՔԱԼԱՊՐԻԻ բախումները կը շարունակուին բնակչութեան եւ ոստիկանութեան միջեւ: Կը սպառնան «անջատուիլ» Իտալիայէն, եթէ կառավարութիւնը յամառի շրջանի կեդրոնական քաղաքը նկատել Քաթանզարօն: Այս քաղաքին բնակիչները եւս կը սպառնան պայքարիլ, եթէ կառավարութիւնը հրաժարի իր որոշումէն: Իտալական Խորհրդարանը կը քննէ հարցը:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ Քուվ տը Միւրվիլ, Ֆրանսայի նախկին վարչապետը, տեսակցեցաւ Նախագահ Մաոյի հետ: Քանի մը օր առաջ տեսակցած էր Զու էն Լայի հետ:

ԻՍՐԱՅԷԼ ազատ արձակեց երկու ալժերացի պետական անձնաւորութիւնները, որոնք ձերբակալուած էին անգլիական օդանաւին մէջ, Թել Ավիվ:

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ ՓԱՐԹԻՒՌԻԷ, գրագէտուհի եւ աշխատակից Ֆիկառօի, բուռն պաշտպան «իգական ազատագրման» իր թեկնածութիւնը դրած է Ֆրանսական Ակադեմիայի, որ չի նախատեսեր կիներու մուտքը: Կ'ուզէ առաջին քայլ մը առնել որպէսզի Քէ տը Քոնթիի դուռը բացուի ուրիշ կիներու համար: Գիտէ որ «ծաղրանքի եւ յիմար հարցումներու» պիտի ենթարկուի ինչպէս կ'ըսէ, բայց պատրաստ է ամէն բանի հանդուրժել յանուն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

« ՈՒՐԱՐՏՈՒԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ » ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ Փըթի Փալէի մէջ, պաշտօնական յաջորդական ընդունելութիւններ տեղի կ'ունենային «Ուրարտուէն մինչեւ մեր օրերը» ցուցահանդէսին բացման առթիւ:

Հինգշաբթի կէսօրէն յետոյ, գլխաւոր մամուլին վերապահուած քոքթէյլի մը ընթացքին, Ֆրանսացի թէ օտար լրագրողները կրցան յստակ գաղափար մը ունենալ Հայկ. արուեստի մասին, մանաւանդ մանրանկարչութեան եւ ճարտարապետութեան եւ ծանօթանալ անոր հնադարեան բնոյթին: Առաջին անգամն է որ նման պատեհութիւն մը կը ստեղծուի Հայկ. հանճարը ներկայացնելու քանի որ հարիւրաւոր առարկաներ առաջին անգամն է որ թանգարաններէ դուրս կ'ելլեն:

Մեր մասնագէտ աշխատակիցը աւելի հանգամանօրէն կը խօսի այս բացառիկ ցուցահանդէսին մասին:

× Տեղական մամուլը սկսած է արդէն լայն տեղ տալ ցուցահանդէսին: Ամբողջ էջ մը յատկացուցած էին Նուվէլ Լիթէռէրները, Ֆիկառօի մէջ, Ժանին Վարնօ շահեկան յօդուած մը ստորագրած էր Հինգշաբթի օր:

× Այս ցուցահանդէսին առթիւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ եկած են Հայաստանէն, ի շարս որոնց Պ. Ուզունեան, Մշակոյթի նախարար, զոր ֆրանսական ձայնասփիւռը էնթէրվիու ըրաւ Հինգշաբթի օր:

իր գաղափարներուն: Մարսէլ Փանեօլ «կատակ» մը կը նկատէ այս հարցը:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ ստորագրուեցաւ տնտեսական համաձայնագիր մը Լեհաստանի եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ: Համաձայնագիրը, որ ի զօրու կը մնայ մինչեւ 1974, նպատակ ունի զարկ տալու երկու երկիրներու առեւտրական, տնտեսական եւ գիտական համագործակցութեան:

ՆՈՊԷԼԵԱՆ մրցանակը, բժշկութեան ճիւղին մէջ, յանձնուեցաւ երեք փրոֆեսէօրներու՝ Սըր Պեռնար Քաց, Լոնտոն, Ուլֆ ֆոն Իւյլր, Սթոքհոլմ եւ Ճիւլիւս Աքսելրոտ, Մ. Նահանգներ: Խորհրդային 37 քաղաքացիներ, որոնց կարգին քանի մը ծանօթ դէմքեր, նամակով մը շնորհաւորեցին Սոլժէնիցինը՝ Նոպէլեան մրցանակ ստանալուն առիթով: Նամակով կը ճշդեն, թէ իշխանութեանց բռնած դիրքը «ազգային ամօթ» մըն է:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն, թէ այսուհետեւ արտասահման մեկնող խորհրդային քաղաքացիները իրենց անցագիրին համար պիտի վճարեն 400 ռուբլի (մօտաւորապէս 250 ֆրանք): Ցարդ կը վճարէին 40 ռուբլի: Սակը անփոփոխ կը մնայ արբանեակ երկիրներ մեկնողներուն համար, յաւելումը արեւմտեան երկիրներ մեկնողներու համար է միայն: Համաձայն վիճակագրութիւններուն, մինչեւ տարեվերջ մէկ միլիոնի աւելի խորհրդային քաղաքացիներ այս տարեշրջանին ճամբորդած պիտի ըլլան օտար երկիրներ, մեծ մասը համայնավար: Արեւմուտք մեկնողները ընդհանրապէս կառավարական պաշտօնով կ'երթան, կամ հարուստ են եւ կամ իրենց ճամբու ծախքը վճարող ազգականներ ունին արտասահմանի մէջ:

ՄՈՆԹԵՎԻՏԷՕ

Ուրուկուէի մայրաքաղաքին անունն ալ ծագում կ'առնէ այն առասպելական բացագանչութիւններէն, որոնք մկրտած են Հարաւային Ամերիկայի Ատլանտեանի մեծ քաղաքներէն շատերը — «ի՜նչ աղուոր օդ» (Պուէնոս Այրէս), «ի՜նչ գեղեցիկ տեսարան» (Պելօ Օրիզոնթէ) եւայլն: Եւ այս պարագային ալ կ'ըսուի, թէ ո՜րքան ուժեղ հնչած ըլլալու է Մակելլանի հռչակաւոր նաւերէն մէկուն կայմէն արձակուած աղաղակը, որպէսզի ան կարենայ արձագանգել ընդմիշտ այս վայրերուն վրայ... «Մոնթէ վիտէու»... (լեռ մը կը տեսնեմ)... Ո՞վ գիտէ: Թերեւս Մակելլան եւ իր արկածախնդիր ընկերները դէպի արեւմուտք փոխելով իրենց ուղղութիւնը եւ յանկարծ նաւերով մտնելով Լա Փլաթայի գետաբերանը, որ կարծեցին թէ «ծով» մըն է, այն վստահութիւնը ունեցած են, թէ վերջապէս, հասած են Հնդկաստանի հարաւային ծայրամասը: Պատմական ստոյգ փաստերու բացակայութեան պատճառով ենթադրութիւնները թողնենք տուին ժողովրդական երեւակայութիւններու, առասպելներու:

Կանաչապատ բլուրներ, որոնց վրայ ցրուած են կովերու եւ եզներու նախիրները, հոս–հոն խումբ խումբ ծառեր, որոնց ներքեւ կը հանգչին chacra (ագարակ) տիրոջ տունը կամ Փունսթոներու (հովիւ) հիւղակները — ահա Մոնթեվիտէոյի արեւմտեան բնանկարը: Ապա, յանկարծ, երբ զբօսաշրջիկը կը սկսի հաշտուիլ այն միտքին հետ, թէ ճամբան, որուն կը հետեւի, պիտի շարունակուի այդպէս, անհունապէս, դէմը կ'ելլէ ամէնէն շքեղ, արդիական եւ գեղեցիկ քաղաքներէն մէկը, ոչ միայն Լատին Ամերիկայի, այլ նոյնիսկ աշխարհի: Մարդ կը զարմանայ, կը շուարի, կը փնտռէ բացատրութիւն մը:

Որովհետեւ, իրականին մէջ ի՞նչ է Մոնթեվիտէօն — արօտավայրերու մայրաքաղաքը, որ, սակայն, կարելի է անուանել «արդիւնաբերական չափանիշով»: Ուրուկուէյ Արժանթինէն քանի մը անգամ փոքր է, այսուհանդերձ, դեռ մինչեւ քանի մը տարի առաջ միսի ամէնէն մեծ արտադրողն էր այդ երկրէն ետք (ամբողջ արտածումին 87,8 առ հարիւրը կը կազմէր անասուններու արտադրութիւնը՝ 170 միլիոն տոլար արժէքով): Ի պատիւ հովիւներուն, հռչակաւոր կառուչօներուն, շինուած է գեղեցիկ արձան մը Լորենցօ Խուսթինիան Փերէզ հրապարակին վրայ: Երկրագործական տնտեսութեան գերակշռութիւնը, յատկանշական եւ աւանդական դիմագիծը երկրին, տասնամեակներու, նոյնիսկ դարերու ընթացքին, քանի մը տասնամեակներ ետք թերեւս դառնայ անցեալի յատկանիշ մը միայն: Արդարեւ, ստոյգ է, որ հետզհետէ տիրական կը դառնայ արդիւնաբերութեան ծաւալումը, հիմնուած երկրին բնական աղբիւրներուն վրայ: Ուրուկուէի հազար հեկտարէն աւելի տարածութիւն ունեցող 3·800 տնտեսութիւններուն բաժին կ'իյնայ հողերուն 58,9 առ հարիւրը, մինչդեռ 20 հեկտարէն պակաս ունեցող 39·700 տնտեսութիւններուն՝ հողերուն 1,9 առ հարիւրը միայն: Վարձու տրուած է մօտաւորապէս տասը միլիոն հեկտար հող: Այսպիսի կացութիւն մը կրնայ բացատրել ծագումը կարգ մը փայլուն բնակավայրերու:

Ուրիշ բացատրութիւն մըն է այն իրողութիւնը, որ թէեւ մայրաքաղաքն է հարաւ–ամերիկեան ցամաքամասի ամէնէն փոքր երկրին — թէ՛ մակերեսի (187·000 քառ. քիլմ.) եւ թէ ժողովուրդի (2,8 միլիոն) տեսակէտով — ան կը կեդրոնացնէ մօտաւորապէս կէսը երկրին բնակչութեան (1,3 միլիոն): Այս պարագային, արդարացի կերպով կարելի է ըսել, թէ ամբողջ երկիրը կրնայ համարուիլ գաղթավայրը իր սեփական մայրաքաղաքին: Այստեղ, Մոնթեվիտէոյի մէջ, կեդրոնացած են ոչ միայն երկրին հարստութիւնները, այլեւ ժամանակի ընթացքին, անոր հոգեկան արժէքները: Ճարտարապետներ, քանդակագործներ եւ տաղանդաւոր արհեստաւորներ բարձրացուցին սքանչելի մայր եկեղեցիներ, արդիական շէնքեր 30 յարկերով, կառուցին առանձնատուներ, հանրային պարտէզներ, թատրոններ, մարզադաշտեր, ձեւաւորեցին այն արձանները, որոնք զբօսաշրջիկը կը դիմաւորեն իւրաքանչիւր քայլի:

Իրօք, քաղաքը տպաւորիչ է, մանաւանդ, ոչ միայն իր հոյակապ շէնքերով եւ լայն պողոտաներով (ինչպէս իր դրացիները՝ Պուէնոս Այրէս կամ Ռիօ տէ Ժանէյրօ), այլեւ իր մանրանկարային գեղեցկութեամբ — իւրաքանչիւր հրապարակ, առանձնատուն, հանրային պարտէզ ունի իր իւրայատուկ գեղեցկութիւնը: Այցելուն շատ կը տպաւորուի Խորհրդարանի շէնքով, որ ամբողջովին կառուցուած է մարմարով, որ առատ է Ուրուկուէի մէջ, «Էլ Փրատօ» հանրային պարտէզով, որ ունի արուեստական լիճեր եւ քարայրներ, վարդերու 850 փոփոխակներու հաւաքածոյ մը:

Ան համբաւաւոր է, ի մէջ այլոց, վայրի ձիերու ընտանեցումի մրցումներով, որու ընթացքին երկրին չորս կողմերէ եկած կառուչօներ ցոյց կուտան իրենց վարպետութիւնը:

Այցելուն հազարաւոր զբօսաշրջիկներու հետ կը շրջագայի. կը տեսնէ քաղաքին ուղղագիծ փողոցները, գրեթէ բոլորն ալ ծառերով եզերուած, ուր խեժածառերու քաղցր բուրմունքը կը տիրէ. մարդ կ'ունկնդրէ արմաւենիներու տերեւներուն անհամար սօսափիւնը, հծծանքը կիթառներու, որոնք խորհրդաւոր ձայնով կը հնչեն բազմաթիւ հրապարակներու թփիկներու մէջէն: Փողոցները կարծես անցորդը կ'առաջնորդեն դէպի քարափ, ուր կ'երկարի շարքը պանդոկներու, ճաշարաններու, քազինոներու, սրճարաններու եւ ըմպելարաններու: Չմոռնանք, որ Մոնթեվիտէօն միայն մայրաքաղաքը չէ Ուրուկուէի, այլեւ մայրաքաղաքը Ատլանտեանի ամէնէն հռչակաւոր լողափերուն — Փլատա Ռոմիրէզ, Փոսիթոս, Պուսէօ, Մալվին, Քարասքօ, Ատլանտիտա, մինչեւ Փունթա տել Էսթէ: Իւրաքանչիւր եղանակի այստեղ կուգան առնուազն 300·000 զբօսաշրջիկներ, որոնք երկրին կը ձգեն մօտաւորապէս 30 միլիոն տոլար: Ասկէ զատ հարիւր հազար Արժանթինցիներ իրենց բնակարանները ունին Մոնթեվիտէոյի մէջ՝ (Պուէնոս Այրէս օդանաւով կէս ժամ հեռու կը գտնուի) ազատելու համար տան խոնաւ օդէն:

Բայց խօսելով Մոնթեվիտէոյի գեղեցկութիւններուն եւ դրաւիչ դէմքին, իր քաղաքացիներուն գեղարուեստական առաքինութիւններուն մասին, պէտք չէ մոռնալ նոյնպէս, որ անոնք զարասկիզբին ստեղծեցին Լատին Ամերիկայի ամէնէն ժողովրդավարական օրէնսդրութիւնը՝ քաղաքական եւ արհեստակցական լայն ազատութիւններ, քուէարկութեան իրաւունք կիներուն, կ'ապահովէ պարտաւորիչ տարրական ուսում, որու շնորհիւ երկրին մէջ գրաճանաչութիւնը այսօր հասած է 90 առ հարիւրի, ինչ որ եզակի երեւոյթ է Հար. Ամերիկայի մէջ:

«Ն. Կ.»

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

1919ի սկիզբը Կիլիկիան ազատագրուած էր՝ Ֆրանսական բանակի հայ կամաւորներու աջակցութեամբ եւ առաջնորդութեամբ: Ասոնք այն գունդերն էին, որոնք Արարայի ճակատին վրայ ջախջախեցին թրքական ուժերը:

Այդ թուականին 150·000 հայ գաղթականութիւն մը լեցուած էր Կիլիկիա — կիներ, ծերեր, այրեր, մանուկներ Հայաստանի ամէն շրջաններէն, տեսակ մը խճանկար Հայաստան:

Այլ քաղաքացիներու նման, ութ հազար Հաճընցիներ, իրենց աւերակ բոյնը վերաշինելու ցանկութեամբ, կը մագլցին Տաւրոսեան լեռներն ի վեր, կ'անցնին Ռուբինեան թագաւորութեան մայրաքաղաք Սիսէն՝ գտնելու համար վերջապէս իրենց Աւետեաց երկիրը: Քաղաքը մոխիրի վերածուած էր, ուստի հարկ էր վերաշինել զայն:

Շատ դժուարութեամբ է, որ տեղացիք յաջողեցան չինանիւթ ձեռք ձգել վերականգնելու համար իրենց օճախները. այսուհանդերձ, քիչ ժամանակէն իւրաքանչիւր տան բուխերիկէն բարձրացաւ «ծուխը ծխանի»ն. ասիկա ապացոյց էր ժողովուրդի մը ապրելու վճռականութեան. Թուրքը տեսաւ զայն եւ համոզուեցաւ, թէ չէր յաջողած իր հիմնական նպատակին մէջ:

Համաշխարհային Ա. պատերազմէն առաջ Հաճըն իր 30·000 զուտ հայ բնակչութեամբ Թուրք կառավարութեան աչքի փուշն էր: ԺԹ. դարու վերջերը Հաճընցիներու հարիւրէն ութսունը գրել կարդալ գիտէր, շնորհիւ իր երկու բարձրագոյն վարժարաններուն, որոնք լոյսի կեդրոն մը դարձուցած էին քաղաքը Տաւրոսեան Պարին վրայ: Իր հինգ եկեղեցիներով եւ Ս. Յակոբայ վանքով եղած էր նաեւ հոգեկան հաւատքի ներշնչարան մը:

1909ի Ապրիլին 30·000 Հայեր կոտորուեցան Կիլիկիոյ մէջ: Հաճըն այդ օրերուն կը պաշարուի ամբողջ տասը օր Թուրք խուժանին կողմէ, որ կ'ուզէր այլ հայաշատ քաղաքներու բախտին արժանացնել զայն: Բարեբախտաբար հայ յեղափոխական կուսակցութիւնները ժողովուրդը թրծած էին մարտունակ ոգիով: Զօրաւոր դիմադրութեան շնորհիւ քաղաքը կ'ազատի աւերէ, կը փրկուի 30·000 Հայ: Երկրորդ հերոսամարտը պիտի արձանագրուէր 11 տարի ետք, 1920ին, այս անգամ Հաճընցի ութ հազար վերապրողներու կողմէ:

1920 Մարտի սկիզբը քեմալական ուժերն ու խուժանը կը պաշարեն քաղաքը: Բնակչութիւնը կ'որոշէ դիմել ինքնապաշտպանութեան: Կը կազմուի անմիջապէս ղեկավար մարմին մը, հետեւեալ անձերէ. հրամանատար՝ Հերոս Ճէպէճի, ընիկ Կեսարացի, փոխ–հրամանատար՝ Ա. Կայծակ:

Թշնամիին պաշարումը կը տեւէ երկար. ժողովուրդը միշտ կը յուսայ դուրսէն օգնութիւն: Ապրիլ 3ին քաղաքի մօտակայ դիրքերը կը գրաւուին թշնամի ուժերու կողմէ. Հաճընցիք սպասողական դիրքի մէջ են. երեք օր ետք, Ապրիլ 6ին, կը սկսի Թրքական յարձակումը, որ կը տեւէ տասը օր, առանց որեւէ յաջողութեան: Արդարեւ, Թուրք բանակը չի յաջողիր քայլ մը անգամ յառաջանալ:

Մայիս 25ին Սիսէն կը հասնի առաջին սուրհանդակը, ընիկ Հաճընցի Աստուր Սագեան, որ լեռնային արահետներէ անցնելով յաջողած էր մտնել Ս. Յակոբայ վանքի Հայոց դիրքերուն: Սուրհանդակը պաշարուածներուն կը փոխանցէր հրամանատար Պօղոս Թուր–Սարգիսեանի խոստումը՝ մօտալուտ օգնութեան մասին:

Հերոս սուրհանդակը Մայիս 28ի գիշերը կը յաջողի մեկնիլ Սիս, անցնելով Թրքական շղթայէն: Հոն է, որ կը հաստատէ դժբախտ իրականութիւնը — Ռուբինեաններու երբեմնի թագաւորանիստ քաղաքը կը պարպուէր Ֆրանսական ուժերու եւ տեղւոյն բնակչութեան կողմէ: Ա. Սագեան կը մեկնի Ատանա, ուր կը ներկայանայ Ազգային Միութեան եւ Հաճնոյ Հայր. Միութեան, խնդրելու

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ուրեմն ո՞ւր կ'ուզեն ղրկել:

— Միջագետք եւ թերեւս աւելի հեռու՝ մինչեւ Պաղտատ:

— Բայց կարծեմ Պաղտատ այնքան անախորժ տեղ մը չէ:

— Ինչ որ ըլլայ՝ Փարիզէն եկողի մը համար չի կրնար հաճելի ըլլալ:

— Իրաւ է ձեր ըսածը, սակայն հարկ է համակերպիլ, քանի որ ուրիշ ճար չկայ:

— Ահա այստեղ է որ մեր կարծիքը իրարմէ կը տարբերի, պատասխանեց Շաւարշ, եւ ես կը տեսնեմ թէ կարելի է ուրիշ միջոցներ ալ գտնել:

— Այսի՞նքն, հարցուց վաճառականը:

— Այսինքն ինծի պէտք եղած դրամագլուխը հայթայթել եւ անձնական ձեռնարկներու դիմել:

— Ըստ իս շատ դժուար է հոս դրամագլուխ գտնելը:

— Բայց ես երբ թուանշաններով համոզեմ որ տրամադրելի դրամագլուխը հարիւրին յիսուն շահ պիտի արտադրէ...

— Նոյնիսկ այդ պարագային պիտի չկրնաք ձեր ուզած դրամը ձեռք ձգել:

— Մանաւանդ որ շատ մեծ դրամագլուխի պէտք ալ չկայ իմ ծրագիրներս իրագործելու համար:

— Առնուազն ո՞րքան դրամագլխի պէտք ունիք, հարցուց վաճառականը անտարբեր դէմքով մը:

— Ո՜հ, գործի սկսելու համար թերեւս մէկ քանի հազար ոսկին կը բաւէ, պատասխանեց Շաւարշ սիկարէթ մը վառելով:

— Ինչ որ ալ ըլլայ դրամագլխին քանակութիւնը, չեմ կարծեր որ ձեր դիմումներուն մէջ յաջողիք:

— Ո՞վ գիտէ, ըսաւ երիտասարդը խորհրդաւոր դէմքով մը:

—Ուրեմն արդէն դիմումներ ըրա՞ծ էք:

— Այսինքն ոչ, ես երբեք դրամ գտնելու համար դիմում չեմ ըրած:

— Իրե՞նք ձեզի առաջարկած են:

— Բարսեղ էֆէնտի, խնդիրը քիչ մը փափուկ է, անոր համար չեմ գիտեր թէ ինչպէս բացատրեմ:

— Եթէ այդպէս է՝ մի պատմէք:

— Ես ձեր վրայ այնքան վստահութիւն ունիմ, Բարսեղ էֆէնտի, որ չեմ վարանիր գաղտնիքս ձեզ յայտնելու, խնդրելով որ ինչ որ ձեզի յայտնեմ՝ ձեր քովը մնայ:

— Խօսեցէք եւ ապահով եղէք իմ գաղտնապահութեանս վրայ, ըսաւ երիտասարդին այս խօսքերէն հետաքրքրուած:

— Ահաւասիկ խնդիրը, պատասխանեց Շաւարշ կեղծ վարանումով մը, մէկ քանի տեղերէ առաջարկութիւններ ընդունեցայ այս օրերս...

— Ի՞նչ տեսակ առաջարկութիւններ դրամակա՞ն:

— Չէ... ամուսնական առաջարկութիւններ:

— Ամուսնակա՞ն, գոչեց վաճառականը զարմացած, բայց մենք այս տեսակ խնդրի մը վրայ չէինք խօսեր մինչեւ հիմա:

— Երկու խնդիրները իրարու հետ սերտ կապ ունին:

— Ի՞նչպէս:

— Այդ ամուսնական առաջարկութիւններուն հետ կապուած է նաեւ դրամական խնդիրը:

— Հիմա կ'ըմբռնեմ... պարզապէս ըսել կ'ուզէք թէ ձեզի մեծկակ դրամօժիտով ամուսնութիւն կ'առաջարկեն:

— Ճիշդ այդ հասկցնել կ'ուզէի:

— Շատ ուրախ եմ, պատասխանեց վաճառականը, ահա այդ կերպով դժուարութիւնը կը յաղթուի եւ դուք ուրիշին դրամագլխին պէտք չէք ունենար՝ անձնական գործերու ձեռնարկելու համար:

— Ճիշդ է, սակայն առով ամէն բան չի լմննար, Բարսեղ էֆէնտի, մարդս միայն դրամի ու հարստութեան համար չէ որ կ'ապրի:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Ըսել կ'ուզեմ որ եղած առաջարկութիւնները նիւթապէս որքան ալ նպաստաւոր ըլլան ինծի՝ զիս չեն կրնար գոհացնել, որովհետեւ ես չեմ ուզեր իմ ապագայ երջանկութիւնս ծախել, դրամի փոխարէն:

— Մարդս ամուսնանալով մի՞թէ իր ապագայ երջանկութիւնը ծախած կ'ըլլայ:

— Անշուշտ երբ սիրային ամուսնութիւն մը չի կնքեր:

— Հիմա խնդիրը այնպիսի ձեւ մը առաւ, պատասխանեց վաճառականը ծիծաղելով, որ այլեւս իմ իրաւասութեան սահմանէն դուրս է անոր մասին կարծիք յայտնելը:

— Բայց կարծեմ շատ լաւ ըմբռնեցիք ինչ որ ըսել ուզեցի:

— Այո, այո, պատասխանեց վաճառականը:

— Եւ ձեր սրտին խորէն ինծի իրաւունք կուտաք:

— Հարկաւ, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտի որ սկսած էր այլեւս ձանձրոյթ զգալ այս խօսակցութենէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(235 – Շար.)

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1957 Հոկտեմբեր 17ին, Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքեց բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեան: Ծնած էր Ալեքսանդրապոլ (ներկայիս Լենինական) 1875ին: Ծննդավայրին մէջ նախնական ուսումը ստանալէ ետք, մտաւ Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը: Գերմանիոյ մէջ հետեւեցաւ համալսարանական դասընթացքներու, իբրեւ ազատ ունկնդիր:

Հրատարակեց բանաստեղծութիւններ եւ արձակ էջեր: 1927ին Հայաստան հաստատուելով, գրողներու կողմէ արժանացաւ «վարպետ» կոչումին:

×

1859 Հոկտեմբեր 18ին, Գողթան գաւառի Վերին Ագուլիս մեծ գիւղին մէջ ծնաւ Քրիստափոր Միքայէլեան, որ հանդիսացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիր երրորդութեան գլխաւոր դէմքը:

Փոքր տարիքէն որբ մնաց: Փայլուն յաջողութեամբ աւարտեց ծննդավայրին նախակրթարանը եւ Թիֆլիզի Ուսուցչական ճեմարանը: Մօտ երկու տարի ալ հետեւեցաւ Մոսկուայի Գիւղատնտեսական Ակադեմիայի դասընթացքներուն: Քանի մը տարի ուսուցիչ եղաւ ծննդավայրին մէջ: Ապա նուիրուեցաւ յեղափոխական գործունէութեան:

Եւրոպա անցնելով՝ Ժընեւի մէջ վարեց Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթի խմբագրութիւնը: Կազմակերպեց Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը: Իր ջանքերով Փարիզի մէջ հրատարակուիլ սկըսաւ «Փրօ Արմենիա» (Հայաստանի համար) ֆրանսերէն թերթը, ֆրանսացի ծանօթ բանաստեղծ եւ հրապարակագիր Փիէր Կիյյարի խմբագրութեամբ եւ Անաթօլ Ֆրանսի, Քլեմանսոյի, Ժան Ժորէսի, Փրեսանսէի եւ Ժան Ժօռէսի մասնակցութեամբ, իբրեւ խմբագրական մարմնի անդամ:

Քրիստափոր Միքայէլեան 1905 Մարտ 20ին, Սոֆիայի մօտ, Վիտոշ լերան ստորոտը նահատակուեցաւ իր գործակից Վռամշապուհ Քէնտիրեանի հետ Ապտիւլ Համիտը մահափորձի ենթարկելու համար պատրաստուած ռումբի փորձի ընթացքին, 46 տարեկան հասակին:

×

1935 Հոկտեմբեր 21ին, Փարիզի հոգեբուժարաններէն մէկուն մէջ մեռաւ տոհմիկ երգի անմահ վարպետը՝ Կոմիտաս վարդապետ (աշխարհական անունով՝ Սողոմոն Սողոմոնեան): Ծնած էր Կուտինա (Քէօթահիա), 1869ին:

1936ին, վարդապետին աճիւնները փոխադրուեցան Հայաստան եւ բացառիկ շուքով թաղուեցան մայրաքաղաք Երեւանի «Կոմիտասի Այգի» հանրային պարտէզին մէջ:

1899 Հոկտեմբեր 24ին, (հին տոմար) Տարօն Տուրուբերանի առաջին հայդուկապետը՝ Աղբիւր Սերոբ (Սերոբ Վարդանեան) դաւաճանութեամբ թունաւորուելէ ետք սպաննուեցաւ իր քաջարի կընոջ՝ Սօսէի աչքերուն առջեւ: Նոյն կռիւին մէջ սպաննուեցան նաեւ Սերոբի երկու եղբայրները եւ զաւակը՝ 12 տարեկան Յակոբը: Իսկ Սօսէն վիրաւորուեցաւ:

Յետագային՝ Գէորգ Չաւուշ եւ Անդրանիկ լուծեցին Սերոբի վրէժը, ահաբեկելով դաւաճանը եւ գլխատելով Սերոբի դահիճը Պշարէ Խալիլը:

Սերոբ ծնած էր Ախլաթ գաւառի Սոխորդ գիւղը 1864ին:

×

1830 Հոկտեմբեր 27ին, Նոր Նախիջեւանի մէջ ծնաւ հայ ազատագրական շարժման նախակարապետներէն բանաստեղծ Միքայէլ Նալպանտեան, որ անմահացաւ «Ազատն Աստուած», «Մեր հայրենիք», «Մանկութեան օրեր» բանաստեղծութիւններով:

Միքայէլ Նալպանտեան ուսուցչական պաշտօն վարեց Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանին մէջ եւ աշխատակցեցաւ Ստեփանոս Նազարեանցի «Հիւսիսափայլ» թերթին՝ Կոմս Էմմանուէլ կեղծանունով:

Այցելեց Պոլիս, եւրոպական զանազան քաղաքներ եւ Հնդկաստան: Ցարական ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուեցաւ որպէս յեղափոխական եւ երեք տարի բանտարկուեցաւ:

1866ին, մեռաւ Թոքախտէ 37 տարեկան հասակին մէջ:

×

1909 Հոկտեմբեր 27ին մահափորձի ենթարկուեցաւ Կովկասի փոխարքայ Կալիցցինը՝ որ կը նկատուէր Կովկասահայութեան Ապտիւլ Համիտը: Իր օրով փակուեցան հայկական վարժարանները եւ փորձ եղաւ գրաւելու հայ եկեղեցական կալուածները: Ինք էր որ հրահրեց 1905–1906ի հայ–թաթարական կռիւները:

×

1913 Հոկտեմբեր 28ին, Պոլսոյ մէջ իր բնակարանէն դէպի «Ազատամարտ»ի խմբագրատունը երթալու պահուն՝ յանկարծամահ եղաւ Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն «աշխարհիկ սուրբը» Սիմոն Զաւարեան: Ծնած էր Լոռիի Իգահատ գիւղը 1866ին. երկրորդական ուսումը ստացած էր Թիֆլիս, ապա՝ աւարտած էր Մոսկուայի Գիւղատնտեսական Ակադեմիան:

1890ի վերջերը եղած էր Տրապիզոն, ուրկէ յետոյ հեռացուած էր: 1904ին այցելած էր Կիլիկիա եւ ապա Լիբանան եւ Եգիպտոս: Երեք տարի պաշտօնավարած էր Մուշի մէջ, իբրեւ ազգային վարժարաններու ընդհանուր տեսուչ: 1911ին հաստատուած էր Պոլիս եւ ուսուցչական պաշտօն ստանձնած Խասգիւղ Ազգային վարժարանին մէջ: Աշխատակցած էր «Դրօշակ»ին եւ «Ազատամարտ»ին:

Սիրուած եւ յարգուած էր անխտիր՝ բոլորէն: Իրեն եղաւ աննախընթաց յուղարկաւորութիւն Պոլսոյ եւ Թիֆլիսի մէջ, ուր փոխադրուեցաւ զմռսուած մարմինը Խոջեվանքի գերեզմանատան մէջ թաղուելու համար:

Պոլսոյ Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին մէջ, Զաւարեանի դագաղին առջեւ դամբանականներ խօսեցան Աւետիս Ահարոնեան, Գարեգին Խաժակ, Դանիէլ Վարուժան եւ Մշոյ Գեղամը: Շահ-Մուրատեան երգեց «Խաւարեալ դիշեր» ողբը եւ Կոմիտաս վարդապետ «Ի վերին Երուսաղէմ»ը:

×

1920 Հոկտեմբեր 30ին Կարսը գրաւուեցաւ Թուրքերու կողմէ: Հայկական ուժերը բոլշեւիկեան քարոզչութենէ թունաւորուած մերժեցին կռուիլ: Գնդապետ Մազմանեան, որպէս բողոք իր զինուորներու աններելի ընթացքին դէմ, անոնց աչքերուն առջեւ անձնասպան եղաւ իր ատրճանակով:

Ինկաւ՝ հերոսի մահով:

համար չուտափոյթ օգնութիւն պաշարուած քաղաքին:

Առանձին Ազգ. Միութեան բոլոր ճիգերը տեղական իշխանութեանց մօտ՝ օգնութեան ի խնդիր, կը մնան խոստումներու շրջագիծին մէջ, իսկ հայկական ջոկատները, որոնք կազմուած էին օգնութեան փութալու նպատակով, անմիջապէս կը զինաթափուին:

Հաճըն իր բախտին ձգուած էր: Վիրաւոր այլ արի արծիւի մը նման, որ չուզեր ընդունիլ իր պարտութիւնը, Հաճըն մինչեւ Հոկտեմբեր 15, 1920, բուռն դիմադրութիւն ցոյց տուաւ թշնամիին դէմ: Նոյնիսկ Օգոստոս 6ին յաջողեցաւ ճարտար ռազմավարութեամբ մը երկու կրակի տակ առնել Թուրք ուժերը եւ ըսպաննել 200 զինուոր եւ գրաւել կարեւոր քանակութեամբ ռազմամթերք: Սակայն ինը ամսուան պաշարումը սննդամթերքի եւ ռազմանիւթի նեղութիւն ստեղծած էր, կռուողները՝ նօսրացած, որով արծուեբոյնը չյաջողեցաւ դէմ դնել Հոկտեմբեր 15ի Թրքական մեծ գրոհին:

Այս ձեւով կը զգետնուէր Տաւրոսեան արծիւը:

Սակայն 38 տարի ետք Հաճըն կը վերածնէր այս անգամ Արարատեան դաշտին մէջ՝ Նոր Հաճըն անունով, որուն հրապարակին վրայ կը կանգնէր ութ հազար դիւցազներու նուիրուած յիշատակի կոթողը:

Մ. ԳՐԱՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԻՆՆԻԽԻ մէջ, Սեպտեմբեր 26ին, յիշատակուած է Սեւրի դաշնագրի յիսնամեակը, գաղութին հայ ակումբին մէջ, ի ներկայութեան մեծ թիւով երիտասարդներու: Բանախօսած է ընկ. Գր. Գոչարեան, որ պատմականը ըրած է Սեւրի դաշնագիրին նախորդող դէպքերուն՝ ներկայացնելով նոյնպէս դաշնագիրին բովանդակութիւնը: Խօսած է նաեւ ընկ. Գր. Պալըզճեան, որ յատկապէս շեշտած է անհրաժեշտութիւնը երիտասարդութեան քաղաքական դաստիարակութեան:

ՀՈՒՍԹԸՆԻ մէջ (Մ. Նահանգներ) կազմակերպուած Ամերիկայի եւ Քանատայի Բնագիտական եւ Լուսանկարչական Ընկերակցութեան ցուցահանդէսին, ընկ. Հէնրիկ Բուդաղեան համամերիկեան մըրցանակին արժանացած է: Նկարած էր մարմնի զանազան մասերու վրայ fողեաթերոլէ յառաջացած ուռեր, նաեւ յօդացաւին գործած աւերները մանրադիտակով մասերու վրայ:

ԹԵՀՐԱՆԻ «Քուշեշ-Դաւթեան» վարժարանի շրջափակին մէջ տեղի ունեցած է Արարատ սկաուտական Միութեան երդման արարողութիւնը: Արիներու եւ Արենոյշներու թիւն է 315: Այս առթիւ խօսած է ընկ. Ժիրայր Ղարիպեան:

ՊՈՒՏ՝Մ ԺՊԻՏ

Հայաստանի գիւղերէն մէկուն մէջ, պսակի արարողութեան համար քահանայ մը կը հրաւիրուի:

Քահանան շատ տղեղ կը գտնէ երիտասարդ փեսան: Ան կը խորհի մտովի.

— Ով գիտէ որքան գեղեցիկ ըլլալու է հարսը, ափսոս որ աստնկ տգեղ կողակից մը պիտի ունենայ:

Հարսին երեսը, ըստ սովորութեան, ծածկուած էր:

Արարողութեան աւարտին, երբ եկեղեցիի պաշտօնեան պահպանիչը պիտի ըսէր եւ գինիի աւանդական բաժակը պիտի մօտեցնէր հարսին շրթներուն, այս վերջինը երեսին քօղը կամաց մը կը վերցնէ:

Քահանան կը նկատէ նաեւ հարսին տգեղութիւնը:

— Զաւակներս, կ'ըսէ այն ատեն, սիրեցէք զիրեարս, եթէ դուք զիրար չսիրէք, վստահ եղէք որ ձեզ ոչ ոք պիտի սիրէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ամուսինը անոր նայեցաւ այնպիսի երեւոյթով մը որ կարծես սենեակին մէջ իրմէ եւ Փիէրէն զատ ուրիշի մը ներկայութիւնը տեսնելով կը զարմանար եւ սառն քաղաքավարութեամբ մը կնոջը հարցուց.

— Ի՞նչ բանէ կը վախնաս Լիզա: Ես անկարող եմ հասկնալ, ըսաւ:

— Ահա թէ ինչպէ՜ս բոլոր տղամարդիկ անձնասէր են. բոլորը, բոլորը եսապաշտ են: Իր հաճոյքին համար, Աստուած գիտէ ինչու, երեսի վրայ կը թողու զիս եւ գիւղի մենութեան մէջ կը բանտարկէ:

— Հայրս եւ քոյրս հոն են, մի մոռնար այդ, ըսաւ իշխան Անտրէյը հանդարտութեամբ:

— Միեւնոյն բանն է, բարեկամներէս հեռու... Եւ դեռ կ'ուզէ որ չվախնամ:

Անոր խօսակցութեան ձեւը արդէն կըռուարար շեշտաւորում մը առաւ, շրթները բարձրացան եւ դէմքին զազանական առնէտային արտայայտութիւն մը տուին:

Փիէրի քով իր յղութեան վրայ խօսիլ անվայել համարելով լռեց:

— Ցամենայն դէպս ես չհասկցայ, ի՞նչ բանէ կը վախնաս, հատիկ հատիկ արտասանեց իշխան Անտրէյ, հայեացքը կնոջ վրայէն չհեռացնելով:

Իշխանուհին կարմրեցաւ եւ յուսահատօրէն ձեռքերը թափահարեց:

— Ոչ, Անտրէյ, ի՞նչպէս, ի՞նչպէս փոխուեր ես:

— Բժիշկդ հրամայած է կանուխ պառկիլ, ըսաւ իշխան Անտրէյ, աղէկ կ'ըլլար եթէ ննջելու երթայիր:

Իշխանուհին բան մը չըսաւ եւ յանկարծ դողդղաց, ըրթունքը իր պեխիկներով դողդղացին. իշխան Անտրէյ, ոտքի ելլելով եւ ուսերը ցնցելով սենեակին մէջ երթեւեկել սկսաւ:

Փիէր ակնոցներու տակէն զարմացած եւ միամտօրէն մէկ մը իշխանին՝ մէկ մը իշխանուհիին կը նայէր. տեղէն շարժեցաւ կարծես, ոտքի ելլել կ'ուզէր, սակայն կ'երկմայէր:

— Ի՞նչ ընենք որ Պ. Փիէրը հոս է, ըսաւ յանկարծ փոքրիկ իշխանուհին եւ անոր սիրուն դէմքը լացկան արտայայտութիւն մը ստացաւ:

— Ես շատոնց կ'ուզէի հարցնել. Անտրէյ, ինչո՞ւ համար այդպէս վերաբերմունքդ փոխեցիր, ի՞նչ եմ ըրեր քեզ, դուն բանակ կ'երթաս, դուն ինծ չես խղճար, ի՞նչ պատճառով:

— Լիզա՛, ըսաւ իշխան Անտրէյ:

Սակայն այդ բառին մէջ կար թէ խնդրանք, թէ սպառնալիք եւ որ գլխաւորն է՝ հաւատք, որ հէնց ինքը կինը կը զղջայ բառերուն համար: Սակայն իշխանուհին շարունակեց.

— Ինծի հետ այնպէս կը վերաբերիս կարծես հիւանդ մը կամ երախայ մը ըլլամ. ես ամէն բան կը տեսնեմ. միթէ այդպէ՞ս էիր կէս տարի առաջ:

— Լիզա՛, կը խնդրէի ձեզմէ վերջ տալ, ըսաւ իշխան Անտրէյ աւելի ազդու կերպով:

Փիէր, որ այս խօսակցութեան ընթացքին աւելի եւ աւելի կ'ալեկոծուէր, ոտքի ելաւ, մօտեցաւ իշխանուհիին: Ըստ երեւոյթին, ան չէր կրնար արցունք տեսնել եւ ինքը եւս արտասուելու պատրաստ էր:

— Հանդստացէք իշխանուհի: Այդ լոկ կասկած է, որովհետեւ կը վստահեցնեմ ձեզ, ես ինքս զգացեր եմ... ի՞նչ պատճառով... որովհետեւ ոչ, ներեցէք, կողմնակի անձնաւորութեան ներկայութիւնը հոս աւելորդ է... ոչ, հանդստացէք.. .մնաք բարով...

Իշխան Անտրէյ բռնեց անոր թեւէն:

— Ոչ, կեցիր, Փիէր, իշխանուհին այնքան բարի է որ այս երեկոյ ձեզի հետ անցընելու հաճոյքէն պիտի չզրկէ ինծ:

— Ոչ, միայն իր մասին կը մտածէ, ըսաւ իշխանուհին այլեւս անկարող ըլլալով զայրոյթի արցունքները զսպել:

— Լիզա, ըսաւ խստութեամբ մը իշխան Անտրէյ բարձրացնելով ձայնը այն աստիճան, որ յայտնի կ'ըլլէր համբերութեան սպառիլը:

Յանկարծ իշխանուհիին սիրուն դէմքին զայրագին, առնէտային արտայայտութիւնը տեղի տուաւ երկիւղի կախարդիչ եւ կարեկցութիւն յարուցող արտայայտութեան. Թարթիչներու տակէն իր հրաշալի աչքերով նայեցաւ ամուսնին եւ դէմքին վրայ գծագրուեցաւ այն խոնարհ եւ երախտագէտ երեւոյթը որ պոչը աբաղութեամբ բայց մեղմութեամբ շարժող շուներուն յատուկ է:

— Ո՛հ, Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, արտասանեց իշխանուհին եւ մէկ ձեռքով ժողվելով զգեստին ծալքերը ամուսինին մօտեցաւ եւ համբուրեց անոր ճակատը:

— Գիշեր բարի, Լիզա, ըսաւ իշխան Անտրէյ, ոտքի ելաւ եւ քաղաքավարութեամբ օտար անձի մը պէս համբուրեց ձեռքը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իզմիրի եղեռնին 48րդ տարեդարձին առիթով կազմակերպուած Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր․ Միութեան 18 Հոկտ․ Կիրակի առաւօտ Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ մայր եկեղեցին։

Թիւ 1 Ռիւ Ժան Կուժոն սրահին մէջ կէսօրին թեթեւ ճաշ՝ Իզմիրի խմորեղէնով եւ անուշեղէնով միասին։

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆր․։

×

ԼԻՈՆ․— Պ․ Ժագ Ագըլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան եւ իրենց զաւակը՝ Արման, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Օհաննէսեան, Ագըլեան եւ Ուզունեան ընտանիքները եւ անոնց բոլոր պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց կնոջ, զաւկին, հարսին եւ ազգականին՝

ՇԱՔԷ–ԺԱԳԼԻՆ ԱԳԸԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Ուզունեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, Լիոնի Ս․ Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի Հոկտեմբեր 18ին։

Այս առթիւ պիտի պատարագէ ԴԱԻԻԹ Ծ․ ՎՐԴ․ ՍԱՀԱԿԵԱՆ։ Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ․ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ պիտի երգէ «Կոմիտաս» երգչախումբը։

×

Պ․ Տաճատ Թաթիկեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Հոկտ․ 18) առաւօտ, Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցին՝

ԹԱԹԻԿԵԱՆ եւ ՇԻՐԻՆԵԱՆ

ընտանիքներու, համայն ննջեցելոց յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Զեփիւռ Ջիչէքեան եւ զաւակը Օր․ Լիւսիէն Ջիչէքեան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԵՐԵՄԻԱ ՋԻՉԷՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ 50ական Ֆր․ կը նուիրեն Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերու օգափոխութեան կայաններուն։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ - ԱՍՈՒԼԻՍ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր․ Յանձնախումբին

Կիրակի, Հոկտ․ 18, ժամը 16,30ին
Օթէլ Սփլանտիտ

Զեկուցում, մտքերու փոխանակութիւն, գեղարուեստական բաժին

Հանգանակութիւն պիտի չկատարուի հաւաքոյթին ընթացքին։

ԾՆՈՂԱՑ ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Պուլ․ Օտոյի Ս․ Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Կապոյտ Խաչի վարչութեան Հոկտ․ 18ին եկեղեցւոյ մէջ կէսօրէ ետք ժամը 3ին։

Այս առթիւ կը բանախօսէ Հայր Գեղամ Վրդ․ Պաղտասարեան։

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 50-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր․ Միութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հաճնոյ անմահ ութ հազար դիւցազներու հոգւոյն, 18 Հոկտեմբեր Կիրակի առաւօտուն Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Յետ պատարագի հոգեճաշ եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Մէթրօ Քատէ։

Պիտի բանախօսէ Պ․ Ս․ ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն) եւ Պ․ Ս․ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (Մարսէյլէն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբ․ Ժիրայր Տէր–Վարդանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի․

Այրի Տիկին Տէր–Վարդանեան Եղիսաբէթ եւ զաւակը Յովհաննէս 50 Ֆր․, Տէր–Վարդանեան Վաղարշակ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տէր–Վարդանեան Գամէր եւ զաւակները 20ական, Մահիկեան Հանրի ընտանիք 20 Կ․ Խաչին 20 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան Մինաս դպրոցին 20։

Այս տխուր առթիւ մեր ցաւակցութիւնները ընկերուհի Եղիսաբէթ Տէր–Վարդանեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն։

Ողբ․ Մաննիկ Տօլպաշեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տիկին Շալճեան Հայկուհի, Տիկին Թէրզեան եւ Սարգիսեան 10ական։ Մկրտութեան առթիւ Ս․ Փիալեանի Տիկին Դրիկեան 10 Ֆրանք։

×

ՎԻԷՆ․— Այրի Տիկին Հեղինար Զոպոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Զոպոյեան եւ զաւակները 30 Ֆր․ կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, 30 Ֆր․ Անի կոմիտէին եւ 30 Ֆր․ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

La Guastalla
Corso Porta Victoria 16
MILANO

ՑԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Հոկտ․ 21էն Նոյեմբեր 8

KOTCH - PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ․ Յ․ Դ․ Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ։

Տեղի կ՚ունենայ Կիրակի 25 Հոկտ․ ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ․ ԿԱՊ․ ԽԱՉԻ ՇՐՋ․ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ․ ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքները տեղի կ՚ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 19էն սկսեալ։

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան։

Արձանագրութեան համար դիմել Երեքշաբթի ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

(Հեղինակ Գաբայեւ — 4 արար — հայացուց Մ․ Անտոնեան)

Խաղարկութեամբ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ Թատերախումբին եւ կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղերուն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Շաբաթ Հոկտ․ 24, ժամը 20,30ին Վալանսի Թէաթր – Մունիսիփալի մէջ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Կիրակի, Հոկտ․ 25 ժամը 15,30ին Վիէնի Թէաթր Մունիսիփալի մէջ։

Մուտք 5, 8 եւ 10 ֆրանք

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ
Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

ԲԱՑԱՌԻԿ ԽՆՋՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ․ Յ․ Դ․ Զաւարեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Տեղւոյն Նոր Սերունդին եւ Կապ Խաչին Սերի Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի «Մ․Պէշիկթաշլեան–Գ․Մ․ Ալէմշահ» սրահը 26, Ռիւ Թրուայոն, Սեւր Կիրակի Հոկտեմբեր 18, ժամը 17էն 22

Կը նախագահէ ընկ․ ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ․ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր

Երգ – Նուագ – արտասանութիւն

Պ․ ՊԵՏԻԿԵԱՆ կը մասնակցի իր նորակազմ նուագախումբերով — եւ երգ

Փոխադրութիւն մասնաւոր ինքնաշարժերով, որոնք կը հանդիպին Օփիթալ Փերսի, Ռիւ տը լա Տէֆանսի անկիւնի դեղարանին առջեւ եւ Մեռի տ'Իսի ժամը 17ին։

Կառքերու փարքինկը ապահովուած է

Ճաշագին 15 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի (26 Ռիւ Թրուայոն) Հինգշաբթիի դասընթացքներուն վարչութիւնը (դիւան՝ 508·80–46) կը հաղորդէ որ դասընթացքները վերսկսած են Հոկտ․ 15ին եւ սահմանուած են վեցուկէսէն 11 տարեկան տղոց։

Երախաներու փոխադրութիւնը ապահովուած է երկու օթոքառներով, որոնք առաւօտները կը հանդիպին որոշ վայրեր եւ երեկոյեան տղաքը կը վերադարձնեն, ցերեկուան ճաշը դպրոցը կը կատարուի։

ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՂԵԳԻԾ․— Փալեզօ – Մասի – Անթոնի – Լ՚Այ լէ Ռոզ – Պուռ–լա–Ռէն – Պանեէօ – Ֆոնթընէ օ Ռոզ – Քլամառ – Իսի լէ Մուլինօ – Սեւր։

ԵՐԿՐՈՐԴ ՈՒՂԵԳԻԾ․— Քոլոմպ – Պուա Քոլոմպ – Անիէռ – Փլաս Շամփերէ – Սեւր։

Յաւելեալ որեւէ տեղեկութեան համար դիմել քարտուղարութեան։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage et la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL,
Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

Avec la participation artistique de l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE «NAVASART»
Vous danserez avec DON DIEGO et son orchestre
et pour la première fois la Formation « LES EMPTY FOOD »

SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ԾԱՆՕԹ․— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878–02–99 Աղքատախնամի դրասենեակը

ԿԱՐԵՒՈՐ․— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին։

Ուսանողներու համար 6 ֆրանք — Մուտք 15 ֆրանք

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ – ՅԻՍՆԱՄԵԱՆԸ –

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 8ին

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փարթամեան վարդապետի հայերէն դասընթացքները տեղի կ՚ունենան Սուրբ Մեսրոպ սրահին մէջ (Պըլա հրապարակ թիւ 11) ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9–11,45, կէսօրէ ետք ժամը 3,30–5 եւ 8,30–10։

Նիւթեր՝ լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւ երաժշտութիւն։ Մանրամասնութեանց համար դիմել վարդապետին։ Հեռաձայն՝ 43–78–23, ժամը 9–12։

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphonner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 18 OCTOBRE 1970

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

Le Numéro 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.943

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.943

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ՀԱՃԸՆԻ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԻՆ

Բ.

Հայկական Հաճընը աչքի փուշն էր ոտխմարբու Թուրքին, ինչպէս Զէյթունը։ Տարագրութենէն վերապրող բեկորներ Զինադադարին վերադարձեր էին հայրենիք եւ նուիրուած շինարար աշխատանքի։ Հաստատօրէն համոզուած էին, որ հայկական էր դարձած Կիլիկիան վերջնապէս՝ դաշնակիցներու օրհնութեամբ։

Թուրքերը 1915ին կրակի տուեր էին Հաճընը. աւերակ էր դարձած քաղաքը։ Կանգուն մնացեր էին միայն Ս. Աստուածածնայ շրջափակի Սահակ – Մեսրոպեան նորաշէն դպրոցն ու Ս. Յակոբի քարաշէն եկեղեցին։

Շուրջ վեց հազար Հայեր հաստատուեցան քաղաքին շրջակայքը հրդեհէն ազատուած տուներու մէջ եւ լծուեցան յարքաչ աշխատանքի։ Շուտով աւերակներէն վերստին կեանք առաւ Հաճըն՝ ապրելով վերածնունդի խանդավառ ու երջանիկ օրեր։

1919ի Յունիսի սկիզբը Կիլիկիոյ գրաւեան ուժերու վերին հրամանատար անգլիացի Զօր. Մէչ, Ֆրանսացի գնդապետ Փիէփափ եւ Սիսի Ֆրանս. կառավարութեան ներկայացուցիչ Թայեարտա իրենց հետեւորդներով — քսան անգլ. եւ ֆրանսական սպաներ եւ շուրջ հարիւր զինուորականներ — կ՚այցելեն Հաճըն, որ գրաւուած չէր դաշնակից զինուորներէ։ Զօրավարը խանդավառ ճառով մը կը սրտապնդէ Հայերը չեշտելով. «Մենք գրաւած ենք այս հողամասը, որպէսզի վերջնապէս դադրեցնենք Թուրք կառավարութեան եւ բնակչութեան անպատասխանատու ջարդերը»։

Հաճըն կ՚այցելեն նաեւ ազգային գործիչներ, որոնք կը չռայլեն նման սրտապնդիչ հաւաստիքներ։

1919 Օգոստոս 6ին լուր կը հասնի Հաճըն, որ մօտակայ Ազիզիէ գիւղին մէջ Թրքական ուժեր կը համախմբուին։ Սեպտեմբեր 6ին Հաճըն կ՚այցելէ գնդապետ Նորման։

1920ի Փետրուարին Հաճընցիք կը տեղեկանան, որ տասը հազար Հայեր ջարդուած են Մարաշի մէջ։ Ժողովուրդը կը ցնցուի եւ տենդոտ աշխատանքի կը լծուի ինքնապաշտպանութեան համար։ Կը կազմուի Զինուորական Բարձրագոյն Մարմին մը, որուն ղեկավար կը նշանակուի Սարգիս Ճէպէճեան։ Նախագահն էր առաջնորդ Պետրոս Եպիսկ. Սարաճեան։

Օգնութեան համար դիմում կատարուեցաւ Սիսի կառավարիչ Թայեարտայի, որ միայն 300 զէնք տրամադրեց 3000 փամփուշտով, ինչ որ շատ անբաւարար էր։ Սակայն Ֆրանսացի զինուորականը յայտներ էր, որ վերէն հրաման ունի աւելին չտալու...։

Դիմում կատարուած է նաեւ Ատանա՝ կառավարիչ գնդապետ Պրէմոնին, որ պաշտպան իշխանութեան հեռագրած է, որպէսզի Հաճըն ղրկեն հազար զէնք հարիւր հազար փամփուշտով։ Առաքումը մինչեւ Սիս տեւած է չաբաթներ։ Թայեարտա զէնքերը պահած է ամիս մը եւ անոնց կէսը ճամբայ հանած Հաճընի պաշարումէն վերջ, ուժ֊ուն հայ հեծեալ զինուորներու հսկողութեամբ։ Թայեարտայի դաւանի դրդումով, Թուրք հրոսակներ կիրճի մը մէջ կը պաշարեն զինուորական կարաւանը եւ կը կողոպտեն ռազմամթերքը։ Հայ զինուորներու կէսը միայն կրնայ ազատիլ։

Յուսահատ՝ օգնութիւն ստանալէ, Սարաճեան սրբազանի գլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն մը կը մեկնի Ատանա՝ գնդապետ Պրէմոնէն խնդրելու համար, որ Ֆրանսացիք կարեւոր օգնութիւն փութացնեն Հաճըն։ Օրէ օր զօրացող մէլլի չէթէներ պաշարած էին քաղաքն ու շրջակայքը։ Առանց դուրսի զինուորական աջակցութեան, Հաճըն դատապարտուած էր բնաջնջուելու։

Ակնկալուած օգնութիւնը չի հասնիր։ Ֆրանսական օդանաւ մը Մարտ 16ին Հաճընի վրայ կը սաւառնի բարձրէն եւ պաշտօնական ու անհատական նամակներ պարունակող ծրար մը կը ձգէ։ Ու ա՛լ չի վերադառնար, հակառակ երկու օրն անգամ մը գալու եւ աշխարհի անցուդարձերէն տեղեկութիւններ բերելու խոստումին։

Այսպէս, դուրսի աշխարհէն բոլորովին կտրուած, Հաճընցիք ամբողջ ութ ամիս օրհասական կռիւներ կը մղեն — իրենց սահմանափակ միջոցներով — Թշնամիի մը դէմ, որ թիւով անհամեմատ գերակշիռ էր եւ սպառազինուած արդիական զէնքերով ու թնդանօթներով։ Կ՚արձանագրեն բազմաթիւ հերոսական արարքներ։ Մեծ կորուստներու կ՚ենթարկեն թշնամին։ Անյոյս կռիւ էր սակայն։

Թուրքերը 1920 Հոկտեմբեր 15ի արշալոյսին ամէն կողմէ թնդանօթի ռումբեր կը տեղացնեն քաղաքին վրայ՝ քարուքանդ ընելով տուներն ու ամրաշէն եկեղեցիները։ Ծարահատ խումբ մը զինեալ ուժեր պաշարման դիծը ճեղքելով կը յաջողին քաղաքէն դուրս ելլել։ Անզէն ժողովուրդին կէսէն աւելին նոյնպէս քաղաքը լքելով կ՚ապաստանի Զալղանի այգիները, ուր կը ջարդուին չէթէներու կողմէ։ Զինեալ հայ խումբեր քաղաքին մէջ եւ քաղաքէն դուրս կռիւը կը շարունակեն։ Ճամբայ կը բանան մինչեւ Թըլան՝ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ագարակը, անկէ՝ մինչեւ Ճիհան։

Շուրջ 400 Հաճընցիներ ազատելով կը հասնին Ատանա։

Ութամսեայ դիւցազնամարտին զոհ կ՚երթան աւելի քան հինգ հազար հոգի։

Ասոնք ալ զոհերն են Եւրոպայի նենգ դիւանագիտութեան։

Փա՛ռք հերոսական Հաճընի անմահ նահատակներուն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ, ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Մոնթրէալի մէջ առեւանգուած անգլիացի դիւանագէտին եւ քանատացի նախարարին հարցը ծանրակշիռ հանգամանք ստացաւ։ Ծանօթ է, որ Քեպէքի Ազատագրութեան Ճակատը, անցեալ շաբաթ առեւանգեց զանոնք յաջորդաբար եւ իբրեւ պայման անոնց ազատ արձակման՝ պահանջեց մէկ կողմէ կարեւոր գումար, վճարելի ձոյլ ոսկիով եւ, միւս կողմէ, ազատ արձակումը 22 քաղաքական բանտարկեալներու։ Այս առթիւ պայմանաժամ ալ ճշդեց։

Քեպէքի կառավարութիւնը նախ մերժեց ընթացք տալ պահանջին, ապա ընդունեցաւ, երբ Լափորթ, Աշխատանքի նախարարը, որ առեւանգուած էր, աղեխարշ նամակով կոչ ըրաւ տեղի տալու, որպէսզի «արիւնահեղութիւն» չըլլայ։ Այսպէս է, որ բանակցութիւններ սկսան կառավարութեան եւ Քեպէքի Ազատագրութեան Ճակատի ներկայացուցիչներուն միջեւ։

Կառավարութիւնը, ինչպէս կը ճշդուի, առաջարկած է ազատ արձակել միայն հինգ բանտարկեալ եւ խոստացած է չձերբակալել առեւանգիչները, որոնք նոյնիսկ ազատ կը մնային երկրէն դուրս ելլելու։ Այս առաջարկը անընդունելի գտնուեցաւ Ճակատին կողմէ, որ նոր պայմանաժամ մը ճշդեց, սպառնալով գործադրել իր վճիռը — սպաննել երկու դիւանագէտները՝ Քրոս եւ Լափորթ։

Իրաց այս կացութեան մէջ Դաշնակցային կառավարութիւնը, որ կը գտնուի Օթաուա, Քանատայի մայրաքաղաքը, որոշեց «պատերազմական վիճակ» հռչակել երկրին մէջ։ Այս որոշումը, ինչպէս յայտարարեց Քանատայի Արտաքին նախարարը՝ Էլիոթ Թրիւտօ, տրուած է Քեպէքի նահանգի Արտաքին Նախարարի խնդրանքին վրայ. այս վերջինը, արդարեւ, «ապստամբութեան» մթնոլորտի մը վախը զգացած է։ Առաջին անգամ է, որ խաղաղութեան մէջ Օթաուա պատերազմական վիճակ կը հռչակէ։ Այժմ իշխանութիւնները իրաւունք ունին տուները խուզարկելու, կասկածի վրայ իսկ ձերբակալելու, գրաքննութիւն հաստատելու եւայլն։ Պաշտօնական կառավարութեան կողքին անօրէն մարմին մըն ալ հաստատուած է, որ կ՚ուզէ կիրարկել հակօրինականութիւն, դիտել տուած է Թրիւտօ։

Վեց հազար զինուոր ուղարկուած է Մոնթրէալ, որպէսզի պաշտպանեն հանրային հաստատութիւնները ահաբեկչական տարրերու դէմ։ Քեպէքի Ազատագրութեան Ճակատի գործունէութեան շրջագիծին մէջ կը գտնուին նաեւ ահաբեկչական գործողութիւնները, ինչպէս կը հաստատեն ձեռք անցուած թուղթերը։

Շաբաթ օր արդէն ձերբակալուածներու թիւը կը հասնէր երեք հարիւրի. բոլորն ալ կը պատկանին Ճակատի կամ կօշիստ են, այսինքն ծայրայեղ ձախ։

Պատերազմական վիճակի հռչակումը եւ կատարուած ձերբակալութիւնները դժգոհութիւն ստեղծած են մտաւորական եւ ուսանողական շրջանակներու մօտ։ Համալսարանի մէջ երեք հազար ուսանողներ բացէ ի բաց ի նպաստ արտայայտուած են Ճակատին։

Ցամենայն դէպս Մոնթրէալ խաղաղ քաղաքի մը պատկերը կը պարզէ, եթէ նկատի չառնուի զինուորներու եւ ոստիկաններու բազմութիւնը հոս ու հոն։ Լրագրողներ կը հաղորդեն, թէ բնակչութիւնը հանդարտութեամբ ընդունած է պատերազմական վիճակի որոշումը։ Ուրբաթ երեկոյ վերստին ինքնաշարժի երկար շարքեր Մոնթրէալցիներ կը փոխադրէին շաբաթավերջի իրենց հանգստավայրերը։

Կառավարութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակեց Քեպէքի Ազատագրութեան Ճակատը։

Ճակատը կը պահանջէ Քեպէքի նահանգի անջատումը Քանատայի Դաշնակցութենէն եւ անոր անկախութիւնը, իբրեւ ֆրանսական առանձին շրջան։ Ճակատը կ՚առաջադրէ նաեւ ընկերվարական վարչաձեւ։ Ծայրայեղ ձախ է, կօշիստ, եւ ներշնչուած է Չէ Կեվարայի եւ Մաոյի միտքերէն։

Շաբաթ օր դեռ չէին գտնուած առեւանգուածներու թաքստոցը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷԼ ՍԱՏԱԹ պաշտօնապէս Արաբ Մ. Հանրապետութեան նախագահ հռչակուեցաւ։ Ստացած էր ձայներու 90,4 առ հարիւրը։

ՍԵԼԱՆԻԿԻ ոստիկանութիւնը երեք Ռումանացիներ կը փնտռէ որոնք քանի մը օր է անհետացած են։ Երեքն ալ արուեստագէտներ են որոնք խումբի մը մաս կը կազմէին։ Միւսները բոլորն ալ Պուքրէշ վերադարձած են։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Անտոնով 24 օդանաւին բոլոր ճամբորդները Խորհ. Միութիւն վերադարձան Աէրօֆլօթ օդանաւով մը, որ Տրապիզոն ղրկուած էր այդ նպատակով։ Առեւանգիչները միշտ Թրքական ոստիկանութեան ձեռքն են։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ տարածուած է քոլերայի համաճարակը։ Առաջին տեղեկութեանց համաձայն 14 մեռեալ կայ եւ 400 հոգի ալ վարակուած են։ Յունաստան որոշեց պատուաստի ենթարկել բոլոր անոնք որոնք Թուրքիայէն կուգան։

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏՎԱՐՏՈՎՍԿԻ, Նովի Միռի նախկին խմբագրապետը որ հրատարակած էր Սոլժէնիցինի «Իվան Դենիսովիչի մէկ օրը», յուսահատական վիճակի մէջ կը գտնուի, կրկնակ քանսէրներով, ուղեղի եւ թոքի։

ՕՏԷՈՆԻ շրջանը ձերբակալուած ապա ազատ արձակուած են Ժան-Լիւք Կոտար (սինէասթ եւ Մօրիաքի փեսան) եւ Տելֆին Սէյրիկ որոնք «Ժողովուրդին դատը» կը ծախէին։ Հոն էին նաեւ Ժան-Փօլ Սարթր եւ Սիմոն տը Պօվուար, որոնց կարեւորութիւն չէ տուած ոստիկանութիւնը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ներքին նախարարը՝ Մարսըլէն շատ ծանր յարձակում մը ըրաւ հեռատեսիլի, ձայնասփիւռի, մամուլի եւ սինեմային վրայ, զորս կ՚ամբաստանէ «սուտերով, յիմարաբանութիւններով եւ կոպտութիւններով»։

ՀԻՒՍԷՅՆ զինուորական նոր կառավարիչ մը նշանակեց։ Նախկինը՝ մառեշալ Մաճալի փոխարինուեցաւ այժմու վարչապետով։ Ամմանի մէջ կռիւ ծագեցաւ ոստիկանութեան եւ փէտայիներու միջեւ, երբ ոստիկանութիւնը փորձեց գրաւել էլ Ֆաթահի օրկանը։ Մէկ երկու հոգի սպաննուեցաւ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ նախագահը՝ Չաուչեսքու կը շարունակէ իր ամերիկեան շրջապտոյտը։ Նախագահին նպատակն է ամերիկեան դրամագլուխ ապահովել զարկ տալու համար երկրին ճարտարարուեստացման համար։

ԻՐԱՔԻ փոխ – Նախագահը՝ Հարտան Թաքրիթի, պաշտօնանկ եղաւ, երբ Եւրոպա կը գտնուէր։ Թաքրիթի այժմ Աթէնք կը գտնուի։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Նովոստի գործակալութիւնը, որ արտասահմանի եւ տեղական մամուլի նիւթեր կը հայթայթէ, գրութիւնով մը «միջակ գրագէտ» որակեց Սոլժէնիցինը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարական սպասարկութիւնները գործադուլ պիտի ընեն Հոկտեմբեր 26էն 31։ Արդէն տեղական շարժումներ կան եւ զգալի յապաղումներ կ՚ըլլան թերթերու թէ նամակներու յանձնումներուն մէջ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹԻԷՕ, որ կաթողիկէ է, հրաւիրեց Պապը որ Հարաւային Վիէթնամ այցելէ։

ՌԵՃԻՕ ՏԻ ՔԱԼԱՊՐԻ մէջ կացութիւնը միշտ լարուած է եւ առաջին անգամ ըլլալով բանակը միջամտեց։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Պատմագիրքերու հարուստ հաւաքածոյ մը կազմուեցաւ Սփիւռքի մէջ, վերջին երեսնամեակին: Վերապրող սերունդը, առաւելաբար հայրենակցական միութիւններու նախաձեռնութեամբ, հաւաքական ջանք ու ճիգ թափեց նիւթական զոհողութիւններով եւ մտաւորական օրինակելի աշխատանքով, մոռացութեան վիհէն դուրս բերելու բնաշխարհին «անցեալը», որ դեռ երէկ, տասնամեակներ առաջ, շօշափելի հողեթով ներկայութիւն մըն էր բոլորին համար:

Կենսահոգեբանական երեւոյթ մըն է այս, բնական հետեւութիւնը այն մտածումին, թէ Արեւմտեան Հայաստանի, Կիլիկիոյ եւ այլ վայրերու մեր չէին ոստանները վտանգուած են կորսուելու, անհետանալու ո՛չ միայն իբրեւ հող ու քար, իբրեւ աշխարհագրական վայր, այլեւ իբրեւ անցեալ, այլ խօսքով՝ պատմութիւն:

Մասնաւորաբար պատմութիւնը — այս տարազը ըմբռնել իր համապարփակ իմաստովը — հարկ էր յանձնել թուղթին, այլ իմաստով՝ ժամանակներուն, դայն փրկել ապրուած իրականութիւն մի՛շտ կենդանի դարձնելու առաջադրութեամբ:

Այս մտահոգութեան պէտք է վերագրել անկասկած, դաւառի քաղաքներու, գիւղերու եւ շատ անգամ նոյնիսկ պարզ աւաններու նուիրուած պատմագիրքերը, որոնք այսօր հարուստ եւ այլապէս շահեկան հաւաքածոյ մը կը կազմեն գրադարաններու մէջ, հասնելով շուրջ քսանեւհինգ ծաւալուն հրատարակութիւններու:

Անհրաժեշտ է ճշդել, թէ շատեր այդ պամագիրքերէն սահմանուած են մնայուն գործեր ըլլալու, շնորհիւ իրենց ընդգրկած տարածուն նիւթին, այլ մանաւանդ, հարուստ աղբիւրներուն եւ պատմագիտական մօտեցումին: Ուրիշներ, բնականաբար, պիտի մնան իբրեւ օրինակելի ճիգ, մի՛շտ ներկայացնելով շահեկան տուացք եւ աղբիւր ապագայ պատմագէտներուն:

Ցամենայն դէպս, շնորհիւ պատմագիրքերուն է, որ հնարաւոր պիտի դառնայ ունենալ ամբողջական եւ խոր պատկերացումը տեղագրական, ազգագրական եւ պատմական եռեակ մարզերով, երէկուան Արեւմտահայաստանի, Կիլիկիոյ եւ այլ գաղութներուն:

Բոլորն ալ, արդարեւ, տուացք են, նիւթերու հարուստ և միանգամայն շահեկան աղբիւր վաղուան ամբողջական Պատմագիրքին համար:

Այս իմաստով օգտակար աշխատութիւն մըն է Ալիս Օտեան Գասպարեանի աշխատասիրած Պատմագիրք Անկիւրիոյ եւ Ստանոզի Հայոց հաստափոր հատորը, բաղկացած աւելի քան 280 մեծադիր էջերէ եւ նկարներու հարուստ հաւաքածոյէ: Աւելցնենք անմիջապէս, որ հատորին կցուած է Պատմագիրք Ստանոզի Հայոց բաժինը, աւելի քան 370 էջերով եւ նոյնպէս նկարներու ճոխ ցուցադրութեամբ: Ստանոզի պատմութիւնը, որ լոյս տեսած է նաեւ առանձին հատորով, խմբագրած է Կարապետ Թէրզեան: Հատորը կը պարունակէ նոյնպէս յուշեր, յատկապէս Եղեռնի շրջանի մասին, ինչպէս նաեւ անգլերէն եւ ֆրանսերէն բաւական երկար գլուխներ, որոնք նպատակ ունին նորահաս սերունդին եւ օտարներուն ծանօթացնելու շրջանի երբեմնի հայ կեանքը իբրեւ պատմութիւն եւ հոգեկան ու նիւթական հարստութիւն:

Մեծ Եղեռնը գրեթէ ամբողջովին անհետեց զոյգ քաղաքներու եւ անոնց շրջակայքի Հայութիւնը: Արդարեւ, վերապրողներու թիւը ցանցառ եղաւ, ինչ որ մեծապէս կը դժուարացնէ անցեալին հայոց պատմագիտական բովանդակութեամբ գրական յուշարձան մը կանգնեցնելու խմբագիրներու ճիգը: Մնաց որ, ինչպէս կը հաստատէ Ալիս Օտեան Գասպարեան, կը պակսին վաւերագիրներ եւ հաւաստի աղբիւրներ Անկիւրիոյ եւ Ստանոզի Հայոց անցեալի մասին:

Այնուամենայնիւ այս հատորին մէջ օգտագործուած են հնագէտներու եւ պատմագէտներու կողմէ ցարդ ընդունուած աղբիւրները: Մասնաւորապէս պատմագիրքին առաջին մասը ցայտուն կը դարձնէ ուսումնասիրութեան, հետազօտութեան եւ դասաւորումի ճիգը, ինչ որ նպաստ մըն է գիրքին շահեկանութեան համար:

Շրջանի պատմութեան հետքերը կ'երկարին մինչեւ Հիթիթներու, Փռիւգացիներու եւ Գաղատացւոց ժամանակաշրջանները, որոնք շարունակական օղակներով կը մերձենան ու կը կապուին Անկիւրիոյ եւ Ստանոզի Հայոց ժամանակակից կեանքին:

Մասնաւոր շահեկանութիւն կը ներկայացնէ Ստանոզի բարբառին վերլուծութեան նուիրուած էջերը, իրենց բարբառային բառացուցակով, քերականական կառոյցով, խոնարհումներով: Ճոխ են շրջանի Հայոց բարքերը, աւանդութիւնները, նահապետական կենցաղը պատկերացնող էջերը, որոնք ցայտուն կը դարձնեն զոյգ քաղաքներու հայկական նկարագիրը, անշուշտ, իրենց շրջագիծին մէջ: Տեղագրական էջեր կ'ամբողջացնեն մեր պատկերացումը Անկիւրիոյ եւ Ստանոզի մասին:

Հատորը կը տառապի պատմագիտական տարրական օրէնքներու յարգումի պակասէն: Ասիկա կը մատնէ դասաւորումի սխալ մօտեցում մը, քանի որ պատմական տեղեկութիւններուն, ծանօթութիւններուն կը կցուին, իբրեւ նիւթի շարահիւսութեան ամբողջութիւն, Ալիս Օտեան Գասպարեանի ընտանեկան յուշերը: Անջատումը՝ անհրաժեշտ էր: Աշխատասիրողին կրօնական հակումն եւս չափազանց ակնյայտնի է հատորին առաջին մասին մէջ:

Զոյգ հատորներուն խմբագիրները՝ Ալիս Օտեան Գասպարեան եւ Կարապետ Թէրզեան քրտնաջան աշխատանք կատարած են հատորի մը մէջ պարփակելով իրենց ծննդավայրերու պատմութիւնը՝ ի յուշ գալոց սերունդներու:

Դժուար այլ գնահատելի գործ մը միաժամանակ:

×

Մեծ Եղեռնի Ցիսնամեակը անթեղուած վէրքը հրահրող ու բորբոքող առիթ հանդիսացաւ աղէբեկ սերունդի մարդոց համար, որոնք, հոգեբանօրէն ըմբռնելի տրամադրութեամբ, վերստին անդրադարձան իրենց աղեխարշ կեանքի դրուագներուն: Շատեր, վերյիշումի ճամբով, նկարագրեցին իրենց երբեմնի ծննդավայրը՝ քաղաք, գիւղ կամ աւան, անոր մէջ գտնելով, կարծես, խնդութիւն եւ ցաւ առթող ապրումներ: Տեսակ մը ոստում էր դէպի ետ, դէպի հայրենի օճախն ու անվերադարձ օրերը՝ յիշելու եւ վերապրելու համար մանկութեան եւ պատանեկութեան դառն ու հեշտագին պահերը:

Վերյիշումներու շրջագիծին մէջ կը մտնէ «Մօրենիկ եւ իր սեւ տարին» խորագրուած գիրքը, որ 175 էջերով լոյս տեսաւ Անթիլիասի տպարանէն, իբրեւ Ապրիլեան Եղեռնի Մատենաշարի 14րդ հատոր:

Հեղինակը՝ Լեւոն Կճիկեան (Առաքելեան) շատ պարզ լեզուով եւ ոճով կը բնութագրէ իր գիւղը, ապա, իր կեանքին պատկերացումով, կ'ուրուագծէ «պատմութիւնը» Ապրիլեան Սերունդի:

Ծոփաց աշխարհի չքնաղ անկիւններէն էր Մօրենիկ, Խարբերդի ոսկերոյն դաշտին մէջ, մերձ Հիւսէյնիկի եւ Քէսրիկի. գիւղը իր 150–200 զուտ հայարնակ տուներով հայաբոյր նկարագիր կը ստեղծէր անտարակոյս:

Այդ հայադրոշմ նկարագրին ազդեցութիւնը ակներեւ է հեղինակին մտքին եւ հոգիին մէջ եւ, ապահովաբար, այդ է պատճառը, որ սիրով եւ կարօտով կը նկարագրէ, կրկնե՛նք շատ պարզ լեզուով, իր գիւղին առօրեան, բնութիւնը, չէներն ու աղբիւրները: Բայց գիրքին առանցքը կը կազմէ հեղինակին կեանքի պատմութիւնը, որ եղեռնին, տեղահանութեան եւ աքսորին հայոց իր մանրամասնութիւններով, աղեխարշ խորք մը կը ստանայ:

Լեւոն Կճիկեան «սրտի պարտք» մըն է, որ կատարած է թուղթին յանձնելով իր գիւղին եւ անոր զաւակներէն մէկուն անցեալի կեանքը:

Ապրիլեան Եղեռնի մատենաշարին գլխաւոր առաջադրութիւններէն մէկն ալ ա՛յդ կը թուի ըլլալ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ի՞ՆՉ Է ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ըստ իմաստասէրներուն, գիտութիւնը իրերու «ինչպէս»ն ու «ինչու»ն, այսինքն պատճառները կը հետազօտէ եւ մարդէակին բնական եղող հետաքրքրութենէն, «հասկնալու» անհրաժեշտութենէն կը բխի:

Ամէն գիտութիւն ծանօթութիւն է, բայց ամէն ծանօթութիւն գիտութիւն չէ: Ծանօթութիւնը կը կանխէ միշտ գիտութիւնը: Անասունը, վայրենի մարդը, մանուկը ծանօթութիւններ ունին, բայց մշակուած մարդն է, որ գիտութիւն ունի: Վայրենին գիտէ օրինակի համար, թէ ջուրը կը մաքրէ կամ ծարաւը կ'անցընէ, բայց գիտունն է միայն որ կրնայ ըսել, թէ ի՞նչ են ջուրին յատկանիշները, անոր քիմիական բաղադրութիւնը եւ գիտական յատկութիւնները:

Հասարակ ծանօթութեան եւ գիտութեան միջեւ եղած գլխաւոր տարբերութիւնը այն է, որ գիտութիւնը ընդհանուր եւ հաւաքական է, մինչ հասարակ ծանօթութիւնը մասնաւոր է եւ անհատական: Հին դարերուն մէջ իսկ ճշդուած է գիտութեան այս ընդհանրական հանգամանքը: Պղատոն Սոկրատի կը վերագրէ հետեւեալ խօսքը. «Ինչ որ ընդհանուր չէ, գիտութիւն չէ», եւ Արիստոտ ալ կ'ընդունի այս սկզբունքը:

Այսպէս, ուսողութիւնը կ'ուսումնասիրէ ընդհանուրը, այսինքն կը քննէ բոլոր քանակութիւնները, բոլոր թիւերը, բոլոր ձեւերը: Ընդհանուր է նաեւ ինչ որ կ'ուսումնասիրէ բնագիտութիւնը կամ բնալուծութիւնը, հոգեբանութիւնը, ընկերաբանութիւնը եւայլն:

Բնութեան կիրարկուող փորձառական գիտութիւնները կը ջանան մնայուն յարաբերութիւններ հաստատել երեւոյթներուն միջեւ: Օրինակի համար, ամէն անգամ որ ջերմութիւնը ազդէ մետաղի մը վրայ, անոր ծաւալը կը մեծցնէ, բնագիտութիւնը, այս պարագան փորձառապէս հաստատելով, կ'ընդունի թէ անփոփոխ յարաբերութիւն մը կայ ջերմութեան երեւոյթին եւ մետաղի ծաւալման երեւոյթին միջեւ:

Բազմաթիւ բնական օրէնքներ կ'արտայայտեն մնայուն յարաբերութիւն մը նախորդ երեւոյթի մը եւ յաջորդ երեւոյթի մը միջեւ: Ամէն անգամ որ առաջինը տեսնուի, երկրորդն ալ պէտք է ի յայտ գայ: Առաջինը կը կոչուի պատճառ, երկրորդը արդիւնք: Վերի օրինակին մէջ ջերմութեան երեւոյթը պատճառն է մետաղի ծաւալման երեւոյթին:

Փորձառական գիտութիւնը կը հետազօտէ բնական օրէնքները, մասնաւորաբար այն օրէնքները, որոնք պատճառները երեւան կը հանեն: Ատոր համար է, որ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ես անշուշտ ամուսնանալու դիտաւորութիւն ունիմ, շարունակեց երիտասարդը, եւ անշուշտ միտքս դրամօժիտով աղջիկ մը առնել է, բայց կ'ուզեմ որ այդ ամուսնութիւնը միմիայն դրամի վրայ հիմնուած չըլլայ, այլ միեւնոյն ատեն փոխադարձ սիրոյ ու համակրութեան վրայ:

— Բնական է որ այն ատեն աւելի աղէկ կ'ըլլայ:

— Դժբախտաբար մինչեւ հիմա եղած առաջարկութիւնները այդ երկու պայմանները չէին միացներ իրենց վրայ:

— Սպասեցէք, թերեւս լաւագոյն առիթ մը կը ներկայանայ:

Շաւարշ իր բոլոր ըսելիքները աւարտած էր: Իր նպատակն էր հասկցնել վաճառականին թէ ինք ամուսնութեան թեկնածու լաւ պատառ մըն էր, որ պէտք չէ ձեռքէ փախցնել, քանի որ ուրիշներ ետեւէն ինկած էին, թէ դրամ շահելու մեծամեծ ծրագիրներ ունէր եւ թէ իրեն դրամօժիտ տուողը պիտի չխաբուէր:

Պահ մը լռելէ ետքը, երիտասարդը խօսակցութեան նիւթը փոխեց եւ սկսաւ քաղաքականութեան վրայ ճառել: Վաճառականը շատ գոհ մնաց խօսքին այս փոփոխութենէն ու զուարթութեամբ պատասխանեց:

Ցերեկուան Զարուհի եւ եղբայրը եկան ու սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրին իրենց հիւրին, թէեւ Արամի ընդունելութիւնը զուտ քաղաքավարական էր:

Զարուհի այդ օրը շատ ուրախ տրամադրութեան ներքեւ էր եւ սովորականէն աւելի ժպտուն դէմքով մը տեսակցեցաւ Շաւարշի հետ:

Երիտասարդը մինչեւ իրիկուն մնալէ ետքը, շատ յուսալից տպաւորութեամբ մեկնեցաւ կղզիէն ու վերադարձաւ Բերա՝ Սուրէնին հետ:

Շոգենաւին մէջ անոր պատմեց ինկին Զարուհիի իրեն հանդէպ ցոյց տուած տաք վերաբերումը:

— Երկաթը տաք-տաք ծեծելու է, խորհուրդ տուաւ իրեն բարեկամը:

— Ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ, հարցուց Շաւարշ:

— Անմիջապէս իբրեւ թեկնածու ներկայացիր:

— Կարելի բան չէ... Զարուհի տակաւին սուգի մէջ է:

— Այդ կարեւորութիւն չունի, պատասխանեց Սուրէն:

— Պատշաճութեան հակառակ չեմ ուզեր վարուիլ, ասկէ զատ ինքզինքս ծանրօրէն պէտք է որ ծախեմ:

— Բայց կրնայ ըլլալ որ քեզմէ առաջ ուրիշներ մէջտեղ ելլեն:

— Առ այժմ ոեւէ հակառակորդ չեմ տեսներ, պատասխանեց Շաւարշ:

— Ինչ որ ըլլայ խնդիրը մի ձգձգեր:

Երկու ընկերները ամուսնական խորհուրդին վրայ խօսակցելով մինչեւ Բերա եկան: Շաւարշ այլեւս բան մը չէր պահեր իր բարեկամէն եւ ամէն ինչ կը պատմէր իրեն, իր յոյսերը, ակնկալութիւնները եւ գործին յաջողութեան մասին մտածածները:

Սուրէն կրկին եւ կրկին պնդեց թէ հարկ էր շուտով գործել:

— Նոյնիսկ նիւթական վիճակդ քեզ կը ստիպէ արագ գործելու, ըսաւ, որովհետեւ ալ կարծեմ հօրդ վրայ յոյս չես կրնար դնել, եւ ասկէ զատ չեմ տեսներ որ ուրիշ մէկը քեզի օգնութիւն ընէ: Իսկ գալով վարկով ապրելու դրութեան, ատիկա շատ դժուար է յաջողցնել Պոլսոյ մէջ:

Սուրէնի այս նկատումները շատ արդարացի թուեցան Շաւարշի:

— Այո, վճռեց, պէտք է անմիջապէս ուղղակի նպատակին դիմել առանց ժամանակ կորսնցնելու:

— Եւ եթէ օժանդակի պէտք ունենաս մի մոռնար որ ես հոս եմ:

— Անշուշտ, անշուշտ, խնդիրը այն է թէ ինչպէս պիտի դիմենք մեր նպատակին:

— Շատ շնորհակալ եմ:

— Այս տեսակ գործերուն մէջ յաջողութեան գաղտնիքը յանդգնութիւնն է, ըսաւ Սուրէն վճռաբար:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, հարցուց Շաւարշ:

— Ես եթէ քու տեղդ ըլլամ շիտակ կ'երթամ նաղ՝ աղջկան մայրը կը տեսնեմ եւ մտադրութիւնս կը յայտնեմ:

— Բայց պէտք է նկատել որ Զարուհի կոյս աղջիկ մը չէ, այլ որբեւայրի մը եւ այս տեսակ ամուսնութեան մը համար գլխաւոր ձայնը իրն է:

— Անշուշտ, բայց վերջապէս պէտք է հասկնալ նաեւ մօրը տրամադրութիւնը, եթէ անոր տրամադրութիւնը նպաստաւոր է, այն ատեն կը դիմես նաեւ Զարուհիին:

— Լաւագոյն չէ՞ իրմով սկսիլ:

— Ոչ, նախ մօրը խօսք բաց, վճռեց Սուրէն:

Շաւարշ որոշեց հետեւիլ իր բարեկամին խորհուրդին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(236 – Շար.)

փորձառականութեան առաջին ջատագովը եղող գիտունը, Պէյքըն, կ'ըսէ. «Ճշմարտօրէն գիտնալը պատճառները գիտնալ է»:

Բնութեան օրէնքները գտնելով գիտութիւնը կրկնակ պաշտօն կը կատարէ:

Նախ տեսական պաշտօն մը: Իրերը կը բացատրէ, կը հասկցնէ եւ մարդկային միտքը կ'ազատագրէ անակնկալէն եւ անհասկնալիէն:

Երկրորդը գործնական պաշտօն մը, որ կարիքներուն գոհացման տեսակէտով թանկագին գործիք մը կը դառնէ գիտութիւնը: Գիտութեան գտած օրէնքները մէկ մէկ լծակներ են, որոնք կը տրուին մարդոց ձեռքը: Անոնք սկըզբունքներն են նաեւ գործնական արուեստներուն, այսինքն մեքենագիտութեան, բժշկութեան, վիրաբուժութեան եւայլն:

Պատմութիւնը կը հաստատէ, թէ գիտութիւնները ծնած կամ զարգացած են գործնական նկատումներով: Երկրաչափութիւնը ծնած է Եգիպտոսի մէջ, Նեղոսի ողողումներուն պատճառով: Մեծ գետը յորդելով անհատական կալուածներուն սահմանները կը ծածկէր. հարկ եղաւ հողերու կալուածատէր մը հաստատել եւ այսպէս ուրուագծել գիծեր, որոնք պարզ երկրաչափական ձեւեր կը կազմէին: Թուաբանութիւնը եւ աստղաբաշխութիւնը երեւան եկած են Փիւնիկեցիներու մօտ, որոնք վաճառականներ եւ նաւորդներ էին. պէտք է համրել գիտնային, որպէսզի փոխանակէին իրենց արտադրած նիւթերը, եւ աստղերը ճանչնային՝ գիշերուան մէջ իրենց նաւերը կարենալ վարելու համար:

Նոյնիսկ արդի ժամանակներուն, Փասթէօրի մը գիւտերը ծագում առած չէ՞ն արդեօք գործնական մտահոգութիւններէ, ինչպէս իր պայքարը շերամի հիւանդութեանց դէմ, հաւերու քոլերային, ածխուկին եւ կատաղութեան դէմ:

Հին Յոյներու մօտ, սկիզբները գիտութիւնը մէկ էր եւ կը կոչուէր փիլիսոփայութիւն: Այս բառով կ'ուզէին բոլոր այն տեսական եւ գործնական ծանօթութիւնները, զորս մարդկութիւնը ձեռք ձըգած էր արդէն. գիտական ծանօթութիւններ՝ բնութեան եւ մարդու մասին, բնազանցական յղացումներ՝ արտաքին երեւոյթներ ծածկող խորունկ իրականութեանց մասին, եւ գեղագիտական ու բարոյական ծանօթութիւններ, որոնք կ'ուղղէին մարդոց գործունէութիւնը դէպի գեղեցիկը եւ դէպի բարին: Այս բարդ եւ կատարեալ իմաստով է, որ Պիւթագորաս մը, օրինակի համար, կամ իր աշակերտներէն մէկը ինքզինքը փիլիսոփայ կը կոչէր, եւ Պղատոն մը կամ Արիստոտ մը իրենց միտքին մէջ ունէին իրենց ժամանակուան գիտութիւնը, որովհետեւ փիլիսոփայութեան հետ կ'ըլլային նաեւ ուսողութիւն, որ իրենց օրերուն իսկ անջատ գիտութիւն մը կը նկատուէր:

Բայց որքան աւելցան ծանօթութիւնները, այնքան դժուար եղաւ անոնց ամբողջ իւրացումը մէկու մը կողմէ, եւ գիտունները սկսան մասնագէտ դառնալ՝ սահմանափակելով իրենց հետազօտութիւնները միակ նիւթի մը: Աշխատանքի բաժանում եղաւ մտաւորական տեսակէտով, ինչպէս եղած էր տնտեսական տեսակէտով: Եւ ասիկա առաւելութիւն մըն էր, որովհետեւ շնորհիւ ունակութեան օրէնքներուն, մարդը աւելի շուտ եւ լաւագոյն կերպով կը կատարէր իր աշխատանքը, եւ գիտութիւնը՝ յառաջ կը տանէր նոր կէտերու մէջ:

Մասնաւոր գիտութիւնները քիչ քիչ անջատուեցան փիլիսոփայութենէն, որ տիեզերական գիտութիւնն էր: Հին Յոյներու օրերէն իսկ անջատուեցան ուսողութիւնը Եւկլիտէսի հետ եւ մեքենագիտութիւնը Արքիմիտէսի հետ, ԺԶ. դարուն աստղաբաշխութիւնը, Կոպեռնիկի հետ, ԺԷ. դարուն բնագիտութիւնը Կալիլէի հետ, ԺԸ. դարուն բնալուծութիւնը Լավուազիէի հետ, ԺԹ. դարուն ըսկիզբները կենսաբանութիւնը Քլօտ Պեռնարի հետ, ԺԹ. դարու կիսուն ընկերաբանութիւնը Օկիւսթ Քոնթի հետ:

Գալով գիտութեանց դասաւորման, ԺԹ. դարուն է, որ երեւան եկան տեսական արժէք ներկայացնող բաժանումները, որոնց ամէնէն ծանօթներն են Ամփէրի, Օկիւսթ Քոնթի եւ Հերպըրթ Սփենսըրի դասաւորումները:

Ամփեր 1834ին հրատարակած իր մէկ կարեւոր երկասիրութեան մէջ, երկու մեծ դասի կը բաժնէ գիտութիւնները՝ տիեզերաբանական գիտութիւններ եւ հոգեբանական գիտութիւններ, եւ առաջիններէն 64 եւ երկրորդներէն ալ նոյնպէս 64 գիտութիւն կը հաշուէ, այսինքն, ընդամէնը 128 գիտութիւններ որոնք, ըստ իրեն, կ'ընդգրկեն բոլոր մարդկային ծանօթութիւնները:

Օկիւսթ Քոնթի դասաւորումը, թէեւ Ամփերէն առաջ հրատարակուած է, անկէ գերադաս նկատուած է գիտուններէն: Իր դրական իմաստասիրութիւնը վեց դասի կը բաժնէ հիմնական գիտութիւնները. ուսողութիւն, աստղաբաշխութիւն, բնագիտութիւն, բնալուծութիւն, կենսաբանութիւն եւ ընկերաբանութիւն:

Սփենսըրի դասաւորումը հիմնուած է գիտութեանց առարկային վերացեալ կամ թանձրացեալ հանգամանքին վրայ: Այս տեսակէտով ան գիտութիւնները կը բաժնէ երեք դասի.

1) Վերացեալ գիտութիւններ (տրամաբանութիւն եւ ուսողութիւն).

2) Վերացեալ – թանձրացեալ գիտութիւններ (մեքենագիտութիւն, բնագիտութիւն, բնալուծութիւն).

3) Թանձրացեալ գիտութիւններ (աստղաբաշխութիւն, երկրաբանութիւն, բուսաբանութիւն, հոգեբանութիւն, ընկերաբանութիւն):

Հ. Ա.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳՐԱԳԷՏ ՄԸ ՄԵՌԱՒ՝

ԺԱՆ ԺԻՈՆՕ

—o—

Ժիոնօ վրդովում չունէր մահուան դէմ, զոր բնական ու բաղձալի կը նկատէր: Պահ մը երեւակայեցէք թէ ի՞նչ կ'ըլլար եթէ այդ «լուծումը» գոյութիւն չունենար, կ'ըսէր լրագրողի մը, որ հարցազրոյցի նստած էր իրեն հետ:

Կիրակի ցերեկ ֆրանսական հեռատեսիլը կրկին ներկայացուց այս տեսակցութիւնը, որ հինգ տարի առաջ, տեղի ունեցած էր գրագէտին տան մէջ, Մանոսք: Եթէ հարցումները մասնաւոր իմացականութեան մը արդիւնք չէին (Սաշա Կիթրի, որ մեծ մտածող մը չէր, իբաւացի կերպով կ'ըսէր ի պատասխան անոնց որոնք սովորաբար կ'ըսեն «ձեզ կը գտնեմ ձեր պատասխաններէն», «կը խորհի՞ք թէ ես ձեզ չեմ գտներ ձեր հարցումներէն), Ժիոնոյի տեսակէտներն ու կարծիքները, անգամ մը եւս կը փաստէին անոր առողջ մտածելակերպը ու իմաստուն վերլուծումը մարդկային հարցերուն:

Պարզ ու խոր հեղինակ մը, որ ջանացած է չտեսնել վատն ու չարը, մերժել տգեղութիւնը: Եթէ մէկ գիրք ունենայի ընտրելիք կղզի մը տանելու համար, կ'ըսէ ան, Տոն Քիշոթը կ'առնէի: Այդ հատորը կը բաւէ իրեն: Հոն ամէն բան ըսուած է:

Կը ձաղկէ անջրպետային ճամբորդութիւնները, որոնց չի հիանար եւ զորս աւելորդ կը նկատէ: Նախընտրելի է Ժիւլ Վեռնի երեւակայութեամբ գոհանալ:

Հողի մարդ է եւ կը մնայ մօտ՝ հողին: Խաղաղասէր է ու կը մերժէ պատերազմները, գրագէտ է ու կը սիրէ անկեղծութիւնը:

Ժամանակակից մեծագոյն Ֆրանսացի գրագէտներէն մէկն է որ կ'անհետանայ, պարզօրէն, քունին մէջ գտնելով մահը, որուն կը սպասէր առանց անձկութեան:

×

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ԳՐԱԳԷՏԻ ՄԸ՝

Ա. ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆ

—o—

Ժամանակակից ռուս մեծագոյն գրողը, կ'ըսէ Փիէր Տէքս Լէքր Ֆրանսէզի մէջ, Սոլժէնիցինի համար:

Իր անունը յանկարծ համաշխարհային կը դառնայ երբ խորհրդային Նովի Միր պարբերականին խմբագիրը Ալեքսանդր Տվարդովսկի, Խրուշչեւի հովանաւորութեամբ, կը հրատարակէ (1962) Իվան Դենիսովիչի մէկ օրը, ի յայտ բերելով մեծ արձակագիր մը: 1963ին Մատրոնիայի տունը, որուն կը յաջորդէ Կրեչետովկայի կայարանին մէկ պարագան կ'ամբողջեն իր համբաւը: Իր գլխաւոր վէպերն են սակայն՝ Լը Փավիյոն տէ Սանսեռէօ (1968) եւ Լը Փրըմիէ Սերքլը:

Ամէն անգամ որ առիթը կը ներկայանայ կը ձաղկէ կաշկանդումը, որ տասնակ տարիներէ ի վեր խորհրդային գրողին պարտադրուած է կուսակցական գրաքննողներուն կողմէ: Այդ առընչութեամբ 1969 Նոյեմբերին գրած իր նամակը Գրողներու Միութեան, որմէ արտաքսուած էր ի բացակայութեան տրըւած վճիռով, յատկանշական ու յանդուգն է:

Այսօր, իր հայրենիքին մէջ չի կրնար հրատարակել տալ իր գործերը, ու կ'ապրի դասատուի խեղճ թոշակով մը, Ռիազանի մէջ: Կը մերժէ արտասահման երթալ օգտուելու համար հեղինակի իր իրաւունքներէն հաւաքուած հսկայ գումարէն: Տառապանքը, վախը, անխուսափելիին անձկութիւնը կորսնցնել չեն տըւած իր հաւատքը: Եթէ գոհանար քողարկուած ճշմարտութիւններով, կրնար դեռ փառք վայելել, նախընտրեց մերկ ու բիրտ իրականութիւնները սթալինեան աշխարհին: Գիտէր թէ պիտի չխրուի այդ ձեւով թէեւ 1830ին արդէն, Պուշկին կ'ըսէր, իշխանութեանց մասին խօսելով «կրնան միայն մեռելները սիրել»:

Իր ապրած իրականութիւնը եղերական է բայց չի փնտռեր դիւրին ճամբաները: Հրաշքով կ'ապրի, անողոք քանէրը զինքը մահուան դատապարտած ըլլալով: «Արդէն դերեզմանն եմ մինչեւ վիզս, կ'ըսէ, գլուխ չեն կրնար ելլել ինծի հետ, պիտի պայքարիմ»:

Ու կը շարունակէ պայքարը:

XX

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

× Երկարեւ հիւանդութենէ ետք 65 տարեկանին մեռած է Փրոֆ. Աստուր Սարգսեան, որ 1943էն ցայսօր կը վարէր Երեւանի բժշկական հիմնարկութեան ախտաբանական բնախօսութեան ամպիոնը: Անոր գրչին կը պատկանին 80 գիտական աշխատութիւններ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ը.

Բարեկամները լուռ էին. Փիէր կը դիտէր իշխան Անտրէյը. իշխանը ճակատը սրբեց իր պզտիկ ձեռքերով:

— Ընթրելու երթանք, ըսաւ ան հառաչելով եւ ոտքի ելլելով դէպի դուռը յառաջացաւ:

Շքեղ ու հարուստ, ամէն բան նոր ի նորոյ սարքուած ճաշասրահ մը մտան. ամէն բան, անձեռոցներէն սկսեալ մինչեւ արծաթեղէնները, յախճապակեայ եւ բիւրեղեայ անօթները՝ իրենց վրայ կը կրէին նորաձեւութեան այն առանձնայատուկ դրոշմը, որ յատուկ է երիտասարդ ամուսիններու տնտեսութեան:

Ընթրիքին մէջտեղը իշխան Անտրէյ արմուկները սեղանին եզրին կռթնցուց եւ սրտին մէջ շատոնց ցաւ մը ունեցող եւ յանկարծ բացուիլ ուզող մարդու մը պէս ջղային վրդովումով սկսաւ խօսիլ: Փիէր այդ վիճակին մէջ երբեք չէր տեսած իր բարեկամը:

— Երբեք մի ամուսնանար, երբեք, բարեկամս, ահա քեզ խորհուրդս. մի ամուսնանար մինչեւ որ բոլոր ցանկութիւններդ կատարած եւ վայելքներդ վայելած չըլլաս. մինչեւ որ ընտրած կինդ սիրելէ չդադրիս, մինչեւ որ դուն զայն պարզօրէն չտեսնես. հակառակ պարագային կը սխալիս չարաչար եւ անուղղելի կերպով կը խաբուիս: Ամուսնացիր, երբ ծերանաս, երբ այլեւս ցանկութիւն մը չունենաս... թէ ոչ ամէն բան կը կորսուի, ամէն բան, ինչ որ քու մէջ գեղեցիկ ու վսեմ է: Բոլորը կը մանրանան: Այո, այո, այդպէս զարմացած մի նայիր ինծի, եթէ ապագայի նկատմամբ սպասելիքներ ունիս. ամէն քայլափոխիդ պիտի զգաս որ քեզ համար ամէն ինչ վերջացած է, ամէն բան փակուած է, բացի հիւրասրահէն, ուր դրանիկ սպասաւորներու հետ մէկ աստիճանի վրայ պիտի կենաս եւ ապուշի մը դեր պիտի կատարես... այո՛:

Զգայնօրէն ձեռքը թափահարեց. Փիէր ակնոցը հանեց, դէմքը փոխուեցաւ, աւելի եւս պարզօրէն ցոլաց բարեսրտութիւնը եւ զարմացած բարեկամին նայեցաւ:

— Կինս, շարունակեց իշխանը, սքանչելի կին մըն է, այն հազուագիւտ կիներէն՝ որուն կրնաս պատիւդ վստահիլ: Սակայն, Աստուած իմ, ինչեր չէի տար ամուսնացած չըլլալու համար: Այս բանը քեզ միայն կ'ըսեմ, որովհետեւ կը սիրեմ քեզ:

Իշխան Անտրէյ, այս խօսքերը ըսելու ատեն երբեք չէր նմաներ այն Պոլքոնսքիին, որ ընկողմանած նստած էր Աննա Փավլովայի դահլիճներուն մէջ եւ ակռաներուն մէջէն Ֆրանսերէն դարձուածքներ կ'արտասանէր: Անոր ցամքած դէմքը մկաններու ջղային աշխուժումէն ամբողջովին կը դողար, աչքերը, որոնց մէջ կեանքի կրակը մարած կը թուէր, հիմա կը փայլէին ճառագայթալի, պայծառ փայլով մը: Նկատելի էր, որ ինչքան ան սովորական ժամանակը կենսազուրկ կ'երեւար այնքան եռանդուն էր այսպիսի վայրկեաններու՝ գրեթէ հիւանդագին զրգռումներու մէջ:

— Դուն չես հասկնար թէ ինչո՞ւ այս բաները կ'ըսեմ, շարունակեց ան. բայց չէ՞ որ ըսածս՝ կեանքի ամբողջ պատմութիւնն է: Դուն Պոնափարթի յաջողութիւնները կը յիշեցնես, ըսաւ, չնայելով որ Փիէր Պոնափարթի մասին չէր խօսած, շատ աղէկ, բայց մի մոռնար որ Պոնափարթ, քայլ առ քայլ իր նպատակը կը հետապնդէր. ան ազատ էր եւ իր նպատակէն զատ ուրիշ բան մը չունէր, ու հասաւ իր նպատակին: Սակայն փորձէ քեզ կնոջ մը հետ կապել եւ ահա շղթայուած բանտարկեալի մը պէս ամէն ազատութիւն կը կորսնցնես: Երազած յոյսերդ ու ուժերդ կը խորտակուին եւ զըղջումը կը տանջէ հոգիդ: Հիւրասրահներ, բամբասանքներ, պարահանդէսներ, սնափառութիւններ եւ ոչնչութիւն, ահա, այն կախարդական շրջանը, ուրկէ դուրս ելլել չեմ կրնար: Ահա հիմա պատերազմի կ'երթամ, պատերազմ՝ որ մինչեւ հիմա եղածներէն էն խոշորն է, բայց ես կատարելապէս անպէտք եմ: Ժը սիւի թռէ էմապլը է թռէ զօսթիք, շարունակեց իշխան Անտրէյ, Աննա Փավլովնայի քով եւս ինծ կ'ունկնդրեն: Եւ այս տխմար հասարակութիւնը, առանց որու կինս կրնար ապրիլ չի կրնար եւ այդ կանայք... Եթէ դուն հասկնայիր միայն թէ ի՛նչ բան են թուք լէ ֆամ տիսթէնկէ եւ առհասարակ կանայք: Հայրս իրաւունք ունէր: Եսասիրութիւն, սնափառութիւն, բթամտութիւն, ամէն բանի մէջ ոչնչութի՛ւն, ահա կանայք երբ իրենց իսկութեանը մէջ տեսնենք: Կը նայիս անոնց վրան եւ կը թուի թէ բան մը կայ, բայց իրապէս ոչինչ են, ոչինչ: Այո, մի ամուսնանար, հոգեակս, մի ամուսնանար, վերջացուց իշխանը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

(Հեղինակ Գաբայեւ — 4 արար — հայացուց Մ. Անտոնեան)

Խաղարկութեամբ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ Թատերախումբին եւ կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղերուն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Հոկտ. 24, ժամը 20,30ին Վալանսի Թէաթր – Մունիսիփալի մէջ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Հոկտ. 25 ժամը 15,30ին Վիէնի Թէաթր Մունիսիփալի մէջ:

Մուտք 5, 8 եւ 10 փրանք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Կամսարեան (Չէնկիլերցի) Պոլսէն կը փնտռէ իր ազգականներն ու բարեկամները: Գրել՝ Վահրամ Ազարեանի.

Robert Collège
Bebek B. P. 8
ISTANBUL (TURQUIE)

ՍԵԻՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
– ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ –

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

KOTCH - PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի 25 Հոկտ. ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՇԻՆԳՇԱԲԹԻԻ
ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի (26 Ռիւ Թրուայոն) Հինգշաբթիի դասընթացքներուն վարչութիւնը (դիւան՝ 508·80–46) կը հաղորդէ որ դասընթացքները վերսկսած են Հոկտ. 15ին եւ սահմանուած են վեցուկէսէն 11 տարեկան տղոց:

Երախաներու փոխադրութիւնը ապահովուած է երկու օթոքառներով, որոնք առաւօտները կը հանդիպին որոշ վայրեր եւ երեկոյեան տղաքը կը վերադարձնեն, ցերեկուան ճաշը դպրոցը կը կատարուի:

ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փալեզօ – Մասի – Անթոնի – Լ'Այ լէ Ռոզ – Պուռ-լա-Ռէն – Պանեէօ – Ֆոնթընէ օ Ռոզ – Քլամառ – Իսի լէ Մուլինօ – Սեւր:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՈՒՂԵԳԻԾ.— Քոլոմպ – Պուա Քոլոմպ – Անիէռ – Փլաս Շամփերէ – Սեւր:

Ցանկացած որեւէ տեղեկութեան համար դիմել քարտուղարութեան:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 19էն սկսեալ:

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել Երեքշաբթի ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage et la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL,

Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre

Նախագահութեամբ Պ. Պ. ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆ եղբայրներու

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

Avec la participation artistique de l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE «NAVASART»
Vous danserez avec DON DIEGO et son orchestre
et pour la première fois la Formation « LES EMPTY FOOD»

SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878-02-99 *Աղքատախնամի գրասենեակը*

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին:

Ուսանողներու համար 6 փրանք — Մուտք 15 փրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:
12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղերու կողմէ, 24 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ:

Հասոյթը պիտի յատկացուի Մշակոյթի Տան շինութեան:

Ճաշերը կը պատրաստուին Խաչուհիներու կողմէ: Ճաշագին 30 ֆրանք:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ՓՐԱՆՔ

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝
Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ:

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդունուիր հեռաձայնով:

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1970 ՏԱՐՈՒՈՅ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
18 ՆՈՅԵՄԲԵՐԷՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ԵՒ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՆ՝ 2200 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը պատրաստուի հրապարակային յարգանքի լսարան մը կազմակերպել 15 Նոյեմբերին, Կոմիտաս Վարդապետին եւ Յովհ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակներուն առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Օրուան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք Ազգ. Տան սրահը:

×

Ճաշ, Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Սարսէլ–Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Հոկտեմբեր 31ին:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ:

×

Լիոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, Փարիզի Հայ Ուսանողներու Ազն. Միութիւնը կը ներկայացնէ Յ. Պարոնեանի «Շողոքորթ»ը, Հոկտեմբեր 31ին:

×

Որբերու Ազն. Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ ժորժ Ե.ի սրահը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS 9e

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

LE NUMÉRO 0,50 F.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 20 OCTOBRE 1970

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.944

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.944

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻ

Յիսուն տարի առաջ միայն Կիլիկիոյ մէջ չէ, որ տեղի ունեցան յիշատակելի դէպքեր, ինչպէս Մարաշի, Այնթապի եւ Հաճընի հերոսական անհաւասար կռիւները, որոնք երեւան հանեցին եւրոպական եսասէր դիւանագիտութեան խարդաւանանքն ու նենգամտութիւնը:

Անապատներէն ճողոպրած տասնեակ հազարաւոր բեկորներ բարեկամ կարծուած յաղթական դաշնակիցներու խոստումներուն եւ հաւաստիքներուն անսալով կը վերադառնային իրենց հայրենի բոյները: Ու շատ չանցած կ՚իյնային ատրճանակի գայլերու ճիրաններուն մէջ, լքուած եւ ուրացուած բոլորէն:

1920ին ուրիշ յիշատակելի դէպքեր եւս տեղի կ՚ունենային Արեւմուտքի եւ Հայաստանի մէջ: Թուենք համառօտակի՝ գլխաւորները, ժամանակագրական կարգով:

Արեւմուտքի մէջ.— 1920 Յունուար 19ին Հաշտութեան Գերագոյն Խորհուրդը Փարիզի մէջ իրողապէս (տէ ֆաքթօ) կը ճանչնար Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը:

Մայիս 11ին օսմանեան կայսրութեան պատուիրակները Պոլսէն Փարիզ կը հասնէին ընդունելու համար դաշնակիցներու հաշտութեան պայմանները:

Մայիս 31ին Միացեալ Նահանգներու Ծերակոյտը կը մերժէր ստանձնել Հայաստանի հոգատարութիւնը:

Օգոստոս 10ին կը ստորագրուէր Սեւրի դաշնագիրը:

Սեպտեմբերի վերջերը Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ Աւետիս Ահարոնեան կը դիմէր Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին՝ Ժընեւի արիսպագոսին աջակցութիւնը խնդրելու համար Թրքական յարձակման դէմ:

Նոյեմբեր 22ին նախագահ Ուիլսըն Գերագոյն Խորհուրդին կը հաղորդէր իր իրաւարարական վճիռը Հայաստանի սահմաններու մասին:

Հայաստանի մէջ.— Մայիս մէկի աշխատանքի տօնը տեղ տեղ համայնավարական խլրտումներու կը վերածուէր: Երկիրը տագնապի շրջան մը կը բոլորէր: Կը հրաժարէր Ալ. Խատիսեանի դահլիճը, իշխանութեան գլուխ կ՚անցնէր Բիւրօ-կառավարութիւնը:

Յուլիսին Մոսկուա կը հասնէր Լեւոն Շանթի պատուիրակութիւնը Հայաստանի եւ Խորհրդային Ռուսիոյ միջեւ համաձայնագիր ստորագրելու համար: Ամիսներու բանակցութիւններէ ետք պատուիրակութիւնը Երեւան կը վերադառնար ձեռնունայն:

Սեպտեմբեր 20ին, առանց պատերազմ յայտարարելու Հայաստանի վրայ կը յարձակէին Քեազիմ Քարապէքիրի բանակները: Հայկական ուժերը յանկարծակիի եկած՝ կռուելով կը նահանջէին: Կարսէն վերջ Թշնամիին ձեռքը կ՚իյնար Ալեքսանդրապոլը, ուր Դեկտ. 2էն 3 լուսնալիք գիշերը կը ստորագրուէր ծանօթ դաշնագիրը, երբ արդէն Հայաստան խորհրդայնացած էր:

Սեւրի յիսնամեակը ոգեկոչուեցաւ գաղութային երկիրներու մէջ: Օտար բարեկամներ մասնակցեցան հանդիսութեանց եւ իրենց համակրութիւնը արտայայտեցին մեր դատին հանդէպ:

Փարիզի մէջ յառաջիկայ Նոյեմբեր 8ին բացառիկ հանդիսութեամբ պիտի ոգեկոչուի Սեւրի հետ նաեւ Ուիլսընեան վճռագրի յիսնամեակը: Այդ առթիւ անգամ մը եւս պիտի արծարծուի հայկական դատը, որուն անվհատ հետապնդումը կը մնայ միշտ օրակարգի հրատապ հարց:

Խորհրդայնացումը չէ լուծած հայկական խնդիրը: Յիսուն տարիէ ի վեր թիզ մը հող չէ աւելցած Հայաստանի սահմաններուն վրայ: Հայութեան կէսէն աւելին կ՚ապրի հայրենիքէն դուրս, Խորհրդային Միութեան այլ հանրապետութեանց եւ արտասահմանի զանազան երկիրներուն մէջ, ցրուած չորս հովերուն:

Այնքան ատեն, որ տարագիր է Հայը, հեռու մայր հայրենիքէն, վառ ու կենդանի կը մնայ հայկական դատը, որ ամէն բանէ առաջ հողային խնդիր է, կենսական տարածութեան հարց, հայրենադարձ: Մէկ խօսքով Միացեալ Հայաստան՝ ժողովրդավարական, ազատ կարգերով:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՐԱՐ ԼԱՓՈՐԹԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Քանատա անձկութեան մատնուած է: Շատեր նոյնիսկ վտանգուած կը գտնեն անոր ապագան:

Ցամենայն դէպս շաբաթավերջը եղերական եղաւ, քանի որ առեւանգիչները սպաննեցին Քեպէքի Աշխատանքի նախարարը՝ Փիէր Լափորթ: Շաբաթ ժամը 18ին է, որ առեւանգիչները սպաննած են Աշխատանքի նախարարը, այսինքն առեւանգումէն ճիշդ շաբաթ մը ետք ժամը ժամին եւ վայրկեանը վայրկեանին: Մարմինը գտնուած է կառքի մը մէջ, որու մասին տեղեկութիւններ տրըւած էին սպաննողներու կողմէ:

Սպանութեան կապակցութեամբ Քեպէքի Ազատագրութեան Ճակատը հաղորդագրութիւն մըն ալ ղրկեց ձայնասփիւռին, որով դիտել կուտար, թէ Ճակատը որոշեց «գործի անցնիլ» ի տես Դաշնակցային կառավարութեան ամբարտաւանութեան եւ այդ կառավարութեան ըսպասեակը հանդիսացող Պուրասայի (Քեպէքի վարչապետը) ցայտուն նենգամտութեան:

Հաղորդագրութիւնը Լափորթը կ՚որակէ «գործադրկութեան եւ ձուլումի» նախարար: Սպանողի մըն ալ կցուած էր յետ գրութեան մէջ՝ թող հանդարտ նըստին Քեպէքի ժողովուրդը շահագործողները:

Փիէր Լափորթ կարկառուն դէմք մըն էր Քեպէքի ազատական կառավարութեան մէջ: Ծնած էր 1921ին եւ մասնագիտութեամբ փաստաբան էր. յետագային, 1947ին դարձած է լրաղրող «Լը Տըվուար» թերթին մէջ՝ գնահատուելով իբրեւ առարկայական եւ անկախ գրչի տէր մարդ: 1961էն սկսեալ է, որ նուիրուած հանրային քաղաքական կեանքի: Ապրիլէն ի վեր Աշխատանքի եւ Ներգաղթողներու նախարար էր:

Նախարարին սպանութիւնը հաստատուելէն անմիջապէս ետք, Քանատայի նախարարապետը Էլիոթ Թրիւտօ յայտարարեց ձայնասփիւռէն, թէ Լափորթ «սպաննուած է վատաբար խումբ մը ոճրագործներու կողմէ»: Իբրեւ Քանատացի, աւելցուց վարչապետը՝ «ամօթի զգացում» մը ունիմ այս նենգ սպանութեան համար:

Աւելցնենք, որ Քանատայի պատմութեան մէջ միայն մէկ նախընթաց մը արձանագրուած է քաղաքական սպանութեան մէջ: Իրլանտացի մըն է, որ 1868ին ատրճանակի գնդակով զգետնուած է իրլանտական գաղտնի կազմակերպութեան մը կողմէ:

Երկրորդ առեւանգուածը՝ անգլիացի դիւանագէտ Ճէյմս Փիչըրտ Քրոս, նամակ մը ուղարկած է իշխանութիւններուն դիտել տալու համար, թէ «ողջ» է, սակայն, իր թաքստոցը գտնուելու պարագային «անպայման կը սպաննուի»: Կիրակի օր շրջան ընող գրոյցներու համաձայն, կը հաղորդուէր Քրոսի սպանութիւնը, սակայն, յետագային կը հերքուէր լուրը: Ցամենայն դէպս, Ճակատը, որ առանց վարանելու սպաննեց նախարարը, կրնայ ժամէ ժամ նոյն սառնասրտութեամբ սպաննել նաեւ զայն:

Մինչ կառավարութիւնն ու Քեպէքի Ազատագրութեան Ճակատը անզիջող կը մնան իրենց դիրքերուն մէջ, անդին հանրային կարծիքը բաժնուած է պատերազմական վիճակի հռչակումին համար: Պաշտօնական մարմինները կը շեշտեն վտանգը, որուն ենթարկուած էր երկիրը: Ահաբեկիչներուն զինապահեստը, դիտել կուտար նախարար մը, Մոնթրէալի կեդրոնը օդը հանելու չափ ուժանակ կը պարունակէ: Քեպէքի կուսակցութիւնը, որ կը ջատագովէ նախագահին ինքնավարութիւնը, դատապարտելէ ետք ոճիրը եւ դիտել տալէ ետք, թէ երբեք համաձայն չէ բիրտ ուժի ճամբով ապահովելու նահանգի ինքնավարութիւնը, այնուամենայնիւ, «ծայրագոյն արարք» հռչակեց պատերազմական վիճակի հռչակումը:

Քեպէքի երեք մեծ արհեստակցականները եւս միացեալ յայտարարութեամբ մը դատապարտեցին Թրիւտոյի որոշումը: Օթաուայի եւ Քեպէքի կառավարութիւնները, դիտել կուտան անոնք, կ՚ուզէ ստեղծել այն տպաւորութիւնը, թէ Քեպէք մատնուած է քաոսի, երբ իրականութեան մէջ քաղաքացիները սկըսած են ցոյց տալ ժողովրդավարութեան կարելիութիւնը նահանգին մէջ:

Մայրաքաղաքին մէջ փոքր ցոյցեր ալ տեղի ունեցան: Քառասունի մօտ համայնավարներ բողոքեցին պատերազմական վիճակի հռչակման դէմ:

Ասոնց ի պատասխան Շարբ, Քանատայի Արտաքին Նախարարը ճշդեց, թէ պէտք չէ կարծել, որ ասիկա միայն Մոնթրէալի մէջ կրնայ պատահիլ, անօրինական արարքները միայն Քանատայի Ֆըրանսացիներու իւրայատուկ չէ եւ ոչ ալ անջատողականներու գործը...»: Մոնթրէալի ահաբեկիչները ազգայնական Ֆրանսացի Քանատացիներ չեն, այլ՝ անիշխանականներ կամ նիհիլիստներ. անոնց նպատակն է քանդել ժողովրդավարական կարգն ու սարքը:

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Մ. Շուման ցաւակցական հեռագիր մը ղրկեց Քեպէքի վարչապետին, Լափորթի սպանութեան առթիւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Ինչպէս գրած էինք տեղական մամուլը լայն տեղ կուտայ Հայկ. արուեստի (Ուրարտուէն մինչեւ մեր օրերը) ցուցահանդէսին, որ բացուեցաւ Ուրբաթ օր:

Ժառոէն տէ զ՚Առ Հոկտեմբերի իր թիւին մէջ 14 էջ նուիրած է Հայկ. արուեստին, շահեկան յօդուածով մը զոր ստորագրած է Տընի Պիւրնուֆ: Թերթը հրատարակած է նաեւ շատ գեղեցիկ նկարներ, սեւ-ճերմակ եւ գունաւոր:

×

Ժուռնալ տիւ Տիմանշ կիրակնօրեայ թերթը, Հոկտ. 18ի իր թիւին մէջ հրատարակած է Նաթալի Ցովնաթանեանի դիմանկարը եւ յօդուած մը Ժան-Փօլ Քրեսփէլի, ուր յօդուածագիրը կ՚ըսէ ի մէջ այլոց.—

«Այցելուներու մեծ մասին համար, Հայկ. արուեստի ցուցահանդէսը յայտնութիւն մը պիտի ըլլայ: Զարմանալի բան չկայ ատոր մէջ, Հայաստան երկիր մըն է որ աւելի քան 2000 տարիէ չէ դադրած նուաճուելէ եւ բաժան – բաժան ըլլալէ օտար գրաւողներու ձեռքը՝ Հռովմէացի, բիւզանդացի, արաբ, ֆրանք, Թուրք, ռուս եւ իր ժողովուրդը ինք ալ, իսկական Սփիւռք մը ճանչցած է: Ներկայիս Հայաստան բաժնուած է Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ, իր հողամասին մեծագոյն մասը կը գտնուի Թուրքիոյ սահմաններէն ներս:

«Շնորհիւ Ռուսերուն, ցարական թէ խորհրդային, կարելի եղած է վերագըտնել պատգամը Հայկ. հին քաղաքակըրթութեան, որ կ՚երթայ Քրիստոսէ առաջ մինչեւ 9րդ դար: Բայց դեռ շատ բան կայ հետազօտելիք, գլխաւորաբար Թուրքիոյ մէջ»:

Յօդուածագիրը կը շարունակէ, ծանրանալով ցուցահանդէսի զանազան բաժիններուն վրայ:

Յիշենք որ ցուցահանդէսը տեղի կ՚ունենայ՝

Musée des Arts Décoratifs
107, Rue de Rivoli

Բաց է ամէն օր, բացի Երեքշաբթիէն, ժամը 12էն 18 եւ կը տեւէ մինչեւ տարւոյս վերջը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ, ՆՈՊԷԼԸ, ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆ ԵՒ ԱՆՏՐԷ ԺԻՏ

Սոլժենիցին կը շարունակէ թիրախ դառնալ Խորհ. մամուլին եւ օր չանցնիր որ յօդուածագիր մը կամ թերթ մը կարծիք չյայտնէ: Ցարդ Պրաւդա խուսափած է հիմնական դատապարտումներէ, բայց Նովոստի գործակալութիւնը առջի օր արձագանգ հանդիսացած է շատ սուրին տոմսի մը, որ լոյս տեսած է Կոմսոմոլըսկայա Պրաւդայի մէջ, որ երիտասարդ համայնավարներու պաշտօնաթերթն է:

Յօդուածագիրը նախ սրբապղծութիւն կը նկատէ «կողք կողքի դնել Սոլժենիցինի եւ աշխարհի մէջ ծանօթ ռուս ու խորհրդային դասական գործերու հեղինակներու անունները»:

«Սոլժենիցին գրագէտին ողբերգութիւնն այն է, կը գրէ թերթը, որ օր մը սեւ ակնոցներ դրած ըլլալով, ինքզինքը զրկեց իր երկրին կեանքին գոյներու այլազանութիւնը տեսնելէ: Սոլժենիցին, հիւանդագին յաւակնոտութեամբ լեցուած մարդը, դիւրաւ ազդուեցաւ գովեստներէն անոնց, որոնք խտրութիւն չեն դներ խորհ. վարչակարգին դէմ պայքարելու միջոցներուն մէջ: Այս ձեւով իր առանձնութիւնը վերածեց ոչ թէ ողբերգութեան այլ՝ պիզնէսի: Եթէ ապաւինինք Սոլժենիցինի գրածներուն, կը տեսնենք որ դիւրին է համոզուիլ որ քանի կ՚երթայ, ինչ որ գրական է իր գործին մէջ տեղ կուտայ քաղաքական պարսաւագիրի, կը բաւէ որ գայթակղութեան փառքը ապահովուի»:

Գրագէտը, դեռ կ՚ամբաստանուի զանազան այլ յանցանքներով՝ սուտ, կեղծաւորութիւն, եւայլն: Յօդուածագիրը ապա կը դառնայ Նոպէլի դատական կազմին եւ ինքզինքին հարց կուտայ որ արդեօք «իր բարոյական պահանջները անոնց մէ՞ծ չեն եւ կ՚աւելցնէ.— «Արդարեւ, անոնք ունեցած են նաեւ ուրիշ «մրցանակաւոր» մը՝ Անտրէ Ժիտ, անիծուած իր ժողովուրդին եւ ուրիշներու կողմէ իր գործակցութեան համար հիթլերական հրէշներուն հետ: Սոլժենիցինի եւ Ժիտի նման պարագաներու մէջ, Նոպէլի կոմիտէ՞ն է որ կ՚ընտրէ ան որ պիտի վարձատրուի թէ ոչ կոմիտէն ինք ալ այնպիսի ձեւով ընտրուած է որ կարենայ խաղալ կեղծ վկայի դերը որու համբաւը ծանօթ է»:

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆԻ ԴԷՄՔԸ

— Ժամանակ չունիմ։

Անիկա Պետրոս Դուրեանի վերջին խօսքն է։ Հանճարեղ պատանին, որ ԺԹ. դարու հայ քնարերգութեան դասականներէն է, կիսատ ձգեց շատ բան։

Սերնդակիցները ժամանակ ունէին լուսանկարելու եւ անոր դիմանկարը պատմութեան յանձնելու, սակայն երբ անդրադարձան ասոր անհրաժեշտութեան, արդէն ուշ էր։

1872 Յունուար 21ին, Սկիւտարի մէջ, թոքախտէ մեռաւ ան։ Պոլսահայութիւնը կարծես յանկարծակիի եկաւ, զգաց, որ կորսնցուց իր հանճարեղ զաւակը։ Աղքատութեան մէջ ապրած բանաստեղծը թաղեց մեծ շուքով։ Յուղարկաւորութեան մասնակցեցան չորս հազար հոգի։ Մահուան օրը պոլսեցի անուանի նկարիչ Աբրահամ Սաքայեան փորձեց նկարել բանաստեղծին դէմքը, բայց տեսնելով, որ աղճատուած է ան թոքախտէ՝ հրաժարեցաւ։

Հաւանաբար գեղանկարիչը իրաւունք ունէր։ Հիւանդութիւնը հիւծած էր, փոխած էր անոր դէմքը։ Արշակ Զօպանեան կը գրէ. «Անգամ մը, արդէն ծանրապէս հիւանդ, Զամլըճա կ'երթայ վերջին պըտոյտ մը ընելու. ետ դարձած ատեն, կը հանդիպի գինովի մը, որ անոր տժգոյն դէմքը եւ դանդաղկոտ քալուածքը տեսնելով կ'ըսէ՝ «Աս ալ երթալոց է»։ Դուրեան այդ խօսքին տպաւորութեան տակ, տուն դառնալուն պէս՝ կը նստի ու կը գրէ իր զմայլելի Լճակը, որ հայ բանաստեղծութեան գերագոյն գոհարներէն մէկն է»։

Դերասանուհի Ազնիւ Հրաչեան իր յիշողութիւններուն մէջ կը գրէ, թէ Վարդովեան թատերախումբի դերասանուհիներէն Թերեզա Չուհաճեան, իր ընկերուհիին կատակին անդրադառնալով եւ կարծելով, որ Դուրեան չի լսեր՝ կ'ըսէ. «Այնքան գունատ է, որ ինծի պէտք չէ, շուտով կը մեռնի»։

Ա. Զօպանեան կը գրէ, որ այս երկու միջադէպերը շարժառիթ դարձած են, որպէսզի Դուրեան գրէ «Լճակը»։ Գինով մարդուն եւ Թ. Չուհաճեանի խօսքերուն արդիւնքը չէ՞ն Դուրեանի այս տողերը.

Շատեր զիս մերժեցին,
Քնար մ'ունի սոս — ըսին,
Մին՝ դողդոջ է, գոյն չունի —
Միւսն ալ ըսաւ — կը մեռնի։

1892ին, ուսուցիչ Բարսեղ Էքշէրճեանի պատուէրով, ատրպատականցի նկարիչ Մըկրտիչ Պարսամեանց Դուրեանի ազգականներուն եւ բարեկամներուն տուած տեղեկութիւններուն վրայ հիմնուելով, կը սկսի յօրինել բանաստեղծին դիմանկարը։ Մելքոն Կիւրճեան անդրադառնալով այս դիմանկարին, «Մասիս»ի 1893ի Յունիս 11ի թիւին մէջ, «Արուեստական պատկերը» խորագրին տակ կ'եզրակացնէ, որ «կարկտած Դուրեան չըստեղծուիր», որ ասիկա անպատուութիւն է թէ՛ Դուրեանի եւ թէ արուեստի համար։ Զարմանալի զուգադիպութեամբ յօդուածին լոյս տեսած օրը կը մեռնի նկարիչը, կիսատ ձգելով Դուրեանի նկարը։ «Պարսամեանցի նկարը, կը գրէ Ա. Շարուրեան, վերջացուց երիտասարդ Տիրան Զրաքեան, որ յետագային դարձաւ Ինտրա անունով ծանօթ գրագէտ։ Դուրեանի նկարը լուսանկարած է Ֆեպիւս, իսկ 1893 Հոկտեմբերին յանձնուած է բաժանորդներուն»։

Հակառակ անոր, որ այդ լուսանկարը արժանացած է Դուրեանի ուսուցիչին՝ Գաբրիէլ Խանճեանի, մօր՝ Արուսեակ Դուրեանի հաւանութեամբ, այսուհանդերձ ան չինծու էր եւ չէր նմաներ բանաստեղծին։ Տիգրան Արփիարեան Պարսամեանցի նկարին մասին գրած է. «Նա ճակատն աշխարհական եղբօրմէն (Ազրիպաս Դուրեան) փոխ առաւ, աչքերը՝ դասընկերէ մը, շրթունքն ազգականէ մը, մազերն ուրիշէ մը եւ «արար մարդ ըստ պատկերի Դուրեանի»։

Արշակ Զօպանեան գրած է. «Այս հատորին մէջ որեւէ տեղ չեմ տար այն չինծու եւ անկենդան դիմանկարին, զոր Պ. Էքշէրճեան Դուրեանի ազգականներէն ու բարեկամներէն տեղեկութիւններ հաւաքելով շինել տուաւ գծագրիչի մը եւ զոր ուրիշներ ալ հետեւելով անոր օրինակին, գրական հատընտիր էջերու հաւաքածոներու մէջ արտատպեցին այդ անհոգի պաղ դէմքը»։

Եւ, այնուամենայնիւ, ահա արդէն 77 տարի է, որ Պետրոս Դուրեանի այդ նկարը կը տպուի դասագիրքերու, գրականութեան նուիրուած գիրքերու, ամսաթերթերու եւ թերթերու մէջ։

Ծանօթ է, որ Դուրեան թաղուած է Սկիւտարի Հայոց գերեզմանատունը։ 1957ին գերեզմանատան այն հատուածը, ուր կը գտնուէր Դուրեանի շիրիմը, կը քանդուի ճամբու շինութեան պատճառով։ Բանաստեղծին շիրիմը կը փոխադրուի ուրիշ անկիւն, իսկ անոր գանկը՝ կ'ուղարկուի Հայաստան։

Քանի մը ամիս առաջ բժշկական գիտութիւններու դոքթոր, Փրոֆ. Անդրանիկ Ճաղարեան ձեռքի տակ ունենալով բանաստեղծին գանկը, ձեռնամուխ եղաւ նոր դիմանկարի կազմութեան։ Գիտական գանկաբանութեան հիմունքներով մարդուն դէմքը վերստեղծելու եղանակով, Ճաղարեան ստեղծեց Դուրեանի դիմաքանդակը, որուն իրենց օժանդակութիւնը ցոյց տուած է Ս. Մելիքսէթեան եւ Ա. Շարուրեան։

Ճաղարեանի ստեղծած նոր դիմանկարը հիմնականին մէջ կը համապատասխանէ պատմական տուեալներուն։ «Ահաւասիկ, ինչպէս կը նկարագրեն Դուրեանը իր մայրն ու իր բարեկամները. շագանակագոյն, խիտ ու չխտակ մազեր, միշտ դէպի վեր սանտրուած եւ աղջկան մազերու պէս՝ մէջտեղէն ճեղքուած սեւ ու լայն կորագիծեր ձեւացնող յօնքերու տակ, որոնք կը միանան բաւական ընդարձակ ճակտի մը ներքեւ, մեծ կոպերով գեղեցիկ սեւ աչքեր, որոնց պայծառ ու յորդ նայուածքը երկայն սեւ թարթիչներու մէջէն կը մաղուի, թրթռօրէն արծուենդն քիթ մը. կլոր դէմք մը՝ շատ քիչ մազոտ ու շատ թարմ մորթով. նուրբ շրթունքներ. կատարեալ տիպար մը աղուոր տղու, կանացի փափուկ գեղեցկութեամբ մը։ Իր ընկերները կատակով կ'ըսեն եղեր իրեն «սա քիթիթ տակ քանի մը թել մազը կտրէ, քեզ իբր աղջիկ ծախենք»... Իր գեղեցկութեան հետ, Պետրոս ունէր գեղուն առողջութիւն մը, որ կեանքի առատ յոյզ մը կը պտըտցնէր այդ գեղահասակ, անձնեայ եւ առոյգ պարմանիին մէջ»։ (Ա. Զօպանեան, «Պետրոս Դուրեանի կեանքն ու գործը»)։

Հ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

«Հ. Զ.»

ԴԵՂԻՆ ՑԵՂԻ ՀԱՑԸ՝ ԲՐԻՆՁԸ

Բրինձի մշակութիւնը սկսած է Հիւսիս-Արեւելեան Չինաստանի մէջ, ուրկէ անցած է Ճափոն, ապա՝ Մալայեան կղզիներ, Հնդկաստան, Աֆղանիստան, Պարսկաստան, Սուրիա. այս երկրին մէջն է որ Աղեքսանդր Մեծ առաջին անգամ հանդիպեցաւ բրինձին։

Յոյները չեն որ բրինձը մտցուցած են Եւրոպա, ինչպէս կը կարծուի, ոչ ալ՝ Հռոմէացիները, այլ՝ Արաբները։ Արաբներն են, որ զայն մտցուցին Եգիպտոս, ապա Հիւսիսային Ափրիկէի եզերքներէն, Սպանիա, ուրկէ անցաւ Իտալիա եւ տարածուեցաւ Փոյի հովիտին մէջ։

Ամերիկայի մէջ Հոլանտացիք 1647ին մտցուցած են բրինձը։

Մարդկութեան սննդառութեան ծառայող բոլոր տեսակի բոյսերուն մէջ բրինձն է, որ ամէնէն շատ աշխատանք կը պահանջէ եւ ամենամեծ թիւով աշխատող ձեռքերու կարիքը ունի։ Նախ քան բրինձի մըշակութեան սկիզբը՝ անհրաժեշտ է հաստատել ջրանցքներու ցանց մը, որովհետեւ բրինձի դաշտերը պէտք է օրերով ջուրերու տակ թաղուին, որպէսզի կարելի ըլլայ բրինձի մշակութիւնը։ Բրինձի դաշտը պէտք է շրջապատել հողաթումբերով, որպէսզի կարելի ըլլայ ջուրի անհրաժեշտ ողողումը առաջացնել եւ դաշտը վերածել կակուղ խմորի նմանող ցեխոտ վայրի մը, ուր կը մխրճուին աշխատող գիւղացիին ոտքերը։

Նախ քան բրինձի հատիկները սերմանելը, պէտք է զանոնք դնել յատուկ ամաններու մէջ, որ նախ ջուրի մէջ ծլին. ապա այդ ծլած սերմերն են, զորս գիւղացին պիտի տնկէ բրինձի դաշտին մէջ։ Ցանքէն քանի մը օր առաջ դաշտերը ողողող ջուրի քանակը կը պակսեցուի, ապա ծլած սերմերը կը տնկուին, որմէ ետք դարձեալ պէտք է առատօրէն ողողել դաշտերը ջուրով։

Աշխատանքները կը տեւեն երկու ամիս, երկու ամիս շարունակ մարդիկ, առտուընէ մինչեւ իրիկուն, մինչեւ ծունկը ջուրի մէջ կը մնան։ Պէտք չէ մոռնալ, որ ,ըլլա՛յ ցանելու, ըլլա՛յ հնձելու համար, բրինձի ցողունները հատիկ հատիկ կը տնկուին, կը խնամուին եւ կը հընձուին։ Ծիշդ այս պատճառաւ, նկատելով որ այսքան մեծ աշխատանքի կարիք կայ բրինձ մշակելու համար, բրինձի մըշակութիւնը անկարելի է այնպիսի երկիրներու մէջ, ուր բնակչութեան թիւը մեծ չէ։ Որպէսզի գիւղացին կարենայ իր բրինձի դաշտը մշակել, պէտք է բազմանդամ ընտանիք ունենայ։ Փոքր երախաներն անգամ իրենց պաշտօնները ունին բրինձի մշակման մէջ։ Սակայն երբ գիւղացին իր երախաներուն թիւը կը բազմացնէ, որպէսզի դիւրանայ բրինձի մշակումը, պէտք է միաժամանակ բրինձի ցանքերը ծաւալէ, որպէսզի կարենայ ապրեցնել նաեւ իր ընտանիքը։

Այս հարցին համար որոշ սահմաններ կան անշուշտ, սակայն բրինձի երկիրներուն մէջ է որ բնակչութեան գերաճ մը նշմարելի է երկար ատենէ ի վեր։ Ոչ մէկ հացահատիկ բնակչութիւնը աճման կը մղէ այնքան, որքան բրինձը եւ աշխարհի ամենախիտ բնակուած վայրերը այն երկիրներն են, ուր բրինձը ազգային սննդանիւթ է, — Հնդկաստան, Չինաստան, Մալայեան կղզիներ։ Եւրոպայի մէջ Պելժիա ամենախիտ բնակուած երկիրն է և մէկ քառ. քիլ.ի վրայ 273 բնակիչ ունի. Ճաւայի մէջ, մէկ քառ. քիլ.ի վրայ 266 բնակիչ կայ Քեպեմէնի մէջ, Ճաւայի մէկ գաւառակը կամ նահանգը, որ բրինձի ամէնէն հարուստ շրջանն է, 903 բնակիչ կայ մէկ քառակուսի քիլոմեթրի վրայ եւ այդ մէկ քառակուսի քիլոմեթրը 903 բնակիչներ կ'ապրեցնէ բրինձով, քանի որ այդ նահանգի արտադրութիւնը անձ-գլուխ 182 քիլոկրամ է տարեկան։ Այդ արտադրութեամբ, ի հարկէ, կարելի չէ շռայլ ապրիլ, բայց բաւարար է՝ ապրելու համար։

Արեւելքի բազմաթիւ երկիրներու մէջ բնակչութիւնը միմիայն բրինձով կ'ապրի եւ ընդհանրապէս 100–250 քիլոկրամ կը սպառեն անձ-գլուխ. Ճափոնացիք, անձ-գլուխ միջին հաշուով 200 քիլոկրամ կը սպառեն տարեկան։

Դեղին ցեղը ի վիճակի է ապրելու բրինձի այնպիսի քանակութեամբ, որ եթէ ճերմակ ցեղը գործածելու ըլլար, շուտով պիտի տկարանար եւ մահանար մինչեւ անգամ։ Ռուսեւճափոնական պատերազմին ռուս գերիները զանգատեցան թէ անօթի կը պահուին Ճափոններու կողմէ։

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Սուրէն չընկերացաւ իրեն։ Ինքն ալ գործ մը ունէր Պոլսոյ կողմը։ Իրիկուան համար ժամադիր եղան Բերա, իրենց յաճախած մէկ սրճարանը։

Սուրէն արդէն ժամէ մը ի վեր սեղանի մը առջեւ նստած էր, երբ վերջապէս ներս մտաւ Շաւարշ։

Իր դէմքը ուրախութեամբ կը ճառագայթէր եւ բարեկամը խսկոյն զուշակեց թէ գործը յաջող ճամբու մէջ է։

— Ո՞ւր մնացիր, գոչեց Սուրէն իր բարեկամին ձեռքը թօթվելով, ժամ մըն է որ այստեղ քեզի կը սպասեմ։

— Տօղէնաւը փախցուցի եւ ստիպուեցայ վերջին շոգենաւով գալ, պատասխանեց Շաւարշ։

— Չեմ հարցներ թէ ինչ լուր կը բերես։

— Ինչո՞ւ համար։

— Որովհետեւ դէմքիդ վրայ արդէն կը կարդամ ամէն բան։

— Ի՞նչ կը կարդաս տեսնեմ։

— Կը կարդամ թէ՝ գործը հարիւրին յիսուն յաջողած է։

— Ճիշդ գուշակեցիր ուրեմն, գոչեց Շաւարշ ուրախութեամբ, այո, յուսացածէս աւելի յաջողութիւն գտայ։

— Պատմէ տեսնենք։

— Նախ բախտը ունեցայ առանձին տեսնելու Սուրբիկ հանըմը, որովհետեւ տան մէջ ուրիշ մարդ չկար ու ամէնքը Պոլիս իջած էին։

— Արդէն այդ յոյսով դուն ալ շաբթու մէջ գացիր զինքը տեսնելու։

— Այո, բայց կը կասկածէի որ Զարուհին հոն պիտի ըլլար ու առանձին պիտի չկրնամ մնալ իր մօրը հետ։

— Հիմա պատմէ տեսնենք թէ պառաւը ի՞նչ ըսաւ։

— Կ'աղաչեմ, զօքանչս մի բամբասեր, Տիկին Սուրբիկը պառաւ չէ...

— Արդէ՞ն իսկ զօքանչդ կը կոչես զինքը։

— Ինչո՞ւ չէ... այս օրուան ընդունելութենէն ետքը կարծեմ իրաւունք ունիմ այսպէս ըսելու։

— Բայց, Աստուծու սիրոյն, սա տեսակցութիւնը պատմէ տեսնենք։

— Ցերեկուան ճաշէն ետքը ելայ գացի Բարսեղ Էֆէնտիենց. սպասաւորը ըսաւ թէ Սուրբիկ հանըմ առանձին էր, ես ալ պատասխանեցի թէ ճիշդ զինքը տեսնել կը փափաքէի. զիս սալոնը տարին եւ քիչ ետքը Սուրբիկ հանըմը եկաւ, հոսկէհոնկէ բաւական տեսակցելէ ետքը, վարպետութեամբ խօսք բացի ամուսնութեան վրայ։

— Ինչո՞ւ չես ամուսնանար, ըսաւ ինծի, քեզի պէս երիտասարդ մը շատ դիւրաւ շնորհքով աղջիկ մը կրնայ գտնել։

Պատասխանեցի թէ այդպիսի դիտաւորութիւն մը ունիմ արդէն, թէ մէկ քանի տեղերէ առաջարկութիւններ եղած են, եւ թէ նոյնիսկ մեծկակ դրամօժիտներ ալ տալու խօսք եղած է, եւայլն, բայց ես կը վարանիմ։

Սուրբիկ հանըմ իմ վարանումիս պատճառը հարցուց, այն ատեն կեղծ յուզումով եւ շփոթութեամբ մը իրեն յայտնեցի թէ սիրտս ուրիշի մը տուած էի եւ թէ անկէ զատ ուրիշ մէկու մը հետ չեմ կրնար ամուսնանալ։

— Ո՞վ է այդ աղջիկը, հարցուց։

— Որբեւայրի կին մըն է, պատասխանեցի։

— Որբեւայրի՞, գոչեց, մի՞թէ քու տարիքդ ունեցող երիտասարդ մը որբեւայրիի մը հետ կ'ամուսնանայ։

Ըսի որ այս որբեւայրին դեռ շատ երիտասարդ է ու միանգամայն շատ ալ գեղեցիկ։

Վերջապէս հասկցուցի թէ որու վրայ էր խնդիրը։ Սուրբիկ հանըմ քիչ մը շփոթեցաւ, երբ իր աղջկան անունը տուի։

Ցետոյ, հանդարտութիւնը գտնելով հարցուց թէ Զարուհիին խօսք բացա՞ծ եմ այդ մասին։

— Ոչ, պատասխանեցի, դեռ չեմ համարձակած իրեն խօսք մը ընելու, խորհելով որ տակաւին նոր այրիացած է։

— Նախ կ'ուզեմ ձեր տրամադրութիւնը իմանալ, աւելցուցի։

— Ես իմ կողմէս բնաւ ընդդիմութիւն մը չունիմ այսպիսի միութեան մը համար, պատասխանեց, Զարուհին քեզմէ լաւագոյն ամուսին մը չի կրնար ունենալ, միայն թէ ինք փոքրիկ աղջիկ մը չէ եւ իր ամուսնութիւնը մեզի չի վերաբերիր, ինք ինչ որ ուզէ ան կ'ընէ։

— Իր տրամադրութիւնները անշուշտ գիտէք, ըսի։

— Ոչ, պատասխանեց, բայց սաչափը գիտեմ որ ձեզի շատ կը համակրի։

— Իսկ գալով ամուսնութեա՞ն, այս մասին ի՞նչ է իր կարծիքը։

— Դեռ շատ շուտ է ատոր համար հետը խօսելու, բայց անշուշտ այդ տարիքին մէջ կրկին ամուսնանալը ամէնէն բնական բանն է։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(237 – Շար.)

ԲԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայ բանահիւսութիւնը ծնունդ առած է գիրերու գիւտէն եւ գրականութեան կազմաւորումէն առաջ ու շարունակուած է մինչեւ մեր օրերը: Ե. դարուն Մ. Խորենացի իր «Հայոց պատմութիւն» գործին մէջ բառացի կերպով, քաղուածաբար կամ վերապատմուած ձեւով կը մէջբերէ հայ հին բանահիւսութեան նմոյշներ եւ կարեւոր տեղեկութիւններ կը հաղորդէ նաեւ բանահիւսութեան տեսակներու, անուանումներու մասին: Այս առումով Մովսէս Խորենացին կարելի է համարել առաջին հայ բանահաւաքն ու բանագէտը: Յետագային, աստիճանաբար բանահիւսութիւնը տարբեր ճամբաներով կը թափանցէ միջնադարեան մշակոյթին մէջ:

Հայ բանագիտութիւնը իբրեւ մշակոյթի ինքնուրոյն բնագաւառ՝ ազգագրութեան հետ կը կազմաւորուի ԺԹ. դարու երկրորդ կէսին, երբ արդէն Եւրոպայի մէջ գիտական տեսութիւններ կը մշակուէին այս մասին: Արեւելեան եւ Արեւմտեան Հայաստանի բազմաթիւ գաւառներու մէջ գրի կ'առնուին, կը հրատարակուին եւ մասամբ նաեւ կը հետազօտուին բանահիւսական նիւթեր՝ վիպական եւ քնարական: Այս շարժումին նախակարապետը հանդիսացաւ Գարեգին Սրուանձտեանց (1840–1892), որ առաջին անգամ յայտնաբերեց «Սասնայ ծռեր» դիւցազնավէպին առաջին տարբերակը:

Հայ բանագիտութեան զարգացման ասպարէզին մէջ մեծ վաստակ ունին Մ. Էմին, Գ. Խալաթեանց, Տ. Նաւասարդեանց, Ս. Հայկունի, Գ. Տէր-Աղեքսանդրեանց, Գ. Ախվերդեան, Յ. Ճանիկեան, Կոմիտաս, Գ. Շերենց, Գ. Յովսէփեանց, Եր. Լալայեան եւ դեռ ուրիշներ:

Մասնաւորաբար այս վերջինը իր հիմնած «Հայոց ազգագրական ընկերութեան» եւ «Ազգագրական Հանդէս»ի միջոցով օգտակար գործ կատարեց այս բնագաւառին մէջ:

Գիտութեան եւ Արուեստի հիմնարկութեան մէջ 1926ին, բանագէտները առանձին խումբ կը կազմեն (փրոֆեսորներ Մ. Աբեղեան, Եր. Լալայեան, Կ. Մելիք-Օհանջանեան եւ երաժշտագէտ Սպ. Մելիքեան): Այնուհետեւ բանագիտութիւնը կը շարունակէ գործել վերակազմուած Գիտութիւններու հիմնարկութեան, Մշակոյթի պատմութեան, Պատմութեան եւ Գրականութեան հիմնարկութիւններու մէջ իբրեւ առանձին բաժին, վերջապէս Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի գրականութեան հիմնարկութեան կազմի մէջ: 1960ի Ապրիլին Ակադեմիայի նախագահութեան որոշումով բանահիւսութեան բաժինը Գրականութեան հիմնարկութենէն կը տեղափոխուի Հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան հիմնարկութիւն՝ իր կազմին մէջ առնելով ժողովրդական պարարուեստն ու երաժշտութիւնը: Բանահիւսութեան բաժինը ունի իր հարուստ արխիւը:

Հայ բանագէտներու գործունէութեան հիմնական բնագաւառները եղած են բանահիւսութեան, պարարուեստի եւ երաժշտական նիւթերու հաւաքումը, հրատարակումը եւ հետազօտութիւնը:

Ժամանակագրական կարգով առաջին գիտարշաւը կազմակերպուած է 1926ին, Կոտայքի շրջանը, ազգագրագէտ – բանագէտ Երուանդ Լալայեանի ղեկավարութեամբ: 1926–27ի ընթացքին նոյն հիմնարկութեան կողմէ Սպ. Մելիքեանի ղեկավարութեամբ երաժշտական քանի մը խմբարշաւներ կը կազմակերպուին Հրազդանի, Ստեփանաւանի, Ապարանի եւ քանի մը այլ շրջաններու ուղղութեամբ: 1932–33ին Մշակոյթի պատմութեան հիմնարկութիւնը նոր գիտարշաւ մը կը կազմակերպէ դէպի Թալին, Աշտարակ եւ Վեդի, Փրոֆ. Կ. Մելիք-Օհանջանեանի ղեկավարութեամբ: 1934–37ին բանահաւաքութեան կ'աշխատի Գեղամ Թարվերդեան (Վերդին): 1941–50ին այս աշխատանքները կը ղեկավարէ Գրականութեան հիմնարկութեան բանահիւսութեան բաժնի վարիչը՝ Ա. Ղանալանեան, 1948էն սկսեալ Ակադեմիայի արուեստներու պատմութեան եւ տեսութեան ճիւղին կողմէ կը կազմակերպուին տարեկան արշաւներ երաժշտագէտ Վ. Սամուէլեանի ղեկավարութեամբ: 1959էն սկսեալ կարեւոր աշխատանք կը տարուի Հայաստանի եւ անոր դրացի երկիրներուն մէջ:

1930էն ցայսօր գրի առնուած են «Սասնայ ծռեր»ու բազմաթիւ նոր տարբերակներ, հարիւրաւոր հէքեաթներ, առակներ, աւանդութիւններ, երգեր եւ պարերգեր՝ իրենց տարատեսակներով, առածներ, օրհնութիւններ, հանելուկներ, պարեր, թատերական եւ ծիսական արարողութիւններ եւայլն:

Այս աշխատանքին առընթեր հրատարակչական գործ ալ կատարուած է: Հրատարակուած է «Սասնայ ծռեր»ուն գիտական, ամբողջական եռահատորը, զոր պատրաստած են Մ. Աբեղեան եւ Կ. Մելիք-Օհանջանեան: Այս քննական հրատարակութեան մէջ ընդգրկուած են դիւցազնավէպին 50 պատումները՝ Գ. Սրուանձտեանցի գրի առած ու հրատարակած առաջին տարբերակէն մինչեւ 1930ական թուականներու անտիպ գրառումները՝ սկզբնաղբիւրներու գաղափարական, գեղարուեստական, լեզուական եւ այլ առանձնայատկութիւններու ստոյգ պահպանութեամբ, ինչպէս նաեւ համապատասխան ծանօթագրութիւններով, բառարանով, ցանկերով եւայլն: «Սասունցի Դաւիթ»ի 1000ամեակին առթիւ (1939) լոյս տեսաւ համանուն համահաւաք բնագիրը, հայերէն եւ ռուսերէն, Ակադ. Յ. Օրբելիի յառաջաբանով:

Վիպական բանահիւսութեան կարեւորագոյն եւ տարածուած բնագաւառներէն մէկը կ'ընդգրկէ «Հայ ժողովրդական հէքեաթներ»ու բազմահատոր գիտական հրատարակութիւնը: Արդէն լոյս են տեսած Ա.–Ե. եւ Թ.–Ժ. հատորները: Անոնց մէջ ամփոփուած են պատմական Հայաստանի բնակավայրերէն հաւաքուած տպագիր եւ անտիպ բոլոր հէքեաթները՝ ըստ ազգագրական շրջաններու:

Վերջերս, ինչպէս ծանօթ է, հրապարակ ելաւ Ա. Ղանալանեանի «Աւանդապատում»ը: Ասիկա ժողովրդական աւանդութիւններու եւ աւանդական զրոյցներու բնագրերու հրատարակութիւն մըն է՝ հանգամանալից հետազօտութեամբ:

Հայ վիպական բանահիւսութեան հետազօտութեան ասպարէզին մէջ մեծ արժէք կը ներկայացնէ Ակադ. Մ. Աբեղեանի «Հայ վիպական բանահիւսութիւն» ծաւալուն աշխատութիւնը: Քնարական բանահիւսութեան մէկ ուրիշ տեսակը կ'ընդգրկէ Ա. Ղանալանեանի «Հայ շինականի աշխատանքի երգերը» (1937):

Անցեալին հայ բանագիտութեան կողմէ վիպական բանահիւսութեան փոքրածաւալ տեսակները (առած – ասացուածք, հանելուկ, անէծք, օրհնութիւն, աղօթք եւայլն) քիչ ուշադրութեան արժանացած են: Այս տեսակէտով ակնառու գործ է Ա. Ղանալանեանի կողմէ հրատարակուած «Հայկական առածանի» հաւաքածոն, որ կ'ընդգրկէ տպուած կամ անտիպ աղբիւրներէ քաղուած 40.000 առած – ասացուածք: Նոյնքան կարեւոր է նաեւ առաջին անգամ Ս. Յարութիւնեանի կողմէ հայկական հանելուկներուն համահաւաք բնագրին հրատարակութիւնը եւ մանրամասն հետազօտութիւնը:

Յիշատակութեան արժանի են այն աշխատանքները, որոնք կը վերաբերին հայ եւ դրացի ժողովուրդներու բանահիւսութեան կապերուն: Թուենք ասոնք՝ «Ֆիրտուսին եւ Իրանի վիպական մոթիվները», «Քէօռ օղլի», «Ժող. վիպասանութիւն» (Կ. Մելիք – Օհանջանեան), «Հայ ֆրանսական գրական առնչութիւններ (Բ. Զուլալեան) եւայլն:

Սրբուհի Լիսիցեան հետազօտած է մեր ժողովրդական հինաւուրց պարերը, թատերական ներկայացումները, ծիսական արարողութիւնները:

Ա. ՆԱՃԻՆԵԱՆ

մէ: Միջազգային Կ. Խաչի չէզոք յանձնախումբ մը կազմուեցաւ քննութիւն բանալու համար, քննութիւնը կատարուեցաւ եւ երեւան եկաւ, որ ռուս գերիները կը ստանային ճափոն զինուորի ստացածին կրկինը:

Բրինձի արտադրութիւնը աշխարհի մէջ հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ. Ներկայիս (1967ի թիւերով) աշխարհի արտադրութիւնն է 279 միլիոն թոն տարեկան, զոր կ'արտադրեն գլխաւորաբար հետեւեալ երկիրները.

Չինաստան	80 միլիոն թոն,
Հնդկաստան	60 միլիոն թոն,
Ճափոն	19 միլիոն թոն,
Փաքիստան	18 միլիոն թոն,
Ասիական այլ երկիրներ	13 միլիոն թոն:

«Ա. Շ.»

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

LES CAHIERS DU SILENCE (1)

Ժան Ռիքուռ տը Պուրժի վերոյիշեալ խորագրին տակ փոքրիկ վէպ մը հրատարակած է վերջերս, որուն հերոսուհին՝ Տիգրանուհի ողբերգական երիտասարդութենէ մը ետք Վանէն սկսեալ, աւելի բախտաւոր ճակատագրի մը կը տիրանայ յետագային, Եգիպտոսէն, Ամերիկա, ու մինչեւ Մոնթէ-Գարլօ:

Մէկդի դնելով գրքին գրական կամ վիպական արժէքը, որ միջակէն անդին չանցնիր, հրատարակութիւնը շահեկան է այն չափով որ անգամ մը եւս երեւան կը հանէ Թրքական ջարդերը, ու մարտիրոս հայ ժողովուրդին դառն ճակատագիրը:

Հեղինակը կը թուի լաւ տեղեակ ըլլալ Եղեռնի շրջանի բոլոր մանրամասնութեանց եւ երկարօրէն կը ծանրանայ տեղահանութեան եւ ջարդերուն վրայ:

Գիրքին շահեկանութիւնը, ինչպէս ըսինք, կը կայանայ այն էջերուն մէջ, ուր նկարագրուած են Վասպուրականի հերոսական օրերը եւ Թուրքերու վայրագութիւնները, պայմանաւ սակայն որ հատորը տարածուի ֆրանսական շրջանակներու մէջ:

(1) Ed. La Pensée Universelle, Paris 1970

ՌԱՏԻՕ-ԵՐԵՒԱՆԻ ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փրակայի բնակիչ մը բարեկամի մը կը հանդիպի եւ խորհրդաւոր ձայնով մը կը հարցնէ.

— Գիտե՞ս թէ ի՞նչ է կանոնաւորացումը:

= Ե՞ս, ոչ:

— Ըսեմ քեզի, կռնակդ դանակ մը կը խոթեն եւ վէրքին մէջ կը թողուն մինչեւ որ վէրքը դարմանուի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Տարօրինակ է, ըսաւ Փիէր, որ դուք ձեզ, դուք ձեզ անընդունակ կը համարիք եւ ձեր կեանքը ճղճիմ: Ձեզ համար տակաւին ամէն բան ապագային մէջ է, բայց դուք... Անոր ձայնէն կ'երեւար թէ որքան բարձր կը գնահատէ իր բարեկամը եւ որքան յոյսեր ունի անոր վրայ:

«Ինչպէս կրնայ այդպէս խօսիլ», մտածեց Փիէր: Փիէր՝ իշխան Անտրէյը ամէն կատարելութեան տիպար կը համարէր, որովհետեւ ան կամքի ուժ ունէր, որմէ Փիէր բացարձակապէս զուրկ էր: Փիէր՝ իշխան Անտրէյի վրայ մշտապէս հիացողներէն էր. կը զարմանար անոր ամէն տեսակ մարդոց հանդէպ ցոյց տուած հանդարտ վերաբերմունքին, անոր անսովոր յիշողութեան, ընդարձակ գիտական ծանօթութիւններուն (ան ամէն բան կարդացած էր, ամէն բան գիտէր, ամէն բանի վրայ գաղափար ունէր) եւ առանձնապէս անոր աշխատելու եւ սորվելու ընդունակութեան վրայ: Եթէ յաճախ Փիէր կը զարմանար անոր դէպի երազկոտ փիլիսոփայութիւնը ունեցած անտարբերութեան վրայ, (դէպի ուր չափազանց հակամէտ էր Փիէր) ատ ալ ոչ թէ պակասութիւն այլ առաւելութիւն կը համարէր:

Ամէնէն լաւ բարեկամական եւ սրտաբաց յարաբերութիւններու մէջ իսկ շողոքորթութիւնն ու գովասանքը անհրաժեշտ է, ինչպէս կպրային օծանելիքը անհրաժեշտ է սայլի անիւներուն:

— Ես լմնցած մարդ մըն եմ, ըսաւ իշխան Անտրէյ, իմ վրաս խօսելու ի՞նչ հարկ կայ, եկուր քու մասիդ խօսինք. լռեց եւ քաղցրութեամբ ժպտեցաւ:

Այս ժպիտը նոյն վայրկեանին ցոլաց Փիէրի դէմքին վրայ:

— Իմ մասիս ի՞նչ պիտի խօսինք, ըսաւ Փիէր անհոգ եւ ուրախ խնդալով. ո՞վ եմ ես. ժը սիւի էօն պաթար. եւ յանկարծ կաս-կարմիր եղաւ: Նկատելի էր որ մեծ ջանք բրաւ այդ բառը արտասանելու համար, առանց անունի, առանց հարստութեան... Եւ ճշմարիտ... սակայն չըսաւ թէ որն է ճշմարիտը: Ես դեռ ազատ եմ եւ այդ աղէկ է: Միայն չեմ գիտեր ինչ ընտրեմ, կ'ուզէի ձեզ հետ լրջօրէն խորհրդակցիլ:

Իշխան Անտրէյ բարի աչքերով անոր կը նայէր. սակայն անոր բարեկամական փաղաքշական հայեացքին մէջ յամենայն դէպս իր գերազանցութեան գիտակցութիւնը կը կարդացուէր:

— Քեզ կը սիրեմ, առանձնապէս այն պատճառով, որ դուն միակ կենդանի, աշխոյժ անձն ես մեր հասարակութեան մէջ. ընտրէ ինչ որ կ'ուզես, այդ միեւնոյն բանն է. դուն ամէն տեղ աղէկ պիտի ըլլաս, սակայն մէկ բան, այդ Կուրագիններուն յաճախելէ դադրէ, այդ երբեք չի վայլեր քեզ, բոլոր այս խրախճանքները, ասպետութիւնները եւ բոլոր...

— Ի՞նչ կ'ուզէք, սիրելիս, ըսաւ Փիէր վեր առնելով ուսերը. կիները, սիրելիս, կիները:

— Չեմ հասկնար, պատասխանեց Անտրէյ: Կիները ինչպէս որ են, այդ տարբեր խնդիր է, սակայն Կուրագինի կիները, կիները եւ գինին չեմ հասկնար:

Փիէր՝ իշխան Վասիլիյի քով կ'ապրէր եւ կը մասնակցէր անոր որդւոյն՝ Անաթոլի աղմկալից կեանքին, այն Անաթոլը զոր ուղղելու համար իշխան Անտրէյի քրոջ հետ ամուսնացնել կը պատրաստուէին:

— Գիտէ՞ք ինչ, ըսաւ Փիէր, կարծես յանկարծ անսպասելի գեղեցիկ միտք մը յղանալով, ճիշդ կ'ըսեմ, ես այդ շատոնց մտածեր եմ, այդ աղմկալի կեանքին մէջ բան մը չեմ կրնար վճռել եւ ոչ ալ բանի մը վրայ լրջօրէն խորհիլ, տակէ գլուխ դրամ ալ չկայ: Այսօր նորէն հրաւիրուած եմ, բայց պիտի չերթամ:

— Պատուոյ խօսք տուր, որ այլեւս պիտի չերթաս:

— Պատուոյ խօսք:

Թ.

Արդէն գիշերուան ժամը երկուքն էր, երբ Փիէր իր բարեկամին քովէն մեկնեցաւ:

Յունիսեան գիշեր մըն էր, Փեթերսպուրկի պայծառ գիշերներէն մէկը: Փիէր կառք նստաւ տուն երթալու մտադրութեամբ: Սակայն որքան բնակարանին կը մօտենար, այնքան աւելի կը զգար որ անհնար է այսպիսի սքանչելի գիշեր մը երթալ քնանալ: Ամայի փողոցներուն մէջ մինչեւ հեռուները կը տեսնուէր: Ճամբան յիշեց որ Անաթոլ Կուրագինի մօտ այս գիշեր խաղացողներու ծանօթ խումբակը պիտի ժողվուէր որ գինարբութեամբ՝ Փիէրին էն սիրելի զուարճութեամբ կը վերջանար:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Շաւիլէն այրի Տիկին Սրբուհի Տէր–Գալուստեանի իր խնամիին՝

Ժիրայր Տէրվարդանեանի

մահուան առթիւ կը նուիրէ 40ական ֆր. Շաւիլի դպրոցին եւ Կապ. Խաչին, եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ին:

Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Տէր–Գալուստեան 25ական ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի դպրոցին եւ Կապոյտ Խաչին, եւ այրի Տիկին Մարի Տէր–Գալուստեան 30 ֆր. կը նուիրէ Շաւիլի դպրոցին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հանգուցեալ Հոփփսիմէ Ճորոյեանի թաղման առթիւ.

Օր. Ժանին Թէրզիպաշեան 10ական ֆր. եկեղեցիին եւ Պուլ. Օտտոյի Կ. Խաչին, Տիկին Նեկտար Մանասեան եկեղ. 10, Նիկողոսեան ընտանիք 20ական եկեղեցիին եւ Պուլ Օտ. Կ. Խաչին, Պր. Շաղլապեան եկեղ. 20: Հանգուցեալ Յարութիւն Պէլեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Օնիկ Քէօսէեան եկեղ. 20, Տէր եւ Տիկին Իսկէնտէրեան 10, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Մուրատեան 10, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան 30, Պր. Յովսէփ Պէլեան 20: Գասպարեաններու զաւկին ամուսնութեան առթիւ Պ. Յովհաննէս Գասպարեան 50ական ֆր. եկեղ. եւ Առաջնորդարանին: Հանգուցեալ Տիկին Մարգրիտ Նիկողոսեանի քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Վարուժան Նիկողոսեան 50ական եկեղ. եւ Հայ Մշակոյթի Տան:

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գ. Մ. Հատտյեան 30 ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի իրենց մօրաքրոջ՝ Եղսա Տէր–Թորոսեանի մահուան (Ամե–րիկա) առթիւ:

KOTCH-PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի 25 Հոկտ. ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի (26 Ռիւ Թրուայոն) Հինգշաբթիի դասընթացքներուն վարչութիւնը (դիւան՝ 508.80–46) կը հաղորդէ որ դասընթացքները վերսկած են Հոկտ. 15ին եւ սահմանուած են վեցուկէսէն 11 տարեկան տղոց:

Երախաներու փոխադրութիւնը ապահովուած է երկու օթոքառներով, որոնք առաւօտները կը հանդիպին որոշ վայրեր եւ երեկոյեան տղաքը կը վերադարձնեն, ցերեկուան ճաշը դպրոցը կը կատարուի:

ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փալեզօ – Մասի – Անթոնի – Լ'Այ լէ Ռոզ – Պուռ–լա–Ռէն – Պանեօ – Ֆոնթընէ օ Ռոզ – Քլամառ – Իսի լէ Մուլինօ – Սեւր:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՈՒՂԵԳԻԾ.— Քոլոմպ – Պուա Քոլոմպ – Անիէռ – Փլաս Շամփերէ – Սեւր:

Յաւելեալ որեւէ տեղեկութեան համար դիմել քարտուղարութեան:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V

31, Avenue George V, Paris

եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage et la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL,

Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre

Նախագահութեամբ Պ. Պ. ԳՈՐՃՈՒՆԵԱՆ եղբայրներու

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

Avec la participation artistique de l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE «NAVASART»

Vous danserez avec DON DIEGO et son orchestre

et pour la première fois la Formation « LES EMPTY FOOD »

SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878-02-99 Աղքատախնամի դրասենեակը

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին:

Ուսանողներու համար 6 ֆրանք — Մուտք 15 ֆրանք

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղերու կողմէ, 24 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ:

Հասոյթը պիտի յատկացուի Մշակոյթի Տան շինութեան:

Ճաշերը կը պատրաստուին Խաչուհիներու կողմէ: Ճաշագին 30 ֆրանք:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 19էն սկսեալ:

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել Երեքշաբթի ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ — ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ —

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

(Հեղինակ Գաբայեւ — 4 արրա — հայացուց Մ. Անտոնեան)

Խաղարկութեամբ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ Թատերախումբին եւ կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղերուն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Հոկտ. 24, ժամը 20,30ին Վալանսի Թէաթր – Մունիսիպալի մէջ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Հոկտ. 25 ժամը 15,30ին Վիէնի Թէաթր Մունիսիպալի մէջ:

Մուտք 5, 8 եւ 10 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը պատրաստուի հրապարակային յարգանքի լսարան մը կազմակերպել 15 Նոյեմբերին, Կոմիտաս Վարդապետին եւ Յովհ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակներուն առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Օրուան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք Ազգ. Տան սրահը:

×

Ճաշ, Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Սարսէլ–Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Հոկտեմբեր 31ին:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի Վալանսի մէջ Հոկտեմբեր 31ին:

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ:

×

Լիոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, Փարիզի Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութիւնը կը ներկայացնէ Յ. Պարոնեանի «Շողոքորթ»ը, Հոկտեմբեր 31ին:

×

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ Ժորժ Ե.ի սրահը:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱՂ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն՝ էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հայք–Տարօն (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(Վերօգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջականները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 — Tél. : 326-88-65

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ:

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդունուիր հեռաձայնով:

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 21 OCTOBRE 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.945
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.945

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ԾԱՆՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Քանատայի եւ, յատկապէս, Քեպէքի նահանգին մէջ անձկութիւնը կը շարունակուի:

Օթթաւա, բնականաբար, ինչպէս կը հաստատեն շատեր, դժուար կացութեան մը առջեւ կը գտնուի: Խուզարկութիւնները եւ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին, սակայն, ինչպէս գրած է առեւանգուած անգլիացի դիւանագէտը իր նամակին մէջ, իր թաքստոցը երեւան ելլելու պարագային անպայման կը սպաննուի:

Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 320 կասկածելիներ եւ հաստատած է Լափորթի սպաննիչներուն ինքնութիւնը: Երկու երիտասարդներ յամենայն դէպս կը փնտռուին այդ պատճառով:

Քեպէքի Ազատագրութեան Ճակատը անդրդուելի կը մնայ՝ պահանջելով 21 քաղաքական բանտարկեալներու ազատ արձակումը եւ փրկագինի վճարումը: Կառավարութիւնը, ինչպէս դիտել կուտան իրազեկներ, չի կրնար տեղի տալ, այլապէս պիտի նկատուէր «թոյլ» մարմին մը երկրին բնակչութեան կողմէ: Կայ նաեւ հոգեբանական կէտ մը, որ իրաց այս կացութեան մէջ կարեւոր է. Ճէյմս Քրոս Անգլիացի է, իսկ Լափորթ ծագումով Ֆրանսացի էր. արդ, եթէ անգլիացի դիւանագէտին ազատման համար Օթթաւա զիջում կատարէ, Քեպէքցիք պիտի տարուին մտածելու, թէ կառավարութեան համար Անգլիացիի մը կեանքը աւելի ծանր կը կշռէ, բաղդատմամբ Ֆրանսացի նախարարին:

Այսուհանդերձ, կառավարութիւնը վերանորոգեց իր առաջարկը — Քրոսի ազատման պարագային՝ առեւանգիչները կրնան երկրէն դուրս ելլել առանց ձերբակալուելու վախին: Որոշ աղբիւրներու համաձայն, կառավարութիւնը Լափորթի սպանութենէն առաջ արդէն կարգադրած էր, որ առեւանգիչները իրենց պատանդներով մեկնին օդակայան մը, որ այդ միջոցին պիտի նկատուէր Քուպայի դեսպանատան սեփականութիւն, ինչ որ ապահովութիւն կուտայ առեւանգիչներուն: Արդարեւ, ոստիկանութիւնը, համաձայն միջազգային օրէնքներու, իրաւունք չունի ձերբակալելու մէկը օտար դեսպանատան մը մէջ: Ապա առեւանգիչները պիտի մեկնէին Հաւանա եւ հոն պիտի յանձնէին Քրոսն ու Լափորթը Քանատայի դեսպանին:

Կառավարութեան այս առաջարկը, որուն իր համաձայնութիւնը տուած էր նաեւ Քուպայի կառավարութիւնը «մարդասիրական» նկատումներով, անպատասխան մնացած է Քեպէքի Ազատագրական Ճակատի կողմէ:

Լափորթի սպանութենէն ետք ալ կառավարական առաջարկը կը մնայ ի զօրու: Առեւանգիչները կրնան մինչեւ օդակայան մեկնիլ անգլիացի դիւանագէտին հետ եւ ազատօրէն Քուպա երթալ:

Փիէր Լափորթի թաղումը տեղի կ'ունենար Երեքշաբթի օր: Ընտանիքը մերժած է ազգ. յուղարկաւորութիւն:

Ֆրանսայի կառավարութեան ցաւակցութիւնը փոխանցեց վարչապետին Շաբան Տելմաս: Ու Թան, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը խօսելով Լափորթի սպանութեան մասին, զայն «ժլատ եւ այլանդակ ոճիր» որակեց:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ

ԽՄԲ. — Մայր Աթոռի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդէն ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնները, հրատարակութեան խնդրանքով.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՔԱՐՈԶ՝ ՄԱՐԱՇԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հոկտմբեր 11ին, Կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 11ին, Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարում մատուցւում է հանդիսաւոր Ս. պատարագ, որին ներկայ են լինում յատկապէս հայրենադարձ եւ բրազիլահայ (Սան-Պաւլօ) Մարաշցիների Հայրենակցական Միութեան բազմաթիւ ներկայացուցիչներ:

«Հայր մեր»ից առաջ քարոզում է Վեհափառ Հայրապետը՝ «Երանի սգաւորաց, զի նոքա մխիթարեսցին» բնաբանով: Հայրապետական իր քարոզի մէջ Վեհափառ Հայրապետը խօսում է հայ ժողովրդի հաւատքի եւ կենսունակութեան մասին, ժողովուրդ, որը անցեալում կարողացաւ միշտ իր նահատակութիւնը վերածել յաղթանակի:

Այս առթիւ Վեհափառ Հայրապետը մասնաւորաբար յիշատակեց 1915 եւ 1920 թուականներին Մարաշում նահատակուած հայ ժողովրդի այն զաւակների մասին, որոնք հաւատարիմ Հայոց պատմութեան հերոսական աւանդութիւններին, ծանր եւ դժբախտ օրերին անձնուրաց պայքարով յանձն առին նահատակութիւնը ու մեռան «Վասն Յիսուսի, վասն հայրենեաց» անհաւասար մարտերում:

Իր քարոզում Վեհափառ Հայրապետը յիշեցրեց, որ ինչպէս Արեւմտեան Հայաստանի այլ վայրերի անունները, Մարաշի անունն էլ վերապրում է հայրենի հողի վրայ եւ Երեւանի կողքին Նոր Մարաշ աւանը գեղեցիկ յուշարձանն է Մարաշի նահատակների եւ սրտառուչ խորհրդանշանը՝ հայրենադարձ եւ սփիւռքում ապրող տարագիր հայ Մարաշցիների ապրելու կամքի:

Յաւարտ Ս. պատարագի, Վեհափառ Հայրապետի հանդիսադրութեամբ, կատարւում է հոգեհանգիստ՝ Մարաշի բոլոր նահատակների հոգիների լուսաւորութեան համար:

ԱՄԵՆ. ՀԱՅՈՑ ՎԵՀ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ

Հանդիսաւոր Ս. պատարագ, քարոզ եւ հայրապետական մաղթանք

Հոկտեմբերի 4ին, Կիրակի օրը, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում մեծ շուքով տօնւում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի գահակալութեան տասնհինգերորդ տարեդարձը:

Դեռեւս վաղ առաւօտեան Մայր Տաճարն ու նրա շրջափակը լիքն է ուխտաւորների հոծ խմբերով, որոնք եկել էին աշխարհի տարբեր երկրներից՝ այդ թւում Բրազիլիայից, Ուրուգուայից, Ա. Մ. Ն.-ից, Կանադայից, Ֆրանսիայից, Լիբանանից, Սիրիայից՝ ինչպէս նաեւ՝ ուխտաւորներ Հայաստանի տարբեր շրջաններից:

Ժամը 11ին Մայր Տաճարում սկսւում է Ս. պատարագի արարողութիւնը, որին ներկայ են լինում նաեւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամները, Մայր Աթոռի հոգեւոր դասն ու ողջ պաշտօնէութիւնը, եւ այլ պաշտօնական հիւրեր:

Ժամը 12ին Վեհափառ Հայրապետը, եկեղեցական թափօրով եւ զանգերի յաղթական ղօղանջների ներքոյ, եկեղեցական թափօրի ուղեկցութեամբ, Վեհարանից առաջնորդւում է Մայր Տաճար:

Օրուայ պատարագիչն է ուխտաւորաբար Մայր Աթոռում գտնուող Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միաբան Տ. Ղեւոնդ Եպիսկոպոս Ջեպէյեանը: «Հայր մեր»ից առաջ քարոզում է պատարագիչ Սրբազանը՝ վեր հանելով Վեհափառ Հայրապետի՝ 15 տարիների ընթացքում կատարած եկեղեցաշէն, հայրենանուէր ու խաղաղասիրական գործունէութիւնը՝ ի պայծառութիւն հայ եկեղեցու եւ ի բարօրութիւն հայ ժողովրդի ու հայրենիքի:

Յաւարտ Ս. պատարագի Իջման Ս. Սեղանի առաջ, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի հանդիսադրութեամբ, կատարւում է հայրապետական մաղթանք՝ վասն արեւշատութեան Վեհափառ Հայրապետի եւ անսասանութեան՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի:

Շնորհաւորութիւններ վեհարանում. — Յաւարտ Ս. պատարագի եկեղեցական թափօրով Վեհափառ Հայրապետը առաջնորդւում է Վեհարանի դահասրահ եւ բազմում հայրապետական գահի վրայ՝ շրջապատուած Մայր Աթոռի եպիսկոպոսներով, վարդապետներով, սարկաւագներով եւ ուխտաւորների հոծ խմբով:

Դահասրահում Վեհափառ Հայրապետի աջ կողմում տեղ է գրաւում Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի Խորհրդի Նախագահ Ս. Գասպարեանը:

Դահասրահում են նաեւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամներ եւ բազում այլ հրաւիրեալներ:

Յանուն ողջ հայ եկեղեցու եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի, Վեհափառ Հայրապետի գահակալութեան տասնհինգերորդ տարեդարձը շնորհաւորում է Ատրպէյջանի թեմի Հայոց հոգեւոր առաջնորդ, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամ Տ. Յուսիկ Եպս. Սանթուրեանը՝ ջերմ բարեմաղթութիւններով, երախտագիտութեամբ եւ որդիական անկեղծ զգացումներով:

Ապա յանուն սփիւռքահայ ուխտաւորների շնորհաւորանքի խօսք է ասում հոգեւոր ճեմարանի տեսուչ Տ. Շնորհք Վրդ. Գասպարեանը:

Յանուն Բրազիլահայ գաղութի Վեհափառ Հայրապետի տասնհինգամեակը շնորհաւորում է գաղութի ծանօթ ազգային, ուխտաւորաբար մայր հայրենիքում գտնուող Գառնիկ Պազարեանը եւ Վեհափառ Հայրապետին նուիրում, կէս կիլոգրամանոց ոսկեձոյլ եւ թանկարժէք քարերով զարդարուած մի ձեռաց խաչ:

Վերջում խօսք է առնում Վեհափառ Հայրապետը, շնորհակալութիւն է յայտնում Իր անձին ուղղուած բոլոր շնորհաւորանքների, բարեմաղթութիւնների համար եւ օրհնում հայ ազգը, եկեղեցին ու վերածնուած մայր հայրենիքը:

Հանդիսութեան աւարտին դահասրահում բոլոր ներկաները աջհամբոյրով շնորհաւորում են Վեհափառ Հայրապետի գահակալութեան տասնհինգերորդ տարեդարձը:

Ժամը 15ին Վեհափառ Հայրապետի գահակալութեան տասնգամեակի առթիւ Վեհարանում տրւում է պաշտօնական ճաշ, որին ներկայ են լինում՝ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամները, Մայր Աթոռի միաբանութիւնը, հոգեւոր ճեմարանի դասախօսական կազմը եւ պաշտօնական այլ հրաւիրեալներ:

Ներկաներից շատերը մէկ անգամ եւս շնորհաւորում են Հայոց Հայրապետի գահակալութեան տասնհինգամեակը եւ ցանկանում նրան քաջառողջութիւն եւ արեւշատութիւն:

Ընդունելութեանը ներկայ է լինում ՀՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի Խորհրդի Նախագահ Ս. Գասպարեանը, որը գեղեցիկ ուղերձով շնորհաւորում է Վեհափառ Հայրապետի գահակալութեան տասնհինգամեայ գործունէութիւնը:

Վեհափառ Հայրապետի գահակալութեան տասնհինգամեակին նուիրուած ճաշը աւարտում է Վեհափառ Հայրապետի աղօթքով:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը՝ Նուրէտտին Աթասի հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն: Ներքին տագնապ մը ստեղծուած է Պաասականներու միջեւ: Համաձայն որոշ լուրերու, Պաշտպանութեան Նախարարը՝ Զօր. Էլ Ասատ վերստին ըմբոստացած է կուսակցութեան քաղաքական ղեկավարութեան դէմ: Կը հաղորդուի, թէ երեք նախարարներ ձերբակալուած են: Զօրավարը կը պատկանի Պաասի «չափաւորական» թեւին: Գահիրէի մէջ ալ Հէյքէլ, որ Նասրի խորհրդատուն էր, իր կարգին, հրաժարած է Ազգային Ուղեցիծի նախարարի պաշտօնէն: Այսուհետեւ պիտի վարէ միայն Ալ Ահրամի խմբագրութիւնը:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ հիւսիսը, Մաֆրաքի գիւղին մօտերը բուռն կռիւներ տեղի ունեցան արքայական բանակի եւ ֆէտայիններու միջեւ: Բանակը ռմբակոծեց գիւղը:

ՊՈԼԻՍ գրեթէ պաշարուած քաղաքի վերածուած է: Ազքատ եւ աղտոտ թաղերու մէջ քոլերայի դէպքեր արձանագրուած են. համաձայն թերթերուն 2000 անձ հիւանդանոց փոխադրուած է եւ արդէն 80է աւելի մեռեալ կայ: Կառավարութիւնը 27 մահացած կը ներկայացնէ միայն: Այդ թաղերու մէջ բնակողները խոյս կուտան զալար, ինչ որ համաճարակի տարածման պատճառ կը դառնայ: Ատոր համար է, որ իշխանութիւնները կ'արգիլեն քաղաքացիներու դուրս մեկնումը: Մօտաւորապէս կէս միլիոն հողագործ գիւղացիներ կ'ապրին Պոլսոյ այդ թաղերուն մէջ, ուր կոյուղի չկայ: Իզմիրի, Զանաքքալէի, Սամսոնի եւ այլ վայրերու մէջ եւս քոլերայի դէպքեր արձանագրուած են. դեղ կը պակսի նաեւ պատուաստի համար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Լը Մոնտ Հոկտ. 20ի իր թիւին մէջ հակիրճ այլ շահեկան գրութիւն մը նուիրած է Հայկ. Արուեստի Ցուցահանդէսին, ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց —

«Հայկ. Արուեստը, Ուրարտուէն մինչեւ մեր օրերը — Արուեստի եւ պատմութեան փաստաթուղթերու 900 առարկաներ որոնք ցուցադրուած են Փավիյոն տը Մարսան, կը վկայեն հին Արեւելքի ամէնէն ինքնատիպ քաղաքակրթութիւններէն մէկը»:

Լը Մոնտ, ինչպէս ուրիշ թերթեր, անդրադառնալով ժամանակակից նկարչութեան տրուած — դժբախտաբար շատ լայն բաժնին — չի ծածկեր իր վերապահութիւնը: Արդարեւ շատ մեծ տեղ տրուած է նոր նկարչութեան որ ոչ միայն բան չաւելցներ այդ ցուցահանդէսին վրայ, այլ ընդհակառակն շատ ձախող տպաւորութիւն մը կը թողու:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷՍ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ ԽԱՌՆՈՒԱԾՔԻ ԵՒ ՏԵՍԻԼՔԻ ՄԱՍԻՆ

Գրականութեան մէջ մենք միայն կէսն ենք մեր միութեան. միւս կէսը արտայայտութեան մեր եղանակն է, այսինքն՝ ոճը, պիտի ըսէր Պիւֆոն:

Մեզ կը դատեն ո՛չ թէ մեր մտածումներուն ներքին, անտեսանելի էութեամբը, այլ արտաքին, տեսանելի արտայայտութեամբը:

Մեզմէ ամէն մէկը կը մտածէ, կը զգայ կ՚ապրի: Աւելա գրականութեան ինչն է, ըսել կ՚ուզեմ՝ Թաքուն մեքենականութիւնը մեր էութեան առաջին կէսին: Երկրորդ կէսին մեքենականութիւնը կը կազմէ մտածելու, զգալու, ապրելու եղանակին արտայայտութիւնը:

Մեր մտածումներն ու զգացումները կա՛մ ուղղակի կը մտնեն կեանքի մէջ, իբրեւ կենցաղի, ապրուած իրականութիւն, եւ կամ կը մտնեն գրականութեան մէջ, իբրեւ ստեղծագործական, հոգեդրոշմ ներդրում: Երկու պարագային ալ գոյութեան իրաւունք ունին: Եւ երկու պարագային ալ յառաջատար ուժ են:

Ինչ որ կայ գրականութեան մէջ իբր նիւթ, անպատճառ անցած է արուեստագէտին հոգիէն եւ առած՝ անոր խառնուածքին դրոշմը եթէ ինքնատիպ է դրոշմը, ուրեմն բարձրորակ է արուեստագէտը: Եթէ զուրկ է ինքնատպութենէ, այսինքն՝ գրականութիւն մը նոյնանման ներքին կամ արտաքին տարբերէ, ուրեմն պարզ «անցորդ» մըն է արուեստագէտը:

Արտայայտութեան «գիտութիւնը» այն առաքինութիւններէն չէ, որոնք կրնան փոխանցուիլ, ուսուցուիլ կամ ներշնչուիլ: Ընտրեալները իրենց հետ կը բերեն զայն եւ հետերնին ալ գերեզման կը տանին:

Արուեստագէտը, կամայ թէ ակամայ, հպատակը, նոյնիսկ գերին է իր խառնուածքին: Չի կրնար ըսել որեւէ բան, որ չի բխիր իր խառնուածքէն: Չի կրնար ընել բան մը, որուն թոյլատու չէ իր ներքին կլիման (խառնուածքը): Ոմանց մէջ իւրատիպ ատուած մըն է ան, ուրիշներու մէջ՝ չղթայուած Պրոմեթէոս մը: Եթէ իր խառնուածքին հպատակ ու հարկատու չէ արուեստի մարդը, ապա ուրեմն հասարակ մահկանացու մըն է, շատերուն պէս մէկը:

Խառնուածքը համապարփակ տրոփում մըն է, «դպրոց» մը, վերելք կամ վայրէջք, հերոսութիւն կամ խաչելութիւն: Աստուած կը ստեղծէ մարդը «ըստ պատկերի իւրում» եւ ստեղծագործութեան իբրեւ կողմն իսկ կաղապարը կը նետէ հալոցին մէջ: Երկու հոգի չի ստեղծեր նոյն կաղապարով: Ասոր համար ալ՝ չկայ մարդ մը, որ ուրիշ մարդու մը նմանի: Չկայ գրող մը, որ ուրիշ գրողի մը նմանի: Եթէ երկու արուեստագէտներ զիրար կը յիշեցնեն իրենց արուեստին ներդոյակ յատկանիշներով, անոնցմէ մէկը պէտք է խաչուի, կ՚ըսէր նորարարութեան վարպետը՝ Ուայլտ:

Ոչ ոք կրնայ պահանջել Ռափայէլ Պատկանեանէն, որ Մեծարենց դառնայ, եւ ո՛չ ոք կրնայ պահանջել Մեծարենցէն, որ Պատկանեան դառնայ:

Պատկանեանը, Մեծարենցը, Դուրեանը կամ Տէրեանը հաւատարիմ հպատակներն են «վեհափառութեան» մը, որ իրենց խառնուածքն է, որ իրենց դրոշմն է: Ո՛չ կրնանք փոխել այս դրոշմը, ոչ ալ կրնանք փոխանցել ուրիշին կամ փոխանակել ուեւէ մէկուն եւ որեւէ բանի հետ: Մեզի հետ բերած ենք զայն, մեզի հետ ալ պիտի տանինք:

Պարզ մարդեր չենք մենք, այլ խառնուածքներ ենք, այսինքն՝ ցեղ, ժամանակ, միջավայր, ժառանգականութիւն, աւանդութիւն, պատմութիւն, կլիմայ, բարք:

×

Կը յիշեմ տեղ մը կարդացած ըլլալ, որ մեր գրականութիւնը կը տառապի թոքերու բորբոքումէ. շունչը տկար է, բայց զօրաւոր է հեւքը: Հզօր է սրտին զարկը, զգայնութեան ալիքը, սակայն թերի է ջիղերուն սարուածքը, տեսիլքին բոցեղէն կամարը կամ գմբէթը:

Ըսուած ու գրուած է նաեւ, որ երազողներ ունինք, բայց մարգարէներ չունինք: Նայողներ ունինք, սակայն տեսանողներ չունինք: Պատմողներ ունինք, գուշակողներ չունինք:

Շարունակենք:

Մեր գրականութիւնը տարաւ ու բաձկոն ունի, բայց վերարկու չունի:

Մեր գրականութեան կը պակսի մտածումին տրոփը, այսինքն՝ գերադրականը: Կը պակսի մարգարէութեան հեռասոյզ զանգը, այսինքն՝ տեսիլքը:

Հոյակապ ընդօրինակողներ ենք, բայց միջակ ստեղծողներ (Վարուժանն ալ նոյն բանը կ՚ըսէր): Ակօսներու մէջէն կը քալենք իբրեւ վարժ սերմնացան, բայց ակօս չենք բանար: Մեր վրայ հեծած են բռնութիւնը, գմբէթը, խաչը, մագաղաթը եւ Աւետարանը:

Մարգարէական յայտնութիւններ որոնք պատմութեան մէջ չանթի հարուածներ եւ ճշմարտութեան փայլատակումներ են, մեզի համար Անտրէ Ժիտի «նեղ դուռն» են:

Այս ըսուածներուն մէջ խորհրդածութեան կէտեր կան:

Խորհրդածութեան բաժին մը կայ նաեւ սա՛ հաստատումին մէջ.

Անցեալէն ու ներկայէն աւելի՝ ապագային վրայ պէտք է բանանք մեր պատուհանները: Վիկտոր Հիւկօն էր, եթէ չեմ սխալիր, որ կ՚ըսէր, թէ անցեալը Տանթէի դժոխքն է, ներկան՝ քաւարան. միայն ապագան է արքայութիւնը, երկինքի եօթներորդ պարունակը:

Արուեստագէտը ապագան է:

«Ապագան այն է, ինչ որ են արուեստագէտները», կ՚ըսէր միշտ նորութեան հետամուտ, ինքնատիպ քննադատը՝ Օսկար Ուայլտ:

Եւ կը կարծեմ, թէ իրաւունք ունէր:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ԻՐԱՔ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ)

Վեց հազար տարի ետ պէտք է երթալ ծանօթանալու համար Իրաքի կամ Միջագետքի առաջին գրաւոր պատմութեան, թէեւ, շատ աւելի հին ժամանակաշրջաններու պատկանող հնագիտական մնացորդներ, մանաւորաբար հիւսիսային եւ հարաւային շրջաններու մէջ, կը հաստատեն գոյութիւնը քարէ դարաշրջանի մարդուն, իսկ Քրիստոսէ առաջ վեցերորդ եւ հինգերորդ դարերուն ալ՝ մարդկային յարաճուն յառաջդիմութիւնը երկրագործութեան, պղնձագործութեան, անիւաւոր կառքերու շինութեան, նաւաշինութեան, մեհեաններու կառուցման եւ բաւական յառաջացած քանդակագործութեան ճիւղերուն մէջ:

Լիապէս զարգացած քաղաքակրթական կենցաղի հետքերն ու գրաւոր արձանագրութիւնները երեւան կուգան նախաքրիստոնէական 3000 թուականներէն առաջ երկարող ժամանակաշրջաններուն մէջ: Այսպէս, այդ հետքերով եւ արձանագրութիւններով կը հաստատուի գոյութիւնը հարաւային Իրաքի շրջաններուն մէջ Սումերական հրաշալի քաղաքակրթութեան, որ առաջին տեղը կը գրաւէր այդ դարերուն, աշխարհի մէջ: Այս քաղաքակրթութիւնը, Քրիստոսէ 2400 տարի առաջ, ձուլուեցաւ Աքքատեաններու Սեմական գաղթականութեան մէջ, որ երկիրը դարձուց միացեալ թագաւորութիւն մը եւ ընդարձակեց անոր սահմանները օտար հողերու գրաւումով: Այս միութիւնը քայքայուեցաւ արեւելքէն խուժող ցեղախումբերու ձեռքով, յետադային, սակայն, երկհարիւրամեայ շրջանի մը համար վերահաստատուելէ ետք Քաղդէացիներու տիրապետութեան տակ, երկրորդ հազարամեակի սկզբնաւորութեան նորէն քանդուեցաւ խուժումովը Ելամացիներուն եւ սեմական Ամովրացիներուն, որոնցմէ, Ք. Ա. 18րդ դարուն, ծնաւ Համմուրապիի բաբելոնը:

Հիւսիսէն՝ Հիթիթներու եւ Հուրեաններու, իսկ արեւմուտքէն՝ Կասեաններու արշաւանքներով, սակայն, Բաբելոնն ալ կերպարանափոխուեցաւ զանազան արքայատոհմերու տիրապետութեանց շրջանին, ի վերջոյ, Ք. Ա. 745ին, ինկալու համար սեմական գերիշխանութեան ներքեւ Ասորեստանի, որ, հիւսիսէն իջնելով, ժամանակ մը իշխեց ամբողջ Միջին Արեւելքի վրայ:

Ասորեստան իր կարգին տապալեցաւ Ք. Ա. 612 թուականին եւ անոր տեղը գրաւեց վերածնեալ Բաբելոնի եւ նորածին Մեդիայի միացեալ տիրապետութիւնը, այլ խօսքով՝ Նաբուգոդոնոսորի եւ Պաղտասարի նոր-բաբելոնեան կայսրութիւնը, որ սակայն երկար կեանք չունեցաւ եւ տապալեցաւ 539ին Ք. Ա. Պարսից Կիւրոս Թագաւորի արշաւանքներուն հետեւանքով:

Կիւրոս հիմնադիրն է պարսկական երեք մեծ արքայատոհմերէն առաջինին. ասոնք, յետագայ հազարամեակի ընթացքին, իրենց տիրապետութիւնը տարածեցին Իրաքի արեւմտեան սահմաններէն ալ անդին: Արքայատոհմերէն առաջինը՝ Աքեմենեանը, չդիմացաւ Մեծն Աղեքսանդրի յարձակումներուն եւ կործանեցաւ: Աղեքսանդրին յաջորդած Սելեւկեաններուն եւ պարսկական երկրորդ արքայատոհմին՝ Պարթեւներու միջեւ Իրաք շարունակեց կռուախնձոր մնալ: Իսկ երկրորդ արքայատոհմը՝ Սասանեանները, Սելեւկեանները իրենց ենթարկելէ ետք, իրենց նախորդներուն նման շարունակեցին պատերազմիլ հռոմէական կայսրութեան դէմ Քթեսիփոնի իրենց մայրաքաղաքէն:

Քրիստոսէ ետք 7րդ դարուն Մոհամմէտի յայտնութեամբ, առժամապէս իրարու միացեր էին արաբական ցեղախումբերը: Մարգարէի մահէն անմիջապէս ետքը անոնք յարձակեցան Սասանեաններուն վրայ, տապալեցին զանոնք եւ նուաճեցին բիւզանդական կայսրութեան ենթակայ սուրիական եւ եգիպտական նահանգները: Իբրեւ Մոհամմէտի յաջորդը նկատուած Օմայեան խալիֆաները Դամասկոսը դարձուցին արագօրէն ծաւալող արաբական գերիշխանութեան մայրաքաղաքը: Այնուհետեւ, 750 թուականին, երեւան եկան Օմայեաններու ազգական Ապպասեանները, որոնք, զօրացած՝ Իրաքէն եւ աւելի հեռաւոր արեւելեան շրջաններէն իրենց ստացած ուժերով, իշխեցին սուրիական ծագումով Օմայեաններու վրայ եւ 762ին հիմնեցին նոր մայրաքաղաք մը՝ Պաղտատը: Ամբողջ 500 տարի Ապպասեանները յաջողեցան կրօնական եւ մշակութային կապերով զօրացնել արաբական միութիւնը, որուն մէջ Պաղտատ ունեցաւ շատ առաջնակարգ դերք մը: Հակառակ սակայն իրենց հաստատած կեդրոնացեալ իշխանութեան, Ապպասեանները, իրենց կրած յարձակումներուն եւ ներքին պառակտումներ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Վերջապէս խօսակցութիւննիս այս ձեւով առաջ տարինք մինչեւ որ Սուրբիկ Հանըմ խոստացաւ ինծի իր ամբողջ աջակցութիւնը նուիրելու, որպէսզի գործը յաջողի: Մէկ խօսքով՝ հիմա բերդը մէջէն առած կրնանք համարիլ:

— Բայց այդ ամէնուն մէջ վճռական քայլ մը չեմ նշմարեր, դիտել տուաւ Սուրէն:

— Ես այս չափով գոհ եմ, միայն թէ ուրիշ խնդիր մը կայ:

— Ի՞նչ խնդիր:

— Սուրբիկ Հանըմ ուզեց իմ նիւթական կացութեանս մասին զիս հարցափորձել:

— Այդ դէշ բան… ի՞նչպէս կրցար ատոր մէջէն ելլել:

— Անորոշ պատասխաններ տուի, մինեւնոյն ատեն իմ ապագայ յաջողութիւններուս վրայ խօսեցայ:

— Ատոնք զինքը գոհացուցի՞ն:

— Չեմ կարծեր, բայց ի՞նչ կրնայի ընել:

— Եթէ խնդիրը միայն Սուրբիկ Հանըմին վրայ ըլլայ՝ դիւրին է զինքը համոզել, բայց անդին Բարսեղ էֆէնտին ալ կայ:

— Ճիշդ հոդ է դժուարութիւնը… իրեն պէս վաճառական մը խաղի բերել, դիւրին բան չէ:

— Ո՞վ գիտէ, պատասխանեց Սուրէն, խորհրդաւոր կերպով մը ամէն պարագային՝ կ՚արժէ անգամ մը փորձել:

— Փորձե՞լ… ի՞նչ ըսել կ՚ուզես:

— Ըսել կ՚ուզեմ որ փորձելու է Բարսեղ էֆէնտին խաբել:

— Ես կը նախընտրեմ ուրիշ միջոցով մը յաջողիլ, պատասխանեց Շաւարշ:

— Լաւագոյն միջոց մը գիտե՞ս:

— Այո:

— Ի՞նչ է, տեսնենք:

— Ամէնէն պարզ եւ ամէնէն ապահովը:

— Այսինքն, հարցուց Սուրէն:

— Պարզապէս Զարուհիի սիրտը գրաւել:

— Բայց կարծեմ մինչեւ հիմա ատոր համար աշխատեցար:

— Շատ հարեւանցի կերպով:

— Իսկ ասկէ ե՞տքը:

— Մեծ լրջութեամբ, պատասխանեց Շաւարշ:

— Լաւ, բայց այն պարագային որ այդ փորձդ անյաջող ելլէ մի մոռնար ինծի դիմում ընելու:

— Այդ մասին ապահով եղիր:

Այս տեսակցութենէն քանի մը օր ետքը Շաւարշ ըսաւ իր բարեկամին:

— Ես Մեծ կղզի կ՚երթամ մէկ քանի շաբաթ մնալու:

— Ո՞ւր… արդեօք սենեա՞կ մը բռնեցիր:

— Չէ, օթէլ մը պիտի երթամ:

— Եւ զիս հոս առանձի՞ն պիտի թողուս:

— Գիտես թէ անհրաժեշտ է որ հոն գտնուիմ գործին յաջողութեան համար:

— Գնա, եղբայր, գնա եւ բարի յաջողութիւն:

— Կիրակի մը եկուր զիս տեսնելու, հաւանօրէն շատ ըսելիքներ ունենամ:

— Կը խոստանամ գալ:

Շաւարշ որոշած էր կարելի եղածին չափ արագ գործել, մանաւանդ որ պարագաները շատ նպաստաւոր էին:

Մեր հակառակորդը կամ մրցակիցը որմէ քիչ մը կը վախնար, այն է՝ Վահանը, մէջտեղ չկար: Շաւարշ հարցափորձելով իմացած էր թէ Պոլսէն մեկնած էր քիչ մը ժամանակի համար:

Միւս կողմէ Արամն ալ անակնկալ գործով մը Իզմիր գացած էր ուր քանի մը շաբաթ պիտի մնար: Շաւարշ գիտէր թէ Զարուհիի եղբայրը իրեն համար նպաստաւոր տարր մը չէր եւ անոր բացակայութիւնը իր գործին յաջողութեան հաւանականութիւնը կ՚աւելցնէր:

Այսպէս ուրեմն, Սուրէնին ըսածին համեմատ, փոխադրուեցաւ Մեծ կղզի, լաւագոյն պանդոկներէն մին:

Վերջին անգամ հօրմէն ընդունած դրամները իրեն միջոց կուտային, գոնէ քիչ մը ժամանակի համար, փայլուն կեանք մը վարելու:

Սուրէն իր բարեկամին բացակայութիւնը շատ չզգաց: Մէկ քանի ծանօթներ գտած էր, որոնց հետ լաւ ժամանակ կ՚անցընէր Բերայի մէջ եւ որոնք նիւթապէս կ՚օգնէին իրեն: Շէնշող, զուարճալի ու ճարպիկ, Սուրէն շատ դիւրաւ ինքզինք կը սիրցնէր ու հաճելի կը դառնար ամէնուն:

Օր մը սակայն յիշեց իր բարեկամը:

— Պէտք է երթամ մէյ մը տեսնեմ զինքը, ըսաւ ինքնին:

Արդարեւ, երկու շաբաթէ ի վեր Շաւարշ փոխադրուած էր Մեծ կղզի եւ Սուրէն տեղեկութիւն չունէր իրմէ!

Հետեւեալ օրը Կիրակի էր, ուստի որոշեց օգուտ քաղել եւ այցելութիւն մը տալ իր բարեկամին:

Հազիւ թէ ոտքը Մեծ կղզիի նաւամատոյցը դրած էր երբ քաղինոյին առջեւ նստած տեսաւ Շաւարշը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(238 – Շար.)

ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵՆԷ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐ

—o—

ՖՐԱՆՑ ԵՈԶԷՖ ՀԱՅՏՆ

(1732–1809)

—o—

Համանուագներու եւ լարային քառանուագներու հայրն է Ֆրանց Եոզէֆ Հայտըն: Ծնած է Ռորաու, Աւստրիա: Ան շատ աղքատ ապրեցաւ պատանեկան տարիներուն: Փոքր տարիքէն իր մէջ յայտնուած էր երաժշտական ձիրք եւ հազիւ պատանի, ղրկուած էր Վիեննա, երգելու համար տեղւոյն մայր տաճարի երգչախումբին մէջ: Հոն ստացած է դաշնակի եւ ջութակի դասեր եւ, մինչ, իր տարեկիցները խաղալով ժամանակ կ'անցընէին, ան կը սկսէր յօրինել երաժշտական կտորներ:

Քանի մը տարի ետք, տասնըվեց տարեկանին, կը կորսնցնէ իր տեղը երգչախումբին մէջ եւ իբրեւ աշկերտ կ'աշխատի սափրիչի մը մօտ, վասն ապրուստի: Գիշերները, բոլորովին առանձին, ձեղնայարկի անշուք սենեակին մէջ, որուն տանիքէն ձիւնն ու անձրեւը ներս կը ժոնէին, Հայտն կը կարդար երաժշտական հին գիրքեր եւ միաժամանակ փորձեր կը կատարէր՝ միջատներու կրծած, մաշեցուցած հին դաշնակի մը վրայ: Եւ յաճախ կը պառկէր անօթի:

Ժամանակ մը ետք սկսաւ դաս առնել՝ այդ շրջանի հանրածանօթ երաժշտագէտ Փորփորայէն, որ բիրտ ու խոժոռադէմ մարդ մըն էր: Բայց որովհետեւ վճարելու դրամ չունէր, փոխարէնաբար կը ներկէր դասատուին եւ ընտանիքին կօշիկները եւ կը կատարէր իրեն վստահուած յանձնարարութիւնները:

Երաժշտական արուեստին մէջ հսկայաքայլ յառաջդիմած էր արդէն, երբ 1761ին ղեկավար նշանակուեցաւ իշխան Էսթերհազիի նուագախումբին: Այնուհետեւ, մինչեւ 1795, մնաց իշխանին մօտ: Երկու անգամ, 1792ին եւ 1794ին այցելեց Լոնտոն, ուր գրեց բազմաթիւ մեծ համանուագներ եւ այլ գործեր: Իրեն տուին պատուակալ տոքթորի աստիճան Օքսֆորտի համալսարանէն:

Փարիզի Ոլիմպիական օթեակի նուագահանդէսներուն տնօրէնը, 1784ին իրմէ ուզած էր վեց անտիպ համանուագներ, զորս տրամադրած է անմիջապէս:

Լոնտոնէն վերադարձին, Վիեննայի մէջ գնեց բնակարան մը եւ հոն ալ հաստատուեցաւ:

Այստեղ է, որ ստեղծագործեց իր ղըլուխ գործոցներուն մեծ մասը: Մոցարթ, որ իր աշակերտը եղած էր, մեռած էր արդէն եւ ասպարէզը բաց կը մնար իր առջեւ: Այս շրջանին է, որ Պոնէն Վիեննա գալով, իրեն աշակերտեց նաեւ Պեթհովէն:

Հայտնի ստեղծագործութիւնները կը բնորոշեն բեղուն ժամանակաշրջան մը երաժշտութեան պատմութեան մէջ, Պախի եւ Պեթհովէնի միջեւ:

Արդարեւ, այդ պատմութեան մէջ Հայտըն ունեցաւ իր շատ կարեւոր տեղը: Եղաւ անսպառ ներշնչումներու բազմաշնորհ արուեստագէտը, որուն ստեղծագործութեանց ակը կը կազմէր այսպէս ըսած «բացօթեայ» կամ ժողովրդական երաժշտութիւնը: Նուագախմբային բաժիններու դասաւորման մէջ, Հայտն եղած է առաջին երաժշտագէտը, որ կըրցած է օգտագործել բոլոր տեսակի նուագարաններու մասնակցութիւնը նուագախումբերու մէջ:

Իր գործերը — մօտ հարիւր համանուագներ, 77 լարային քառանուագներ եւ 30 ուրիշներ՝ այլ նուագարաններու համար, հարիւրէ աւելի սոնատներ եւ քոնչերթօներ դաշնակի, ջութակի, թաւջութակի, երգեհոնի եւայլն, 24 օփերաներ, ժողովրդական բազմաթիւ երգեր, պատարագներ եւ հարիւրաւոր այլ երգեր, ինչպէս նաեւ երեք նշանաւոր օրաթորիոներ — «Ստեղծագործութիւնը», «Եղանակներ»ը եւ «Թոպիի վերադարձը»:

Հայտն մեռաւ Վիեննա եւ թաղուեցաւ Այզէնշթատ:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

րուն հետեւանքով, կորսնցուցին իրենց հեղինակութիւնը:

Մոնկոլեան արշաւանքի մը հետեւանքով, 1258ին, Պաղտատ կործանեցաւ, եւ, արդէն իսկ տկարացած Աբբասեան խալիֆայական գերդաստանը տապալեցաւ: Այնուհետեւ, Իրաք, յաջորդաբար թատերաբեմը դարձաւ կատաղի բախումներու Թիւրքոմաններու եւ Թաթարներու եւ ապա Պարսիկներու եւ Օսմանեան կայսրութեան միջեւ, որոնց իւրաքանչիւրը կը շահագործէր Սիւննի եւ Շիի իսլամներու կրօնական բաժանումները, ինչպէս նաեւ սահմանամերձ Քիւրտերու ախորժակները: Եւ, 1638ին, Իրաք բաց դուռ մը ըլլալով հանդերձ պարսկական արշաւանքներու առջեւ, վերջնականապէս ինկաւ Թուրքերու տիրապետութեան տակ եւ այնուհետեւ, մինչեւ Ա. աշխարհամարտը մնաց մեկուսացած նահանգ մը կամ նահանգներու ամբողջութիւն մը, Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ:

Համաշխարհային Ա. պատերազմէն ետք կը սկսի Իրաքի նոր շրջանի պատմութիւնը՝ Թրքական լուծին յաջորդելով անգլիական հովանաւորութեան եւ անկախութեան շրջանը:

Ա. Տ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻՒՆԽԷՆՈՒՄ

—o—

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ 50-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՒՆԽԷՆ (Յառաջ). — Հայ գաղութի աշխատանքները 1970ի Յունուարից մինչեւ Հոկտեմբեր ամիսը ընթացել են համեմատաբար աշխոյժ կերպով: Գաղափար կազմելու համար, թէ ի՞նչ է անցել ու դարձել այդ ամիսների ընթացքում, տալիս ենք գաղութիս աշխատանքների պատկերը մի քանի ամփոփ տեղեկութիւններով:

Ինչպէս միշտ, իւրաքանչիւր շաբաթ օր տեղի են ունեցել հանդիպումներ, որոնք կրել են կամ զուտ հանդիպման բընոյթ, որից յետոյ տեղի է ունեցել պարանցիկ երեկոյ, կամ էլ այդ հանդիպումները ունեցել են դաստիարակչական, դասախօսական բնոյթ: Գաղութիս կենտրոնատեղին այս տարի եւս նորոգուել է եւ ստացել է՛լ աւելի ներկայանալի տեսք: Ակումբի խոհանոցը, որ մինչեւ հիմա ղեկավարւում էր անհատների կողմից, ստանձնել է գաղութիս վարչութիւնը եւ վերջինիս խնդրանքով ձրի իրենց սիրայօժար աջակցութիւնն են բերել մի խումբ հայ երիտասարդ – երիտասարդուհիներ՝ այդպիսով նպաստելու ակումբի նիւթական բարելաւմանը: Կազմակերպուել են հերթականօրէն Վարդանանքին, Փետրուար 18ի ժողովրդական ապստամբութեան, Ապրիլեան Եղեռնին, Մայիս 28ին նուիրուած երեկոներ, բոլորն էլ գրականգեղարուեստական ճոխ ծրագրերով: Բացի այդ, մի քանի երիտասարդ-երիտասարդուհիներ լծուել են լուրջ աշխատանքի եւ փորձում են ժապաւէնի վերածել Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածներ» թատերգութիւնը: Կազմակերպչական աշխատանքները ստանձնել են մի քանի անձնաւորութիւններ, որոնցից են պարոններ Լուդվիկ Բագիլը եւ Օննիկ Սաադէթեանը: Հռոմի նշանաւոր «Սանթա-Չէչիլիա» երաժշտական բարձրագոյն դպրոցը աւարտած, շնորհալի երաժշտագէտ Լուդվիկ Բագիլը, որի մասին առիթ ենք ունեցել խօսելու, գրել է արդէն երաժշտութիւն ժապաւէնի որոշ մասերի համար: Օննիկ Սաադէթեանը, որ սովորել է Միւնխէնի գերասանական դպրոցում յանձն է առել դերուսուցման աշխատանքը: Յաջող կերպով ընթանում են մի քանի տեսարանների փորձերը:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ 50-ԱՄԵԱԿ

Սեւրի Դաշնագրի 50ամեակը ոգեկոչուեց նաեւ Միւնխէնի գաղութի տան մէջ՝ Սեպտեմբեր 26ին: Օրուայ բանախօսն էր Գրիգոր Քոչարեանը, որ նշեց Սեւրի Դ ա շ ն ա գ ր ի կարեւորութիւնը, որով Թուրքիան եւս ինչպէս նաեւ Թուրքիայի դէմ կռուած դաշնակից պետութիւնները Հայաստանը պաշտօնապէս ճանաչեցին որպէս ազատ եւ անկախ պետութիւն: Այնուհետեւ ներկաների խնդրանքով խօսք առաւ Գրիգոր Պալըդճեանը, որից յետոյ խօսեց նաեւ երեկոյին ներկայ գտնուող Վահագն Տատրեանը, որ վերադառնում էր վերջերս Բուլղարիայում տեղի ունեցած ընկերաբանների համաշխարհային համաժողովից, Պր. Տատրեանը պատմեց իր ունեցած տպաւորութիւնները համաժողովի աշխատանքի եւ ընդհանրապէս ճամբորդութեան մասին, միաժամանակ շեշտելով հայ դատի լուսաբանման վերաբերեալ գիտական աշխատանքներ կատարելու անհրաժեշտութիւնը: Հանդէսի ներկաները՝ մեծ մասամբ երիտասարդ – երիտասարդուհիներ էին:

КՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Սոյն թուի Մայիսին, Միւնխէնի կուսակցական խմբի շարքերը անցան եւս երկու հոգի: Երդման արարողութիւնը անցաւ խանդավառ մթնոլորտում՝ շարքային ընկերների եւ համակիրների ներկայութեամբ: Կուսակցական ընկերները պատրաստւում են տօնելու Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան հիմնադրման 80ամեակը:

Ա. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵՀ ՀԱՅԱԳԷՏԸ

Երեւանի համալսարանի հրաւէրով Հայաստան կը գտնուի ներկայիս Անչեյ Պիսովիչ, որ Կրակովի Եագելոնեան համալսարանին մէջ Հայոց լեզուի դասախօս է:

Հայագիտութեան մէջ խորացած է 1961–1963ին, յաճախելով Երեւանի համալսարանի Հայկական Բանասիրական ճիւղը՝ Փրոֆ. Գ. Սեւակի ղեկավարութեամբ: Կրակովի մէջ յետագային կ'աւարտէ Եագելոնեան համալսարանը, ուր՝ մէ ետք կը մեկնի Փարիզ եւ Արեւելեան կենդանի լեզուներու դպրոցին մէջ, Փրոֆեսէօր Ֆ. Ֆէյտիի քով կը սորվի արեւմտահայերէն, միաժամանակ խորացնելով գրաբարի իր ծանօթիւնը:

Վերջերս Կրակով հրատարակուող «Ֆոլիա օրիէնտալիա» ֆրանսերէն հանդէսին մէջ ուշագրաւ ուսումնասիրութիւն մը հրատարակեց Փարպիի լեզուին մասին: Լեհ հայագէտը այժմ կը գրաղի հայերէն բաղաձայնի եղանակին զարգացման հարցով:

Երեւանի մէջ երիտասարդ հայագէտը հանդիպումներ ունեցաւ լեզուաբաններու հետ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—○—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

«Աղէկ կ'ըլլայ եթէ Կուրղանի մօտ երթամ», մտածեց: Սակայն անմիջապէս յիշեց իշխան Անտրէյի տուած ազնիւ խօսքը այլեւս երբեք չայցելել Անաթոլի խըրախճանքներուն, բայց անմիջապէս ինչպէս յատուկ է աննկարագիր մարդոց, անյաղթելի ցանկութիւն զգաց անգամ մը եւս վայելել իրեն շատ աղէկ ծանօթ այդ ցոփ կեանքը եւ վճռեց երթալ:

Յետոյ մտածեց որ տուած խօսքը իմաստէ զուրկ է, որովհետեւ իշխան Անտրէյէ առաջ Անաթոլին ալ այս գիշերուան խնջոյքին ներկայ գտնուելու խօսք տուած էր:

Վերջապէս, խորհեցաւ, որ բոլոր այս ազնիւ խօսքերը այնպիսի պայմանական բաներ են, որ զուրկ են որոշ իմաստէ, մանաւանդ երբ մարդ մտածէ որ կրնայ վաղն իսկ մեռնիլ կամ իրեն հետ այնպիսի անսովոր բան մը կրնայ պատահիլ, որ այլեւս գոյութիւն չեն ունենար, ազնիւն ալ անազնիւն ալ: Այս տեսակի դատողութիւններ շատ յաճախ կ'անցնէին Փիէռի մտքով եւ կը խորտակէին անոր վճիռներն ու ծրագիրները, եւ ան Կուրաքինի քով գնաց:

Հեծելազօրաց զօրանոցներուն քով գըտնուող խոշոր տան մը պատշգամին մօտենալով, ուր Անաթոլ կը բնակէր, լուսաւորուած պատշգամը բարձրացաւ եւ բաց դուռնէն ներս մտաւ: Նախասենեակին մէջ մարդ չկար. հոս հոն պարապ շիշեր, թիկնոցներ, կրկնակօշիկներ ինկած էին: Օդը գինիի բուրումով լեցուած էր, հեռաւոր խօսակցութիւններ եւ բացագանչութիւններ կը լսուէին: Թըղթախաղը եւ ընթրիքը արդէն վերջացեր էին, սակայն հիւրերը դեռ չէին ցրուած: Փիէր մէկդի նետեց թիկնոցը եւ մտաւ առաջին սենեակը ուր կեցած էին ընթրիքի մնացորդները եւ սպասաւորը, խորհելով որ գինքը ոչ ոք կրնայ տեսնել գաղտագողի կ'ըմպէր բաժակներու տակ մընացած գինիները: Երրորդ սենեակէն դոռում գոչումի եւ խնդալու ծանօթ ձայներ կուգային եւ արջի մը մռնչիւնը կը լսուէր: Ութ երիտասարդ անձեր մտադրած երեւոյթով մը, բաց պատուհանին քով խմբուեր էին. երեք հոգի մատղաշ հասակ արջով մը զբաղած էին. անոնցմէ մէկը անոր շղթան կը քաշկռտէր, եւ ընկերը կը վախցնէր:

— Ստիվէնսի կողմէն հարիւր կը բռնեմ, գոչեց մէկը:

— Տես, չխրախուսես, պոռաց ուրիշ մը:

— Ես Դոլոխովի կողմն եմ, գոչեց երրորդ մը, կարգադրէ Կուրղան:

— Դէ, թողէք արջուկը, այստեղ գրազ կը բռնեն:

— Մէկ շունչով, թէ չէ տարուած է, բղաւեց չորրորդ մը:

— Յակոբ, շիշը տուր Յակոբ, գոչեց բարձրահասակ գեղեցիկ տանտէրը որ բարակ շապիկով մը եւ բաց կուրծքով բազմութեան մէջ կեցած էր:

— Կեցէք, պարոնայք, ահա եւ Պետրուշկան, սիրելի բարեկամս, եւ դարձաւ Փիէրին:

Ուրիշ միջահասակ պայծառ կապոյտ աչքերով մարդու մը ձայնը, որ այս գինովցած ձայներուն մէջ կ'ապշեցնէր իր զգաստ արտայայտութեամբը, պատուհանին մէջէն գոչեց. «Հոս եկուր գրազ բռնէ»: Այդ Դոլոխովն էր յայտնի խաղամոլ ու կռուարար սպայ մը, որ Անաթոլի հետ կ'ապրէր: Փիէր զուարթօրէն չորս դին նայելով ժպտեցաւ:

— Բան մը չեմ հասկնար. բանը ինչ է:

— Կեցէք, ան գինովցած չէ: Շիշ մը տուր, ըսաւ Անաթոլ եւ սեղանին վրայէն գաւաթ մը առնելով Փիէրին մօտեցաւ:

— Նախ եւ առաջ խմէ:

Փիէր սկսաւ գաւաթ գաւաթի ետեւէն պարպել, աչքի տակէ արբեցած հիւրերուն նայելով անոնց խօսքերուն ականջ կը դնէր: Անաթոլ գինի կը լեցնէր անոր համար եւ կը պատմէր որ Դոլոխով՝ անգլիացի ծովագնաց Ստիվէնսոնի հետ գրազ բռներ է որ ան, Դոլոխով երրորդ յարկի պատուհանին մէջ նստած, եւ ոտքերը դուրս կախած շիշ մը ռոմ պիտի խմէ:

— Դէ, բոլորը խմէ, ըսաւ Անաթոլ Փիէրի տալով վերջին գաւաթը, խմէ թէ չէ օձիքդ թող չեմ տար:

— Ոչ, չեմ ուզեր, ըսաւ Փիէր մէկդի հրելով Անաթոլը եւ պատուհանին մօտեցաւ:

Դոլոխով Անգլիացիին ձեռքը բռնած, յստակօրէն եւ ճշտօրէն գրազի պայմանները կը կրկնէր, յաճախ Անաթոլին եւ Փիէրին նայելով:

Դոլոխով միջահասակ անձ մըն էր, գանգրահեր եւ պայծառ կապոյտ աչքերով. 25 տարեկան էր: Որպէս հետեւակ սպայ պեխերը ածիլած էր եւ անոր բերանը, որ դէմքի ամէնէն արտայայտիչ մասն էր, ամբողջութեամբ տեսանելի էր:

Բերնի գիծերը նկատելի նրբութեամբ կորացած էին:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՅ

(Շար.)

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Տ. Նորվան Վրդ.:

ՆՈՒԷՐ

Սարսէյլէն Տիկին Դաւիթեան 30 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին Մարտիրոս Գրիգորեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տեսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Առաքել Թաթուլեանէ (Փարիզ) 100 ֆր. Խաչիկ Վարդապետեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տէր եւ Տիկին Աստուր Քէօսէեան 1000 ֆր., Սարաճեան ընտանիք 1000, Տէր եւ Տիկին Արզումանեան Սուրէն 500, Սրբ. Արտ. Եպիսկ. Թրթռեան 1800, Տէր եւ Տիկին Ահարոնեան 50 ողբացեալ Սարեանի թաղման առթիւ, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն 70 ողբացեալ Ժ. Տէր-Վարդանեանի թաղման առթիւ, Տիկին Լիւսի Կարապետեան 30 ողբ. Յ. Կարապետեանի հոգեհանգիստին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յ. Հացագործեան 30, Տէր եւ Տիկին Գէորգեան 20, Իվ Գասպարեան 50, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յարութիւնեան 10 ողբ. Յ. Կարապետեանի հոգեհանգիստին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ա. Թերզիպաշեան 20, Տիկին Թերզիպաշեան Հայկուհի 20 ողբ. Ներսէս Թերզիպաշեանի հոգեհանգիստին առթիւ: Տիկին Մանասեան Նեկտար 10, նորոգ. հանգուցեալ Տիկին Վարդանեանի, Տիկին Գորթոշեան Ազատուհի, կնունքին առթիւ Յակոբեան Սահակ 20:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

(Հեղինակ Գաբայեւ — 4 արար — հայացուց Մ. Անտոնեան)

Խաղարկութեամբ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ թատերախումբին եւ կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղերուն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Հոկտ. 24, ժամը 20,30ին Վալանսի Թէաթր – Մունիսիփալի մէջ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Հոկտ. 25 ժամը 15,30ին Վիէնի Թէաթր Մունիսիփալի մէջ:

Մուտք 5, 8 եւ 10 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Լուսապատկերներու ցուցադրութիւն Պոլսէն Խարբերդ ու Տիգրանակերտ, Վանէն Անի ու Հայաստան եւ Անատոլուի խորերը ապրող հայ մնացորդացին մասին:

25 Հոկտ. Կիրակի իրիկուն ժամը 20,30ին, Պոմոնի Հայ Աւետ. մատրան մէջ՝

30, Ave. de la Fignonne, Marseille (12e)

×

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

— ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ —

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

KOTCH-PARTIE

ՔՕՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող հայրենակիցները անխտիր, այս Շաբաթ, 24 Հոկտ. ժամը 21ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղերու կողմէ, 24 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ:

Հասոյթը պիտի յատկացուի Մշակոյթի Տան շինութեան:

Ճաշերը կը պատրաստուին Խաչուհիներու կողմէ: Ճաշագին 30 ֆրանք:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ:

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդունուիր հեռաձայնով:

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԱՄԸ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)

Հրատարակութիւն

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Լաթակազմ, 550 էջ

Կարելի է ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի

ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ (Հոկտ. 24) ժամը 20,30ին նոր ակումբին կողքի սենեակը: Կարեւոր օրակարգ:

ԽՆՋՈՅՔ – ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Ազգ. Տան սրահը՝ 295 Ռիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր

Երգ, Նուագ, Արտասանութիւն

Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք, ուր պիտի գտնէք առատ ուտելիք եւ խմիչք:

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 19էն սկսեալ:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել Չորեքշաբթի ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը պատրաստուի հրապարակային յարդանքի ընսարան մը կազմակերպել 15 Նոյեմբերին, Կոմիտաս Վարդապետին եւ Յովհ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակներուն առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Օրուան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք Ազգ. Տան սրահը:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ:

×

Լիոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, Փարիզի Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութիւնը կը ներկայացընէ Յ. Պարոնեանի «Շողոքորթ»ը, Հոկտեմբեր 31ին:

×

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ Ժորժ Ե.ի սրահը:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V

31, Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage et la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL,

Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre

Նախագահութեամբ Պ. Պ. ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆ եղբայրներու

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

Avec la participation artistique de l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE «NAVASART»

Vous danserez avec DON DIEGO et son orchestre

et pour la première fois la Formation «LES EMPTY FOOD»

SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878–02–99 Աղքատախնամի գրասենեակը

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին:

Ուսանողներու համար 6 ֆրանք — Մուտք 15 ֆրանք

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ*

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ *դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝*

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, Rue de Trévise PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

Le Numéro 0,50 F.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 22 OCTOBRE 1970

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.946
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.946

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՆԴԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Արաբեւիսրայելեան վէճը կը շարունակէ զբաղեցնել քաղաքական աշխարհը:

Տենդոտ գործունէութեան են լծուած Չորսերը — Մ. Նահանգներ, Խ. Միութիւն, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա, որոնք իրենց նախասիրութիւններով, մօտաւորապէս կէս առ կէս հաւասարակշռութիւնը կը պահեն հակառակորդ կողմերու միջեւ:

ՄԱԿի 25ամեակի հանդիսութեանց առթիւ Նոր Եորք համախմբուած քաղաքական դէմքեր յաճախակի շփումներ ու խորհրդակցութիւններ կ'ունենան երկուստեք ընդունելի պայմաններ գտնելու եւ ճգնաժամը լուծելու համար:

Ենթակաները սկիզբէն եւ եթ ունին իրենց հիմնական տեսակէտները, որոնցմէ նշանախեց մը անգամ չեն ուզեր զիջիլ:

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբեր 22ի բանաձեւը տարբեր կերպով կը մեկնաբանուի կողմերուն կողմէ: Ըստ Արաբներուն, բանակցութեանց սկսելու համար նախապայման է պարպել գրաւեալ հողերը: Իսկ Հրեաները կը պահանջեն ապահով սահմաններ՝ իբրեւ նախապայմանութիւն ապագայ յարձակումներու դէմ պաշտպանուելու համար:

Ռոճըրսի ծրագիրը կը նկատուէր կարեւոր քայլ մը դէպի խաղաղութիւն: Կողմերը դժուարաւ, բայց ստիպման տակ համակերպեցան անոր: Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն կը ներկայանային իբրեւ երաշխաւոր:

Օգոստոս 8էն ի վեր զէնքերը լռած են Սուէզի եւ Յորդանանի ափերուն վրայ: Հրադադարի եռամսեայ պայմանաժամը կը լրանայ Նոյեմբեր 7ին: Յուսալի չէ երկարացութեան մը յանգիլ մինչեւ այդ թուականը:

Ո՛չ Արաբները, ո՛չ ալ Հրեաները տրամադրութիւն եւ կարելիութիւն ունին վերսկսելու կռիւները: Փորձը ցոյց տըւաւ, որ պատերազմը ո՛չ մէկ հարց կը լուծէ: Բանակցութիւնը լաւագոյն միջոցն է իրական հաշտութիւն կնքելու: Տարակոյս չկայ, որ հրադադարը պիտի երկարաձգուի հաւանաբար անորոշ ժամանակով, մինչեւ որ տարակարծութիւնները հարթուին եւ հնարաւորութիւն ըստեղծուի լրջօրէն օրակարգի հարց դարձնելու Մերձաւոր Արեւելքի վերջնական խաղաղութեան խնդիրը: Մինչեւ որ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին ներկայացուցիչը կ'ըլլար Եարինկ կարենայ ձեռնարկել իր փափուկ պաշտօնին:

Կարեւորը վստահութեան հարցն է: Կողմերը վստահութիւն չունին իրարու վրայ: Ա՛յդ է պատճառը, որ Ռոճըրսի ծրագիրը ակամայ ընդունելէ ետք Հրեաները կը մերժեն հաշտութեան բանակցութեանց սկսիլ: Կ'առարկեն, որ հակառակ հրադադարի պայմաններուն, Եգիպտացիք Օգոստոս 7էն վերջ խորհրդային թիւ 3 Սամ հրթիռի արձակարաններ հաստատած են Սուէզի ճակատի յառաջացեալ գիծերուն վրայ:

Գահիրէի պատասխանատու վարիչները կը հերքեն Իսրայէլի այդ վերագրումը: Ու գիտել կուտան միաժամանակ, որ իրենք ո՛չ մէկ յարձակողական նպատակ ունին Իսրայէլի դէմ. իրենց սպառազինութիւնները պարզապէս պաշտպանողական հանգամանք կը ներկայացնեն: Ցարդ ամէն անգամուն Իսրայելացիք է, որ նախայարձակ եղած են:

Ըստ իրենց, Հրեաները չեն ուզեր հաշտութիւն կնքել եւ պատրուակներ կը ստեղծեն ծածկելու համար իրենց յետին նպատակները:

Կը հաստատուի, որ Ամերիկացիք սկըսած են «Ֆանթոմ» օդանաւեր յանձնել Իսրայէլի, ի հաշիւ նախկին ապսպրանքին, մինչդեռ հրադադարի պայմանները կ'արգիլեն կողմերու նոր սպառազինումները:

Նասրի յաջորդը Անուար Էլ Սատաթ առաջին օրէն իսկ վճռական դիրք բռնեց: Կը պահանջէ, ամէն բանէ առաջ, գրաւեալ արաբական հողերու պարպումը, համաձայն ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի 22 Նոյեմբեր 1967ի բանաձեւին եւ Ռոճըրսի ծրագրին:

Մոսկուա կանգնած է Արաբներու կողքին:

Ենթականերու գլխուն վրայէն խնդիրները կարգադրողներն են Կրեմլին եւ Սպիտակ Տունը:

Յուսա՛նք, որ տարակարծութիւններն ու անհամաձայնութիւնները շուտով փարատին եւ ի վերջոյ խաղաղութիւնը թագաւորէ արեւելեան կողմն աշխարհի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԺԷՍՄԱՐԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի օր Փարիզի որոշ թաղամասերը ճնշիչ տպաւորութիւն մը կը ձըգէին: Արդարեւ աւելի քան 5000 ոստիկան եւ Սէ. Էռ. Էս. (ապահովութեան հանրապետական գունդեր) տեղաւորուած էին առաջքն առնելու համար որեւէ միջադէպի Ժէսմարի դատավարութեան առթիւ: Պէտք է ըսել թէ մասնաւոր միջադէպեր չեղան, հազիւ քանի մը բախումներ լիսէներու մէջ, ինչպէս՝ Թիւրկօ, Վոլթէռ եւ Սէն Միշէլի հրապարակին շուրջը:

Նախորդ երկու օրերն էր մանաւանդ որ ոճրային արարքներ տեղի կ'ունենային: Սիթրոյէնի մօտ 17 կառքեր կրակի տըրուած էին եւ 13րդ թաղամասին հարկային տուրքերու գրասենեակ մըն ալ թալանի տրուած էր: Փարիզի կարգ մը հանրային հաստատութեանց վրայ ալ ներկով նշանախօսքեր գրուած են ինչպէս՝ «Ազատութիւն ժողովուրդին համար, ազատ ձգեցէք Ժէսմարը, անկցի՛ դասակարգային արդարութիւնը»:

Երեքշաբթի օր, Ալէն Ժէսմար մէկ ժամ տեւող ամբաստանագիր մը կարդաց «դըրամատիրական ընկերութեան» դէմ: Ծանօթ է որ Սնէսիւփի (բարձրագոյն ուսմանց դասատուներու սէնտիքա) նախկին ընդհ. քարտուղարը, պարագլուխներէն է նաեւ լուծուած «Պրոլետարական ձախ»ին:

Ժէսմար, որ վերոյիշեալ պաշտօններէն զատ բնագիտութեան ալ փրոֆեսէօր էր Գիտութեանց լսարանը (փաքիւլթէ), իր ամբաստանագրին մէջ, անդրադառնալով իր պաշտօնակիցներուն յայտարարեց. — « Համալսարանը միայն վախկոտներ, կարճատեսներ եւ քուլոններ կը պատրաստէ: Այլեւս բան չենք սորվիր լսարաններուն մէջ: Տեսուչներու, փրոֆեսէօրներու եւ դասատուներու միակ նպատակն է քաղքենիութեան պահակ շուներ պատրաստել»:

Վերջապէս ինչպէս դիտել կուտայ նաեւ Իւմանիթէի քրոնիկագիրը Ժէսմարի ամբողջ ըսածները կը յանգին մէկ եզրակացութեան «մաոյիսթները պայքար կը պատրաստեն դրամի (փռիք, կ'ըսէ Ժէսմար) իշխանութեան դէմ»: Ըստ իրեն, վճարուած արձակուրդներն ալ միայն... գործատէրերուն կը նպաստեն:

Երեքշաբթի օր մօտաւորապէս 300 հոգի ձերբակալուեցան որոնցմէ 15ը միայն վար դրուած են: Ցուցարարներու թէ ոստիկաններու մէջ քանի մը հոգի ալ վիրաւորուած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ մայր տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ Փիէր Լափորթի յուղարկաւորութիւնը, որուն ներկայ գտնուեցան նաեւ Օթաուայի եւ Քեպէքի կառավարութեան անդամները, գլխաւորութեամբ երկու վարչապետներուն՝ Թրիւտօրի եւ Պուրասայի: Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ փնտռել Քրոսի թաքստոցը, ինչպէս նաեւ Լափորթի սպաննիչները: Ցարդ արդիւնք չեն տուած: Ձերբակալուածներու թիւը 343ի բարձրացաւ: Չորեքշաբթի առաւօտեան վերջին ժամու լուրերուն համաձայն, անգլիացի դիւանագէտին կինը հեռաձայն մը ստացած է առեւանգիչներէն, որոնք կը յայտնեն, թէ կ'ընդունին Օթաուայի կառավարութեան առաջարկը:

ՖՐԱՆՔՖՈՐՏԻ, Դաշնակցային Գերմանիա, պանդոկներէն մէկուն մէջ գտնուեցաւ Քրիմ Պելքասէմի մարմինը: Ոստիկանական քննութիւնը հաստատեց, թէ Ալժերիոյ ազատագրական շարժման նախկին ղեկավարը խեղդամահ եղած է անծանօթներու ձեռքով: Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ կասկածելի երեք Հիւսիսային Ափրիկեցիներ: Սպաննուածը մէկն էր այն ինը անդամներէն, որոնք որոշեցին ըմբոստանալ եւ ապահովել Ալժերիոյ անկախութիւնը: Ինքն էր, որ Էվիանի մէջ ստորագրեց Ֆրանսա - Ալժերիա ծանօթ համաձայնագիրը: Յետագային լուրջ վէճեր ծագեցան ալժերացի ղեկավարներու միջեւ: Ապահովաբար «մաքրագործուած» է:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ նախագահը՝ Չաուչեսքու յատկանշական ճառ մը խօսեցաւ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին առջեւ: Շեշտեց անգամ մը եւս, թէ պէտք է յարգել բոլոր երկիրներու անկախութիւնը, յարաբերութիւնները վարել հաւասարութեան սկըզբունքով եւ երբեք միջամուխ չըլլալ օտար երկիրներու ներքին կեանքին: Ասիկա հերքումն է Բրեժնեւի վարդապետութեան, որով Մոսկուա իրաւունք ունի միջամտելու հոն ուր համայնավար վարչակարգը վտանգուած կը գտնէ:

ՊՈԴԳՈՐՆԻ Թուրքիոյ նախագահին ուղղուած անձնական նամակով մը խորհրդային երկու օդաչուներու վերադարձը պահանջեց, «անյապաղ»: Խորհրդային մամուլը եւս կը շեշտէ անհրաժեշտութիւնը օդաչուներու յանձնումին: «Պրաւդա» նոյնիսկ կը հասկցնէ, թէ եթէ Անգարա ընթացք չտայ Մոսկուայի պահանջին, երկու երկիրներու յարաբերութիւնները կրնան խանգարուիլ: Թուրք կառավարական շրջանակներու մէջ տարակարծութիւն ստեղծուած է: Շատեր չեն ուզեր խորհրդային իշխանութեանց յանձնել երկու Լիթուանացիները, մինչ Արտաքին Նախարարը դրական պատասխան կ'ուզէ տալ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետ նշանակուեցաւ Նասրի նախկին խորհրդատուներէն Մահմուտ Ֆաուզի, որ 70 տարեկան է: Եգիպտոսի մէջ զինք կը կոչեն «Նուրբ աղուէս»: Ֆարուք թագաւորի ժամանակ 12 տարի վարած էր Արտաքին Նախարարի պաշտօն: Եգիպտոսի նորընտիր նախագահը՝ Անուար Էլ Սատաթ յայտարարեց ամերիկեան լրագրողի մը, թէ Եգիպտոս երբեք տրամադիր չէ հրթիռները տեղափոխելու սահմանամերձ շրջաններէն: Գահիրէ եւ Թել Ավիվ համաձայն են երկարաձգելու զինադուլի պայմանաժամը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահն ու Արտաքին նախարարը Պոն ժամանեցին, հինգ օրուան պաշտօնական այցելութեան համար: Անգարա կ'ուզէ աւելի եւս ամրապնդել իր կապը Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ, որ Մ. Նահանգներէն ետք Թուրքիոյ թիւ երկու գործակիցը կը նկատուի: Մինչ ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւնը աստիճանական նուազում կ'արձանագրէ, Դաշնակցային Գերմանիա մտադիր է 120 միլիոն ֆրանքէն 200 միլիոն ֆրանքի բարձրացնել իր օժանդակութիւնը այս մարզին մէջ: 12 մեծ փոխադրական օդանաւեր պիտի յանձնէ Թուրքիոյ: Թուրքիոյ արտածումին 20 առ հարիւրը կ'երթայ Գերմանիա (1969ին՝ 615 միլիոն ֆրանք): Գերմանիա առանձինն Հասարակաց Շուկայի հինգ երկիրներուն չափ ապրանք կը գնէ Անգարայէն: Գերմանիա կ'աշխատին 300.000 Թուրք բանուորներ, որոնք Թուրքիա կը ղրկեն 300 միլիոն ֆրանք: Բանուորներու մեծ գաղթը գործազրկութեան տոկոսը կը նուազեցնէ երկրին մէջ, որ, այսուհանդերձ, շատ բարձր է: Սունայ պիտի փորձէ իրաւունք ձեռք ձգել այն Թուրքերուն համար, որոնք առանց աշխատանքի արտօնութեան Գերմանիա կը մեկնին աշխատելու:

ՕՓԵՐԱՅԻ հրապարակի մեծ հաստատութիւնը՝ Լանսէլ, ամբողջովին այրեցաւ Կիրակի օր:

ԺԱՔ ՓՐԵՎԷՌ եւ կինը թեթեւօրէն վիրաւորուեցան առջի օր, կառքի արկածի մը ընթացքին:

ՆԻՍԻ մէջ, գողեր մտած են նախկին վարչապետ Ֆելիքս Կուէնի բնակարանը: Ցարդ շատ յայտնի չէ թէ ի՞նչ գողցուած է, որովհետեւ Ֆելիքս Կուէն (85 տարեկան) եւ կինը (80) հիւանդանոցն են եւ երբ տուն վերադառնան միայն պիտի պարզուի թէ ի՞նչ կը պակսի: Գոհարեղէնէ զատ կը խօսուի նաեւ «անձնական թղթածրարներու» մասին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հեռատեսիլի Բ. կայանը Երեքշաբթի երեկոյ անդրադարձաւ Թուրքիոյ մէջ ծայր տուած քոլերայի համաճարակին: Ցոյց տուաւ գիւղերու եւ քաղաքներու ողբալի պատկերը, ժողովուրդին թշուառութիւնը, տգիտութիւնը, եւայլն: Օրլիի մէջ իշխանութիւնները թոյլ չեն տար Թուրքիայէն եկած ճամբորդներուն դուրս ելլել օդակայանէն, եթէ առնուազն հինգ օր առաջ պատուաստուած չեն: Անգարա կոչ ուղղեց Ամերիկայի դեղ ստանալու համար: Յունաստան, որ սահմանակից է Թուրքիոյ, խիստ միջոցներ ձեռք առաւ: Կ'ըսուի թէ պիտի փակէ իր սահմանը Թուրքիոյ հետ:

ՊԷՅՐՈՒԹ փախած է Սուրիոյ Պաասական ղեկավարութեան անդամներէն զօրավար Սալահ Ժատիտ, որ մարքսեան սկզբունքներու հետեւող էր: Նոյն գաղափարները ունեցող երեք ղեկավարներ ալ ձերբակալուած են: Սուրիա ներքին լուրջ տագնապ մը կ'անցընէ. Զօր. Ասատ, բանակի ընդհ. հրամանատարը ձեռք առած է իշխանութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Այս շաբթուան Լէթր Ֆրանսէզ շաբաթաթերթը, երկու էջ նուիրած է Հայկ. Արուեստի ցուցահանդէսին, չորս նկարներու հրատարակութիւնով:

Յօդուածը ստորագրած է Վատիմ Էլիսէֆ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

(ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Ինչպէս ծանօթ է, Աստուածաշունչը առաջին անգամ գերմաներէնի թարգմանեց կրօնական մեծ բարեկարգիչը՝ Լութեր (1483–1546), մեր ոսկեդարէն ճիշդ տասնըմէկ դար ետք՝ 1534ին։

Իր դարուն մեծագոյն «դէպք»երէն էր Լութերի այս ձեռնարկը, ինչպէս իր դարուն մեծագոյն դէմքերէն էր Լութեր ինքն ալ։ Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը պիտի ծառայէր արմատացնելու քրիստոնէութեան ոգին գերման ժողովուրդին մէջ, բայց աւելի կարեւոր եւ աւելի հիմնական էր անոր դերը գերմաներէն լեզուի կազմաւորման տեսակէտէն։

Լութերէն առաջ, գրական լեզուն լատիներէնն էր Գերմանիոյ մէջ, ինչպէս կարգ մը այլ երկիրներու մէջ։ Աստուածաշունչի թարգմանութեամբ Լութեր ստեղծեց ազգային լեզու մը, որ իր կարգին ստեղծեց գերման գրականութեան դասական շրջանը, ինչպէս իրաւամբ կը նկատէՋ. Գրինֆիլտ։

Այս նոյն դերը կատարեց եւ նոյն ազդեցութիւնը ունեցաւ Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը նաեւ մեր մէջ, այն տարբերութեամբ միայն, որ Հայաստանի լուսաւորիչները Գերմանիոյ լուսաւորիչէն տասնըմէկ դար առաջ դլուխ հանած էին նոյն գործը Հեռաւոր Արեւելքի յետընկած մէկ անկեան մէջ, երբ այսօրուան լուսաւորեալ Գերմանիան դեռ չէր իսկ դուրս եկած բարբարոսութեան խաւար–էն։

Հայկական ոսկեդարը սկսաւ Աստուածաշունչի թարգմանութեամբ եւ վերջացաւ Վարդանանց պատերազմով, ինչ որ կը նշանակէ 44 տարուան կարճ շրջան մը, ո՛չ իսկ լրիւ յիսուն տարի։ Այս քառասունեւչորս տարուան մէջ տեղի ունեցան երեք հրաշքներ, — այբուբենի գիւտը, Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը եւ Աւարայրի հերոսամարտը։

Իրականին մէջ՝ այս երեք «հրաշք»–ները անբաժան են իրարմէ եւ կը կազմեն Հայութեան մղած մեծ պատերազմին երեք ճակատամարտները, — մշակոյթի անկախութեան ճակատամարտ, լեզուի անկախութեան ճակատամարտ, քաղաքական անկախութեան ճակատամարտ։

Հայ այբուբենի գիւտը իր լրումին հասաւ 407–412 տարեմիջոցին, ապա ուրեմն Ս. Գրքի թարգմանութիւնը սկսած պէտք է ըլլայ այդ տարիներուն եւ աւարտած՝ շուրջ 420ին։

Առաջին այս փորձէն ետք, ութէն տասներեք տարուան շրջանի մը մէջ, — ձեռնարկուեցաւ երկրորդ թարգմանութեան 431էն ետք եւ 438էն առաջ, հաւանաբար 433–36 տարիներու ընթացքին։ Դժուարը առաջին փորձն էր։ Երկրորդը, աւելի կատարեալ, նուազ ճիգ, նուազ աշխատանք, նուազ եռանդ կը պահանջէր։ Թարգմանիչները հմտացած էին իրենց գործին, հարթած էին կողմնակի դժուարութիւնները եւ բաղդատութեան համար ձեռքի տակ ունէին աւելի ճշգրիտ, աւելի վաւերական բնագրեր։

Վսեմական վարդապետը՝ Մեսրոպ Մաշտոց ստեղծած էր բուն գործիքը, կը մնար դայն «ի կիր արկանել»։ Միւս Վսեմականը՝ Սահակ Պարթեւ լծուեցաւ այս գործին. աւելի հմուտ էր յունարէնի եւ աւելի վարժ էր թարգմանութեան արուեստին։ Իր ընդհանուր ղեկավարութեան տակ՝ աշակերտները, նոյնքան հանճարիմաց, որքան իրենց ուսուցիչները, ի վերջոյ մեզի տուին թարգմանութիւն մը, որ ետքէն իրաւամբ կոչուեցաւ «Թագուհի ամենայն թարգմանութեանց»։

Այս «Թագուհի»ն էր ահա որ լեզուն բարձրացուց արուեստի։ Մեր ունեցածը Աստուածաշունչ մըն էր, այո՛, բայց հայացած Աստուածաշունչ մըն էր։ Թարգմանիչները կարծես զայն գրեցին եւ ոչ թէ մէկ լեզուէ ուրիշ լեզուի մը վերածեցին։

Այբուբենի գիւտով հայկական մշակոյթը ուրոյնացաւ, իսկ Աստուածաշունչի թարգմանութեամբ այդ ուրոյնութիւնը ազգայնացաւ։

Թարգմանիչները, կարդալով ու թարգմանելով արուեստի գործերը Յոյներուն, զորս մեր Պատմահայրը չէր դանդաղեր «մայր կամ դայեակ ասել իմաստից», Հայաստանը մօտեցուցին Արեւմուտքի եւ Արեւմուտքը՝ Հայաստանի։

Սակայն, Արեւմուտքի հետ տեւաբար շփման մէջ ըլլալով հանդերձ, մեր թարգմանիչները չարեւմտականացան, հիմակուան բառով չեւրոպականացան, չօտարացան։ Ընդհակառակն, մնացին հայադրոշմ ու հայաշունչ, որովհետեւ իրենց դարէն, միջավայրէն եւ ցեղէն առած էին ինչ որ մենք կը կոչենք ազգային ոգի։

Դժբախտաբար, որոշապէս չենք գիտեր, թէ մեր թարգմանիչներէն ո՛վ ինչ թարգմանած է։ Ինքնագիր գործեր ալ չեն տուած, բացի Կորիւնէն եւ Եզնիկէն։ Ստիպուած ենք ենթադրութիւններ միայն ընել, Կորիւնի կամ Եզնիկի լեզուին հետքերը փնտռել գտնել Աստուածաշունչի թարգմանութեան մէջ, իւրաքանչիւրին դերը որոշելու եւ ճշդելու համար։

Այսպէս՝ դատելով «Եղծ աղանդոց»ի լեզուէն, կրնանք ըսել թէ թարգմանիչներու այն դասը, որ կը կոչուի Եզնիկի խումբ, ունի իրեն յատուկ ոճը, — հայադրոշմ եւ ճշդարան։ Կորիւնի խումբին ոճը, ընդհակառակն, վերասլաց է, ճըշդարան ըլլալէ աւելի՝ առատաբան։ Կան ուրիշ խումբեր ալ, որոնք կը բերեն ոճական այլ յատկանիշներ։

Հազար հինգ հարիւր այսքան տարիէ ի վեր, մենք հարկատու ենք մեսրոպեան այբուբենին։ Ուստի՝ արդար է, որ ընդունինք, թէ Նռամեծ Սուրբը՝ Մեսրոպ Մաշտոց հիմնադիրն է հայ մտքի ու մշակոյթի անկախութեան։ Մեր լուսաւորութեան գործին առաջին առաքեալն է ան, առաջին ուսուցիչը, առաջին թարգմանիչը, առաջին քարոզիչը, առաջին վարդապետը եւ... վերջին սուրբը։

×

Մեր ոսկեդարը, ինչպէս տեսանք, գումարն է այն փաստակին, որ կը տարածուի 44 տարուան շրջանի մը մէջ։ Կը թուի, թէ այդ շրջանին թարգմանուած է միա՛յն Աստուածաշունչը, քանի որ հինգերորդ դարէն մեզի հասած են, իբրեւ ինքնուրոյն երկ, Կորիւնի «Վարք»ը եւ Եզնիկի «Եղծ»ը։ Եւ սակայն ութ–տասը հոգի, Սահակի եւ Մեսրոպի վերահսկողութեան տակ եւ անոնց ցուցմունքներով, լծուած էին թարգմանութեան գործին։ Խորենացի բազմաթիւ աղբիւրներ կը յիշատակէ իր Պատմութեան մէջ, — յոյն, ասորի, լատին պատմիչներ եւ ժամանակագիրներ, զորս անշուշտ աչքի առջեւ ունեցած եւ օգտագործած է իր «Հայոց Պատմութիւն»ը գրելու ատեն։ Փակ աշխարհ մը չէր ուրեմն Հայաստանը այդ շրջանին, եւ իրենց ժամանակի գրականութեան անհաղորդ ու անծանօթ չէին մեր մատենագիրներն ալ։

Արդ՝ ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ այսքան բազմաթիւ թարգմանիչներու դաս մը, ինչպէս նաեւ քրիստոնեայ մտաւորականութիւն մը, որ կը զբաղէր գրագործելով, թարգմանելով կամ դասախօսելով։ Այս մտաւորականները, — թարգմանիչ, գրող, դասախօս, — հմուտ էին իրենց ժամանակի ընթացիկ լեզուներուն։

Արդ՝ ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ այսքան բազմահմուտ մարդիկ 40–50 տարուան մէջ գրեթէ միայն Աստուածաշունչ մը կրցան թարգմանել։ Եթէ այս է իրողութիւնը, այսինքն՝ եթէ Ս. Գիրք մը միայն կրցան թարգմանել ամբողջ ոսկեդարու ընթացքին, ապա ուրեմն ներելի է ենթադրել, թէ իրաւունք ունին անոնք, որ հինգերորդ դարը չատ «աղքատ» կը համարին եւ նոյնիսկ չատ կը գտնեն զայն ոսկեդար կոչելու փառասիրութիւնը։

Չկա՞ն հեղինակներ այդ դարուն մէջ։ Եւ չկա՞ն արդեօք թարգմանուած ուրիշ գործեր։

Ի հարկէ, կան։

Խորենացիի այն վկայութիւնը, թէ ինք ծեր է, հիւանդոտ եւ «անպարապ ի թարգմանութեանց», փաստ մըն է այն մասին, որ մեր Պատմահայրը, ինք առանձինն, ոչ միայն գրած, այլեւ թարգմանած է մինչեւ խոր ծերութիւն։

Ո՞ւր են գործերը, ո՞ւր են թարգմանութիւնները հինգերորդ դարու մտաւորական ընտրանիին։

Մէկ պատասխան միայն ունինք այս հարցումին. — ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԵՆ։

Քանի մը վկայութիւններ միայն՝ մեր այս ենթադրութիւնը հաստատելու համար։

Ալիշան կը գրէ, թէ Հայաստանի մէջ կային աւելի քան 600 իշխանական եւ ազնուական տոհմեր կամ ցեղեր, ու «եթէ ազդերնիս այսքան բազմատոհմ եւ բազմիշխան էր, գրեթէ անտարակոյս է, որ չատ տոհմական պատմութիւնք գըրուած են»։ Չմոռնանք նաեւ Խորենացիի վկայութիւնը «անթիւ գրուցաց մատեանք»ի մասին։

Դարձեալ համաձայն Հայր Ալիշանի, «Աղթամարայ Ղուկաս դպրապետն, Լենկթիմուրէն ազատելու համար գիրքերը, տակառի մը մէջ լեցնելով թաղեր է»։ Սակայն Լենկ–Թիմուր դանոնք հաւաքել տուեր եւ տարեր պահեր է իր մայրաքաղաքին՝ Սմրղանտի մէկ աշտարակին մէջ։

Վիլլոտ հայագէտը կը դրէ իր հայ–լատին բառարանին մէջ. «Յայնժամ (1388) գրեթէ հայ գրեանքն ամենեքեան մաշեցան ի հուր»։ Մովսէս Կաղանկատուացի նոյնպէս կ'ողբայ «զմատենից եւ զկտակարանաց հրկիզութիւն»։ Սիւնեաց պատմիչը կը վկայէ իր կարգին, թէ Բաղաբերդին գրաւման ատեն (1126). «տասը հազար մատեանք» կորսուեցան։ Դար մը ետք, 1241ին, երբ Թաթարները գրաւեցին Կարինը, «անթիւ գոյին կտակարանք աստուածային գրոց՝ մեծամեծաց եւ փոքունց, զայնս առեալ այլազգեացն վաճառէին», կը վկայէ Կիրակոս Գանձակեցի։ Մխիթար Ապարանեցի կը հաւաստէ, թէ իր օրերուն այլ եւ այլ կողմեր դանուած գիրքերը «եթէ հնար լինէր ժողովել ի մի վայր, աւելի գոյր քան զհազար բեռն»։

Այս եւ այլ վկայութիւնները նկատի ունենալով՝ Ալիշան կ'եզրակացնէ. «Ազգային պատմական գրուածոց մինչեւ հիմա գտուածքն նշմար մը համարելու է չգտուածներուն եւ չգտուելիքներուն»։

Կրնայ ճիշդ ըլլալ այն կարծիքը, թէ ատեն մը աւելի քան ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ հայերէն ձեռագիրներ գոյութիւն ունեցած են աշխարհի վրայ։ Ասոնցմէ այժմ մնացած են շուրջ քսանեւհինգ հազար, ցրուած է ի սփիւռս աշխարհի։ Ո՞ւր են միւս եօթանասունեւհինգ հազարը...։

Մեր ձեռագիրներուն մէջ ամենահինն է Լազարեան ճեմարանի Աւետարանը, գըրուած 887ին։

Լուսեր անուն գրիչ մը 1280ին արտագրած է Եզնիկի «Եղծ աղանդոց»ը։ Առանց այս երախտաշատ գրիչին՝ մենք այսօր պիտի չունենայինք Եզնիկի հոյակապ երկը։

Դա՛րձեալ, «բազմավէր եւ անարժան գրիչ Գրիգոր Երէց» մը, 1672ին, Բաղիշեցի Վարդան վարդապետի յանձնարարութեամբ, ընդօրինակած է Ղազար Փարպեցիի Պատմութիւնը, որ մեզի հասած է վերատին այդ միակ օրինակով։

Եւ քանի՛ այսպիսի գործեր փրկուած են «բազմավէր» գրիչներու կողմէ, որոնց անունը Տէրը ինք միայն գիտէ։

Մեր պարտքն է այժմ խոնարհիլ անոնց յիշատակին առջեւ ու երբեք չմոռնալ այն անփոխարինելի ծառայութիւնը, զոր մատուցին ի չահ եւ ի պայծառութիւն հայ մշակոյթին։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Երկու բարեկամները ուրախութեամբ իրարու ձեռք սեղմեցին։

— Աղէկ որ եկար, գոչեց Շաւարշ, եթէ այսօր ալ չգայիր, ես յատկապէս պիտի իջնէի վար քեզ փնտռելու։

— Իրա՞ւ կ'ըսես, ըսաւ Սուրէն զուարթութեամբ, չատ ուրախ եմ որ չես մոռցեր քու հին բարեկամդ... Բայց ի՞նչ պիտի ընէիր ինծի պէս անկոչ ընկեր մը։

— Պէտք ունիմ քեզի...։

— Գիտէի որ այս գործը առանց իմ օժանդակութեանս գլուխ պիտի չելլէր, պատասխանեց Սուրէն խնդալով։ Բայց նախ ըսէ թէ ի՞նչ ջուրի մէջ ես։

— Յաջող, չատ յաջող։

— Իրա՞ւ կ'ըսես։

— Կ'երդնում... երբեք չէի կարծեր որ այսքան արագ կերպով ամէն բան պիտի քալէր։

— Գեղեցիկ որբեւարիին խօսք բացի՞ր։

— Բնականաբար... ի՞նչ, կը կարծես որ տասնեւհինգ օրէ ի վեր պարապ նըստա՞ծ եմ այստեղ։

— Անշուշտ պարապ նստելու համար չեկար հոս, դիտել տուաւ Սուրէն, բայց պատմէ տեսնենք, հաւանութիւնը տուա՞ւ արդէն։

— Խնդիրը սկզբունքով ընդունուած կրնայ նկատուիլ, պատասխանեց Շաւարշ լուրջ դէմքով մը։

— Այդ ի՞նչ դիւանագիտական բացատրութիւն է։

— Անշուշտ, մի՞թէ այս տեսակ ամուսնութիւնները դիւանագիտական գործողութիւններ չեն։

— Իսկ հայրը... անիկա ի՞նչ կ'ըսէ։

— Փոքր դժուարութիւն մը կայ այդ կողմէն։

— Վա՞յ... ատիկա դէչ բան։

— Բայց ոչ անյաղթելի։

— Խօսէ տեսնենք։

— Բարսեղ էֆէնտի կ'ուզէ իմ նիւթական կարողութեանս մասին որոշ տեղեկութիւն ունենալ։

— Բայց կարծեմ այդ տեղեկութիւնը ունէր արդէն, քանի որ ինծի պատմեցիր թէ ակէ առաջ խօսք բացած էիր քու մասինդ եւ ըսած էիր որ եթէ դրամագլուխ ունենաս, կրնաս մեծամեծ գործերու ձեռնարկել։ Ատիկա պարզապէս կը նշանակէ թէ դրամագլուխ չունիս, հետեւաբար քու կացութեանդ մասին նորանոր դժուարութիւններ յարուցանելու պատճառ չունի։

— Խնդիրը քու կարծածէդ քիչ մը աւելի կնճռոտ է, պատասխանեց Շաւարշ։

— Ի՞նչպէս, հարցուց Սուրէն։

— Կեցիր որ բացատրեմ. Բարսեղ էֆէնտիի իրաւ որ յայտնած էի պատրաստ դրամագլուխ չունենալս, բայց յետոյ իրեն այնպէս մը ցոյց տուած էի թէ հայրս կալուածատէր մըն է, թէ չատ հողեր եւ մէկ քանի շէնքեր ունի, որոնք մօտաւոր ապագայի մը մէջ կրնան մեծ արժէք ունենալ եւ թէ բոլոր անշարժ ստացուածքին ժառանգորդը ես եմ։

— Եւ ի՞նչ պիտի հետեւցնես անկէ։

— Հիմա որ այս ամուսնութեան խօսքը մէջտեղ ելաւ, Բարսեղ էֆէնտի չատ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ այդ երեւակայական անշարժ կալուածներու մասին տեղեկութիւններ ստանալու համար։

— Լաւ ուրեմն, գոհացուր իր հետաքրքրութիւնը։

— Ի՞նչպէս։

— Ուզած տեղեկութիւնները տալով հօրդ հողերուն եւ շէնքերուն վրայ։

— Ի՞նչպէս կարելի է տեղեկութիւն տալ ստացուածքներու վրայ, որոնք գոյութիւն չունին։ Ահաւասիկ խնդիրը, ըսաւ Շաւարշ, եւ ասոր համար ահա քու աջակցութեանդ կը կարօտիմ։

— Բայց ես ի՞նչ ծառայութիւն կրնամ մատուցանել, հարցուց Սուրէն։

— Տակաւին չեմ գիտեր թէ ինչ պիտի ընես, բայց քեզմէ սպասած ծառայութիւնս այս է... այսինքն որեւէ ձեւով մը Բարսեղ էֆէնտին համոզել թէ իրաւցնէ անշարժ ստացուածքներ ունիմ։

— Բաւական դժուար բան մը կ'առաջարկես...

— Քեզի պէս ճարպիկ երիտասարդի մը համար բնաւ դժուարութիւն չկայ։

— Գիտես որ այդ առաջարկութիւնդ, ասանկ մէկէն ի մէկ, գլխ քիչ մը կը շփոթէ։

— Քեզի մինչեւ վաղը ատեն կուտամ միջոց մը խորհելու համար։

— Այն ատեն խնդիրը կը փոխուի։

— Միայն թէ մէկ օրը անցնելու չէ։

— Ուրեմն կը խոստանամ վաղը այս ժամուս քեզի վերջնական պատասխան մը տալ։

Երկու երիտասարդները այսպէս բաւական երկար ատեն տեսակցեցան իրարու հետ եւ իրենց ապագայ գործունէութեան ծրագիրը պատրաստեցին։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(239 – Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԱՆԱՏԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Երկու դար անցած է այն օրէն ի վեր, երբ Նոր Ֆրանսան դարձաւ անգլիական գաղութ, Աբրահամի դաշտին վրայ, Քեպէք քաղաքի մօտերը արձանագրուած յաղթութենէն ետք: Ցետագային դարձաւ անկախ պետութիւն: Երկու դարերու ընթացքին անգլիախօս եւ ֆրանսախօս Քանատացիները միատեղ ապրած են ընդհանրապէս խաղաղ կերպով:

Բնականաբար գոյութիւն ունեցած են բախումներ, տարակարծութիւններ, սակայն Ֆրանսացիներու մեծամասնութիւնը ինքզինք զգաց իր երկրին մէջ, յատկապէս Քեպէքի նահանգը, ուր մեծամասնութիւն կը կազմէր: Այսուհանդերձ, միշտ գտնուած է փոքրամասնութիւն մը, որ պահանջած է Քեպէքի անկախութիւնը:

Այս փոքրամասնութեան թիւը տարուբերած է պայմաններու համաձայն. օրինակ մեծցաւ երկու համաշխարհային պատերազմներու ժամանակ, երբ Ֆրանսացիները մերժեցին կռուիլ «անգլիական» պատերազմի համար:

1950ի սկիզբները, երբ քաղաքական միջոցները արդիւնք չտուին, ոմանք, ծայրայեղներ, որդեգրեցին ահաբեկչական գործունէութիւն մը:

1967ին, երբ Քանատա իր անկախութեան հարիւրամեակը կը յիշատակէր, անջատողականներուն համար բացառիկ առիթ մը կը դառնար Զօր. Տը Կոլի ծանօթ բացագանչութիւնը — «Կեցցէ ազատ Քեպէքը»: Տեսակ մը մղում էր իրենց գործին:

Սակայն այդ օրէն ասդին Քանատացիներուն մեծամասնութիւնը համոզուած էր, որ դժուարութիւնները լուծման պիտի յանգին: Անոնց յոյսը կապուած էր ներկայ վարչապետին՝ Թրիւտոյի, որ այս պարագային կը ներկայացնէր լաւագոյն եւ յարմարագոյն դէմքը, քանի որ կը սերէր Ֆրանսացի եւ Սկովտացի ծնողքէ եւ լաւ կը տիրապետէր երկու լեզուներուն:

Իրաց այս կացութեան մէջ էր ահա, որ 12 օր առաջ, պատահեցաւ առեւանգումի դէպքը, Քեպէքի Ազատագրութեան ճակատի կողմէ:

Երկու դարերու ընթացքին անգլիախօսներն ու ֆրանսախօսները գրեթէ առանձին ապրած են: Քանատայի լաւագոյն գրագէտներէն մէկը՝ Մաքլենան, 1945ին հրատարակած իր գիրքին խորագիրը դրած էր «Երկու առանձնութիւններ». գրագէտը կը բնութագրէր Քեպէքի երկու համայնքները՝ Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները: Քսանեւհինգ տարի ետք ընդհանուր ձեւով պատկերը կը մնայ նոյնը:

Քեպէքի վեց միլիոն բնակչութեան մօտաւորապէս մէկ վեցերորդը Անգլիացի է. ատոնց 750.000ը կը բնակի Մոնթրէալ, քաղաք մը, որուն բնակչութեան թիւն է երկու միլիոն երկու հարիւր հազար: Քննութիւն մը հաստատած է, որ Անգլիացիները Ֆրանսացիներէ աւելի շատ կը շահին եւ աւելի մեծ թիւ կը ներկայացնեն միջին եւ բարձր թոշակաւորներու մէջ:

Անգլիացիները ԺԹ. դարէն առեւտրական, նաւարկութեան եւ տնտեսական մեծ տուներ հաստատեցին. կը վարեն Քանատայի հինգ մեծագոյն դրամատուները, գրեթէ բոլոր ապահովագրական ընկերութիւնները, ինչպէս նաեւ երկրին ամէնէն մեծ ընկերութիւնը՝ Քանատիըն Փասիֆիք: Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել, թէ շատեր Անգլիացիներէն պարզ պաշտօններ կը վարեն եւ համեստ պայմաններու մէջ կ'ապրին, սակայն համեմատութեան կարգով, անգործներու թիւը Ֆրանսացիներէ կազմուած է:

Համաձայն կարգ մը պատմաբաններու, Ֆրանսական գաղութին ընտրանին Ֆրանսա վերադարձաւ, երբ Անգլիացիք գաղթավայրի վերածեցին Նոր Ֆրանսան: Տեղւոյն վրայ մնացին արհեստաւորներն ու գիւղացիները: Անկէ զատ կաթողիկէ եկեղեցին չքաջալերեց շահու ձգտումը, երբ անգլիքան բողոքական եկեղեցին հակառակ ուղղութեամբ աշխատեցաւ:

Աւանդապաշտութիւնը, գիւղական կեանքը եւ եկեղեցիին ազդեցութիւնը խարխլեցան եւ քանդուեցան Համաշխարհային Բ. պատերազմէն ետք: Տասնեակ հազարաւորներ Քեպէքցի Ֆրանսացիներ քաղաք թափեցան, յատկապէս Մոնթրէալ:

Համալսարաններու ցանցին ընդլայնումը եւ քոլէժներու թիւի յաւելումը խտացուց շարքերը Ֆրանսացի քանատացի մասնագէտներուն, վարչականներուն: Համաձայն կարգ մը վիճակագրութիւններուն՝ Մոնթրէալի ընկերութիւնները Ֆրանսացիներ կ'ուզեն միջին եւ բարձր պաշտօններու համար, սակայն, դժուարութիւն կ'ունենան զանոնք գտնելու: Անգլիացի տնօրէն մը դիտել տուաւ, թէ մինչ անցեալի երկու անգլիացի եւ հինգ Ֆրանսացի Քանատացիներ առեւտրական խօսակցութեան մը ընթացքին անմիջապէս եւ բնական մղումով անգլերէն պիտի խօսէին, այժմ ասոնցմէ իւրաքանչիւրը միայն իր լեզուով պիտի արտայայտուի:

Անգլիացիները այժմ կը հեռանան Քեպէքի շրջանէն, կը քաշուին՝ Թորոնթօ, քանի որ ցցուն ազգայնականութիւն մը ի յայտ կուգայ:

1961ին հաստատուած վիճակագրութիւն մը հետեւեալ պատկերը ցոյց կուտայ բնակչութեան ազգային տոկոսներուն մասին.—

Անգլիացի՝ 43,8 առ հարիւր, ֆրանսացի՝ 30,4 առ հարիւր, գերմանացի՝ 5,8 առ հարիւր, ուկրանիացի՝ 2,6 առ հարիւր, իտալացի՝ 2,5 առ հարիւր, հոլանտացի՝ 2,4 առ հարիւր, սկանտինավիացի, 2,1 առ հարիւր, բնիկ հնդիկ եւ էսքիմօ՝ 1;2 առ հարիւր, հրեայ՝ 1 առ հարիւր, ռուս՝ 0,7 առ հարիւր չինացի՝ 0,3 առ հարիւր, ճափոնցի՝ 9,2 առ հարիւր, ուրիշներ՝ 7 առ հարիւր:

Քանատայի բնակչութեան թիւն է 21 միլիոն:

Թ. Ա. Թ.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ Ի ՀՆՈՒՄՆ

Կարգ մը պատմագիտական տուեալներու հիման վրայ կ'ըսուի, թէ թատերական արուեստի սկզբնական օրրանը եղած է Եգիպտոս, ուր քուրմերը կը կատարէին կախարդի դեր, կրօնական պաշտամունքներու ձեւին տակ:

Հին Եգիպտոսի մէջ ամէնէն աւելի սիրուած աստուածն էր Օզիրիսը, երկրագործութեան եւ բուսականութեան բարի աստուածը, որ սպաննուեցաւ անապատը մարմնաւորող իր եղբօրը՝ Սեթի կողմէ: Կինը կրցաւ փրկել Օզիրիսի դիակը և թաղեց զայն 30–40 վայրերու մէջ, որոնք այնուհետեւ կոչուեցան Ապու Զէիր: Այսօր ալ այս անունով կը կոչուին շատ մը գիւղեր Եգիպտոսի մէջ:

Այս դէպքով ստեղծուած աւանդութիւնը եղաւ խորհրդանիշը յաւիտենական պայքարին՝ բարիին ու չարին, լոյսին ու խաւարին, արդարութեան եւ անարդարութեան, այլ խօսքով՝ Արեւին եւ Կայէնին, կամ Աստուծոյ ու սատանային միջեւ:

Արդ, բարի Աստուծոյ մահը ողբալու համար, Եգիպտացիները կը հաւաքուէին մեհեաններու մէջ եւ կը դիտէին քուրմը, որ դերասանական ձեւերով կը խաղար Օզիրիսի դերը: Ողբն ու սուգը կը տեւէին քանի մը օր, յետոյ յանկարծ, քուրմը միեւնոյն թատերականութեամբ կը հաղորդէր աւետիսը — Օզիրիս յարեաւ ի մեռելոց»: Ու կը սկսէին ուրախութիւնները՝ կը խմէին, կը պարէին եւ կ'երգէին ու կը նուագէին կրօնական եղանակներ, իբրեւ խորհրդանիշը բարիի, արդարութեան եւ ազատութեան յաղթանակին:

Ահա այստեղէն — ապա ուրեմն Եգիպտոսէն — կը սկսի հին թատերական արուեստը, ոմանց կարծիքով:

Ցետոյ է որ Յոյները «որդեգրեցին» Օզիրիսը, դարձուցին զայն իրենց Դիոնեսիոսը, իբրեւ ազատութեան աստուած եւ տօնակատարութիւններ սարքեցին անոր ի պատիւ:

Այնուհետեւ Հռոմայեցիները իւրացուցին Դիոնեսիոսը, տարին Հռոմ, դարձուցին զայն Բաքոս եւ տուին անոր Օզիրիսի բոլոր յատկութիւնները: Եթէ Օզիրիս ցորենի բերքին աստուածն էր, Բաքոս ալ եղաւ գինիի եւ այգեկութքի աստուածը:

Յունական թատերական արուեստին յաղթանակը եղաւ այն, որ Յոյները այլ արուեստներու կարգին, այդ արուեստն ալ մերկացուցին իր կրօնական պատմուճանէն եւ դարձուցին զայն լոկ գեղեցկութեան ձօնուած աշխարհիկ արուեստ:

Բ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԽՈՐԷՆ Ա. Կիլիկեան Աթոռի շքանշանով վարձատրած է, Հոկտեմբեր 10ին Դանիական Կանանց Եկեղեցասէր Միութեան նախագահուհին՝ Կոմսուհի Քրիստին Վինտի, իր մատուցած մարդասիրական եւ հայասիրական մեծ ծառայութեանց համար: «Թռչնոց Բոյն»ի ազգային հաստատութեան մէջ, Ճիպէյլի, հասակ առած են բազմահարիւր որբեր: Դանիական Միութիւնը մեծապէս նպաստած է այս որբանոցին:

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ Գարեգին Եպս. Սարգիսեան դասախօսութիւններ տուած է «Հայ դասական գրականութեան այժմէականութիւնը» նիւթին մասին: Գարեգին Եպս. Սարգիսեան միօրեայ այցելութիւն մը տուած է նաեւ Փրինսթընի աստուածաբանական դպրեվանքը, հաստատութեան նախագահին հրաւէրով:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ Հոկտեմբեր 19ին բացումը կատարուած է Մինաս Մինասեանի նկարչական ցուցահանդէսին, որ պիտի տեւէ մինչեւ ամսու վերջ: Նիւ Եորքաբնակ արուեստագէտը ծանօթ անուն մըն է սփիւռքի մէջ, վերջին յիսուն տարիներու իր արուեստագիտական աշխատանքով: Երբեմնի հայահոծ Պարտիզակի հայշունչ մթնոլորտին մէջ հասակ առած՝ Մ. Մինասեանի գեղարուեստական ձիրքը ի յայտ կուգայ պատանի տարիքէն: Իր հետաքրքրութիւնները կը զարգանան դէպի նկարչութիւն, գծագրութիւն եւ գեղագրութիւն, եւ երբ երիտասարդ տարիքին Նիւ Եորք կը հաստատուի՝ գծանկարի արուեստը կ'ընտրէ իբրեւ ասպարէզ: Մինաս Մինասեանի ցուցահանդէսը կը բաղկանայ մօտաւորապէս հարիւր նկարներէ, որոնցմէ 12ը՝ Մեսրոպեան այբուբենի գեղագրութիւններ են:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ հաստատուած է Երեսփոխանական Գրասենեակ մը, որուն նպատակն է, հայ համայնքը ներկայացնող երեսփոխաններու գործը համադրել եւ դարձնել առաւել արդիւնաւէտ, դիւրացնել համայնքի ընդհանրական շահերը ապահովող գործերու կազմակերպումը, հետապնդել հայ համայնքի իրաւունքները՝ պետական զանազան սպասարկութեանց մէջ, ինչպէս նաեւ ընդունիլ երեսփոխաններու եւ կառավարական շրջանակներու կարօտ հայ անհատներու եւ կազմակերպութիւններու դիմումները եւ, կարելիութեան սահմաններուն մէջ, ընթացք տալ անոնց: Երեսփոխանական գրասենեակի մը հաստատման ծրագիրը իրագործուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդր. Կոմիտէի կողմէ՝ աջակցութեամբը պետական չորս հայ երեսփոխաններուն:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Վերին շրթունքը ցայտուն կերպով ի — ելած էր ստորինին վրայ սեպաձեւ սրութեամբ մը եւ անկիւններուն վրայ ժպիտներու պէս բան մը կը խաղար: Բերանը եւ մանաւանդ յանդուգն, լպիրշ ու խելացի աչքերը այնպէս ազդու արտայայտութիւն մը կուտային անոր դէմքին, որ առաջին հանդիպումին մարդուն ուշադրութիւնը կը գրաւէր: Դոլոխով հարուստ անձ մը չէր, խնամական մեծ կապեր ալ չունէր: Թէպէտ Անաթոլ տասնեակ հազարներ կը ծախսէր, Դոլոխով անոր հետ կ'ապրէր եւ յաջողած էր ինքզինքը այնպէս մը բռնել որ բոլոր ծանօթները զայն Անաթոլէն աւելի կը յարգէին: Դոլոխով ամէն տեսակ խաղեր կը խաղար եւ միշտ կը շահէր: Որքան ալ խմէր, ինքզինքը երբեք չէր կորսնցներ: Կուրագին եւ Դոլոխով այն ատենները Փեթերսպուրկի խրախճանքներուն եւ վէպերուն մէջ նշանաւոր էին:

Ռոմի շիշը բերուեցաւ: Շրջանակը պատուհանի դուրսի կողմի ցցուածքին վրայ նստելուն արգելք կ'ըլլար, ուստի երկու սպասաւոր սկսան արտօրանքով զայն խորտակել՝ շփոթելով շրջապատող պարոններու խորհուրդներէն եւ գանչերէն:

Անաթոլ իր յաղթական երեւոյթով պատուհանին մօտեցաւ: Բան մը կոտրելու փափաք կը զգար: Ետ հրեց սպասաւորները եւ քաշեց շրջանակը, սակայն ի զուր. տեղէն չէր շարժեր. ապակին փշրուեցաւ:

— Դէ, քեզի նայիմ հուժկու, ըսաւ Փիէրին դառնալով:

Փիէր մանղակներէն բռնեց քաշեց. շրջանակները ճարճատեցին եւ խորտակուեցան:

— Ամէն բան հանեցէք, բան մը չմնայ, թէ չէ կը խորհին, որ տեղէ մը բռներ եմ, ըսաւ Դոլոխով:

— Անգլիացին կը պարծենայ... հա՞... աղէկ... կ'ըսէր Անաթոլ:

— Աղէկ, ըսաւ Փիէր նայելով Դոլոխովին, որ ռոմի շիշը բռնած մօտեցաւ պատուհանին ուրկէ լուսաւոր երկինքը վերջալոյսի ու արշալոյսի կարմրութիւնը կ'երեւար:

Դոլոխով ռոմի շիշը բռնած լուսամուտին վրայ ցատկեց:

«Լսեցէք», գոչեց ան կենալով պատուհանին առաջամասին վրայ եւ սենեակին մէջ եղողներուն դիմելով: Ամէնքը լռեցին:

— Ես գրազ կը բռնեմ (ֆրանսերէն կը խօսէր, որպէսզի Անգլիացին հասկնայ), գրազ կը բռնեմ յիսուն ոսկիի համար, եթէ կ''ուզէք հարիւր, աւելցուց խօսքը Անգլիացիին ուղղելով:

— Ոչ, յիսուն, ըսաւ Անգլիացին:

— Աղէկ, յիսուն ոսկիի համար ես շիշ մը ռոմը ամբողջապէս պիտի խմեմ մէկ շունչով, առանց բերնէս բաժնելու, պիտի խմեմ նստելով լուսամուտի դրսիդին, հոս, այստեղ (ծռեցաւ եւ ցոյց տուաւ պատուհանին դուրս ցցուած մասը) եւ բանի մը պիտի չյենում... այդպէ՞ս է:

— Շատ աղէկ, ըսաւ Անգլիացին:

Անաթոլ Անգլիացիին դարձաւ, ֆրաքին կոճակը բռնեց եւ բարձրէն անոր վըրայ նայելով (Անգլիացին կարճահասակ էր) սկսաւ կրկնեց գրազի պայմանները:

— Կեցիր, գոչեց Դոլոխով, շիշը պատուհանին զարնելով, որպէսզի ուշադրութիւնը իր վրայ դարձնէ. կեցիր, Կուրագին. լսեցէք, եթէ մէկը նոյն բանը ընէ, ես անոր հարիւր ոսկի կուտամ, հասկցա՞ք:

Անգլիացին գլուխը շարժեց, առանց հասկցնելու թէ մտադի՞ր է այս նոր գրազը բռնել թէ ոչ: Անաթոլ Անգլիացիին Ֆրաքին կոճակը չձգելով եւ հակառակ անոր, որ ան գլուխի շարժումով մը ամէն բան հասկցած ըլլալը կ'արտայայտէր, Անաթոլ Դոլոխովի բառերը անգլերէն կը թարգմանէր:

Երիտասարդ նիհար հեծելազօրքի սպայ մը, որ այդ իրիկուն շատ ստակ էր կորսնցուցած, բարձրացաւ պատուհանին մէջ, դուրս կախուեցաւ եւ վար նայեցաւ:

— Վա՛հ, վա՛, վա՛հ, բացագանչեց ան, պատուհանէն վար մայթերը դիտելով:

— Հանգա՛րտ, գոռաց Դոլոխով եւ պատուհանէն ներս քաշեց սպան, որ խթանները իրար խճողելով անճարակ կերպով սենեակին մէջ ցատկեց:

Շիշը լուսամուտի առաջամասին վրայ դրաւ, որպէսզի առնելը դիւրին ըլլայ, Դոլոխով զգուշութեամբ եւ կամացուկ մը սողոսկաց պատուհանին մէջ. ոտքերը կախելով եւ երկու ձեռքերով պատուհանին եզերքները բռնելով հաւասարակշռութիւնը գտաւ, տեղաւորուեցաւ ձեռքերը վար ըրաւ, աջ եւ ձախ երերաց եւ շիշը վերցուց: Անաթոլ երկու մոմ բերաւ եւ դրաւ պատուհանին առաջամասին վրայ, թէպէտ առանց ատոր ալ բոլորովին լուսաւոր էր:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Անահիտ Պալայեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (25 Հոկտ.) առաւօտ իր հօր՝

ԱՍԱՏՈՒՐ ՊԱՊԱՅԵԱՆԻ

մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Վանուշ Միքայէլեան, Պ. Ստեփան Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Վիթիա Միքայէլեան, այրի Տիկին Աստղիկ Հախնազարեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՎԱՆՈՒՇ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի (Հոկտ. 25) ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ագըլեան եւ Ուզունեան ընտանիքները եւ անոնց պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Սեւրի Արք. Մանուկեանի, Դաւիթ Ծայր. Վրդ. Սահակեանի, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ քահանային, դպրաց դասուն, Կոմիտաս երգչախումբին, Ազգ. Վարչութեան անդամներուն եւ բոլոր անոնց, որոնք ներկայ գտնուեցան իրենց սիրելի կնոջ եւ աղջկան՝ ՇԱՔԷ ԺԱԳԼԻՆ ԱԳԸԼԵԱՆԻ (ծնեալ Ուզունեան) մահուան տարելիցին առթիւ, մատուցուած պատարագին:

×

Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակը Յովհաննէս, Վաղարշակ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր-Գալուստեան (Շաւիլ), Տէր եւ Տիկին Կապի Մահիկեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր կազմակերպութեանց, Հայր. Միութեանց եւ այն բոլոր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, որոնք իրենց հեռագիրներով եւ նամակներով վշտակից եղան իրենց մեծ սուգին՝

ԺԻՐԱՅՐ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Տ. Նորվան Վրդ.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող հայրենակիցները անխտիր, այս Շաբաթ, 24 Հոկտ. ժամը 21ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

Հաւաքավայր՝ ընկ. Քաչիքճեանեանի բնակարանը, 125 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Քլամար:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկեր-ընկերուհիները Ուրբաթ 23 Հոկտ. երեկոյեան ժամը 8,30ին Ռիւ Վոլթէռի ծերերու հաւաքավայրը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ-ՑԻԱԿԱՆ Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհան Նաճարեանի բնակարանը, Քամփանեը Ֆրէզ, Սէնթ Անթուան:

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղերու կողմէ, 24 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ:

Հասոյթը պիտի յատկացուի Մշակոյթի Տան շինութեան:

Ճաշերը կը պատրաստուին Խաչուհիներու կողմէ: Ճաշագին 30 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ (Հոկտ. 24) ժամը 20,30ին Նոր ակումբին կողքի սենեակը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ ՏԸ ՊԷՅՆՈՅԻ Հ. Յ. Դ. Վրացեան խումբի ժողովը Հինգշաբթի (22 Հոկտ.) երեկոյեան ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, քաղաքապետարանի ներքնայարկը: Կը հրաւիրուի նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբը:

ՆՈՒԷՐ

Ողբ. ընկեր Վիգէն Թորոսեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ղազարեան հարիւր ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի եւ հարիւր ֆրանք «Հայաստան»ի:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Հայկ Ֆրէնկեան 20 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Յարութիւն Կարապետեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Սեղբոսեան կը նուիրէ 500 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգնութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման:

KOTCH-PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage et la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL,

Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre

Նախագահութեամբ Պ. Պ. ԳՈՐՃՈՒՆԵԱՆ եղբայրներու

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

Avec la participation artistique de l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE «NAVASART»

Vous danserez avec DON DIEGO et son orchestre

et pour la première fois la Formation «LES EMPTY FOOD»

SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878–02–99 Աղքատախնամի գրասենեակը

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին:

Ուսանողներու համար 6 ֆրանք — Մուտք 15 ֆրանք

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Bon ouvrier tailleur pour mesure et rectification pour homme.

SIMON

31 bis, Fbg. Montmartre, Paris (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼ

Լուսապատկերներու ցուցադրութիւն Պոլսէն Խարբերդ ու Տիգրանակերտ, Վանէն Անի ու Հայաստան եւ Անատոլուի խորերը ապրող հայ մնացորդացին մասին:

25 Հոկտ. Կիրակի իրիկուն ժամը 20,30ին, Պօմոնի Հայ Աւետ. մատրան մէջ՝

30, Ave. de la Fignonne, Marseille (12e)

×

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ամէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ԽՆՋՈՅՔ – ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Ազգ. Տան սրահը՝ 295 Ռիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր
Երգ, Նուագ, Արտասանութիւն

Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք, ուր պիտի գտնէք առատ ուտելիք եւ խմիչք:

Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

(Հեղինակ Գաքայեւ — 4 արար — հայացուց Մ. Անտոնեան)

Խաղարկութեամբ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ Թատերախումբին եւ կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղերուն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Հոկտ. 24, ժամը 20,30ին Վալանսի Թէաթր – Մունիսիփալի մէջ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Հոկտ. 25 ժամը 15,30ին Վիէնի Թէաթր Մունիսիփալի մէջ:

Մուտք 5, 8 եւ 10 ֆրանք

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԻ

– ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ –

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսիլիոյ հայ գաղութին 38րդ տարեկան ուխտագնացութիւնը դէպի Նոթր Տամ տը լա Կարտի սրբավայրը այս Կիրակի, 25 Հոկտեմբեր:

Այդ օրը ժամը ճիշդ 11ին, Գերապայծառ Յովհ. Թ. Ծ. Վ. Զուխաճեան հայրապետական ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ նորոգ հանգուցեալ Մարսիլիոյ վիճակաւոր՝ Արհիապատիւ Տէր Ժորժ Ժաֆօ Արքեպիսկոպոսին հոգւոյն յաւիտենական հանգստեան համար:

Յաւարտ պատարագի Զուխաճեան Գերապայծառ պիտի քարոզէ ու յետոյ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի վերոյիշեալ արքեպիսկոպոսին հոգւոյն համար:

Մարսիլիոյ հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի այս արարողութեան հոծ բազմութեամբ ներկայ գտնուելու:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը պատրաստուի հրապարակային յարգանքի լըսարան մը կազմակերպել 15 Նոյեմբերին, Կոմիտաս Վարդապետին եւ Յովհ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակներուն առթիւ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Յերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

Լիոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, Փարիզի Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութիւնը կը ներկայացնէ Յ. Պարոնեանի «Շողոքորթ»ը, Հոկտեմբեր 31ին:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 19էն սկսեալ:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել Երեքշաբթի ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0, 50

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 23 OCTOBRE 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.947
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.947

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՏԻԿԻՆ ՄԷՅՐԻ ՃԱՌԸ

Մերձաւոր Արեւելքի լուծման խնդրին մէջ կողմերը կը մնան անզիջող ։

Դեռ առջի օր, ինչպէս գրած էինք, Եգիպտոսի նորընտիր նախագահը՝ Անուար էլ Սատաթ, «Նիւ Եորք Թայմզ»ի թղթակիցին յայտարարած էր, թէ Եգիպտոս մտադրութիւն չունի հրթիռները տեղափոխելու Սուէզի ջրանցքի սահմանամերձ շրջաններէն ։ Նախագահէն առաջ նոյնիմաստ յայտարարութիւններ կատարած էին նաեւ եգիպտացի պետական անձնաւորութիւններ ։

Միւս կողմէ, բանակցութեանց վերսկսումի խնդրին մէջ, Իսրայէլի համար նախապայման կը մնայ խորհրդային Սամ 3 հակաօդային հրթիռներու տեղափոխումը Սուէզի յառաջացեալ դիրքերէն, հոն, ուր կը գտնուէին հրադադարէն առաջ ։

Տիկին Կոլտա Մէյր, Իսրայէլի վարչապետը, ՄԱԿի 25րդ ընդհանուր ժողովին կրկնեց իր պահանջը՝ հրթիռներու տեղափոխութեան մասին ։ «Ցորչափ խախտումները կը շարունակուին, յայտարարեց վարչապետը, ոչ մէկ յոյս կարելի է ունենալ բանակցութիւններու վերսկսման յաջողութեամբ» ։ Համաձայնութիւնները վստահութեան հիման վրայ կը կնքուին եւ զանոնք պարկեշտօրէն գործադրելու ապահովութեամբ ։

Տիկին Կոլտա Մէյր խստօրէն քննադատեց Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը, քանի որ նոյն իրաւունքն ու իրաւասութիւնները կը շնորհէ ՄԱԿէն եւ Ապահովութեան Խորհուրդէն ներս «նախայարձակներուն եւ անոնց զոհերուն» ։ Այնուամենայնիւ ՄԱԿը իրագործած է «պատմական գերագոյն» նպատակ մը, մը, քանի որ իր գոյութեան քսանըհինգ տարիներու ընթացքին վերջ տուաւ գաղթատիրութեան — մօտաւորապէս 70 ազգեր ստացան իրենց անկախութիւնը ։

Այս կապակցութեամբ է, որ տիկին Կոլտա Մէյր կ՚անդրադառնայ նաեւ Իսրայէլի հիմնադրութեան, զայն նկատելով «հին անարդարութեան մը սրբագրումը» ։

Թել Ավիվ, համաձայն Իսրայէլի վարչապետին յայտարարութեան, համաձայն է հրադադարի երկարաձգման, Սուէզի ճակատի վրայ, «առանց ժամանակի սահմանափակման» ։

Այլ խօսքով, Իսրայէլ կ՚ընդունի հրադադարին երկարաձգումը, սակայն կը մերժէ ընթացք տալ Եարինկի բանակցութեանց, ցորչափ Գահիրէ կը մերժէ սահմանէն հեռացնել հակօդային հրթիռները ։

Աւելցնենք, որ տիկին Կոլտա Մէյր կոչ ուղղեց արաբ ազգերուն եւ, յատկապէս, Եգիպտոսի նոր ղեկավարներուն, որպէսզի ընդունին միանգամ ընդմիշտ, թէ Միջին Արեւելքի ապագան կ՚ապահովուի խաղաղութեամբ, իսկ այդ գործը պիտի ըլլայ Իսրայէլացիներուն եւ Արաբներուն համաձայնութեամբ ։

Աւելցնենք, որ Գահիրէ եւս համաձայն է հրադադարի երկարաձգման ։

Անդրէյ Գրոմիկօ, Խորհ. Միութեան Արտաքին Նախարարը, իր կարգին, ՄԱԿի մէջ արտայայտուած է Միջին Արեւելքի հարցին շուրջ, դիտել տալով, թէ Իսրայէլ պէտք չէ վարձատրուի իր յարձակման համար ։ Խորհ. Միութիւնը, ըստ Գրոմիկոյի, զօրավիգ կենալով հանդերձ Արաբներու, որոնց շարքին նաեւ պաղեստինցի Արաբներու արդար իրաւունքներուն, կը ձգտի խաղաղութեան հաստատման Միջին Արեւելքի մէջ ։

Գրոմիկօ խօսելով Սուէզի ջրանցքի հրթիռներու մասին, նախ դիտել տուաւ, թէ Խորհ. Միութիւնը յարգեց իր խօսքը, ապա, Ուաշինկթընի մէջ շրջան ընող զրոյցները, հրթիռներու մասին, որակեց «նախապատրաստուած» լուր ։ Այս ձեւով, ինչպէս դիտել կուտան քաղաքական շրջանակները, Մոսկուա կ՚ուզէ ցոյց տալ, թէ ինք հետեւած է համաձայնութեան կէտերուն ։

Ցամենայն դէպս, Գրոմիկոյի ճառէն կը հետեւի, որ Մոսկուա եւս անզիջող կը մնայ իր դիրքերուն մէջ ։

Միջին Արեւելքի հարցը օրակարգի նիւթ պիտի դառնայ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին մէջ, Երկուշաբթի, Հոկտ. 26ին ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԹՐՔԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Իւ–8 տիպարի ամերիկեան օդանաւ մը կորսուած է Թուրք – խորհրդային սահմանին վրայ, երկու զօրավարներով ։ Մինչեւ Հինգշաբթի առաւօտ, ոչ մէկ հետք կար օդանաւէն եւ զանազան ենթադրութիւններ միայն կարելի էր ընել ։ Օդանաւը մեկնած էր Էրզրումի կայանէն եւ ժամ մը ետք պէտք է Կարս հասնէր, բայց ոչ մէկ լուր կը ստացուէր ։ Կարելի է մտածել թէ՛ արկածի եւ թէ՛ պարտադիր էջքի մասին խորհրդային հողամասին վրայ, մանաւանդ եթէ նկատի առնուի թէ օդանաւին գլխաւոր նպատակը լրտեսական կրնայ ըլլալ ։ Պարտադիր էջքի պարագային, իրազեկներ դիտել կուտան թէ այս միջադէպը կը զուգադիպի Անգարայի մերժումին խորհրդային իշխանութեանց յանձնելու խորհրդային օդանաւին երկու առեւանգիչները ։ Խորհրդային մամուլն ալ շատ բուռն կերպով կը յարձակի Թուրքերուն վրայ եւ Պրաւդա կը շեշտէ. «Խորհրդային ժողովուրդին զայրանքը ի տես թրքական իշխանութեանց դանդաղութեան երկու մարդիկը յանձնելու» ։

Մամուլի Թաս գործակալութիւնն ալ կ՚ըսէ թէ զանազան հանրաժողովներ տեղի ունեցած են պահանջելով երկու օդահէններու յանձնումը ։ Միւս կողմէ հազարաւոր մարդիկ ներկայ եղած են Սոխումի մէջ առեւանգուած օդանաւին օթէսին յուղարկաւորութեան ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԷՆ ԺԵՍՄԱՐԻ դատավարութեան երկու գլխաւոր վկաները՝ Ներքին նախարարը եւ Ժան–Փօլ Սարթր ներկայ չեղան նիստին ։ Առաջինը գրաւոր կը յայտնէր թէ չի կրնար ներկայ ըլլալ, մինչ Սարթր իր «վկայութիւնը» կը կատարէր բացօթեայ, Պիյանքուրի Ռընոյի գործատան առջեւ, ըսելով թէ կը նախընտրէ փողոցը բեմ ընելը, որովհետեւ դատարանին մէջ օգուտ չունի, պատիժն ալ ի յառաջագունէ որոշուած է ։ Ինք կ՚ուզէ օգնել անոնց որոնք ընկերային վերանորոգում կը քարոզեն, վերջ դնելու համար գերութեան ։ Եւ հոդ հասնելու համար, Սարթր կը նկատէ որ օրինաւոր միջոցներ չկան այլ միայն՝ ժողովրդական բիրտ ուժը ։ Ժեսմարի վճիռը պիտի տրուէր Հինգշաբթի օր, իր պաշտպան փաստաբանը բաւական յուզիչ պաշտպանողական մը արտասանած է, կարդալով այն նամակը զոր Ժեսմար բանտէն գրած է եօթը տարու իր տղուն ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Հերթական Խորհուրդին մէջ, Նախագահ Փոմփիտու դատապարտեց պատանդներու դրութիւնը, անդրադառնալով Քանատայի վերջին դէպքերուն ։

ԴՐԱՄԸ «աժանցաւ» Ֆրանսայի մէջ, վարկի սակը 7,5 առ հարիւրէն իջնելով 7 առ հարիւրի ։ Նոյն որոշումը տուաւ նաեւ Պելժիա ։

ՆՈՊԷԼԻ խաղաղութեան 1970ի մրցանակը շնորհուեցաւ ամերիկացի գիւղատնտես մը՝ բժիշկ Նորմըն Պորլոյի, որ «կանաչ յեղափոխութեան» հայրը կ՚որակուի ։ Տարիներէ ի վեր Մեքսիկայի մէջ կը փորձէ եգիպտացորենի եւ ցորենի լաւագոյն տեսակները արտադրել, որպէսզի առաջքն առնուի աշխարհի սպառնացող սովին ։ Քիչ հողի վրայ՝ առաւելագոյն բերք ստանալ — այս է իր նպատակը ։

ՀԻՒՍ. ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ բախումներ կ՚արձանագրուին բանակի եւ ֆէտայիներու միջեւ ։ Ամմանէն հաղորդուած լուրերու համաձայն, Յորդանան գտնուող իրաքեան ուժերը (10.000) հեռանալու վրայ են երկրէն ։ Կ՚ըսուի թէ Հիւսէյն ինք պահանջած է անոնց հեռացումը ։

ՔՈԼԵՐԱՅԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը (Հոկտ. 19) հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան քոլերայի համաճարակին մասին.—

Քոլերայի համաճարակը, որ արագօրէն տարածուեցաւ քաղաքիս եւ գաւառներու մէջ, սահմանափակուած չէ ամբողջովին եւ ընդունակ է վարակել ամբողջ երկիրը ։ Բազմաթիւ նահանգներու, Ատանայի, Իզմիրի, Պուրսայի, Իզմիթի, Էտիրնէի, Սամսունի, Գըրքլարէլիի մէջ եւ այլուր, համաճարակը կը շարունակէ աւերներ գործել եւ ժողովուրդը խոր մտատանջութեան մը մատնուած է ։ Այսօր եօթներորդ օրն է քոլերայի առաջին դէպքերուն, որոնք Սաղմալճըլարի մէջ տեսնուեցան եւ առաջին առթիւ «անծանօթ հիւանդութիւն» մը նկատուեցան, յետոյ հաստատուեցաւ թէ նոյնինքն քոլերան է ։

Առողջապահական նախարարը քննութիւն կատարեց համաճարակէն վարակեալ գօտիներու մէջ, յետոյ յայտարարեց թէ հիւանդութիւնը այլեւս հակակշռի տակ առնուած է ։

Հիւանդանոց փոխադրուած հայրենակիցներէն 19 հոգի արձակուեցան եւ մեկնեցան, ճշդուած ըլլալով որ անոնց հիւանդութիւնը քոլերա չէ ։ Ներկայիս Իսթանպուլի հիւանդանոցներուն մէջ 663 պարապ անկողին կայ, քոլերայէ վարակեալներու յատկացուելու համար ։ Առողջապահական նախարարը ըսաւ թէ հիւանդութիւնը Իսթանպուլի մէջ երկուքուկէս ամիս առաջ երեւան ելած էր բայց կարծուած էր թէ կրիփ է ։ Սաղմալճըլարի մէջ որ հիւանդութեան կեդրոնավայրն է, բնականոն կեանքը վերահաստատուեցաւ եւ երէկ յուղարկաւորութիւններու հետ հարսանիք մըն ալ տեղի ունեցաւ հոն ։

Առողջապահական նախարարը ճշդեց թէ հիւանդութիւնը սահմանափակուած է Իսթանպուլի մէջ ։

Նախարարը հետեւեալ լրացուցիչ բացատրութիւնները տուաւ լրագրողներուն.

— Բոլոր կասկածելի հիւանդութիւնները քոլերա կը նկատուին, ինչ որ սխալ է ։ Այս անտեղի ախտաճանաչման հետեւանքով, 19 հոգի արձակեցինք հիւանդանոցէն ։ Այս շփոթութիւնները պիտի շարունակուին տակաւին ։ Հիւանդութիւնը մեր հակակշռին տակ մտնելու մօտ է, եւ մինչեւ այս իրիկուն, Սաղմալճըլարի բոլոր բնակիչները պատուաստուած պիտի ըլլան ։

«Եթէ Սաղմալճըլարի մէջ ժողովուրդը սկսեր է գաղթել, մենք չենք կրնար արգելք ըլլալ այս տեղափոխութեան ։ Կարելի չըլլար նաեւ «քարանթինա»յի տակ առնել Սաղմալճըլարը, եւ ոչ ոք մեզի տեղեկացուց թէ այդ տեղէն մեռել փախցուցած են ։ Քաղաքին ջուրերը «քլոր»ով հականեխուեցան կատարելապէս, եւ ամէն օր ջուրերը մանրէաբանական քննութեան կ՚ենթարկուին եւ այս կանոնը պիտի շարունակուի այսպէս ։ Պատուաստումը բացարձակապէս ձրի է, եւ անսաստողները հետապնդումի կ՚ենթարկուին ։

Զօնկուլտաքէ, Իզմիթէ, Էտիրնէէ, Սամսունէ վերջ, երէկ եւս բազմաթիւ հիւանդներ հակակշռի տակ առնուեցան Պալըքքէսէրի, Տրապիզոնի եւ Սինոպի մէջ ։ Սաղմալճըլարէ Իզմիր գացած երեք հոգի ալ «քարանթինա»յի տակ առնուեցան տեղւոյն պետական հիւանդանոցին մէջ ։

ԿՏՐՈՒԿ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ ԵՒ ԱՐԳԵԼՔՆԵՐ

Կուսակալութեան մէջ գումարուած ժողովէն ետք, երէկ ծանուցուեցան հետեւեալ արգելքները.

— Բոլոր աղբիւրները եւ ըմպելի ջուրերը պիտի ապանեխուին քլորով ։ Արգիլուած է հրապարակաւ ծախել խմիչքներ, կազէօզ, թան, թթուաշ, եւայլն ։ Անմիջապէս պիտի փճացուին այն կանաչեղէնները, որոնք կը ջրուին կոյուղիի ջուրերով ։ Վարժարաններու մէջ արգիլուած է 15 օր ճաշել ։ Վարժարաններու քանթիններուն մէջ արգիլուած է կանաչեղէն, պտուղ եւ խմիչքներ ծախել ։

Դեղին թուղթ պիտի փակցուի այն տուներուն վրայ, ուր քոլերայէ վարակուած կայ ։ Հինգ օր արգիլուած է այդ տուները մտնել ու ելլել ։ Այն աշակերտները, որոնք չեն կրնար դպրոց երթալ, ներկայ պիտի նկատուին, գործի չգացող բանուորներն ալ պիտի ստանան իրենց օրավարձերը ։ Սթատներու, սինեմաներու եւ նման վայրերու մէջ արգիլուած է պաղպաղակ, ֆրիկօ, քասաթօ եւայլն ծախել ։ Արգիլուած է նոյնպէս դուրսը եփուած ուտելիքներ, լահմաճուն, ձուկ, ուլականջ, քոքորէչ եւայլն ծախել ։ Բոլոր հանրային ճեմիշները, հրապարակային փոսերը այրած կիրով պիտի հականեխուին ։ Տուներու պէտքարաններ ալ նոյն ձեւով պիտի հականեխուին ։ Պատուաստումը պարտաւորիչ է ։

Այս հիւանդութենէն մեռնողներու դիակները հականեխիչ լուծոյթներով պիտի լուացուին, հիւանդանոցներու մէջ մեռնողները տուն պիտի չտարուին, տունը մեռնողները իսկոյն պիտի հականեխուին նոյն միջոցներով ։ Ազատ գործող բժիշկները հիւանդութեան մասին անմիջապէս լուր պիտի տան կառավարական բժիշկին ։

Պէտք է ուշադիր ըլլալ նաեւ բաղնիքի միջատներուն, որոնք ամէնէն աւելի մանրէ կը կրեն, կ՚անցնին կոյանոցներէ եւ կը թափանցեն մինչեւ խոհանոցները ։

× Մեռեալներու թիւը 54 է եւ վարակուածները հազարը կ՚անցնի, ըստ թրքական աղբիւրներու ։

× Վերջին լուրերու համաձայն, զորս ֆրանսական մամուլը կը քաղէ Հիւրիէթէն, առաջին 43 մեռեալներէն ետք, 76 հոգի եւս մեռած եւ 1094 վարակուած հիւանդ կայ ։

Թուրքիոյ բոլոր սահմանակից երկիրները փակեցին իրենց սահմանագլուխները ։ Թէեւ Պոլսէն դուրս ոչ մէկ հիւանդ յայտնուած է, այսուհանդերձ քարանթինայի որոշ միջոցներ ձեռք առնուած են ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ներկայ ժամանակաշրջանի գլխաւոր, եւ, միաժամանակ, հրատապ հարցերէն է անկասկած քաղաքներու եւ, յատկապէս, մայրաքաղաքներու բնակչութեան թիւի յարաճուն յաւելումը, ի վնաս փոքր կեդրոններու եւ գիւղերու: Ընդհանրա - պէս երիտասարդ եւ միջին սերունդն է, որ կը հրապուրուի մեծ քաղաքներու ըն- ձեռած բազմազան առաւելութիւններով: Զբօսանքի եւ հաճոյքի այլազան վայրեր, աշխատանքի աւելի լայն կարելիութիւն- ներ եւ ուսման ու մասնագիտացման մեծ հնարաւորութիւններ, ահա, գլխաւոր պատճառները մեծ քաղաքներու բնակչու- թեան թիւի յաւելման: Այս երեւոյթը ընդհանրական բնոյթ ստացած է գրեթէ ամէնուր: Ֆրանսայի մէջ, օրինակ, Փա- րիզ դարձած է քաշողական վայր մը գիւ- ղական շրջանակներու եւ փոքր քաղաք - ներու բնակիչներէն շատ շատերու հա- մար: Հարիւրաւոր գիւղեր, այժմ, ամա- յի կամ կիսամայի պատկեր մը կը պար- զեն յատկապէս երիտասարդ ձեռքերու «արտագաղթին» պատճառով:

Խորհ. Միութեան վերջին մարդահա - մարը, որ տեղի ունեցաւ 1970 Յունուա- րին, ցոյց կուտայ մէկ կողմէ քաղաքա- յին բնակչութեան թիւի տոկոսային յա- ւելումը եւ, միւս կողմէ, նուազումը գիւ- ղի բնակչութեան թիւին, մի՛շտ տոկոսի համեմատութեամբ:

Այսպէս, 1959ին քաղաքի բնակիչներու թիւը հարիւր միլիոն էր եւ կը ներկա - յացնէր ընդհանուր բնակչութեան 48 տո- կոսը, իսկ ներկայ տուեալներով այդ թիւը բարձրացած է 136 միլիոնի, տոկո- սը դարձնելով 56 առ հարիւր: Միւս կող- մէ, 1959էն 1970ի միջեւ գիւղական վայ- րերու բնակչութեան թիւը թէեւ աւելցած է 18 միլիոնով, այսուհանդերձ, ոչ միայն չէ մեծցած, այլ ընդհակառակն պակ - սած է երեք միլիոնով: Արդարեւ, 1970 Յունուար 15ին գիւղի բնակչութեան ընդ- հանուր թիւն էր 105,7 միլիոն կամ երկ- րին ամբողջ բնակչութեան 44 տոկոսը:

Հայաստան եւս անծանօթ եւ անմաս չէ մնացած այս ընդհանուր երեւոյթէն: Կէս դար առաջ բնակչութեան միայն մէկ տասներորդը կ՚ապրէր քաղաքներու մէջ. այժմ քաղաքային բնակչութիւնը աւել - ցած է 11 անգամ եւ կը կազմէ ամբողջ բնակչութեան 55 առ հարիւրէն աւե - լին (1), ինչ որ Խորհ. Միութեան ամէ- նէն բարձր միջինին կը հասնի (56 առ հարիւր): Քաղաքային բնակչութեան տե- սակարար կշիռով Հայաստան առաջին տեղերէն մէկը կը գրաւէ Խորհ. Միու - թեան մէջ:

Միւս կողմէ, գիւղական բնակչութիւ- նը, որ կ՚ապրի մօտաւորապէս հազար գիւղերու մէջ, վերջին յիսուն տարինե- րու ընթացքին աւելցած է ընդամէնը հինգ տոկոսով:

Ժողովրդագրական օրինաչափութիւն - ներու հիման վրայ կատարուած հաշիւ - ները, ելեկտրոնիկ - հաշուական մեքե- նաներու օգնութեամբ, ցոյց կուտայ տո- կոսի աւելի մեծ յաւելում մը քաղաքնե- րու բնակչութեան թիւին մէջ, յառաջի - կայ տասնամեակներուն: Այսպէս, ըստ այդ հաշիւներուն, յառաջիկայ տասնամ- կին այդ ցուցանիշը պիտի բարձրանայ 68ի, իսկ 2000ին՝ 85 տոկոսի: Ասիկա, բնական հետեւութիւնն է արդիւնաբերու- թեան, մշակոյթի եւ գիտութեան զար - գացումին:

Վերջին 30 տարիներուն Երեւանի բնակ- չութիւնը բացառիկ յաւելում մը արձա - նագրեց: Արդարեւ, 1939ին 200.000 էր բնակչութեան թիւը, իսկ 1970 Յունուար 15ի տուեալներով՝ 767.000:

Այս թիւը եւս զգալի յաւելում մը պի- տի կրէ յառաջիկայ տասնամեակներուն, քանի որ, ինչպէս հաստատուած է Սեպ- տեմբեր 24ին զումարուած նիստի մը ըն- թացքին, Երեւան 2000ին պիտի ունենայ, համաձայն «Երեւաննախագիծ» հիմնար - կութեան մշակած յատակագիծին, 1 մի- լիոն 100.000 բնակիչ:

Այս յաւելումը, սակայն, կը ստեղծէ իր իւրայատուկ դժուարութիւններն ու հարցերը, որոնք կը կարօտին լուծումի:

1967ի տուեալներով Երեւանի մէջ կեդ- րոնացած էր Հայաստանի քաղաքային բնակչութեան մօտ 54 տոկոսը, երկրին արտադրութեան աւելի քան 59 տոկոսը, բանուորութեան 45 տոկոսը: Այսքան բուռն թափով զարգացող քաղաք մը, որ վերջին 30 տարիներու ընթացքին կրած է նաեւ 567.000ի յաւելում մը, բնակելի տուներու մեծ դժուարութիւն կը ստեղ - ծէ, հակառակ շինարարութեան ձեռք ձգած նուաճումներուն: Մէկ բնակիչին բաժին ինկող բնակելի տարածութիւնը 6,1 քառ. մեթր է: Այս է պատճառը (կան նաեւ այլ պատճառներ, որոնց պիտի ան- դրադառնանք քիչ ետք), որ 1967ին ան- հրաժեշտութիւն կը նկատուէր սահմանա- փակելու բնակչութեան աճը 900.000ի շրջագիծին մէջ: Երեւանի մէջ օրէնքով արգիլուած են գրանցումները:

Կարգ մը պատճառներով, ինչպէս, օ- րինակ, վարչական կեդրոն ըլլալու իր հանգամանքով, Երեւան միւս քաղաքնե- րու համեմատութեամբ շատ աւելի բարձր զարգացման թափ ստացաւ տասնամեակ- ներու ընթացքին: Այս զարգացումին հե- տեւանքով գիւղերէ եւ քաղաքներէ կա - րեւոր թիւով բնակչութիւն մը տեղափոխ- ուեցաւ մայրաքաղաք:

Այս մասին գաղափար մը կազմելու համար նպատակայարմար է նկատի ու - նենալ Հայաստանի երկրորդ քաղաքին՝ Լենինականի պարագան: 1920ին քաղաքը ունէր 51.000 բնակիչ, 1956ին՝ 103.427, իսկ 1969ին՝ 140.000:

Միայն վերջին տասնամեակին Լենինա- կանէն ուրիշ քաղաքներ (հիմնականին մէջ՝ Երեւան) գացած եւ մնայուն բնա - կութիւն հաստատած են 21.427 հոգի, մեծ մասամբ մտաւորական պատրաստու- թիւն ունեցող անձեր եւ բարձրագոյն հաստատութիւններու մէջ դասախօսակ - ցող երիտասարդներ: Նոյն՝ 1959-69ի թուականներուն Լենինական հաստատ - ուած են շրջականերէն եկած 26.000 ան- ձեր: «Միայն Լենինականցիները չէ, որ կը ձգտին Երեւան հաստատուիլ. Գորի - սէն, Դիլիջանէն, Կիրովականէն եւ Հա - յաստանի համարեա բոլոր շրջաններէն... Ցաւով պէտք է նշել, որ այսօր Հայաս- տանի մէջ գիւղեր կան, որոնց տուներու պատուհանները տախտակներով գամուած են: Ասիկա ի՞նչ կը նշանակէ: Կը նշանա- կէ, որ գիտնալով հանդերձ, որ մեր Հանրապետութիւնը փոքր տարածութիւն կը գրաւէ (այդ մասին յաճախ կը խօսինք եւ բանաստեղծութիւններու մէջ կը շեշ- տենք), այսուհանդերձ, այդ փոքր հողին թէկուզ չնչին մասը մենք կը պարպենք, կը լքենք, անտէր կը թողունք եւ... կու- գանք դառնալու Երեւանի բնակիչ», կը գանգատէր վերջերս երիտասարդ գրիչ մը՝ Մարգօ Ղուկասեան «Գարուն»ի այս տարուան Մարտի թիւին մէջ:

Եւ արդար է երիտասարդին գանգատը, քանի որ դէպի Երեւան ուղղուելու կամ մայրաքաղաքէն դուրս աշխատանք չըս - տանձնելու ձգտումը նկատելի երողու - թիւն մը դարձած է վերջին տասնամեակ- ներուն:

Համաձայն երիտասարդ գրչին հաստա - տումներուն, Լենինականի մէջ գոյու - թիւն ունի միայն մէկ գիտահետազօտա- կան հիմնարկութիւն՝ Հայաստանի Գի - տութիւններու Ակադեմիայի երկրաբի - տութեան եւ երկրաշարժի հիմնարկու - թիւնը, որ հիմնուած է 1961ին, Ակադ. Արմէն Նազարովի գլխաւորութեամբ: Վերոյիշեալ հաստատութիւնը, որ գիտա- կան կարեւոր կեդրոն մը դարձած է այ- եւս, որակեալ մասնագէտներու պէտք ու- նի, իսկ ութ տարուան ընթացքին Երե- ւանէն ղրկուած երեսուն մասնագէտնե - րէն միայն տասը համաձայն գտնուած է աշխատելու Լենինական (2): Հիմնարկու- թեան ղեկավարութիւնը հարկադրաբար աշխատանքի հրաւէրներ ուղարկած է 150 երկրաբաններու, որոնցմէ 81ը Հայ: Հը- րաւէրը ընդունած են միայն տասը հոգի, Ռուսեր եւ Հրեաներ եւ մէկ Հայ, Պա - քուէն:

Վերջին տասը տարուան ընթացքին տա- րեկան Լենինականէն Երեւան տեղափոխ- ուած են 7-10 բժիշկ, երբ մայրաքաղա- քին մէջ «երիտասարդ բժիշկները կարգի կը սպասեն աշխատանք ստանալու հա - մար»: Լենինականի մէջ «բժշկութեան ասպարէզի մէջ ոչ մէկ փրոֆեսօր կ՚աշ- խատի»: Քաղաքին թատրոնը 1962էն ի վեր բեմադիր չունի: Մայրաքաղաքի 360 նկարիչներէն հարիւրը Լենինականցի են, սակայն, կը նախընտրեն մնալ Երեւան: Եւ այսպէս այլ հաստատումներու ճամբով Մարգօ Ղուկասեանի եզրակացութիւնը կ՚ըլլայ՝ «երկրորդ քաղաք» չի նշանա - կում երկրորդական քաղաք»:

Երեւանի եւ այլ քաղաքներու ու շրջան- ներու միջեւ գոյութիւն ունեցող մակար- դակի տարբերութիւնը (տարազը առնել իր ընդհանուր իմաստով) մտահոգիչ ե- րեւոյթ մըն է, որուն կ՚անդրադառնան նաեւ Հայաստանի պատկան մարմինները:

Արդարեւ, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քար- տուղարը՝ Ա. Քոչինեան «ՀԿԿ Երեւանի կազմակերպութեան 32րդ կոնֆերանս»ին մէջ դիտել կուտար, թէ «Մենք պէտք է միւս քաղաքներում ստեղծենք աշխատան- քային եւ կուլտուր-կենցաղային ժամա - նակակից պայմաններ, որոնք քիչ տար- բերուեն Երեւանի պայմաններից: Այդ դէպքում մարդիկ չեն ձգտի բնակութիւն հաստատել անպայման մայրաքաղա - քում»:

Այս իրողութեան անդրադառնալով է, որ «Գարուն»ի խմբագրութիւնը այնքա՞ն ալ «հրճուելու» պատճառ չի գտներ «մի- լիոնանոց Երեւանի հեռանկարով, որ ա- ւելի ճշգրիտ բառով, մօտանկար է: Եւ, այս առումով, այսօր, թէկուզ եւ շա՛տ, շա՛տ ուշացումով մեզ պիտի չմտահոգե՞ մեր միւս քաղաքների ճակատագիրը...», հարց կուտան «Գարուն»ի երիտասարդ - ները:

Օրուան հրատապ հարցերէն մէկը, ար- դարեւ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(1) Ոմանց հաշուով՝ 59 տոկոս:

(2) Համաձայն օրէնքի, երիտասարդ մասնագէտները պարտադիր կարգով պէտք է երեք տարի աշխատին նշանակ- ուած վայրին մէջ:

ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐ

ՖՐԻՏՐԻԽ ՀԷՆՏԼ

(1685–1759)

«Նշանաւոր Սաքսոնիացին», — այս- պէս կը կոչէին մեծ այս երաժշտագէտը, որուն միտքը երաժշտական ստեղծագոր- ծութեանց անսպառ ակ մը եղաւ իր ամ- բողջ կեանքի ընթացքին: Այնքան շատ ստեղծագործեց, այնքան բազմաթիւ օ- փերաներ եւ օրաթորիոններ յօրինեց, որ ի վերջոյ իր ֆիզիքականը քայքայուե - ցաւ: Եւ, Պախի պէս, կուրացաւ կեանքի վերջին տարիներուն:

Ծագումով Գերմանացի եւ ապա հպա- տակութեամբ Անգլիացի, Հէնտըլ ծնած է Հալլէ, Սաքսոնիա: Դեռ մանուկ, կը զբաղէր նուագով: Հայրը բժիշկ էր եւ չէր ուզեր որ իր զաւակը երաժիշտ դառնայ: Այս պատճառով ալ, հօրմէն գաղտնի,

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Մինչեւ չաբաթ մը պէտք է որ կա- ցութիւնս վերջնականապէս որոշուի, յայտարարեց Շաւարշ, որովհետեւ անկէ աւելի սպասելու ժամանակ չունիմ, քովս պտնուած քիչ մը դրամը սպառելու վրայ է եւ տեղը գալու յոյս ալ չկայ:

Արդարեւ Շաւարշ չէր չափազանցեր: Այն գնացքով որ կ՚ապրէր Մեծ կղզիի մէջ, հազիւ երկու չաբաթ կրնար դիմա- նալ:

— Բայց, առարկեց Սուրէն, ենթադ - րենք որ մինչեւ երկու չաբաթ կրցար վերջնական խօսք առնել Բարսեղ էֆէն - տիէն ամուսնութեան համար, ի՞նչպէս այդ խոստումը պիտի կրնայ նիւթական վիճակդ բարւոքել անմիջապէս:

— Բաւ է որ իմացուի թէ քիչ ատենէն Բարսեղ էֆէնտիին փեսայ պիտի ըլլամ, պատասխանեց Շաւարշ, նիւթական օժան- դակութիւնները ամէն կողմէ կը տեղան ... այսքան բանը գուշակելու էիր դուն որ այնքան խելք ունիս:

— Կը ներես, ըսաւ Սուրէն, այդ կէտը չկրցայ մտածել:

Շաւարշ չէր չափազանցեր գործը շատ յաջող վիճակի մէջ ներկայացնելով իր բարեկամին: Արդարեւ Զարուհիի վերա- բերմունքը իրեն հանդէպ շատ նշանա - կալից էր եւ նոյնիսկ սկսած էր ուշադ- րութիւն գրաւել եւ խօսակցութեան ա- ռարկայ դառնալ:

Բարեբախտաբար իրենց դրացիները ընդհանրապէս Յոյներ կամ օտարական - ներ էին, հակառակ պարագային բամ - բասանքները արդէն ամէն կողմ տարած- ուած պիտի ըլլային:

Սպասուհիներու ձեռքով սակայն տու- նէ տուն խօսքեր փոխադրուեր ու մինչեւ հայ ընտանիքներու ականջը հասեր էին:

Շաւարշ գրեթէ ամէնուն անծանօթ էր, բայց իր առաջնակարգ պանդոկի մը մէջ նստիլը բաւ էր եղեր որպէսզի իր մասին առասպելներ յօրինուին:

— Մեծահարուստ երիտասարդ մըն է, ըսեր էր մէկը, եւ այդ ենթադրական խօսքին վրայ ամէն մարդ մէյ մէկ յա- ւելում բրած էր:

— Հայրը պանքիէ է եղեր:

— Չէ, պանքիէ չէ; մեծ վաճառական է եղեր:

— Ահագին ագարակներ ունի եղեր, եւայլն, եւայլն:

Եւ ահա Շաւարշ գիտցած էր որ յար- գանքն ու պատկառանքը հետզհետէ կ՚ա- ւելնար իրեն հանդէպ: Մէկ քանի հոգի- ներ յաջողեր էին նոյնիսկ միջոցը գտնել իրեն ներկայանալու համար:

— Ի՛նչ բախտ, կ՚ըսէին աղջկանց մայ- րերը Զարուհիին ակնարկելով, հազիւ թէ ամուսինը մեռած՝ ահա սանկ շնորհ- քով երիտասարդ եւ հարուստ մէկը կ՚ել- լէ դէմը:

— Արդարեւ մեծ բարեբախտութիւն, կը կրկնէին ուրիշներ ալ:

— Երկու չաբթուան մէջ կարեւոր անձ- նաւորութիւն մը դարձայ Մեծ կղզիի, ըսաւ Շաւարշ իր բարեկամին, անոր պատմելով իրեն հանդէպ ցոյց տրուած յարգանքը:

Եւ կարծես թէ իր ըսածը հաստատելու համար յիսուն տարեկանի մօտ ջոջ հայ վաճառական մը մօտեցաւ իրեն եւ խիստ յարգալից կերպով բարեւ մը տուաւ:

Շաւարշ բարեւ տուաւ եւ վաճառականը իրենց սեղանը հրաւիրեց:

— Շաւարշ էֆէնտի, թերեւս ձեզ ան- հանգիստ կ՚ընեմ, ըսաւ վաճառականը, քանի որ առանձին չէք...:

— Բնաւ երբեք, փութաց պատասխա - նել Շաւարշ, բարեկամս Փարիզէն ե- կած է ժամանակ անցընելու համար, գործ մը չունինք միասին, պարզապէս զբօսնելու համար նստած ենք:

— Այդ տարբեր:

Շաւարշ փութաց իր ընկերը ներկայա- ցնելու:

— Պարոն Սուրէն, ըսաւ, Եւրոպայէն նոր եկած, իմ լաւագոյն բարեկամներէս մին:

Իսկ վաճառականն ալ Սուրէնի ներ - կայացուց սա բառերով.

— Թովմաս էֆէնտի Սամսարեան, կեր- պասի ծանօթ վաճառականը:

— Արդէն լսած եմ իր անունը, ըսաւ Սուրէն ստելով: Շատ ուրախ եմ որ հի- մա առիթը կ՚ունենամ մօտէն հետը ծա- նօթանալու:

— Ես ալ նմանապէս, պատասխանեց Թովմաս էֆէնտի տեղաւորուելով:

Յետոյ դէպի Շաւարշը դարձաւ եւ ը- սաւ.

— Զրսիք թէ Սուրէն էֆէնտի ինչո՞վ կը զբաղի:

— Փարիզի մէջ դոհարեղէնի միջնոր - դութիւն կ՚ընէ, բացատրեց Շաւարշ:

— Արդեօք գործո՞վ հոս եկած էք, Հարցուց վաճառականը այս անգամ Սու- րէնի դառնալով:

— Ոչ, պարզապէս զբօսական պտոյտ մը կը կատարեմ:

— Շատ աղէկ, շատ աղէկ, երկո՞ք ատենէ ի վեր Փարիզի մէջ հաստատուած էք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(240 – Շար.)

կ'առանձնանար ան իրենց տան ձեղնայարկը եւ հոն գտնուող հին տաւիղի մը վրայ կը նուագէր եռանդով: Հօրը ցանկութեան հակառակ Հէնտըլ նուիրուեցաւ երաժշտութեան: Աշակերտեց Զախովի եւ տասը տարեկանին սկսաւ յօրինել հոգեւոր երգեր: Պերլին ղրկուեցաւ 13 տարեկանին եւ ապա 1703ին գնաց Համպուրկ եւ նուագեց օփերայի նուագախումբին մէջ: Տարի մը ետք ղեկավարեց այդ նուագախումբը: Իտալիա այցելեց 1706ին եւ մինչեւ 1720 Գերմանիա մնալէ ետք, այդ թուականին փոխադրուեցաւ Լոնտոն եւ հոն հաստատուեցաւ վերջնապէս: Մեծ համբաւի տէր դարձաւ Անգլիոյ մէջ եւ 1726ին դարձաւ անգլիահպատակ: Իր անհամար գործերը յօրինած է հոն, նախ՝ իր օփերաները, որոնցմէ մեծ եկամուտ մը չէր կրնար ապահովել եւ ապա՝ օրաթորիոները: Թէեւ կաթուած մը անցուց 1737ին եւ առողջացաւ: Բայց յետագայ 20 տարիներուն այնպէս քամեց ինքզինքը, որ ի վերջոյ խանգարեց իր առողջութիւնը: Մեռաւ Լոնտոն եւ պատիւներով թաղուեցաւ Ուեսթմինսթըրի Աբբայարանին մէջ:

Իբրեւ Գերմանացի, Հէնտըլի գործերուն մէջ անպակաս է գերման դրոշմն ու նկարագիրը, այնուամենայնիւ մեծապէս ազդուած է ան Ֆրանսացի եւ Իտալացի վարպետներէն: Անբաղդատելի է սակայն ան իր ներշնչումներու ինքնաբուխ պոռթկումով, իր ոճի յստակութեամբ, ճկունութեամբ եւ այլազանութեամբ, մէկ խօսքով՝ իր հանճարի չքեղութեամբ:

Հէնտըլ, իր բազմաթիւ ստեղծագործութեանց եւ նոյնիսկ իր օրաթորիոներուն մէջ կը ներկայանայ իբրեւ խորապէս ներշնչեալ ողբերգակ մը:

Լոնտոնի մէջ վարեց յաջորդաբար Հայմարքէթի, Լինկըլնզի Ֆիլտի եւ Քովէնթ Կարտընի թատրոններուն տնօրէնութիւնը: Եւ այդ թատրոններուն մէջ, մինչեւ 1738, բեմադրեց իր 34 օփերաները — «Ամատիս», «Օթթոնէ», «Ֆլաւիօ», «Յուլիոս Կեսար», «Թիմուրլէնկ», «Աղեքսանդր», «Արիանա», «Աթալանթ», «Արմինիուս», «Քսերքսես» եւայլն:

Հէնտըլ իր օրաթորիոները սկսաւ գրել 1740ին եւ ստեղծագործեց հրաշալիքներ: «Մեսիա»ն, որ գեղեցկագոյններէն է, գրուած է 24 օրէն: Յիշենք, իր միւս օրաթորիոներու կարգին, «Աթալիա»ն, «Իսրայէլը Եգիպտոսի մէջ», «Սաուլ»ը, «Սամսոն»ը, «Հերակլէս»ը, «Յովսէփ»ը, «Պաղտասար»ը, «Յուդա Մակաբայեցին», «Սուզան»ը, «Թէոտորա»ն եւայլն:

Ասոնցմէ զատ հեղինակած է նաեւ բազմաթիւ կրօնական մեղեդիներ, աւելի քան 40 քոնչերթօներ, մասնաւորաբար երգեհոնի եւ նուագախումբի համար, հանդիսաւոր պատարագ մը, 5 գոհաբանական աղօթքներ եւայլն:

Հէնտըլ կ'արտադրէր շատ արագ եւ անհաւասարելի վարպետ մըն էր մանաւանդ խմբերգներու յօրինման մէջ:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

ՄԵՂՐՈՒՆ ԲԺԻՇԿ

Հին ժամանակները Դեմոկրիտէսին հարցուցեր են, թէ առողջութիւնը պահպանելու համար ի՞նչ բան անհրաժեշտ է:

Ծերունին, որ ապրած է աւելի քան 100 տարի, պատասխաներ է.

— Առողջութիւնը պահպանելու համար, անհրաժեշտ է մարմնի ներքին մասը «պատել» մեղրով, իսկ արտաքինը՝ իւղով:

Ան, արդարեւ, իր ամէնօրեայ սնունդին հետ միշտ գործածած է մեղր:

Շատ հին ժամանակներէ սկսեալ, մարդիկ ծանօթ են մեղրին բուժիչ յատկութիւններուն: Արդարեւ, մեղրը իր ուրոյն տեղն ունէր ժողովրդական բժշկութեան մէջ:

Գիտական բժշկութիւնն ալ այս վերջին տարիներուն՝ հաստատեց թէ մեղրը բուժական յատկութիւն ունի, անկախ իր սննդական արժէքէն: Բնական մեղրը կը պարունակէ կլիւքոզ եւ ֆրիւքթոզ, բաղադրութեան մէջ կը մտնեն նաեւ զանազան կենսանիւթեր:

Մեղրը կը գործածուի ծանր վէրքերու, մորթի, սրտանօթային գործարաններու հիւանդութեանց մէջ: Օգտակար է նաեւ ջղային դրութեան եւ աչքի հիւանդութիւններու բուժման համար: Ան կը գործածուի նոյնպէս դեղագիտական բժշկութեան մէջ:

Մեղուներու թոյնը վերջերս սկսած են օգտագործել իբրեւ բուժիչ միջոց: Շատ օգտակար է յօդացաւերու, ջղացաւերու եւ այլ ցաւատանջ հիւանդութիւններու բուժման համար:

Բուժիչ յատկութիւն ունի նաեւ մեղրամոմը, որմէ կը պատրաստեն զանազան տեսակ օծանելիքներ դէմքի մորթի գեղեցկացման համար:

Մեղրը աւելի դիւրին կը ներծծուի արիւնէն՝ եթէ զայն առնենք ջուրի մէջ լուծուած:

Աւելցնենք, որ մեղրով բուժման գործը պէտք է կատարել միայն բժիշկի յանձնարարութեամբ եւ պատուէրով: Չափահաս մարդիկ կրնան օրական առնել 100-200 կրամ մեղր: Երախաներու համար բաւական է օրական 30 կրամը, զոր պէտք է տալ ոչ թէ մէկ անգամէն, այլ 3-4 մասի բաժնած, օրուան զանազան ժամերուն:

Մեղրը այնքան կը գնահատեն հին փիլիսոփաները, որ երկնային պարգեւ կը համարէին: Ըստ Արիստոտէլի՝ մեղրը ցօղ մըն էր զոր մեղուն կը հաւաքէր ծաղիկներու բաժակին մէջէն, — այս կարծիքը իւրացուցած էին Հռոմի բանաստեղծները (Վիրգիլիոս), մինչեւ Պլինիոս:

«Հ. Բ.»

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Յովհաննէս Ալթունեան, որ Ավինեոնի շրջանին մէջ տորոնի բոյսէն բրդեղէնի կարմիր, դիմացկուն ներկ կը ստանար, Ժան Ալթեն անունով ճանչցուած դէմք մը եղած է անցեալին: Առաջին անձն էր, որ Ֆրանսայի մէջ այդ գործով զբաղեցաւ եւ տարածեց զայն՝ արժանանալով դնահատանքի: Այնքան մեծ էր անոր բերած նպաստը երկրին տնտեսութեան, որ տասնամեակներ ետք անոր արձանը չինուեցաւ 3,5 մեթր բարձրութեամբ եւ մօտաւորապէս երկու թօն ծանրութեամբ:

Դառն եղած է պատանեկան կեանքը: Ծնած է 1709ին, Նախիջեւանի Ջաւկ գիւղը: Հայրը՝ Պօղոս Ալթունեան, պարսկական տիրապետութեան տակ եղած է Նախիջեւանի նահանգի կառավարիչ եւ միաժամանակ դեսպան Գերմանիոյ մէջ՝ Եոսէֆ Ա. կայսեր ժամանակ: 1723ին, երբ հայ ժողովուրդին մէկ հատուածը Սիւնիքի մէջ ազատութեան դրօշ պարզած էր պարսկական տիրապետութեան դէմ, Յովհ. Ալթունեանի ծնողքը եւ եղբայրը դաւադրաբար կը սպաննուին Պարսիկներու կողմէ, իսկ ան, համաձայն հին թուղթերու, գերի կը տարուի Միջերկրականի արաբ ծովահէններու ձեռքով:

Յետագային ձեռքէ ձեռք անցնելով եւ Թուրքիոյ մէջ իբրեւ գերի ծախուելէ ետք, կը ղրկուի Կեսարիա, ուր 12 տարի շարունակ կ'աշխատի տորոն բոյսի եւ բամպակի դաշտերուն մէջ: Սակայն այլեւս չդիմանալով գերութեան դառն կեանքին՝ կը փախի Իզմիր՝ իրեն հետ տանելով եղէգնեայ գաւազան մը, որու մէջ ան խնամքով պահած էր տորոնի սերմեր: Լաւ գիտնալով, որ այդ օրէնքով տորոնի սերմերու վաճառումը կամ երկրէն դուրս հանելը խստիւ արգիլուած է, իսկ այդ գործով զբաղողները մահապատիժի կ'ենթարկուին, մեծ դժուարութիւններով Իզմիրի մէջ կը ներկայանայ Ֆրանսայի դեսպանին, ցոյց կուտայ գաւազանին մէջ պահած տորոնի սերմերը եւ կը խնդրէ, որ թոյլ տրուի իրեն մեկնիլ Ֆրանսա, որպէսզի զբաղի տորոնի մշակութեան գործով: Դեսպանը կը համաձայնի եւ համապատասխան թուղթերով 26ամեայ երիտասարդը կը մեկնի Մարսէյլ:

Մարսէյլի մէջ ժամանակ մը կը թափառի անօթի: Բարեդէպ դիպուածով կը հանդիպի իր ընտանիքը ճանչցող հայ կաթոլիկ չորս հոգեւորականներու, որոնք զինքը կը տանին Փարիզ՝ Վերսայլ, եւ կ'առաջնորդեն Լուդովիկոս ԺԵ.ի պալատը:

Յովհաննէս թագաւորէն կը խնդրէ թոյլ տալ իրեն Ֆրանսայի որեւէ մէկ շրջանին մէջ զբաղիլ տորոնի եւ բամպակի մշակութեան գործով: Կայսրը նկատի առնելով, որ Եւրոպայի մէջ այդ գործով զբաղող չկայ, ուրախութեամբ կը համաձայնի եւ նոյնիսկ զայն կը վարձատրէ չքանշանով: Շուտով Ալթունեան կը հաստատուի Ավինեոն, ուր մօտաւորապէս 40 տարի կը զբաղի թանկարժէք ներկի արտադրութեամբ: Մինչ այդ բաւական մեծ քանակութեամբ տորոն կը ներմուծուի արտասահմանէն: Կարճ ժամանակամիջոցին, շնորհիւ Յովհաննէս Ալթունի գործիմացութեան եւ ջանքերուն, Ավինեոնի դաշտերուն մէջ տորոնի մշակութեամբ կը սկսին զբաղիլ մօտաւորապէս 150.000 հոգի, եւ Ֆրանսա շուտով կը դառնայ այդ ներկի լայն առեւտուր կատարող առաջին երկիրը:

Յովհ. Ալթունեան, որ, ինչպէս ըսինք, Ֆրանսայի մէջ ճանչցուած էր Ժան Ալթէն անունով, կը մեռնի 1774ին: Անոր մահէն 74 տարի ետք, 1848ին, Ավինեոնի շրջանի համայնքը հանգանակութիւն կը կատարէ եւ ի պատիւ անոր, պրոնզէ յուշարձան մը կը կանգնեցնէ անոր անունը կրող Ալթէն տը Փայու գիւղին մէջ: Յուշարձանը պահպանուած է գիւղին մէջ մինչեւ 1942, երբ Գերմանացիները կը տանին զայն Մարսէյլ, որպէսզի ուղարկեն Իտալիա՝ արձանէն գնդակ ձուլելու: Վերջին անգամ Ալթունեանի արձանը տեսնուած է Մարսէյլ, 1945 Սեպտեմբերին, երբ պատերազմը արդէն աւարտած էր: Այժմ անծանօթ կը մնայ արձանին գտնուած վայրը:

Հ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

«Հայրենիքի Ձայն»

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդիկ թատրոններու բեմապարդերուն պէս են. պէտք է հեռուէն նայիլ անոնց:

ԱՏՈԼՖ ՔՈՒՏԵՆՈԹ

Երբեմն, մարդիկ աւելի երջանիկ են երբ մոլորանքի մէջ են, քան թէ երբ կը ձերբազատին անկէ:

ԼԱՌՈՇՖՈՒՔՕ

Երբ երջանիկ էի, կը կարծէի թէ կը ճանչնայի մարդիկը. սակայն, ճակատագրուած էր, որ միայն դժբախտութեան մէջ ճանչնայի զանոնք:

ՆԱՓՈԼԷՈՆ

Ինչ որ մեզի կը մնայ մեր կարդացածէն, լսածէն ու տեսածէն՝ այդ է զարգացումը:

ԷՏՈՒԱՐ ԷՐԻՕ

Գիտութիւնը լեռ մըն է, զոր քիչեր կրնան բարձրանալ. պարտականութիւնը ճամբայ մըն է, ուրկէ ամէնքը կրնան անցնիլ:

ԿԷՕԹԷ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ճերմակ շապիկով Դոլոխովի կռնակը եւ անոր գանգրահեր գլուխը լուսաւորուեցաւ երկուստեք. ամէնքը պատուհանին մօտ խմբուեցան:

Անգլիացին առաջն էր կեցեր: Փիէրի կը ժպտէր եւ բան մը չէր ըսեր: Ներկաներէն մէկը, ամէնէն տարիքոտը, վախցած եւ զայրացած դէմքով յանկարծ առաջ անցաւ եւ ուզեց Դոլոխովի շապիկէն բռնել:

— Պարոնայք, յիմարութիւն է այս, կ'իյնայ կտոր կտոր կ'ըլլայ, ըսաւ այս աւելի խոհեմ մարդը:

Անաթոլ կեցուց զայն:

— Մի դպչիր, կը վախցնես զայն: Կ'իյնայ կտոր կտոր կ'ըլլայ: Հը՞... ան ատեն ի՞նչ կ'ըլլայ... հը՞...

Դոլոխով գլուխը դարձուց, ուղղուեցաւ եւ նորէն ձեռքերուն վրայ կռթնեցաւ:

— Եթէ մէկը նորէն մէջ իյնայ, ըսաւ ան սեղմած նուրբ շրթունքներուն մէջէն հատիկ հատիկ արտասանելով բառերը, այդ պարագային ինքզինքս ասկէ վար կը նետեմ, «դէ՛հ... դէ՛հ», ըսելով նորէն դարձաւ, ձեռքերը վար ըրաւ, վերցուց շրուակը, մօտեցուց բերնին, գլուխը ետ ըրաւ, ազատ ձեռքը վեր բարձրացուց հաւասարակշռութեան համար: Սպասաւորներէն մէկը որ ապակիին կտորուանքը կը ժողվէր, կեցաւ կորացած դիրքի մէջ, աչքերը չհեռացնելով պատուհանէն եւ Դոլոխովի կռնակէն: Անաթոլ շիփ-շիտակ կեցած էր, աչքերը լայն բացած: Անգլիացին շրթունքները պրկած քովընտի կը նայէր: Արգելք ըլլալ ուզող սպան սենեակին մէկ անկիւնը քաշուեցաւ, երեսը պատին դարձուցած բազմոցին վրայ երկնցաւ: Փիէր դէմքը ծածկեր էր, եւ մոռցուած թեթեւ ժպիտ մը մնացեր էր անոր դէմքին վրայ, որ սակայն հիմա վախ ու սարսափ կ'արտայայտէր:

Բոլորը լռեցին: Փիէր ձեռքերը վերցուց երեսէն: Դոլոխով միշտ նոյն դիրքին մէջն էր, միայն գլուխը աւելի ետ ծռած էր, այնպէս որ ծոծրակին գանգուր մազերը շապիկի օձիքին կը քսուէին եւ ձեռքը շրուակով միասին աւելի եւ աւելի կը բարձրանար դողդղալով եւ մեծ ճիգ թափելով: Շրուակը կը պարպուէր եւ ատոր հետ մէկտեղ ձեռքը վեր կը բարձրանար ետ ծռելով գլուխը:

«Այս ի՛նչ երկար տեւեց», մտածեց Փիէր: Անոր կը թուէր թէ կէս ժամէն աւելի է անցած: Յանկարծ Դոլոխովի կռնակը ետ մղուեցաւ եւ անոր ձեռքերը ջղայնօրէն սարսռացին: Ան ամբողջ մարմնով շարժեցաւ եւ ի գործ դրած ճիգէն ուժգնօրէն դողդղացին ձեռքերն ու գլուխը: Մէկ ձեռքը բարձրացաւ լուսամուտի առաջամասէն բռնելու ցանկութեամբ, բայց նորէն վար իջաւ: Փիէր աչքերը նորէն գոցեց այլեւս երբեք չբանալու մտադրութեամբ: Յանկարծ զգաց որ չուրջը բոլորը շարժեցան: Նայեցաւ. Դոլոխով կայներ էր առաջամասին վրայ եւ անոր դէմքը սպրտնած ու ուրախ էր:

— Պարպ բան:

Ան շրուակը Անգլիացիին շպրտեց, որ ճարպիկօրէն բռնեց զայն: Դոլոխով պատուհանէն վար ցատկեց, ամբողջովին ռոմ կը հոտէր:

— Կեցցէ՛, ա՛յ քեզ տղամարդ, ա՛յ քեզ գրազ. սատանա՛ն տանի, կը գոչէին չորս կողմէն: Անգլիացին քսակը հանելով դրամը համրեց: Դոլոխով աչքերը գոցեց եւ լուռ էր: Փիէր պատուհանին վրայ ցատկեց:

— Պարոններ, ո՞վ գրազ կը բռնէ հետս: Ես նոյն բանը պիտի ընեմ, գոչեց յանկարծ: Գրազ ալ չուզեր ահա թէ ինչ ալ: Հրամայէ շիշ մը տալ: Ես պիտի ընեմ. Հրամայէ որ բերեն:

— Ձգէ, ձգէ, ըսաւ Դոլոխով ժպտելով:

— Ի՞նչ կ'ըսես, խելքդ փախցուցի՞ր, ո՞վ թոյլ կուտայ քեզ: Քու խելքդ սանդուխին վրայ իսկ կը դառնայ, բացագանչեցին չորս դիէն:

— Պիտի խմեմ, շիշ մը ռոմ տուր, պոռաց Փիէր վճռական եւ գինով շարժումով մը զարնելով սեղանին եւ սողաց պատուհանին մէջ: Բռնեցին ձեռքէն, սակայն ան այնքան ուժով էր, որ հեռու կը մղէր իրեն մօտեցողները:

— Ոչ, այդ ձեւով չէք կրնար հեռացնել զայն, անհնար է, ըսաւ Անաթոլ, կեցէք ես զայն կը խաբեմ: Լսէ, ես հետդ գրազ կը բռնեմ, բայց վաղը, իսկ հիմա ամէնքս մէկտեղ ...ի քով երթանք:

— Երթա՛նք, գոչեց Փիէր, երթանք արջուկն ալ մէկտեղ առնենք. բռնեց արջը եւ գրկելով սկսաւ սենեակին մէջ պարել:

Ժ.

Իշխան Վասիլիյ Աննա Փավլովնայի երեկոյթին մէջ իշխանուհի Դրուպեցկիին միակ զաւկին՝ Պորիսի մասին տուած խօսքը կատարեց:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պորտօյէն Պ. Հմայեակ Իշխալացեան 30 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Տ. Նորվան Վրդ.:

ՃԱՇ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միու-թիւնը իր կազմութեան առաջին տարե-լիցին առթիւ կազմակերպած է հանդի-սաւոր ճաշ մը Հոկտ. 31ին Շաբաթ երե-կոյ ժամը 8,30ին, մինչեւ առաւօտ, Ալ-ֆորվիլի Թաղապետական սրահին մէջ՝

Salle des Fêtes, Rue Voltaire.

Առատ կերուխում

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ երգ, հայկական պարեր եւ նուագ:

Պ. Պետիկ Պետիկեան կը մասնակցի իր նորակազմ նուագախումբով:

Փարիզի «Նաւասարդ» հայկական պա-րախումբը կը մասնակցի իր ամբողջ կազմով:

Պ. Տէտէճեան կը մասնակցի ձեռնա-դաշնակով:

Խճողումի տեղի չտալու համար, այժ-մէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնե-լով 859-23-69:

Ճաշագին 25 ֆրանք

Զուտ հասոյթը կը յատկացուի Ալֆոր-վիլի Մշակոյթի Ակումբին շինութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան այցելել Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը, ա-մէն Շաբաթ ժամը 14էն մինչեւ 19:

12-14, Rue St. Bazile — Marseille (1er)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Խաղարկութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ

31 Հոկտեմբեր Շաբաթ ժամը 20,30ին,

Լիոնի 6րդ թաղապետարանի «Վիքթոր Հիւկօ» սրահին մէջ (58, Ռիւ Սէզ)

Կը ներկայացուի ամէն տեղ յաջողութիւն գտած Յ. Պարոնեանի « ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ » (4 արար)

Դերակատարներ.— Օրիորդներ Սօնա Վարդանեան, Վիքի Մոստիչեան, Ազապի Պալեան: Պարոններ Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Սերգօ Մոստիչեան, Գէորգ Թերզեան, Գէորգ Գիրէճեան, Գէորգ Տէմիրեան

Բեմադրութիւն Իշխան Խաչիկեանի

Մուտք 7, 10 եւ 15 ֆրանք

Խճողումի տեղի չտալու համար ապահովեցէք ձեր տոմսերը, որոնք կը գտնուին Ազգային Միութեան Խորհրդարանը

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Հայկ. Բարեգ. Ընդհ. Միութեան

Փարիզ, 11 Սքուար Ալպոնի, մէթրօ Փասի

Նուպարեան մատենադարանը բաց է հասարակութեան ամէն օր ժամը 10էն 12 եւ 14էն 18, բացի Զորեքշաբթի, Կիրակի եւ տօնական օրերէ:

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան կարգադրու-թեամբ եւ Լիոնի Դաւիթ Ծ. Վարդապե-տի բարեհաճ կամքով, մէկ ամիսէ ի վեր կը շարունակուին դասաւանդութիւնները, ազգային ոգի եւ լեզու ներշնչելու նո-րահաս սերունդին, հայ մատրան մէջ՝ 6 Ռիւ Ֆրանշ Ամիթիէ, Հինգշաբթի օրե-րը կէսօրէ ետք ժամը 15,30էն 18 փոք-րերուն, 19,30էն 21 երիտասարդներուն:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո-միտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատե-ղին:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդ-հանուր ժողովը այս Շաբաթ (Հոկտ. 24) ժամը 20,30ին Նոր ակումբին կողքի սեն-եակը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մի-նասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուր-բաթ իրիկուն ժամը 8ին, քաղաքապետա-րանի ներքնայարկը: Կը հրաւիրուի նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբը:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Սեղբոսեան կը նուիրէ 500 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխու-թեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման:

KOTCH-PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՍԵԻՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ — ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ —

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

(Հեղինակ Գաբայեւ — 4 արար — հայացուց Մ. Անտոնեան)

Խաղարկութեամբ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ Թատերախումբին եւ կազմակերպութեամբ Կա-պոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղերուն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Հոկտ. 24, ժամը 20,30ին Վալանսի Թէաթր – Միւնիսիփալի մէջ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Հոկտ. 25 ժամը 15,30ին Վիէնի Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ:

Մուտք 5, 8 եւ 10 ֆրանք

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V

31, Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage et la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL,

Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre

Նախագահութեամբ Պ. Պ. ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆ եղբայրներու

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

Avec la participation artistique de l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE «NAVASART»

Vous danserez avec DON DIEGO et son orchestre

et pour la première fois la Formation «LES EMPTY FOOD»

SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878-02-99 Աղքատախնամի դրասենեակը

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշ-ներու կը տրուին:

Ուսանողներու համար 6 ֆրանք

Մուտք 15 ֆրանք

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսիլիոյ հայ գաղութին 38րդ տա-րեկան ուխտագնացութիւնը դէպի Նաթր Տամ տը լա Կարտի սրբավայրը այս Կի-րակի, 25 Հոկտեմբեր:

Այդ օրը ժամը ճիշդ 11ին, Գերապայ-ծառ Յովհ. Թ. Ծ. Վ. Զուխաճեան հայ-րապետական ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ նորոգ հանգուցեալ Մարսի-լիոյ վիճակաւոր՝ Արհիապատիւ Տէր Ժորժ Ժաֆօ Արքեպիսկոպոսին հոգւոյն յաւիտենական հանգստեան համար:

Ցաւարտ պատարագի Զուխաճեան Գե-րապայծառ պիտի քարոզէ ու յետոյ հո-գեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի վերոյիշեալ արքեպիսկոպոսին հոգւոյն համար:

Մարսիլիոյ հայ ժողովուրդը կը հրա-ւիրուի այս արարողութեան հոծ բազմու-թեամբ ներկայ գտնուելու:

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մար-սէյլի մասնաճիւղերու կողմէ, 24 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Հայ Մշա-կոյթի Տան մէջ, 12-14 Ռիւ Սէն Պազիլ:

Հասոյթը պիտի յատկացուի Մշակոյթի Տան շինութեան:

Ճաշերը կը պատրաստուին Խաչուհի-ներու կողմէ: Ճաշագին 30 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. Վար-չութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ան-դամները եւ անդամակցութիւն փափաքող հայրենակիցները անխտիր, այս Շաբաթ, 24 Հոկտ. ժամը 21ին: Խիստ կարեւոր օ-րակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրու-թիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնու-թիւն կը նկատուի:

Հաւաքավայր՝ ընկ. Քաշիքճեանեանի բնակարանը, 125 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Քլամար:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի վարչութիւ-նը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ըն-կեր-ընկերուհիները Ուրբաթ 23 Հոկտ. երեկոյեան ժամը 8,30ին Ռիւ Վոլթէրի ծերերու հաւաքավայրը: Կարեւոր օրա-կարգ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամա-կան ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհան Նաճարեանի բնակարա-նը, Քամփանեը Ֆրէզ, Սէնթ Անթուան:

×

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 5ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայու-թիւնը անհրաժեշտ է: Հասցէ.— Քաֆէ օ Տէփառի վերնայարկը, 5- Ռիւ տէ Պուր-կինեոն:

ԽՆՋՈՅՔ – ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցու-թեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիա-մանթօ» խումբին, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Ազգ. Տան սրահը՝ 295 Ռիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր Երգ, Նուագ, Արտասանութիւն

Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք, ուր պիտի գտնէք առատ ուտելիք եւ խմիչք:

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Զո-րեքշաբթի օրերը ժամը 19էն սկսեալ:

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստ-ուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշ-խարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել Երեք-շաբթի ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը պատ-րաստուի հրապարակային յարգանքի լը-սարան մը կազմակերպել 15 Նոյեմբերին, Կոմիտաս Վարդապետին եւ Յովհ. Թու-մանեանի ծննդեան հարիւրամեակներուն առթիւ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մաս-նաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերե-կոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise PARIS (9e

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 24 OCTOBRE 1970

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.		Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.		Հատը	0,50

Le Numéro 0,50 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.948

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.948

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱԳՆԱՊԱԼԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Մինչ դիւանագէտները կը փորձեն բանակցութիւններով — չըսելու համար սակարկութիւններով — դուրս գալ անելէն, արաբական երկիրներու մէջ ծայր տուած են մտահոգիչ տագնապներ:

Եգիպտոս, Յորդանան, Սուրիա եւ Իրաք նե[ր]քին ճակատին վրայ դէմ յանդիման կը գտնուին բազմաթիւ բարդ խնդիրներու հետ, զորս կը ջանան լուծել առանց խոր ցնցումներու:

Նախագահ Նասրի անակնկալ մահը տեղի ունեցաւ այնպիսի պահու մը, երբ կռիւները դադրած էին Սուէզի ճակատին վրայ եւ աւելցած՝ մօտալուտ խաղաղութեան մը յոյսերը: Ցնցում առաջ չեկաւ երկրին մէջ:

Նախ՝ անոր համար, որ իր հիմնած միակ Ընկերվարական կուսակցութիւնը կը շարունակէ տէր դառնալ կացութեան: Հանգուցեալին հմայքը բազմութեանց վրայ չէ դադրած յարգանք պարտադրելէ իր յաջորդին հանդէպ: Ո՛չ մէկ փոփոխութիւն վարչաձեւին մէջ:

Երկրորդ՝ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան նոր նախագահի ընտրութեան մէջ կարեւոր դեր կատարեց Խ. Միութեան վարչապետ Ալեքսէյ Կոսիգին, որ Նասրի յուղարկաւորութեան առթիւ ամէնէն առաջ հասաւ Գահիրէ եւ ամէնէն վերջ մեկնեցաւ անկէ:

Նորընտիր Նախագահ Անուար Էլ Սատաթ գաղափարական ու քաղաքական դոյզ տեսակէտներով շատ մօտիկ է Կրեմլինի: Երեք հնարաւոր թեկնածուներուն մէջէն անոր ընտրութիւնը յաղթանակ մը կը նկատուի Մոսկուայի համար:

Ուրեմն, խորհրդային ազդեցութիւնը, որ Ասուանի ամբարտակի կառուցումէն ի վեր աստիճանաբար աւելցած էր, կը մնայ անխախտ նոր նախագահի մականին տակ:

Տագնապի մը սկզբնաւորութի՞ւնն է Հասանէյն Հէյքալի հրաժարումը կառավարութենէն: «Էլ Ահրամ»ի խմբագրապետը տարիներէ ի վեր ամէնէն մտերիմ խորհրդականն ու բարեկամն էր Նախագահ Նասրի: Կը թուի թէ Էլ Սատաթ իր թեկնածուն չէր նախագահութեան համար:

Վարչապետութեան պաշտօնին կոչելով դոկտոր Մահմուտ Ֆէվզին, նորընտիր նախագահը կ'ուզէ ցոյց տալ թէ պիտի շարունակէ իր նախորդին քաղաքականութիւնը:

Յորդանանի մէջ կացութիւնը խախուտ է: Տագնապը չէ անհետացած բոլորովին: Դադրած են Սեպտեմբերեան զարհուրելի եղբայրասպան կռիւները: Հոկտ. 13ին նոր համաձայնագիր կնքուեցաւ Հիւսէյն Թագաւորի եւ Եասըր Արաֆաթի միջեւ: Սակայն ֆէտայիները չեն հանդարտած բոլորովին: Վերջին անգամ Իրպիտի մէջ կրկին ընդհարումներ ունեցան կառավարական ուժերուն հետ:

Տագնապը աւելի սուր հանգամանք ըստացած է Սուրիոյ եւ Իրաքի մէջ, ուր իշխանութիւնը կը գտնուի ընկերվարական Պաաս կուսակցութեան ձեռքը: Երկու տեղերն ալ տարակարծութիւններ ծայր տուած են կառավարութեանց զինուորական եւ քաղաքային նախարարներուն միջեւ:

Պաղտատի մէջ յաղթանակը տարած են քաղաքայինները՝ իշխանութենէ հեռացնելով զօրավար Հարտան Էլ-Թաքրիթին, որ տարիներէ ի վեր տիրական դէմքն էր Իրաքի կառավարութեան եւ կարեւոր դեր խաղացած էր քրտական հարցի կարգադրութեան մէջ:

Դամասկոսի մէջ զինուորականները յաջողած էին ասպարէզէն քշել վարչապետ Նուրէտտին Էլ-Աթասին, որ սակայն ետ առաւ իր հրաժարականը:

Այս զոյգ տագնապներուն պատճառը Պաղեստինի խնդիրն է:

Սեպտեմբերի եղբայրասպան կռիւներու առաջին օրերուն սուրիական հրասայլերու ջոկատներ մտան Անդրյորդանանի սահմաններէն ներս՝ օգնելու համար ֆէտայիներուն: Սակայն Պաշտպանութեան նախարար զօրավար Ասատ շուտով ետ կանչեց զանոնք՝ հաւանաբար Մոսկուայի թելադրութեամբ:

Նոյն օրերուն Յորդանանի մէջ բանակած իրաքեան ուժերը քաշուեցան սահմանէն անդին՝ չմասնակցելու համար կռիւներուն: Որով դէմ դիմաց մնացին միայն ֆէտայիներն ու կառավարական ուժերը:

Եթէ Սուրիա եւ Իրաք մասնակցէին Հիւսէյն Թագաւորի եւ իր կառավարութեան դէմ կատարուած յարձակումներուն՝ շատ հաւանաբար Իսրայէլ — Ամերիկացիներու աջակցութեամբ — դրաւէր Իրպիտ-Ռամթա-Տէրաա եռանկիւնը, որ ռազմագիտական կարեւոր կէտ մըն է Սուրիոյ սահմանին վրայ:

Պաաս կուսակցութեան զոյգ թեւերուն մէջ առաջ եկած անհամաձայնութիւնները լուծելու համար ծրագրուած է շուտով խորհրդաժողով մը գումարել Դամասկոսի եւ Պաղտատի ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ:

Մինչ այդ, Միջին Արեւելքի մէջ վերջ չէ գտած տագնապալի կացութիւնը:

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԴԱՆԱՒԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՋԱԾ Է

Խորհրդային Թաս գործակալութիւնը 24 ժամ լռութենէ մը ետք հաղորդեց, թէ ամերիկեան Իւ-8 օդանաւը վայրէջք կատարած է Հայաստանի Լենինական քաղաքը: Նոյն տեղեկութեան համաձայն՝ օդանաւն ու երկու ամերիկացի զօրավարները, ինչպէս նաեւ անոնց ընկերակցող թուրք գնդապետը ոչ մէկ վնաս կրած են:

Հինգշաբթի առաւօտ էր, որ կ'իմացուէր թէ ամերիկեան փոքր օդանաւ մը, ուր տեղ գրաւած էին զօրավարներ Շէրըր եւ Մքքուարի, ինչպէս նաեւ գնդապետ Տէնելի, կարս չէր հասած ակնկալուած ժամուն: Օդանաւը, ինչպէս գրած էինք երէկ, ճամբայ ելած էր Էրզրումի ամերիկեան կայանէն եւ ժամ մը ետք պէտք է իջնէր Կարս:

Առաջին առթիւ երկու ենթադրութիւններ կատարուեցան — օդանաւը գէշ օդին պատճառաւ արկածի ենթարկուած է կամ՝ խորհրդային սահմանագլուխը անցած է: Այս կէտին մէջ եւս ենթադրութիւններու դուռ կը բացուէր — օդանաւը սխալմա՞մբ ճամբան շեղած է, թէ հարկադրաբար:

Հինգշաբթի երեկոյեան էր միայն, որ Թասի հաղորդագրութեան միջոցաւ կը լուսաբանուէր հարցը, գոնէ մասնակի: Արդարեւ, կը ճշդուէր թէ ամերիկեան օդանաւը իջած է Լենինականի մօտ, սահմանէն 15 քիլոմեթր ներս: Թաս «օդային բռնաբարումի» մասին կը խօսէր նաեւ:

Միւս կողմէ, Անգարայէն հաղորդուած կարգ մը լուրերու համաձայն, ամերիկեան օդանաւը սահմանին մօտ հանդիպած է խորհրդային հալածիչներու, որոնք «հարկադրած» են անոր խորհրդային սահմանը անցնելու եւ Հայաստանի մէջ վայրէջք կատարելու: «Օդանաւը Թրքական օդային սահմանին մէջ կը գտնուէր, երբ երկու Միկ-եր պարտադրեցին օդանաւին հետեւելու իրենց մինչեւ Հայաստան», կը հաղորդեն Անգարայէն:

Ոմանց կարծիքով անհաւանական չէ նկատուիր այս պարագան, քանի որ Մոսկուա իր ձեռքին մէջ կ'ունենայ «սակարկելի պատանդ»:

Արդարեւ, ծանօթ է, որ երկու խորհրդային քաղաքացիներ՝ հայր եւ որդի, Լիթուանացի եւ ծագումով Հրեայ, «Անտոնով 24) տիպարի օդանաւ մը առեւանգեցին, սպաննելով նաեւ օթէսն ու վիրաւորելով անձնակազմի անդամները: Արդ, հակառակ Մոսկուայի պահանջին եւ, նոյնիսկ, Պոդգորնիի գրած անձնական նամակին, ուղղուած Թուրքիոյ նախագահին, թրքական իշխանութիւնները ցարդ մերժեցին յանձնել օդահէնները: Խորհրդային մամուլը քանի մը օրէ ի վեր խիստ ոճ մը կը գործածէ Անգարայի դէմ. նոյնիսկ կը յիշեցնէ, թէ երկու երկիրներու բարեկամական եւ սիրալիր յարաբերութիւնները կը խախտուին, եթէ խորհրդային իշխանութեանց չվերադարձուին երկու օդահէնները:

Իրաց այս կացութեան մէջ անհաւանական չի նկատուիր «սակարկութիւն» մը Մոսկուայի, Ուաշինկթընի եւ Անգարայի միջեւ:

Ցամենայն դէպս, երկու կողմերն ալ, այսինքն Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն չեն ուզեր քարդացնել եւ մեծցնել հարցը: Թասի հաղորդագրութիւնը սեղմ եւ զուսպ էր, իսկ Ուաշինկթըն ոչ մէկ մեկնաբանութիւն տուած էր Ուրբաթ առտու:

Հաւանաբար դիւանագիտական ճամբով կարգադրուի խնդիրը: Արդէն Նիքսըն եւ Գրոմիկօ խօսած են այս մասին իրենց առջի օրուան հանդիպումի ընթացքին:

Ուրբաթ առաւօտ, Եւրոպա Թիւ մէկ կայանէն այս հարցին կ'անդրադառնար Ժոուար Սապլէ, որ մասնագէտ է Միջին Արեւելեան հարցերու, և յայտնեց թէ անկարելի չէ որ օդանաւը սխալած ըլլայ, տրուած ըլլալով որ «Թրքահայաստանը եւ Խորհ. Հայաստանը շատ դիւրաւ կարելի է շփոթել»: Սապլէ կ'ըսէ որ ինք ալ թռիչք կատարած է Արփայի վրայ եւ դժուար է զանազանել սահմանին այս թէ այն կողմը:

Ամէն պարագայի մէջ, երկու Ամերիկացիները եւ Թուրքը ներկայիս Ռուսերուն ձեռքն են եւ Անգարա նեղ կացութեան մատնուած է: Արդարեւ ոչ ոք տրամաբանական գտած էր ցարդ որ Թուրքերը ազատ ձգեն խորհրդային օդանաւին երկու առեւանգիչները եւ պարզ է որ Մոսկուա չէր կրնար անտարբեր մնալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԷՆ ԺԵՍՄԱՐ 18 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

ՍԱՆՍՈՆ ՖՐԱՆՍՈՒԱ, ծանօթ դաշնակահարը զոհ գնաց սրտի տագնապի մը առջի գիշեր: 46 տարեկան էր:

ՄԱՐԵՇԱԼ ԹԻԹՕ Ուրբաթ օր Փարիզ կը ժամանէր եւ յաջորդական երկու հանդիպումներ կ'ունենար Նախագահ Փոմփիտուի հետ:

ՉԻԼԻԻ մէջ պաշարման վիճակ հռչակուեցաւ, երբ անծանօթներ փորձեցին ըսպաննել բանակի ընդհանուր հրամանատարը, որ ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ:

ՍՈՒՐԻՈՅ հրաժարեալ նախագահը՝ Աթասի, «ժամանակաւոր» կերպով յետս կոչեց հրաժարականը: Պաաս կուսակցական 10րդ համագումարը պիտի բացուի Երկուշաբթի օր:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Խորհրդարանը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ (78 թեր 1 դէմ եւ 4 ձեռնպահ) վստահութեան քուէ տուաւ նոր դահլիճին, որ «երիտասարդ» կառավարութիւն կը կոչուի, նախարարներու միջին տարիքը 36 ըլլալով:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ ոստիկանութիւնը ցարդ չյաջողեցաւ գտնել Քրոսի թաքստոցը: Փնտռտուքը կը շարունակուի:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Կարդինալ Գրիգոր-Պետրոս Աղաճանեան Հաւատոյ Տարածման Ժողովի նախագահի իր պաշտօնէն հրաժարած ըլլալով, Պապը Կարդինալ Ռոսիի յանձնեց այդ աթոռը:

Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Պօղոս Զ. «ցաւով» ընդունած է Կարդինալ Աղաճանեանի հրաժարականը, նամակով մը ուր Պապը կը յայտնէ իր սէրն ու գնահատանքը մեծարժէք հայ Ծիրանաւորին հանդէպ:

Ֆիկարօ Ուրբաթ օր կենսագրական տեղեկութիւններ կուտար Կարդինալ Աղաճանեանի մասին, յիշելով որ ծնած է 1895ին, եպիսկոպոս ձեռնադրուած Պիոս ԺԱ.ի օրով, 1935ին: Կարդինալի աստիճանին բարձրացուած է 1946 Փետրուարին: Եղած է Կաթողիկոս-Պատրիարք Հայ Կաթողիկէներու, 1937էն 1963 երբ տուած է իր հրաժարականը: Ֆիկարօ կ'աւելցնէ որ Կարդինալը ազնիւ, ժպտուն եւ բաւական վերապահ մէկն է, չարաճճի աչքերով եւ համեստ կերպարանքով: Պօղոս Զ. իր գովքը հիւսած է մեծ եռանդով, յիշելով որ ծանրակշիռ եւ խոր փոփոխութիւններ իրարու յաջորդած են վերջերս, առանց խնայելու այն հողերը ուր Եկեղեցին կոչուած է աւետարանացման իր առաքելութիւնը կատարելու: «Եթէ, կ'ըսէ Պապը, քրիստոնեայ ներկայութիւնը եւ առաքելական կենսունակութիւնը պահպանուեցան այդ շրջաններուն մէջ, ատիկա մեծ մասամբ կը պարտինք Կարդինալ Աղաճանեանի:

«Այս վերջինը որ Ալպանոյի եպիսկոպոս նշանակուած է հռովմէական դասուն առաջելական մեծ դէմքն է: Պիոս ԺԱ. ըսած է օր իրեն թէ մեծ բաներ պիտի ընէ Հայաստանի իր ժողովուրդին համար»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

«Ֆրանս - Սուար» Հինգշաբթի իրիկուան (23 Հոկտ.) իր թիւին մէջ խիստ շահեկան յօդուած մը նուիրած էր Հայկ. Արուեստի Ցուցահանդէսին:

Անգամ մը եւս եւ այս անգամ աւելի երկարօրէն, Ժան-Փօլ Քրէսփէլ կը գրէր Հայոց մասին խօսուն խորագրի մը ներքեւ՝ «Փարիզի մէջ համաշխարհային Առաջին — տանջուած Հայաստանի հանճարեղ գեղարուեստական անցեալը»:

Ինչպէս ըսած էինք արդէն, բոլոր քննադատները իրենց անսահման հիացումը յայտնելէ ետք Հայոց անցեալի հանճարեղ ստեղծագործութեանց վրայ, ճարտարապետական թէ մանրանկարչական մարզերու մէջ, կը հասնին ներկայի նկարչութեան որ ողորմելի պատկեր մը կը պարզէ: Ֆրանս-Սուարի քննադատը չի զարմանար սակայն, վասնզի, ինչպէս կը գրէ «Վերջին բաժինը, նկարչութեան նուիրուած տարակելի է բայց գրեթէ պարտադիր յաւելուածն է խորհրդային իշխանութեանց կազմակերպած որեւէ ցուցահանդէսի»...:

ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

ՍԷՐ

Ի՞նչ է սէրը:

Միթէ կարծում էք, որ դնելով այս հարցը, ես պիտի տամ նրա պատասխանը, մի այնպիսի պատասխան, որ կարդալուց յետոյ, դուք, իմ ընթերցողներ, հանդըստացած շունչ քաշէք եւ բացականչէք.

— Վերջապէ՛ս... վերջապէս հասկացանք թէ ի՛նչ է սէրը...

Միամիտ չլինէք:

Ով դնում է այս հարցը եւ աշխատում պատասխանել, այդ պատասխանը ծառայում է ոչ թէ հարցի պարզաբանմանը, այլ աւելի բարդացմանը: Զկարծէք, թէ ես բացառութիւն եմ կազմում:

Մարդը սիրում է, բանաստեղծը սիրերգում է, բայց ոչ մի մարդ եւ ոչ մի բանաստեղծ չի կարող բացատրել, թէ ի՞նչ է սէրը:

Ասում եմ, սէրը երեւի գիտութիւն է: Մեծ, բարդ գիտութիւն: Եթէ այդպէս է, ինչո՞ւ գոյութիւն չունեն սիրային գիտութիւնների թեկնածուներ, դոկտորներ, ակադեմիկոսներ:

Ցաւը այն է, որ ասում են, թէ սէրը մեծ, բարդ զգացմունք է, եւ այս կէտի վրայ էլ կանգնում են: Շատ-շատ բացատրելու համար, թէ ինչ է սէրը, ասում են.

— Սէրը, օ՛. սէրը անբացատրելի զգացմունք մըն է:

Բայց միթէ՞ սա բացատրութիւն է...

Միւս կողմից մտածում եմ, թէ ի՞նչ կարիք կայ իմանալու, թէ ի՞նչ է սէրը, սիրահարուածը ժամանակ ունի՞ մտածելու, թէ ի՞նչ է սէրը:

Ի հարկէ՝ ոչ:

Ուրեմն... ուրեմն, սիրոյ ի՞նչ լինելութեան մասին մարդ արարածն սկսում է մտածել այն ժամանակ երբ ծերանում է...

Փակենք այս խնդիրը: Ինձ ամենեւին չի հետաքրքրում այն հարցը, թէ ի՞նչ է սէրը...

Ես այդպէս էլ գիտէի, հարցը պարզելու փոխարէն աւելի բարդացաւ:

ՆՈՐԻՑ ՍԷՐԸ

Ճի՞շդ է, որ առաջին սէրն է իսկական սէրը, եւ այն անկրկնելի է, ինչպէս տուեալ մարդու ծնունդը: Ճի՞շդ է, որ առաջին սէրը մարդու երկրորդ ծնունդն է:

Միւս կողմից, որքա՞ն ճիշդ է տրամագծօրէն հակառակ այն պնդումը, ըստ որի «առաջին սէրը միշտ կուտ է դնում»:

Սիրոյ օրէնսդիրները սիրոյ մասին խօսելիս ելնում են իրենց փորձից:

Փոքր գործ չէ սեփական փորձը. սեփական փորձով նախամարդը քարայրից դուրս եկաւ եւ հասաւ հիւլէական ահեղ հրաշքին:

Բայց նոյն հրաշագործ մարդը սեփական փորձով չկարողացաւ կեանքի կոչել մի համարակ չարքային ճանճ կամ թէկուզ միջին որակի մի աքաղաղ, մի աքաղաղ որը լուսաբացին ծուղրուղու կանչի, սիրի իր հաւերին ու նրանց համար մղի խանդի ահեղ ճակատամարտեր...

Ո՛չ, չկարողացաւ:

Սէրը դուրս է ամէն օրէնսդրութիւնից եւ ամէն սահմանադրութիւնից: Սիրոյ էլեկտրոնները ենթակայ չեն ուսումնասիրութեան:

Իւրաքանչիւր մարդու սէրն անկրկնելի է եւ իւրովի, ինչպէս իւրաքանչիւր մարդու մատների գծերը:

Սիրէ՛ք, ինչպէս դուք էք սիրում ու երգէք ձեր սէրը, եթէ ձեր երգած սիրոյ միլիոնաւոր թելիկներից մի քանի թել կը համընկնեն ընթերցողի սրտին ու սիրուն, մենք ձեր անունը կը դնենք Խայեամ ու Հայնէ, անգամ Քուչակ ու Սայեաթ-Նովա: Բայց...

Բայց մի սահմանուրէք, կանոնի մի ենթարկէք սէրը, ի սէր սիրոյ, դա շատ նման է երկնքի կապոյտից եռանկիւններ եւ քառանկիւններ կտրելուն:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ԳԼԽԱՊՏՈՅՏԸ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԸ

Չկայ անձ մը, որ իր կեանքի ընթացքին մէկ կամ երկու անգամներ գլխու պտոյտ ունեցած չըլլայ: Շատ անգամ, բժիշկին դիմելէ առաջ իսկ կ'անհետանայ ցաւը, երբեմն ալ կը շարունակուի յամրընթաց, թունաւորելով ենթակային կեանքը, մինչեւ որ ստիպէ դիմել բժիշկին:

Գլխու պտոյտը կրնայ կրկնուիլ երբ ենթական ոտքի ելլէ կամ շարժման մէջ դնէ իր գլուխը. կրնայ եւ պատահիլ՝ երբ երկնցած վիճակի մէջ է: Երկու պարագաներուն ալ թարոյալքիչ է, սիրտխառնուք կը պատճառէ եւ շարունակ անախորժ կը դարձնէ ենթակային առօրեան, արգելք հանդիսանալով անոր աշխատելուն, քալելուն եւ նոյնիսկ երկննալուն:

Շատերու համար այնքան պարզ է, որ նոյնիսկ բժիշկին մօտ չեն ուզեր երթալ եւ կը բաւականանան պատահական հանդիպումով մը անոր հարցնելու.— «Պ. բժիշկ, գլուխս կը դառնայ, ի՞նչ կրնամ ընել»: Եւ երբ բժիշկը ըսէ, թէ պէտք է հանդիպիլ քննուելու եւ ախտաճանաչում պէտք է ըլլայ, զարմանք կը յայտնեն.— «Ի՞նչ կ'ըլլայ, հիմա բան մը ըսէ, դեղ մը տուր, ի՞նչ պէտք կայ խնդիրը մեծցնելու...»:

Դժբախտաբար, բժիշկը որեւէ դեղ չի կրնար ըսել, որովհետեւ գլխու պտոյտը բարդ եւ դժուարին ախտանշան մըն է, որուն ետին կրնան թաքնուած ըլլալ բազմաթիւ պատճառներ եւ որուն կարելի չէ հասնիլ առանց մանրակրկիտ հարցուփորձի եւ քննութեան:

— Ամենապարզն ու դիւրին դարմանուելիք տեսակը՝ երբ գլխու պտոյտը արեան գերճնշումին խանգարումէն յառաջ կուգայ՝ երբ արեան գերճնշումը շատցած է կամ շատ բարձր, համեմատած ենթակային տարիքին հետ իր ունենալիք գերճնշումին: Բժիշկը կը թելադրէ դեղ առնել կամ առած դեղերը պակսեցնել, եւ արդէն շուտով ամէն ինչ կարգի կը մտնէ:

— Արեան տկարութիւնները կրնան իրենց կարգին, մարմնական տկարութեան հետ մէկտեղ պատճառել նաեւ գլխու պտոյտներ, ուր արեան քննութիւնը ցոյց կուտայ դարմանումին տեսակը:

— Աչքի տեսողութեան խանգարումը, ըլլայ ան կարճատեսութիւն, հեռատեսութիւն, կամ աչքի մկաններու տկարութիւն՝ յաճախակի են, եւ ախտաճանաչումը կ'ընէ ակնաբոյժը, ան է որ կ'որոշէ ակնոցի գործածութեան եղանակները:

— Ականջի թմբուկին առջեւ գտնուող արգելքները, մանաւանդ տարեց անձերու մօտ կրնան պատճառ դառնալ անախորժ գլխու պտոյտներու, որոնք կրնան ըլլալ պարզապէս ականջի գեղձերու արտադրած ճարպային նիւթերու կուտակում (սերումէն), կամ լողութեան ճամբաներու բորբոքում (օթիթ) եւ կամ արկածով ականջի դուրսի խողովակին (քանալ) վրայ տեղ բռնած օտար առարկաներու, օրինակ՝ մոռցուած բամպակ, պզտիկ գնդիկ եւայլն:

— Շատ յաճախակի պարագայ մըն է նաեւ, մանաւանդ ձմեռնային եղանակին, հանդիպիլ գլխու պտոյտի, որ կամացկամաց տեղ կը չինէ, հարբուխէ, կրիփէ մը ետք զոր ենթական դարմանած չէ: Նոյնիսկ կը հանդիպինք երիտասարդ անձերու մօտ: Ասիկա յառաջ կուգայ, մասնաւորաբար կոկորդէն ներքին ականջ ուղղուող բարակ ճամբան (թրոմբ տ'Էօսթաշ) երբ բորբոքի եւ օդի հաւասարակշռող ընթացքը կտրի: Ականջի թմբուկը կը պրկուի անբնական կերպով, քանի որ թմբուկին ներսի եւ դուրսի մասերուն օդի նոյն ճնշումը չի գոյանար: Այս պատճառը դժուար կը դարմանուի եւ երկար բժշկական հսկողութեան կը կարօտի եւ մասնագէտ ձեռքերու:

— Արեւելքի մէջ, մասնաւորաբար, ուր շատ շատերու մօտ սովորութիւն է դարձած շատակերութիւնը եւ երբ դժուարամարս ճաշեր են՝ կրնան լեարդի որոշ յոգնութիւն պատճառել, մանաւանդ աղիքներու հիւանդութիւն ունեցող անձերու մօտ: Այս ալ կը յառաջացնէ գլխու պտոյտ: Դարմանումը անշուշտ թեթեւ ճաշերն են, մանաւանդ երբ կլիման տաք է եւ ճնշիչ:

— Աղիքներու մէջ ապրող մակաբոյծ որդերը, երբ շատնան եւ կամ երբ հանդիպին զգայուն եւ տկար անձերու մօտ՝ կրնայ յարատեւ գլխու պտոյտ պատճառել: Ախտաճանաչումը կ'ըլլայ կղկղանքի քննութեամբ: Դարմանումը շատ պարզ է եւ դիւրին:

— Երկարատեւ, մաշեցնող կամ առողջութիւնը տկարացնող հիւանդութիւններ կան, որոնց կը յաջորդէ ընդհանուր տկարացում, ըլլայ ան արեան, ջիղերու եւ հոգեկան, ուր գլխու պտոյտը երեւան կուգայ: Դարմանող բժիշկը արդէն տեղեակ է եւ գիտէ ենթակային կազդուրման նպաստող ուժի դեղեր տալ, կամ ուտելիքներու մասնայատուկ տեսակներ թելադրել:

— Կան նաեւ որոշ տեսակի դեղեր, որոնք յաճախ ստիպուած կուտանք հիւանդին: Այս տեսակի դեղերը թունաւոր յատկութիւն ունին, եւ կը տկարացնեն ականջի եւ հաւասարակշռութեան ջիղը: Ներկայիս նման անպատեհութիւններու առաջքը կ'առնենք՝ այդ դեղերուն հետ տալով իւրայատուկ կենսանիւթեր, որոնք կը նուազեցնեն սոյն դեղերուն թունաւոր յատկութիւնները եւ հետեւաբար կը դարմանեն գլխու պտոյտը:

— Նոյն ճամբով, որոշ դեղեր կրնան նաեւ արեան կարմիր գնդիկներն ալ նուազեցնել: Ասոնք ընդհանրապէս նկատի կ'առնուին, կամ քիչ ժամանակամիջոցի մէջ կը տրուին եւ կամ արեան քննութիւնները կը կրկնենք՝ ատենին եւ շուտով առաջքը առնելու համար:

— Կան որոշ թիւով արհեստներ: Աշխատող անձերը ստիպուած են շարունակ շնչել թունաւոր կազեր կամ մետաղներու փոշի, որոնք կրնան քիչ-քիչ թունաւորել արհեստաւորը: Հոս շատ կարեւոր է բժիշկին հետ տեղի ունեցող հարցազրոյցը, որու ընթացքին գլխու պտոյտը միշտ ալ խնդրոյ առարկայ է: Արհեստը փոխելով կամ կանխազգուշութիւնով կարելի կ'ըլլայ օգտակար ըլլալ ենթակային:

— Ողնայարի վզի ողնաշարին ոսկորներու յօդերը երբ այլակերպուին՝ (արթրոզ սերվիքալ) կրնան տարիքով յառաջացած անձերու մօտ գլխու շարժումրու ատեն՝ յառաջ բերել գլխու պտոյտ:

Վերոյիշեալ պատճառներէ դուրս կան նաեւ հազուադէպ պատճառներ, օրինակ՝ սրտի անբնական վիճակներ, կլիմայական աննպաստ փոփոխութիւններ, ուտելիքներու միատեսակ չափազանցութիւններ: Քոլեսթերոլը եւ շաքարախտը երբ շատ բարձրանան արեան մէջ, կրնան նաեւ, իրենց կարգին, գլխու պտոյտ պատճառել:

Դարմանող բժիշկին համար, գլխու պտոյտը լուրջ ախտանշան մըն է միշտ եւ մանաւանդ մեծ բծախնդրութիւն պէտք է ցուցաբերէ ենթական եւ համբերութեամբ հետեւի բժիշկին ախտաճանաչումի ճիգերուն, ինչպէս նաեւ դարմանումի անհրաժեշտ պահանջներուն:

ՏՈՔԹ. ԶԱՔԱՐ ՄԿՐԵԱՆ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Տասը տարիէն աւելի է:

— Շարունակաբար Փարի՞զ կը մնաք:

— Ոչ, գրեթէ միշտ կը ճամբորդեմ, մեր գործը այդ է արդէն, Լոնտոնէն Փարիզ, Փարիզէն Վիէննա, Վիէննա Անվերս, Անվերսէն Միլան... վերջապէս տարին տասներկու ամիս ճամբորդութիւն:

Թովմաս էֆէնտի որ հետաքրքիր մարդ մըն էր, սկսաւ մանրամասնօրէն հարցուփորձել Սուրէնը որ կը ջանար կրցածին չափ ճարտարութեամբ գործին մէջէն դուրս ելլել:

Իր ունեցած ընդարձակ գործառնութիւնները կը պատմէր ամենայն պաղարիւնութեամբ եւ վաճառականին հիացումը իր վրայ հրաւիրելով:

— Ձեր գործառնութեանց տարեկան գումարը որչափի՞ կը հասնի, հարցուց Թովմաս էֆէնտի:

— Առնուազն երկու միլիոն ֆրանքի առուծախ պէտք է որ ընեմ որպէսզի գոհ մնամ, պատասխանեց Սուրէն խրոխտ դէմքով մը:

— Ի՛նչ կ'ըսէք...

— Բնականաբար, էֆէնտիմ, ի՞նչ կը շահիմ որ երկու միլիոն ֆրանքի առուծախ ընելով... հազիւ հարիւր հազար ֆրանք:

— Մի՞թէ փոքր գումար մըն է:

— Մեզի համար սովորական գումար մըն է, մանաւանդ որ այդ գումարին գոնէ կէսը ստիպուած ենք ուղեւորութեան համար ծախսելու... ասկէ զատ մեր գործը կը պահանջէ որ միշտ առաջնակարգ օթէլները իջնենք ու ճաշարանները կերակուր ուտենք:

Սուրէն այսպէս իր մեծխօսիկութիւնը շարունակեց Շաւարշին քաջալերիչ ակնարկներէն զօրացած:

Յայտնի կ'երեւար որ իր բարեկամը գոհ էր այդ չափազանցութիւններէն: Իսկ վաճառականին յարգանքը դէպի երկու երիտասարդները հետզհետէ կ'աւելնար:

— Արդեօք ամուսնացա՞ծ էք, հարցուց իր նոր բարեկամին:

— Չէ, պատասխանեց Սուրէն:

— Մե՛ղք որ ձեզի պէս գործունեայ ու բանիբուն երիտասարդները ամուրի կը մնան, հառաչեց Թովմաս էֆէնտի:

— Շաւարշ էֆէնտին ալ ամուրի է, դիտել տուաւ Սուրէն թեթեւ մը ժպտելով:

— Շաւարշ էֆէնտին իշալլահ պիտի ամուսնացնենք, ըսաւ վաճառականը:

— Իրա՞ւ կ'ըսէք:

— Ի՞նչ, դուք լուր չունի՞ք... դուք որ իր մտերիմ բարեկամն էք եղեր:

— Շաւարշ իր ներքին գործերը ինձմէ կը պահէ, ըսաւ Սուրէն:

— Բայց արդէն առանձին բան մը չկայ, բողոքեց երիտասարդը:

— Եթէ չկայ, մաղթենք որ ըլլայ, շարունակեց Թովմաս էֆէնտի:

— Այդ տարբեր բան, ձեր մաղթանքը շնորհակալութեամբ կ'ընդունիմ:

— Ըսել է որ դիտաւորութիւն ունիս ամուսնանալո՞ւ:

— Բնականաբար...

— Բայց ես իմացայ որ նոյնիսկ որոշումդ ալ տուեր ես:

— Իրա՞ւ կ'ըսես:

— Այո... ամէնուն բերանն է:

— Վա՜յ, Շաւարշ, գոչեց Սուրէն խնդալով, ուրեմն իրաւցնէ ինձմէ կը պահես եղեր:

— Հաւատացէք, որ առանձին բան մը չկայ, պնդեց երիտասարդը, որո՞ւ հետ կ'ամուսնանամ եղեր:

— Անունն ալ տուէին, ըսաւ վաճառականը:

— Ըսէք տեսնեմ:

— Չէ, քանի որ դուն կ'ուրանաս, չեմ ուզեր ըսել, մանաւանդ որ խնդիրը բարեկամ ընտանիքի մը վրայ է:

— Խոստովանէ, խոստովանէ, պնդեց Սուրէն իր բարեկամին դառնալով:

— Սիրելիս, հաւատա որ դեռ այս տեսակ որոշում մը չէ տրուած

— Արդէն այդ ըսածդ կէս խոստովանանք է:

— Կ'երեւայ որ առանձին խօսք մը հաներ են մէջտեղ իմ այցելութիւններէս հետեւցնելով, պատասխանեց Շաւարշ նեղուած կերպարանքով մը:

— Ո՞ւր կ'այցելես այստեղ, հարցուց Սուրէն:

— Շիտակը շատ մարդ չեմ ճանչնար, գրեթէ միմիայն Բարսեղ էֆէնտիին տունը կ'երթամ:

— Եւ այդ Բարսեղ էֆէնտին հարսնցու աղջի՞կ մը ունի, հարցուց Սուրէն բան մը չգիտցողի երեւոյթով:

— Որբեւայրի աղջիկ մը, միջամտեց Թովմաս էֆէնտի:

— Որբեւայրի՞, գոչեց Սուրէն խնդալով, ուրեմն կատա՞կ կ'ընէք... Շաւարշ որբեւայրիի մը հետ ամուսնանալու տարիքին մէջ չէ:

— Բայց այս ձեր երեւակայած որբեւայրիներէն չէ, ըսաւ վաճառականը, հազիւ քսան տարեկան հիանալի գեղեցկութեամբ աղջիկ մըն է:

— Այդ տարբեր բան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(241 — Շար.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

QUELQUES POEMES CHOISIS POUR COMPOSER

La Légende Arménienne

Վերոյիշեալ տիտղոսը կրող 33 շրջանի սալը հրապարակն է արդէն քանի մը օրէ ի վեր: Գործն է Էրերոնի հրատարակչականի, պատրաստութեան համար աշխատած են Ռուբէն Մելիք եւ Էվ Կրիլիքէզ:

Այս սալը ներկայացնելու լաւագոյն ձեւը կը նկատենք հոս արտատպել Ռուբէն Մելիքի բացատրողականը լոյս տեսած սալի կողքին վրայ, բնագրին լեզուով.—

« Tout un peuple, tout le long de son histoire, depuis les temps antiques jusqu'à l'époque contemporaine, a lancé à la mort collective massacres, après massacres subtilement organisés, ponctuellement exécutés, un défi dont viennent ici témoigner quelques-uns de ses poètes par leurs chants de douleur et de révolte, leurs complaintes d'amour, leurs quatrains philosophiques, leurs hymnes à la résurrection. Dans l'espace mesuré de ce disque, il est ainsi donné une idée du monument littéraire arménien qui doit à son particularisme national fortement marqué, farouchement préservé, les accents généreux qui atteignent, dans leur expression immédiate, l'universelle conscience humaine. En proie à la certitude et au doute, à l'inquiétude métaphysique et au réalisme quotidien, au désespoir insondable et à une confiance inaltérable, cette poésie est à l'image même du pays arménien, abîmes et sommets, et du destin de ce peuple qui ayant su ne jamais rien renier de son passé ni de sa foi mérite enfin aujourd'hui sa renaissance, au prix du sang gagnée. Qu'entre ces poèmes arméniens, réunis avec art par Eve Griliquez, se soient glissées quelques strophes françaises dues à votre serviteur, ce n'est là que prétexte pour affirmer encore, s'il le fallait, qu'au cours des siècles un lien précieux, autre que seulement sentimental, a uni en leur histoire deux peuples et leurs écrivains et que si « la légende arménienne est la nôtre et la vôtre » c'est parce qu'aussi « la légende française est la nôtre et la vôtre ». Cet échange sans cesse renouvelé, qu'en soit un peu le symbole ce disque qui doit beaucoup au talent chaleureux des interprètes, des musiciens, des techniciens, qui ont tant mis du leur, et avec quelle gentillesse, pour en faire plus qu'un message : un signe d'amitié, d'un horizon à l'autre où se perpétue, à travers les mots différemment dits, la même séculaire espérance.

Rouben MELIK

×

Խնամքով եւ եւրոպական մօտեցումով պատրաստուած այս սալը հակիրճ այլ չահեկան զաղափար մը կրնայ տալ մեր ֆրանսացի բարեկամներուն հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ նկարագրին մասին, մանաւանդ երբ չեչտենք թէ թարգմանութիւններն ու վերածումները յաջող են: Գուցէ ոմանք չախորժին երաժշտական ընկերացումէն, որ յաճախ կը խանգարէ քերթուածին կեդրոնացուած ունկնդրութիւնը, կամ անոր չատ արդիական բնոյթէն, որ խորթ կը հնչէ եւ ընդհանուր ձեւով ալ հարկ եղածէն չափ մեծ չէ: Այս վերապահութիւնը, որ կրնայ անչուչտ անձնական ճաչակի հարց ըլլալ, մէկ կողմ դրուած, գնահատելի աշխատանք մըն է զոր տարած է Էրերոնի հրատարակչականը: Կը բաւէ որ այս սալը գտնէ անհրաժեշտ ընդունելութիւնը, որպէսզի հրատարակչականը կարենայ շարունակել քարոզչական նման կարեւոր աշխատանքներ: Մեկնարկուները, մանաւանդ Ֆրանսուա Շօմէթ, չատ յաջող են:

Ա. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵՆՑԱՂԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ

Երեւանի «Լրաբեր» հանդէսի այս տարուան Յունիսի թիւին մէջ Ռ. Մարգարեան «Բնակչութեան կենցաղային պահանջները եւ բնակարաններու նախագծումը» խորագրին տակ, կը ներկայացնէ Հայաստանի քաղաքային բնակչութեան առանձնայատկութիւնները, կենցաղի մարզին մէջ, որպէսզի անոնք նկատի առնուին նոր բնակարաններու չինութեան ժամանակ: Այդ նպատակով հարցումներ կատարած է Երեւանի նոր թաղերու՝ Զարբախի, Աջափնեայ եւ Նորքի բնակիչներուն մօտ:

Բոլոր ընտանիքներուն մօտ ստեղծուած է նոր, արդիական ապրելակերպ, սակայն, դեռ կը պահպանուին հին սովորութիւններ, որոնք կենցաղը գեղեցկացնող երեւոյթներ են եւ կրնան, հետեւաբար, պահպանուիլ նաեւ յետագային:

Հին սովորութիւններէ է քանի մը սերունդներու պատկանող միեւնոյն ընտանիքի անդամներու համատեղ բնակութիւնը: Ներկայիս կը նկատուի բազմաընտանիքներու բաժանում՝ պարզ ընտանիքներու, այդ չարքին նաեւ՝ միայնակներու առանձնացում ծնողքներէ:

Այսպէս, 1960ին Երեւանի միայնակները կազմած են 3,7 տոկոս, իսկ վեց եւ աւելի անդամներէ բաղկացած ընտանիքները՝ 28,2 տոկոս, իսկ հինգ տարի ետք, 1965ին միայնակներու (առանձին ապրողներու) թիւը բարձրացած է 9,9ի, իսկ վեց եւ աւելի անդամներէ բաղկացած ընտանիքները նուազած, հասած է 20,9ի: Բազմընտանիքներու բաժնման հոլովոյթը կ'աւարտի, եթէ ապահովուին համապատասխան բնակարանները եւ բնակելի չէնքերու մէջ ստեղծուին անհրաժեշտ քանակութեամբ տարբեր տեսակի բնակարաններ:

Մեր չօչափած հարցերէն մէկն ալ այն էր՝ պարզել, թէ բնակչութիւնը ի՞նչ չափով ընդգրկուած է կենցաղային սպասարկութեան ցանցին մէջ: Ինչպէս պարզուեցաւ հարցումներու ընթացքին, բնակչութիւնը հանրային ճաչարաններէ կ'օգտուի միայն աշխատանքի վայրին մէջ, դադարի ժամերուն: Ճնչող մեծամասնութիւնը կը ճաչէ տունը, աշխատանքէ ետք: Բնակչութիւնը յաճախ կ'օգտուի կէսպատրաստի ճաչերէ:

Նոր չրջաններու բնակիչները չատ հազուադէպ կ'օգտուին կենցաղային սպասարկութեան վայրերէն (լուացքատուն եւայլն), քանի որ մօտերը չկան այդպիսի կեդրոններ եւ խանութներ. բայց գոյութիւն ունեցող չրջանները ժողովուրդը սիրով կ'օգտուի եղած յարմարութիւններէն:

Նոր չրջաններու մէջ կը զգացուի նաեւ մանկական հիմնարկութիւններու, յատկապէս մանկապարտէզներու կարիքը: Բնակչութիւնը գիչերօթիկ դպրոցներէն եւս չօգտուիր: Նախապատուութիւն կու տայ ցերեկօթիկ դպրոցներուն:

Յաջորդ հարցը, որ անհրաժեշտ էր պարզել, բնակարաններու եւ տուներու յատակագիծին նկատմամբ բնակիչներու պահանջներն էին՝ լաւագոյն օգտագործման համար: Ամենուրեք դժգոհութիւններ լսուեցան նախասենեակի չափերու եւ հագուստի անկիւններու չգոյութեան համար: Շատ բնակարաններու մէջ տանեցիները իրենք փորած են պատերը՝ պահարաններ չինելու համար:

Բնակարաններու ինքնակամ վերակառուցումը մեծ չափերու հասած է: Պատճառ դարձած է պատչգամներու կամայական ապակեպատումը, որպէսզի տանեցիները անկէ օգտուին ամբողջ տարին, ինչպէս նաեւ մեծցնեն իրենց տան տարածութիւնը:

Խիստ անբաւարար են խոհանոցներու չափերը: Կեանքը ցոյց կու տայ, որ ընտանիքներու մեծամասնութիւնը խոհանոցը այս կամ այն չափով կ'օգտագործէ իբրեւ խոհանոց – ճաչասենեակ: Միջին թիւով չորս անգամ աւելի կը ճաչեն հոն, քան մեծ սենեակին մէջ: Ամռան ամիսներուն չատեր կը ճաչեն պատչգամները: Անկէ զատ, բնակարանները չունին յարմարութիւններ որոչ ազգային ճաչատեսակներ պատրաստելու համար: Այդ պատճառով բնակիչները պատչգամներուն մէջ կը յարմարցնեն խորովածի վառարաններ եւ ծխնելոյզներ: Եւ քանի որ պատչգամները չեն նախատեսուած նման բաներու համար, ծխնելոյզներ կ'անցընեն չէնքին ճակատամասին կամ նոյնիսկ կ'օգտագործեն անձրեւատար խողովակները:

Բնակարաններու մէջ գրեթէ չեն կիրարկուիր խորչապահարաններու դրութիւնը, մինչդեռ անոնց պահանջը մեծ է՝ անկողիններու, մթերքներու, տնտեսական իրերու համար:

Այսպէս, նոր չրջաններ բնակող բոլոր ընտանիքներու կենցաղը արդիական է, իսկ ժողովրդական սովորութիւններէն կը ձգտին պահել անոնք, որոնք կը համապատասխանեն նոր կենցաղին եւ կը գեղեցկացնեն զայն: Ճիշդ այդ կէտերն ալ պէտք է նկատի առնուին նոր բնակարաններու չինութեան ժամանակ:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Երազել՝ ահա երջանկութիւնը: Ակնկալել՝ ահա կեանքը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

Խաբուիլ՝ կրնան բոլոր մարդիկն ալ: Բայց միայն մեծերը կ'ընդունին թէ խաբուեցան:

ՎՈԼԹԷՐ

Անոնք որ կը հաւատան թէ դրամը ամէն ինչ կ'ընէ, անոնք պատրաստ են ամէն ինչ ընելու դրամի համար:

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆ

Ամէն ընտանիք ունի իր վէրքը, ինչպէս ամէն խնձոր՝ իր որդը:

ԹԷՆ

Ամուսնութիւնը կը նմանի գինիի, որուն համը հասկնալու համար, պէտք է երկրորդ գաւաթ մըն ալ խմես:

ԹՐԷՁՈՒ

Կեանքին մէջ յաջողած մարդ մը կատարելապէս երջանիկ է միայն այն ատեն, երբ իր բարեկամները ձախողած են:

ՓԻԷՐ ՊԸՆՈՒԱ

Երաժշտութիւնը արուեստներու գեղեցկագոյնն է:

ԺՈՐԺ ՍԱՆ

Երաժշտութիւնը խօսիլ կը սկսի երբ բանաստեղծութիւնը կը լռէ:

ԼԱՄԱՐԹԻՆ

Կինը մեծագոյն նուէրն է, զոր Աստուած տուաւ մարդուն:

ԼԸԿՈՈՒԷ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Անոր մասին կայսեր զեկուցեր էին եւ ան ոչ յօրինակ այլոց, փոխադրուեր էր Սեմենովեան գունդի հեծելազօրքի մէջ յիսնապետի աստիճանով:

Սակայն հակառակ Աննա Միխայլովնայի գործ դրած ջանքերուն կարելի չեղաւ զայն աժիւտանի աստիճանով Գուտուզովի քով տեղաւորել: Աննա Փաւլովնայի երեկոյթէն անմիջապէս ետքը Աննա Միխայլովնա Մոսկուա վերադարձաւ, շիտակ իր հարուստ ազգականի Ռոստովեաններուն իջաւ: Անոնց քով կը բնակէր Մոսկուա գտնուած ատենը եւ անոնց իր պաշտելի Պորիսիկը մանկութենէն ի վեր ապրած էր ու դաստիարակուած: Պորիս բանակ մտնելուն պէս անմիջապէս Թիկնապահ հեծելազօրքի յիսնապետ նշանակուեր էր: Թիկնապահներու հեծելագունդը արդէն դուրս էր եկած Փեթերսպուրկէն Օգոստոս 10ին եւ Պորիս, որ համազգեստները հայթելու համար Մոսկուա մնացեր էր, հեծելազօրքին պիտի միանար ճամբան Ռատզիվիլովի մէջ:

Ռոստովեանները Նաթալիոյ տօնին առթիւ մօր եւ կրտսեր աղջկան անուանակոչութիւնը կը տօնէին:

Առաւօտէն սկսեալ, անդադար կառքերը կու գային ու կ'երթային շնորհաւորող այցելուներուն բերելով կոմսուհի Ռոստովեանի խոշոր, ամբողջ Մոսկուայի մէջ անուանի ապարանքը: Կոմսուհին իր մեծ գեղեցիկ աղջկան եւ անընդհատ փոխուող հիւրերուն հետ հիւրանոցը կը գտնուէր:

Կոմսուհին նիհար դէմքով արեւելեան տիպի կին մըն էր. քառասունեւհինգ տարեկան, զգալի կերպով մաչած էր զաւակներուն պատճառած հոգերէն, որոնց թիւը տասներկու էր: Շարժումներու եւ խօսակցութեան ուժասպառութենէն յառաջացող դանդաղկոտութիւնը անոր պատկառելի երեւոյթ մը կու տային, որ մարդուն յարգանք կը ներշնչէր: Իշխանուհի Աննա Միխայլովնա, որպէս տնեցի՝ նստած էր հոն եւ կ'օգնէր հիւրերու ընդունելութեան եւ խօսակցութեան մէջ: Ընտանիքի երիտասարդ անդամները այցելութեանց ընդունելութեան չմասնակցելով ետեւի սենեակները քաշուած էին: Կոմսը կը դիմաւորէր եւ ճամբու կը դնէր հիւրերը ամէնքն ալ ճաշի հրաւիրելով: «Շատ շնորհակալ եմ, մա շէռ կամ մոն շէռ (մա շէռ կամ մոն շէռ կ'անուանէր բոլորը, առանց խտրութեան. դիրքով իրմէ թէ՛ բարձր թէ՛ ցած եղողները) իմ եւ թանկագին անուանակոչութեան տէրերու կողմէն: Սակայն կը խնդրեմ որ ճաշի գաք: Դուք զիս կը վիրաւորէք, մոն շէռ: Սրտագին կերպով կը խնդրեմ ամբողջ ընտանիքին կողմէն «մա շէռ»: Լեցուն, ուրախ եւ մաքուր սափրուած դէմքի միապաղաղ արտայայտութեամբ եւ ձեռքերու միատեսակ սեղմումով եւ գլխու թեթեւակի խոնարհումներով կ'ըսէր այդ խօսքերը ամէնուն առանց բացառութեան եւ փոփոխութեան:

Ճամբայ դնելով մէկ հիւրը, կոմսը կը վերադառնար հիւրանոցը մնացած այցելուին քով եւ առաջ քաշելով բազկաթոռը, ապրիլ սիրող ու գիտցող մարդու մը երեւոյթով ժրութեամբ լայն բանալով ոտքերն ու ձեռքերը ծունկերուն դնելով վեհօրէն կը տարուբերուէր եւ եղանակի ու առողջութեան մասին կարծիքներ կը յայտնէր: Մերթ ռուսերէն, մերթ չատ դէչ, բայց ինքնավստահ ֆրանսերէն լեզուով կը խօսէր եւ յոգնած, բայց մարդկային պարտականութիւնը ճշդօրէն կատարողի երեւոյթով մը նորէն ճամբայ դնելու կ'երթար, յարդարելով ճաղատի վրայ նօսր, ճերմակ մազերը եւ կրկին ճաշի կը հրաւիրէր: Երբեմն նախասենեակէն վերադառնալու ատեն, ծառայանոցէն ու ծաղկանոցէն կ'անցնէր եւ ընդարձակ մարմարեայ սրահը կը մտնէր, ուր ութսուն սպասեակ սեղան մը կը սարքէին եւ նայելով արծաթ եւ յախճապակի կրող, սեղանները սարքող եւ սփռոցները պարզող սպասաւորները իր քով կը կանչէր ազնուական գործակատարը եւ «Դէ՛, դէ՛, Միթենկա, նայէ որ ամէն բան կարգին ըլլայ. ա՛յդպէս, ա՛յդպէս», կ'ըսէր մեծ հաճոյքով դիտելով սարքուած հսկայ սեղանը: «Գլխաւորը սպասարկութիւնն է, հապա՛, հապա...»: Եւ ինքնագոհ հառաչելով նորէն հիւրասենեակ կը մտնէր:

— Մարիա Լվովնա Կարակինա իր դստեր հետ, բամբ ձայնով ազդարարեց կոմսուհիին սպասաւորը՝ հիւրասենեակին դրան մէջ երեւալով:

Կոմսուհին խորհեցաւ. ամուսնին պատկերով նկարազարդուած քթախոտի տուփէն ունց մը քաշեց:

— Տանջեցին զիս այս այցելութիւնները, ըսաւ ան, է՛հ, այս վերջինը ըլլալով կ'ընդունիմ: Ամբարտաւանին մէկն է: Խնդրէ, ըսաւ սպասաւորին տխուր ձայնով մը, որ կարծես թէ կ'ըսէր. «է՛հ, վերջ տուր, բաւական է»:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Quelques poèmes choisis pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ԶՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէր-Գալուստեան 30 ֆր. կը նուիրեն Ժիրայր Տէր-Վարդանեանի մահուան առթիւ (Մարսէյլ) Կապոյտ Խաչի Փարիզի դըպրոցին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Գործունեան ընտանիքները 100 ֆր. կը նուիրեն Առնուվիլի Վարդայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ պայծառութեան Երջանիկ Սապաղեանի (մահացած Պէյրութ) մահուան քառասունքին առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Օյունճեանի փոքրիկին մկրտութեան առթիւ Օյունճեան ընտանիք 10ական ֆր. եկեղ. եւ դպրոցին: Հանգուցեալ Յարութիւն Թումաքինեանի մահուան առթիւ Պ. Տիգամիսեան, Մանուկ Օհան 10ական եկեղ.ին, Մանուկ Օհան Սէն Լուի եկեղ. 10: Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան Մարսէյլի Մշակոյթի 50, եկեղ. 10, Հացագործեան ընտանիք եկեղ. 10, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան 10, Նազաշեան ընտանիք Մշակոյթի տան 10, եկեղ. 10, Տէր եւ Տիկին Սողոյեան, Տէր եւ Տիկին Պոտուրեան 20ական եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Մաբաչլեան Մշակոյթի Տան 20, Պ. Մկրտիչ Ղազարեան 10, Պ. Մարաշլեան 50, Սողոյեան Ալպէր 10, Տէր եւ Տիկին Սուսիկեան 20, Պ. Նեկրը 20 եկեղեցիին: Հանգուցեալ Աւետիսեան Գէորգի քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Միրոյեան 20 ծերանոցին, 10 եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան Պօղոս 20 եկեղեցիին:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ (Հոկտ. 24) ժամը 20,30ին Նոր ակումբին կողքի սենեակը: Կարեւոր օրակարգ:

KOTCH - PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ԽՆՋՈՅՔ - ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Ազգ. Տան սրահը՝ 295 Ռիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԻ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր

Երգ, Նուագ, Արտասանութիւն

Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք, ուր պիտի գտնէք առատ ուտելիք եւ խմիչք:

Մուտքը ազատ է

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage et la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL,
Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre

Նախագահութեամբ Պ. Պ. ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆ եղբայրներու

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

Avec la participation artistique de l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE «NAVASART»

Vous danserez avec DON DIEGO et son orchestre

et pour la première fois la Formation « LES EMPTY FOOD»

SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878-02-99 *Աղքատախնամի դրասենեակը*

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին:

Ուսանողներու համար 6 ֆրանք

Մուտք 15 ֆրանք

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Տ. Նորվան Վրդ.:

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան կարգադրութեամբ եւ Լիոնի Դաւիթ Ծ. Վարդապետի բարեհաճ կամքով, մէկ ամիսէ ի վեր կը շարունակուին դասաւանդութիւնները, ազգային ոգի եւ լեզու ներշնչելու նորահաս սերունդին, հայ մատրան մէջ՝ 6 Ռիւ Ֆրանշ Ամիթիէ, Հինգշաբթի օրերը կէսօրէ ետք ժամը 15,30էն 18 փոքրերուն, 19,30էն 21 երիտասարդներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵՔԱՍՏԻՈՑ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող հայրենակիցները անխտիր, այս Շաբաթ, 24 Հոկտ. ժամը 21ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

Հաւաքավայր՝ ընկ. Քաչիքէմանեանի բնակարանը, 125 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Քլամար:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհան Նաճարեանի բնակարանը, Քամփանեը Ֆրէզ, Սէնթ Անթուան:

×

ԱՆԻԷՌ - ԲՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 5ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Հասցէ.— Քաֆէ օ Տէփառի վերնայարկը, 5- Ռիւ տէ Պուրկինեոն:

ՃԱՇ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութիւնը իր կազմութեան առաջին տարելիցին առթիւ կազմակերպած է հանդիսաւոր ճաշ մը Հոկտ. 31ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, մինչեւ առաւօտ, Ալֆորվիլի Թաղապետական սրահին մէջ՝
Salle des Fêtes, Rue Voltaire.

Առատ կերուխում

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ երգ, հայկական պարեր եւ նուագ:

Պ. Պետիկ Պետիկեան կը մասնակցի իր նորակազմ նուագախումբով:

Փարիզի «Նաւասարդ» հայկական պարախումբը կը մասնակցի իր ամբողջ կազմով:

Պ. Տէտէճեան կը մասնակցի ձեռնադաշնակով:

Խճողումի տեղի չտալու համար, այժմէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով 859-23-69:

Ճաշագին 25 ֆրանք

Զուտ հասոյթը կը յատկացուի Ալֆորվիլի Մշակոյթի Ակումբին շինութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

(Հեղինակ Գաքայեւ — 4 արար — հայացուց Մ. Անտոնեան)

Խաղարկութեամբ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ թատերախումբին եւ կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղերուն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Շաբաթ Հոկտ. 24, ժամը 20,30ին Վալանսի Թէաթր - Մունիսիփալի մէջ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Կիրակի, Հոկտ. 25 ժամը 15,30ին Վիէնի Թէաթր Մունիսիփալի մէջ:

Մուտք 5, 8 եւ 10 ֆրանք

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphonner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondée en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 25 OCTOBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.949 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.949

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ժամանակին «գաղթական» (մուհաճիր) կը կոչուէին այն Թուրքերն ու Չերքեզները, որոնք Խրիմէն ու Կովկասէն փախչելով ապաստանած էին Անատոլու, իբրեւ հետեւանք 1854–55ի եւ 1877–78ի ռուսեւթուրք պատերազմներուն: Պոլսոյ կառավարութիւնը զանոնք տեղաւորած էր մանաւորաբար արեւելեան նահանգներուն մէջ, որպէսզի Հայերը մեծամասնութիւն չկազմեն այնտեղ:

Այս «մուհաճիր»ները փորձանք դարձան Հայոց գլխուն, միանալով տեղացի քիւրտերուն հետ: Կրօնքն էր իրենց միութեան գիծը: Սուլթանները կը քաջալերէին խումբերու կրօնական մոլեռանդութիւնը եւ գործիք կը դարձնէին զանոնք իրենց հայահալած քաղաքականութեան:

Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը իբրեւ ջարդարար կը մատնանշէ Քիւրտերն ու Չերքէզները: Այս վերջինները Խրիմէն ու հիւսիսային Կովկասէն եկած «մուհաճիր»ներն էին:

Ժամանակի ընթացքին ասոնք ձուլուեցան խալամ Թուրքերուն հետ՝ մոռացութեան տալով իրենց հայրենի տուները, ուր վերադառնալու ո՛չ մէկ ցանկութիւն ունեցան: Թուրք կառավարութիւնը բնակարան եւ ապրուստի միջոցներ ապահովեց անոնց: Դարձան Թուրք քաղաքացիներ՝ լիակատար իրաւունքներով:

Համաշխարհային զոյգ պատերազմները «գաղթական» պիտի դարձնէին բազմաթիւ ազգեր: Ամէնէն առաջ Հայերն ու Ռուսերը, որոնք քաղաքական դէպքերու հետեւանքով հեռացեր էին իրենց հայրենիքէն եւ քանի մը տարի վերադարձի երազներով օրօրուելէ ետք, ստիպուեր էին հրաժարիլ Հայաստանի եւ Ռուսիոյ քաղաքացի մնալու իրաւունքէն: Ու մտեր էին Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութեան պաշտպանութեան տակ, երբ խորհրդային իշխանութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուեցաւ արեւմտեան պետութիւններէն: Դարձեր էին «Նանսէնեան» հպատակ, «ծագումով» Հայ կամ Ռուս:

«Գաղթական»ներու դասակարգը պիտի ճոխանար հետզհետէ: 1933ին Նացի Գերմանիայէն ու 1935ին Ֆրանքոյի Սպանիայէն փախչողներն ալ բախտակից պիտի դառնային մեզի: Իսկ Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին կեդրոնական ու հարաւ – արեւելեան Եւրոպայէն հեռացողներու հաշիւը չկար:

Ազգերու Դաշնակցութիւնը լուծուած ըլլալով, Ֆրանսական կառավարութիւնը իր պաշտպանութեան տակ առաւ զանազան ազգերու պատկանող գաղթականները: Հայ, ռուս, վրացի, ուկրայինացի, սպանացի, պուլկար, ռումանացի, հունգարացի, լեհ, չեխոսլովաք եւայլն, ունին իրենց գաղթականական յատուկ գրասենեակները:

Եւրոպայէն վերջ գաղթականներու նոր դասակարգ մըն ալ ստեղծուեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Պաղեստինի գաղթականներն են անոնք, որ այսօր ամէնէն աւելի խօսեցնել կուտան իրենց վրայ: Միւս գաղթականները շատոնց մոռացութեան են տրուած եւ դիւանագիտութեան կանաչ սեղաններու պատիւին չեն արժանանար այլեւս:

Օրուան հրատապ հարց է Պաղեստինցիներու պարագան: Մերձաւոր Արեւելքի տագնապալի կացութեան յաւերժացման պատճառը արաբ գաղթականներու հայրենադարձի բարդ խնդիրն է:

Ինչպէս պիտի լուծուի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆԻ ՃԱՌԸ

Նախագահ Նիքսըն յատկանշական ճառ մը խօսեցաւ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին, Նիւ Եորք:

Ընդհանուր ժողովը, ինչպէս գրած էինք, կը գումարուէր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան հիմնադրութեան 25–ամեակին առթիւ:

Ընդհանուր գիծերու մէջ Նիքսընի ճառը կը նկատուի խաղաղութեան հաստատման եւ պահպանման կոչ մը, ինչպէս նաեւ գործակցութեան մը հրաւէր՝ երկու գեր–պետութիւններու միջեւ, այսինքն Մ. Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան:

Խաղաղութեան եւ պատերազմի հարցը, համաձայն Նիքսընի, կարելի է կարգադրել միայն այն պարագային, երբ Մ. Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը միաժամանակ ցոյց տան իրենց կամքն ու կարողութիւնը իրենց յարաբերութիւնները դնելու այնպիսի հիմի մը վրայ, որ համապատասխան ըլլայ մարդկութեան ձգտումներուն:

Եթէ, աւելցուցած է Նիքսըն, չեն իրագործուած մարդոց պատերազմի աւարտի յոյսերը, ասիկա պարզապէս անոր համար է, որ պատերազմի ընթացքին կոփուած Ամերիկա – Խորհ. Միութիւն դաշնակցութիւնը վաղորդայն չունեցաւ:

Նախագահ Նիքսըն, բնականաբար, չանտեսեր իւրայատուկ շահերու գոյութիւնը, սակայն, պէտք է որ այդ շահերու հետապնդումը «մրցակցութիւն» մը ըլլայ լոկ: «Մեր նպատակը պիտի ըլլայ այդ մրցակցութիւնը դարձնել խաղաղ եւ շինարար», այսինքն՝ մրցակցութեան տալ ա՛յդ դիմագիծը:

Այս համագործակցութիւնը առաջին առթիւ ցայտուն պէտք է դառնայ երկու մարզերու մէջ — սահմանափակում հիւլէական զէնքերու եւ Միջին Արեւելք:

Երկու մեծ երկիրներուն համար աւելի կենսական ու կարեւոր նպաստ մը չկայ քան սահմանափակումը «աշխարհի ինքնակործանման» կարողութեան: Ասիկա պիտի նուազեցնէր պատերազմի վտանգը: Ասիկա հնարաւորութիւն պիտի տար «մեզի աւելի լայնօրէն օգտակար դառնալու թէ՛ դուրսը եւ թէ ներսը»: Նախագահին համար օժանդակութեան լայն հնարաւորութիւններ պիտի ստեղծուին Ափրիկէի, Հարաւ. Ամերիկայի եւ Ասիոյ մէջ, եթէ հիմնական նպատակը ըլլայ սահմանափակել հիւլէական զէնքերու արտադրութիւնը:

Նախագահ Նիքսըն անդրադառնալով երկրորդ կէտին, կոչ ուղղեց հրադադարի երկարաձգման համար. «ստեղծել վստահութեան մթնոլորտ, որով հնարաւոր դառնայ խաղաղութեան ճիգերուն զարգացումը»:

Նախագահ Նիքսըն դիտել կուտայ այս առթիւ, թէ Ուաշինկթըն եւ Մոսկուա 25 տարիէ ի վեր յաջողեցան խուսափիլ բախումէ, սակայն պատմութիւնը կը հաստատէ, թէ շատ անգամ մեծերը կըրնան պատերազմի մէջ գտնել իրենք զիրենք, հակառակ իրենց կամքին: Միջին Արեւելքը ներկայիս թատերաբեմ դարձած է հակամարտութեանց, մնաց որ երկու մեծերն ալ կենսական շահեր ունին հոն: Պարզ է, Նախագահին համար, որ առաջին առթիւ միջին արեւելեան պետութեանց ուսերուն վրայ կ'իյնայ պատասխանատուութիւնը խաղաղութեան պահպանման, այսուհանդերձ, երկու գեր–պետութիւնները պէտք է աշխատին այնպիսի ձեւով, որ խաղաղութիւնը եւ ոչ թէ պատերազմը յաղթանակէ:

Քաղաքական դէտերը դիտել կուտան այս առթիւ, որ Նիքսըն Միջին Արեւելքի հարցի կարգադրութեան մէջ խօսեցաւ երկու մեծերու մասին. կը նշանակէ, թէ Ուաշինկթընի համար առաջին առթիւ Խորհ. Միութիւնն ու Ամերիկան են, որ պիտի կարգադրեն իրենց միջեւ Միջին Արեւելքի կնճռոտ հարցը:

Այս յայտարարութիւնը պատճառ չէ եղած, որ նոյն օրն իսկ Չորս Մեծերը խօսակցին վերոյիշեալ հարցի մասին:

Նախագահ Նիքսընի ճառը կարելի է խտացնել քանի մը հիմնական միտքերու մէջ.— Չենք ուզեր հիւլէական բախում մը, որ միլիոնաւոր մարդոց մահուան պատճառ պիտի դառնայ: Երկու կողմերը պէտք է սահմանափակեն հիւլէական զէնքերու արտադրութիւնը, որ հսկայ բեռ մըն է նիւթական դետնի վրայ, այս գումարները կարելի է օգտագործել շինարարութեան եւ ոչ թէ քանդումի համար: Աշխարհի պահանջները՝ ընկերային եւ տնտեսական, կրնան մրցակցութիւն մը ստեղծել, որ, իր կարգին, շինարար մըղումի պատճառ կրնայ դառնալ:

Մէկ խօսքով, ինչպէս նկատել կուտան ոմանք, Նիքսըն Մոսկուայի կ'առաջարկէ, Ամերիկայի հետ աշխարհի «հսկիչը» դառնալ:

Անգլիոյ վարչապետը՝ Հիթ եւս խօսեցաւ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին: Դատապարտեց «գաղափարական բիրտ ուժի պաշտամունքը»:

ՈՒԶԵՐ ԵՆ ԱՆԻՆ ՏԵՍՆԵԼ...

Ամերիկեան Իւ–8 օդանաւի հարցը դեռ չէ կարգադրուած: Որոշ աղբիւրներու համաձայն, Մոսկուա տրամադիր է ազատ արձակելու օդանաւին մէջ գտնուած երկու ամերիկացի զօրավարներն ու ամերիկացի օդանաւորդը: Թուրք սպայի մասին խօսք չկայ, սակայն, անհաւանական չէ, որ Մոսկուա զայն օգտագործէ իբրեւ «փոխանակութեան» միջոց խորհրդային երկու առեւանգիչներուն հետ:

Մոսկուա ներկայիս չուզեր լարուած վիճակ ստեղծել Ուաշինկթընի հետ, հետեւաբար, պատրաստ է վերադարձնելու ամերիկացի զինուորականները:

Անգարայէն դիտել կուտան, թէ օդանաւի հարցը խորհրդային – ամերիկեան խնդիր մըն է պարզապէս, ուր Թուրքիա ոչ մէկ խօսք ունի ըսելիք: Թուրք մամուլը խօսելով այս մասին կը գրէ, թէ երկու զօրավարները «զբօսաշրջիկի հետաքրքրութիւն» ունեցած են եւ ուզած են «Անիի հայկական հին քաղաքը տեսնել, որ փակած է խորհրդային սահմանին: Այդ սահմանը, արդէն այդ շրջանին մէջ, կը հետեւի Արաքս գետի օձապտոյտ ընթացքին և օդանաւը որ բարձրէն կը թռչէր, ակամայ անցած է սահմանը»:

Պէտք է ըսել թէ խորհ. իշխանութիւնները բոլորովին դէմ չեն այս բացատրութեան եւ երբեք չակնարկեցին թէ լրտեսական հարց կրնայ ըլլալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹԻԹՕ Պելկրատ հրաւիրեց պաշտօնական այցելութեան Ֆրանսայի Նախագահը: Եւրոպայի կացութիւնը չի բարելաւուիր երկու մեծերու հանդիպումներով միայն, նկատել տուած են իրենց խօսակցութիւններու ընթացքին Թիթօ եւ Փոմփիտու: Եուկոսլաւիոյ Նախագահը յայտարարած է նաեւ, թէ «Միջերկրականը պէտք է պատկանի միայն այն երկիրներուն, որոնք կը գտնուին այդ ծովուն վրայ»:

ՄԱԿ-Ի 25-ԱՄԵԱԿԸ

ՄԱԿի 25ամեակին նուիրուած ընդհանուր ժողովի բացման օրը, երբ խաղաղութեան մասին խօսքեր կ'արտասանուէին, երկրաբանական կեդրոնները միաժամանակ երեք շարժեր արձանագրեցին — մէկը Նովայա Զեմլեայէն, Հիւսիսային Բեւեռ, միւսը Լոփ Նորէն, Չինաստանի Սինքիանկ նահանգը եւ, վերջապէս երրորդ մը Նեվատայի անապատէն, Մ. Նահանգներ: Հիւլէական ուժի դարաշրջանին համար առաջին անգամ ըլլալով Խորհ. Միութիւն, Չինաստան եւ Մ. Նահանգներ հիւլէական ռումբեր կը պայթեցնէին ճիշդ նոյն օրը:

ՄԱԿի 25ամեակը կը յիշատակուէր հիւլէական պայթումի ցնցումով եւ, երբ նախագահը՝ Նորվեկիացի Էտուըրտ Համպրօ, ոտքի կ'ելլէր իր բացման խօսքը արտասանելու («Աշխարհ պիտի լսէ ի՛նչ որ կ'ըսենք, պիտի տեսնէ ի՛նչ որ կ'ընենք»), ընդհանուր ժողովին աթոռներէն շատերը թափուր մնացած էին:

1960ին, ՄԱԿի 15րդ տարեդարձին առթիւ, Նիւ Եորք փութացած էին պետական առաջնորդները, որոնց շարքին Այզընհաուըր, Խրուշչեւ, Նեհրու եւ Քաստրօ: 25ամեակը առիթ ստեղծեց, որ 45 պետութիւններու առաջնորդներ փութան Նիւ Եորք, սակայն, ցանկին մէջ կը պակսէին երեւելի անուններ: Մեծ երկիրներէն հաւանաբար Նիքսըն եւ Հիթ ներկայ գտնուէին խօսելու, իսկ արեւելեան ճակատէն ոչ մէկ ակնառու դէմք ներկայ կը գտնուի: Կոսիգին, որ տրամադիր էր Նիւ Եորք մեկնելու, որպէսզի ցայտուն դարձնէր խորհրդային «խաղաղութեան արշաւը», Միջին Արեւելքի հարցին շուրջ Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի տարակարծութեանց հետեւանքով որոշեց իր տեղը ղրկել Արտաքին նախարարը՝ Գրոմիկօ: Լեհաստան, Հունգարիա, Պուլկարիա եւ Չեխոսլովաքիա հետեւեցան Մոսկուայի, հարկադրաբար: Միայն Ռումանիոյ Նախագահն է, որ ներկայ գտնուեցաւ եւ խօսեցաւ: Սակայն այս վերջինն ալ Նիւ Եորք գնաց աւելի շատ ամերիկեան դրամագլուխ ապահովելու համար իր երկրին:

ՄԱԿի գործունէութեան ջատագովները կը յիշեցնեն անոր կազմին ընդլայնումը վերջին տասնամեակներուն, ինչպէս նաեւ անոր կատարած աշխատանքը տնտեսական օգնութեան, առողջապահութեան եւ դաստիարակչական մարզերուն մէջ: Սակայն եթէ հաշուեկշիռ մը ընթարկենք՝ արդիւնքը յուսադրիչ չէ:

ՄԱԿի գործունէութեան դրական երեսներէն է Քաշմիրի, Կիպրոսի եւ Քոնկոյի հարցերուն կարգադրութիւնը: Միջին Արեւելքի հարցին մէջ ՄԱԿը ոչ մէկ նշանակալից դեր խաղաց, իր տուած որոշումները անգործադրելի մնացին: Անզօր դիտեց նաեւ ռուս հրասայլերու յարձակումը Հունգարիոյ (1956) եւ Չեխոսլովաքիոյ (1968) վրայ, ինչպէս նաեւ ականատեսի դիրքերուն մէջ մնաց Նիժերիոյ քաղաքացիական պատերազմին եւ Հընդկաչինի մէջ:

ՄԱԿի 25ամեակին առթիւ դեռ ի զօրու կը մնայ Փիլիպպեան կղզիներու Արտ. նախարարին տարիներ առաջ արտասանած հետեւեալ խօսքերը.— «Երբ հարց մը կայ քննելի երկու փոքր պետութիւններու միջեւ՝ հարցը կ'անհետանայ: Երբ հարց մը կայ քննելի փոքր եւ մեծ պետութեան մը միջեւ՝ փոքր պետութիւնը կ'անհետանայ: Երբ հարց մը կայ քննելի երկու մեծ պետութիւններու միջեւ՝ ՄԱԿն է, որ կ'անհետանայ»:

Թ. Ա. Թ.

ԵՐԿԻՐՆԵՐ, ԴԷՄՔԵՐ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ

Նափոլէոն իր մտերիմներէն մէկուն կ'ըսէր օր մը.

— «Չինաստան հսկայ մըն է, որ կը մրափէ: Հանգիստ ձգեցէ՛ք, որպէսզի շարունակէ իր մրափը: Եթէ արթննայ, պիտի ցնցէ ամբողջ աշխարհը»:

Իսկապէս, Չինաստան հսկայ մըն է. 9.800.000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն եւ 750.000.000 բնակիչ: Աշխարհի երեսին ապրող չորս մարդոցմէ մէկը Չինացի է: Եւ այդ հսկան արթնցած է այլեւս եւ կ'իրականանայ Նափոլէոնի մարգարէութիւնը: Այդ զարթնումը գործն է ափ մը մարդոց եւ մասնաւորաբար մարդու մը, որուն անունը կը հոլովուի երկրէ երկիր:

Մաօ Ցէ Թունկ բացարձակ տէրն է իր երկրի ճակատագրին: Ան հեղինակն է Կարմիր Գիրք կոչուած աւետարանին, որ կը ներշնչէ ո՛չ միայն իր երկրի բնակչութիւնը, այլեւ աշխարհի ամէնէն ծայրայեղ յեղափոխական կազմակերպութիւնները, որոնց կը տրուի Մաօիստ վերադիրը:

Մաօ Ցէ Թունկ ծնած է 1893 Դեկտեմբեր 26ին, Հոնան նահանգի Զաօ-Զան գիւղը: Հայրը բրինձի վաճառական մըն էր եւ ունէր բարեկեցիկ վիճակ: Խիստ էր բնաւորութիւնը եւ իր զաւակները կը զրկէր կեանքի ամէնէն անմեղ հաճոյքներէն: Մայրը, բարի ու երկչոտ կին մը, կը վախնար իր ամուսնոյն գործերուն միջամտելէ:

Մաօ, որ ունէր կանխահաս խելք ու ըմբոստ բնաւորութիւն, կանուխէն իր հօրը դէմ պայքար բացած էր: «Տասներկու տարեկանիս, — կը գրէ ան, — հայրս կը նկատէի իշխող կարգի ներկայացուցիչը եւ ինքզինքս կը նկատէի ընդդիմութեան ներկայացուցիչը»:

Տղան չընկրկէր երբեք իր հօր սպառնալիքներուն առջեւ: «Երբ կ'ըմբոստանայի իրաւունքներս պաշտպանելու համար, հայրս կը խորհրդածէր, կ'ուզէր հասկնալ պատճառները. իսկ եթէ մնայի լուռ, զիս կը պատժէր»:

Մաօ, ուսումի տենչէն մղուած, կը բաժնուի իր ծնողքէն, ու կը մեկնի, իրենց գիւղէն 115 քիլոմեթր հեռու գտնուող Շանկշա քաղաքը: Գիրքերը առած թեւին տակ՝ քալելով կը կտրէ այդ երկար ճամբան: Հոն կը կարդայ առաջին օրաթերթը եւ կ'իմանայ, որ Չինաստանի կայսրը գահընկէց եղած է եւ յեղափոխութիւն ծագած Փեքինի մէջ: Իր յեղափոխական առաջին գործը կ'ըլլայ կտրել իր երկար հիւսակերը եւ խումբ մը ընկերներով՝ նոյն գործողութեան ենթարկել տասնեակ մը Շանկշացիներ:

1917ին կը մեկնի Փեքին եւ պաշտօն կը ստանձնէ համալսարանի մատենադարանին մէջ: Նոյն տարին, կը սիրահարի փիլիսոփայութեան իր ուսուցիչի աղջկան՝ Եանկ Քայհուի եւ անմիջապէս կ'ամուսնանայ անոր հետ: Եանկ երկու զաւակ տուաւ Մաօյի, եւ 1928ին գլխատուեցաւ Հօ Շիէն նահանգի հակահամայնավար կառավարիչին հրամանով:

Խանդավառուած 1917ի ռուսական յեղափոխութեան հեռանկարներով, Մաօ կը կազմակերպէ չին Համայնավար կուսակցութիւնը եւ Քիանսի նահանգին մէջ կը հիմնէ խորհրդային պետութիւն մը: Ընդդիմադիրներ շատ ունի: Գլխատել կուտայ անոնցմէ 4.300ը եւ կորիզը կը կազմէ կարմիր բանակի մը, 80.000 վըստահելի զինուորներով:

Շուտով բախումներ տեղի կ'ունենան իր եւ Զան Քայ Շէքի դերազանց ուժերուն միջեւ: Մաօ կ'որդեգրէ ռազմավարութիւն մը, որուն ջատագովը եղած էր Տուն Վու չինացի միջնադարեան բանաստեղծը. «Եթէ թշնամին յառաջանայ, կը նահանջենք. եթէ դիրք բռնէ, զայն կը հալածենք. եթէ տկարացած է, վրան կը յարձակինք, եթէ նահանջէ զայն կը հետապնդենք»:

1934ին, զօրաւոր թշնամին կը յառաջանայ: Մաօ կը ստիպուի նահանջել ու կը սկսի Երկար Երթը. Զան Քայ Շէքի բանակներուն աքցանէն փրկուելու համար, Մաօ կ'որոշէ քաշուիլ Եոնանի անառիկ բարձրութիւնները: Եւ ահա ճամբայ կ'իյնան բանակը, կառավարութիւնը իր արխիւներով, հիւանդանոցները, դըպրոցները, մէկ խօսքով Քանսիի ամբողջ ժողովուրդը:

Այդ Երկար Երթը կը տեւէ 368 օր: Փախստականները կը կտրեն 10.000 քիլոմեթր ճամբայ: Կը տասանորդուին զըրկանքներու, անօթութեան եւ հիւանդութիւններու պատճառաւ եւ անդադար կըռիւ կը մղեն զիրենք հալածող ուժերուն դէմ: Երբ կը հասնին Եոնան, Չինաստանի հիւսիս-արեւմտեան անկիւնը, միայն 20.000ը ողջ մնացած էին: Անցած էին 18 լեռնաշղթաներ, 12 նահանգներ, 24 գետեր եւ մղած էին 58 ճակատամարտ:

Մաօ կ'առաջնորդէր իր ժողովուրդը: Մնաց անօթի, եղաւ հիւանդ եւ որովհետեւ քալելու ուժը չունէր, տեղ առաւ պատգարակի մը վրայ եւ հասաւ ողջ: Բայց ռմբակոծումի մը ընթացքին, կորսնցուց իր երկրորդ կինը, Հօ Շուչին, որուն հետ ամուսնացած էր իր առաջին կնոջ գլխատումէն անմիջապէս ետք: Հօ Շուչին իրմէ 17 տարեկան փոքր էր ու մայր էր հինգ զաւակներու: Մաօ ստիպուեցաւ անոնցմէ երեքը յանձնել գիւղացիներու, սակայն անկարելի եղաւ զանոնք վերագտնել յետագային:

Իր անառիկ որջին մէջ քաշուած, Մաօ կը գրէր ու կը կազմակերպէր: Սակայն ո՛չ ազգայնական Չինաստանի, ոչ ալ Ճափոնի ուժերը կրցան գրաւել բնութեան այդ բերդաքաղաքը:

Եւ երբ հնչեց ժամը, այդ դիրքէն է, որ սկսաւ իր հակայարձակումը եւ յաղթանակէ յաղթանակ քալելով՝ նուաճեց ամբողջ Չինաստանը եւ Զան Քայ Շէքի ուժերը արգելափակեց Ֆորմոզա կղզիին մէջ:

1949 Հոկտեմբեր 1ին, հինգ ոսկեգոյն աստղերով զարդարուած կարմիր դրօշակը կը ծածանէր Փեքինի կայսերական պալատին վրայ, 500.000 հոգիի ներկայութեամբ եւ զօրաւոր Չինաստանը կը մտնէր իր պատմութեան նոր շրջանին մէջ:

Մրափող հսկան արթնցած էր:

Ֆիզիքապէս՝ Մաօ կը նմանի բարձրահասակ գիւղացիի մը, ուռած աչքերով: Սակայն ձեռքերը նուրբ ու մատները բարակ ու երկար են: Ձայնը չի համապատասխաներ իր ֆիզիքականին, բարակ է ու սուր, կնոջական շեշտով մը: Չունի այդ մագնիսական ուժը, որ կը կախարդէ ամբոխները: Կը խօսի հանդարտօրէն, առանց հռետորութեան, առանց շարժումի. բայց իր խօսքերը ծանրութիւն ունին եւ իր պատասխանները փայլուն են ու կտրուկ: Կը հագուի պարզ, տեսակ մը գործաւորական համազգեստ, լայն տաբատ եւ մինչեւ վիզը կոճկուած բաճկոն մը:

Բայց այս քաղաքավար ու ժպտուն երեւոյթին տակ, կայ միւս Մաօն՝ անողոք, վայրագ: Երբ 1930ին անհուն ցաւով գլխատել տուաւ իր 4300 գաղափարի ընկերները, իբր անվստահելի, ժպիտով եւ հանդարտութեամբ ինքզինք այսպէս արդարացուց. «Այսպէսով կորսնցուցի անթիւ բարեկամներ, բայց ի՞նչ կրնայի ընել, կարելի չէր անոնց վստահիլ»:

Երբ իրեն դիտել կուտան, թէ քաղաքացիական պատերազմը Չինաստանէն խլած է տասնեակ միլիոն կեանք եւ թէ 1950էն մինչեւ 1953 մահով պատժած է աւելի քան երեք միլիոն անձեր, Մաօ՝ ձեռքերը երկինք բարձրացնելով կ'ըսէ. «Քանի մը տասնեա՛կ միլիոն... Աւազի հատիկ մը, երկրի մը համար, որ քանի մը տարիէն պիտի հաշուէ աւելի քան 800 միլիոն բնակիչ»: Եւ վկայութեան կը կանչէ Լենինը, որ նման պարագայի մը, գրած է հետեւեալ տողերը. «Պատմութիւնը ճանչցած է շատ մը պատերազմներ, որոնք, հակառակ բոլոր վայրագութիւններուն, նիւաղութիւններուն, պատուհասներուն եւ տառապանքներուն՝ եղած են յառաջդիմութեան մղող, այսինքն՝ շատ օգտակար մարդկութեան բարելաւման»:

Այսօր, Մաօ կ'ապրի, կայսերական պալատէն ոչ շատ հեռու, լիճով մը շըրջապատուած կղզիի մը վրայ շինուած ապարանքին մէջ: Դահլիճին կեդրոնը կը գտնուի ժողովներու յատկացուած սեղանը, որուն ծածկոցը, ինչպէս նաեւ պատուհաններուն վարագոյրները կարմիր կերպաս են: Տանտիկինն է Մաօյի երրորդ կինը, Լանկ Փինկ, որ նախկին սինեմայի դերասանուհի մըն է: Հոն կ'ապրին նաեւ իր երկու աղջիկները եւ զարմիկը:

Մաօ իր հիւրերը կ'ընդունի կայսերական սեղանի մը առջեւ, ուր կը հրամցուին չինական խոհանոցի ամէնէն համադամ եւ ամէնէն նրբաճաշակ կերակուրները: Մաօյի թերութիւններէն մէկն է որկրամոլութիւնը: Կը սիրէ լաւ ուտել: Սակայն, ինք չի մասնակցիր այդ ճոխ սեղաններուն, որովհետեւ կը հետեւի ռեժիմի:

Միւս երկու մոլութիւններն են ծխախոտը եւ բանաստեղծութիւնը: Երկար Երթի միջոցին, երբ անկարելի էր ծխախոտ գտնել, Մաօ կը հաւաքէր զանազան տեսակի բոյսեր եւ կը փաթթէր գլանիկը, այսպէսով ե՛ւ կը ծխէր, ե՛ւ կ'ուսումնասիրէր բոյսերը, դառնալով բուսաբան: 1938ին Համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր ժողովը կը քուէարկէր բանաձեւ մը, որպէսզի ընկեր Մաօյի յատկացուի ամսական որոշ գումար մը, ծխախոտի համար. «Առանց ծխախոտի, — կ'ըսէ բանաձեւը, — ընկեր Մաօ չի կրնար լաւ աշխատիլ»:

Մաօ կը սաւառնի դէպքերէն եւ մարդոցմէ վեր: Տեսանող մըն է եւ բանաստեղծ, Չինաստանի լաւագոյններէն մէկը եւ ա՛յս է պատճառը, որ ան երբեք չէ կառչած իրմէ առաջ բանաձեւուած վարդապետութիւններուն: Միշտ յուսախաբ եղած է իրեն հրամցուած իտէալներէն: Փոխն ի փոխ եղած է միապետական, հանրապետական, խաղաղասէր, դեմոկրատ, պուտտայական, անիշխանական եւ վերջապէս մարքսիստ եւ համայնավար: Սակայն, Մաօյի համայնավարութիւնը, կիրարկելով հանդերձ լենինեան մեթոտները, անկէ կը տարբերի իր տեսլականով:

Մաօ աւելի աշակերտն է Ռուսոյի եւ Ռոպեսփիէրի, քան Մարքսի եւ Լենինի: «Արուեստներու եւ գիտութիւններու զարգացումը կը կասեցնէ բարոյական յառաջդիմութիւնը եւ կը սատարէ մարդկային ընկերութեան փճացման», ըսած էր ԺԸ. դարու հանճարեղ փիլիսոփան:

Մաօ կը բաժնէ այս տեսակէտը, այսինքն՝ կ'ուզէ իր կառուցելիք մարդկային ընկերութիւնը հիմնել ոչ թէ կազմակերպուած մարմիններու եւ նիւթական բարօրութեան վրայ, այլ անհատներու առաքինութեան վրայ: Այս ձեւով կը չքանան բոլոր պատժողական միջոցները եւ մարդը կ'ապրի ազատ, միակ նպատակ ունենալով փնտռել հաւաքականութեան երջանկութեան համար: Մաօ շեշտը կը դնէ կրթութեան վրայ, ինչպէս ըրած էր Ռուսօ նաեւ ղեկավարի անձին եւ դերին

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ասկէ զատ՝ քսակն ալ լեցուն:

— Դրամը նշանակութիւն չունի Շաւարշին համար, ինք արդէն բաւական հարուստ է:

— Ատիկա պատճառ մը չէ որ կինն ալ իր անձնական հարստութիւնը չունենայ:

— Ուրեմն ձեր ըրած ակնարկութիւնը տիկին Զարուհիի համա՞ր է, հարցուց Շաւարշ վաճառականին:

— Շիտակը այո, անանկ բան մը կը խօսուի... եւ ամէն լուրերը շատ յարմար կը գտնեն այս տեսակ միութիւն մը:

— Այդ կարեւորութիւն չունի: Ըստ օրինի՝ այրի մը քառասուն օրէն կրնայ կրկին ամուսնանալ: Ասկէ զատ ամէնքս գիտենք որ Զարուհի գրեթէ բռնի ամուսնացած էր իր առաջին ամուսնոյն հետ եւ բնաւ իրարու հետ երջանիկ չէին, նոյնիսկ վերջին ժամանակներս բաժնուած կ'ապրէին: Իր ամուսինը անպիտան մարդուն մէկն էր: Ի վերջոյ սկսաւ խաֆիֆութիւն ընել:

— Այո, գիտեմ, այդ ամէնը իմացած եմ, պատասխանեց Շաւարշ:

— Ուրեմն այս ըսուած խօսքերը բնաւ հիմ չունի՞ն, հարցուց Թովմաս էֆէնտի:

Շաւարշ չպատասխանեց եւ խորհրդաւոր ձեւով մը ժպտեցաւ:

— Կը տեսնե՞ս որ լուրս շիտակ է եղեր, ըսաւ վաճառականը յաղթականօրէն:

— Դեռ վերջնական բան մը չկայ:

— Իմ իմացածիս համեմատ գործը գրեթէ լմնցած է եղեր, պնդեց վաճառականը:

— Իրաւ է որ մեծ համակրանք ցոյց կուտան ինծի հանդէպ:

— Ինչո՞ւ պիտի չհամակրին, մի՞թէ քեզմէ լաւագոյն մէկը պիտի գտնէին իրենց աղջիկը տալու համար... մանաւանդ որբեւայրի աղջիկ մը:

Այս վերջին խօսքերը Թովմաս էֆէնտի տեսակ մը հեգնութեամբ արտասանեց, բայց Շաւարշ ուշադրութիւն չընել ձեւացուց:

Տեսակցութիւնը բաւական երկարեցաւ: Ի վերջոյ Թովմաս էֆէնտի բաժնուեցաւ երկու բարեկամներէն որոնք քիչ յետոյ ոտքի ելան ու քանի մը շրջան ընելէ ետքը, Սուրէն ըսաւ.

— Գիտե՞ս որ անօթութենէ կը մարիմ:

— Ուրեմն երթանք ճաշելու:

— Բայց դեռ կէսօր չէ:

— Մինչեւ որ օթէլ երթանք, կէսօր կ'ըլլայ:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

1909 Մարտի վերջերն էր, այսինքն մեր վերը յիշած դէպքերէն մօտաւորապէս վեց-եօթը ամիս ետքը: Պոլիս կրկին եռուզեռի մատնուած էր եւ ներքին քաղաքական կացութիւնը շատ խառնաշփոթ վիճակ մը ունէր: Ապտիւլ Համիտ նորահաստատ Սահմանադրութիւնը իր օրօրոցին մէջ խեղդելու համար սկսած էր մութին մէջ դաւեր սարքել, եւ ընդհանուր մտատանջութիւն մը կը տիրէր ամէն կողմ:

Թերթերը հրաշունչ յօդուածներով կիրքերը հետզհետէ կը գրգռէին եւ ծանր ամբաստանութիւններ կը տեղացնէին Իթթիհատի դէմ, որուն ազդեցութիւնը կը նուազէր օրէ օր:

Ժողովուրդը տակաւին չէր հասկցած թէ ինչ կ'անցնէր կը դառնար եւ ազատական շարժումի մը կը վերագրէր այդ պայքարը:

Առտու մը սակայն ամէնքը սկսան խռովիլ երբ իմացուեցաւ թէ զինուորական ապստամբութիւն մը ծագած էր, թէ զօրքերը Այա Սոֆիայի հրապարակը հաւաքուած էին եւ զանազան պահանջումներ կ'ընէին եւ թէ մեպուսական ժողովը պաշարած էին:

Այս իրողութիւնը երբոր իմացուեցաւ Պոլսոյ խանութները սկսան գոցուիլ եւ ամէն մարդ փութաց իր թաղը կամ բնակարանը երթալ:

Նոյնիսկ Ղալաթիոյ ու Բերայի մէջ խուճապ մը տիրեց եւ այնտեղուանք ալ խոհեմ վաճառականները լաւագոյն համարեցան իրենց խանութները կամ գրասենեակները փակել:

Ամէն մարդ սրճարանները հաւաքուած՝ օրուան եղելութիւնները կը մեկնաբանէր կամ իրարու տեղեկութիւններ կը հաղորդէր:

Բերա, Թեփէ Պաշիի պարտէզին դէմ գտնուած սրճարանի մը մէջ նստած թերթ կը կարդար Սուրէն երբ ներս մտաւ Շաւարշ եւ զայն տեսնելով իսկոյն քովը վազեց:

— Ի՞նչ նոր լուր, հարցուց Սուրէն իր բարեկամը տեսնելուն պէս:

— Եղածը մէջտեղն է ահա, պատասխանեց այս վերջինը... հիմա Պոլսէն կուգամ, կացութիւնը շատ տագնապալից է, ի՛նչ ձախորդութիւն:

— Բայց ինչո՞ւ այդքան կարեւորութիւն կուտաս եղածներուն, դուն կարծեմ այս գործերուն մէջ որեւէ մասնակցութիւն չունիս, եւ կրնաս իբրեւ պարզ հանդիսատես դիտել ամէն բան, ճիշդ ինչպէս ես կ'ընեմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(242 - Շար.)

ՊՐԱՆՏԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆ

Տարի մը առաջ Պրանտ գերման Խորհրդարանին առջեւ կ'ընդունէր վարչապետի պաշտօնը։ Այսպէս ան կը դառնար յետպատերազմեան Գերմանիոյ առաջին ընկերվարական – դեմոկրատ վարչապետը։

Վիլլի Պրանտ յաջողած էր քոալիսիոն կառավարութիւն մը կազմել փոքր թիւ մը ներկայացնող Ազատ Դեմոկրատ կուսակցութեան հետ եւ այս ձեւով ասպարէզէն հեռացնել քրիստոնեայ դեմոկրատները, որոնք 20 տարի ղեկավարած էին Արեւմտեան Գերմանիան։

Այս պաշտօնով ան կոչուած էր գլխաւոր դերակատարներէն մէկը դառնալ Արեւմտեան Եւրոպայի բեմին վրայ։ Ասիկա անխուսափելի էր, քանի որ Գերմանիա տնտեսական գետնի վրայ հսկայ մը դարձած էր իսկ Անգլիա եւ Ֆրանսա այդ օրերուն տեղատուութեան մէջ կը գտնուէին. մնաց որ՝ Պրանտ, իր կարգին, կեդրոնական դէմք մըն էր դարձած այլեւս։

Ուրիշ պատճառներ ալ կային լաւատեսութեան համար. Գերմանիա մինչեւ այդ թուականներուն վարժուած էր քրիստոնեայ – դեմոկրատներու աւանդական ձեւերուն, իսկ Պրանտ իր հաստատած նոր կառավարութեամբ, բաղկացած աւելի երիտասարդ, եռանդոտ տարրերէ, շատերու կողմէ նկատուեցաւ նոր հորիզոններ բացող դէմք մը, ինչպէս Մ. Նահանգներու Ճոն Քենըտին։

Այժմ տարի մը ետք, ոչ ոք կրնայ ըսել, թէ իր վճարածին փոխարժէքը չէ ստացած հետեքրքրական երեւոյթներու մարզին մէջ։ Սակայն առաջին տարին շատ նմանեցաւ հետաքրքրական թատերախաղի մը առաջին արարին — այն որ ակընդէտ վիճակի մէջ կը պահէ ունկնդիրը՝ տեսնելու համար թէ ի՛նչ բնոյթ պիտի ստանայ խաղը։

Առաջին առթիւ խաղարկութիւնը ընթացաւ տարբեր ուղղութեամբ, բոլորովին հակառակ Պրանտի նախատեսածին։ Երբ պաշտօնի կոչուեցաւ, ան շեշտեց եւ նախատեսեց, որ իր առաջին գործը պիտի ըլլայ ներքին հարցերու քննութիւնը «ներքին բարեփոխութեան վարչապետը պիտի ըլլամ», յայտարարեց ան։

Մինչդեռ, Պրանտի չափաւոր, զգուշաւոր ձեռնարկները Արեւելեան Եւրոպայի ուղղութեամբ, մէկ օրէն միւսը դիւանագիտական մեծ աշխատանքներու բնոյթ ստացան, այնպէս որ իր «օսթփոլիթիք»ը (արեւելեան քաղաքականութիւնը) ամէնէն յատկանշական երեւոյթը նկատուեցաւ Եւրոպայի մէջ, պաղ պատերազմի սկսելէն ցայսօր։

Ցուսատու Եւրոպացիներուն համար Պրանտ դարձաւ տիրապետող դէմք մը, որուն շարժումները օրը օրին վարժուեցան տեսնելու իրենց պատկերասփիւռի պաստառին վրայ — Պրանտ կը տեսակցի Համայնավար Գերմանիոյ վարչապետին հետ, Պրանտ Մոսկուայի մէջ Կրեմլինի վարիչներուն հետ կը ստորագրէ ոչ-յարձակման համաձայնագիր, Պրանտ հաւատիք կուտայ Լեհաստանի հետ կնքելի նմանօրինակ համաձայնագրի մը մասին, եւայլն։

Բոլորն ալ յատկանշական գործեր են, սակայն, տարի մը ետք իր ընտրութենէն, դեռ վերջնական վճիռ կարելի չէ արձակել Օսթփոլիթիքին ձեռք ձգած արդիւնքին եւ, մանաւանդ, հեռանկարներու մասին։

Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետին հետ տեղի ունեցած տեսակցութիւնը, հակառակ իր զգայացունց երեւոյթին, անհեղրափակիչ եղած է, գոնէ առայժմ մեռեալ վիճակի մէջ կը գտնուի։

Լեհաստանի համաձայնագիրը դեռ չէ ստորագրուած։ Նոյնիսկ Մոսկուայի դաշնագիրը պաշտօնապէս վաւերացուած չէ, որովհետեւ Պրանտ կը մերժէ վաւերացման համար Խորհրդարանին ներկայացնել, ցորչափ Ռուսիա զիջումներ չկատարէ Պերլինի խնդրին մէջ, իսկ Մոսկուա ցարդ այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ տրամադրութիւն ցոյց տուաւ։

Ներքին ճակատի վրայ եւս ցայտուն չեն ցարդ Պրանտի ձեռք ձգած յաջողութիւնները։ «Ներքին բարեփոխութեան» մասին երկար խօսեցաւ ընտրական պայքարի շրջանին, սակայն, մէկ կողմէ արտաքին քաղաքականութեան տրուած ուշադրութիւնը եւ, միւս կողմէ, դահլիճէն ներս ստեղծուած տարակարծութիւնները, ինչպէս նաեւ Խորհրդարանին մէջ գոյութիւն ունեցող զօրաւոր ընդդիմութիւնը, պատճառ դարձան որ չյաջողի իրականացնել իր խոստումները։

Քաղաքական գետնի վրայ, Պրանտ ռազմավարութիւն կատարելու մեծ հնարաւորութիւն չունի, քանի որ իրեն աջակից Ազատ Դեմոկրատները ներքին տարակարծութիւն ունին եւ արդէն անոնցմէ երեք խորհրդարանականներ միացան Քրիստոնեայ Դեմոկրատներուն։ Քուէարկութեան պարագային իբրեւ մեծամասնութիւն միայն վեց ձայն ունի առաւել։

Այսուհանդերձ, իր կառավարութիւնը կարեւոր ծրագիրներ յղացած է կրթական, շինարարական, առողջապահական մարզերու մէջ. մշակած է ժամանակավրէպ օրէնքներու բարեփոխման ծրագիրը եւայլն։

Մնաց որ՝ մէկ տարուան մէջ Պրանտ այնպիսի հոլովոյթ մը տուաւ գերման պատմութեան, որ իր յաջորդները պիտի չկարողանան հրաժարիլ անկէ։ Ոչ մէկ ապագայ վարչապետ այլեւս ի վիճակի պիտի ըլլայ ուրանալու գոյութիւնը Արեւելեան Գերմանիոյ, մանաւորապէս Պրանտի այն յայտարարութենէն ետք, թէ «Գերման ազգին մէջ երկու պետութիւն» գոյութիւն ունի։ Ոչ ոք պիտի կարողանայ նաեւ խնդրոյ առարկայ դարձնել չոր իրականութիւնը, թէ մեծ տարածութեամբ գերման հողեր իւրացուած են Խորհ. Միութեան եւ Լեհաստանի կողմէ։

Վերջապէս, ոչ ոք պիտի կարողանայ այլեւս չօգտուիլ գերման տնտեսութեան հզօրութենէն, ինչպէս ըրաւ մէկ տարուան մէջ Պրանտ, գերակշիռ ձայն մը ունենալու համար Արեւմտեան Դաշնակցութեան մէջ։

Թ. Ա. Թ.

կարեւորութեանը վրայ։ Ինչպէս կը տեսնենք, այս տեսութիւնը քրիստոնէական բնոյթ ունի եւ ոչ Մարքս–Էնկելսեան։ Գիտական ըլլալէ առաջ, այս համայնավարութիւնը մարդկային է, մարդու բարօրութեան համար կառուցուած։

Լենինիզմը կուսակցութեան կառուցուածքին մէջ միայն կը տեսնէր իրաւաքինութիւնը, իսկ Մաօ չընդունիր այդ հաստատումը։ Իրեն համար առաքինութիւնը անհատական բնոյթ ունի եւ ոչ հասարակական։ Մաօ դարձած է տեսակ մը մարգարէ, տեսակ մը վարդապետ, որ իր պատգամները կը սփռէ բոլոր մարդոց համար, համայնավար ըլլան անոնք կամ ոչ։

Հարկաւ շատեր պիտի ըսեն, որ հակասութիւն կայ իր այս երազին եւ Կարմիր Գիրքի մէջ արտայայտուած գաղափարներուն միջեւ, ուր կարգախօսները եղբայրութիւն եւ համերաշխութիւն չեն բուրեր, ինչպէս հետեւեալը. «Իշխանութիւնը հրացաններուն ծայրը կը գտնուի»։ Բայց միթէ որեւէ յեղափոխութիւն չ'անցնի՞ր այս երկու հանգրուաններէն. քանդել նախ եւ վերաշինել ետքը։ Դժբախտաբար, եւ ընդհանրապէս, քանդումի այդ շրջանն է, որ կը շարունակուի տեւաբար, որովհետեւ ամէնէն դիւրինն է, իսկ վերաշինելը՝ այդ կը պատկանի յաւիտենականութեան։

Մաօիզմն է ներկայիս տիրող վարդապետութիւնը, ինչպէս մարքսիզմ – լենինիզմ էր կէս դար առաջ։ Եւ արդի երիտասարդութիւնը, որ Իտէալ մը կը փնտռէ, զայն կը գտնէ յարմար իր խառնուածքին։ Խաղաղութիւն հաստատել երկրի վրայ՝ այրելով ու քանդելով ամէն ինչ, այս է մաօիզմի բնաբանը։ Այս կը նախատեսէր անոր հիմնադիրը, երբ հետեւեալ տողերը կ'ուղղէր Քունլուն առասպելական եւ երկնասլաց լերան.

Եթէ կարենայի յենուլ երկինքին
Եւ քաշել սուրս,
Քեզ կը բաժնէի երեք մասի.
Առաջին կտորը կը նուիրէի Եւրոպային,
Երկրորդը՝ կը ղրկէի Ամերիկա,
Իսկ երրորդը՝ կը պահէի Չինաստանին։
Այն ատեն՝ խաղաղութիւն կը տիրէր
Երկրի վրայ։

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐԸ

Անգլիացի անուանի գրագէտ Ուէլսի կարծիքով, ազգերու պատմութեան գըլխաւոր դէպքերն են հետեւեալները—

Քրիստոսէ 323 տարի առաջ Մեծն Աղեքսանդրի մահը։ Անոր օրով յառաջ եկաւ որոշ վերիվայրում մը պատմութեան մէջ, իսկ իր կանխահաս մահը համազօր եղաւ իրական աղէտի մը։ Կարթագէնի կործանումը՝ Քրիստոսէ 146 տարի առաջ։ Մոհամմէտի մահը՝ 632 թուականին։ Մահմետականութեամբ մէջտեղ եկաւ Եւրոպայէ դուրս ուրիշ աշխարհ մը, որ իր ահաւոր ուժով ընդհարումի մէջ մտաւ Արեւելքի քրիստոնէութեան հետ։

1095ին Ուրբանոս Բ. յայտարարեց խաչակիրներու առաջին արշաւանքը։ 1492ին Ամերիկայի գիւտը Քրիստափոր Գոլոմպոսի կողմէ։ 1558ին Կարոլոս Ե.ի մահը։ Այդ ատեն է, որ կը սկսին յառաջ գալ ճեղքեր լատինացած Եւրոպայի եւ քրիստոնէութեան մէջ։ Այս թուականը Կարոլոս Ե.ը կը կապէ Լուտերի եւ Ֆրանսուա Ա.ի հետ։ 1776ին՝ Միացեալ Նահանգներու անկախութեան հռչակումը եւ 1917ին՝ ռուսական զոյգ յեղափոխութիւնները։

Մօրիս Տէքօպրա պատմութեան մեծագոյն իրադարձութիւնը կը համարի տըպագրութեան գիւտը, առանց որուն ամբողջ աշխարհի վրայ գոյութիւն պիտի չունենային հարիւր միլիոնաւոր դաստիարակուած անձեր։

Պատմաբան Հէնտրիխ Ուիլեմ Վան Լուն պատմութեան կարեւորագոյն թուական կը ճանչնայ Ք. Ա. 2500ը։ Այդ ժամանակ էր, որ հրատարակուեցաւ բաբելացի թագաւոր Համմուրաբիի օրէնսդրութիւնը, առանց որուն, երկու դար ետք, Մովսէս ի վիճակի պիտի չըլլար իր հետեւորդներուն ներկայացնելու Տասնաբանեայ պատուիրանները, որոնք որոշ չափով կը կազմեն Արեւմուտքի բարոյական հիմերը։ — 490 (Ք. Ա.) Մարաթոնի ճակատամարտը։ Յունական զօրաբաժիններէն որեւէ մէկը եթէ թերանար այդ օրը իր պարտականութիւններուն մէջ, Եւրոպա առանց չափազանցութեան ասիական նահանգ մը պիտի դառնար՝ փոխելով Եւրոպայի դիմագիծը։ — 323ին (Ք. Ա.) Մեծն Աղեքսանդրի մահը։ — Քրիստոսի ծնունդը։ — Վառօդի գործածութիւնը առաջին անգամ 1354ին։ 1769ին՝ երբ Ճէյմս Ուաթ ստացաւ իր շոգեշարժին վկայագիրը։ 1791ին՝ Միրապոյի մահը։ 1917ին՝ Քերենսկիի կառավարութեան անկումը։

Իսկ Պեռնար Շօ, առանց քաշուելու իր իւրայատուկ սրամտութեամբ, մարդկային պատմութեան մեծագոյն թուականը նկատած է 1856 Յուլիս 26... իր ծննդեան օրը։

Ք.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Բարձրահասակ, գիրուկ, հպարտ երեւոյթով կին մը իր կլորիկ դէմքով, ժպտուն, աղջկանը հետ զգեստներու աղմուկով մը հիւրանոց մտաւ։

— Շէռ քոնթէս, իլիա սի լոնթան... կ'ա էթէ ալիթէ լա փովրը անֆան... օ պալ տէ Ռազումովսքի... է լա քոնթէս Ափրաքսին... ժէ էթէ սի էօռէօզ...», ըսել եղաւ կանացի զիրար ընդհատող եռանդուն ձայներ խառնուելով հագուստներու ու մէկզի հրուող աթոռներու հանած աղմուկին հետ։ Սկսաւ այն խօսակցութիւնը, որ հէնց առաջին դադարին առիթով ոտքի կ'ելլեն եւ զգեստները աղմկելով կ'ըսեն. «Ժը սուի պիէն շարմէ, լա սանթէ տը մաման... է լա քոնթէս Ափրաքսին», եւ նորէն հագուստներու ժխորով մը կ'անցնին, մուշտակը կամ թիկնոցը կը հագնին ու կը մեկնին։

Խօսակցութիւնը կը դառնար քաղաքին գլխաւոր նորութեան՝ հարուստ եւ եկատերինեան շրջանի հերոս ծերուկ կոմս Փեզուխովի հիւանդութեան եւ անոր ապօրինի զաւակ Փիէրի շուրջ, որ այնպէս անվայել ընթացք մը ունեցաւ Աննա Փավլովնա Շէրէրի երեկոյթին։

— Ես խեղճ կոմսին շատ կը ցաւիմ, ըսաւ հիւրը, առանց անոր ալ առողջութիւնը գէշ էր, իսկ հիմա որդւոյն պատճառած վիշտը կը սպաննէ զայն։

— Այդ ի՞նչ բանի վրայ կը խօսիք, հարցուց կոմսուհին, իբրեւ թէ հիւրերու խօսածէն տեղեկութիւն չունէր, մինչդեռ արդէն տասնեւհինգ անգամ լսեր էր կոմս Փեզուխովի վշտին պատճառը։

— Ահա ձեզ ներկայիս դաստիարակութիւնը, ու ելլել արտասահմա՛ն, արտասահման, ըսաւ հիւրը, այդ երիտասարդը ազատ մեծցած է, եւ հիմա, կ'ըսեն թէ Փեթերսպուրկի մէջ այնպիսի սարսափելի բաներ է ըրեր, որ հոնկէ ոստիկանով դուրս արտաքսեր են։

— Պատմեցէք, ըսաւ կոմսուհին։

— Ան շատ գէշ ընկերներ ընտրած է, ընդմիջեց իշխանուհի Աննա Միխայլովնա, իշխան Վասիլիյի որդին, ան եւ Դոլոխովը, այդ երեքը կ'ըսեն թէ սարսափելի բաներ ըրեր են։ Եւ իրենց պատիժն ալ ստացեր են։ Դոլոխով աստիճանէն իջեր է, իսկ Փեզուխովի որդին Մոսկուա է աքսորուեր։ Անտրէյ իշխանը կերպով մը ազատեր է որդին։ Սակայն անիկա ալ Փեթերսպուրկէն հեռացուցեր են։

— Բայց ի՞նչ են ըրեր, հարցուց կոմսուհին։

— Կատարեալ աւազակներ են, մանաւանդ Դոլոխովը, ըսաւ հիւրը։ Ան Մարիա Իվանովնա Դոլոխովի զաւակն է, այնպիսի յարգելի կնոջ մը զաւակ եւ ի՜նչ... կրնաք երեւակայել, անոնք երեքով արջ մը ձեռք կ'անցընեն, իրենց հետ միասին կառք կը դնեն եւ դերասանուհիներուն քով կ'երթան։ Ոստիկանութիւնը զանոնք կը հետապնդէ։ Իսկ անոնք կը բռնեն քաղաքապահը եւ արջին հետ կռնակ կռնակի կապելով Մոյի մէջ կը նետեն, արջը կը լողայ իսկ քաղաքապահը անոր վրայ...

— Տեսնելու բան եղած պիտի ըլլայ, մա շէռ, քաղաքապահի կերպարանքը, գոչեց կոմսը խնդալէն մարելով։

— Ո՜հ, սարսափ. հոս խնդալիք ի՞նչ կայ, կոմս։

Սակայն կանայք եւս ակամայ կը խնդային։

— Շատ դժուարութեամբ փրկեր են այդ խեղճը, շարունակեց հիւրը, եւ ահա իշխան Կերիլ Վլատիմիրովիչ Փեզուխովի զաւակը այդպէս աղէկ կը զուարճանայ, աւելցուց ան, իսկ կ'ըսէին թէ շատ աղէկ դաստիարակուած եւ խելացի է։ Կը յուսամ որ հոս ոչ ոք կ'ընդունի զայն, հակառակ անոր հարստութեան։ Ուզեցին ինծի անոր հետ ծանօթացնել, վճռականապէս մերժեցի. աղջիկներ ունիմ։

— Ինչո՞ւ համար կ'ըսէք թէ այդ երիտասարդը այդքան հարուստ է, հարցուց կոմսուհին, աղջիկներէն հեռու թեքուելով, որոնք անմիջապէս այնպէս մը ձեւացուցին, իբրեւ թէ խօսակցութեան ականջ չեն դներ։ Զէ՞ որ ան միայն ապօրինի զաւակներ ունի ու կարծեմ... Փիէր եւս ապօրինի է։

Հիւրը թափահարեց ձեռքը։

— Կարծեմ ան քսան ապօրինի զաւակներ ունի։

Աննա Միխայլովնա խօսակցութեան խառնուեցաւ իր ազգակցական կապերը եւ աշխարհիկ գործերու մասին ունեցած տեղեկութիւնները ցուցնելու փափաքով։

— Ահա թէ խնդիրը ուր է, ըսաւ ան նշանակալից կերպով նոյնպէս կիսաշշուկով, կոմս Կերիլ Վլատիմիրովիչ Փեզուխովի համբաւը արդէն յայտնի է... ան իր զաւակներուն հաշիւն իսկ մոռցած է, սակայն այս Փիէրը անոր սիրելին էր։

— Ի՜նչպէս աղուոր էր ծերուկը, դեռ անցեալ տարի. անկէ աւելի գեղեցիկ տղամարդ չեմ տեսած։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարեշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանըթին):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. Ազգ. վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները, եկեղեցւոյ կից Ազգ. Տան նոր շէնքի շինութեան հաշւոյն եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.

Տէր եւ Տիկ. Ճ. Պահատուրեան եւ զաւակներ 10000 Ֆր., Լիոնի Փ. Հայ Կապոյտ Խաչի վարչութիւն, Տէր եւ Տիկին Ս. Ա. Տիւյմէճեան եւ բարեպաշտուհի մը 1000ական, Տէր եւ Տիկին Ռ. Տօնիկեան (Ռոանէն), Տէր եւ Տիկին Ս. Միսաքեան 500ական, Տէր եւ Տիկին Գր. Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Գր. Գոնտաքճեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Գ. Տիւյմէճեան 300ական, Տէր եւ Տիկին Ս. Տօնիկեան 200, Տէր եւ Տիկին Ն. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Դ. Մուրատեան 100ական, այրի Տիկին Գարագաշեան, այրի Տիկին Զալըգեան, այրի Տիկին Գըլըճեան 50ական ֆրանք:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Լիւսի Կարապետեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի, իր եղբօր՝ Համբարձումի մահուան առթիւ (մեռած Պոլիս) եւ կնքահօր՝ Ն. Կըլըչեանի մահուան տարելիցին առթիւ (մեռած Արտէշ):

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան կարգադրութեամբ եւ Լիոնի Դաւիթ Ծ. Վարդապետի բարեհաճ կամքով, մէկ ամիսէ ի վեր կը շարունակուին դասաւանդութիւնները, ազգային ողի եւ լեզու ներշնչելու նորահաս սերունդին, հայ մատրան մէջ՝ 6 Ռիւ Ֆրանշ Ամիթիէ, Հինգշաբթի օրերը կէսօրէ ետք ժամը 15,30էն 18 փոքրերուն, 19,30էն 21 երիտասարդներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ. ՔՈԼՈՄՊԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 5ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Հասցէ.— Քաֆէ օ Տէփառի վերնայարկը, 52 Ռիւ տէ Պուրկինեոն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut
La séance est placée sous la Présidence de M. HRAND SAMUEL

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

La Guastalla
Corso Porta Victoria 16
MILANO

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Հոկտ. 21էն Նոյեմբեր 8

ՃԱՇ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութիւնը իր կազմութեան առաջին տարելիցին առթիւ կազմակերպած է հանդիսաւոր ճաշ մը Հոկտ. 31ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, մինչեւ առաւօտ, Ալֆորվիլի Թաղապետական սրահին մէջ՝

Salle des Fêtes, Rue Voltaire.
Առատ կերուխում

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ երգ, հայկական պարեր եւ նուագ:

Պ. Պետիկ Պետիկեան կը մասնակցի իր նորակազմ նուագախումբով:

Փարիզի «Նաւասարդ» հայկական պարախումբը կը մասնակցի իր ամբողջ կազմով:

Պ. Տէտէճեան կը մասնակցի ձեռնադաշնակով:

Խճողումի տեղի չտալու համար, այժմէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով 899-23-69:

Ճաշագին 25 ֆրանք

Զուտ հասոյթը կը յատկացուի Ալֆորվիլի Մշակոյթի Ակումբին շինութեան:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խարբերդի Եղէգի գիւղի Հայրենակցական Միութիւնս կուգայ ֆրանսաբնակ բոլոր Եղէգցիներու կողմէ, իր սրտագին ցաւակցութիւնները յայտնել զաւակներուն, ազգականներուն եւ բարեկամներուն, Միութեանս հիմնադիր անդամ Յովհաննէս Սիմոնեանի ցաւալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի Կար. Տէրտէրեան 15 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օլգա Վազգէնի Զախոյեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Զախոյեան (Սիմոնեան Բաղդեան) Վազգէն Ապետի, ծնած 1913ին Լենինականի մօտ՝ Դուզքեանդ գիւղը: Մնողքը ողջ է, ունի չորս զաւակ: Լուր ստացուած է որ Լիոնի շրջանը կը գտնուի:

Գրել՝ Օլգա Զախոյեան – Պօղոսեան Փողոց Դողոխեան, տան թիւ 19, Երեւան

Կամ

Mme Vartabedian
9, Rue Général Leclerc
92 - Bois-Colombes

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Խաղարկութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ

31 Հոկտեմբեր Շաբաթ ժամը 20,30ին,

Լիոնի 6րդ թաղապետարանի «Վիքթոր Հիւկօ» սրահին մէջ (58, Ռիւ Սէզ)

Կը ներկայացուի ամէն տեղ յաջողութիւն գտած Յ. Պարոնեանի «ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ» (4 արար)

Դերակատարներ.— Օրիորդներ Սոնա Վարդանեան, Վիքի Մոստիչեան, Ագապի Պալեան: Պարոններ Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Սերգօ Մոստիչեան, Գէորգ Թերզեան, Գէորգ Գիրէճեան, Գէորգ Տէմիրեան
Բեմադրութիւն Իշխան Խաչիկեանի

Մուտք 7, 10 եւ 15 ֆրանք

Խճողումի տեղի չտալու համար ապահովեցէք ձեր տոմսերը, որոնք կը գտնուին Ազգային Միութեան Խորհրդարանը

KOTCH-PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԱՄԸ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)
Հրատարակութիւն
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Լաթակազմ, 550 էջ
Կարելի է ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի
ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ

ԽԸՏՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏՐԵԱՆ



Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ
ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez
THOMLAC
16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS 4e) et carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU-91
DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61
ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52, rue de Châlon — ARGENTEUIL, 5, rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarz

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 27 OCTOBRE 1970

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.950 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.950

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ՄԱԿ

Մերձաւոր Արեւելքի հարցը կրկին օրակարգի նիւթ կը դառնայ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին մէջ: Վերջին անգամ երեք տարի առաջ էր, այսինքն 1967 Նոյեմբերին, որ այս հարցով պաշտօնապէս կը զբաղէր Ազգաժողովը:

Օրակարգի խնդրոյ դարձնելու առաջարկը ներկայացուեցաւ Եգիպտոսի Արտաքին նախարարին կողմէ: Առաջին ծրագիրը, որու մասին կը խօսուի ՄԱԿի նրբանցքներուն մէջ, կը նախատեսէ հրադադարի երկարաձգումը 90 օրուան համար եւս (կը վերջանայ 5 Նոյեմբերին), ինչպէս նաեւ պարտադրութիւնը Եգիպտոսի, Յորդանանի եւ Իսրայէլի անմիջապէս վերսկսիլ խօսակցութիւնները ՄԱԿի ներկայացուցիչին՝ Եարինկի հետ: Նոյն ծրագրին համաձայն, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին պաշտօն պիտի յանձնուի երկու ամսուան ընթացքին աշխատանքներուն ընթացքին եւ ձեռք ձգուած արդիւնքի մասին տեղեկացնել Ապահովութեան Խորհուրդին: Այս աշխատանքները, կը նախատեսէ ծրագիրը, պէտք է իրագործեն Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբեր 22ի որոշումը, գոնէ իր հիմնական գիծերուն մէջ: Ծանօթ է, որ այդ որոշումը կը պարտադրէ Իսրայէլի քաշուիլ գրաւուած հողամասերէն, ինչպէս նաեւ պախումներու վերջ տալը, երկուստեք:

Թել Ավիվ դէմ արտայայտուեցաւ այս առաջարկին: Իսրայէլի կառավարութիւնը դէմ է, որ հարցը քննութեան առարկայ դառնայ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին մէջ. տեսակ, համաձայն Թել Ավիվի, «խափանարարական» փորձ մըն է, որ կը ձգտի արգելք հանդիսանալ հարցին խաղաղ լուծման համար կատարուած աշխատանքներուն:

Իսրայէլ վերստին կը ճշդէ իր պայմանները, որոնք երկու կէտերու մէջ կ'ամփոփուին: Ա) Պատրաստ է վերսկսելու բանակցութիւնները այն պայմանով, որ Եգիպտացիք վերահաստատեն սահմանագիծի նախկին սթաթու քուօն, այսինքն հակօդային հրթիռները հեռացնեն Սուէզի ջրանցքի սահմանամերձ գիծերէն: Բ) Պատրաստ է երկարաձգելու հրադադարը, առանց պայմանաժամի:

Զօրս Մեծերու Արտաքին Նախարարները Նիւ Եորքի մէջ հանդիպում մը ունենալով որոշեցին «Ճիդ Թափել» բանակցութիւններու վերսկսման, ինչպէս նաեւ հրադադարի երկարաձգման եւ Ապահովութեան Խորհուրդի որոշման գործադրութեան համար:

Զօրսերու յառաջիկայ հանդիպումը՝ Հոկտեմբեր 28ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ դեսպանատան երկու ներկայացուցիչներ արտօնութիւն ստացան այցելելու ամերիկացի երկու զօրավարներուն, որոնց օդանաւը Լենինական իջած էր առջի օր:

ՏԷՄԻՐԷԼ 1500 ձայնի վրայ 1425 ձայնով Ատալէթ կուսակցութեան նախագահ վերընտրուեցաւ:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ վերջին երկու օրերուն 49 հոգի մեռած է քոլերայէ: Հիւանդանոցներու մէջ 1235 հոգի քննութեան կ'ենթարկուին ներկայիս: Յունաստան-Թուրքիա սահմանագլուխը միշտ փակ է:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ Թաղապետական ընտրութիւնները տեղի ունեցան Կիրակի, խաղաղ եւ հանդարտ մթնոլորտի մէջ: Ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քաղաքապետ վերընտրուեցաւ Ժան Տրափօ: Քաղաքապետին եւ անոր ներկայացուցած ցանկին վերընտրութիւնը կը նկատուի չափաւորականներու յաղթանակը: Մոնթրէալի բնակչութիւնը այս ձեւով հաստատեց, թէ համաձայն չէ ծայրայեղ տարրերու սանձարձակ գործունէութեան:

ՉԻԼԻ յառաջիկայ վեց տարիներուն համար պիտի ունենայ մարքսեան սկզբունքներով առաջնորդուող նախագահ մը: Արդարեւ Խորհրդարանը 153 թեր, 35 դէմ եւ 7 ճերմակ քուէով նախագահ ընտրեց Սալվատոր Ալլենտէ, որ վերջին ընտրութիւններուն առաւելագոյն ձայները ստացած էր, առանց սակայն, քուէներու կէսէն աւելին ապահովելու: Իրաց այս կացութեան մէջ Խորհրդարանն էր, որ համաձայն Սահմանադրութեան օրէնքին, պէտք է ընտրէր նախագահը: Բանակի ընդհ. հրամանատարը Շնէյտէր, որ ահաբեկումի ենթարկուած էր առջի օր, մեռաւ հիւանդանոցին մէջ: Ահաբեկիչները ձերբակալուած են: Ծայրայեղ աջն է, որ սպաննած է զօրավարը, որովհետեւ այս վերջինը մերժած էր զինուորական պետական հարուած կազմակերպել:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Ներքին նախարարը՝ Եօսէֆ Կրէնսէր, պաշտօնանկ եղաւ Ազգային Խորհուրդի նախագահութեան կողմէ: Ոչ մէկ պատճառաբանութիւն տրուած է. հաղորդագրութեան մէջ կը ճշդուի միայն, թէ «Ազատ արձակուած է» իր պաշտօնէն «այլ պաշտօնի կոչուելու հետեւանքով»: Ներքին նախարարը «կարծր» մը, որ կ'ուզէր «պատժել» ազատական տարրերը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը Նոյեմբերին պիտի այցելէ Լեհաստան:

ՉԱՏԻ մէջ երեք ըմբոստներ եւ մէկ ֆրանսացի լեգէոնական սպաննուեցան բախումի մը ընթացքին:

ՓՆՈՄ ՓԷՆԻ մօտերը բուռն կռիւներ տեղի ունեցան շաբաթավերջին: Հարաւ. Վիէթնամցիները սպաննեցին 67 արձակաղէն:

ԼՈՒՊԼԻԱՆԱՅԻ մէջ (Եուկոսլաւիա) կը շարունակուի մարմնամարզի աշխարհի ախոյենութեան 17րդ մրցաշարքը: Ֆրանսական ազգային խումբի ընդհանուր ղեկարն ու մարզիչն է Արթիւր Մաղաքեան: Ֆրանսական մամուլը գնահատանքով կ'արտայայտուի Մաղաքեանի կատարած աշխատանքի մասին: Այս վերջինը կ'ուզէ զարկ տալ մարմնամարզութեան Ֆրանսայի մէջ: Կիրակի օր, պատկերասփիւռի Բ.կայանին վրայ (ժամը 18,25-19,10) Մաղաքեան կը բացատրէր մարմնամարզի կանոններն ու ձեւերը: Ընդհ. արդիւնքներու մէջ Ֆրանսա չկրցաւ պատուաբեր տեղ մը գրաւել: Ախոյեան հռչակուեցաւ Խորհ. Միութիւնը թէ անհատական եւ թէ խմբական գետնի վրայ, կիներու բաժնին մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ

Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,20ի ատեններ, ֆրանսական հեռատեսիլի Բ. կայանը (գունաւոր) իր լրատուութեան ընթացքին, լայն տեղ տուաւ Հայկական Արուեստի Ցուցահանդէսին, որ տեղի կ'ունենայ ներկայիս Փավիյոն տը Մարսան:

Հայկ. մեղմ երաժշտութիւն մը կ'ընկերանար փոքր պաստառին վրայ ներկայացուած Հայկ. Արուեստի նմոյշներուն, Քրիստոնէ առաջ թէ վերջը:

Քոմանթէտըներն ալ շատ յաջող էին եւ լաւագոյն ձեւով գաղափար կուտային ունկնդիրներին ցուցահանդէսին եւ ընդհանրապէս Հայկ. Արուեստին մասին:

Cinquantenaire du Traité de SÈVRES

COMMUNIQUE

Le Cinquantenaire de la signature du Traité de Sèvres fournit aux Français d'origine arménienne l'occasion de rappeler l'injustice perpétrée à l'égard du peuple arménien. C'est en effet à ce Traité que les Arméniens doivent, si ce n'est un Etat indépendant conforme à ses dispositions, du moins la reconnaissance officielle de leurs droits.

Il est peu de Français qui n'aient connu d'Arméniens dans leur vie, mais fort peu sont informés de la succession d'événements tragiques qui les poussèrent hors de leur pays. Oppression, résistance et répression, déportations et massacres généralisés organisés par le gouvernement ottoman, création et revers de la République Arménienne, constituent autant d'étapes sanglantes restées gravées dans la mémoire individuelle et collective des Français d'origine arménienne.

Cet événement historique est commémoré de DIMANCHE 8 NOVEMBRE à 16 heures, devant un auditoire averti, dans la salle de Congrès Internationaux, 120, Avenue Emile Zola, Paris (15e). Le Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, placé sous la présidence de Monsieur Gabriel MARCEL, de l'Institut, apporte son appui solennel à la Cause Arménienne

D'autre part, une cérémonie en présence de diverses personnalités et d'une nombreuse assistance aura lieu le SAMEDI 7 NOVEMBRE, au Musée National de Céramique (Salle du Traité), 4, Grande Rue, (92) SEVRES, lieu même où fut signé le Traité.

COMITE POUR LA COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Paris Octobre 1970

×

Le Comité d'Honneur est composé des personnalités suivantes :

Président : M. GABRIEL MARCEL : de l'Institut

Membres (par ordre alphabétique)

S. E. Mgr G. AMADOUNI, Exarque apostolique des Arméniens de France ;

S.E. Mgr S.MANOUKIAN, Délégué Apostolique, archevêque des Arméniens de Paris ;

S. E. Mgr. RUPP, Evêque de Monaco ;

M. le Pasteur K. SISLIAN ;

×

Mlle A. ARAKELIAN, chef du Service Arménien de l'OFPRA ;

M. N. ARPIARIAN, Directeur de la Maison des Etudiants arméniens, Fondation Marie-Nubar ;

M. Raymon ARON, Professeur au Collège de France ;

M. le Bâtonnier Paul ARRIGHI ;

M. G. AUSSERRE, Conseiller Général, Maire de Chaville ;

M. Jean BANCAL, Directeur de l'Institut Universitaire de Technologie de Paris ;

Maître Jean BAUGNIET, ancien bâtonnier de l'ordre des avocats, recteur honoraire de l'Université libre de Bruxelles ;

Maître CANONICA, bâtonnier de l'ordre des avocats de Genève ;

M. Jacques CARAT, sénateur, maire de Cachan ;

CARZOU, artiste-peintre ;

Jean-Marie CARZOU, écrivain ;

M. Joseph COMITI, secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre, Ministre chargé de la Jeunesse, des Sports et des Loisirs ;

M. DECHATRE, secrétaire d'Etat auprès du Ministre du Travail, de l'Emploi et de la Population ;

M. Gaston DEFFERRE, député-maire de Marseille ;

R. P. Kh. DILIZIAN, Directeur du Collège Samuel-Moorat ;

M. Costa DESPOTOPULOS, Professeur de Philosophie et de Droit à l'Université de Nancy ;

M. DJIERDJIAN ;

M. Frédéric FEYDIT, Professeur à l'Ecole Nationale des langues vivantes orientales ;

M. Joseph FRANCESCHI, Conseiller Général du Val de Marne, maire d'Alfortville ;

M. N. FRINGHIAN ;

M. Victor GARDON, écrivain ;

M. Virgil GHEORGHIU, écrivain ;

M. Alain GRIOTTERAY, député ;

Maître JANSON, avocat à la Cour de Bruxelles ;

M. Setrak KARIAN

M. KASPEREIT, secrétaire d'Etat auprès du Ministre de l'Industrie ;

M. V. KATCHA, écrivain ;

Maître R. LALLEMAND, avocat à la Cour de Bruxelles ;

M. Maurice LEROY, membre de l'Académie Royale de Belgique, ancien Recteur de l'Université Libre de Bruxelles ;

M. Alek MANOUKIAN ;

M. G. MATZNEFF, écrivain ;

M. Jacques MEDECIN, député, maire de Nice ;

M. Garo MEHIAN, écrivain ;

M. Rouben MELIK, écrivain ;

M. François PERROUX, professeur au Collège de France, Directeur de l'I. E. S. A. ;

Mme Amédée PONCEAU, Présidente de l'Institut des Etudes Humanistes ;

M. PONTILLON, Conseiller Général, maire de Suresnes ;

M. Hrand SAMUEL ;

M. Alain SAVARY ;

M. Henri SMADJA, Directeur de « Combat » ;

Maître Marc VALLE, du Barreau de Paris ;

M. Henri VERNEUIL, cinéaste ;

Maître Jules WOLF, Président de la Ligue Belge pour la Défense des Droits de l'Homme.

Maître Adrien WOLTERS, Secrétaire Général de la Ligue des Droits de l'Homme ;

ՓԱ՛ՌՔ ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒՆ

(Հաճնոյ հերոսամարտի յիսնամեակին առթիւ)

—o—

Ա.

Բագրատունեաց Թագաւորութեան շրջանը, քաղաքական գետնի վրայ, շատ փոթորկալի եղաւ: Պարսկական, յունական եւ արաբական արշաւանքները թոյլ չտուին Բագրատունիներուն, որ զէնքը վար դնեն եւ հարկ եղած չափով նուիրուին շինարար, ստեղծագործ աշխատանքի: Ամբողջ հարիւր վաթսուն տարի քաջարար կուրծք տուին ահեղ ու վայրագ ուժերու դէմ: Յոյներու նենգամտութեամբ էր միայն, որ ինկաւ հպարտ Անին (1064):

Անի քաղաքի անկումով, վերջ կը գտնէր հայրենասէր, աշխատասէր ու ստեղծագործ Բագրատունիներու Թագաւորութիւնը: Ինչպէս վերջ գտած էր Արշակունիներու Թագաւորութիւնը՝ քաղաքական նոյնքան ողբերգական պայմաններու մէջ:

Հայաստան վերստին կը դառնար կռուադաշտ ու կռուախնձոր... Հայ ժողովուրդին մէջ ազգային հպարտութեան զգացումը մեռցնելու, դիմադրական ուժը խորտակելու, զայն ստրուկ ու գերի դարձնելու համար ծայր տուած բիրտ ու անողորմ հալածանքը հայ աւազանիին, հայ իշխաններուն դէմ, եւ ի գործ դրուած ընդհանուր ջարդն ու կոտորածը, հուրն ու սուրը, աւերակի ու մոխիրի վերածեցին ո՛չ միայն Բագրատունիներու պատմական մայրաքաղաքը՝ շքեղ Անին, այլեւ ամբողջ Մայր Հայաստանը... Ուր կանգ կ'առնէր հայ կեանքը, կը դառնար անշնչելի...:

Դժոխային, ողբերգական պայմաններու պարտադրանքի բերումով է, որ Հայը, որ հայրենիքի սէրը պաշտամունքի էր հասցուցած եւ դարեր շարունակ դիւցազնաբար կուրծք էր տուած հայրենի հողը ոտնակոխ ընող, իր ազգային կրօնքն ու սրբութիւնները սրբապղծող, Հայուն ազատութիւնը կաշկանդել ուզող ամէն տեսակի բռնակալ, վայրագ ցեղերու դէմ, կը ստիպուէր ձգել իր մոխրացած հայրենիքն ու դիմել զանգուածային գաղթի: Եւ կ'երթար Կիլիկիոյ բարձրաբերձ լեռներուն, անմատչելի կիրճերուն անառիկ ծոցը՝ փնտռելու կեանքի ապահովութիւն եւ ազատ ապրելու իրաւունք:

Նկարագրով հպարտ, ի ծնէ ազատութեան սիրահար Հայը, սակայն, եթէ քաղաքական ողբերգական պայմաններու պարտադրանքով հեռացած էր իր աւերակ դարձած հայրենիքէն, չէր ուզեր սակայն գլուխ ծռել ու ապրիլ որպէս հպատակ: Համախմբուելով Բագրատունեաց վերջին Թագաւոր Գագիկ Բ.ի ազգականներէն Ռուբէն իշխանին շուրջ, փոխանակ հպատակելու, կը հպատակեցնէ իրեն տեղացի ժողովուրդը, եւ Հայու ազատ ու անկաշկանդ ապրելու հզօր կամքի ուժով պետութիւն կը ստեղծէ (1080): Եւ Կիլիկիոյ լեռներու կատարին՝ որպէս քաղաքական ազատ կեանքի խորհրդանշան, հայ դրօշը կը պարզէ, որուն ծփուն ծալքերու հովանիին ներքեւ կ'ապրի ամբողջ երեք դար: Մնալով միշտ խնկարկու իր ստեղծած նոր պետութեան, նոր հայրենիքին եւ նոր Թագաւորութեան:

Կիլիկեան Հայաստանը, նոյնպէս, չեղաւ աւելի բախտաւոր: Ապրեցաւ շատ աննպաստ քաղաքական պայմաններու մէջ: Քրիստոնէութեան բոլորովին ներհակ մահմետական դաւանանքը, որուն շուրջը համախմբուած է Արաբիոյ, Ասիոյ խորերէն եկած ահեղ յորձանքը, ահ ու սարսափ էր ձգած ամէն կողմ: Անհաւատալի կը թուի եւ հրա՛շք, երբ պատմութիւնը կը հաստատէ թէ՝ Կիլիկիոյ փոքրիկ հայ Թագաւորութիւնը կը յաջողի յոյն, մանաւանդ մահմետական այդ ահեղ ուժին դէմ գլուխ բռնել ամբողջ երեք դար: Երբ գիտենք, թէ նոյն այդ մահմետական ուժը, որ մեկնած էր Արաբիայէն, հասած էր մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք, Հնդկաստան, Պարսկաստան, Եգիպտոս, Փոքր Ասիա, մինչեւ Եւրոպայի սիրտը: Ահ ու սարսափ էր մատնած քրիստոնեայ աշխարհը: Ծունկի էր բերած բազմաթիւ ազգեր, դարձուցած հըլու հպատակ: Ասդին ափ մը ժողովուրդ, քրիստոնեայ փոքրիկ պետութիւն մը՝ բարոյական, ֆիզիքական ու իմացական կարողութիւններու ի՞նչ զօրութեամբ է, որ կարողացած է մահմետական այդ հսկայածաւալ խառնարանին մէջ մնալ քրիստոնեայ փոքրիկ ովասիս մը:

Երեք դարերու դիմադրական պայքարներէ յոգնած, Կիլիկիոյ Թագաւորութիւնը երբ զէնքը վար դրաւ, Լեռնային Կիլիկիոյ քաջամարտիկ Հայութիւնը, ապաւինած իր անառիկ լեռներուն, յաջողեցաւ պահել իր համեմատական ազատութիւնը եւ չունեցաւ գոնէ՝ Դաշտային Կիլիկիոյ ջարդ ու կոտորածի տխուր պատմութիւնը:

Ու այս քաջարի, հայրենասէր ու հայրենանուէր քաջերու օրրան Զէյթունն ու հպարտ Հաճընը եւ ամբողջ Կիլիկիոյ ժողովուրդը 1915ի Թրքական ընդհանուր տեղահանութեան, հայկեան ցեղի իսպառ բնաջնջման դիւային ծրագրին գործադրութեան հետեւանքով, կը պարտադրուէր ձգել իր գեղեցիկ լեռները: Հայու շինարար բազկի շնորհիւ ծլած ու ծաղկած շքնաղ Կիլիկիան եւ բռնել աքսորի զարհուրանքի ճամբան...:

Շատ է գրուած ու խօսուած 1915ի հայ ժողովուրդի խաչելութեան մասին: Միթէ կարելի եղա՞ծ է տալ ամբողջական պատկերը այն ահաւոր նախճիրին, մահասարսուռ արհաւիրքին, որուն ենթարկուեցաւ մեր շինարար ու ստեղծագործ, լուսամիտ ու արդար, բարի ու ազնիւ ժողովուրդը, որ Արարատի ստորոտը հայրենիք ընտրած, տարածուած էր մինչեւ Կիլիկիա՝ ամէնուր վարդ ու բուրաստան դարձնելով չոր ու խոպան հողը:

Մեր այս ազնիւ եւ բարի ժողովուրդն է, որ քալեց Թուրքին անմշակ ձգած չոր ու խոպան դաշտերէն, ծով արցունքով ու մարմինով տանջահար... լքուած Աստուծմէ ու մարդոցմէ... Եթէ սակայն Թուրքին եաթաղանը եւ անոր ի գործ դրած դիւային միջոցները տանջեցին, չարչարեցին իր մարմինը, կիսեցին իր համբանքը, այսուհանդերձ ի վիճակի չեղան ընկճելու, յաղթահարելու ցաւի ու տառապանքի մէջ թրծուած Հայուն տոկուն, արի ու հպարտ նկարագիրը: Եւ խորտակելու Հա՛յ մնալու, Հա՛յ ապրելու իր երկաթեայ հզօր կամքը:

Համաձայնականներու յաղթանակով, երբ վերջ կը գտնէր աշխարհասասան պատերազմը ու յոյսի եւ լոյսի նոր արեւ կը ծագէր տանջուած ժողովուրդներուն համար, Կիլիկիոյ Հայութեան մնացորդացը՝ հոգիով վշտահար, մարմնով տանջուած, սակայն Հայու յատուկ աննկուն կամքով, յոյսով ու հաւատքով տոգորուն, կը վերադառնար ծննդավայր, Թուրքին կրունկին տակ աւեր դարձած իր հօրենական բոյնը շինելու:

Բայց Թուրքը, միշտ նենգ ու դարանակալ, միշտ ոխերիմ ու դաւադիր, հաւատարիմ իր «Ճէնկիզխանեան» ծագումին, բահի ու բրիչի տեղ միշտ սուր ու թուր բռնած, կերած Հայը միշտ ուրիշէն խըլած, իր անցած ճամբաներէն միշտ մահ ու կոտորած, հուր ու սով սփռած... կը սպասէր յարմար առիթին, Էնվերներու եւ Թալէաթներու կէս ձգած գործը շարունակելու: Մարդասիրական, գաղափարական եւ բարոյական սկզբունքներու անունով այնքան բարձր խօսող Եւրոպան, Թուրքին տուաւ պատեհ առիթ մը: Իր յարափոփոխ ու երկդիմի քաղաքական դիմագծով:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԷՍԱԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

—o—

Կարդալով «Յառաջ»ի 25 Սեպտ.ի թիւին մէջ Տիկին Շ. Վարսեանի յօդուածը, Էսաեանցիի պարտքս սեպեցի գրել, քանի մը լրացուցիչ տողեր:

Յարգանքի ու երախտագիտական մեծ խօսք ունինք հանդէպ, մեծ բարերարներուն՝ Էսաեան եղբայրներուն:

Շատերուն անծանօթ կը թուի, ինչ որ անկարելի պիտի ըլլար անգիտանալ բարերարներուն հոգածութիւնը չքաւոր ընտանիքներու զաւակներուն հանդէպ, անոնք ձրի ուսանելով մխտող, յիսունի չափ աշակերտներ, ամառնային եւ ձմեռուան հագուստ եւ կօշիկ կը ստանային, աղջկանց կողմը կը տրուէր կերպաս եւ երբեմն ալ կարողչէք մենիւէ մը: Մանաւանդ աւելորդ չըլլայ յիշելու, որ մատաղ սերունդը սնունդէ չզրկելու համար ամէն ցերեկ տաք կերակուր կը տրուէր:

Այստեղ տեղին է յիշել, որ այն ատեն իսկ գոյութիւն ունեցող Սանուց Միութիւնը (իր ժրաջան ղեկավարներ՝ Յ. Ճ. Սիրունի եւ Օր. Տիրուհի) ոմանց ձրի գրենական պիտոյք կը հայթայթէր:

Կարելի է՞ արդեօք մոռնալ շարք մը ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհիներու դերը որոնք նուիրուած կերպով կը տանէին իրենց ծանր պարտականութիւնները: Ասոնցմէ Պր. Պարթեւեան Մեսրոպ Մաշտոցի լեզուն կը դասաւանդէր, Շ. Փանոսեան, Ե. Սվաճեան, Գ. Խանճեան եւ տակաւին ուրիշներ, իսկ աղջկանց կողմը՝ Օրիորդներ Սիրանոյշ, Զարուհի, Սաթենիկ եւ մանաւանդ Օր. Տիրուհի, վերջը կողակիցը մեծ լրագրող Շ. Միսաքեանի: Խօսիլ կամ գրել այս մասին շատ երկար պիտի ըլլար մանաւանդ անոր համար որ թերթը վստահաբար պէտք եղած սիւնակները չունի:

Պարծանքով կրնանք յիշել սակայն վարժարանի ընթացաւարտներէն ազգային բարձր հասկացողութեամբ կրթուած աղջիկներէն Օր. Քէօշկէրեանը, հեռանալով իր ծնողաց փարթամ տունէն, մեկնեցաւ Հայաստան, հայ–թրքական պատերազմի օրերուն թիկունք կանգնելու քաջերուն, դիւցազնօրէն իյնալով մարտադաշտին, Երանուհի Դանիէլեանը ամբողջ պատերազմի տարիներուն իր բնակարանը կը յատկացնէր որպէս թաքստոց համալսարանական երեք երիտասարդներու:

Պատիւ եւ յարգանք անոնց:

Վարժարանին մէջ գոյութիւն ունէր «Մեղու» Աշակերտական Միութիւնը իր 60ի մօտ անդամներով: Անոր նպատակներէն մէկն էր աշակերտութեան բաղձանքները ներկայացնել Հոգաբարձութեան, ջանալով անոր օգնել նիւթական դժուարութիւններուն աջակցելու: Յիշենք ուրեմն, որ Միութիւնը կը փափաքէր միանգամայն հաստատ հիմերու վրայ դնել մարզական դասերը, որոնք գրեթէ գոյութիւն չունէին տղոց բաժնին մէջ:

Մարզանքի այս հարցի քննութեան համար հաւաքուած էինք վարժարանին մօտ սրահի մը մէջ, երբ յանկարծ ոստիկանութիւնը ներս խուժեց ու մեզ սրահէն վարեց, ես անդին իրաւունք կ'ուզէի ունենալ, գիտել տալով որ ժողովը մարզական հանդամանք կը կրէր: — Դո՛ւրս այստեղէն, կը պոռար խարազանաւոր ոստիկանապետը: Վա՛յ անոր որ ձեռքը պիտի իյնար:

Փարիզի մէջ կան բաւական թիւով Էսաեանցիներ. արժէ որ անոնք բարի ըլլային հետաքրքրուելու անցեալի իրենց

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Դժբախտաբար այդպէս չէ, պատասխանեց Շաւարշ, այս իրարանցումները անուղղակի կերպով ինծի ալ վնասեցին:

— Ի՞նչ կերպով:

— Չե՞ս գիտեր որ Բարսեղ էֆէնտիի հետ օժիտի խնդիրը պիտի կարգադրէինք այսօր, իր դրասենեակին մէջ եւ նոյնիսկ կանխավճար մըն ալ ընել խոստացած էր:

— Լաւ, ի՞նչ յարաբերութիւն կայ այդ կարգադրութեան եւ զինուորական ցոյցին միջեւ:

— Սա յարաբերութիւնը կայ որ երբ այս ցերեկ իր դրասենեակը գացի՝ Բարսեղ էֆէնտի շփոթած կերպարանքով մը ըսաւ. «Հիմա սենեակս պիտի գոցեմ երթամ: Պոլսոյ կողմէն շատ վրդովիչ լուրեր առի ու չեմ ուզեր այստեղ մնալ»: Երբ մեր գործը յիշեցուցի իրեն, ըսաւ. «Հիմակուհիմա թող մնայ, տեսնենք թէ վիճակը ի՞նչ պիտի ըլլայ: Անշուշտ քանի մը օրէն ամէն բան կը վերջանայ եւ այն ատեն գործերնիս կը կարգադրենք հանդարտ սրտով»:

— Եւ դուն ի՞նչպէս պատասխանեցիր:

— Ի՞նչ կ'ուզես որ ըսեմ, բնականաբար հաւանեցայ ըսածին:

— Բայց ես այդ ամէնուն մէջ որեւէ ձախողութիւն չեմ տեսներ, միայն մէկ քանի օրուան յապաղում:

— Նոյն այդ յապաղումն իսկ է, որ զիս մտատանջութեան կը մատնէ, ըսաւ Շաւարշ:

— Մի՞թէ այսչափ սպասելէ ետք քանի մը օր ալ չե՞ս կրնար համբերել:

— Անշուշտ կը համբերեմ եթէ վստահ ըլլամ, որ իրաւցնէ քանի մը օրէն ամէն բան պիտի կարգադրուի, բայց դժբախտաբար այդ վստահութիւնը չունիմ:

— Ինչո՞ւ համար:

— Կը վախնամ որ անակնկալ պատահար մը վրայ կուգայ եւ տակնուվրայ կ'ընէ մեր բոլոր ծրագիրները, որոնք այնքան վարպետութեամբ առաջ տարինք մինչեւ այսօր:

— Մի՞թէ լուրջ պատճառներ ունիս այդպէս մտատանջուելու, հարցուց Սուրէն:

— Այո, պատասխանեց Շաւարշ տխուր շեշտով մը:

— Բացատրէ տեսնեմ:

Շաւարշ սիկարէթ մը վառեց, մէկ քանի անգամ ծխեց եւ ըսաւ.

— Վահանը եկեր է...

— Ո՞ր Վահանը, հարցուց Սուրէն անտարբեր դէմքով մը:

— Զարուհիին նախկին նշանածը, այն որմէ մէկ ոսկի փոխ առած էիր:

— Վա՞յ, ուրեմն հոս չէր... ատոր համար է որ զինքը տեսած չունէի:

— Վահանին գալուստը ի՞նչ կարեւորութիւն ունի կամ ի՞նչ կերպով կրնայ քեզի մտատանջութիւն պատճառել:

— Իրաւ որ ես ալ չեմ գիտեր, բայց եւ այնպէս շատ դժգոհ մնացի երբոր իրեն հանդիպեցայ փողոցին մէջ:

— Արդեօք կրկին թեկնածո՞ւ է Զարուհիին:

— Այս մասին որոշ բան մը չեմ կրնար ըսել... բայց, կը կրկնեմ, իր ներկայութիւնը այս միջոցիս, հոս Պոլսոյ մէջ, ինծի հոգ կը պատճառէ:

Շաւարշի հաղորդած տեղեկութիւնը ճիշդ էր: Արդարեւ Վահան վերադարձած էր Պոլիս ապարդիւն ուղեւորութենէ մը ետքը: Իր փնտռած մարդոց եւ ոչ մին կրցած էր գտնել: Սահմանադրութեան հռչակումը եւ անկէ անմիջապէս առաջ տեղի ունեցած դէպքերը ցրուած էին բոլոր այն սպաները որոնց հետ ինք գործ ունեցած էր:

Շատ մը խուզարկութիւններէ ետք վերջապէս յաջողած էր Ն. պէյի եւ Արիֆ պէյի հետքը գտնել, որոնք Իւսկիւպ կը գտնուէին եղեր: Ճիշդ այն միջոցին երբ Վահան կը պատրաստուէր երթալ զանոնք գտնելու, նամակ մը կը հասնէր Պոլսէն իր բարեկամ Մարտիկ էֆէնտիի կողմէ գրուած:

«Այս նամակս ստանալուդ պէս, կը գրէր իր մտերիմն ու խորհրդակիցը, ճամբայ ելիր ու Պոլիս վերադարձիր: Ամենափոքր յապաղում մը կրնայ վերջնական հարուածը տալ քու երջանկութեանդ զոր կը հետապնդես»:

Այս երկտողը առնելուն պէս՝ Վահան հրաժարած էր Իւսկիւպ երթալէ եւ իսկոյն վերադարձած Պոլիս՝ ճիշդ զինուորական ըմբոստութիւն ծագելու նախընթաց օրը:

Վահան հազիւ ոտքը շոգենաւէն դուրս դրած՝ գնաց գտաւ Մարտիկ էֆէնտին:

— Ահաւասիկ եկայ, գոչեց, ըսէ տեսնենք թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ:

— Շատ ծանրակշիռ բաներ:

— Բայց խօսէ վերջապէս:

— Զարուհի նշանուելու վրայ է Շաւարշի հետ...

— Ի՞նչ, արդէ՞ն իսկ, գոչեց Վահան զարմացած:

— Այո... թերեւս քանի մը օրէն նշանտուքը տեղի կ'ունենայ:

— Բարսեղ էֆէնտիի՞ հաւանութեամբ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(243 – Շար.)

ԱՅՆԹԱՊԻ ՀԱՅՈՑ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈԴՈՒԱԾԱՇԱՐՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Պոսթընի մեր պաշտօնակիցը «Հայրենիք» արտատպած ըլլալով մեր աշխատակցին՝ Յ. Աղայեանի յօդուածաշարքը, իր ընթերցողներէն մէկէն ստացած է նամակ մը, զոր հրատարակած է Հոկտ. 16ի իր թիւին մէջ:

Ստորեւ «Հայրենիք»ի խմբագրութեան ստացած նամակը եւ մեր աշխատակցին պատասխանը.—

Մեծայարգ տեարք,

Այնթապի Հայոց Ինքնապաշտպանութեան կամ Հերոսամարտի յիսնամեակին առթիւ, Մարսէյլէն Պր. Յարութիւն Աղայեան երկարաշունչ յօդուածաշարք մը ստորագրած էր օրաթերթիդ մէջ: (Տե՛ս «Հայրենիք», Թիւ 17655–17659):

Զարմանքով նկատեցի, որ այդ հինգ յօդուածներուն մէջ Հերոսամարտի բուն կազմակերպիչն ու հոգին եղող ողբացեալ Ատուր Լեւոնեանի անունը անգամ մը իսկ յիշուած չէր:

Տեղ մը, (Թիւ Ե., վերջին յօդուած), Պ. Աղայեան սա տողերը գրած էր. «Գնդապետ Անտրէայէն ստորագրուած երկու նամակներ ստացուեցան: Մէկը Ազգային Միութեան, միւսը՝ զինուորական պետին»: Ո՞վ էր սակայն այդ «զինուորական պետը»... Ուրիշ մէկը չէր, բայց թէ Ատուր Լեւոնեանը:

Շատ անգամ խոնարհ հերոսներու անուններ կը յիշատակենք, որովհետեւ անոնք արժանի եղած են մեր յիշատակութեան: Արդեօք Պ. Աղայեան ինչո՞ւ այդքան ժլատ գտնուած է հանդէպ Այնթապի հերոս այդ արժանաւոր զաւկին:

Խորին յարգանօք, ձերդ,

Լ. Յ. ԿԻՒԶԷԼԵԱՆ

Ուոթըրվիլթ, Ն. Ե. Հոկտ. 4, 1970

Յ. ԱՂԱՅԵԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«Նոր Այնթապ»ի հիմնադրութեան եւ Այնթապի Հայոց Ինքնապաշտպանութեան յիսնամեակին առթիւ, Հայաստան մեկնելէս առաջ, «Յառաջ»ի մէջ ստորագրած էի յօդուածաշարք մը՝ մեր կռիւներուն վրայ, մակագրելով զայն «Խտացուած էջեր»:

Յօդուածաշարքս արտատպուեր է Հայրենիք օրաթերթէն, եւ ահա՛, իր ընթերցողներէն, Պր. Լ. Յ. Կիւզէլեան զարմացած է, եւ թերեւս... զայրացած ալ, թէ ինչո՞ւ համար անուններ չեմ յիշած յօդուածաշարքիս մէջ: Ինչո՞ւ միայն գոհացած եմ Զինուորական Պետով եւ «ժլատ» եղած եմ՝ Ատուր Լեւոնեան ըսելու:

Պր. Կիւզէլեանը ճանչնալու կամ յիշելու հաճոյքը չունիմ, բայց անկեղծօրէն կը շնորհաւորեմ զինք, իր նախանձախնդրութեան համար, հանդէպ՝ Ատուր Լեւոնեանին: Ձեմ գիտեր, Պր. Կիւզէլեան ո՛րքան կը ճանչնայ՝ մեր Զինուորական Պետը, բայց, վստահ եմ, որ ինծի չափ վայելած չէ անոր ներկայութիւնը եւ շունչը:

Կասկած չկայ, Պր. Կիւզէլեան, որ օր մը երբ Այնթապի Հայոց Ինքնապաշտպանութեան Լիակատար Պատմութեան Դիւանը լոյս ընծայելու բախտն ունենամ, հո՛ն, ամէ՛ն ղեկավար անձ, կ'ունենայ իր արժանի գահը: Ահա՛ այդ տեսակ մատեանի մը մէջ է միայն, որ կը ներկայացուին ու կ'անմահանան՝ պատմութիւնով կերտուած եւ պատմութիւն կերտած անձնաւորութիւններ եւ ոչ թէ օրաթերթի մը սիւնակներուն մէջ: Արդ, մնայունի մէ՞ջ է՝ արժէքը Ատուր Լեւոնեանին, որուն առաջինը Թուրքը տուաւ փաշա տիտղոսը:

Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Մարսէյլ 21 Հոկտ. 1970

ուսումնարանի ներկայ վիճակով: Ի՜նչ-քան փափաքելի պիտի ըլլար, որ անոնք ծոտենային միութեան եւ անկողմնակալ խորհուրդներ տային անոր ապագայ գործունէութեան մասին:

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԻԶՄԻՐԻ ՁԱՐԴԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Հոկտեմբեր 11ին Կիրակի առաւօտուն բազմաթիւ հայրենակիցներ ներկայ եղան Իզմիրի աղէտին 48րդ տարեդարձին առթիւ կատարուած հոգեհանգստեան պաշտամունքին, որ տեղի ունեցաւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Եկեղեցական արարողութենէն ետք տեղի ունեցաւ մտերմական ճաշ մը, Ռիւ Ժան Կուժոնի մէկ սրահին մէջ: Դժբախտաբար, տեղի չգոյութեան պատճառաւ, շատ մը հայրենակիցներ զրկուեցան ճաշին մասնակցելէ:

Հայրենակցականի նախագահ Պր. Հրանդ Սարեան քանի մը խօսքով օրուան նշանակութիւնը պարզեց ու մեր մեռելները յարգելու համար հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեան: Յետոյ խօսք տուաւ Տիկին Այտա Թորոսեանի, Պարոններ Ե. Մէնէվիշի, Մոսթիչեանի եւ Հրանդ Գույումճեանի:

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը: Երգեցին Տիկիններ Յ. Քիւթնէրեան, Անմահունի Ժ. Սէթեան, Վեհանոյշ Էլեան, Հ. Կղերունի, Վ. Արսլանեան: Արտասանեցին Տիկիններ Մարի Քիրմանեան եւ Յասմիկ Քիւթնէրեան:

Իրիկուան մօտ ճաշը վերջացաւ. ներկաները բաժնուեցան իրենց կորսուած սիրելիներուն հանդէպ յարգանքի տուրք մը տուած ըլլալու գոհունակութեամբ:

Ե. Ա.

ՀԱՃՆՈՅ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հաճընի դիւցազնամարտի յիսնամեակին առիթով յուշահանդէս մը տեղի ունեցաւ Կիրակի օր, Հոկտեմբեր 18ին, կազմակերպութեամբ Փարիզի Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան:

Առաւօտուն մեծ թիւով հայրենակիցներ փութացած էին Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր ի յիշատակ ութ հազար Հաճընցի նահատակներու հոգեհանգստեան արարողութիւն տեղի կ'ունենար:

Եկեղեցական արարողութենէն ետք մատաղի օրհնութիւնը տեղի ունեցաւ Մըշակոյթի Տան մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, ձեռամբ Զարեհ վարդապետի: Հոգեճաշին յաջորդեց յուշահանդէսը՝ նախագահութեամբ Բժ. Խրիմեանի, որ իր բացման խօսքին մէջ դրուագներ հիւսեց Տաւրոսի արծուեբոյնի զաւակին, ամբողջ ինը ամիս:

Ի յիշատակ հերոս նահատակներուն՝ վայրկեան մը յոտնկայս լռութիւն խընդրուեցաւ, որմէ ետք յաջորդաբար խօսեցան օրուան երկու բանախօսները՝ Ս. Սիսլեան եւ Ս. Ալթունեան:

Տրամաբանական խորհրդածութեամբ Պ. Սիսլեան դիտել տուաւ, թէ ջարդերով ու բռնութեամբ երբեք կարելի չէ եղած արմատահան ընել գաղափարները ժողովուրդի մը մտքէն: Ժամանակակից պատմութիւնը բաւական պերճախօս փաստեր ունի այս ուղղութեամբ: Երկրորդը նկարագրեց Նոր Հաճընը Արարատեան աշխարհի սիրտին մէջ:

Խօսք առին նոյնպէս ներկաներէն Վ. Մնակեան եւ Յ. Պահատէրեան:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տէր եւ Տիկին Մահտէսեան երգով եւ ընկերակցութեամբ Յ. Պահատէրեանի ձեռնադաշնակին: Տիկին Կարապետեան (Պէյրութէն), քանի մը երգ երգեց, իսկ Պչաքեան եւ Խրիմեան արտասանեցին կտորներ Թումանեանէ եւ Ահարոնեանէ:

«Կիլիկիա» երգով վերջ գտաւ այս յիշատակելի երեկոյթը:

Մ. ԳՐԱՃԵԱՆ

ԱԺԱՆ ՏԻՏՂՈՍՆԵՐ

Օրուան նորոյթն է:

Ամէնէն դիւրին գործը եւ ամէնէն աժանը տիտղոսներ ունենալը:

Այս տիտղոսները կը տրուին ընդհանրապէս, իրենց՝ «տիտղոսակիրներուն» կողմէ, իրենց անձին: Եթէ երգող են կամ նուագող, անմիջապէս կը յայտարարեն, անուանի երգիչ... եւ կամ՝ սիրուած երաժիշտ... իրենց անունին կապելով նաեւ իրենց համբաւաւոր նուագախումբը:

Ուրեմն օրուան բառերն են անուանի, սիրուած, համբաւաւոր, հանրածանօթ: Կրնայ ըլլալ որ ենթական շատ ալ ծանօթ չըլլայ, եւ հազիւ երգած ըլլայ հանդէսի մը մէջ, ու յանկարծ հրապարակ կ'իջնէ... տիտղոսով մը, փայլուն աստղերու շարան մը շալակին:

Ինչո՞ւ այսքան աժանցանք եւ աժանցուցինք մեր արժէքները: Ո՞վ իրաւունք տուաւ մեզի չորն ու թացը դնելու մէկ տոպրակի մէջ: Արդեօք տարբերութիւններ չկա՞ն, արդեօք աստիճաններ չկա՞ն: Մեր շնորհալի տղոց ու աղջիկներուն բոլորն ալ միեւնոյն չափանի՞շը ունին, բոլորն ալ անուանի՞ են, համբաւաւո՞ր են, սիրուա՞ծ են, ծանօ՞թ են: Շարլ Ազնաւուրի մը համար խղճի ամենայն հանդարտութեամբ կրնանք ըսել անուանի երգիչ, միջազգային երգիչ, համբաւաւոր երգիչ, եւայլն: Բայց ի՛նչ յանդըգնութեամբ մեր նորելուկ երգողներուն ալ կուտանք միեւնոյն ածականները: Ուրեմն Ազնաւուրը ի՞նչ պիտի կոչենք, ի՞նչ տիտղոսով պիտի նշենք իր տաղանդը:

Բարդոյթներէ տառապողներ կան, որոնք կ'ուզեն անպայման դերազանց տեսնել ինքզինքին, ուրիշի մը դիմաց: Բայց բարդոյթներով գործը յառաջ չերթար: Պէտք է լրջանանք եւ ասոր-անոր առիթ չտանք որ հրապարակը աղմկեն իրենց «անուանի» ցափռտուքներով, իրենց «համբաւաւոր» հրմշտուկներով: Թող ժողովուրդին դատաստանին վստահին եւ անոնց տան առիթը զիրենք օժտելու յարմարագոյն մակդիրով մը: Ինքնակոչ անուանումները դէպի բարձունք չեն առաջնորդեր:

Պէտք չէ իյնալ ծիծաղելի անկումներու մէջ, ուրկէ վեր ելլելը անհնար կը դառնայ:

ԱՔԱՍԻԱ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Ֆրանսայի ամէնէն մեծ ազնուականներէն Տը լա Ֆերթէ դուքսը ընդհանուր հեգնանքի առարկայ էր, որովհետեւ չէր կրնար հայր դառնալ:

Օր մը, ճամբուն վրայ երբ հանդիպեցաւ զբաղէտ Պենսերատին, որ զինք ծաղրողներէն էր, հպարտօրէն անոր ըսաւ.

— Պարոն, դուք թէեւ գիս կը քաշքշէք, սակայն երէկ կինս ծնաւ:

Պենսերատ պատասխանեց.

— Պարոն դուքս, ձեր կողակցին մասին ոչ մէկ կասկած ունէի...:

×

Գերմանիոյ Եօզէֆ Բ. կայսրը, 1781ին, Ֆրանսա իր երկրորդ ճամբորդութեան ընթացքին, իր հետեւորդներէն աւելի առաջ հասաւ Բեթէլ քաղաքը եւ իջեւանեցաւ պանդոկ մը:

Պանդոկին սիրուհին, որ կարճահասակ ու շատախօս կին մըն էր, անոր ածիլուած պահուն խօսքի բռնուեցաւ հետը եւ հարցուց թէ՝ կայսրին ծառայութեան մէ՞ջ էր:

— Այո, երբեմն զայն կ'ածիլեմ, պատասխանեց միապետը խնդալով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Հիմա շատ փոխուած է, ըսաւ Աննա Միխայլովնա. հա, այն պիտի ըսէի, շարունակեց ան, կնոջ կողմէն անմիջական ժառանգորդը իշխան Վասիլին է, բայց հայրը Փիէրը շատ կը սիրէ, հոգ տարաւ անոր կրթութեան վրայ եւ կայսեր գրեց ... այնպէս որ, ոչ ոք կրնայ ըսել թէ մահուան պարագային (վիճակը շատ գէշ է, ամէն վայրկեան սպասելի է եւ Լորէն Փեթերսպուրկէն եկաւ) որո՞ւ պիտի իյնայ անոր վիթխարի հարստութիւնը: Փիէրի՞ն թէ իշխան Վասիլիին: Քառասուն հազար ճորտ եւ միլիոններ, այդ շատ աղէկ գիտեմ, իշխան Վասիլիյը ըսաւ ինծ: Աւելէ զատ Կերիլ Վլատիմիրը մօրս կողմէն ինծ երրորդական ազգական կ'իյնայ: Պորիսը ան կնքած է, աւելցուց ան, երբեւ թէ ատոր առանձին կարեւորութիւն մը չտար:

— Իշխան Վասիլիյը երէկ Մոսկուա եկաւ: Վերաքննիչի պաշտօնով պիտի երթայ, այդպէս ըսին, ըսաւ հիւրը:

— Այո, սակայն, անթրը նու, ըսաւ իշխանուհին, այդ լոկ պատրուակ է, ան յատկապէս իշխան Կերիլ Վլատիմիրովիչին համար եկած է:

— Սակայն, մա շէռ, այդ սքանչելի կատակ է, ըսաւ կոմսը եւ նկատելով որ տարիքոտ հիւրերը զինքը չեն լսեր, օրիորդներուն դարձաւ, հետաքրքիր կերպարանք պիտի ունենար քաղաքապահը, եւ ես կը պատկերացնեմ:

Եւ երեւակայելով թէ ինչպէս քաղաքապահը ձեռքերը կը թափահարէր, կըրկին խնդաց բարձր, բամբ ձայնով, երերալով ամբողջ դէր մարմնով. այդպէս կը խնդան միայն աղէկ կերած, մանաւանդ խմած մարդիկ: «Այդպէս, կը խընդրէի մեզ մօտ ճաշել», ըսաւ ան:

ԺԱ.

Լռութիւն տիրեց: Կոմսուհին հիւրը կը դիտէր, հաճելիօրէն ժպտելով բայց չծածկելով միանգամայն, որ եթէ հիւրը հիմա ելլէ ու մեկնի երբեք չի վշտանար: Հիւրին աղջիկը արդէն զգեստները կը շտկէր, հարցականօրէն մօրը նայելով, երբ յանկարծ հարեւան սենեակէն քանի մը այր մարդոց եւ կանացի ոտքերու վազքը, թաւալող աթոռի մը դղրդիւնը լսուեցաւ եւ սենեակ ինկաւ տասներեքամեայ աղջիկ մը, կարճ հիւսկէն շրջազգեստով, եւ սենեակին մէջտեղը կեցաւ: Նկատելի էր որ զօրեղ վազքէն անսպասելի կերպով այդքան առաջ նետուեցաւ: Նոյն վայրկեանին դրան շէմքին վրայ երեւցան կարմիր օձիքով ուսանող մը, թիկնապահ հեծելազօրքի սպայ մը, տասնեւհինգամեայ աղջիկ մը եւ հաստլիկ ու կարմրայտ տղեկ մը, մանկական բաճկոնակով:

Կոմսը ցատկեց, օրօրուելով լայն ատցաւ բազուկները եւ վազող աղջկան շուրջը տարածեց:

— Ահա եւ ինքը, անուանակոչութեան տէրը, խնդալով գոչեց ան, մա շէռ Նաթաշա:

— Սիրելիս, ամէն բանին ժամանակը կայ, խստութիւն կեղծելով ըսաւ կոմսուհին, դուն միշտ զայն կը շփացնես, Էլի, աւելցուց ան ամուսնոյն:

— Բարեւ, սիրելիս, կը շնորհաւորեմ, ըսաւ հիւրը: Ի՜նչ սքանչելի երախայ, աւելցուց մօրը դառնալով:

Սեւաչուի, մեծկակ բերնով, տգեղ բայց աշխոյժ աղջիկը իր բաց ուսերով, որոնք արագ վազքէն կը շարժէին սեղմիրանին մէջ, իր ետ ինկած սեւ գանգուրներով բարալիկ մերկ բազուկներով եւ պզտիկ ոտիկներով հիւսկէն զոյլաներու եւ բացուած մաշիկներու մէջ, այն դրաւիչ տարիքին մէջն էր, երբ աղջիկը արդէն երախայ չէ եւ երախան դեռ աղջիկ չէ: Հօրմէն բաժնուելով ան մօրը քով վազեց եւ ուշադրութիւն չդարձնելով անոր խիստ նկատողութեան, իր կարմրած դէմքը ծածկեց մօր կրկնոցին հիւսքերուն մէջ եւ խնդաց: Կը խնդար եւ ընդհատ ընդհատ կը խօսէր տիկնիկի մասին, որ շրջազգեստին տակէն հաներ էր:

— Կը տեսնէ՞ք... տիկնիկ... Միմի... նայեցէք...

Եւ Նաթաշան այլեւս խօսիլ չկրցաւ (անոր ամէն բան ծիծաղելի կ'երեւար): Յետոյ մօրը վրայ ինկաւ եւ այնպէս բարձր եւ հնչուն խնդաց, որ բոլորը՝ մինչեւ իսկ հպարտադէմ հիւրը ակամայ խնդացին:

— Դէ՛, գնա՛, գնա՛ այդ այլանդակ տիկնիկիդ հետ, ըսաւ մայրը կեղծ խըստութեամբ մը ետ հրելով աղջիկը: Այս իմ կրտսերս է, ըսաւ հիւրին:

Նաթաշան վայրկեան մը դուրս հանելով դէմքը մօր հիւսկէն փողկապէն անոր նայեցաւ ծիծաղի արցունքներուն մէջէն եւ նորէն դէմքը ծածկեց: Հիւրը հարկադրուած ըլլալով զուարճանալ ընտանեկան այս տեսարանով, պատշաճ համարեցաւ մասնակցիլ ատոր:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները

Ողբ. Ալիս Սարգիսեանի հոգեհան - գըստ. առթիւ՝ Տէր և Տիկին Բէիզեան Արամ 50, Տէր եւ Տիկին Պետիկեան Արամ 30, Տէր եւ Տիկին Կուտուզեան Աւետիս 20, Տէր եւ Տիկին Կուտուզեան Արշաւիր 20: Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան Վ. 10 ֆ.: Ողբ. Մաննիկ Տօլպաչեանի հոգեհան - գըստեան առթիւ Պ. Յակոբ Տօլպաչեան 50, Տիկ. Պէրպէրեան, Տիկ. Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան Գ., Տիկին Բէիզեան, Պ. Սարգիսեան Սերժ, Տիկին Փափազեան Զեփիւռ, Հաճի Վարդանեան Վարդան, Տիկին Պօյաճեան, Ադասեան Աստուր, Տիկին Տէր-Յովհան - նէսեան տասական ֆրանք:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները սկսած են ուսուցչութեամբ ընկերուհի Հռ. Զիլինկիրեանի եւ տեղի կ'ունենան Միութեան գրասենեակին մէջ 17 Ռիւ Պլէօ ամէն Հինգշաբթի, երկու բաժինով. առաջինը առաւօտ՝ ժամը 10-12 իսկ երկրորդը՝ ժամը 14-16,30:

Նոր արձանագրութեանց համար դիմել նոյն օրերը՝ վերոյիշեալ ժամերուն:

KOTCH-PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut

La séance est placée sous la Présidence de M. HRAND SAMUEL

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
խաղարկութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ

31 Հոկտեմբեր Շաբաթ ժամը 20,30ին,

Լիոնի 6րդ թաղապետարանի «Վիքթոր Հիւկօ» սրահին մէջ (58, Ռիւ Սէզ)

Կը ներկայացուի ամէն տեղ յաջողութիւն գտած Յ. Պարոնեանի «ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ» (4 արար)

Դերակատարներ.— Օրիորդներ Սոնա Վարդանեան, Վիքի Մոստիչեան, Ազապի Պալեան: Պարոններ Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Սերգօ Մոստիչեան, Գէորգ Թերզեան, Գէորգ Գիրէճեան, Գէորգ Տէմիրեան
Բեմադրութիւն Իշխան Խաչիկեանի

Մուտք 7, 10 եւ 15 ֆրանք

Խճողումի տեղի չտալու համար ապահովեցէք ձեր տոմսերը, որոնք կը գտնուին Ազգային Միութեան Խորհրդարանը

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարեշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ
Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 19էն սկսեալ:

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, Հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել Երեքշաբթի ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան կարգադրութեամբ եւ Լիոնի Դաւիթ Ծ. Վարդապետի բարեհաճ կամքով, մէկ ամիսէ ի վեր կը շարունակուին դասաւանդութիւնները, ազգային ոգի եւ լեզու ներշնչելու նորահաս սերունդին, հայ մատրան մէջ՝ 6 Ռիւ Ֆրանշ Ամիթիէ, Հինգշաբթի օրերը կէսօրէ ետք ժամը 15,30էն 18 փոքրերուն, 19,30էն 21 երիտասարդներուն:

ՃԱՇ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութիւնը իր կազմութեան առաջին տարելիցին առթիւ կազմակերպած է հանդիսաւոր ճաշ մը Հոկտ. 31ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, մինչեւ առաւօտ, Ալֆորվիլի Թաղապետական սրահին մէջ՝

Salle des Fêtes, Rue Voltaire.
Առատ կերուխում

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ երգ, հայկական պարեր եւ նուագ:

Պ. Պետիկ Պետիկեան կը մասնակցի իր նորակազմ նուագախումբով:

Փարիզի «Նաւասարդ» հայկական պարախումբը կը մասնակցի իր ամբողջ կազմով:

Պ. Տէտէճեան կը մասնակցի ձեռնադաշնակով:

Խճողումի տեղի չտալու համար, այժմէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով 899-23-69:

Ճաշագին 25 ֆրանք

Զուտ հասոյթը կը յատկացուի Ալֆորվիլի Մշակոյթի Ակումբին շինութեան:

Կը հրաւիրուին Ալֆորվիլի բոլոր միութիւնները:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Հայկ. Բարեգ. Ընդհ. Միութեան
Փարիզ, 11 Սքուար Ալպոնի, մէթրօ Փասի

Նուպարեան մատենադարանը բաց է հասարակութեան ամէն օր ժամը 10էն 12 եւ 14էն 18, բացի Չորեքշաբթի, Կիրակի եւ տօնական օրերէ:

Quelques poèmes choisis pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

Գին 30 Ֆր.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը պատրաստուի հրապարակային յարգանքի լըսարան մը կազմակերպել 15 Նոյեմբերին, Կոմիտաս Վարդապետին եւ Յովհ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակներուն առթիւ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ:

×

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ Ժորժ Ե.ի սրահը:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Ալֆորվիլի Մշակութային միութիւնը 31 Հոկտեմբերին կը կազմակերպէ իր անդրանիկ ճաշ - խնջոյքը մեծ պատրաստութեամբ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԱՄԸ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)
Հրատարակութիւն
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Լաթակազմ, 550 էջ
Կարելի է ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի
ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50
LE NUMÉRO 0,50 F.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 28 OCTOBRE 1970

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.951
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.951

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՀԱՅԸ

Երբ կը խօսուի «գաղթական»ներու մասին, ամէնէն առաջ մեր աչքերուն առջեւ կը պատկերանայ Հայը:

Իր պատմութեան արշալոյսէն սկսած դարերու ընթացքին գաղթական է եղած Հայը:

Մայր հայրենիքը՝ Թաւրոսեան այլացեղ զանազան աշխարհակալներու արշաւանքներուն՝ ապահով վայր մը չէ եղած իր զաւակներուն համար:

Զարդերէ ու հարստահարութիւններէ խուսափելու համար շատեր ստիպուեր են ձեռք առնել գաղթականի ցուպը: Հեռացեր են հայրենիքէն, օտար հորիզոններու տակ ապաստ շնչելու եւ բախտ որոնելու համար:

Հայաստանի աշխարհագրական անընդհատ դիրքն է եղած գլխաւոր պատճառներէն մէկը այն դժբախտութեանց, որոնց ենթարկուած է Հայութիւնը շարունակ: Հզօր կայսրութիւններ աքցանի մէջ են առած մեր երկիրը, հալածած, կեղեքած, տարկացուցած են մեզ յաճախ:

Քաղաքական ու տնտեսական անտանելի պայմաններուն չհանդուրժելով, մայր հողը լքած՝ օտար երկիրներ են ապաստանած մեծ թիւով հայրենակիցներ, երբեմն զանգուածային կերպով: Սակայն պանդուխտ Հայեր չեն մոռցած երբեք հայրենիքը, որուն յառած են միշտ իրենց կարօտով տոչորող աչքերը, շարունակ խարիկ մը սպասելով աւետաբեր կոչնկէն:

ԺԹ. դարուն դաւառացի Հայեր կամովին Պոլիս կը գաղթէին, ղուրպէթ կ՚երթային՝ ի խնդիր կեանքի ապահովութեան եւ պատառ մը հացի:

Աւելի հին դարերուն Հայոց պատմութիւնը կ՚արձանագրէ բռնագաղթեր, — ինչպէս Պարսից Սասանեան Շապուհ Բ.ի օրով 364 թուի բռնագաղթը, կրօնական հալածանքներու ենթակայ Պաւղիկեաններու բռնի հեռացումը մայր հայրենիքէն դէպի Թրակիա, ԺԷ. դարու սկիզբը (1604-1605) Թուրքեւպարսիկ կռիւներու ընթացքին Շահ Աբբասի կազմակերպած ահռելի բռնագաղթը Թրքահայաստանէն դէպի Սպահան:

Յանրածանօթ է նաեւ Հայոց զանգուածային արտագաղթը Անիի կործանումէն ետք դէպի Խրիմ եւ Հիւսիսային Կովկաս, յետոյ մինչեւ Լեհաստան, Կալիցիա, Թրանսիլվանիա եւայլն:

Իսկ 1915-1922 բռնագաղթերը իրենց ծաւալութեամբ եւ զարհուրելի պայմաններով անօրակելի ողբերգութիւն մը դարձան:

Այսօր Հայութեան կէսը կ՚ապրի մայր հայրենիքէն դուրս: Գաղթական է: «Հայաստանի քաղաքացի» չէ: Հայկական կառավարութեան պաշտպանութիւնը չի վայելեր: Իր ապաստանած հիւրընկալ երկրի հպատակութիւնն է առած: Առաջին քայլը՝ դէպի օտարացում եւ ձուլում առաջնորդելու համար գալոց սերունդները: Բարեբախտաբար ո՛չ բոլորը:

Սփիւռքը գերմարդկային ճիգեր կը փորձէ ազգապահպանման համար:

Դարերու ընթացքին սփիւռքն է, որ բարձր բռնած է ազգայնութեան դրօշակը եւ վառ պահած հայրենասիրութեան ջահը: Տէր ու պաշտպան է կանգնած հայկական մշակոյթին: Արտասահմանի մէջ է, որ լոյս ընծայած է առաջին հայ թերթը, դպրոցներ, տպարաններ բացած եւ եկեղեցիներ կառուցած է: Վենետիկի եւ Վիեննայի մէջ լոյսի փարոսներ է հիմնած ու պահպանած:

Այսօր ալ դարձեալ սփիւռքն է, որ հաւատարմօրէն կառչած է մեսրոպեան մեծասքանչին՝ մերժելով հայրենիքի սխալագրութիւնը: Սփիւռքն է, որ իր մամուլով, դպրոցներով, ազգային ու մշակութային կազմակերպութիւններով կը պայքարի ուծացման, օտարացման ու այլասերման փորձութեանց դէմ:

Սփիւռքն է, որ տէր ու պաշտպան կը կանգնի Հայկական արդար Դատին:

Ու անհամբեր կը սպասէ այն երջանիկ օրուան, երբ մայր հայրենիքը պիտի դառնայ իսկական մագնիս մը, դէպի իր ծոցը քաշելու համար գաղթական, վտարանդի Հայութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ ՄԻՇՏ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Մերձաւոր Արեւելքի հարցը, ինչպէս գրած էինք երէկ, Եգիպտոսի առաջարկով կրկին օրակարգի նիւթ դարձաւ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին մէջ:

Եգիպտոսի Արտաքին նախարարն է, Մահմուտ Ռիատ, որ առաջին խօսողը եղաւ այս մասին: Գահիրէի կարծիքով ՄԱԿը պէտք է քննէ Իսրայէլի շարունակական յարձակումները իր երեք անդամներու դէմ: Իսրայէլ, արդարեւ, Գահիրէի տեսակէտով կ՚ոտնակոխէ Ուխտի նուիրական սկզբունքները:

Մահմուտ Ռիատ «սուտ» որակեց Իսրայէլի այն ամբաստանութիւնը, թէ Եգիպտոս բռնաբարած է հրադադարի պայմանները: «Իսրայէլ լիրբ կերպով կը պահանջէ, որ Եգիպտոս հրաժարի իր օդային պաշտպանութենէն Սուէզի Ջրանցքին մէջ, որպէսզի իր օդանաւերը վերսկսին իրենց ոճրային յարձակումները, անպատիժ կերպով, Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան ժողովուրդին դէմ»:

Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը դիտել կուտայ այս առթիւ, թէ «յարձակումը իրաւունք մըն է Իսրայէլի համար, մինչդեռ ինքնապաշտպանութիւնը իր յարձակումներուն դէմ՝ ոճիր»: Այս է, համաձայն եգիպտացի նախարարին, Թել Աւիվի տեսակէտը կամ որդեգրած սկզբունքը: Այնուհետեւ Ռիատ կը նկարագրէ իսրայէլեան յարձակումներուն վնասները՝ Ջրանցքի շրջակծի քաղաքներու քանդում, մարդկային զոհեր, կէս միլիոն բնակչութեան տեղափոխում, եւայլն:

Արտաքին նախարարը կը քննադատէ նաեւ Մ. Նահանգները, որովհետեւ ան է որ Իսրայէլի հնարաւորութիւն տուաւ շարունակելու իր յարձակողական եւ ծաւալողական քաղաքականութիւնը: Այս առթիւ եգիպտացի պաշտօնական անձնաւորութիւնը կը դատապարտէ Ուաշինկթընի նոր որոշումը՝ վերազինելու Իսրայէլը: Այս քաղաքականութեան կիրարկումով, Ուաշինկթըն արդէն կը հանդիսանայ խաղաղութեան հաստատման Միջին Արեւելքի մէջ:

Մահմուտ Ռիատ վերջապէս կը յայտարարէ, թէ Եգիպտոս որոշած է ազատագրել արաբ հողերը: «Այս վճռականութիւնը կը բխի մեր նուիրական իրաւունքներէն եւ մեր հիմնական պարտաւորութիւններէն»:

Հարցին քննութիւնը պիտի շարունակուի եւ հաւանաբար տեւէ շաբաթ մը: Այսուհանդերձ, յստակ է Իսրայէլի դիրքը, քանի որ Եգիպտոսի Արտաքին նախարարի ճառէն անմիջապէս ետք, Ապպա Էպան, Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, վերստին թուեց իրենց պայմանը — չընկրկիլ բանակցութիւններու, ցորչափ հրթիռները չեն հեռացուիր Ջրանցքի սահմանագիծէն:

Այս ուղղութեամբ նոր տեղեկութիւններ հայթայթեց Իսրայէլի զաղտնի գործակալութեան պետը՝ զօրավար Ահարոն Եարիվ: Համաձայն զօրավարին, հրադադարէն ցայսօր Եգիպտոս Սուէզի սահմանագիծին վրայ հաստատած է 40-50 հրթիռի կայաններ, որոնք իրենց տրամադրութեան տակ ունին հակօդային 300 հրթիռ. ատոնց մեծ մասը կը գտնուի Ջրանցքէն 30 քիլմ. հեռու տարածութեան մը վրայ: Այսուհետեւ, յայտարարեց զօրավարը, Իսրայէլի օդային գործողութիւնները շատ դժուար պիտի ըլլան, «պէտք է վճարել գինը»:

Միւս կողմէ, խիստ յայտարարութիւն մը կատարեց Եգիպտոսի Պատերազմի նախարարը՝ Զօր. Մոհամմէտ Ֆաուզի դիտել տալով, թէ «մեր բանակը պատրաստ է դէմ դնել Իսրայելեան զաւադիր յարձակումներուն»: Աւելին՝ եգիպտական բանակի նպատակն է ազատագրել գրաւուած արաբ հողերը եւ վերջ տալ յարձակումներուն:

Աւելցնենք, որ Տիկին Կոլտա Մէյրի մէկ յայտարարութեան համաձայն, իսրայելեան օդուժը հրադադարէն առաջ դլեռնած է խորհրդային օդաչուներու կողմէ վարուած եգիպտական չորս օդանաւեր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ էջք կատարած ամերիկեան օդանաւին հարցը կը բարդանայ: Մինչ սկիզբը կը կարծուէր թէ դիւրին պիտի կարգադրուի, օրէ օր Մոսկուա կը կարծրացնէ իր դիրքը: Այս առընչութեամբ խորհ. կառավարութիւնը բողոքագիր մը ներկայացուցած է Ուաշինկթընի, ուր կ՚ըսէ թէ ամերիկեան օդանաւը «բռնաբարած է խորհրդային օդային սահմանները» եւ թէ այս դէպքը առաջինը չէ: Վերջին երեք տարիներու ընթացքին աւելի քան 12 բռնաբարում կատարուած է Թուրք — խորհրդային սահմանին վրայ, ըստ Մոսկուայի: Բողոքագրին մէջ խորհ. կառավարութիւնը կը շեշտէ թէ իր սահմաններուն մօտ հաստատուած ամերիկեան կայանները «վտանգաւոր օճախներ» են եւ չեն նպաստեր երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարելաւման: Միեւնոյն պարագայի մէջ, բացայայտ է նաեւ թէ Մոսկուա միշտ Թուրքիան խնդրոյ առարկայ կ՚ընէ մինչ Անգարա սկիզբէն փորձեց հարցը սահմանափակել Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի միջեւ: Միւս կողմէ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատան երկու անդամներ Երկուշաբթի օր Հայաստան մեկնած են այցելելու համար երեք ամերիկացի զինուորականներուն, որոնք Հոկտեմբեր 21ին Լենինական իջան:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ ոստիկանութիւնը ձեռք դրած է զոյգի մը վրայ որ 52 քիլօ զուտ հէռօյին կը փոխադրէր (արժէք 10 հին միլիառ): Առաջին անգամն է որ Ֆրանսայի մէջ նման քանակութեամբ թմրեցուցիչ կը բռնուի: Ձերբակալուած զոյգը չուզեր մեղսակիցներու անուն տալ: Մարդը՝ մեծ առեւտրական մըն է Պիառիցէն, կինն ալ՝ ֆրանսերէնի փրոֆեսէօր:

ԻՏԱԼԻՈՅ գրաշարները գործադուլի ձեռնարկած ըլլալով, երկիրը թերթէ զրկուած է:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ գործադուլը սկսաւ Ֆրանսայի մէջ եւ պիտի տեւէ ութ օր, բայց 15 օր հարկ պիտի ըլլայ որպէսզի ամէն ինչ կանոնաւորուի եւ եղած յապաղումները դարմանուին:

ՖՐԱՆՔՈՅԻ նշանակած յաջորդը՝ իշխան Խոհան Կարլոս եւ իր կինը պաշտօնական այցելութիւն մը տուին Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին, Էլիզէ:

Փաքիստանի նախագահը՝ Մոհամմէտ Եահիա Խան, իր կարգին, ընդունուեցաւ Փոմփիտուի կողմէ: Շապան Տէլմաս, իր կարգին, տեսակցեցաւ Եուկոսլաւիոյ վարչապետին հետ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Արտաքին նախարարը՝ Գրոմիկօ Լոնտոն մեկնեցաւ տեսակցելու համար Անգլիոյ Արտաքին նախարարին հետ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ եւ Զեխոսլովաքիոյ մէջ քոլերայի դէպքեր արձանագրուած են:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ ՏՕՆԸ

ՕՇԱԿԱՆԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ-ՄԱՇՏՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ

Հոկտեմբեր 11ին, կիրակի.— Տօն Սրբոց թարգմանչացն վարդապետացն մերոց Մեսրովբայ, Եղիշէի, Մովսէսի Քերթողի, Դաւթի Անյաղթ փիլիսոփայի, Գրիգորի Նարեկացւոյն եւ Ներսիսի Կլայեցւոյն

Թարգմանիչ վարդապետների յիշատակին նուիրուած տօնակատարութիւնը՝ տօն է հայ մշակոյթի: Այս տարի էլ Թարգմանչաց տօնի առթիւ փակ էր Էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանը: Ճեմարանի ողջ ուսանողութիւնն ու դասախօսական կազմը առաւօտեան ուխտի են գնում Օշական՝ իրենց յարգանքի տուրքը մատուցելու հայ մշակոյթի մեծ երախտաւոր Մեսրոպ Մաշտոցի շիրմին, ոգեկոչելու յիշատակը նաեւ մեր միւս եռամեծար վարդապետների:

Դեռ առաւօտեան վաղ ժամերից սկսած խուռներամ բազմութիւնը լցրել էր Օշականի Ս. Մեսրոպ Մաշտոց եկեղեցին: Օրը սովորականից պարզ էր եւ արեւոտ: Բոլոր ուխտաւորները հերթով մօտենում էին Մեծ Ուսուցչի գերեզմանին եւ ծնրադիր համբուրում նրա շիրմաքարը:

Ժամը 11ին ղողանջում են եկեղեցու զանգերը եւ ազդարարում Ս. պատարագի արարողութեան սկիզբը: Պատարագում է ուխտաւորաբար Մայր Աթոռում գտնուող Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միաբան Տ. Ղեւոնդ արքեպիսկոպոս Չէպէեանը: Պատարագի երգեցողութիւնը կատարում է հոգեւոր ճեմարանի երգչախումբը:

«Հայր մեր»ից առաջ քարոզում է պատարագիչ Սրբազանը՝ վեր հանելով անմահ Մեսրոպ վարդապետի եւ միւս Թարգմանիչների կատարած մշակութային գործը հայ գրականութեան զարգացման եւ պահպանման շնորհակալ գործում:

Յաւարտ պատարագի եկեղեցուն առընթեր դպրոցում տեղի է ունենում Թարգմանչաց յիշատակին նուիրուած հանդիսութիւն, որտեղ ողջոյնի խօսքով հանդէս է գալիս Տ. Ցուսիկ եպիսկոպոսը: Ապա բարեգալստեան խօսք է ասում վարժարանի տնօրէն Սէթ Ադիբէկեանը: Դպրոցի աշակերտներից ոմանք ապրումով արտասանում են Ս. Մաշտոցին նուիրուած հայրենաշունչ քերթուածներ:

Հայ մշակոյթին եւ Թարգմանչաց յիշատակին նուիրուած հանդէսին սրտի խօսք են ասում նաեւ Տ. Ղեւոնդ Արքեպ. Չէպէեան եւ Պարոն Ց. Ճ. Սիրունին:

Թարգմանչաց յիշատակին նուիրուած սոյն հանդէսը աւարտւում է խանդավառ մթնոլորտում:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ՓԱ՛ՌՔ ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒՆ

(Հաճնոյ հերոսամարտի յիսնամեակին առթիւ)

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ո՞վ կրցած է պատկերացնել իր ծննդավայրը դեռ նոր վերադարձած, Հայրենի օճախը վերաշինելու սրբազան աշխատանքին լծուած Կիլիկիոյ Հայութեան այդ օրերու զգացած ու ապրած, յուսահատութեանց, յուսալքումի, ցասումի ու ընդվզումի հոգեկան դառն ապրումները: Երբ ինքզինքը կը գտնէ մէն-մենակ, լքուած... դէմ յանդիման իր ոխերիմ թշնամիին:

Առաջին անգամ չէր որ Կիլիկիոյ Հայութիւնը, Եւրոպայէն կը կրէր նման դառն յուսախաբութիւն: Այն Եւրոպայէն, որուն մշակոյթին ու քաղաքակրթութեան ծառայած էր երկար դարեր, սկսած դեռ իր Թագաւորութեան օրերէն: Համակրութիւն մը, որ այնքան սուղ էր արժած, ու իր վրայ հրաւիրած մահմետական աշխարհի թշնամութիւնը: Եւ պատճառ եղած Ռուբինեաց Հարստութեան տխուր վախճանին:

Պատմութիւնը կը կրկնուէր ու Լեռնային Կիլիկիոյ այդ արի զաւակները դառնօրէն կը համոզուէին, որ իրենց գոյութեան սպառնացող այդ վտանգի պահուն, եթէ չէին ուզեր ձգել իրենց ծննդավայրը ու դիմել գլխիկոր Թափառական նոր կեանքի, անհրաժեշտ էր պրկել իրենց բարոյական ու Ֆիզիքական ուժերը, դիմագրաւելու համար գալիք փոթորիկը: Պաշտպանել Հայու իրենց պատիւն ու կեանքը եւ կամ մեռնիլ Հայու արժանավայել մահով: Ահա այս կ'ըլլայ Հաճնոյ, Այնթապի, Մարաշի Հայութեան օրուան կարգախօսը:

Ահա Հաճընը իր աշխարհագրական ինքնայատուկ դիրքով, ծուարած Տաւրոսեան լեռնաշղթային, անմատչելի լեռներուն գիրկը, կղզիացած մէն-մինակ, հեռու հաղորդակցութեան բանուկ ճամբաներէ: Բոյն դրած հոն, որպէս ազատ, անկաշկանդ կեանքի սիրահար մէկ արծիւ, աքսորէն դեռ նոր վերադարձած ուժասպառ ժողովուրդ մը՝ դեռ կէս անօթի ու աներդիք: Յանկարծ ինքզինքը կը գտնէ, ամէն կողմէ դիրք բռնած, մինչեւ ակռաները զինուած, Հաճընը պաշարման օղակի մէջ առած, դարանակալ սպասող թշնամիին դէմ յանդիման:

Պահ մը կանգ առնենք ու հիացումով, Հայու հոգեկան հպարտ ապրումներով հարց տանք մենք մեզի թէ՝ խիզախ Հայու ի՛նչ խոյանքով, հզօր կամքի, անվեհեր քաջութեան ու հաւատքի ի՛նչ հրաշքով է, որ Հաճնոյ բուռ մը Հայութիւնը անօթի ու ծարաւ, գրեթէ անզէն, ստեղծուած այդ անմարդկային յուսահատական պայմաններուն մէջ կը յաջողի պատմութեան համար արձանագրել Կիլիկեան երրորդ հրաշքը: Հաճընը ոչ միայն կը համարձակի գլուխ վերցնել ու ինքնապաշտպանութեան համար դրօշակ պարզել, այլ մանաւանդ կը յաջողի ամբողջ ութ ամիս կուրծք տալ, ու տոկալ եւ իր անհաւատալի, առասպելական դիմադրութեամբ, մոլեգնած թշնամիին բոլոր յարձակումները ետ մղելով, զանոնք պարտութեան մատնել:

Ըսինք հրա՛շք եւ շեշտեցինք ութ ամիսը, որ Հաճնոյ հերոսամարտի օրհասական պայքարի յուսահատական պայմաններուն մէջ, կը թուի ըլլալ ութ լման տարի... որու ընթացքին կը սպառի իրենց արդէն իսկ չունեցած զէնքի ու սնունդի պաշարը: Եւ երբ կը լռէ Հաճնոյ սիրուն լեռներուն մէջ դիմադրող քաջերուն դնդակին ձայնը, եւ ետ չենք մղուիր այլեւս մոլեգնած թշնամիին իրարու յաջորդող գրոհները, որովհետեւ ամբողջ ութ ամիս, գիշեր ու ցերեկ, առանց քունի ու հանգիստի, յաճախ անօթի ու ծարաւ, դիրքերուն մէջ թշնամիին կուրծք տուող քաջերը շատոնց արձակած են արդէն իրենց վերջին գնդակը եւ կերած իրենց խոտէ հացին վերջին պատառը... Հայ ռազմիկին վիճակուած տխուր պատմութիւնն է որ կը կրկնուէր, ինչպէս երբեմն «եարի փոխան զէնք գրկած» Ջան Ֆէտային, Հաճնոյ քաջերն ալ կը պարտուին զէնքի ու սնունդի պակասէն:

Չորս հարիւր հոգի միայն կը յաջողին կտրել պաշարման շղթան ու ազատիլ: Թուրքը ճանչնալ կարելի՞ է առանց սարսափի, առանց ցաւի ու սրտի մորմոքով մտածել այն ութ հազար անզէն, անպաշտպան Հայերուն մասին, որոնք ինկան ութ ամիսներու իր կրած պարտութեան ամօթի կատաղութենէն գազանացած Թուրքին ճիրաններուն մէջ... Այն Թուրքին, երբ գիտենք թէ հակառակ դարերու հոլովումին, կը շարունակէ մնալ միշտ «Էնկիթիմուր»եան վարք ու բարքով...:

Յիսուն տարի է արդէն անցած, այդ մահասարսուռ թուականէն: Եւ Հաճնոյ Հայութեան մնացորդացը, ցրուած աշխարհի չորս ծագերուն, միշտ հաւատարիմ իր նահատակուած հերոսներու յիշատակին, ամէն տարի յարգանքի սպահանդէսով կ'ոգեկոչէ անոնց գործն ու անունը: Խունկով ու մոմով հոգեհանգիստ կը կատարէ աղօթքով ու շարականով, հսկումի գիշերով մատաղ կը պատրաստէ: Հրկիզուած Հաճնոյ աւերակներուն վրայ տրտմօրէն թեւածող, պապենական հաւատքի խունկին ու աղօթքին կարօտ՝ սիրելիներու հոգիներուն խաղաղութեան համար...:

Որո՞նք են սակայն Հայուն անունը պատմութեան ու գալիք սերունդներուն առջեւ բա՛րձր ու հպա՛րտ պահող՝ դիւցազնամարտերու այդ խոնարհ հերոսները: Ինչպէս կ'անդրադառնանք մենք ժամանակակիցներս՝ վաղը պատմութիւնն ալ անշուշտ, քանի մը անուններ պիտի արձանագրէ ու անցնի: Խականը, սակայն, դարերով տանջուած, ազատութենէ զրկուած բայց միշտ ազատութեան գաղափարին կառչած, ազատութիւնը իր հոգիին կուռքը ըրած եւ յաւէտ անոր երկրպագու մնացած, հոգեկան լուսամիտ ապրումներով բիւրեղացած՝ միշտ բարոյական յաղթանակներով հերոսացած մեր հրա՛շք ժողովուրդին պատմութեան մէջ ձգած լուսաճաճանչ պատկերն է, որ պիտի խանդավառէ գալիք սերունդները, ազգային հպարտութեան ապրումներով:

Հաճնոյ հերոսամարտի յիսնամեակին առթիւ, նոյնացնելով յիշատակը վերջին յիսամեակի Հայուն ինքնապաշտպանութեան համար մղուած դիւցազնամարտերուն մէջ Հայուն մարտական ուժը մարմնացնող, Հայուն անունը բարձր պահող, ծանօթ թէ անծանօթ, ողջ թէ նահատակ, խոնարհ հերոսներու գործին ու անունին ձօնել ուզեցինք Հայու օրհնութեա՜ն ու փառաբանութեան մեր այս ապրումները:

Խոնարհ հերոսներ, որոնք մեր նախահայրերու քաջութիւնը բնորոշող Հայկին Բէլին, Սասունցի Դաւիթին եւ կամ Արեւածին Վահագնի առասպելները մարմնակերտեցին, ու քսաներորդ դարու հայ կեանքի քաջութեան վաւերական մարմնացումը եղան: Դառնալով նոյն ժամանակ ապագայ սերունդներուն համար, հայրենասիրութեան, ազգային քաջութեան ու անձնուրացութեան ներշնչման աղբիւր:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

ԱՄԲԵՐԴ

—o—

Շրջեցէք պատմական Գեղարքունիքն ու Վայոց Ձորը, Գուգարքն ու Տաշիրը, Արագածոտն ու Սիւնիքը, ամենուրեք կը հանդիպիք լեռներու վրայ թառած պատմական ամրոցներու աւերակներու, որոնց թիւը շատ է, իսկ շինութեան թուականներն ալ զանազան՝ նախաուրարտական, ուրարտական, ստրկատիրութեան եւ աւատականութեան դարաշրջաններ:

Միջնադարեան ամրոցներուն մէջ Ամբերդը կամ Համբերդը թերեւս ամէնէն տիրականն է, յամենայն դէպս ամէնէն լաւ պահպանուածը: Կը գտնուի Արագածի հարաւը, Աշտարակի շրջանի Բիւրական գիւղէն 5–6 քիլմ. հիւսիս-արեւելք:

Թէեւ հնագիտական պեղումները ցոյց տուած են, որ ամրոցը շինուած է շատ հին շրջանին, այսուհանդերձ այսօրուան ամրութիւնները հիմնականին մէջ հաստատուած են Ժ.–ԺԱ. դարերուն, Բագրատունեաց Թագաւորութեան ժամանակ, իսկ ԺԲ.–ԺԳ. դարերուն, Հայաստանի նոր տէրերը՝ Զաքարեանները, վերանորոգած են դղեակը, ամրացուցած են պարիսպները:

Ամրոցը կը տարածուի աւելի քան հինգ հեկտար հրուանդանի մը վրայ, որ բնական կերպով լաւ պաշտպանուած է, շնորհիւ անդնդախոր կիրճերուն:

Ամրոցը բաղկացած էր երկու հիմնական մասերէ՝ դղեակէն կամ վերի ամրոցէն եւ բուն բերդէն կամ ներքին ամրոցէն: Ասոնցմէ ամէն մէկը ապահովուած էր պաշտպանողական յատուկ սիստեմով՝ կառուցուած պատերը կազմուած էին կարծր որձաքարէ, կրաշաղախի միջոցաւ:

Դղեակը, որ բարձր դիրքի վրայ կը գտնուէր, կը գրաւէր 700 քիլմ. տարածութիւն, իր պարագիծով ամփոփուած էր մօտաւորապէս 15 մեթր բարձրութիւն, երկու մեթր հաստութիւն ունեցող խուլ եւ բրգաւոր պարսպապատերու մէջ:

Երկյարկանի դղեակին առաջին յարկը յատկացուած էր օժանդակ սենեակներու (որոնցմէ մէկուն մէջ կար ջրաւազան, ջուրի տեւական պաշար ապահովելու համար): Լայն եւ հանդիսաւոր սանդուխները կը սկսին ամրոցի դուռնէն եւ կ'երկարին մինչեւ երկրորդ յարկ, ուր կը գտնուէին բնակելի սենեակները, սեղանատունը, հիւրասենեակը եւայլն:

Ամրոցն ու դղեակը ունէին գաղտնի անցքեր:

Ամրոցը ընդգրկող տարածութեան վրայ կիսաւեր կառուցուածքներ շատ կան: Ասոնցմէ ամէնէն կարեւորներն ու լաւ պահպանուածները եկեղեցին եւ բաղնիքն են:

Եկեղեցին 1026ին շինած է իշխան Վահրամ Պահլաւունի, որ կազմակերպած եւ վարած է Անիի հերոսական պաշտպանութիւնը: Եկեղեցին կը պատկանի «գմբէթաւոր սրահ» կոչուած եկեղեցական շէնքերու տիպարին: Արտաքին ճարտարապետութիւնը պարզ է, անպաճոյճ: Իր ճարտարապետական – գեղարուեստական յատկանիշերով այս եկեղեցին լաւագոյններէն է Բագրատունեաց շրջանի յուշարձաններէն:

Բաղնիքը միջնադարեան Հայաստանի աշխարհիկ ճարտարապետութեան ուշագրաւ շէնքերէն է: Ունի ուղղանկիւն յատակագիծ: Պաղ ջուրը՝ դղեակի լանջին կառուցուած ջրամբարէն կը հոսէր մինչեւ կրակարանին վրայ զետեղուած կաթսան, ուր տաքնալով կը բաշխուէր յատուկ խողովակներով:

Պեղումներով յայտնաբերուած են ջրամատակարարման գիծին պատկանող խողովակներ, պատրաստուած թրծուած կաւէ եւ երկաթէ, ինչպէս նաեւ հօրեր, պրոնզէ փական եւայլն:

ՓՐՈՖ. Վ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Բնականաբար:

— Իսկ Արա՞մը:

— Արամը հաւանօրէն հակառակ է այս միութեան, բայց ի՞նչ կրնայ ընել երբ քոյրն ու ծնողքը կ'ուզեն:

— Ուրեմն Զարուհի կը սիրէ՞ այդ մարդը:

— Չեմ գիտեր թէ կը սիրէ՞ թէ ոչ, բայց կը հաւանի հետը ամուսնանալու, ահա իրողութիւնը, թերեւս այս կերպով կ'ուզէ պատշաճութեան ամուսնութիւն մը կատարել, քան թէ սիրային:

— Պատշաճութեա՞ն... լաւագոյն է կարծեմ ըսել անպատշաճութեան: Բայց ըսէ տեսնեմ թէ ի՞նչպէս եղաւ որ Շաւարշ յաջողեցաւ Բարսեղ էֆէնտին ալ գրաւել:

— Ասիկա ինծի ալ քիչ մը տարօրինակ երեւցաւ, յետոյ գաղտնիքը իմացայ:

— Ի՞նչ է եղեր այդ գաղտնիքը:

— Կ'երեւայ որ Շաւարշին ծնողքը շատ հարուստ են եղեր...

— Բայց ես բոլորովին հակառակը իմացած եմ:

— Գիտես որ Բարսեղ էֆէնտի այնքան թեթեւ մարդ մը չէ եւ ամէն բան կշռելով կ'ընէ: Եթէ այսօր կը հաւանի իր աղջիկը տալ այդ երիտասարդին, ըսել է որ անոր նիւթական կարողութեան մասին որոշ տեղեկութիւններ առած է:

— Բոլոր ասոնք շատ տարօրինակ կը թուին ինծի:

— Ես իրողութիւնն է որ կը պատմեմ:

— Պէտք է որ անպատճառ Արամը տեսնեմ եւ ամէն բան իրմէ ստուգեմ, վճռեց Վահան:

— Այո, լաւագոյնը այդ է, հաստատեց Մարտիկ էֆէնտի, իսկ անկէ ետքը...

— Անկէ ետքը կը մտածենք թէ ինչ պիտի կրնանք ընել:

— Միայն պէտք չէ որ ժամանակ կորսնցնես: Ես նոյնիսկ վախի մէջ էի որ նամակս շատ ուշացած էր եւ թէ երբոր հոս գաս, ամէն բան լմնցած պիտի գտնես... բարեբախտաբար այս իրարանցումները պատահեցան...

— Բայց ի՞նչ կապակցութիւն կայ զինուորական ըմբոստութեան եւ մեզ զբաղեցնող խնդրին մէջ:

— Բարսեղ էֆէնտիէն իմացայ որ նշանտուքը պիտի կատարուէր եթէ այս դէպքը վրայ չհասնէր: Բարսեղ էֆէնտի վերջնական կարգադրութիւնները յետաձգած է մինչեւ որ խառնաշփոթութիւնները հանդարտին:

Այս տեղեկութիւնները առնելէ ետքը Վահան գնաց գտաւ նաեւ իր մտերիմը՝ Արամը, որ շատ ուրախ եղաւ զայն տեսնելով: Զարուհիի եղբայրը գուշակած էր արդէն որ կարենցի երիտասարդը միշտ սիրահարած կը մնար իր քրոջ եւ սրտանց կը փափաքէր իրենց միութիւնը:

Բայց կը տեսնէր որ այս փափաքը կարելի պիտի չըլլար իրագործել, քանի որ Զարուհի թէ մէկ կողմէն համակրութիւնը չէր ծածկեր Շաւարշի մասին: Իր հայրն ու մայրն ալ ի վերջոյ իրենց աղջկան ընտրութեան հաւանած էին, մանաւանդ Սուրբիկ հանըմ որ յատկապէս պաշտպան կը կանգնէր Շաւարշի:

Արամ շատ լաւ գիտէր թէ ինչու իր քոյրը հակակրանք ցոյց կուտար նախկին նշանածին նկատմամբ, գուշակած էր նաեւ թէ Վահան ինչու Սելանիկ գացած էր եւ անհամբեր կը սպասէր անոր վերադարձին՝ վստահ ըլլալով որ պիտի կրնար հետը բերել իր անմեղութեան ապացոյցը, թէեւ այժմ քիչ մը ուշ մնացած պիտի ըլլար ատիկա:

Այսպէս ուրեմն, իր բարեկամը տեսնելով Արամի առաջին հարցումը եղաւ.

—Գո՞հ կը վերադառնաս Սելանիկէն:

— Ոչ, պատասխանեց Վահան կարուկ կերպով:

Արամ չուզեց հարցուփորձը աւելի առաջ տանիլ, ճամբորդութեան պատճառը հարցնել: Բայց Վահանն արդէն ինք որոշած էր խօսիլ:

— Դուք ի՞նչպէս էք, տեսնենք, ըսաւ:

— Կ'երեւայ որ բացակայութեանդ պատահած կարեւոր բաներուն միջոցին եկար ահա, պատասխանեց Արամ, կարծելով որ իր բարեկամը քաղաքական դէպքերուն կ'ակնարկէ: Քանի օրէ ի վեր բաւական յուզումներ անցուցինք:

— Բայց ես այդ դէպքերուն չեմ ակնարկեր, ըսաւ Վահան, ատոնք ինծի համար կարեւորութիւն չունին:

— Հապա ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Ձեր ընտանեկան շրջանակին մէջ կարեւոր եղելութիւն մը պատահած է, ինչպէս իմացայ հոս հասնելուս եւ կ'ուզեմ շնորհաւորութիւններ յայտնել:

— Հա, հասկցայ ինչ ըսել կ'ուզես, գոչեց Արամ, Զարուհիի նշանտուքին կ'ակնարկես:

— Ճիշդ գուշակեցիր:

— Բայց դեռ վերջնական բան մը չկայ մէջտեղ: Ասկէ զատ, լաւագոյն է որ այդ խնդրին վրայ չխօսինք:

— Ինչո՞ւ համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(244 – Շար.)

ԱՍՏՈՒԱԾՈՒՀԻ ԱՓՐՈԴԻՏԷ

Հարուստ է Կիպրոսի դիցաբանական պատմութիւնը: Այլ կերպ չէր ալ կրնար ըլլալ, քանի որ դարերու ընթացքին, աշխարհի գրեթէ բոլոր ժողովուրդները անցած են այնտեղէն եւ ձգած են իրենց ազդեցութիւնները նաեւ կրօնական գետնի վրայ: Ամէնէն աւելի ազդած են, սակայն, յունական դիցաբանութեան աստուածները, որոնք դարերով դարձած են պաշտամունքի առարկայ Կիպրոսի մէջ:

Հեթանոսական պաշտամունքի դարաշրջաններուն հետքերը երեւան եկած են հոն, կատարուած պեղումներու շնորհիւ: Գտնուած են մեհեաններ, խորաններ, զոհասեղաններ, արձաններ, փլատակներ, դրամներ, արձանագրութիւններ, տեղանուններ եւայլն, որոնք կը հաստատեն հին կիպրացիներու հաւատալիքներու բնոյթն ու այլազանութիւնը:

Յունական աստուածներէն ամէնէն աւելի պաշտուած են Արամազդը, Աֆրոդիտէն, Ապողոնը, Հերան, Պոսիդոնը, Աթենասը, Արտեմիսը, Դիոնիսիոսը, Հերմեսը, ինչպէս նաեւ յոյն հերոսներէն Հերակլէսը: Պաշտամունքի առարկայ եղած են նաեւ եգիպտական եւ փիւնիկեան աստուածներ, ինչպէս Աստարտը, Օզիրիսը, Իսիսը եւայլն:

Հին կիպրացիներուն համար, սակայն, մեծագոյն աստուածութիւնն էր Աֆրոդիտէն, որ կը ներկայացնէր սիրոյ անյաղթելի զօրութիւնը: Կիպրոսի մէջ Աֆրոդիտէի նուիրուած ծիսակատարութիւնները կը ստանային վեհութիւն մը, որուն գրեթէ ուրիշ ոչ մէկ աստուած կ'արժանանար: Աշնանային ամիս մը — այսօրուան հաշուով Սեպտեմբերը — Աֆրոդիտէի ամիսն էր Կիպրոսի մէջ: Մեծագոյն հանդիսութիւններն ու զոհաբերութիւնները կը կատարուէին Հին Փափոսի մէջ, ուր կը գտնուէր աստուածուհիին տաճարը եւ կը տեւէին երեք օր: Բազմութիւնները կուգային Կիպրոսի ամէն կողմէ եւ այլ երկիրներէ: Թափօրները, անվերջանալի շարքերով, կը կազմուէին այժմու Նոր Փափոսի մէջ եւ կ'ուղղուէին դէպի Հին Փափոս, սքանչելի պարտէզներէ եւ աստուածուհիին նուիրուած մեհեաններէ անցնելով:

Այս աստուածուհիին հանդէպ կիպրացիներուն ունեցած հաւատքը, սէրն ու պաշտամունքը կը բացատրուին աւանդաբար այն դիցաբանական առասպելով, որ կը վերաբերի անոր ծնունդին: Ամէնէն աւելի ընդունուած աւանդութիւնը այն է, որ Աֆրոդիտէն ծնած է ծովու փրփուրէն, ծփացած է ալիքներու վրայ եւ նախ ցամաք ելած է Կիթէրիա և ապա Կիպրոս: Այստեղ Հուրիները եղած են զինք խնամողները: Ծաղիկներ կը սփռուէին իր անցած ճամբաներուն վրայ: Աւանդութիւնը կ'աւելցնէ, որ երբ Աֆրոդիտէն ծերացաւ, Հուրիները փոխադրեցին զայն Ողիմպոս, ուր ան իր տեղը գրաւեց աստուածներուն մօտ:

Կիպրոսի դիցաբանական պատմութեան մէջ կապուած է նաեւ առասպելը երիտասարդներուն մէջ ամէնէն գեղեցիկը եղող Ադոնիսին, որուն սիրահարած էր Աֆրոդիտէ խենթի պէս: Առասպելը կ'ըսէ, թէ Սուրիացիներու թագաւոր Թիասի աղջիկը Զմիւռնա կամ Միռրա կ'ատէր Աֆրոդիտէն, որ իր կարգին սաստիկ գրգռուած էր անոր դէմ: Վրէժ լուծելու համար, Աֆրոդիտէ Միռրային տուաւ սեռային ըղձանք մը իր հօրը հանդէպ եւ Միռրա, խաբելով, կիսեց իր անկողինը իր հօրը հետ: Երբ այնուհետեւ երեւան եկաւ սրբապղծութիւնը, հայրը մահուան դատապարտեց իր աղջիկը: Միռրա իմացաւ եւ փախուստ տուաւ, բայց ձերբակալուելէ վախնալով աղօթեց աստուածներուն, որ զինք դարձնեն անտեսանելի: Աստուածները, ընդառաջ երթալով անոր ցանկութեան, վերածեցին ծառի մը, որ կը կրէ իր անունը (կը նշանակէ զմուռսի ծառ): Տասը ամիս ետք էր, որ Ադոնիս ծնաւ մրտենիի հատիկներէն: Շատ գեղեցիկ ըլլալուն, Աֆրոդիտէ պահեց նորածինը երկար դաշտի մը մէջ եւ յանձնեց զայն Փերսեփոնէի խնամքին: Երբ մեծցաւ Փերսեփոնէ սիրահարեցաւ Ադոնիսի եւ մերժեց Աֆրոդիտէի վերադարձնել զայն: Ծագեցաւ վէճ մը, զոր լուծեց Արամազդ եւ վճռեց, որ գեղանի երիտասարդը վեց ամիս մնայ մէկուն եւ վեց ամիս ալ միւսին մօտ:

Մասնաւոր տօնակատարութիւն մըն ալ կ'ըլլար ամէն տարի ի պատիւ Ադոնիսի Կիպրոսի մէջ եւ այլուր եւ այդ տօնակատարութիւնը կը կոչուէր Ադոնիա:

X

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի «Գասպար Իփէկեան» Թատերախումբը թատերական ներկայացումներու շարք մը պիտի տայ Հարաւ. Ամերիկայի հայաշատ երկիրներուն մէջ: Տարիներէ ի վեր այս թատերախումբը ունեցած է բեղուն եւ օրինակելի գործունէութիւն, ոչ միայն Լիբանանի, այլ եւ Միջին Արեւելքի գրեթէ բոլոր հայաշատ երկիրներուն մէջ: Անցեալ տարուան շրջապտոյտը Մ. Նահանգներու եւ Քանատայի մէջ, եղաւ իրական յաղթանակը հայ թատրոնին: Ֆրեզնօ, Թորոնթօ, Լոս Անճելըս, Պոսթըն, Սան Ֆրանսիսքօ, Մոնթրէալ, Տիթրոյթ եւ Նիւ Եորք — ահա այն գլխաւոր քաղաքները, որոնց թատերական բեմերուն վրայ շատ յաջող ներկայացումներ տուաւ թատերախումբը:

ՓՐԱՎԻՏԵՆՍԻ մէջ մեռած է Ամերիկայի շրջանի վաստակաւոր եւ վեթերան ընկերներէն Զաքար Սարխօղոսեան: Եղած էր անդամ տեղւոյն Կեդրոնական Կոմիտէի:

ՄԱՆՉԵՍԹՐԻ մէջ (Անգլիա) Գէորգ Մարտիրոսեան հիմնած է «Երեւան» պանդոկը: Սենեակները անուանուած են հայկական տարբեր քաղաքներու անունով, այսպէս, օրինակ, Կիրովական, Անի, Արտաշատ եւայլն:

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ...

— Գիտէ՞ք, թէ Եգիպտոս, իրեն պատկանող Սինայի թերակղզիին հետ, ունի 1.050.000 քառ. քիլմ. տարածութիւն, այսինքն Ֆրանսայի կրկինը, որուն, սակայն, Պելժիոյ տարածութեան հաւասար 31.000 քառ. քիլոմեթրը միայն բնակելի է, Նեղոսի ջուրերուն շնորհիւ: Մնացածը անջրդի անապատ է: Սահմաններն են հիւսիսէն՝ Միջերկրական, հարաւէն՝ Սուտան, արեւելքէն՝ Կարմիր ծով, Աքապայի ծոցը եւ Իսրայէլ, իսկ արեւմուտքէն՝ Լիբիա:

Դեռ հնագոյն ժամանակներէն Եգիպտոս բաժնուած էր երկու մասերու, Վերի եւ Վարի Եգիպտոս, ճիշդ Գահիրէի հարաւէն քաշուած գիծով մը բաժնուած: Վերի Եգիպտոսը ոռոգուած այն նեղ հողամասն է, որ Գահիրէէն կ'երկարի դէպի հարաւ, մինչեւ Ուատի Հալֆա: Վարի Եգիպտոսը՝ Գահիրէի հիւսիսակողմը Նեղոսի Տելթան է:

— Գիտէ՞ք թէ մայրին նոճիին պէս մշտադալար ծառ է եւ ունի անհարթ ոստալից եւ կարծրակեղեւ բուն: Անոր փայտը ազնիւ է, հոտաւէտ եւ անփուտ: Նոճիի նման կարծր, սուր եւ փշոտ տերեւ ունի; իր ոստերը բազմահատ են եւ պիստակի նման. կայ նաեւ տեսակ մը, որ հատով ոստ կուտայ, բոլորաձեւ, կարմրագոյն եւ քաղցրահամ, մրտենիին նման: Այս ծառը երկու տեսակի կը բաժնուի. առաջինը փոքրահասակ է, իսկ միւսը մեծ է եւ աճելով կը բարձրանայ մինչեւ 130 ոտք. այս տեսակէն շատ կան Կրետէ, Կիպրոս կղզիները. անուանի են Լիբանանի մայրիները:

— Գիտէ՞ք թէ հայկական խմբերգներու առաջին տարածիչը եղած է Կարա–Մուրզա (1854–1902), որ գրեթէ 17 տարի գործած ու զարկ տուած է հայ ժողովրդական երաժշտութեան տարածման: Ունեցած է իր երգչախումբը: Իրմէ ետքն էր, որ հայ երգի անփոխարինելի վարպետը՝ Կոմիտաս, իր հոյակապ դաշնաւորումներով հայ ժողովրդական երաժշտութիւնը հասցուց կատարելութեան եւ տարածեց ամէնուր:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ 1970–1971 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ (Յառաջ). — Երեք ամիսներու հաճելի եւ երկար արձակուրդէ մը ետք, Սրբոց Թարգմանչաց տօնին անմիջապէս յաջորդող Երկուշաբթի օր, տեղի ունեցաւ պաշտօնական բացումը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դպրեվանքի 41րդ տարեշրջանին:

11 Հոկտեմբեր, Կիրակի, Կաթողիկոսարանի Մայր Տաճարին մէջ մատուցուեցաւ հանդիսաւոր պատարագ, նախագահութեամբ Կաթողիկոսին: Պատարագը մատոյց եւ «Դուք էք լոյս աշխարհի» գեղեցիկ բնաբանով քարոզեց դպրեվանքի նոր տեսուչ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան, որ միաժամանակ հաղորդութիւն տուաւ դպրեվանքի բոլոր աշակերտութեան եւ տարեշրջանի սեմին:

Յաջորդ առաւօտեան ժամը 8,30ին, դպրեվանքի Կիւլպէնկեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ 1970–71 տարեշրջանի պաշտօնական բացումը, նախագահութեամբ՝ Ս. Աթոռիս Հայրապետ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի, ի ներկայութեան աթոռիս միաբանութեան ուսուցչական կազմին:

Յատուկ յայտագրի համաձայն, Թորգոմ Սրկ. Դանիէլեանի Աստուածաշունչի Յովհաննու Ա. գլուխի ընթերցումով սկսաւ հանդէսը, որմէ ետք դպրեվանքի երգեցիկ խումբը «Սիրտ ի սիրտ եւ ձեռն ի ձեռն» պաշտօնական քայլերգը երգեց: Յարութիւն Սրկ. Մանուկեան Նարեկ Աղօթամատեանէն կատարեց հատուածի մը ընթերցումը: Զարեհ Էքմէքճեան գեղեցկօրէն արտասանեց Դ. Վարուժանի «Առաջին ծիլերը»: Յուսկ, երգչախումբը երգեց «Որք զարդարեցին» քաղցր շարականը:

Ապա դրաւոր խօսք առաւ տեսուչ Սրբազան Հայրը: Ան հրաւիրեց տղաքը տէր կանգնելու իրենց կոչումին, եւ վառ պահելու ջահը հայ մշակոյթին, իր հոգեւոր եւ ազգային բոլոր երեսներով:

Փակման խօսքը ըրաւ Հայրապետը, որ իր կարգին ուսանողութեան մաղթեց քաջութիւն եւ կորով որպէսզի թարմ շունչով եւ ոգիով կարենաք շարունակել ձեր առաքելութիւնը ի փառս հայ եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդին:

Խորէն Ա.ի «պահպանիչ»ով փակուեցաւ այս կոկիկ հանդիսութիւնը, որմէ ետք ուսանողները բարձրացան իրենց դասարանները եւ մինչեւ կանոնաւոր դասաւանդութիւնները սկսիլը, պարապեցան ընթերցումներով եւ նոր տարեշրջանի նախապատրաստական աշխատանքներով:

Ս. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Լաւ նայիմ, սիրելիս, ըսաւ խօսքը ուղղելով Նաթաշային, քու ի՞նչդ է այս Միմին, հաւանօրէն աղջի՞կդ է:

Նաթաշային հաճելի չեկաւ, որ հիւրը իրեն այդպիսի մանկական հարցումներ կ'ընէ: Բան մը չպատասխանեց եւ լրջութեամբ անոր նայեցաւ:

Մինչ այդ բոլոր երիտասարդ սերունդը՝ սպայ Պորիսը՝ իշխանուհի Միխայլովնայի զաւակը, ուսանող Նիքոլան՝ կոմսին մեծ տղան, Սոնիան՝ կոմսին տասնեւհինգամեայ ազգականուհին եւ պզտիկ Պետրուշը՝ կրտսեր տղան, բոլորը տեղաւորուեցան հիւրասենեակին մէջ, նկատելի կերպով կ'աշխատէին վայելչութեան սահմանին մէջ պահել իրենց եռանդն ու ուրախութիւնը, որ դեռ անոնց դէմքերէն կը շնչէր: Նկատելի էր, որ հոն, ետեւի սենեակներուն մէջ, ուրկէ անոնք այդպէս սանձարձակ վազեր էին, աւելի զուարճալի խօսակցութիւն ունեցեր էին, քան թէ հոս քաղաքի բամբասանքներու, եղանակի եւ կոմսուհի Ափրաքսինի վրայ: Երբեմն երբեմն իրարու կը նայէին եւ ծիծաղնին հազիւ կը զսպէին:

Երկու երիտասարդներ, ուսանողը եւ սպան, մանկական տարիքէն բարեկամներ էին եւ երկուքն ալ գեղեցիկ, բայց իրարու չէին նմաներ: Պորիս բարձրահասակ շիկահեր պատանի մըն էր, անդորր եւ գեղեցիկ դէմքի նուրբ գծագրութեամբ: Նիքոլան միջահասակ գանգրահեր երիտասարդ մըն էր, դէմքի պայծառ արտայայտութեամբ: Անոր վերին շրթունքին վրայ արդէն սեւ մազեր բուսած էին, եւ ամբողջ դէմքէն եռանդ եւ սքանչացում կ'արտաշնչէր: Նիքոլան սենեակ մտնելուն պէս կարմրեցաւ: Նկատելի էր որ ըսելու բան մը կը փնտռէր, բայց չէր գտներ: Պորիս, ընդհակառակն անմիջապէս բան մը գտաւ եւ հանդարտութեամբ ու կատակով պատմեց, թէ ինչպէս այդ Միմի տիկնիկը ճանչնար, երբ դեռ ան գեռատի աղջիկ մըն էր, քիթը այդպէս այլանդակուած չէր, ինչպէս հին տարիներ անցեր էին եւ անոր գանկը ամբողջապէս ճեղքուեր էր: Այս ըսելով Նաթաշային նայեցաւ: Նաթաշան դէմքը անկէ դարձուց եւ իր պզտիկ եղբօրը նայեցաւ, որ աչքերը կիսարաց ու անձայն ծիծաղէն կը դողար, եւ այլեւս ծիծաղը զսպել անկարող ըլլալով ցատկեց դուրս փախաւ սենեակէն այնպիսի արագութեամբ, որքան որ կը ներէին իր շուտիկ ոտքերը: Պորիս չխնդաց:

— Ըստ երեւոյթին դուք ալ մեկնիլ կ'ուզէք, մայրիկ. կառք պէ՞տք է, ըսաւ ան ժպիտով մը մօրը դիմելով:

— Այո, գնա, գնա, հրամայէ որ պատրաստեն, ըսաւ մայրը ժպտով:

Պորիս կամացուկ մը դուրս ելաւ եւ Նաթաշան գտնելու գնաց: Հաստլիկ տղեկը բարկացած անոր ետեւէն վազեց:

ԺԲ.

Երիտասարդներէն, չհաշուելով կոմսին մեծ աղջիկը (որ չորս տարեկան մեծ էր քրոջմէն եւ իրեն մեծի մը պէս կը բռնէր) եւ հիւր–օրիորդը, հիւրասենեակին մէջ մնացին Նիկոլան եւ Սոնիան՝ ազգականուհին: Սոնիան բարալիկ, մանրիկ, թխահեր աղջիկ մըն էր, երկար արտեւանունքներով ստուերուած մեղուշ նայուածքով, գլխին շուրջը երկու անգամ ոլորուած առատ սեւ մազերով եւ երեսին, մանաւանդ մերկ նիհար բայց գեղեցիկ մկնոտ բազուկներու դեղնաւուն մորթով: Շարժումներու նազելութեամբ, մանրիկ անդամներու ճկունութեամբ եւ փափկութեամբ ու քիչ մը խորամանկ եւ զսպուած ձեւերովը սիրուն, բայց դեռ չձեւակերպուած՝ կատուի ձագ մը կը յիշեցնէր, որ սքանչելի կատու մը դառնալ կը խոստանայ: Կ'երեւի որ քաղաքավարութիւն կը համարէր ժպիտով մը ընդհանուր խօսակցութեան մասնակցիլ: Սակայն հակառակ իր կամքին անոր աչքերը երկայն ու խիտ արտեւանունքներու տակէն կ'ուղղուէին բանակ մեկնող քուզէնին վրայ այնպիսի կուսական այրող հիացմունքով մը, որ անոր ժպիտը վայրկեան մը իսկ չէր կրնար մարդ մը խաբել, եւ նկատելի էր որ կատուիկը նստեր էր լոկ այն դիտաւորութեամբ, որպէսզի աւելի եռանդով ոստնէ եւ խաղայ իր քուզէնին հետ, հէնց որ իրենք եւս Պորիսի եւ Նաթաշայի պէս հիւրանոցէն դուրս ելլեն:

— Այո, մա շէր, ըսաւ ծեր կոմսը հիւրին դառնալով եւ Նիկոլան ցուցնելով: Ահա անոր բարեկամ Պորիսը սպայ է նշանակուած եւ ան բարեկամութենէն դրդուած անկէ բաժնուիլ չուզեր: Կը թողու ե՛ւ համալսարանը ե՛ւ զիս, ծերուկիս, զինուորական ծառայութեան կ'երթայ, մա շէր: Իսկ դիւանին մէջ անոր համար արդէն պաշտօն պատրաստ էր: Ահա ձեզ բարեկամութիւն, ըսաւ կոմսը հարցական շեշտով մը:

— Հա՛, արդէն պատերազմը յայտարարուեր է, այդպէս կ'ըսեն, ըսաւ հիւրը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut

La séance est placée sous la Présidence de M. HRAND SAMUEL

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80-ԱՄԵԱԿ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէին այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8,30ին, քաղաքապետարանի թատրոնի սրահը:

Կը նախագահէ ընկ. Ռ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն):

Գեղարուեստական բաժին.— երգ, արտասանութիւն, պար,՝ Վալանսի, Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերունդին կողմէ:

Թատրոնին նրբանցքներուն մէջ կը ցուցադրուին Դաշնակցութեան 80ամեայ գործունէութեան փաստաթուղթեր:

Մուտքը ազատ է

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան կարգադրութեամբ եւ Լիոնի Դաւիթ Ծ. Վարդապետի բարեհաճ կամքով, մէկ ամիսէ ի վեր կը շարունակուին դասաւանդութիւնները, ազգային ոգի եւ լեզու ներշնչելու նորահաս սերունդին, հայ մատրան մէջ՝ 6 Ռիւ Ֆրանշ Ամիթիէ, Հինգշաբթի օրերը կէսօրէ ետք ժամը 15,30էն 18 փոքրերուն, 19,30էն 21 երիտասարդներուն:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան եւ Գաւառական Ժողովի բոլոր անդամները խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն այրի Տիկին Եղսաբէթ Տէր-Վարդանեանի եւ իր զաւակներուն նաեւ Վաղարշակ եւ Գամէր Տէր-Վարդանեանեաններու բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր, ողբ. Ժիրայր Տէր-Վարդանեանի մահուան առթիւ:

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՍԵՆԵԱԿ

Հայ ընտանիքի մօտ, տրամադրելի է սենեակ մը Փարիզի մէջ: Ամէն յարմարութիւն կայ տան մէջ, առանձին մէկուն կամ զոյգի մը համար:

ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին իր շրջանի ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին.—

Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհաննէս Պէրպէրեան, Նազար Բապուճեան, Դաւիթ Զապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Աւագ Պաղտասարեան և որդին Միշէլ, Յ. Արգարեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Հմայեակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ուրրաթեան, Յովհ. Եղիշէեան, Տոքթ. Յովհ. Քիւթիւկեան եւ Տիկին Է. Բիւզանդ (մեռած Ամերիկա), Հայկ Թէնէքճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Գէորգ Խաչատուեան, Աշոտ Նշանեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բարթող Փափազեան, Մարգար Բարխեան, Տաճատ Սուքիասեան, Կարապետ Քէլէշեան, Հրանդ Ունանեան, Վարդան Զպուքճեան, Շաւարշ Տէր-Պարսամեան (Նոր Սերնդական):

Ողբացեալ ընկերներուն եւ բարեկամներուն շիրիմներուն այցն ու ծաղկեփունջերուն զետեղումը կը կատարուի Շաբաթ 31 Հոկտեմբեր կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ: Այս առթիւ կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Խաղարկութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ

31 Հոկտեմբեր Շաբաթ ժամը 20,30ին,

Լիոնի 6րդ թաղապետարանի «Վիքթոր Հիւկօ» սրահին մէջ (58, Ռիւ Սէզ)

Կը ներկայացուի ամէն տեղ յաջողութիւն գտած Յ. Պարոնեանի «ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ» (4 արար)

Դերակատարներ.— Օրիորդներ Սոնա Վարդանեան, Վիքի Մոստիչեան, Ազապի Պալեան: Պարոններ Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Սերգօ Մոստիչեան, Գէորգ Թերզեան, Գէորգ Գիրէճեան, Գէորգ Տէմիրեան

Բեմադրութիւն Իշխան Խաչիկեանի

Մուտք 7, 10 եւ 15 փրանք

Խճողումի տեղի չտալու համար ապահովեցէք ձեր տոմսերը, որոնք կը գտնուին Ազգային Միութեան Խորհրդարանը

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Հայկ. Բարեգ. Ընդհ. Միութեան

Փարիզ, 11 Սքուար Ալպոնի, մէթրօ Փասի

Նուպարեան մատենադարանը բաց է հասարակութեան ամէն օր ժամը 10էն 12 եւ 14էն 18, բացի Չորեքշաբթի, Կիրակի եւ տօնական օրերէ:

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն Պ. Յակոբ Քէօսէեան 10 ֆ. կը նուիրէ Նարդունիի ֆոնտին, Ժիլպէր Մակարեանի քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ նուէրները.

Կ. Խողեանի թաղման կապոյտ Խաչ՝ 10 ֆր., Ալիս Սարգիսեանի եւ Սարգիս Ճաւուլեանի հոգեհանգիստին՝ Տէր եւ Տիկին Արա Պետիկեան 50, Տիկին Ճաւուլեան 20, Թագուհի Արամեանի թաղման՝ Տորումեան Խաչիկ 25, Տէր-Վարդանեանի թաղման Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւն 20, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պանտիկեան 30, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան 20, Սէն Ժերոմի «Հայաստան» խումբ 20, Տէր եւ Տիկին Գիւփէլեան Վարդան 20 ֆր.:

La Guastalla
Corso Porta Victoria 16
MILANO

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Հոկտ. 21էն Նոյեմբեր 8

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարեշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

KOTCH-PARTIE
ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները սկսած են ուսուցչութեամբ ընկերուհի Հռ. Ձիլինկիրեանի եւ տեղի կ'ունենան Միութեան գրասենեակին մէջ 17 Ռիւ Պլէօ ամէն Հինգշաբթի, երկու բաժինով. առաջինը առաւօտ՝ ժամը 10–12 իսկ երկրորդը՝ ժամը 14–16,30:

Նոր արձանագրութեանց համար դիմել նոյն օրերը՝ վերոյիշեալ ժամերուն:

ՃԱՇ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութիւնը իր կազմութեան առաջին տարելիցին առթիւ կազմակերպած է հանդիսաւոր ճաշ մը Հոկտ. 31ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, մինչեւ առաւօտ, Ալֆորվիլի Թաղապետական սրահին մէջ՝

Salle des Fêtes, Rue Voltaire.

Առատ կերուխում

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ երգ, հայկական պարեր եւ նուագ:

Պ. Պետիկ Պետիկեան կը մասնակցի իր նորակազմ նուագախումբով:

Փարիզի «Նաւասարդ» հայկական պարախումբը կը մասնակցի իր ամբողջ կազմով:

Պ. Տէտէճեան կը մասնակցի ձեռնադաշնակով:

Խճողումի տեղի չտալու համար, այժմէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով 899-23-69:

Ճաշագին 25 փրանք

Զուտ հասոյթը կը յատկացուի Ալֆորվիլի Մշակոյթի Ակումբին շինութեան:

Կը հրաւիրուին Ալֆորվիլի բոլոր միութիւնները:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 19էն սկսեալ:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել Երեքշաբթի ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԻԷՆԻ մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակի հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 8ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ՝ Նոյեմբեր 15ին:

×

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ Ժորժ Ե.ի սրահը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
12 Rue de Trévise PARIS 9e

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1970 ՏԱՐՒՈՅ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
18 ՆՈՅԵՄԲԵՐԷՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ԵՒ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՆ՝ 2200 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԷՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 29 OCTOBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.952

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.952

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

Վեցերը վերսկսան իրենց խօսակցութիւնները քննելու համար Անգլիոյ անդամակցութեան հարցը Հասարակաց Շուկայի:

Առաջին առթիւ որոշեցին Անգլիոյ առաջարկել, որ իր մուտքի պայմանները ներկայացնէ ընդհանուր ձեւով՝ ճարտարարուեստ եւ երկրագործութիւն միաժամանակ: Այլ խօսքով՝ հարցերը մաս առ մաս պիտի չքննուին, քանի որ նման պարագայի տարակարծութիւններ կրնան ծագիլ Վեցերու միջեւ:

Այս ձեւով համախոհութիւնը կը պահպանուի Հասարակաց Շուկայի անդամ երկիրներու միջեւ:

Անգլիա իբրեւ անդամակցութեան նախապայման կ՚առաջարկէ փոխանցման շրջան մը, որպէսզի իր ճարտարարուեստն ու երկրագործութիւնը «յարմարին» եւրոպական պետութիւններու համապատասխան ճիւղերուն: Փոխանցման շրջանը, համաձայն անգլիական առաջարկին, վեց տարի պէտք է ըլլայ երկրագործութեան եւ երեք տարի ճարտարարուեստին համար:

Մասնաւորաբար Ֆրանսա դէմ է այս բաժանումին: Կարեւոր է, դիտել տուաւ Արտաքին Նախարարը՝ Մորիս Շուման, որ փոխանցման շրջանը միատեսակ ըլլայ, այսինքն՝ նոյն ժամանակաշրջանը յատկացուի թէ՛ երկրագործութեան եւ թէ ճարտարարուեստին համար:

Միւս կողմէ Վեցերը անհրաժեշտ կը գտնեն, որ այս բոլոր հարցերը քննուին տարեվերջէն առաջ. խօսակցութիւնները պէտք է կատարուին յառաջիկայ ամիսներուն:

Առաջին հանդիպման թուական նշանակուեցաւ Նոյեմբեր 19:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՋԱԾ ՕԴԱՆԱՒԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՕԴԱՆԱՒԻ ՄԸ ՀԱՐՑԸ

Խորհրդային «Անթոնով-24» օդանաւի առեւանգումէն 13 օր ետք օդահէնութեան երկրորդ դէպք մըն ալ արձանագրուեցաւ խորհրդային - Թուրքիա սահմանին միջեւ:

Փոքր օդանաւ մըն է, չեխական արտադրութիւն, որ թիրախ դարձաւ այս անգամ օդահէնութեան: Արդարեւ, փոքրիկ օդանաւը, որ ներքին սպասարկման կը ծառայէր, խորհրդային երկու ուսանողներու հարկադրանքով ստիպուեցաւ շեղել իր ճամբան եւ վայրէջք կատարել Սեւ ծովի թրքական փոքր քաղաք մը՝ Սինոփ:

Այս անգամ ոչ մէկ արիւնայեղութիւն տեղի ունեցած է. երկու ուսանողները՝ Նիկոլայ Գինլով եւ Վիթալի Պոզդեվին, առաջինը դեղագործութեան եւ երկրորդը մեքենագիտութեան ուսանող, տապճակ մը անցուցած են օդանաւորդին գըլխուն եւ ստիպած այս վերջինոյն, որ շեղէ իր ճամբան:

Երկու օդահէնները անմիջապէս քաղաքական ապաստանի իրաւունք խնդրած են թուրք իշխանութիւններէն:

Միւս կողմէ ամերիկացի երկու զօրավարները եւ թուրք սպան միշտ Լենինական կը մնան: Ամերիկեան դեսպանատան երկու ներկայացուցիչները առջի օր Երեւան ժամանեցին, անկէ անցան Լենինական տեսնուելու համար ամերիկացի զինուորականներուն հետ: Թրքական դեսպանատունն ալ դիմում ըրած էր, տեսակցութեան արտօնութիւն ստանալու համար թուրք գնդապետին համար, բայց խորհրդային իշխանութիւնները չեն պատասխանած:

Ամէն պարագայի մէջ, ամերիկացի զինուորականները շատ լաւ պայմաններու մէջ են Լենինական, շքեղ վիլլայի մը մէջ կ՚ապրին, հիւրերու վերապահուած:

Կասկած չկայ որ Խորհ. Միութիւնը կ՚ուզէ առաւելաբար քաղաքական բնոյթ տալ միջադէպին, ինչպէս կը պարզուէր բողոքագրէն: Թուրքիա կը պատասխանէր թէ իր հողամասը երբեք չի ծառայեր «լրտեսական գործունէութեան»:

Կը կարծուի թէեւ որ Խորհ. Միութիւնն ալ որոշ սահմաններէ անդին չուզեր երթալ եւ ըստ Մոնտի աշխատակցին «Խորհ. Միութիւնը չուզեր խնդրոյ առարկայ ընել իր լաւ յարաբերութիւնները Անգարայի հետ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՊԷԼԻ Բնագիտութեան մրցանակը տրուեցաւ միասնաբար երկու գիտուններու՝ Ֆրանսացի Լուի Նէլի եւ շուէտացի Ալֆվէնի: Քիմիագիտութեան մրցանակն ալ տրուեցաւ արժանթինցի Լուիս Ֆետերիքօ Լըլուարի:

ԷՔՈՒԱԹՈՐԻ մէջ պաշարման վիճակ հռչակուեցաւ, երբ անծանօթներ առեւանգեցին օդուժի հրամանատարը՝ զօրավար Սեզար Սանտովալ, 45 տարեկան: Արեան հետքեր գտնուեցաւ զօրավարին ինքնաշարժին մէջ, ինչ որ մտածել կուտայ իշխանութիւններուն, թէ հրամանատարը վիրաւորուած է առեւանգիչներու կողմէ: Էքուաթոր Հարաւ. Ամերիկեան փոքր երկիր մըն է:

ԳՐՈՄԻԿՕ - ՀԻՒՄ խօսակցութիւնները շօշափած են Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի եւ Պերլինի հարցերը: Անգլիոյ համար Պերլինի խնդրին կարգադրութիւնը նախապայման է խորհըրդաժողովին գումարման համար: Քըննուած է նոյնպէս երկու երկիրներու առեւտրական կապը: 1969ին Անգլիա Խորհ. Միութիւն արտածած է 95.300.000 սթերլինի ապրանք, իսկ անկէ ներածած է 197 միլիոն սթերլին արժողութեամբ նիւթ: Լոնտոն կը փափաքի, որ իր արտածումը ընդլայնի:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ հրադադարի արաբ յանձնախումբը, որ կեանքի կոչուած էր Յորդանան-Պաղեստին կռիւներու վերջ տալու նպատակով, աւարտեց իր աշխատանքները:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ մէջ առեւանգուած անգլիացի դիւանագէտը դեռ չէ գտնուած: Տիկին Քրոս կոչ մը ըրաւ Քեպէքի Ազատագրութեան Ճակատին՝ խնդրելով որ ազատ արձակեն իր ամուսինը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Զոնդ-8» այերանաւը, որ լուսին ուղարկուած էր գիտական տեղեկութիւններ հաւաքելու համար, լաւ վիճակի մէջ Հնդկական ովկիանոս իջաւ:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԱՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ Գահիրէ եւ Թել Ավիվ համաձայն են հրադադարի երկարաձգման:

ԱՆԳԼԻՈՅ պահպանողական կառավարութիւնը որոշեց զինուորական «ներկայութիւն»ը պահպանել Սուէզի արեւելքը (Սինկափուր եւ այլուր): Նախկին կառավարութիւնը որոշած է հեռացնել անգլիական ուժերը այդ շրջաններէն:

ԱՆԳԼԻՈՅ ծովափին մօտերը երկու քարիւղատար նաւ իրարու բախեցան, որու հետեւանքով երկուքէն մէկը կրակ առաւ: Երկար ճիգերէ ետք առաջքն առնուեցաւ հրդեհին: Զօրաւոր փոթորիկի մը պարագային նաւը կրնայ երկուքի բաժնուիլ եւ մազութը տարածուիլ բաց ծովուն վրայ, ինչ որ մեծ աղէտ մը պիտի ըլլայ անգլիական եւ ֆրանսական ծովափներուն համար:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ նախագահը մեծ պատիւներով ընդունուեցաւ Ուաշինկթընի մէջ, նախագահ Նիքսընի կողմէ: «Մեծապէս կը յարգենք ձեր կառավարութեան անկախութիւնը», դիտել տուաւ Նիքսըն, որուն Չաուշէսքու պատասխանեց, թէ «բոլոր ազգերն ալ իրաւունք ունին իրենց ճակատագիրը տնօրինելու առանց դուրսի միջամտութեան»:

ՆԵՐՍԷՍ Ե. ԱՇՏԱՐԱԿԵՑՈՒ

ԾՆՆԴԵԱՆ 200-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ

Պատարագ եւ հոգեհանգիստ. — Սեպտեմբեր 27ին, Կիրակի, Ազգիս Վեհափառ Հայրապետի փետրուար 13 թուակիր կոնդակի հրահանգի համաձայն Մայր Աթոռում եւս հանդիսաւորութեամբ նըշուեց երջանկայիշատակ Տ. Տ. Ներսէս Ե. Աշտարակեցու ծննդեան 200ամեակը:

Առաւօտեան ժամը 11ին մայր տաճարու մատուցւում է Ս. պատարագ: Պատարագում է ուխտաւորաբար Մայր Աթոռում գտնուող Տ. Տիրայր Վրդ. Փանոսեանը: «Հայր մեր»ից առաջ Տ. Գէորգ Վրդ. Սերայդարեանը ընթերցում է Հայրապետի՝ Ներսէս Աշտարակեցու ծնընդեան 200ամեակի առթիւ գրած 1970 թ. փետրուար 13 թուակիր կոնդակը:

Յաւարտ պատարագի Հայրապետը եկեղեցական թափօրով առաջնորդւում է տաճարի գանգակատան հարաւ - արեւմըտեան կողմում գտնուող Աշտարակեցու շիրիմը եւ նախագահում հոգեհանգըստեան արարողութեանը:

Պատարագին, ինչպէս նաեւ հոգեհանգըստեան արարողութեանը, ներկայ էին բազում ուխտաւորներ ԱՄՆ-ից, Ֆրանսիայից, Լիբանանից եւ այլ վայրերից ժամանած հաւատացեալների հոծ բազմութիւն:

Յոբելեանական հանդիսութիւն Վեհարանում. — Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 18-ին, Վեհարանի հանդիսութեանց դահլիճում տեղի է ունենում յոբելենական հանդիսութիւն՝ Հայրապետի բարձր նախագահութեամբ՝ նուիրուած Ներսէս Ե. Աշտարակեցու կեանքին ու գործունէութեանը:

Հանդիսութեանը ներկայ էին շուրջ 300 հրաւիրեալներ, այդ թւում՝ Գերագոյն հոգեւոր Խորհրդի անդամները եւ Մայր Աթոռի միաբանութիւնը, հոգեւոր ճեմարանի դասախօսական կազմը, մայրավանքի պաշտօնէութիւնը, Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցի շրջանաւարտների միութեան ներկայացուցիչներ, մտաւորականներ:

Հանդիսութեանը ներկայ էին նաեւ ուխտաւորաբար Մայր Աթոռում գըտնուող Կիլիկեան Աթոռի միաբաններ Տ. Ղեւոնդ Արք. Չեպէեանը, Տ. Տաճատ Արք. Ուրփալեանը եւ Տ. Տիրայր Վրդ. Փանոսեանը:

Հանդիսութիւնը բացւում է ՀՍՍՀ պետական հիմնի նուագով: Ապա կատարւում է «Որք զարդարեցին» շարականը:

Հոգեւոր ճեմարանի տեսուչ Տ. Շնորհք Վրդ. Գասպարեանը հանդէս է գալիս հանդիսութեան բացման խօսքով՝ նշելով բազմավաստակ Հայոց հայրապետի կեանքի եւ գործունէութեան ուսանելի հանգրուանները:

Օրուայ գլխաւոր բանախօսն էր «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր եւ հոգեւոր ճեմարանի աւագ դասախօս Ա. Հատիտեանը, որը հանդէս է գալիս Աշտարակեցու կեանքին եւ գործունէութեանը նուիրուած բովանդակալից եւ ոգեւորիչ զեկուցումով, որը տպագրուել է «Էջմիածին» ամսագրի Սեպտեմբերի համարում:

Գերագոյն հոգեւոր խորհրդի անդամ եւ Ներսիսեան դպրոցի շրջանաւարտ, արուեստաբան Ս. Մելիքսէթեանը ողջոյնի խօսք է ասում՝ վեր հանելով Ներսիսեան դպրոցի լուսաւորական դերը եւ նշանակութիւնը ընդհանրապէս հայ մշակոյթի եւ ի մասնաւորի հայ մանկավարժական, գիտական մտքի զարգացման, ինչպէս նաեւ արուեստի եւ այլ բնագաւառներում:

Հիւրաբար Մայր Աթոռում գտնուող Յ. Ճ. Սիրունին, յանուն սփիւռքի հայ մտաւորականութեան, ողջոյնի խօսք է ասում:

Հանդիսութեան առաջին մասն աւարտւում է «Էջմիածինն ի հօրէ» շարականի նուագով:

Տասը րոպէ ընդմիջումից յետոյ սկըսւում է հանդիսութեան գեղարուեստական մասը:

Առաջինը հանդէս է գալիս 12ամեայ երգահան - դաշնակահար Արտեմ Ղազարեանը, որը դաշնամուրի վրայ կատարում է Սկառլատիի «Մի մինոր» սոնատը եւ իր «Գիշեր եւ յափշտակում ու «Սկերցօ» ստեղծագործութիւնները:

Հանրապետութեան վաստակաւոր արտիստուհի Բելլա Դարբինեանը յուզումով կատարում է՝ «Երեւանի գիշերները» (Ա. Դոլուխանեան), «Մայր» (Նովիկով), «Ամարիլիս» (Գաչինի), «Եար, առանց քեզ» (Գուսան Աշոտ) երգերը:

Համերգի վերջում հանդէս է գալիս Հայկական պետական Ֆիլհարմոնիայի լարային քառեակը՝ հետեւեալ կազմով. Լեւոն Մամիկոնեան (առաջին ջութակ), Մարտին Երիցեան (երկրորդ ջութակ), Նուրի Մանուկեան (ալտ) եւ Ֆելիքս Սիմոնեան (թաւջութակ):

Քառեակը մեծ վարպետութեամբ կատարում է «Հունգարական պար» (Բրամս), «Հնդկական հիւրի երգը» (Ռիմըսկի - Կորսակով), Չորրորդ մաս Ռէ բեմոլ մաժոր եւ «Երաժշտական ակընթարթ» (Շուբերտ), առաջին մասը «Առաջին կվարտետ» (Ա. Այվազեան), «Գարուն ա», «Կռունկ», «Կաքաւիկ» եւ «Վաղարշապատի պար» (Կոմիտաս) հանճարեղ ստեղծագործութիւնները:

Երջանկայիշատակ Տ. Տ. Ներսէս Ե. Աշտարակեցու յիշատակին նուիրուած սոյն հանդիսութիւնը վերջանում է երեկոյեան ժամը 10ին, խանդավառ մթնոլորտում:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
Ս. Էջմիածին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Տեղական մամուլը կը շարունակէ անդրադառնալ Հայկական Արուեստի Ցուցահանդէսին:

Այս մասին կարճ գրութիւններ հրատարակած են Քոմպաթ տը Լ'Ար եւ Լ'Ամաթէօր տ'Ար: Յօդուած մը լոյս տեսած է նաեւ Գրական Ֆիկառոյի մէջ:

ՃԱՄԲՈՒ ՆՈԹԵՐ

... ԵՒ ՓԱՐԻԶԱԿ

ԽՄԲ. «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի.— Հայ երիտասարդ մը, Արա Մելքոնեան, Պարտիզակցի ծնողքէ (ներկայիս՝ Լոնտոն), վերջերս այցելած է Պարտիզակ ու կը գրէ տխուր ապաւորիչ իր նոթերը: Դժբախտաբար մասամբ անհասկնալի են խաչքարերէ ընդօրինակած իր բառերն ու տողերը, որովհետեւ ժամանակը գործած է իր աւերը: Այսուհանդերձ, ապրո՛ւմն է էականը: «Ստեփան աղային թոռը» խմած կաթը չէ ուրացած...

1912ին, Սիմոն Զաւարեան «Ազգի Սրբարան»ին մէջ կը յայտարարէր.

— «Եթէ տասը հատ Պարտիզակ ունենայինք, Հայութիւնը կը փրկուէր»...

Հիմա, «Ազգի Սրբարան»ը, ուր հաւանաբար իմ մեծ հայրը իրիկուան դէմ կ'երթար «գաւաթ մը պարպելու», դեռ սրճարան կը մնայ: Այսօ՛ր ալ մարդիկ հոն կ'երթան, գաւաթ կը պարպեն, գիւղապետին մասին կը խօսին, առեւտուր եւ կառավարութիւն կը քննեն... բայց փոփոխութիւն մը կայ:

Հոն նստողները ա՛լ Հայ չեն. Լա՛զ են: Եւ որպէս լուռ վկայ այս իրողութեան, որպէս պերճախօս ապացոյց անցեալի, որպէս հոգիի անձայն ճիչ՝ խաչքար մը կայ, որ դրուած է սրճարանին միջնմէջտեղը, իբրեւ յենարան սիւնի մը, եւ որուն վրայ կայ սա թուականը.

«Ի թվ. ՌՄԿԵ»

Փոքր ու ճերմակ, տաշուած քար մըն է: Տառերով երեւցող թուականը՝ մեր այժմու թուագրումով կը համապատասխանէ 1816ի: Մեծութենէն դատելով, հաւանաբար երախայի մը տապանաքարն ըլլայ:

Այս Լազերը, որոնք Տրապիզոնցի են, լաւ գիտեն թէ ի՛նչ գիւղաքաղաք էր Պաղչէճիքը (Պարտիզակ): Կ'երթան, առանց խղճահարութեան սրճարան կը բերեն ներկայիս հոն զետեղուած խաչքարը ու վրան կիր եւ չաղախ կը թափեն....

Բաղդատելով ձեռքս գտնուող նկարներուն հետ, Պարտիզակի գլխաւոր շուկան գրեթէ երբեք չէ փոխուած: Տակաւին կանգուն են հին-հին տուները, որոնցմէ ոմանք շինել է իմ մեծ հօրս մեծ հայրը՝ «տիւրկէր» ուստա Վարդերեսը, տարինե՜ր, տարիներ առաջ:

Այսօր, միայն մեր, Պարտիզակներուս յիշողութիւնը թարմ է, եւ գիտենք թէ որո՞նց կը պատկանէին սա տուները:

Միայն մե՞ր...: Բայց արդեօ՞ք...:

Տուն մը կ'ուզեմ նկարել: Պառաւ կին մը դուրս կ'ելլէ.

— Իրաւունք չունիք... մեր տուներն են... Յիսուն տարի առաջ գնե՛ր ենք սաոնք... Դուք՝ Հայերդ, գացիք...

Այո՛, «գացինք»... բայց, ի՛նչ հեդ-նանք... գացինք՝ սուրով, կրակով, հարուածով... Կը հաւատամ որ այդ կինը անձամբ ներկայ եղած է այդ խեղճ հայ ընտանիքի ջարդին: Յիսո՛ւն տարի առաջ:

Պարտիզակը չէ փոխուած սակայն...

Նոյն քարերը՝ որոնք փողոցի մայթերը եւ ճամբուն սալայատակը կը կազմէին, կը մնան: Ամէն տեղ հետքերը կան մեր պապերուն:

Իզմիտի ճամբան՝ Պարտիզակի մուտքին, մտայ արտ մը: Կով մը կ'արածէր: Ծառ ու ծաղիկ կար, չէն էր: Բայց տեղացի մը ըսաւ, թէ «քու պապերուդ ոսկորներուն վրայէն» կը քալէինք: Հայոց նոր գերեզմանատունն է: Շտապ՝ ելանք այդ սուրբ հողին վրայէն: Պէտք չէր որ մենք, որ հեռուներէն եկած էինք, թաղուած ու խոտերու մէջ կորսուած հողակոյտերու վրայէն անցնէինք:

Մօտեցանք Պարտիզակին: Ճամբան կ'երկնար փոքրիկ դարձուածքով մը ու աղբիւրի կողմը կը ճիւղաւորուէր: Այդ գիւղերէն մին մեզ ուղիղ կը տանէր դէպի Շուկայ:

Ծարաւ էինք: Դարձեալ մօտեցանք Հայու ձեռքով շինուած՝ «մարդկանց» համար պատրաստուած բանի մը: Ծռեցայ՝ խմելու: Կանգնած էի խոշոր քարի մը վրայ, տաշուած մարմար, գեղեցիկ ու ճերմակ: Դեռ չխմած՝ հարցուցի.

— Զարմանալի է որ այդ քարը հոս է. ի՞նչպէս դրին. ի՞նչպէս տաշեր են...

Պատասխանը չուշացաւ.

— Խաչքար մըն է, տղա՛ս. «Էրմէնի»ի մը գերեզմանէն հանեցին ու հոս դրին:

Ուրե՛մն ա՛լ խաչքար... Այսպէ՛ս ուրեմն: Եթէ Վան կամ Մուշ երթամ, ի՛նչ պիտի տեսնեմ արդեօք:

Ըստ պատմողին, այդ քարը հոն դրուած էր լազ գիւղապետի մը հրահանգով, որպէսզի աղբիւրին առջեւ կինե-րու երթեւեկին պատճառաւ, փոս չգոյանայ...:

Այս քարի կողքին՝ երկու այլ խաչքարեր եւս կային: Քանի մը թրքական ոսկիով՝ զանոնք դարձնել տուի եւ, ինչպէս ենթադրած էի, տեսայ որ արձանագրութիւններ կային վրան:

Կարդացի.

«ԵՐԲ բոցանայ նշան խաչին յելս ուր... (*) եւ երբ գոչը սաստկահնչօղ փող տիարկու Զուարթունք ամէն կար... իցին ի դատաստան քննեալ իրով եւ ննծանաւ ընտրողութեան: Բազմի սրքայդ ... աթոռ փառաց զդավանի... Զայծիս յԱբծ ի քոց ոչխարաց որոշել: Անդ յիշեալ ի... գթած է յիշատակ յԱհեղ դատաստան եւ անաչառ քո հրապարակ: Սարգիս ծոյ տանդ իմոյ եւ քահանայ: Որ անդ ոտին ի մօր ստեանց ի քեզ անկոյ Աղ... չոք եւ գթուք... յիս աւնարկ-եան (?) ուխտեալ տեղւոյդ օթ (ե)ւանց արժան արա հանգեալ յամի տն 1838 Նոյեմբեր 3»:

Երբ այս տողերը կը փորձէի քակել՝ չուրջս Լազեր հաւաքուեցան:

— Ի՞նչ կ'ընէ...

— Գնելու համա՞ր կը կարդայ...

— Ուրիշ գտնենք, թող գնէ...

— Ոսկի կա՞յ տակը...

— Մեզի չահ կուգայ, փնտռենք...

Պոռացի իրենց, թէ մեռած մարդոց հոգիներն են ասոնք, որ ասոնց վրայ քալելը մեղք է, որ իրենց մարգարէն անգամ չընդունիր նման բան:

Վրաս խնդացին:

Ես, սակայն, մաքրել տուի ուրի՛շ քար մըն ալ.

«Է

Այս է տապան հանգստեան Ղուրտ Մահտեսի Սերոբէի կողակից Մահտեսի Սողոմէի, որ հանգեաւ առ Աստուած թուին Հայոց ՌՄՁ», (1832):

Դեռ այդ օրերէն մնացած այս խաչքարը այսպէս կը պղծուի այսօր, քանեբորդ դարու լո՛յս կէսին...

Այդ պահուն աղջկնակ մը թեւէս քաշեց.

— Հո՛ս ալ կայ...:

Կ'երթամ:

Ճերմակ քար մըն է, աղտի մէջ կորսուած: Ջուր բերել կուտամ, կը մաքրենք, կը սրբենք: Քարին վրայ երկու հրեշտակներ կան, ու գրուած է.

«Շիրիմ է ոսկերբ Աղաւնի դստեր Կարապետի Պօ...

Որ հանգ... է առ ի Քրիստոս 1877 Ապրիլ 19 կնքեց... զմա...:

Վարդ... ի գոյն զգոյն... Ած... խորշակ... (դժբախտաբար անթեռնլի):

Պարտիզակի մէջ, քիչ մը ամէն տեղ, պատկերը նոյնն է: — Սրբազան քարեր, խաչքարեր կը տեսնէք տան մը սեմին, մզկիթի պատին տակ, սկիհով եւ նշխարով...

Քաղաքէն ներս թէ դուրս, չա՛տ են ցրուած տապանաքարերը Հայոց նոր գերեզմանատան: Ահաւասիկ ձորի ճամբուն վրայ կը տեսնեմ խաչքար մը: Կ'իջնեմ եւ կ'արձանագրեմ սա տողերը.

Է

Այս է տապան հանգստեան
Ճանկալօզեան Տէմիր-
ճի Վարդերեսին , որ
հանգեաւ առ Քս.
թուին Հայոց
ՌՄ...Թ. (1760°):

Արձանագրութեան տակ փորագրուած է մուրճ մը՝ սալի մը վրայ :

Վերստին կը դառնանք քաղաք, ու պահ մը կը հանգստանանք սրճարանին մէջ: Լազեր եւ Թուրքեր մեզ կը դիտեն հեռուէն, նախանձով, վախով: Անոնցմէ մին կը մօտենայ մեզի եւ կը հարցնէ թէ ո՞ր ընտանիքին անդամ ենք:

Կը պատասխանենք.

— Ա՜հ, այո՛, կ'ըսէ... Ազնիւ մարդ էր ձեր մեծ հայրը: Ազնիւ եւ մարդասէր... Իր տո՞ւնը...

Եւ մեզի կը բացատրէ, թէ ի՛նչպէս կրնանք երթալ մեր տունը:

Գացի շուտով: Հիմե՛րն են միայն մնացեր, ափսո՛ս:

Երիտասարդ եմ. ոչ պատերազմ տեսած եմ, ոչ ջարդ: Միայն գրքերէն եւ մեծերու վկայութիւններէն գիտեմ, թէ ինչ ըսել է «ջարդ», «ցեղասպանութիւն»...

Բայց այդ պահուն, երբ մեծ հօրս աւերակ տան դիմաց էի կանգնած, զգացի վրէժի եւ ատելութեան բոցը՝ որ կը վառէր հոգիս:

Բայց կը զարմանայի միաժամանակ, մտածելով թէ ի՛նչպէս 15.000 հոգի ջարդի ճամբան բռնեցին, առանց դիմադրելու...:

Իբրեւ Եւրոպացի, որուն մօտ ամէն զգացում թոյլ է՝ պերճ կեանքի եւ հանգիստ պայմաններու բերումով, չէի հաւատար թէ Թուրքերը այսքան բան կրցած են ընել եւ անպատիժ մնալ...

×

Դեռ շատ բան կար դիտելիք, քննելիք: Բայց չէի կրնար աւելի մնալ: Ծռեցայ, մեծ հօրս տունէն քար մը վերցուցի՝ իբրեւ խաչքար - յիշատակ, ու հեռացայ: Բայց դեռ պիտի փորձուէի շրջիլ, երբ ձայն մը լսեցի.

— Հայրենակի՛ց, հրամմէ՛...

Լազ մըն էր: Ութսուննոց մարդ մը:

— Տունս պարապ է, ըսաւ. բայց զնէ բան մը կրնամ տալ: Ո՞վ էք դուք, սակայն:

Բացատրեցի:

— Այո, քու ազգականիդ տունն է ասիկա, ուր կը նստիմ... Ամա՛ն, դուք գացիք...: Երբ հոս էիք, կուշտ մը կ'ուտէինք: Հիմա անօթի ենք միշտ, ու ձեր արտերուն մէջ բան չի բուսնիր: Ծխախոտ տնկեցինք՝ արմատ չբռնեց, մեռաւ. ինչ որ տնկենք՝ նոյնն է պատմութիւնը: Գացիք, «պէրէքէթ»ն ալ ձեզի հետ գնաց:

×

Պարտիզակի տոմարները կը պահուին Իզմիտի կուսակալութեան արխիւներուն մէջ:

«Արարատի» Ստեփան աղա
Մելքոնեանի թոռը՝
ԱՐԱՑ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՍՈՎԸ

Բաւական բացառիկ ձեւով մը, Նոպէլի խաղաղութեան մրցանակը չյանձնուեցաւ այնպիսի անձի կամ կազմակերպութեան մը, որ աշխատած էր իրարու մօտեցնել ժողովուրդներն ու ցեղերը: Արդարեւ, Շուէտական մրցանակին կոմիտէին ընտրութիւնը կեդրոնացաւ գիտնականի մը վրայ, որուն աշխատանքները թերեւս կարելիութիւնը կ'ընծայեն պայքարելու միջազգային լարուածութեան պատճառ -

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Որովհետեւ երբեք համամիտ չեմ այս միութեան եւ կը գուշակեմ որ երկրորդ անգամ քրոջս դժբախտութեան պատճառ պիտի ըլլայ:

— Կ'ուզե՞ս որ անկեղծօրէն խօսիմ հետդ, գոչեց Վահան:

— Արդէն կարծեմ միշտ անկեղծօրէն կը խօսիս դուն, պատասխանեց Արամ:

— Լաւ ուրեմն, ճիշդ ես ալ քեզի պէս կը մտածեմ եւ այս միութեան մէջ նոր դժբախտութիւններու նախազգացումը ունիմ քրոջդ համար:

— Եւ չե՞ս ուզեր այդ դժբախտութեան առաջքը առնել:

— Ես ի՞նչ կրնամ...

— Շատ բան... եթէ կամք ունենաս: Նախ անկեղծօրէն ըսէ թէ տրամադի՞ր ես քրոջս հետ ամուսնանալու:

— Այո, կմկմաց Վահան, բայց, ափսոս որ ալ պէտք է հրաժարիմ այս յոյսէս, որովհետեւ Շաւարշի հետ ամէն կարգադրութիւն եղած է:

— Դեռ վերջնական բան մը չկայ:

— Նոյնիսկ եթէ վերջնական բան մը չկայ, նոյնիսկ եթէ այդ նշանտուքը տեղի չունենայ, ես չեմ կրնար յուսալ թէ քոյրդ պիտի հաւանի հետս ամուսնանալու:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ ղիս կ'ատէ:

— Ատել, ի՞նչ կ'ըսես, բողոքեց Արամ, ի՞նչպէս կրնայ քեզ ատել եւ ինչու համար: Զարուհի պարզապէս քեզի դէմ դժգոհելու իրաւունք ունենալ կը կարծէ ... ահա իրողութիւնը:

— Այո, այո, գիտեմ այդ դժնդակ պատմութիւնը, գիտեմ որ Լեւոնի մահուան հեղինակ կամ մեղսակից կը համարի զիս...

— Ինչ որ վստահ եմ բացարձակ սխալ մըն է, ընդմիջեց Արամ:

— Շնորհակալ եմ որ դուն գոնէ այդ տեսակ կասկած մը չունիս իմ մասիս, բայց ինչ օգուտ երբ անմեղութիւնս չեմ կրնար հաստատել եւ քրոջդ կասկածներն ալ փարատել:

— Սելանիկի մէջ չկրցա՞ր քու սպաներուդ հետքը գտնել:

— Ի՞նչպէս ուրեմն գիտես թէ ինչ բանի համար գացած էի հոն:

— Այո, սիրելիս, ամէն բան գիտեմ եւ անհամբեր կը սպասէի վերադարձիդ, այն ապահովութեամբ թէ միասին պիտի կրնայիր բերել անմեղութեանդ ապացոյները:

— Ափսո՛ս որ չյաջողեցայ:

Եւ Վահան իր բարեկամին մանրամասնօրէն պատմեց Սելանիկի մէջ կատարած փնտռտուքները:

— Բայց վերջապէս կրցեր ես հետք մը գտնել, դիտել տուաւ Արամ:

— Այո, սակայն չկրցայ հետապնդել, որովհետեւ Մարտիկ էֆէնտիին սախտոզական նամակին վրայ փութացի Պոլիս գալ:

— Ինչ որ է, վճռեց Արամ, եղածը եղած է, բայց մենք պէտք չէ որ յուսահատինք, այլ ձեռք-ձեռքի տուած ամէն բան փորձենք այս նշանտուքը ի դերեւ հանելու համար:

— Իմ դիրքս կարծեմ չի ներեր բացայայտ կերպով այդպիսի բանի մը աշխատելու: Եթէ գործին մէջ բոլորովին չէզոք ըլլայի՝ այն ատեն լոկ իբրեւ ձեր տան բարեկամը թերեւս անկարելին փորձէի, ինչպէս ըսի, հաստատապէս համոզուած եմ որ Շաւարշը բախտախնդրին մէկն է: Սակայն, եթէ զինքը անուանարկելու կամ իրեն դէմ պայքարելու փորձ ընեմ, պարզապէս անարդ դեր մը կատարած պիտի համարուիմ եւ աւելի հակակրանք պիտի ներշնչեմ ձեր քրոջ: Ես միակ բան մը ունիմ ընելիք՝ իմ անմեղութիւնս հաստատել, ասկէ դուրս բանի մը չեմ ուզեր մասնակցիլ:

Արամ զգաց որ իր բարեկամին ըսածները շատ իրաւացի էին եւ յայտնեց անոր որ ինք առանձին պիտի գործէր:

— Այդ քու գիտնալիք բանդ է, ըսաւ Վահան:

Այս տեսակցութենէն քանի մը օր ետքը, Ապրիլ 5ին առտուն՝ Վահան Բերայի Մեծ փողոցէն կ'անցնէր երբ Արամ իր դէմը ելաւ:

— Աղէկ որ քեզի հանդիպեցայ, ըսաւ:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Վահան հետաքրքիր:

— Քիչ մը Չէքմէճէ պիտի երթամ, միասին եկուր:

— Ի՞նչ գործ ունիս այդ կողմերը:

— Ի՞նչպէս, լուր չունի՞ս... չե՞ս գիտեր թէ Սելանիկի բանակը հոն հասեր է... զարմանալի բան, թե՞րթ ալ կարդացած չունիս:

— Երեք օրէ ի վեր ոչ իսկ տունէս դուրս ելած եմ, պատասխանեց Վահան:

— Ահաւասիկ տարօրինակ բան մը, արդեօք կը վախնա՞ս:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(245 – Շար.)

ներէն մէկուն դէմ — սովը աշխարհի մէջ:

Փրոֆ. Նորման–Էրնըսթ Պորլոկ 15րդ Ամերիկացին է, որ կը ստանայ այս մըրցանակը: Անոր ընտրութիւնը զարմանք պատճառեց բոլորին, սկսելով ինթակային, որ կ'աշխատէր Մեքսիկայի մայրաքաղաքէն հարիւր քիլոմեթր հեռու, երբ իր կինը լուրը հաղորդեց իրեն: Միայն քանի մը մասնագէտ գիւղատնտեսագէտներ գիտեն այս փրոֆեսէօրին անունը, որ 56 տարեկան է: Անոր գործերը այնուամենայնիւ «կանաչ յեղափոխութեան» հիմը կը կազմեն, ձեռնարկ մը, որ փոխելու վրայ է բազմաթիւ թերաճ երկիրներու գիւղատնտեսութեան աւանդական տուեալները:

Մեքսիկայի մէջ է, որ գիտնականը յաջողեցաւ մշակել հացահատիկի նոր տեսակներ, որոնք զինքը դարձուցին անուանի: Այս յայտնութիւններուն շնորհիւ, Մեքսիկայի ծովեզերեայ գօտիին մշակելի շրջանի արտադրութիւնը կրկնապատկուեցաւ: Մեքսիկա այժմ հացահատիկ կ'արտածէ միջազգային շուկայի վրայ, երբ դեռ քանի մը տարիներ առաջ ներածող մըն էր պարզապէս: Նոյնքան կարեւոր արդիւնքներ ձեռք ձգուեցան նոյնպէս Հնդկաստանի եւ Արեւմտեան Փաքիստանի մէջ: Հնդկաստան 1973ին ի վիճակի պիտի ըլլայ արտադրելու ներքին սպառման անհրաժեշտ հացահատիկը, իսկ Արեւմտեան Փաքիստանի մէջ արտադրութիւնը 22 առ հարիւրի յաւելում կրեց 1967ի եւ 1969ի միջեւ: Ըստ նախատեսութեան, շնորհիւ այս բարձր որակի հացահատիկին, յառաջիկայ քանի մը տարիներու ընթացքին 12էն 8 միլիոն թոնի պիտի իջնէ աւանդօրէն հացահատիկ ներածող երկիրներու պահանջները:

Այսուհանդերձ, ամէն բան իր բացասական կողմն ալ ունի: Եթէ այս նոր տեսակի հացահատիկները արդիւնաւէտ ձեւով օգտագործուած են Ծայրագոյն Արեւելքի բազմաթիւ երկիրներու մէջ, յարաբերական յաջողութիւն մը միայն կ'արձանագրեն Ափրիկէ, Լատին Ամերիկայի եւ Միջին Արեւելքի մէջ: Կը թուի թէ կարգ մը երկիրներ չունին տնտեսական անհրաժեշտ կազմակերպութիւնը, որպէսզի կարողանան ժամանակակից թեքնիքով արագօրէն տարածելու նոր մշակութիւնը: Սերմէն զատ անհրաժեշտ է ունենալ ճարտարարուեստ մը, որ պիտի պատհայթէ պարարտանիւթը, պէտք է ունենալ նաեւ ոռոգման ցանցի յանդուգն ծրագիր: Այս է պատճառը, որ, ինչպէս նկատած են միջազգային մասնագէտները, թերաճ երկիրներու մէջ մեծ հողատէրերն են, որ կ'օգտուին այս աշխատանքներէն, ինչ որ աւելի եւս կ'ընդարձակէ անհաւասարութիւնը չհարաժնի դետնի վրայ, գիւղացիներու միջեւ:

Քոփենհակի մէջ, Սեպտեմբեր 21ին, Միջազգային Դրամատան նախագահ Ռոպըրթ Մքնամարա իրաւամբ դիտել կուտար, թէ «կանաչ յեղափոխութիւնը» կը պահանջէ «ընկերային համապատասխան յեղափոխութիւն մը՝ փոքր հողատէրերու դաստիարակութեամբ եւ անոնց մասնագիտութեան կազմակերպութեամբ»:

Իսկական հարցը սակէ աւելի յստակ կարելի չէր ներկայացնել եւ, ինչպէս կը տեսնուի, խնդիրը քաղաքական բնոյթ ունի: Փրոֆ. Պորլոկ աշխարհի կը հրամցնէ սքանչելի գործիք մը, որ առաւելագոյն արդիւնաւէտութեամբ օգտագործուելու համար կը պահանջէ կառավարութիւններէն քաղաքական յստակ ուղեգիծ մը, որ յաճախ կախում ունի երկրին վարչական կառոյցէն: Միտքերը, դժբախտաբար, շատ աւելի դանդաղ կը բարեփոխուին, քան՝ թեքնիքը: Մքնամարայի պահանջած «ընկերային յեղափոխութիւնը» իրապէս երկար ժամանակի եւ համբերութեան կը կարօտի, մինչդեռ ընդնակչութեան աճը չի սպասեր առոր: Դժուար է ըսել, թէ ի՞նչպէս կարգ մը յետադէմ վարչակարգեր պիտի ընդունին խախտել իրենց հիմերը՝ բարեփոխելով իրենց հնաձեւ կառոյցը, որ խոտոր կը համեմատի արդի թեքնիքին հետ: Միւս կողմէ, հարուստ երկիրները պէտք է բազմացնեն իրենց օժանդակութիւնը թերաճ երկիրներուն, որպէսզի անոնք արդիականացնեն մեքենաները եւ, յատկապէս, զարգացնեն ոռոգման ցանցերը:

Նոպէլի խաղաղութեան այս մրցանակը կրնայ այդ պարագային ամէնէն կարեւոր շնորհումը դառնալ ,վերջին տարիներու:

Թ. Ա. Թ.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՅ ՏԱՆ ՄԷՋ

Միլանոյի Հայ Տան մէջ, Հոկտեմբեր 21ին, շահեկան դասախօսութիւն մը տըւաւ ֆրանսահայ նկարիչ Զարեհ Մութաֆեան, գեղարուեստին հետ կապ ունեցող գեղագիտական հարցերու շուրջ, յունական դարաշրջանէն մինչեւ Վերածնունդ եւ այսօր:

Դասախօսութիւնը, որ աւելի շատ ընկերական զրոյցի մը նկարագիրը ստացաւ, ունկնդրուեցաւ մեծ հետաքրքրութեամբ: Այս առթիւ եղան բազմաթիւ հարցումներ, առաւելաբար Հայաստանի նկարչութեան եւ հայ նկարիչներու դիրքորոշումին խ ո ր հ ր դ ա յ ի ն իրապաշտ արուեստին հանդէպ: Նկարիչը դիտել տուաւ, թէ խորհրդային արուեստագէտը ենթակայ է իր առաջնորդներու հրահանգներուն եւ չի կրնար անտեսել զանոնք:

Պարզ այլ հմուտ լեզուով կատարուած դասախօսութիւնը շահեկան էր ունկնդիրներուն համար:

Ա. ԳԱՐԻՊԵԱՆ

ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐ

ՅՈՀԱՆՆԷՍ ՊՐԱՄՍ

(1833–1897)

« Երաժշտագէտին երաժշտագէտը » — այսպէս ճանչցուեցաւ Յոհաննէս Պրամս իր ամէնէն լուրջ ստեղծագործութեանց մէջ եւ այս տեսակէտով նմանեցաւ ան Պախի: Այս որակումը անոր համար, որ իր այդ ստեղծագործութիւններով, Պրամս մատչելի չէ միջին երաժշտասէրներուն: Իր երաժշտութեան գեղեցկութիւնն ու գիւթանքը չեն ծփար մակերեսին վրայ, բայց գոյութիւն ունին եւ անգամ մը որ երեւան հանուեցան, կը դառնան չափէն աւելի գրաւիչ:

Այս չի նշանակեր, սակայն, որ Պրամսի ստեղծագործութիւնները շատ լուրջ ու խորունկ են ընդհանրապէս: Ունի ան բազմաթիւ ուրիշ գործեր ալ, որոնք այնքան ժողովրդական են եւ անմիջական կերպով գրաւիչ:

Պրամս ծնած է Համպուրկ եւ դարձած է առաջին կարգի դաշնակահար: Իբրեւ այդպիսին ալ 1853ին ընկերացած է հունգարացի ջութակահար Ռեմենյիի եւ շըրջած է Գերմանիոյ բոլոր անկիւնները: Արտակարգ եղած է իր յաջողութիւնը եւ այս առթիւ յարաբերութեան մտած է Լիսթի, Շումանի, Եոաքիմի եւ այլ անուանի երաժշտագէտներու հետ:

Երկար ժամանակ, իբրեւ նուագախումբերու ղեկավար Համպուրկ եւ Վիէննա աշխատելէ ետք, 1878ին վերջնապէս հաստատուած է Աւստրիոյ մայրաքաղաքը եւ հոն ալ մնացած է մինչեւ կեանքին վերջը: Մեռած եւ թաղուած է Վիէննա:

Պրամս, անկասկած, բոլոր գերմանացի երաժշտագէտներու մէջ ամէնէն չեչտուած եւ զտարիւն Գերմանացին է իր երաժշտութեան ոճով ու նկարագրով: Այս գետնի վրայ ան կը յիշեցնէ Մենտելսընը, բայց երեւան կուգայ անկէ շատ աւելի դասական եւ աւանդապաշտ ինքնատպութեամբ մը:

Բազմաթիւ են իր երկերը: Մշակած է երաժշտական սեռերու գրեթէ բոլոր տեսակները, բացի օփերայէն: «Գերմանական հոգեհանգիստը», որ իր գլուխ գործոցն է, յուզիչ է արտակարգ կերպով: Պրամս հեղինակած է անհամար մեղեդիներ, միայն ձայնական երաժշտութեան կամ երգչախումբի եւ նուագախումբի համար: Ասոնցմէ են «Ռինալտօ»ն, «Նենիներ»ը, «Ճակատագրին երգը» եւայլն: Յօրինած է նաեւ չորս համանուագներ, դաշնակի քոնչերթօներ եւ սոնատներ, հնգանուագներ, քառանուագներ եւ եռանուագեր զանազան նուագարաններու համար, ինչպէս նաեւ վալսեր, ինթերմեցցոներ, մանկական երգերու հաւաքածոյ մը եւ 200է աւելի ժողովրդական երգեր, որոնցմէ ոմանք հռչակաւոր են:

Պրամսի գործերուն մէջ լաւագոյններէն է նաեւ իր «Յաղթանակի երգ»ը, որ ձօնուած է Գերմանիոյ կայսեր եւ փառաբանանքն է գերման բանակներու յաղթանակին:

Իսկ իր բոլոր ստեղծագործութեանց մէջ ամէնէն նշանաւորներէն եւ ամէնէն ժողովրդականներէն են «Հունգարական պարեր»ը, որոք յօրինուած են նուագախումբի համար:

Պրամսի դաշնակի երաժշտութեան տարածման մէջ, ժամանակին, շատ կարեւոր դեր խաղացած է Տիկին Գլարա Շուման, որ ամէն բան ըրաւ, որպէսզի ժողովրդականացնէ անոր արուեստը:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

ԳԻՏԷԻ՞Ք ԹԷ...

— Գիտէ՞ք թէ առաջին ինքնուրոյն թատերախաղը կը կոչուի «Խորադիմայ դժրողութեան», որ բառացի կը նշանակէ « Դրուժանութեան դիմագուշակը » կամ աւելի հասկնալի բացատրութեամբ՝ «Դրուժանութեան մարմնացումը»: Գիրքի կողքին վրայ գրուած է.— «Կատակերգութիւն իմն՝ ի չորս գործս բաժանեալ: Աշխատասիրեալ՝ ուրումն Մատաղ Բանաստեղծի: Ի Կալկաթա, ի 1 Հոկտեմբեր 1821: Տպագրեալ քընծառեալ տպարանի Յորդանանեան Պարոն Պօղոսի»: Լեզուն ծանր է, գրաբարը խրթին, անհարթ, իսկ աշխարհաբարը՝ Ջուղայի բարբառ: Թատերախաղը բաղկացած է հարիւր էջէ: Վերջաւորութեան կցուած է «Հասարակախօսութիւն» բաժինը, 135 էջ: Տպուած է նոյն տպարանը, Դեկտեմբեր 19ին:

— Գիտէ՞ք թէ հայ բեմի քրմապետը՝ Պետրոս Ադամեան, ծնած է 1849ին Պոլիս, Կալաթա: Մեռած է 1891 Յունիս 2ին եւ թաղուած Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի կողքին: Զգած է բազմաթիւ դիմանկարներ, բանաստեղծութեանց երկու հատորներ, տպուած 1880ին Թիֆլիս եւ 1896ին Վենետիկ Հայր Հացունիի խնամքով, ինչպէս նաեւ նորավէպ մը՝ «Անկոչ հիւրը», ուսումնասիրութիւն մը՝ «Շէյքսփիր եւ Համլէթ ողբերգութեան աղբիւրն ու քննադատութիւնը», «Նամակներ առ Սանդրօ» եւ «Բարեաւ մնաք իմ յոյսեր» (1894):

— Գիտէ՞ք թէ Բագրատունեաց հարըստութեան օրով Հայերը կապ հաստատած են Սուրիոյ հետ: Սահակ Ձորափորեցի կաթողիկոս (677–703) Սուրիա գացած է 702ին, Աչոտ Թագաւորի ողջոյնը փոխանցելու Սուրիոյ վեհապետին: Նոյնպէս, Իմաստասէր կոչուած Յովհաննէս Գ. Օձնեցի (717–728), Դամասկոսի ամիրայապետի փափաքին ընդառաջ երթալով, այցելած է Սուրիոյ մայրաքաղաքը 719ին:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ասկէ առաջ ալ ըսին, պատասխանեց կոմսը, նորէն կ'ըսեն, բայց այդպէս ալ կը մնայ: Մա շէռ, ո՛հ բարեկամութիւն, կրկնեց ան, հեծելազօրքի մէջ կը մտնէ: Հիւրը ինչ ըսելիքը չգիտնալով գլուխը երերցուց:

— Երբեք բարեկամութեան համար չէ, պատասխանեց Նիկոլա բորբոքելով եւ կարծես ամօթալի զրպարտութենէ մը պաշտպանուելով, երբեք բարեկամութեան համար չէ, այլ պարզապէս դէպի զինուորական ծառայութիւնը կոչում կը զգամ:

Գուզինը հիւր–օրիորդին նայեցաւ: Երկուքն ալ անոր կը նայէին խրախուսական ժպիտով:

— Այսօր մեզի հետ պիտի ճաշէ Շուպըրթը, Պավլոկրատեան հեծելազունդի գնդապետը: Անիկա արձակուրդով հոս եկած է եւ Նիքոլան հետը պիտի առնէ: Ճա՞րն ի՞նչ է, հարցուց կոմսը ուսերը ցնցելով եւ կատակով կը խօսէր խնդրի մը վրայ որ շատ վիշտ կը պատճառէր անոր:

— Ես արդէն ըսի ձեզ հայրիկ, ըսաւ զաւակը, եթէ երթալս չէք ուզեր, չեմ երթար: Սակայն սա գիտեմ որ զինուորական ծառայութենէն զատ ուրիշ բանի պէտք չեմ զգար: Ես քաղաքագէտ — չեմ ոչ ալ պաշտօնեայ, չեմ կրնար զգացածս ծածկել, ըսաւ ան դեղեցիկ տղու մը պչրանքով մը Սոնիային եւ հիւր–օրիորդին նայելով:

Կատուիկը, աչքերը անոր սրտին մէջ մխրճելով, ամէն վայրկեան պատրաստ կ'երեւար խաղալ եւ ի յայտ բերել իր կատուային բնաւորութիւնը:

— Դէ, դէ, աղէկ, ըսաւ ծերուկ կոմսը, միշտ կը տաքնայ: Պոնափարթը ամէնուն խելքին պտոյտ կուտայ: Բոլորը կը մտածեն թէ ինչպէս ան յիսնապետի աստիճանէն յանկարծ կայսրութեան հասաւ: Է՛, Աստուած տայ, աւելցուց ան նկատի չառնելով հիւրին հեգնական ժըպիտը:

Մեծերը սկսան Պոնափարթի վրայ խօսիլ: Ժիւլին, Կարագինայի աղջիկը երիտասարդ Ռոստովին դիմեց:

— Մեղք որ Հինգշաբթի օրը Արխարովներու մօտը չէիք, առանց ձեզի ձանձրանալի էր, ըսաւ ան անուշիկ ժպիտով մը:

Շոյուած երիտասարդը պչրական ժպիտով մը աւելի մօտեցաւ եւ մշտաժպիտ Ժիւլիի հետ առանձին խօսակցութեան բռնուեցաւ, բոլորովին չնկատելով որ իր վարմունքը խանդի դանակով խոցեց շիկնող եւ կեղծ կերպով ժպտացող Սոնիայի սիրտը: Խօսակցութեան մէջտեղը Սոնիային նայեցաւ: Սոնիա զայրագին զայն կը դիտէր եւ աչքերուն մէջ արցունքը, իսկ շրթունքներուն վրայ շինծու ժպիտը հազիւ պահելով, ոտքի ելաւ եւ սենեակէն մեկնեցաւ:

— Ի՛նչպէս այս երիտասարդներուն գաղտնիքները ճերմակ թելով կարուած են, ըսաւ Աննա Միխայլովնա, ակնարկելով հեռացող Նիքոլային. Քուզինաժ տանժըռէօ վուազինաժ, աւելցուց ան:

— Այո, ըսաւ կոմսուհին, երբ արեւակին ճառագայթը որ երիտասարդ սերունդին հետ մէկտեղ հիւրանոցին մէջ սպրդեր էր, անյայտացաւ, կարծես պատասխանելով հարցի մը որ ոչ մէկը առաջարկած էր, սակայն մշտապէս կը զբաղեցնէր անոր միտքը, շարունակեց ինչքա՛ն տանջանք, ինչքա՛ն անհանդըստութիւն կրեր ենք, որպէսզի հիմա վրանին նայինք ուրախանանք: Իսկ հիմա ալ, ճիշդ ըսելով, ուրախութենէ աւելի երկիւղ կը զգանք: Միշտ կը վախնաս, միշտ կը վախնաս: Հէնց այն տարիքի մէջն են, երբ թէ՛ տղոց եւ թէ աղջկանց համար վտանգները բազմաթիւ են:

— Ամէն ինչ դաստիարակութենէ կախում ունի, ըսաւ հիւրը:

— Այո, իրաւունք ունիք, շարունակեց կոմսուհին: Մինչեւ հիմա, փառք Աստուծոյ, ես զաւակներուս բարեկամը եղած եմ, անոնց կատարեալ վստահութիւնը կը վայելեմ, ըսաւ կոմսուհին կրկնելով բազմաթիւ ծնողքներու սխալը, որոնք կը կարծեն թէ զաւակներնին իրենցմէ բան մը չեն ծածկեր. գիտեմ որ ես աղջիկներուս առաջին քոնֆիտանտը պիտի ըլլամ եւ որ Նիքոլան իր կրակոտ բնաւորութեամբ եթէ չարաճճիութիւններ ընէ (պատանին առանց ատոր չըլլար), յամենայն դէպս ոչ այն ձեւով կ'ընէ ինչպէս այդ Փեթերսպուրկի պարոնները:

— Այո, ընտիր, ընտիր երախաներ են, հաստատեց կոմսը որ իրեն համար խճողուած հարցերը կը լուծէր ամէն ինչ ընտիր ու սքանչելի համարելով: Հեծելազօրքի մէջ մտնել ուզեց, ինչ կ'ուզէք մա շէռ:

— Ի՛նչ գրաւիչ աղջիկ է կրտսերը, ըսաւ հիւրը, կրակի կտոր է:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Պր. Եղուարդ Սարաֆեան, Օր. Նոյեմի Սարաֆեան, Պր. Շահէն Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Շաւլ Բարաղեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Պէչիր, Թօքաթլեան, Աւետիսեան, Գըլըճեան, Մալաքեան–Վեռնէօյ ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԵՂՈՒԱՐԴ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ
(ծնեալ Արմենուհի Պալըգճեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ 27 Հոկտեմբեր 1970ին Անկէն լէ Պէն, 6 Վիլլա Մէսնի իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ 30 Հոկտեմբեր առաւօտեան ժամը 10,30ին, Փարիզի Ս.Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Անկէն լէ Պէնի հին գերեզմանատունը՝ ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Եղուարդ Սարաֆեանի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Քնար Թէրզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փափազեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մոնթէլէոնէ (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան (Լիոն) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՄԱՐՏԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(մահացած Փարիզ)

մահուան քառասունքին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի Նոյեմբեր մէկին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Փիլիպպոս Էսէեանէ 50 Ֆր. իր զաւկին Պետրոսի մահուան 12րդ տարեդարձի եւ իր կնոջ Վարդանոյշի մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ:

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut

La séance est placée sous la Présidence de M. HRAND SAMUEL

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80-ԱՄԵԱԿ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէին այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8,30ին, քաղաքապետարանի թատրոնի սրահը:

Կը նախագահէ ընկ. Ռ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն):

Գեղարուեստական բաժին.— երգ, արտասանութիւն, պար,՝ Վալանսի, Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերունդին կողմէ:

Թատրոնին նրբանցքներուն մէջ կը ցուցադրուին Դաշնակցութեան 80ամեայ գործունէութեան փաստաթուղթեր:

Մուտքը ազատ է

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transphéré au CARREFOUR de l'Eléphan — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարեշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ
Կիրակի, Դեկտեմբեր 13ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32 Rue de Trévise PARIS (9e)

ՔՐԻՍԹԻՆ ՍԹԱԹԵԱՆ
եւ
ԺԱՆ–ՆՈԷԼ ԷԼԻՋՕՂԼՈՒ
Ամուսնացած

Փարիզ, Հոկտեմբեր 25, 1970

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Լիւսի Տողրամաճեան եւ ընտանեկան պարագաները իրենց սիրելիին՝ ողբացեալ Վազգէն Տողրամաճեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ յիսունական Ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի եկեղեցիին, դպրոցին եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
խաղարկութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ

31 Հոկտեմբեր Շաբաթ ժամը 20,30ին,

Լիոնի 6րդ թաղապետարանի «Վիքթոր Հիւկօ» սրահին մէջ (58, Ռիւ Սէզ)

Կը ներկայացուի ամէն տեղ յաջողութիւն գտած Յ. Պարոնեանի « ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ »
(4 արար)

Դերակատարներ.— Օրիորդներ Սոնա Վարդանեան, Վիքի Մոստիչեան, Ագապի Պալեան: Պարոններ Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Սերգօ Մոստիչեան, Գէորգ Թերզեան, Գէորգ Գիրէնեան, Գէորգ Տէմիրեան
Բեմադրութիւն Իշխան Խաչիկեանի

Մուտք 7, 10 եւ 15 ֆրանք

Խճողումի տեղի չտալու համար ապահովեցէք ձեր տոմսերը, որոնք կը գտնուին Ազգային Միութեան Խորհրդարանը

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները սկսած են ուսուցչութեամբ ընկերուհի Հռ. Զիլինկիրեանի եւ տեղի կ'ունենան Միութեան դրասենեակին մէջ 17 Ռիւ Պլէօ ամէն Հինգշաբթի, երկու բաժինով. առաջինը առաւօտ՝ ժամը 10–12 իսկ երկրորդը՝ ժամը 14–16,30:

Նոր արձանագրութեանց համար դիմել նոյն օրերը՝ վերոյիշեալ ժամերուն:

KOTCH - PARTIE
ՔՕՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին իր շրջանի ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին.—

Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհաննէս Պէրպէրեան, Նազար Բապուճեան, Դադէս Զապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Աւագ Պաղտասարեան և որդին Միշէլ, Յ. Արզարեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Հմայեակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Յովհ. Եղիշէեան, Տօքթ. Յովհ. Քիւթիւկեան եւ Տիկին Է. Բիւզանդ (մեռած Ամերիկա), Հայկ Թէնէքճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Գէորգ Խաչատուեան, Աշոտ Նշանեան, Գրիգոր Գօստիկեան, Բարթող Փափազեան, Մարգար Բարխեան, Տաճատ Սուքիասեան, Կարապետ Քէլէշեան, Հրանդ Ունանեան, Վարդան Զպուքճեան, Շաւարշ Տէր–Պարսամեան (Նոր Սերնդական):

Ողբացեալ ընկերներուն եւ բարեկամներուն շիրիմներուն այցն ու ծաղկեփունջերուն զետեղումը կը կատարուի Շաբաթ 31 Հոկտեմբեր կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ: Այս առթիւ կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԻԷՆԻ մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակի հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 8ին:

ԿՐԸՆՈԲԼԻ մէջ՝ Նոյեմբեր 15ին:

×

Խնճոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

ՃԱՇ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութիւնը իր կազմութեան առաջին տարելիցին առթիւ կազմակերպած է հանդիսաւոր ճաշ մը Հոկտ. 31ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, մինչեւ առաւօտ, Ալֆորվիլի Թաղապետական սրահին մէջ՝

Salle des Fêtes, Rue Voltaire.
Առատ կերուխում

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ երգ, հայկական պարեր եւ նուագ:

Պ. Պետիկ Պետիկեան կը մասնակցի իր նորակազմ նուագախումբով:

Փարիզի «Նաւասարդ» հայկական պարախումբը կը մասնակցի իր ամբողջ կազմով:

Պ. Տէտէճեան կը մասնակցի ձեռնադաշնակով:

Խճողումի տեղի չտալու համար, այժմէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով 899-23-69:

Ճաշագին 25 ֆրանք

Զուտ հասոյթը կը յատկացուի Ալֆորվիլի Մշակոյթի Ակումբին շինութեան:

Կը հրաւիրուին Ալֆորվիլի բոլոր միութիւնները:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 փր. Վեցամսեայ 50 փր.
Արտասահման Տար. 115 փր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 30 OCTOBRE 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.953
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.953

ԱՒԻՇԸ ՀԱՅՈՒԹԻ՛ՒՆՆ Է

Հայ մամուլի մերօրեայ պատկերը՝ հանրային – հրապարակային բնոյթ ունեցող խմբագրականներու, յօդուածներու եւ տեսութեանց գծով, կը վկայէ հիմնական երկու վրիպակներու մասին.

Ա) Հազուադէպ բացառութիւններով, օրաթերթերը մասնաւոր փոյթ ցոյց չեն տար համագաղութային հարցեր խոր քննութեան ենթարկելու: 1850–1900ի ու նուազ ծաւալուն թափով մը 1920–1940ի պրպտող, խուզարկու եւ վերլուծող միտքը, հայ հրապարակագրութեան մէջ, տեղի տուած է: Անզօրութի՞ւն թէ անտարբերութիւն՝ մեր թերթերը հայկականութենէ խուսափում մը ունին, — կ'ուզենք ըսել՝ հանրային մեր ընդհանրականութիւնը ընդգրկող խնդիրներ չխորացնելու, շատերու բացատրութեամբ «ծանրացնելու» սակաւապէտութիւն մը:

Երեսուն, քառասուն կամ յիսուն տարի առաջ, ընկերային առումով կշիռ կը ներկայացնէր հայ հրապարակագրութիւնը: Թերթը, գրիչը, յօդուածագրութիւնը՝ միջոցներ էին տարասփիւռ համրանքի հաւաքական կեանքին առընչակից ներքին եւ յարաբերական վրիպակներ պարզաբանելու, աննպաստ ազդակներ կամ բացասական հակումներ վերլուծելու, ընթերցողը ինքնադաստիարակութեան մղելու:

Թերթեցէ՛ք «Մասիս»ի, «Արեւելք»ի, «Բիւզանդիոն»ի, «Ազատամարտ»ի, «Յուսաբեր»ի, «Յառաջ»ի, «Հայրենիք»ի եւ յայտնի ու հին ու նոր օրաթերթերու մինչեւ 1945 թուականի հաւաքածոները, եւ պիտի հաստատէք խմբագրական եւ հրապարակագրային աշխատանքներու մէջ՝ հանրային դաստիարակութեան դաւանանքի տիրական ներգործութիւնը:

Ազգային, գրական, քաղաքական եւ մշակութային բնոյթ ունեցող բոլոր արտայայտութեանց մէջ՝ ծանօթացնելու, առաջնորդելու, բառէն ու խօսքէն ուժ ստեղծելու մտահոգութիւնն է որ կը վարէ մեզ: Ամէն գրիչ որ կը շարժի՝ ստորագրողի անհատական դրոշմին զուգահեռ կը պահէ հանրային ծառայութեան հիմնական հանգամանքը:

Ե՛տ նայեցէք, եթէ կրնաք, ու փորձեցէք բնորոշել նկարագիրը մինչեւ 1940ական թուականներու հայ հրապարակագրութեան: Ու պիտի տեսնէք՝ թէ ազգին ընկերային ու մշակութային կենսունակութիւնը անվտանգ պահելու ազնիւ կիրքով մը կը բնորոշուին մեր բոլոր թերթերը, անկախաբար իրենց որակի այլազանութենէն:

Այսօր, աղքատացած մեծահարուստի մը պատկերն է որ կը պարզեն անոնք:

Եւ եթէ արդար ու ընդունելի է այն պատճառաբանութիւնը՝ թէ փոխուած են ժամանակները ու հին ոճը չի տոկար մեր ներկայ իրականութեան պահանջներուն եւ տիպողականութեանց, անարդար եւ անընդունելի չէ սակայն նաեւ ա՛յն փաստը՝ որ այժմեան ցամաքութեան, ուժերու անձկութեան եւ պայմաններու աննպաստ դասաւորման մէջ դեր ունի նաեւ հանրային պատասխանատուութեանց կոչուած մարդերու բացայայտ անփութութիւնը, — չգործածելու համար տարբեր որեւէ բառ կամ բացատրութիւն:

Ապրումի պակաս մը կայ այսպէս կոչուած գրչի, մտքի եւ հանրային դերակատարութեան լծուած մարդոց մօտ: Առանց ստորագնահատելու իրենց ճիգը, քըրտինքն ու վաստակը ի խնդիր մամուլի գոյատեւման, չենք կրնար չհաստատել սակայն՝ որ հայ թերթերու որակը կարելի է բարձրացնել աւելի, եթէ շահագրգռուողներ իրենց բծախնդրութիւնը կեդրոնացնեն առաւելապէս հանրային բնոյթ ունեցող խնդիրներու վրայ, փոխանակ... աշխարհաքաղաքացի դառնալու կամ օտար մամուլի հետքերուն վրայ քալելու փոյթը ցոյց տալու:

Հայ թերթի գոյութեան իրաւունքը Հայ մնալու ձգտումն է առաւելապէս, եւ ո՛չ թէ լրագրական ըմբռնումին պատշաճելու այլապէս հասկնալի հակումը:

Եթէ իմ թերթս պիտի դառնայ հայալեզու տպագրութիւնը հրապարակի վրայ վխտացող « ճոխ բովանդակութեամբ » օրագիրներու՝ նոր սերունդները իրաւունք կ'ունենան պատճառաբանելու, թէ... կը նախընտրեն ֆրանսական, անգլիական կամ գերմանական մամուլէն կերակրուիլ:

Եւ յետոյ, շեշտած ենք այլ առիթով ալ, հայ մամուլը չի կրնար, պէտք չէ հիմնապէս շեղի իր աւանդութենէն, կարենալ մնալու համար հանրային դաստիարակութեան բեմ մը՝ ցիրուցան Հայութեան մտաւոր ու հոգեկան միութեան, ազգային ոգիի եւ գիտակցութեան պահպանումին համար:

Այսօր, 1970ական թուականներու սեմին, հայ մամուլով արծարծելի բազմատեսակ ներքին հարցեր կան Հայկական Արտասահմանի ընկերային, մշակութային, կրթական, յարաբերական եւ քաղաքական կեանքին մէջ: Հայրենիքի ու հայրենական իրականութեան փոխյարաբերութեանց մէջ: Ու ճիշդ չէ յանկերգային այն ողբը՝ թէ չունինք ուժերն ու միջոցները կարելին փորձելու, պարզաբանումի եւ քննարկումի աշխատանքներուն համար:

Պակասը՝ ապրումի, ազնիւ կիրքի յաւելեալ աշխատանքի յօժարութեան, հետեւողականութեան ու խորացումի տրամադրութիւնն է:

Բ) Ինչպէս հայ կեանքի այլ մարզերուն, նաե՛ւ մամուլի ճակատին վրայ սխալ ըմբռնուած շրջահայեցութեան ըմբռնում մը, — մտայնութիւն մը կայ:

«Ի՞նչ կրնանք ընել, կարելին ա՛յս է միայն»...

Կամ՝ «պէտք եղածէն աւելի խռով է հայ կեանքը, պէտք է խուսափիլ պայքարէ, դրավէճէ, սիրտ ցաւցնելէ»...

Կամ՝ «Օգուտ չունի՛ քննական կամ քննադատական խօսքը. այսքա՛նն ալ հրաշք է արդէն»...

Կամ՝ «Չվիրաւորե՛նք մէկն ու միւսը մեր աննպաստ արտայայտութեամբ. վէրքերը փորփրելու պէտք չկայ. չենք տոկար սիրտ կոտրուքի, քէներու, ցընցումի»...

Գաղութային կեանքը ու անխուսափելի տագնապներ Հայութեան սփիւռքեան իրավիճակին մէջ՝ համակերպումի եւ ենթարկումի հոգեբանութեան մղած են մեզ: Իրողութիւններն ու իրականութիւնը չտեսնելու, ինքնաքննադատութենէ խուսափելու միտում մը տիրական է դարձած:

Ու մամուլը, փոխանակ առողջ դաստիարակութեան ճամբէն քալելու՝ իր կարգին, տակաւ, այդ հոգեբանութեան ենթարկուելու տկարութիւնն է որ ցոյց կուտայ, մակերես ու փրփուր դառնալով. խորքէ եւ էութենէ պարպուելով ընդհանրապէս:

Քաջութեան տագնա՛պն է:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՆ

ԹՈՒՐՔ – ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օդանաւերու հարցը գլխաւոր առանցքը կը կազմէ ներկայիս Մոսկուա–Անգարա տարակարծութիւններուն:

Տասնեւհինգ օրուան ընթացքին խորհրդային երկու օդանաւեր առեւանգուեցան օդահէններու կողմէ, իսկ միւս կողմէ, երկու ամերիկացի զօրավարներ եւ Թուրք գնդապետ մը միշտ կը գտնուին Լենինական, Հայաստանի երկրորդ քաղաքը:

Մոսկուա, որ մերժած էր Թուրք դեսպանին խնդրանքը՝ տեսակցելու Լենինական գտնուող Թուրք գնդապետին հետ, այժմ, իր կարգին, դիմում կատարած է Թուրք իշխանութիւններուն, որպէսզի արտօնութիւն տրուի Անգարայի խորհրդային դեսպանատան անդամներուն՝ այցելելու երկու ուսանողներուն: (Ի դէպ, այս վերջինները յայտարարած են, թէ կը փափաքին Ամերիկա հաստատուիլ):

Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը պատասխանած է Խորհ. Միութեան դեսպանատան, որ յարաբերելու մասին ներկայացուած խնդրանքը «քննութեան» մէջ է: Սակայն Անգարայի պատասխանը դըրական կրնայ չըլլալ, ցորչափ խորհրդային իշխանութիւնները թոյլ չտան Մոսկուայի Թուրք դեսպանատան ներկայացուցիչներուն Լենինական երթալ:

Միւս կողմէ, ամերիկեան դեսպանատան երկու պաշտօնատարները վերադարձան Մոսկուա, որովհետեւ մերժուեցաւ իրենց երկրորդ տեսակցութիւն մը ունենալ երկու զօրավարներու հետ: Իշխանութիւնները թոյլ տուած էին առաջին հանդիպումը:

Քաղաքական շրջանակները նկատել կուտան, թէ յարաբերութիւնները լարուած են մէկ կողմէ Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի եւ, միւս կողմէ, Մոսկուա – Անգարայի միջեւ:

Օդահէնութեան երկրորդ դէպքը աւելի եւս կը լարէ մթնոլորտը Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ: Այս վերջինը խորհրդային երկու ուսանողներու փախուստը կը համարի քաղաքական բնոյթ ունեցող արարք մը եւ, հետեւաբար, ոչ մէկ դատական հետապնդում պիտի կատարէ:

Քաղաքական դէտերը ներկայիս հարց կուտան, թէ Մոսկուա պիտի հաղորդէ՞ իր ժողովուրդին ուսանողներու փախուստը արտասահման: Ցարդ այս մասին ոչինչ գրուեցաւ խորհրդային մամուլի մէջ, երբ «Անթոնով–24»ի պարագան շուտով հաղորդուեցաւ Թասի կողմէ: Նկատի առնելով, որ օդահէնութիւնը կատարուած է առանց արիւնայեղութեան, թերեւս Մոսկուա նպատակայարմար նըկատէ լուռ մնալ եւ ոչ մէկ յիշատակութիւն կատարել մամուլի եւ ձայնասփիւռի միջոցաւ:

Այսուհանդերձ, խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են Սեւ ծովու խորհրդային եւ, յատկապէս, Պաթումի շրջանին մէջ առաջքն առնելու համար նոր դէպքերու, օդահէնութեան մարզին մէջ:

Անգարա կը մերժէ խորհրդային ամբաստանութիւնը, թէ Լենինական իջած օդանաւը լրտեսութիւն կը կատարէր. «փոքր օդանաւ» մըն է՝ զուրկ լրտեսելու միջոցներէ:

Աւելցնենք, որ ամերիկեան դեսպանատան տեսակցութենէն ետք, Երեւան մեկնած են, որովհետեւ Լենինական կը նըկատուի «սահմանային» շրջան, արգիլուած օտարներու: Հոն է, որ ստացած են երկրորդ այցելութեան խնդրանքի մերժումը: Խորհրդային – ամերիկեան դեսպանատան համաձայնագիր մը կը նախատեսէ կանոնաւոր այցելութիւններ նըման պարագաներու: Համաձայնագիրը կնքուած էր 1967ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆ անգամ մը եւս նոր կառավարութիւն մը ունի: Թագաւորը Վասֆի Թալի յանձնած է վարչապետի պաշտօնը: Թալ 50 տարեկան է, եւ քանի մը անգամ վարչապետ եղած է, վերջինը՝ 1966ին: Արտաքին նախարարը, Պաղեստինցի մըն է՝ Ապտուլլահ Սալահ: Թալի ուղղուած նամակի մը մէջ, Հիւսէյն կը հրաւիրէ նոր վարչապետը, որ նոր յարաբերութիւններ ստեղծէ դիմադրութեան եւ կառավարութեան միջեւ՝ ծառայելու համար գրաւուած արաբական հողամասի ազատագրման հեռանկարին»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Արտաքին նախարարը՝ Գրոմիկօ Լոնտոնէն Արեւելեան Պերլին եւ անկէ Ֆրանքֆորթ մեկնեցաւ: Առաջին անգամ է, որ խորհրդային նախարար մը պաշտօնական այցելութիւն կուտայ Դաշնակցային Գերմանիա: Միւս կողմէ կը հաղորդուի, թէ Գրոմիկօ Մոսկուա հրաւիրած է Անգլիոյ Վարչապետն ու Արտաքին Նախարարը:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը ՄԱԿի մէջ յայտարարեց, թէ «ի՞նչպէս կարելի է բանակցիլ, երբ նախկին համաձայնութիւնը բռնաբարուած է»: Ապպա Էպան դիտել տալէ ետք, թէ Իսրայէլ պատրաստ է երկարաձգելու հրադադարը, ազդարարեց թէ Եգիպտոս «անսահման տառապանքներու» պիտի ենթարկուի, եթէ նախաձեռնարկ ըլլայ կռիւներու վերսկսման:

ՏՈՄՍԵՐ

ՈՒԱԹԵՐԼՕ

ԽՄԲ.— Ծանօթ է որ Ուաթերլոյի ճակատամարտը ներկայացնող ժապաւէն մը պատրաստուած է եւ յարմար նկատուած է «առաջին»ն ալ Փարիզ կատարել, ի ներկայութեան նոյնիսկ ֆրանսական պաշտօնական անձնաւորութեանց: Այս առթիւ, Ժերար Սուհամի հետեւեալ տոմսը ստորագրած է Մոնտի մէջ.—

Կորտըն Սքոթ Հայլանտըրսը պատիւ ըրաւ մեզի Փարիզ իսկ գալ ոգեկոչելու համար Ուաթերլոյի պարտութիւնը եւ այս... շարժանկարի արտադրութեան ամերիկեան հիմնարկութեան մը հրաւէրով, որ կը զբաղի ֆիլմով, զոր իրագործած է ռուս բեմադիր մը:

Ծանօթ ճակատամարտին 150ամեակին « տօնակատարութեանց » ատեն, 1965ին Պրիւքսէլի մէջ, Ֆրանսա խորհած էր որ ներկայ ըլլալու պէտք չունի: Բայց ահա շատ հեռու ենք այդ խղճահարութիւններէն, քանի որ Փարիզի երեկոյթը տեղի ունեցաւ բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութեանց ներկայութեան, բայց ոչ՝ իշխան Նափոլէոնի:

Կը մնայ մեզի երեւակայել որ, այն օրը երբ Ճափոնցիք ֆիլմ մը պատրաստեն 1940 Յունիսի Ֆրանսական աղէտին վերաբերեալ, սրտի պարտք կը համարեն համախմբել Բ. աշխարհամարտի փանցերներու քանի մը ժառանգորդները, որպէսզի տողանցեն Շան զ'Էլիզէի վըրայ...:

ՍՈՒՏԱՆ, ԱՅՍՕՐ

ՀԻՆ ՆՈՒՊԻԱՆ

Եգիպտոսի սահմանակից եւ անոր հարաւակողմը կը գտնուի ընդարձակ Հանրապետութիւն մը, որ կը կոչուի «Սուտան», այսինքն՝ Սեւամորթներու Երկիր։ Իրականութեան մէջ, Սուտանի բընակչութիւնը մեծ մասամբ թէեւ թուխ, սակայն սեւամորթ չեն։ Սեւամորթները, 14 միլիոն բնակչութեան վրայ՝ չորս միլիոն են, եւ գլխաւորաբար կը բնակին երկրին հարաւը։

Սուտան արաբական ամէնէն ընդարձակ երկիրն է, եւ ունի 2·506·000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն։

Հռոմայեցիներու շրջանին Սուտանի հիւսիսը ծանօթ էր « «Նուպիա » անունով, որ կը պարփակէր նաեւ այսօրուան Եգիպտոսի հարաւը։ Նուպիայէն կուգային հսկայ թուխ մարդիկ, որոնք պահակութիւն կ'ընէին շատ մը հարուստ Հռոմէական տուներէ ներս։

Քրիստոնէութեան առաջին դարերուն, Սուտան՝ Եգիպտոսի եւ Եթովպիոյ հետ դարձած է քրիստոնէական երկիր· սակայն, յետագային դարձած է մահմետական։

ՄԱՀՏԻ ԵՒ ԿՈՐՏՐՆ

Արդիական Սուտանի պատմութեան մէջ, հռչակաւոր է Շէյխ Մուհամմատ Ահմատ Ապտալլահ, որ առաւ «Մահտի» (առաջնորդ) անունը եւ պայքարեցաւ անգլիական նորահաստատ տիրապետութեան դէմ։

Անցած՝ իր յեղափոխական խումբերուն գլուխը, Մահտի յաղթեց անգլիացի Կորտըն փաշայի, որ Սուտանի կառավարիչն էր։ 1885ին, Մահտի գրաւեց Խարթում մայրաքաղաքը եւ սպաննեց Կորտընը։

Անգլիա ստիպուեցաւ ղրկել իր հռչակաւոր զօրավարներէն մին՝ Լորտ Քիչընըրը, որ յաղթեց Մահտին, 1898ին։

Վերջին աշխարհամարտէն ետք, շատ մը նախկին գաղութներու կարգին, Սուտան եւս պահանջեց իր անկախութիւնը։

Եգիպտոս ոգի ի բռին աշխատեցաւ կցելու համար Սուտանը, եւ 1951ին, Ֆարուք թագաւոր ինքզինք հռչակեց Թագաւոր Եգիպտոսի եւ Սուտանի։

Բայց Անգլիա եւ Սուտանցիք համաձայն չէին, եւ Ֆարուքի առած քայլը անհետեւանք մնաց։

Անգլիա ինքզինք կը գտնէր շատ կարեւոր հարցի մը առջեւ. պահե՞լ Սուտանի միասնականութիւնը, թէ երկուքի բաժնել զայն, բաժնելով մահմետական Հիւսիսը՝ քրիստոնեայ եւ հեթանոս սեւամորթ Հարաւէն։

Շատ տատամսելէ ետք, Անգլիա պահեց միասնականութիւնը եւ անկախ հըռչակեց Սուտանը՝ 1956ին։

Այնուհետեւ, երկիրը խզեց իր բոլոր կապերը Անգլիոյ հետ, եւ բոլորովին ազատ քաղաքականութիւն վարեց, մտնելով Արաբական Դաշնակցութենէն ներս։

ԶՕՐ. ՆՈՒՄԷՅՐԻԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Դիւրին չէր վարել երկիր մը, որ տարածութեամբ գրեթէ անսահման էր, անբաւարրօէն բնակուած այլազան ցեղերէ, որոնց կրօնքներն ալ բոլորովին տարբեր էին։ Սուտան շատ հարուստ էր բնական նախանիւթերով եւ կարելիութիւններով, բայց չունէր միջոցը զանոնք շահագործելու։

Միւս կողմէ, ժողովուրդը յետամնաց եւ աղքատ ըլլալով, չափազանց դժուար էր քաղաքական ուժեղ կազմակերպութիւն մը ոտքի հանել եւ հաստատուն պահել։

. Սուտան, իր անկախութենէն ասդին ունեցաւ բազմաթիւ կառավարական պետական հարուածներ, որոնց վերջինը տեղի ունեցաւ 1970 Մայիս 25ին։

Այդ թուականին, նախագահ էլ-Ազհարիի կառավարութիւնը դադրեցաւ գոյութիւն ունենալէ եւ երկրին գլուխը անցաւ երիտասարդ եւ փայլուն անձնաւորութիւն մը՝ Զօր. Կաաֆար էլ-Նումէյրի։

Զօր. Նումէյրի, ամբողջովին կապուած՝ արաբական դաշնակցութեան, շատ սերտ կապեր հաստատեց, յատկապէս նախագահ Նասրի եւ Լիբիոյ ղեկավարին՝ Գնդ. Գադաֆիի հետ։ Երեք ղեկավարները կը միտէին ստեղծել քաղաքական տնտեսական միութիւն մը, որ իրագործուելու համար, տակաւին շատ ժամանակի կը կարօտի։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱՆՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Սուտանական իւերայաջորդ վարչակարգերուն համար, քար գայթակղութիւն եղաւ Սուտանի Հարաւին հանդէպ բռնուելիք դիրքը։

Կարծելով որ միակ լեզու եւ կրօնք մը պարտադրելով, երկիրը աւելի կայուն հիմեր կ'ունենայ, մինչեւ Զօր. Նումէյրի, իշխող կառավարութիւնները ջանացին արաբացնել եւ իսլամացնել Հարաւի սեւամորթները, որոնք կամ քրիստոնեայ էին եւ կամ հեթանոս։ Եւ առ այդ ղրկեցին բանակը...։

Բայց, հարաւային Սուտանի չորս միլիոն բնակիչները ընդդիմացան, զինեալ ուժով։

Եւ սկսաւ երկար եւ արիւնալի քաղաքացիական պատերազմ մը, որուն զոհ գացին տասնեակ հազարաւոր սեւամորթներ (ըստ ոմանց՝ շուրջ մէկ միլիոն)։

Քրիստոնեայ օտար առաքեալները աքսորուեցան։

Հակառակ սուտանական բանակի ունեցած հզօր արդիական զէնքերուն, հարաւայինները չհամակերպեցան, եւ անկայուն կացութիւնը յաւերժացաւ, Սուտանի կառավարութեան պատճառելով անհատնում մտահոգութիւններ եւ տնտեսական կորուստ, որոնք ծանրօրէն կը դանդաղեցնէին Սուտանի յառաջդիմութեան ջանքերը։

ՆՈՒՄԷՅՐԻԻ ԽՄԱՍՏՈՒՆ ԴԻՐՔԸ

Զօր. Նումէյրի, երկրին այսօրուան պետը, մեծ իմաստութեամբ մօտեցաւ վերոյիշեալ կնճռոտ հարցին։ Ան յայտարարեց, թէ հարաւի պահանջներուն պէտք չէր պատասխանուէր զէնքի ուժով, այլ հասկացողութեամբ։

Զօրավարը ըսաւ թէ սխալ էր իրարու խառնել կրօնք եւ քաղաքականութիւն· իր բարի կամքը ցուցնելու համար՝ Զօր. Նումէյրի արտօնեց որ նոյնիսկ հիւսիսի դպրոցներուն մէջ — որոնք պետականացած են 1957էն ի վեր — քրիստոնէական ուսուցում կարենայ աւանդուիլ քրիստոնեայ աշակերտներուն։

Գալով առաքեալներուն, թէ արգիլուած է մուտքը Եւրոպացիներուն, սակայն Սուտանէն ներս կրնան մտնել ասիացի եւ ափրիկեցի առաքեալները։

ՍՈՒՏԱՆ ԵՒ ՊՕՂՈՍ Զ.

Խարթումի նոր վարչակարգին յայտնաբերած մեղմացումը յայտնուեցաւ նաեւ քրիստոնեայի մը նախարար նշանակուելով, զբաղելու համար հարաւի գործերով։

Եւ երբ Պօղոս Զ. Ուկանտա հասաւ անցեալ տարուան ընթացքին, սուտանական պատուիրակութիւն մը կը գտնուէր հոն զինք դիմաւորելու համար, գլխաւորութեամբ նախարար Ժօզէֆ Կարանկի։ Քահանայապետը զինք երկարօրէն ընդունեցաւ, տեղեկանալով հարաւային Սուտանի բնակչութիւններուն մասին, որոնց մասին շատ մտահոգ էր։

ՈՐՊԷՍԶԻ ՍՈՒՏԱՆ ԽԱՂԱՂԻ

Խարթումի կառավարութիւնը բաւական բարի կամք ցոյց տուած է, սակայն հարաւային Սուտանի պետերը չեն օգտուիր, ըստ բաւականի, այս պատեհութենէն, որովհետեւ իրարու հետ համերաշխ չեն։ Եթէ միացեալ յայտագիր մը ունենային, շատ աւելի դիւրաւ պիտի կարենային իրենց տեսակէտը ընդունիլ տալ կառավարութեան։

Դժբախտաբար, զինուորական զսպումը տեղ տեղ կը շարունակուի յարակից ըսպանութիւններով։

Բայց ներկայ կացութիւնը չի կրնար շարունակուիլ ո'չ Հիւսիսայիններուն եւ ոչ Հարաւայիններուն համար։ Երկիրը տնտեսական լճացումի մատնուած է. Հարաւը ամբողջական քայքայումի ճամբուն վրայ է։

Պէտք են զիջումներ, երկու կողմերէն. Հարաւը հրաժարելու է անջատուելու եւ անկախ դառնալու բաղձանքէն. իսկ Հիւսիսը ճանչնալու է Հարաւի կրօնական եւ տոհմային ինքնուրոյնութիւնը։

Այսպէսով միայն Սուտան կրնայ խաղալ, եւ իր բոլոր զաւակներուն համերաշխութեամբ կրնայ դառնալ բարգաւաճ մեծ երկիր մը։

ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԿՐԻ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ

ՅՈՎԱԶ

Այս գազանին Հայերը ասում են նաեւ ընձառիւծ։ Գլուխը՝ կլոր, վիզը՝ կարճ, հասակը՝ ոչ բարձր, մարմինը եւ պոչը՝ երկար։ Խոշորը փոքր երինջի չափ է լինում։ Նրա չիկաւուն մորթու վրայ, ցրւած են եկած զանազան մեծութեան սեւ խալեր ու պիսակներ, իսկ ամէնից շատ ու խիտ՝ թիկունքին՝ ողնաշարի երկարութեամբ։

Սուր-սուր ճանկերը ծալած՝ կատուի նման յուշիկ ու փափուկ քայլում է ժայռերի արանքներով եւ, որսի հանդիպելիս, կատուի նման նախ կուչ(?) է գալիս, ապա ցատկում իր զոհի վրայ։

Ի՞նչ է որսում։ Մեր երկրում ամէնից շատ՝ վայրի այծեր։ Մեր երկրում այծեամ աւելի շատ կայ, կան նաեւ վայրի ոչխարներ, նապաստակներ, ինչո՞ւ նրանց որսով չի զբաղւում։ Չի կարող, վատ է վազում, թուածս կենդանիներից ոչ մէկին վազքով հասնել չի կարող։ Բայց քարայծը հօ վատ չի՞ վազում։ Նրա բանն ուրիշ է, նա իր կեանքի մեծ մասն անց է կացնում ժայռերում, անձաւներում, խոռոչներում, քայլում է ժայռի ճակատի նեղ շաւիղներով, ուր եւ դարանակալում է անհօելի գազանը եւ մէկ թռիչքով ցատկում է զոհի վրայ, ժանիքները խրում նրա վիզն ու գործի դնում նշտարի նման սուր ճիրանները։

Մի անգամ Դժոխքի ձորի մի ժայռի վրայից անծանօթ մռնչիւն լսեցի· «Ուա՛խկ, ուա՛խկ – ուախ՛կ...» Նայեմ տեսնեմ յովազը սալին մեկնուած եւ ականջները դէպի առաջ սրած՝ նայում է ներքեւում փախչող քարածերի հօտին։ Երկար պոչով մտրակում էր սալին ու գոռում, բայց չէր փորձում հետապնդել փախչող որսին։ Գիտէր, որ չի հասնի, իր ոտքերը կարճ են եւ երկար վազքի անսովոր։

Այնուամենայնիւ, յովազը բաւական վնաս է հասցնում մեր վայրի կճղակաւորներին. ուտում է Խոսրովի անտառում

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Բնաւ երբեք... գիտես թէ այդ տեսակ դէպքերէ վախցող մարդ չեմ, միայն թէ ուզեցի բոլոր գործերս կարգի դնել եւ ատոր համար մտամփոփ աշխատութեան պէտք ունէի... շատ մը նամակներ կային գրելիք...

Վահան այս խօսքերը արտասանեց տըխուր շեշտով մը։ Արամ թեթեւ սարսուռ մը զգաց· կռահեց թէ հոգեկան ծանրակշիռ կացութեան մը մէջ կը գտնուէր իր բարեկամը։

— Գոնէ բոլոր գործերդ լրացուցի՞ր այս երեքօրեայ խցարգելութեամբդ, հարցուց։

— Այո, լմնցուցի, պատասխանեց Վահան։

— Եւ հիմա, առտուն կանուխ ո՞ւր կ'երթայիր։

— Շիտակը չեմ կրնար ըսել, որովհետեւ որոշ նպատակ մը չունէի, դէպի Թաքսիմ, թերեւս մինչեւ Շիշլի պիտի երթայի։

— Այդ ամէնը աղէկ, սակայն կրկին չեմ ըմբռներ թէ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ երեք օրէ ի վեր թերթ մը չես կարդացած ... գոնէ այս առտու հատ մը առնէիր։

— Ալ բան մը չի շահագրգռեր զիս, պատասխանեց երիտասարդը։

— Արդ հիմա, փոխանակ Շիշլի երթալու առանձին, ինծի հետ Ջեքմէճէ կուգա՞ս։

— Լաւագոյն է որ զիս միասին չտանիս, որովհետեւ շատ ձանձրալի ընկերակից մը պիտի ըլլամ։

— Անկարելի է որ օձիքդ ձգեմ։

Վահան շատ աշխատեցաւ բաժնուելու Արամէն եւ առանձին ճամբան շարունակելու, սակայն անկարելի եղաւ։ Զարուհիի եղբայրը զգացած էր որ պէտք չէր այդ օրը Վահանը առանձին ձգել։ Ներքին ձայն մը կ'ըսէր թէ իր բարեկամը չարաշուք ծրագիր մը ունէր մտքին մէջ։

— Անպատճառ հետս Քիւչիւք Ջէքմէճէ պիտի գաս, պնդեց Արամ։

— Բայց ի՞նչ ունիս այդտեղ, հարցուց Վահան։

— Կարծեմ ըսի քեզի որ Սելանիկէն եկող զինուորները պիտի երթամ տեսնելու։

— Մինչեւ հոն հասա՞ծ են արդէն։

— Բուն բանակը Հատէմքէօյ կը գտնուի եղեր, բայց սպաներուն եւ զինուորներուն մէկ մասը մինչեւ Այ Ստեֆանօ հասեր են... ամբողջ քաղաքը ոտքի վրայ է, չե՞ս տեսներ, այս ընդհանուր խանդավառութեան մէջ դուն միայն այսպէս անտարբեր կեցեր ես։

— Կ'աղաչեմ մի ստիպեր, հաւատա որ բնաւ տրամադրութիւն չունիմ տեղ մը երթալու։

— Բայց ահա տեղ կ'երթայիր։

— Այդ տարբեր բան, պատասխանեց Վահան, զբօսանքի չէի երթար։

— Կը կրկնեմ որ անպատճառ հետս գաս, գոչեց Արամ, իր բարեկամին թեւը մըտնելով։

Վահան այս անգամ տեսաւ որ ճար չկար։

— Լաւ, ըսաւ, թող քու խօսքդ ըլլայ։

Երկու բարեկամները վազն ի վազ դիմեցին թիւնէլ ուր արդէն խուռն բազմութիւն մը կը դիմէր։

Երբ կամուրջ հասան, տեսան որ ա՛լ աւելի մեծ բազմութիւն մը կ'երթար դէպի դիմացի կողմը։

Քաղաքը տօնական օրուան մը երեւոյթը առած էր։ Էրիկ մարդ, կին, մանուկ խօսելով խնդալով կը քալէին։ Տուներու ձեռքը ուտելիքի ծրարներ կը տեսնուէին։

Այս տեսարանը զուարթ աշխոյժ մը կը ներշնչէր Արամին, մինչ Վահան միշտ մելամաղձոտութեան մէջ թաղուած, բնաւ մասնակից չէր ըլլար այս ընդհանուր ոգեւորութեան։

Սիրքեճիի կայարանը ամբոխը այնքան խռնուած էր երկու բարեկամները ստիպուեցան երկար ատեն սպասել մինչեւ որ կարգը իրենց եկաւ կիշէին մօտենալու եւ տոմսակ առնելու։

Սպասման ընդարձակ սրահին մէջն ալ գրեթէ շարժելու տեղ չկար։

Ամէն մարդ օրուան կարեւոր դէպքին վրայ կը խօսէր, իր գիտցածները պատմելով քովինին եւ յաճախ ալ երեւակայական պատմութիւններ յօրինելով։

Նոյն միջոցին Վահան նշմարեց Աշոտը որ տոմսակ մը ձեռքը բռնած ներս կը մտնէր։

— Ահա մեր բարեկամն ալ որ մեզի պէս Սելանիկի բանակը տեսնելու կ'երթայ, ըսաւ Արամին։

Երիտասարդ յեղափոխականը որ տեսած էր իր երկու բարեկամները, մօտեցաւ անոնց։

— Ի՛նչ բարեբախտութիւն, գոչեց, դո՞ւք ալ դէպի Ջէքմէճէ կ'երթաք։

— Այո, պատասխանեց Արամ։

— Կ'երեւայ որ քառասուն հազար զինուորները արդէն հասած են Հատէմքէօյ։

— Իրա՞ւ կ'ըսես։

— Այո, ամէնուն բերանն է թերեւս վաղը Պոլիս մտնեն։

— Ուրիշ ի՞նչ նորութիւն ունիս։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(246 – Շար.)

…բաց թողած եղջերուներին, Ուրծի լեռներում ոչնչացնում է քարայծերին, վայրի խոզեր ու խոճկորներ է որսում Զանգեզուրի լեռնաշղթայի հարաւային լանջերին: Բայց քանի որ բնութեան մէջ քիչ է մնացել այդ գեղեցիկ գազանից, ուստի նրան ոչնչացնել չի կարելի: Մանաւանդ որ իր տարածած սարսափով վայրի խոտաճարակներին պահում է մըշտական զգօն վիճակում, նաեւ ոչնչացնում է թոյլ ու հիւանդ կենդանիներին, որով եւ վնասի հետ մէկտեղ որոշ օգուտ էլ է տալիս կենդանական աշխարհին:

…կենդանաբանները կարծում էին, որ յովազը Հայաստանի բնիկ կենդանիներից չէ եւ նա մեզ մօտ է ներթափանցում հիւսիսային Իրանից: Երկար տարիներ դիտելով այդ գազանի կեանքը, ես եկայ այն եզրակացութեան, որ յովազները մեզ մօտ ապրում են տարէն բոլոր եւ սերունդ են տալիս մեր երկրի այն ժայռերում, որոնք ընկնում են Ազատ գետից դէպի արեւելք, մինչեւ Մեղրի եւ Ղափան: Այդ վայրերն էլ հէնց մեր Հանրապետութիւնում յովազի հայրենիքն են հանդիսանում:

Շատ գեղեցիկ եւ շատ անվախ գազան է յովազը: Կարելի է ասել, որ նա ամենասրտոտ գազանն է մեր բնութեան մէջ, այնքան սրտոտ, որ կարող է հրացանատէրի ներկայութեամբ լէշ ուտել եւ իսկի նրա կողմն էլ չնայել կամ յարձակուել որսորդի վրայ, ինչպէս նրանցից մէկը յարձակուեց Արմաշ գիւղացի Յակոբի վրայ, թէկուզ եւ գնդակահարուեց հէնց օդում, թռիչքի պահին:

Մայր յովազը մեզ մօտ զուգաւորւում է ձմրան կէսերին: Գարնանը ծնում է երկուսից մինչեւ հինգ ձագ, որոնք տասն օր կոյր են լինում, ուստի եւ հոգատար մայրը նրանց թաքցրած է պահում մի անմատչելի անձաւում: Երբ մեծանում են, հետը որսի է տանում եւ սովորեցնում իր նենգ արհեստը:

Յովազին ցեղակից ուրիշ կենդանիներ կա՞ն Հայաստանում:

Կան, շատ կան: Յովազը մտնում է կատուների ընտանիքի մէջ: Այդ ընտանիքի ամենախոշոր ներկայացուցիչները առիւծն ու վագրն են եղել, որոնցից հնում կային Արարատեան դաշտում եւ որոնք վերացան, առիւծը՝ միջին դարերում, իսկ վագրը՝ անցեալ դարում: Արաքսի հովտում հնում կար կատուացեղ մի գազան եւս՝ կատուաշունը (գեպարդ), որով փայտակարանի տափաստանում Մեղրիացիք վիթ էին որսում:

Միւս կատուներից մնացել են՝ անտառային կատուն, որ բնակւում է մեր երկրի անտառոտ մասերում: Ընտանի կատուից խոշոր է, ուժեղ, ճարպիկ, պոչը՝ փրչոտ, մորթը՝ չերտաւոր: Սիրած կերը թռչուններն են, նրանց ձուերը, մկնակերպ կրծողները: Սովորաբար ղարան է մըտնում ծառի ճիւղին մեկնուած:

Եղէգնուտի կատուն, որ գրեթէ մի աղուէսի չափ գազան է, լուսանի նման ականջների ծայրերը մազափնջերով, որի պատճառով էլ կոչւում է նաեւ եղէգնուտի լուսան: Ապրում է Մեծամօրի եւ Արաքսի առափնեայ եղէգնուտներում: Շատ վնաս է տալիս ջրալող թռչուններին:

Տափաստանային բծաւոր կատու: Այս գազանից շատ սակաւ հանդիպում ենք Արաքսի հովտում եւ նրա եզերքների խըճոտ բլուրներում: Միջին Ասիայից է գալիս այս «հիւրը» եւ Արաքսն իվեր չարժուելով՝ գնում է դէպի Հոկտեմբերեանի տափաստանը, թէեւ Ուրծի լեռներում գտնուած հին ոսկորներից կարելի է եզրակացնել, որ շատ հնում եւս բծաւոր կատու եղել է մեր երկրում: Այս կատուից ինձ յաջողուել է խփել երկուսին: Դրանք եղէգնակատուի չափ խոշոր գիշատիչներ են, չիկաւուն մորթիները պատած նօսր, սեւ խալերով: Երկուսին էլ հանդիպել եմ վարելահողերում: Ուրեմն՝ մկան որս էին անում: Քանդում են նաեւ տափաստանային թռչունների բները:

Անդրկասպեան երկրներից Արաքսի հովտով վերջին տասնամեակներում մեզ մօտ է ներթափանցում մի խոշոր կատու եւս՝ մանուլը: Սա ունի չիկակարմիր մուշտակ, թաւամազ պոչ եւ ընտանի կատուից խոշոր է կրկնակի-եռակի չափով: Փրչոտ կենդանի է, դէմքը՝ լայն, երկար «այտամօրուսներով»:

Յովազից յետոյ մեր երկրի կատուների ընտանիքի մէջ ամէնից խոշորը լուսանն է: Միջակ մեծութեան շան չափ կենդանի է, ականջների ծայրերին մազափնջեր ունի, պոչը շատ կարճ է, իսկ գեղեցիկ, քնքուշ, գորշաշէկ մորթին պատած է խալերով:

Մեր կատուների ընտանիքի մէջ սա միակն է, որ ունի երկար ոտքեր, բաց ճանկեր, ուստի եւ արագավազ է, այնպէս որ նապաստակն անգամ դժուար է փրկւում նրա հետապնդումից: Մութ անտառների բնակիչ է լուսանը: Փոքր ժամանակս տեսել եմ նրան ծառի վրայ կուտակ եկած, այդտեղից նա ցած է ցատկում ջրի կամ արօտի գնացող այծեամների եւ նրանց ձագերի վրայ: Այդ կերպ լուսանը շատ այծեամներ է ոչնչացնում մանաւանդ Ղափանի շրջանում: Այդ գազանից քիչ քանակութեամբ հանդիպում են նաեւ Լոռու, Դիլիջանի, Իջեւանի, Շամշադինի անտառներում: Մի տարի Ֆանտան գիւղի պիոներներից մէկը լուսան էր խփել իրենց հանդում, որ պէտք է եկած լինէր Ծաղկունեաց անտառներից: Սակայն ուրիշ երկրներում զուտ անտառային կենդանի լինելով, լուսանը մեր երկրում փոխել էր բնաւորութիւնը եւ յարմարուել նաեւ մերկ վայրերին: Սեւանի աւազանում, օրինակ, մենք լուսաններին ենք հանդիպում: Որտեղի՞ց կարող են յայտնուել նրանք: Գուցէ Սեւանի հնագոյն անտառների՞ց: Չէ՞ որ երկու-երեք հազար տարի առաջ Սեւանի աւազանում մեծ անտառներ են եղել: Նրանց մէջ բնակուելիս են եղել նաեւ լուսանները: Անտառները վերացել են, իսկ լուսանները յարմարուել են անտառազուրկ վայրերին: Մի քանի անգամ ես տեսել եմ, թէ ինչպէս հետապնդած լուսանն անհետացել է Աժդահակի «չընգըլնե-րում»՝ հրաբխային քարակոյտերում: Այդ քարակոյտերի մթին խորքերը այժմ անտառի թաւուտի դեր են կատարում երբեմնի անտառային այդ կենդանու համար:

Նկարագրածս կատուացեղ կենդանիները բոլորն էլ պտղաբեր են՝ ծնում են 2, 3, 4, 5, 6 ձագ, որոնք փոքր ժամանակ գեղեցիկ, փափլիկ, չարաճճի արարածներ են, որ յաճախ են խաղում-գլորւում իրար եւ իրենց ծնողների հետ:

Գեղեցիկ են, բայց բոլորն էլ պատառոտող, արիւն թափող, արիւնարբու:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՓՆՏՐԵՆՔ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

1915 Յուլիսին եւ անկէ ետք 1916ի ամառը, երբ ռուսական բանակները ազատագրած էին Արեւմտեան Հայաստանի գրեթէ մեծ մասը, Վասպուրականէն Էջմիածին կ'ուղարկուին կարեւոր քանակութեամբ մագաղաթեայ ձեռագիրներ եւ եկեղեցական թանկարժէք հնութիւններ:

Էջմիածին ղրկուած եւ ներկայիս Երեւանի Մատենադարանի սեփականութիւնը կազմող ձեռագիրներու թիւն է 1·500, այդ թիւին մէջ կը գտնուին Վարագայ վանքէն 357, Աղթամարէն՝ 285, Վանէն՝ 234, Լիմ անապատէն՝ 303, Կտուցէն՝ 187 եւայլն: Այս ձեռագիրները, համեմատելով այլ վայրերէ ղրկուած ձեռագիրներուն հետ, կարեւոր տոկոս կը կազմեն Մատենադարանին մէջ:

1915–1916 թուականներուն այդ գրչագիրները կորուստէ փրկելու գործին մէջ շատ մեծ երախտիք ունի Յովհաննէս Վրդ. Հիւսեան, Լիմ անապատի միաբանութեան վանահայրը: 1915ի Յուլիսեան նահանջի օրերուն եւ 1916ին (Յունուար) Վանէն Էջմիածին կը տեղափոխէ բազմաթիւ ձեռագիր պանձեր, եկեղեցական թանկարժէք հնութիւններ:

1916ին (Մայիս) Գէորգ Ե. Սուրէնեան կաթողիկոսի յանձնարարութեամբ, Վասպուրականի հոգեւոր հովիւի պաշտօնով Յ. Վրդ. Հիւսեան կրկին Վան կը վերադառնայ: Կը յաջողի հաւաքել կարեւոր քանակութեամբ գրչագիրներ, որոնցմէ 400 հատը կը յանձնէ Վանի երկրապահ ջոկատի պետին՝ Զանգալեանի, Էջմիածին տեղափոխելու համար:

Հիւսեան Վրդ. կը յիշատակէ, որ Զանգալեան Ամերիկա վերադառնալէ առաջ պէտք է Էջմիածին ներկայանար: Ըստ Հիւսեանի զեկուցագրին, Զանգալեանի յանձնուած գիրքերը հասած են իրենց տեղը: Ասկէ զատ, Հիւսեան կը գրէ, որ ինք 260 ձեռագիրներ ալ Էջմիածին ուղարկած է Վանի Թիմարի շրջանի բժիշկ գիւղացի Սահակ Գարադոշեանի միջոցով: Սակայն Էջմիածնի Մատենադարանի կողմէ կատարուած համեմատական ստուգումներէն ետք կը պարզուի, որ 29/12/1917 թուականի հաշուով Զանգալեանի եւ Գարադոշեանի միջոցով ուղարկուած ձեռագիրները Էջմիածին չեն հասած: Այս մասին Օ. Եղանեան հետեւեալը կը գրէր 1965ին «Ձեռագրական հաւաքածոներ» աշխատութեան մէջ (էջ 98). «Գուցէ ձեռագրերը տեղ են հասել այդ թուականից յետոյ»: Սակայն այդ մասին ոչ մէկ տեղեկութիւն կայ Մատենադարանի գործերուն եւ ոչ ալ կաթողիկոսական դիւանի գրութիւններուն մէջ:

Ասկէ զատ, եթէ երբեք այդ 660 ձեռագիրները հասած են Մատենադարան, որեւէ կերպով անոնց արձանագրութիւնները պիտի գտնէինք հոն: Ի վերջոյ Օ. Եղանեան կը հարցնէ. «Ի՞նչ եղան 660 կտոր ձեռագիրները»:

Գոյութիւն ունեցող փաստերը կը վկայեն, որ խնկալէս Հիւսեան Վրդ. Վանի շրջակայքէն հաւաքած բաւական ձեռագիրներ ուղարկած է Վան – Սարա – Խոյ – Ջուլֆա ճամբով, սակայն Ջուլֆայի մաքսատունը թոյլ չէ տուած առանց մաքս վճարելու ձեռագիրները տեղափոխել: Այդ առթիւ Գէորգ Ե. կաթողիկոս դիմած է իշխան Օրլովի, Կովկասի փոխարքայի օգնականին: Այս վերջինին կարգադրութեամբ ձեռագիրները կը տեղափոխուին (ասոնք ընդամէնը 87 կտոր եղած է, որմէ 20ը այլ լեզուներով):

Ձեռագիրները Էջմիածին կը հասնին 1916 Յունիս 3ին, սակայն չեն ցուցակագրուիր ու երկար ժամանակ կը մնան Վեհարանի մէջ:

Օ. Եղանեան կ'եզրակացնէ. «Եթէ ընդունինք, որ այդ 87 միաւորը իրօք Զանգալեանի եւ Գարադոշեանի միջոցով առաքուած ձեռագրերի մի մասն են կազմում, ապա դարձեալ անյայտ է մնում 573 միաւորի ճակատագիրը»:

Այն փաստը, որ վերջին տարիներուն Մատենադարանը գնած կամ նուէր ստացած է Վասպուրականի եւ, մանաւորապէս, Լիմ անապատի դրոշմը կրող հատ ու կենտ ձեռագիրներ, կը վկայեն, որ անոնք սփռուած են ամէն տեղ, որուն մէկ ծայրը հասած է նոյնիսկ մինչեւ Մ. Նահանգներ (Յ. Քիւրտեանի ձեռագրական հաւաքածոյին մէջ յայտնաբերուած է Լիմ անապատի պատկանած ըլլալը հաստատող ստորագրութիւն մը գրչագիրի մը վրայ):

Հետեւաբար, հակառակ 54 տարիներու թաւալումին, այդ ձեռագիրները պէտք չէ նկատել ի սպառ կորսուած. միայն անհրաժեշտ է փնտռտուք կատարել՝ գտնելու համար ձեռագիրներուն հետքը:

Ա. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Այո, կրակի կտոր, ըսաւ կոմսը, ինծի ելեր է. եւ ի՜նչ ձայն ունի, թէպէտ աղջիկս է, բայց ճիշդը պիտի ըսեմ, երգչուհի պիտի ըլլայ: Իտալուհի մը բռնեցինք սորվեցնելու համար:

— Շուտ չէ՞, կ'ըսեն թէ այդ տարիքին մէջ սորվիլը ձայնին կը վնասէ:

— Ո՛հ, ոչ, ի՞նչպէս թէ շուտ ըսաւ կոմսը: Հապա ի՞նչպէս մեր մայրերը տասներկու – տասներեք տարեկան հասակին մէջ ամուսնացեր են:

— Արդէն ան, հիմակուընէ Պորիսի հետ սիրահարած է, ըսաւ կոմսուհին, մեղմօրէն ժպտելով, եւ Պորիսի մօրը նայելով: Զինքը միշտ ալ դրադեցնող մտքերուն պատասխանելով շարունակեց: Ահա կը տեսնէք, ես զայն խիստ բռնեցի, բայց … Աստուած գիտէ, գաղտնաբար ինչեր կ'ընեն (կոմսուհին կը խորհէր թէ անոնք կը համբուրուէին), իսկ հիմա անոր խօսքանշիր արարքը գիտեմ: Ինքը անձամբ ամէն երեկոյ մօտս կը վազէ եւ ամէն բան կը պատմէ ինծի: Գուցէ ես կը շփացնեմ զայն, բայց ճիշդն ըսելով, այդ կերպ կարծես աւելի աղէկ է: Ես մեծը խիստ բռնեցի:

— Այո, զիս բոլորովին ուրիշ տեսակ դաստիարակեցին, ըսաւ գեղեցիկ Վերա կոմսուհին ժպտելով, բայց ժպիտը չգեղեցկացուց Վերայի դէմքը, ինչպէս այդ սովորաբար կ'ըլլայ ընդհակառակն անոր դէմքը անբնականութիւն մը ստացաւ եւ հետեւաբար անհաճելի դարձաւ: Վերան սիրուն էր, խելացի, շատ աղէկ կ'ուսանէր, աղէկ դաստիարակուած էր եւ ախորժելի ձայն ունէր: Անոր ըսածը շատ տեղին ու արդարացի էր, բայց, տարօրինակ բան, թէ՛ հիւրը եւ թէ կոմսուհին այնպէս մը նայեցան, որ կարծես կը զարմանային անոր ըսած խօսքերուն վրայ եւ ինքզինքնին անյարմար դրութեան մէջ զգացին:

— Միշտ անդրանիկ զաւակներու նըկատմամբ խելքերնին կը չարչարեն, կ'ուզեն զայն անսովոր բան մը դարձնել ըսաւ հիւրը:

— Մեղքս ի՞նչ պահեմ, սիրելիս, կոմսուհին խելքը շատ չարչարեց Վերայի համար, ըսաւ կոմսը. բայց … ի՛նչ, յամենայն դէպս օրինակելի աղջիկ եղաւ, ուելցուց խրախուսական ակնարկ մը նետելով Վերային:

Հիւրերը ելան ու մեկնեցան, խոստացան ճաշին ներկայ ըլլալ:

— Այս ի՛նչ վարմունք, նստա՛ն ու նստան, ըսաւ կոմսուհին, հիւրերը ճամբելէ ետք:

ԺԳ.

Երբ Նաթաշան հիւրասենեակէն դուրս ելաւ, վազեց մինչեւ ծաղկանոցը: Այս սենեակին մէջ կեցաւ, ականջ դրաւ հիւրանոցին խօսակցութեանը եւ Պորիսի երլելուն սպասեց: Արդէն սկսաւ անհամբերութիւն զգալ եւ ոտքերը գետին զարնելով լալու կը պատրաստուէր, երբ լըսուեցաւ երիտասարդին ոչ դանդաղ, ոչ արտօրալի, այլ չափաւոր քայլերու ձայնը: Նաթաշան արագութեամբ նետուեցաւ ծաղկամաններուն մէջ եւ պահուըտեցաւ:

Պորիս սենեակին մէջտեղը կեցաւ, չուրջը նայեցաւ, համազգեստի թեւին վրայէն փոշին թօթվեց եւ հայելիին մօտեցաւ, դիտեց իր գեղեցիկ դէմքը: Նաթաշան, լուռ մնջիկ կը դիտէր իր թաքստոցէն: Պորիս քանի մը վայրկեան հայելիին դիմաց կեցաւ, ժպտեցաւ եւ գնաց դէպի դուռը: Նաթաշան ուզեց ձայն տալ, բայց երկմտեցաւ «Թող փնտռէ», ըսաւ ինքնիրեն: Հէնց որ Պորիս դուրս ելաւ, միւս դուռնէն Սոնիա ներս մտաւ, արցունքներու մէջէն զայրացած բան մը շշնջալով: Նաթաշան սանձեց անոր մօտ վազելու շարժումը եւ մնաց իր թաքստոցին մէջ, գլխարկին տակ աններեւութանալու հէքեաթին պէս, սկսաւ իր չուրջը անցած դարձածը դիտել: Ան առկէ առանձին նոր հաճոյք մը կը զգար: Սոնիան բան մը շշնչաց եւ նայեցաւ դէպի հիւրանոցին դուռը, ուրկէ դուրս ելաւ Նիքոլան:

— Սոնիա, ի՞նչ պատահեցաւ, ըսաւ Նիքոլա անոր քով վազելով:

— Ոչինչ, ոչինչ. թող ինծ, հեկեկաց Սոնիա:

— Ոչ, ես գիտեմ պատճառը:

— Դէ, եթէ գիտես աւելի աղէկ, անոր քով գնա, ի՞նչ ես կեցեր:

— Սո՛ոնիա, խօսք մը միայն: Կարելի՞ է այդպէս տանջել թէ՛ քեզ եւ թէ զիս լոկ երեւակայութեան պատճառով, ըսաւ Նիքոլա բռնելով անոր ձեռքը:

Սոնիա ձեռքը չքաշեց եւ լալէ դադրեցաւ: Նաթաշա, առանց շարժելու եւ շնչելու, փայլուն աչքերով կը դիտէր իր թաքստոցէն: «Հիմա ի՞նչ պիտի ըլլայ» մտածեց:

— Սոնիա, ամբողջ աշխարհ ինծի համար ոչինչ է: Դուն ինծ համար ամէն բան ես, կ'ըսէր Նիքոլա. ես կ'ապացուցանեմ ասիկա:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Սիրանոյշ Զարդարեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զարդարեան եւ զաւակները՝ Երուանդ եւ Քոռին, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհանեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ալթըկոզալեան եւ զաւակները (Ռումանիա), Տէր եւ Տիկին Վահէ Թելեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սիմոն Եղսէեան եւ զաւակները, Պ. Սեպուհ Եղսէեան (Պոլիս), այրի Տիկին Էլիզ Թելեան եւ զաւակները (Պոլիս) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ քեռայրին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 69 տարեկանին, 28 Հոկտ. Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, իր բնակարանը՝ Վիլա Երեւան, Ավընիւ Ռամփալ, Սէն Ժիւլիէն:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հինգշ. Հոկտ. 29ին, ժամը 3ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ մարմինը փոխադրուեցաւ Սէն Ժիւլիէնի գերեզմանատունը:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին այրիին եւ զաւակներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները, Սէն Մօրիսի եւ շրջաններու Հայերէն, եկեղեցւոյ կից Ազգ. Տան նոր շէնքի շինութեան հաշւոյն եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.

Տէր եւ Տիկ. Ա. Կոստանեան, Տէր եւ Տիկ. Տ. Կոստանեան, Տէր եւ Տիկ. Կ. Կոստանեան, Տէր եւ Տիկ. Ե. Ծառուկեան, Տէր եւ Տիկ. Կ. Տէփոյեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Սիմոնեան, Պ. Մինասեան, Տիկին Ա. Փաչայեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Քօրողլեան 100ական ֆր.: Պ. Ս. Օհաննէսեան, Զախմեան, Կ. Արմուրեան, Կ. Գամպէրեան, Վ. Յակոբեան, Յ. Յակոբեան, Այանեան, Ս. Քօրողլեան, Վ. Օհանեան, Թոքաթլեան, Տիկ. Օհաննէսեան, Տիկ. Սիմոնեան, Տիկ. Ֆրունճեան, Տիկ. Այվազեան 50ական: Պր. Պ. Հէրբոյեան, Ե. Ճէլոյեան, Ս. Ճէլոյեան, Գ. Կոստանեան, Ճէլոյեան եղբայրներ 30ական: Յ. Զալըզեան, Հ. Սիմոնեան, Գ. Գրիգորեան, Տ. Գամպէրեան, Խ. Տէյիրմէնճեան, Կ. Հէրբոյեան 20ական: Մ. Հէրբոյեան, Ա. Քորթուչեան, Պ. Տէմիրճեան 15ական: Տիկին Մարգարեան, Տիկ. Կուպատեան, Պր. Կարոնեան, Տարագճեան, Զ. Մելիքեան, Մ. Մելիքեան 10ական ֆր.:

KOTCH - PARTIE

ՔՕՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՎԱԼԱՆՍ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի եւ իր շքախումբի Վալանս այցելութեան առթիւ, լուսանկարուած նկարները ցուցադրելու համար, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շարժանկարի երեկոյթ մը կազմակերպեց Նոյեմբեր 7, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,45ին:

Փոլիկոնի Մեզոն տէ Ժէօնի ընդարձակ սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը անխտիր:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աղքատախնամի պարանցիկ երեկոյթի վիճակահանութենէն թիւ 043 տոմսակը շահած է սառնարան մը (փրիժիտէր): Ով որ այս թիւը ձեռքը ունի հաճի ներկայանալ Աղքատախնամի գրասենեակը, որուն պիտի տրուի վերոյիշեալ գործիքը: 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Նոյն իրիկունը սրահին մէջ գտնուած է զոյգ մը ակնոց սեւ շրջանակով եւ զոյգ մը կանացի ձեռնոց, դիմել Աղքատախնամին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
խաղարկութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ

31 Հոկտեմբեր Շաբաթ ժամը 20,30ին,

Լիոնի 6րդ թաղապետարանի «Վիքթոր Հիւկօ» սրահին մէջ (58, Ռիւ Սէզ)

Կը ներկայացուի ամէն տեղ յաջողութիւն գտած Յ. Պարոնեանի «ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ» (4 արար)

Դերակատարներ.— Օրիորդներ Սոնա Վարդանեան, Վիքի Մոստիչեան, Ազապի Պալեան: Պարոններ Իշխան Խաչիկեան, Ազատ Մամլեան, Սերգօ Մոստիչեան, Գէորգ Թերզեան, Գէորգ Գիրէճեան, Գէորգ Տէմիրեան

Բեմադրութիւն Իշխան Խաչիկեանի

Մուտք 7, 10 եւ 15 փրանք

Խճողումի տեղի չտալու համար ապահովեցէք ձեր տոմսերը, որոնք կը գտնուին Ազգային Միութեան Խորհրդարանը

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut

La séance est placée sous la Présidence de M. HRANT SAMUELIAN

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

Հ. Յ. Դ.

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին իր շրջանի ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին.—

Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհաննէս Պէրպէրեան, Նազար Բասմաճեան, Դաւիթ Զապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Աւագ Պաղտասարեան եւ որդին Միշէլ, Յ. Արզարեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Հմայեակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Յովհ. Եղիշէեան, Տոքթ. Յովհ. Քիւթիւկեան եւ Տիկին Է. Բիւզանդ (մեռած Ամերիկա), Հայկ Թէնէքէճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Գէորգ Խաչատուեան, Աշոտ Նշանեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բարթող Փափազեան, Մարգար Բարխեան, Տաճատ Սուքիասեան, Կարապետ Քէլէչեան, Հրանդ Ունանեան, Վարդան Զպուքճեան, Շաւարշ Տէր-Պարսամեան (Նոր Սերնդական):

Ողբացեալ ընկերներուն եւ բարեկամներուն շիրիմներուն այցն ու ծաղկեփունջերուն զետեղումը կը կատարուի Շաբաթ 31 Հոկտեմբեր կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ: Այս առթիւ կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարեշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80-ԱՄԵԱԿ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէին այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8,30ին, քաղաքապետարանի թատրոնի սրահը:

Կը նախագահէ ընկ. Ռ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն):

Գեղարուեստական բաժին.— երգ, արտասանութիւն, պար,՝ Վալանսի, Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերունդին կողմէ:

Թատրոնին նրբանցքներուն մէջ կը ցուցադրուին Դաշնակցութեան 80ամեայ գործունէութեան փաստաթուղթեր:

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise PARIS

ՃԱՇ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութիւնը իր կազմութեան առաջին տարելիցին առթիւ կազմակերպած է հանդիսաւոր ճաշ մը Հոկտ. 31ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, մինչեւ առաւօտ, Ալֆորվիլի Թաղապետական սրահին մէջ՝

Salle des Fêtes, Rue Voltaire.

Առատ կերուխում

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ երգ, հայկական պարեր եւ նուագ:

Պ. Պետիկ Պետիկեան կը մասնակցի իր նորակազմ նուագախումբով:

Փարիզի «Նաւասարդ» հայկական պարախումբը կը մասնակցի իր ամբողջ կազմով:

Պ. Տէտէճեան կը մասնակցի ձեռնադաշնակով:

Խճողումի տեղի չտալու համար, այժմէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով 899-23-69:

Ճաշագին 25 փրանք

Զուտ հասոյթը կը յատկացուի Ալֆորվիլի Մշակոյթի Ակումբին շինութեան:

Կը հրաւիրուին Ալֆորվիլի բոլոր միութիւնները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԻԷՆԻ մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակի հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 8ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ՝ Նոյեմբեր 15ին:

×

Խնճոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Արնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3-4 օր առաջ:

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդունուիր հեռաձայնով:

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 31 OCTOBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.954 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.954

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Անկէ առաջ անգամ մը արդէն խօսեցանք խաղաղութեան մասին, հիմա ատենն է, որ քանի մը խօսք ընենք նաեւ պատերազմի մասին։

Աչքի առջեւ ունինք երկու տարբեր վիճակագրութիւններ, մէկը՝ Երկրորդ Աշխարհամարտին, միւսը՝ աւելի քան մէկ դարէ ի վեր մղուած պատերազմներուն շուրջ։

Ամերիկեան վիճակագրութեան մը համաձայն, Երկրորդ Աշխարհամարտի ատենին, պատերազմիկ երկիրներէն եօթը (միա՛յն եօթը) ունեցած են հետեւեալ մարդկային եւ նիւթական կորուստները.

1. Խորհ. Միութիւն.— 17 միլիոն զոհ, 128 միլիառ տոլար վնաս։

2. Գերմանիա.— 5 միլիոն զոհ, 60 միլիառ վնաս։

3. Լեհաստան.— 5 միլիոն զոհ, 30 միլիառ վնաս։

4. Եուկոսլաւիա.— Երկու միլիոն զոհ, 20 միլիառ վնաս։

5. Ֆրանսա.— Մէկ միլիոն զոհ, 22 միլիառ վնաս։

6. Մեծն Բրիտանիա.— Բացի գաղթային զինուորներէն, Միացեալ Թագաւորութիւնը կորսնցուց 300.000 հոգի եւ ծախսեց 8 միլիառ տոլար։

7. Միացեալ Նահանգներ.— Երեք հարիւր հազար զոհ, բայց նիւթական կորուստները յիշատակուած չեն (ուրիշ, ոչ նուազ վստահելի աղբիւրներու համաձայն, Միացեալ Նահանգները դաշնակիցներուն զրկած են, իբրեւ փոխ եւ վարձու, երկու հարիւր յիսուն միլիառ տոլար արժողութեամբ շոգենաւ, մարտանաւ եւ զինական այլ պիտոյքներ)։

Ահա թէ ի՛նչ արժեց Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը։ Գումարենք թիւերը.— աւելի քան ԵՐԵՍՈՒՆ ՄԻԼԻՈՆ զոհ եւ աւելի քան 265միլիառ տոլար վնաս (առանց հաշուելու Ամերիկայի օժանդակութիւնը դաշնակիցներուն)։

Այս «հաշուեցոյց»ին մէջ, ինչպէս ըսինք, յիշատակուած չեն Միացեալ Նահանգներու նիւթական կորուստները։ Ենթադրութիւն մը ընենք եւ ըսենք՝ 128 միլիառ, այսինքն գոնէ այնքան, որքան կորսնցուց Խորհ. Միութիւնը։ Ընդհանուր գումար՝ 396 միլիառ, կլոր հաշուով ՉՈՐՍ ՀԱՐԻՒՐ ՄԻԼԻԱՌ տոլար։

Մեր ներկայացուցած հաշիւին մէջ չեն մտներ մարդկային եւ նիւթական կորուստները Ճափոնի, Իտալիոյ եւ այլ փոքր երկիրներու, որոնք այս կամ այն ձեւով, ուղղակի կամ անուղղակի մասնակցեցան համաշխարհային թիւ 2 պատերազմին։

Հիմա աւերիչ զէնքերը այնքան կատարելագործուած են, — եւ հետզհետէ կը կատարելագործուին, — որ գալիք պատերազմը այլեւս պարզ զինաբախում մը պիտի չըլլայ, այլ պիտի ըլլայ աննախընթաց ու աննախատեսելի նախճիր մը, ամբողջական բնաջնջում մը գրեթէ։

Այսպիսի պատերազմ մը, ինչպէս կը յայտարարեն զինուորական ու քաղաքական պատասխանատու անձինք, կրնայ սկսիլ ու վերջանալ ՔՍԱՆԵՒՉՈՐՍ ժամուան մէջ։ Գիշերը կը պառկինք քնանալու, առտուն կ՚արթննանք ու կը տեսնենք, որ աւերակոյտի վերածուած է մեր այս սքանչելի երկրագունդը։

Այս ահաւոր հեռանկարը աչքի առջեւ ունենալով, համայն աշխարհի գիտունները, նաեւ ժողովուրդները, աղերսագին կոչեր կ՚ուղղեն մեծ պետութեանց վարիչներուն՝ օրէնքէ դուրս հռչակել եթէ ոչ պատերազմը, գէթ հիւլէական ռումբերը, որոնցմէ մէկը միայն կրնայ Նիւ Եորքի կամ Մոսկուայի պէս բազմամարդ քաղաք մը աւերակի վերածել ընդամէնը տասը վայրկեանի մէջ։

Հրատարակելով ամերիկեան վիճակագրական սպասարկութեան տուած թիւերը, արաբերէն թերթ մը կը գրէր, ի միջի այլոց.

«Խորհ. Միութիւնը, առանձինն, կորսնցուց այնքան մարդ, որքան բնակիչ ունի Իրանը կամ Եուկոսլաւիան։ Անկէ զատ՝ իր նիւթական կորուստները պիտի բաւէին ամբողջ աշխարհի բնակչութիւնը կերակրելու տասնեակ տարիներով»։

Կարելի է վստահօրէն յայտարարել, հիմնուելով նախընթացներուն վրայ, թէ պատերազմները աւելի շատ ծառայած են նոր հարցեր ստեղծելու, քան արդէն ըստեղծուածները լուծելու կամ հարթելու։ Այս պատճառով ալ ազգամիջեան կռիւները սկսած ու վերջացած են առանց որեւէ դրական արդիւնքի, աւելի շատ նոր բարդութիւններ ստեղծելով, քան եղածները հարթելով կամ լուծելով։

1945 Օգոստոսին, Հիրոշիմայի եւ Նակազաքիի «հիւլէամարտ»էն ետք, Ճափոն վար դրաւ զէնքերը եւ անձնատուր եղաւ առանց պայմանի, որովհետեւ պարզ էր այլեւս, որ իմաստ չկար պատերազմը շարունակելու եւ բովանդակ երկիրը աւերակ դարձնելու մէջ։

Եւ սակայն Ճափոն ճակատագրական պարտութիւն կրած չէր ռազմաճակատին վրայ, եւ գրեթէ անվթար կը մնային դեռ իր ցամաքային բանակը եւ օդային ու ծովային ուժերը։

Այդ երկրի վարիչները իմաստութիւնը ունեցան ընդունելու պարտութիւնը, կանխել կարենալու համար բնակչութեան բնաջնջումը եւ երկրին ամբողջական աւերումը։

Հիմա կարճ ի կարճոյ անդրադառնանք նաեւ այն հարցին, թէ ի՞նչ արժեցին վերջին հարիւրամեակին ընթացքին մղուած մեծ ու փոքր պատերազմները։

Ա) Խրիմի պատերազմը (1854–1856)՝ ութուկէս միլիառ ոսկի ֆրանք։

Բ) 1870ի ֆրանքեւգերման պատերազմը՝ տասնեւմէկուկէս միլիառ։

Գ) Սպանեւամերիկեան պատերազմը՝ վեցուկէս միլիառ։

Դ) Ռուսեւթուրք պատերազմը՝ հինգ միլիառ։

Ե) 1905ի ռուսեւճափոնական պատերազմը՝ տասներեքուկէս միլիառ։

Զ) 1911ի իտալեւթուրք պատերազմը՝ վեցուկէս միլիառ։

Է) 1912–13ի պալքանեան պատերազմները վեց միլիառ։

Այս հաշիւին մէջ չեն մտներ եւ այն վնասները, որոնց ենթարկուեցան պատերազմական գօտիներու բնակիչները։

Հիմա դարձեալ նստինք հաշիւ մը ընենք.

1. Համաշխարհային թիւ 2 պատերազմը արժեց ՉՈՐՍ ՀԱՐԻՒՐ ՄԻԼԻԱՌ տոլար (առանց հաշուելու Ամերիկայի զինական օժանդակութիւնը դաշնակիցներուն՝ 250 միլիառ)։

2. Հարիւր տարուան ընթացքին մղուած պատերազմները արժեցին 52 եւ կէս միլիառ։

Ընդհանուր գումար, կլոր հաշուով, ԵՕԹԸ ՀԱՐԻՒՐ ՄԻԼԻԱՌ։

Եթէ, ըստ արաբերէն թերթի հաշիւներուն, համաշխարհային երկրորդ պատերազմին միա՛յն Խորհ. Միութեան նիւթական կորուստները (128 միլիառ տոլար) պիտի բաւէին ամբողջ աշխարհի բնակչութիւնը կերակրելու տասնեակ տարիներով, դժուար չէ հաշուել, թէ մեր մոլորակին վրայ ապրող 3,5–4 միլիառ բնակիչները քանի՞ տարի պիտի կարենային ապրիլ — եւ ապրիլ իշխանավայել ձեւով — եօթը հարիւր այսքան միլիառ տոլարով։

Ծանօթ է, որ աշխարհի ընդհ. բնակչութեան գրեթէ կէսը, — քիչ մը աւելի, քիչ մը պակաս, տարբերութիւն չըներ, — անօթի է, անտուն, անօթեւան, անընտանիք, մերկ ու բոպիկ։

Եօթը հարիւր միլիառ տոլարով ոչ թէ տասնեակ տարիներ, այլ դարեր շարունակ կարելի պիտի ըլլար կերակրել մեր մոլորակի 3,5–4 միլիառ բնակիչները։

Չենք ուզեր շարունակել մեր խորհրդածութիւնները՝ չծանրաբեռնելու համար այս սիւնակը։ Կ՚ուզենք սակայն ընդգծել սա իրողութիւնը, թէ այն պարագային որ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակուի եւ դադրին, ընդմիշտ դադրին զինաբախումները ազգերու եւ պետութիւններու միջեւ, համայն աշխարհի համայն բնակչութիւնը պիտի կրնայ ապրիլ եդեմական երջանկութեան պայմաններու մէջ։

Այս է ահաւասիկ խաղաղութիւնը կամ խաղաղութեան բարիքը հանուր մարդկութեան համար։

Եզրակացութիւնը կը թողունք հաշուիչ մեքենաներուն...։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՆ - ՄՈՍԿՈՒԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քաղաքական շրջանակները հաւանական կը գտնեն, որ յառաջիկայ շաբաթներու կամ ամիսներու ընթացքին նոր փուլի մէջ մտնէ Պրանտի արեւելեան քաղաքականութիւնը։ Մօտաւորապէս երկու ամիսէ ի վեր տեղքայլ կ՚ընէր կամ կը կաղար այդ քաղաքականութիւնը, քանի որ գերման - խորհրդային ոչ-յարձակման համաձայնագրի ստորագրութենէն ետք ոչ մէկ շօշափելի յառաջդիմութիւն արձանագրուեցաւ։ Պրանտ նոյնիսկ խուսափեցաւ համաձայնագրին վաւերացումը պահանջելու Խորհրդարանէն։ Միւս կողմէ երկու Գերմանիաներու խօսակցութիւնները եւս, որոնք տեղի ունեցած էին Մայիսին Պրանտի եւ Սթաֆի միջեւ, ընդհատուած էին։

Լաւատեսութիւնը ներկայիս կը բխի այն իրողութենէն, որ Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարը՝ Գրոմիկօ, որ Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի մէջ կարեւոր հանդիպումներ ունեցած էր նախագահ Նիքսընի եւ Անգլիոյ վարչապետին եւ Արտաքին նախարարին հետ, անսպասելի որոշումով մը Պոն ժամանեց՝ տեսակցելու համար Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարար Շելի հետ։ Պարզ է, որ երկու նախարարներն ալ ընդհանուր հայեացք մը պիտի նետեն Արեւելք - Արեւմուտք յարաբերութիւններու հարցին վրայ, յատկապէս գերման - խորհրդային համաձայնագրի կնքումէն ցայսօր։ Գերմանացիներուն համար այդ համաձայնագիրը որոշ չափով դրական արդիւնք տուած է, քանի որ բարելաւած է մթնոլորտը երկու երկիրներու միջեւ։ Սակայն, դեռ պէտք է աւելին ընել, որպէսզի իսկական համագործակցութիւն մը ստեղծուի Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ։ Շել Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը պիտի կրկնէ անտարակոյս, որ Պերլինի հարցին կարգադրութիւնը, որ կախում ունի Մոսկուայի տրամադրութենէն, հիմնական ազդակ կրնայ հանդիսանալ Եւրոպայի Ապահովութեան Խորհրդաժողովի գումարման համար։ Որեւէ ուշացում Պերլինի հարցի կարգադրութեան մէջ պիտի ուշացնէ խաղաղ մթնոլորտին հաստատումը Եւրոպայի մէջ։ Այս է Պոնի տեսակէտը։

Քաղաքական շրջանակները յատկանշական կը գտնեն նաեւ այն իրողութիւնը, որ Արեւելեան Գերմանիայէն երկու բանագնացներ անակնկալ կերպով Պոն գացած են, ուր տեսակցութիւն մը ունեցած են վարչապետին հետ։ Հանդիպումի ընթացքին որոշուած է շարունակել խօսակցութիւնները, որպէսզի համաձայնութիւն մը գոյացուի։ «Համաձայնութիւն մը, որ նպաստէ խաղաղութեան հաստատումին Եւրոպայի սիրտին վրայ»։ Երկու երկիրներն ալ կը շահագրգռուին այս հարցով, կը ճշդեն Պոնի քաղաքական շրջանակները։

Ներկայիս կը նախատեսուի խօսակցութիւնները շարունակել Պոնի եւ Արեւելեան Պերլինի կողմէ նշանակուած պաշտօնատարներու միջոցաւ, իսկ յետագային՝ վարչապետներու միջոցով։

Հետաքրքրական է հաստատել, որ Արեւելեան Գերմանիա իր բանագնացները ղրկած է Պոն, Գրոմիկոյի Ֆրանքֆորթ այցելութեան նախօրէին։ Կը թուի թէ Արեւելեան Գերմանիա այս ձեւով կ՚ուզէ ցոյց տալ, թէ ի՛նք եւս որոշած է կարեւոր դեր մը ստանձնել Արեւելք - Արեւմուտք քաղաքականութեան մէջ։

Դիտել կը տրուի նաեւ, թէ Գրոմիկօ Դաշնակցային Գերմանիա այցելելով նպատակ ունեցած է զօրավիգ կենալ Պրանտի եւ Շելի, որոնք ներքին ճակատի վրայ դժուարութիւններու կը հանդիպին, ընդդիմադիր կուսակցութեանց պայքարին հետեւանքով։ Այս վերջինները կը պնդեն, թէ Մոսկուա որեւէ զիջում չէ կատարած, երբ անդին՝ Պրանտ Մոսկուայի մէջ «անձնատուութեան» դիմած է։

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Նախագահ Փոմփիտու Հինգշաբթի օր բացումը կատարեց կառուղիին, որ Լիլը կը կապէ Մարսէյլի՝ մէկ անգամէն։ Ցարդ 116 քիլոմեթրի մաս մը կը պակսէր Պուրկոնեի շրջանին մէջ։

Այս առթիւ, Ֆրանսայի Նախագահը կարճ ելոյթներ ունեցաւ Սալինեի Լէ Պոնի, Շալոնի եւ Մաքոնի մէջ, կարեւոր ճառը Լիոնի վերապահելով։ Այս զանազան առիթներով, Փոմփիտու ըսաւ թէ հեռանկարն է տարեկան 300 քիլոմեթր շինել, մինչ ցարդ 150 քիլոմեթր միայն կը շինուի տարեկան։

Յատկանշական կը գտնուի Փոմփիտուի մէկ նախադասութիւնը, բացումին ատեն, ուղղուած Ռոպէր Փուժատի «դըպրոցական ընկերս, բարեկամս, որ նաեւ քաղաքական դէմք մըն է ազգային չափանիշով»։

Այս նախադասութիւնը տեսակ մը խոստում կը նկատուի Փոմփիտուի կողմէ Փուժատի ապագային նկատմամբ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ բերանացի ներողութիւն խնդրեցին իրենց օդանաւին Հայաստան անցած ըլլալուն համար։ Մոսկուա կը մեղադրէ սակայն Ամերիկան, որ սահմանային բռնաբարումի այս հարցը վերածած է պարզ արարքի մը մինչ ծանրակշիռ հարց է։ Այս առթիւ Թասի բանբերը յայտարարած է.— «Ներկայիս, ամերիկեան քարոզչութիւնը կը ճգնի որ այս բռնաբարումը, ինչպէս նաեւ նախորդները, երկրորդական միջադէպեր նկատուին, ոչ իսկ արժանի նկատի առնուելու։ Արդ այս «արկածները» պատահական չեն։ Կարելի է միայն հարց տալ թէ Ամերիկացիներուն համար, զինուորական կայաններու պահպանումը խորհրդային սահմաններուն վրայ իսկապէս կը նպաստէ՞ խորհրդային եւ ամերիկեան հասկացողութեան եւ երկու երկիրներու միջեւ վստահութեան ամրապնդման»։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

REQUIEM

« Հոգեհանգստեան պատարագ » բացատրութեամբ ներկայացնենք զայն :

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ — որուն կը յաջորդէ մեռեալներու օրը — երաժըշտական մեծ կազմակերպութիւններ սովորութիւն ունին այդ օրը նշելու համար գործադրել հոգեհանգստեան պատարագներ :

Բազմաթիւ ոսկեայ երգահաններ հեղինակած են պատարագներ, ոմանք կանուխէն, ուրիշներ իրենց կեանքի վերջաւորութեան, ինչպէս ՔԷՐուպինի, Զիմաբոզա, Ժիլ, Գամբրա, Մոցարտ, Պէրլիոզ, Պրամս, Վէրտի, Կապրիէլ Ֆորէ, Մօրիս Տիւրիւֆլէ եւ նորագոյն գործ մը Լիկէթթիի :

Հոգեհանգստեան պատարագը քաղուած է լատին սովորական պատարագի հատուածներէն, ջնջուելով մէկ քանի մասեր, ինչպէս Փառք ի Բարձունս, Հաւատամք, եւայլն եւ կը մնան Սուրբ Սուրբ, Որդի Աստուծոյ եւայլն եւ յաւելեալ ուրիշ հատուածներ :

Երկսեռ երգչախումբի եւ սէնֆոնիք մեծ նուագախումբի մասնակցութեամբ կը կատարուին այս պատարագները, որոնք ընդհանուր կերպով երեք կարեւոր մթնոլորտ կը դրսեւորեն, յաւերժական հանգիստ մեռեալներուն, վերջին դատաստանի օրը, եւ վերջապէս Աստուծոյ ներողամտութիւնը հայցելու մտօք աղերսական մաս մը :

Վերոյիշեալ պատարագներու մէջ ներկայիս ամէնէն յաճախակի գործադրուողներն են Պրամսի, Մոցարտի, Պէրլիոզի, Վէրտիի եւ Ֆորէի հեղինակութիւնները :

Խօսելով ասոնց մասին, քննադատներ զանազան կարծիքներով կը ներկայացնեն այս գործերը :

Մոցարտինը կը յիշեցնէ գործիական սէնֆոնիք համանուագ մը, իր խմբերգի բաժինով :

Վէրտիինը կը գտնեն շատ թատերական, երբեմն ըսելով նոյնիսկ թէ ան իտալացի հեղինակին լաւագոյն օփերան կրնար ըլլալ :

Պերլիոզինը ամէնէն աւելի ահեղագոչ, տրամաթիք գոյն ունի, որ գործադրութեան համար կը պահանջէ երեք կամ չորս հարիւր արուեստագէտներու մասնակցութիւնը :

Պրամսինը ունի հեղինակին վսեմ զգայնութիւնը, իսկ Կապրիէլ Ֆորէի գործը կը գտնեն ամէնէն կրօնաշունչը, աւելցնելով որ հեղինակը չէ ուզած հաւատալ խստակրօն եկեղեցւոյ մեղի ներշնչած տեսակ մը սարսափին, եւ իր աղօթքը կ'ուղղէ ուղղակի Աստուծոյ որ ըստ իր ըմբռնումին, այնքան ալ դաժան պիտի չըլլայ մահկանացուներուն հանդէպ, վերջին օրը :

Հոգեհանգստեան պատարագին մէջ ամէնէն նշանակալից եւ հետաքրքրութիւն առթող բաժինն է երկրորդ հատուածը, տիէս իռէ (օր բարկութեան) :

Հոս է որ տիեզերքի չորս ծագերէն փողերը կը հնչեն մեռեալները կոչելու համար Աստուծոյ դատաստանին :

Նշենք որ խօսքերու նոյնիմաստ հատուածներ ունինք նաեւ մեր հոգեհանգըստեան պաշտօններուն մէջ, աւելի սահմանափակ, պատարագ չունինք :

Ի յորժամ հրաշալի
Ձայնիւ փողոյն՝ յառնեն մեռեալք
Եւ կան առաջի ահաւոր քո բեմին :

Ուրիշ տեղ մը՝
Ահագին է օրն դատաստանին
Եւ դողումն՝ առաջի բեմին :
Սարսափին հրեշտակք, սասանի երկիր

Բանին տրուին երկնից
Բարբառին հրեշտակք
Բանին գերեզմանք, բորբոքի գեհեան...

Այս ահաւոր տեսարանը ներկայացնող գրական բաժնին առընթեր մենք ունինք շատ պարզուկ, գեղեցիկ ռոմանսի նկարագիրով եղանակ մը, որ ոչ մէկ կերպով կուտայ խօսքերուն իմաստը, յաճախադէպ եւ ճախող այսպիսի պարագաներ պակաս չեն մեր ծիսակատարութեանց մէջ :

Ուրեմն, զարմանալի չէ որ հանճարեղ երաժիշտներ չգտնէին այնտեղ վիթխարի երաժշտութեան մը տուեալները, զորս յօրինեցին տարիներու ընթացքին :

Ամէն կարեւոր գործ, արուեստի զանազան ճիւղերուն մէջ ունեցած է իր դրդապատճառը : Երաժշտական աշխարհը հարուստ է պատմուածքներէ, դէպքերէ, կեանքի զանազան երեւոյթներէն ներշընչուած գործերով :

Մեր նշած կարեւորագոյն պատարագներն ալ ունեցած են իրենց ներշնչման աղբիւրները :

Վէրտի՝ չափազանց աղդուած իր շատ սիրելի բարեկամին Մանծոնիի մահէն, օր մը այցելելով անոր գերեզմանին, Միլանօ, որոշած է անոր յիշատակը յաւերժացնելու մտօք յօրինել իր գործը :

Այս վիթխարի հեղինակութիւնը ունի չափազանց յուզական առաջին մաս մը, որ կը սկսի թաւ ջութակներով, որոնք կարծես կը մտնեն շիրիմներէն ներս, եւ կը լսեն մեռեալներու մրմունջը, որոնք յաւիտենական հանգիստ կը հայցեն (ռէքուիէմ էթէռնամ) :

Ասոր կը յաջորդէ երկրորդ մասը, օր բարկութեան, սանձարձակ աղդարարութիւն մը, տասնեակ մը փողերու զոռում գոչումով, յանդելու համար մահասարսուռ թաւ ձայներու եղրակացութեան մը, որ կ'ըսէ. «Մահը հրաշալիքներով շըրջապատուած է» :

Առաջին ունկնդրութիւնը այս գործին տրուած է Վենետիկ, Ս. Մարկոս տաճարին մէջ, հեղինակին ղեկավարութեամբ եւ մասնակցութեամբ 120 երգիչներու եւ 100 նուագածուներու :

Եւրոպայի զանազան քաղաքներէն Ս. Մարկոս խուժող անձեր, տեղ չեն կրցած գտնել, հետեւաբար ծրագրուած է երկրորդ եւ երրորդ ունկնդրութիւն մը Սքալա տը Միլանի մէջ :

Մոցարտի առողջութիւնը քայքայուած էր. երբ առաւօտ մը իր օփերաներէն մին ձեւաւորելով զբաղած էր, իրականութի՞ւն թէ տեսիլք, կ'ըսուի թէ ան այցելութիւնը ընդունեցաւ զորշ հագուստ կրող անծանօթի մը, որ, առանց ինքնութիւնը յայտնելու հարցուց թէ ե՞րբ եւ ի՞նչ պայմաններով կրնար կարելի եղածին չափ շուտ, հոգեհանգստեան պատարագ մը գրել :

Երաժիշտը, ինչպէս կ'ըսէ, զգաց թէ ան թերեւս մահուան բանբերն էր : Կը կարծուի թէ այս տեսիլքը կամ երեւոյթը ցնցած էր երաժիշտը եւ մղած զայն յօրինելու իր սքանչելի գործը, որ դասական երաժշտութեան մէջ մեծ տեղ կը գրաւէ :

Ամէնէն վերջին գործն էր այդ, եւ Մոցարտ չէր կրցած աւարտել. խնդրած էր երաժիշտ Սիւսմայրէն, որպէսզի մահուան պարագային լրացնէ գործը, ինչ որ այս վերջինը ըրաւ :

Պէրլիոզի պարագան պատմական է :

Վերջին դատաստանի մահասարսուռ պատկերը չէր կրցած հանգիստ տալ իր փոթորկալից ոգիին, մանաւանդ, ըստ իր բացատրութեան, Բարկութեան օրը անվերջ կը չարչրկէր իր երեւակայութիւնը :

Վերջապէս առիթ մը ներկայացաւ, որն է զօրավար Տամրեմոնի սպանութիւնը ալժերական պատերազմին, Քոնսթանթին քաղաքի գրաւման առթիւ :

Երեսուն եւ չորս տարեկան էր —երբ պատուէր ստացաւ այս տխուր պարագան նշող գործ մը յօրինելու :

Ահեղագոչ հեղինակութիւնը որ կը պահանջէ բազմահարիւր երգիչներու, սովորական սէնֆոնիք նուագախումբի կողքին, հինգ պղնձեայ նուագախումբի եւ 16 թմբուկներու մասնակցութիւնը, մինչեւ այսօր կը մնայ ֆրանսական ռոմանթիք դպրոցին կարեւոր մէկ նմոյշը :

Առաջին ունկնդրութիւնը տեղի ունեցած է Էնվալիտ, Սէն Լուի եկեղեցւոյ մէջ, հեղինակին ղեկավարութեամբ, տեղի տալով թէ հիացումի եւ թէ անօրինակ ջղագրգռութեան ունկնդիրներէ ոմանց մօտ :

Ալֆրէտ տը Վինեի իր յուշերուն մէջ կը գրէ. « ... Երաժշտութիւնը գեղեցիկ էր, միանգամայն տարօրինակ. քիչ մը վայրենի եւ մահասարսուռ » :

Տասը մասերէ կազմուած այս գործին բոլոր բաժինները ալ հոյակապ ներշնչման արդիւնք՝ առինքնող հատուածներ են. խիստ տպաւորիչ է, վերջաւորութեան, հեռուէն լսուող թնդանօթի մը արձագանգը :

Կապրիէլ Ֆորէի պատարագը ամէնէն աւելի կրօնաշունչն է եւ խելօք, ինչպէս քննադատ մը ըսած է, որուն պատճառը քիչ առաջ բացատրեցինք :

Երաժիշտը յօրինած է զայն իր հօր մահուան առիթով, որ անօրինակ յուզում պատճառած էր իրեն :

Ֆորէի երաժշտութիւնը կը ստեղծէր միւսներէն տարբեր մթնոլորտ մը. յօրինման մէջ շատ գործածուած են Գրիգորեան ձայնաշարերը (խօսքը Գրիգոր Ա. Պապին մասին է), որոնք լատին եկեղեցական երաժշտութեան մէջ կարեւոր ազդեցութիւն ունին : Ասոնց առընթեր վսեմ դաշնաւորման մը շնորհիւ ամբողջ գործը կը կրէ աղնուական դրոշմ, չափազանց պոռթկումներէ զերծ, ինչպէս են նախորդները : Չափազանց տպաւորիչ են վերջաւորութեան երկու բաժինները՝ Լիպերա մէ (Փրկեա զիս Տէր) եւ Ին փառատիզում, (դրախտին մէջ), որ կը յիշեցնէ մեր ի վերին Երուսաղէմը :

Գործադրութիւնը աւելի յաճախակի է, իր գեղեցկութեան եւ մասամբ ալ կատարողներու սահմանափակ թիւին եւ հետեւաբար նուազ զոհողութիւն պատճառելու համար :

Առաջին ունկնդրութիւնը տեղի ունեցած է Մատլէն եկեղեցւոյ մէջ, ուր հեղինակը երգեհոնահար էր :

Հետաքրքրական է նշել նաեւ հնագոյն հեղինակ Ժան Ժիլի պարագան (1669) :

Թուլուզի կառավարական երկու բարձր պաշտօնեաներու մահուան պարագային, ընտանեկան պարագաները փափաքելով պատուել իրենց յիշատակը կը խնդրեն երաժիշտէն յօրինել պատարագ մը :

Գործը աւարտելէ յետոյ երբ կարգը կուգայ ունկնդրութեան, այս անգամ փափաքողները կը գտնեն որ շատ սուղ պիտի արժէ իրենց :

Ժիլ՝ բարկացած, եւ փակ պահարանի մէջ զետեղելով հեղինակութիւնը կ'ըսէ. — Լա՛ւ, գործս իմ անձս պատուելու կը վերապահեմ » : Եւ եկեղեցւոյ կրօնապետէն կը խնդրէ որ իր իսկ յուղարկաւորութեան համար երգուի : Այսպէս ալ կ'ըլլայ, իր բարեկամ երաժիշտ Գամբրա կը ստանձնէ ղեկավարութիւնը :

Հոգեհանգստեան պատարագներու մէջ, երգահաններ երբեմն տուած են լատաեւ եւ նոյնիսկ ուրախ տրամադրութիւն բովանդող վերջաբաններ :

Անուանի քննադատի մը կարծիքին համաձայն՝ ճշմարիտ քրիստոնեան հաշտ ապրելով մահուան գաղափարին հետ, պէտք է զերծ մնայ սարսափի զգացումէն եւ բարկութեան օրը պէտք է փոխարինէ յաւերժական քունի լուսափայլ եւ հանդարտ պատկերով մը :

Այս պատճառաւ հնագոյն ժամանակներու մէջ, յուղարկի տխուր արարողութեան կը միացնէին Ալէլուայի խանդավառ երգեցողութիւն մըն ալ :

Հանճարեղ երաժիշտներու սոյն գոր-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Նորութիւնը այն է որ տակաւին շատ ծանրակշիռ դէպքերու ներկայ պիտի գտնուինք այս քանի մը առենուան միջոյին :

— Քանի որ բանակը այնքան մօտեցած է, ալ վախնալու բան մը չունինք :

— Բայց Պոլսոյ զինուորները կան, որոնք հաւատարիմ մնացած են Աբտիւլ Համիտին :

— Ականջ մի կախեր :

— Վստահ աղբիւրէ մը գիտեմ որ, ինչպէս Աշոտ, բուռն ընդդիմութիւն մը ընելու կը պատրաստուին :

— Աւելի լաւ, զգայացունց տեսարանի մը ներկայ պիտի գտնուինք :

Այս խօսքերը կը փոխանակուէին Արամին ու Աշոտին միջեւ, մինչ Վահան լուռ մտիկ կ'ընէր :

— Քու կարծիքդ ի՞նչ է, հարցուց Աշոտ երիտասարդին դառնալով :

— Այդ խնդիրը ինծի համար բնաւ նըշանակութիւն չունի, պատասխանեց Վահան :

Այս տարօրինակ խօսքերը զարմացուցին Աշոտը որ պիշ-պիշ իր բարեկամին նայեցաւ :

Բայց խօսակցութիւնը երկարելու առեն չէր : Մեկնելու վրայ եղող կառախումբը սուլած էր եւ բազմութիւնը խելայեղ կը վազէր տեղ գրաւելու համար :

Երեք բարեկամները հազիւ կրցան վակոնի մը մէջ նետել ինքզինքնին :

Կառախումբը ճամբայ ելաւ : Գում Գաբուէն անդին երկաթուղիի գիծին երկու կողմերը լեցուած էր հետաքրքիրներու խուռն բազմութիւն մը, որոնց մէջ մեծամասնութիւն կը կազմէին թուրք աղջիկները :

Արամ եւ Աշոտ մեծ հետաքրքրութեամբ կը դիտէին իրենց շուրջ պարզուած տեսարանը, իսկ Վահան կը շարունակէր միշտ լուռ մնալ եւ հազիւ առեն-առեն իր ընկերներուն ստիպումին վրայ, խօսքի կը խառնուէր միավանկ բառերով պատասխանելով իրեն եղած հարցումներուն :

Կառախումբը երբ կանգ առաւ Այ Սթեֆանօ, բազմութիւնը գրեթէ ամբողջովին վար իջաւ :

— Մենք ալ հոս իջնենք, առաջարկեց Արամ :

Դուրսը, կայարանին մօտ գտնուող պարտէզներուն եւ սրճարաններուն մէջ սելանիկեան բանակի սպաները լեցուած էին : Երեք բարեկամները ուղղուեցան մօտակայ քազինօն :

— Գիւղը տօնավաճառի երեւոյթ առեր է, դիտել տուաւ Արամ, այս ի՛նչ բազմութիւն, ի՛նչ իրարանցում :

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք այստեղ, հարցուց Աշոտ :

— Ջանանք սա սպաներուն մօտենալ ու հետերնին խօսքի բռնուիլ ու տեղեկութիւններ առնել անցած-դարձածներուն վրայ :

— Եթէ երբեք ուզեն մեր հարցումներուն պատասխանել :

— Փորձենք անգամ մը :

Նոյն միջոցին սպաներէն մին որ քիչ մը անդին կեցած ուշադիր կը դիտէր երեք երիտասարդները, յանկարծ առաջ խոյացաւ եւ Վահանին քով վազելով՝ անոր փարեցաւ եւ գոչեց.

— Այս ի՛նչ բարեբախտութիւն, քեզի հոս տեսնելը...

— Դո՞ւք էք, Արիֆ պէյ, գոչեց Վահան յուզուած ձայնով մը :

— Հայա, մի՞թէ մոռցար ճանչնալ, զարմանալի բան, դեռ քանի մը ամիս եղաւ իրարմէ բաժնուելնիս :

Վահան այս հանդիպումէն այնքան յուզուած էր որ չկրցաւ խօսք մը գտնել պատասխանելու համար : Զինուորականին ձեռքը պինդ բռնած կը սեղմէր եւ չէր ուզեր թողուլ, կարծես թէ կը վախնար որ քովէն կը հեռանայ :

Աշոտ եւ Արամ իսկոյն հասկցան, որ այդ սպան մին էր այն յեղափոխական զինուորներէն, զոր Վահան ճանչցած էր Սելանիկի մէջ :

— Ձեր միւս ընկերները ո՞ւր են, հարցուց Վահան երբ յուզումը քիչ մը հանդարտեցաւ :

— Զո՞վ կը հարցնես :

— Ամէնքն ալ, բայց մասնաւորապէս Ն. պէյը :

— Ն. Պէյը, գոչեց միւսը, հոս մեզի հետ է, եկուր քեզ իր քովը տանիմ :

— Ամենայն ուրախութեամբ :

Եւ Արիֆ պէյ Վահանի թեւը մտնելով հեռացաւ :

— Ահա հրաշալի հանդիպում մը, գոչեց Արամ ուրախութեամբ, դէպի Աշոտին դառնալով, իրաւցնէ նախախնամութեան մատը կայ ասոր մէջ... ի՛նչ լաւ գաղափար ունեցայ ստիպելով որ հետս այստեղ գայ :

— Բայց նչո՞ւ այդքան կարեւորութիւն կուտաս այս հանդիպումին, հարցուց Աշոտ զարմացած :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(247 – Շար.)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Նկարիչ Զարեհ Մութաֆեան օգտակար փորձ է ունեցած արուեստին էութիւնը բնորոշող տարազներու, տեսութիւններու եւ պարզաբանումներու փոքրիկ հաւաքածոյ մը հրամցնելու արուեստասէրներուն, «Արուեստի տեսաբանները ԺԸ. եւ ԺԹ. դարերուն» խորագրուած գրքոյկով։

Մինչեւ ԺԸ. դար, կը ճշդէ հեղինակը, տեսաբանութեան սեռը գոյութիւն չունէր ընդհանրապէս գրականութեան մէջ։ Զամական ծանօթութիւններով հարըստացած կենսագրութիւններ էին լոկ, արուեստագէտներու կեանքի եւ գործի մասին։

Արուեստի հանդէպ հետաքրքրութիւնը, որ կուգայ հինէն, շահեկան ուսումնասիրութիւններու առիթ կ'ընծայէ յատկապէս ԺԹ. դարէն սկսեալ, երբ գրեթէ ամէն գրագէտ, փիլիսոփայ կամ արուեստագէտ կը ճգնի բնութագրել մարդկային հոգիին յատկանիշը կազմող գեղեցիկի ըմբռնումը նկարչութեան, քանդակագործութեան, գրութեան կամ ընդհանուր առմամբ արուեստի մէջ։ Անոնք՝ աստիճանաբար կը կատարեն սահմանումներ, կը ստորագծեն ուղեգիծեր, կը թուարկեն կէտեր եւ օրէնքներ, որոնցմով ձեւ եւ գոյն կը զգենուն արուեստին բոլոր ճիւղերն ալ անխտիր։

Այսպէս է, որ աստիճանական զարգացումով կը ստեղծուի արուեստի տեսաբանութիւնը, իբրեւ գրական անկախ եւ շահեկան սեռ միաժամանակ։

Զ. Մութաֆեանի հետաքրքրութեան ուղեգիծը առաւելաբար նկարչութիւնն է, առանց անտեսելու, բնականաբար, նաեւ միւս ոլորտները արուեստին՝ քանդակագործութիւն եւայլն։ Արուեստագէտին նպատակն է եղած կամ իր ընտրած միջոցը՝ արուեստի ըմբռնումներն ու տարազները ներկայացնել ծանօթ դէմքերու միջոցով։ Այսպէս է, որ Պաումկարթէն մինչեւ Փօլ Վալէրի քսանեմէկ արուեստաբաններ, գրագէտ – բանաստեղծներ, գերմանացի, անգլիացի եւ ֆրանսացի, իրենց հիմնական տեսակէտներով պատկերացուած են այս գրքոյկին մէջ։

Պատկերացումները սեղմ են միշտ՝ հազիւ մէկ-երկու էջ, ուր մեկնաբանական խորքի մը վրայ կ'երեւան տեսութիւններու եւ սահմանումներու խտացումը, «ամփոփումը»։ Ուրեմն, ընթերցողը ընդհանուր եւ ո՛չ տարածուն ու խոր գաղափար մը կրնայ կազմել միայն, տեսակ մը նախամուտ՝ աւելի լայն դարպասի մը։

Ակներեւ է նկարիչին լեզուին համաչափութիւնը, որ, հակառակ ընդգրկած բարդ նիւթին, սահուն եւ դիւրըմբռնելի է միաժամանակ, գիրքին ութսուն էջերուն վրայ։

Հայրենական ապրումներու էջեր են նոյն հեղինակին պատկանող «Հայաստանի մէջ վրձինով եւ գրիչով» խորագրուած նկարազարդ գրքոյկը, շուրջ 65 էջ։

Հո՛ս եւս արուեստագէտն է, որ քննադատի աչքով կը շրջի պատկերասրահներու, արուեստանոցներու եւ ցուցահանդէսներու դահլիճները տալու համար իր կարծիքը, կատարելու համար հաստատում կամ պարզաբանում մը, մեկնաբանական փոնի վրայ, ա՛յս կամ այն նկարչին արուեստին մասին։ Վանք, Բիւրական, լեռ, այլ խօսքով՝ տեսարժան վայրերն եւս նկարագրական էջերու առիթ կը ստեղծեն, մի՛շտ ենթահող ունենալով հայ մարդուն խռովքներն եւ յուզումները, տա՛ք ապրումները։

Գիրքը ունի նկարիչին վրձինին պատկանող մօտ երկու տասնեակ նկարներ, որոնց մասին կրնայ խօսիլ նկարչութեան քննադատը անկասկած։

×

«Անմեռ սրտով» խորագրած է Ս. Զանդու իր բանաստեղծութիւններու գրքոյկը, շուրջ 50 էջ, ուր տեղ գտած են անոր 1963–1969 ժամանակաշրջանի ստեղծագործութիւնները։

Առաւելաբար հայ մարդու իրայատուկ տաղնապներն ու անոնցմէ բխող մտորումներն են, որ երազներու, յոյզերու եւ ապրումներու հիւսքով մը կը սեւեռին մեր առջեւ։ Սփիւռքի հայ մարդը՝ կարօտ իր հողի բոյրին եւ բնօրրանի անապական տեսիլքին — ահա՛ հիմնական առանցքը կամ խմորը Զանդուի ներքին անձկութիւններուն։ Անոնց վրայ անհրաժեշտ է բարդել անպայման օտար հորիզոններու մէջ իր հայութիւնը փնտռող, հաստատող եւ զայն պահպանող (որովհետեւ կորուստը ակներեւ է) գրագէտը, որ խանդով ու խինդով, հպարտ ելքով կը հաստատէ վերելքը իր ժողովուրդին եւ հայրենիքին։

Սրտամօտ ապրումներ ուրեմն, մանաւանդ՝ սրտայոյզ, քանի որ բանաստեղծը ամէն առիթով իր հողին կը սեւեռէ, ներքին խոհուն մղումով, բերքի եւ դալար տեսիլքներու վրայ. բանաստեղծը կը բաղձայ արդարեւ «ծաղկազարդ աշխարհ» մը տեսնել իր շուրջը, ուր կեանքը զգենու անմեղ ու հեզ նկարագիր։

Բանաստեղծին ապրումներն ու մտորումները յարդարուած են մաքրմիկ լեզուով ու պարզունակ ոճով եւ ունին ենթակայական դիմագիծ։

Հատորը իր ամբողջութեան մէջ կը տառապի ներշնչումի եւ մտածելակերպի նորութեան պակասէ. ըսել կ'ուզենք, որ ստէպ կրկնուած եւ «չարչրկուած» նիւթերը հո՛ս չունին արտայայտութեան թարմ ձեւ, որով ինքնատիպ նկարագիր պիտի ստանային անոնք անկասկած։

Ընթերցողը ի զուր կը փնտռէ ընթացիկ արտայայտութիւններէ եւ ըսելու մաշած կերպերէ դուրս ելլող իրայատուկ ոճ եւ լեզու, գունաւոր եւ պատկերալից, որոնցմով արուեստը կ'ապրի, կը ճիւղաւորուի խտացած երանգներով, առանց ուրիշին ազդեցութեան տակ իյնալու։

Արդարեւ, ինքնատիպութեան մէջ է, որ արուեստը առաւելաբար կը բիւրեղանայ, ձեւ ու դիմագիծ կը ստանայ, բանաստեղծական տողերը գոյն եւ երանգ կը բուրեն, ընթերցողին միտքը սլացնելով դէպի վեր՝ անհասելին։

Զանդուի տողերուն մէջ չկան պատկերացումներ, որոնք յաջողին խտացումի ճամբով հասնիլ գեղարուեստական ու րոյն բնութագրումներու։ Անոր մօտ շատ են պարագայական տպաւորութեան տակ գրուած տողերը, որոնք, յաճախ աւելի շատ կը պատշաճին անձնական ալպոմի, քան թէ բանաստեղծական հատորի էջերու (օրինակ՝ «Կռո՛ւնկն եկաւ...»)։

Յաջող քանի մը քերթուածներ, որոնք կ'անջատուին ընդհանուրէն, կը կրեն վաւերական բանաստեղծներու ազդեցութեան դրոշմը։ Այսպէս, օրինակ, «Պատգամ որպէս»ը, ուր Տէրեանի շեշտուած կնիքը նշմարելի կը դառնայ։

×

Սփիւռքի հայ իրականութեան իւրայատո՛ւկ երեւոյթներէն դարձած է, գոնէ որոշ չափով եւ տարողութեամբ, ինքնացուցադրութիւնը։ Եւ առիթները չեն, որ կը պակսին։ Մասնաւորաբար վերջին տասնամեակին շատեր օգտագործելով այս կամ այն լուսաւոր դէմքի, մտաւորականի, հանրային գործիչի կամ հերոսի անունը՝ իբր թէ անոնց նուիրուած եւ խորագրուած գրութիւններու մէջ խօսեցան առաւելաբար եւ բացառաբար իրենց մասին։ Այսպէս է, որ Անդրանիկն ու Կոմիտասը, Թումանեանը կամ ուրիշ մը ծառայեցին պատրուակ, պատեհ առիթ, որպէսզի անոնց անունին ետեւ պատըսպարուած անձեր մեզի ներկայացնեն իրե՛նց կեանքը, խօսին իրե՛նց գործերու մասին եւ կամ՝ ներկայացնեն իրե՛նց... քերթուածները։

Եւ ընթերցողը, միամիտ լաւատեսութեամբ հետեւի հազեմա՛յլ յուշերու, հնաշխարհիկ միտքերու եւ ոտանաւորներու շարքին՝ գտնելու համար գոնէ յօդուածին կամ հատորին խորագիրը արդարացնող կէտ մը։

Այս մտածումն ունեցանք թերթելով Մառի Աթմաճեանի հրապարակ հանած վերջին գիրքը՝ «Լուսամատեան» խորագրուած։

Հատորը նուիրուած է, ինչպէս ենթադրել կուտայ առաջին առթիւ շապիկին խորագիրն ու ենթախորագիրները՝ «Ի յուշ բանաստեղծ Ա. Սեմայի (Գեղամ Աթմաճեան)։

Շուրջ 120 էջերէ բաղկացած Լուսամատեանին մէջ ընթերցողը ի զուր կը փնտռէ վաղամեռիկ երիտասարդին գրչին պատկանող բանաստեղծութիւններու փունջ մը, գրութիւններու հիւսք մը, ընտրովի, որպէսզի 1940ին ֆրանսական ճակատի վրայ երիտասարդ տարիքին զոհուած խոստմնալի երիտասարդին արուեստին մասին գաղափար կազմէ, նախաճաշակ մը ունենայ։

Մառի Աթմաճեան գոհացած է տեղ տալով Ստեփան Կուրտիկեանի գրութեան՝ նուիրուած Ա. Սեմայի կեանքին եւ գործին պատկերացման։ 19 էջ եւ... այսքան։

Այս երկու տասնեակ էջերու մէջ Ա. Սեմայի ձօնուած չափածոյ գործեր՝ քանի մը բանաստեղծներէ եւ ընդհանրապէս բանաստեղծութիւնը պարզ գրչախաղ նըկատող անձերէ։

Բայց հատորը ունի հիմնական յատկանիշը ինքնացուցադրութեան, քանի որ անոր բովանդակութեան կէսէն աւելին գրաւող էջերուն վրայ վեհափա՛ռ ներկայութեամբ մը տարածուած է ինքը՝ Մառի Աթմաճեան։ Ու ընթերցողը կը դարձնէ էջեր ու էջեր մի՛շտ իւրաքանչիւր խորագրի տակ գտնելու համար սա աներկբայ յիշեցումը — գրեց Մառի Աթմաճեան (այս ալ հմայի՛չ ցուցադրում)։

Հեղինակը շատ աւելի օգտակար աշխատանք կատարած պիտի ըլլար, եթէ Ա. Սեմայի նուիրուած հատորին մէջ ակնառու ներկայութիւն մը դառնար ի՛նք բանաստեղծը, որ ապահովաբար արժեցնէր իր այդ կոչումը տարիներու ընթացքին, եթէ կեանքին թելը այնքան ողբերգական ձեւով ընդհատուած չըլլար։

Մառի Աթմաճեան նախընտրած է ինքզինք ցուցադրել։ Սխա՛լ ըրած է։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ...

— Գիտէ՞ք թէ հին աշխարհի եօթը հրաշալիքները կը նկատուին 1) Բաբելոնի պարիսպները (Քրիստոսէ 26 դար առաջ շինուած, 100 մեթր բարձր եւ 20 մեթր լայն) եւ Շամիրամի առկախ պարտէզները (128 քառ. մեթր, եօթը մեթր սանդուխ մը կը տանէր վերի յարկերը)։ 2) Եգիպտոսի բուրգերը։ 3) Փիդիասի կերտած Արամազդի արձանը (20 մեթր բարձր, 30 մեթր լայն եւ 70 մեթր երկայն)։ 4) Հռոդոսի հսկայանդրին (քոլոս — 40 մեթր բարձր)։ 5) Արտեմիսի մեհեանը Եփեսոսի մէջ։ 6) Հալիկառնասի դամբանը։ 7) Աղեքսանդրիոյ փարոսը։

...ծերը երբեմն խորթ կամ տարօրինակ կը թուին մեր ըմբռնումներուն հետ, մանաւանդ որոշ դասակարգի մը կողմէ, երբ բաղդատութեան կը դրուին մեր ծիսական արարողութեանց հետ։

Կրօնական զգացումներ արտայայտելով հանդերձ, անոնք դասական եւ վիպական երաժշտութեան հսկայ կոթողներ են զորս պէտք է յաճախ եւ վերացումով ունկնդրել, մանաւանդ օգտակար է նախ քան այդ՝ հետաքրքրուիլ եւ վերլուծել զանոնք ըստ կարելւոյն։

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ես չեմ սիրեր, երբ դուն այսպէս կը խօսիս։

— Դէ, այլեւս չեմ խօսիր, ներէ՛ Սոնիա, եւ կուրծքին սեղմեց զայն ու համբուրեց։

«Ո՜հ, ի՛նչ աղէկ է», մտածեց Նաթաշան եւ երբ Սոնիա եւ Նիքոլա հեռացան, դուրս ելաւ թաքստոցէն եւ Պորիսը կանչեց։

— Պորիս, հոս եկուր, ըսաւ ան խորամանկ եւ նշանակալից երեւոյթով մը, ես քեզի բան մը պիտի ըսեմ։ Հո՛ս, հո՛ս ըսաւ ան եւ առաջնորդեց զայն ծաղկանոց, այն տեղը ուր պահուըտած էր։

Պորիս կը հետեւէր անոր ժպտելով։

— Ի՞նչ է ըսելիք բանդ, հարցուց ան։

Նաթաշա շփոթեցաւ, շուրջը նայեցաւ եւ նկատելով ծաղկամանին վրայ ինկած տիկնիկը, վերցուց զայն։

— Համբուրէ տիկնիկը, ըսաւ ան։

Պորիս ուշադիր, քաղցր աչքերով նայեցաւ անոր աշխոյժ երեսին եւ բան մը չպատասխանեց։

— Չե՞ս ուզեր։ Է՛, այդ պարագային հոս եկուր, ըսաւ ան ուղղուելով դէպի ծաղիկները ուր նետեց տիկնիկը։

Յետոյ բռնեց սպային ձեռքը, որուն կարմրած դէմքը երջանկութիւն եւ երկիւղ կ'արտայայտէր։

— Զի՞ս կ'ուզե՞ս համբուրել, շշնջաց հազիւ լսելի ձայնով, աչքերուն տակէն անոր նայեցաւ ժպտագին յուզումէն լացը հազիւ պահելով։

Պորիս կարմրեցաւ։

— Ի՜նչպէս ծիծաղելի ես, ըսաւ ան թեքուելով դէպի ան եւ աւելի եւս կարմրելով, բայց աւելի առաջ չգնաց եւ սպասեց։

Նաթաշա յանկարծ ծաղկամանին վրայ ցատկեց, որով անկէ աւելի բարձր եղաւ, գրկեց զայն երկու բազուկներովը, այնպէս որ մերկ բազուկները անոր պարանոցէն աւելի բարձր ինկան եւ գլուխի շարժումով մը մազերը ետ ընելով համբուրեց զայն շրթունքներէն։

Թաղարներու մէջէն սողոսկելով ծաղիկներուն միւս կողմը անցաւ, գլուխը կախեց ու կեցաւ։

— Նաթաշա, ըսաւ Պորիս, դուք գիտէք որ ես ձեզ կը սիրեմ, բայց...

— Դուք սիրահարա՞ծ էք ինծի, ընդմիջեց Նաթաշա։

— Այո, սիրահարած եմ, բայց խնդրեմ, այլեւս չընենք չընենք ինչ որ... դեռ չորս տարի կայ... այն ժամանակ ձեռքերնիդ պիտի խնդրեմ։

Նաթաշա մտածեց։

— Տասներեք, տասնըչորս, տասնըհինգ, տասնըվեց... ըսաւ ան հաշուելով իր բարակուկ մատներուն վրայ, աղէկ, ուրեմն վերջացա՞ծ է։

Հրճուանքի եւ հանդարտութեան ժպիտը լուսաւորեց անոր դէմքը։

— Վերջացած է, ըսաւ Պորիս։

— Ընդմի՞շտ, ըսաւ աղջիկը. մինչեւ գերեզմա՞ն։

Պորիսի թեւը անցընելով Նաթաշան, երանաւէտ դէմքով, յուշիկ քայլերով իր հանդստասենեակը անցաւ։

ԺԴ.

Կոմսուհին այնպէս յոգնեցաւ այցելութիւններէն, որ հրամայեց այլեւս ոչ ոք չընդունիլ, եւ ընդունող սպասաւորի պատուիրուեցաւ բոլոր այցելուներուն անխտիր ճաշի հրաւիրել։ Կոմսուհին կ'ուզէր իր մանկական ընկերուհին, իշխանուհի Աննա Միխայլովնայի հետ դէմ առ դէմ խօսակցիլ, որովհետեւ Փեթերսպուրկէն վերադառնալէն ի վեր անոր հետ չէր կրցած լաւ մը տեսակցիլ։ Աննա Միխայլովնա իր լացկումած եւ քաղցր դէմքով կոմսուհիին թիկնաթոռին մօտեցաւ։

— Քեզի հետ կատարելապէս անկեղծ պիտի ըլլամ, ըսաւ Աննա Միխայլովնա, արդէն մեզ, հին բարեկամներուս օրերը հաշուուած են, այդ պատճառով ինծի համար շատ ու շատ թանկագին է ձեր բարեկամութիւնը։

Աննա Միխայլովնա նայեցաւ Վերային եւ լռեց։ Կոմսուհին սեղմեց իր բարեկամուհիին ձեռքը։

— Վերա, ըսաւ կոմսուհին, դառնալով մեծ աղջկան, զոր նկատելիօրէն չէր սիրեր։ Ի՜նչպէս անհասկացող աղջիկ ես։ Միթէ չե՞ս զգար, որ դուն հոս աւելորդ ես։ Գնա քոյրերուդ քով, կամ...

Գեղեցիկ Վերան արհամարհանքով ժպտեցաւ, ամենափոքր վիրաւորանք մը իսկ չզգալով։

— Եթէ դուք ինծի այդ կանուխէն ըսէիք, ես անմիջապէս կը հեռանայի, ըսաւ ան եւ մեկնեցաւ իր սենեակը։

Սակայն, հանդստասենեակին քովէն անցած ատեն, նշմարեց որ հոն, երկու պատուհաններուն քով, երկու զոյգեր նստած են. կեցաւ եւ արհամարհալից ժպտեցաւ։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Այրի Տիկին Վերգին Տիչլեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրեն՝ Ս. եւ Ա. Խաչատուրեան ընտանիքներ 50 Ֆ. Ա. եւ Կ. Մեհեան 50 Ֆ.:

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տիկին Մալվինէ Խապալեան 100ական ֆրանք կը նուիրէ Աղքատախնամին, Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի իր քրոջ՝ տարաբախտ Գոհարիկ Ղազարոսեանի մահուան Գ. տարեդարձին ի յիշատակ:

ՆՈՒԷՐ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը նորոգ հանգուցեալ հայրենակից Եղիշէ եպիսկոպոս Սիմոնեանի յիշատակին համար 100 Ֆր. նուիրած է Աղքատախնամին:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աղքատախնամի պարանցիկ երեկոյթի վիճակահանութենէն թիւ 043 տոմսակը շահած է սառնարան մը (փրիժիտէր): Ով որ այս թիւը ձեռքը ունի հաճի ներկայանալ Աղքատախնամի գրասենեակը, որուն պիտի տրուի վերոյիշեալ գործիքը: 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Նոյն իրիկունը սրահին մէջ գտնուած է զոյգ մը ակնոց սեւ շրջանակով եւ զոյգ մը կանացի ձեռնոց, դիմել Աղքատախնամին:

ՎՐԻՊԱԿ.— Իզմիրի Հայր. Միութեան ճաշին թղթակցութեան մէջ («Յառաջ» Հոկտ. 27) Տիկին Մարի Քիրմանեանը կարդալ՝ տիկին Մարի ՖԵՐՄԱՆԵԱՆ:

ՎԱԼԱՆՍ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի եւ իր շքախումբի Վալանս այցելութեան առթիւ, լուսանկարուած նկարները ցուցադրելու համար, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շարժանկարի երեկոյթ մը կազմակերպեց Նոյեմբեր 7, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,45ին:

Փոլիկոնի Մեզոն տէ Ժէօնի ընդարձակ սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը անխտիր:

KOTCH-PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ՚ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կ՚ուզուի, որ կատարած ըլլայ զինուորական ծառայութիւնը: Եռանդուն եւ նախաձեռնութեան ոգի ունեցող ներկայացուցչական (ռըփրէզան-թան) պաշտօնի համար: Մնայուն աշխատանքի համար: Կը խնդրուի չդիմել լուրջ չըլլալու պարագային:

Հեռաձայնել՝ 899-23-66:

ՔՈՔԹԷԼ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Նոյեմբեր 7 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, առաջին թաղամաս:

ՇԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարեշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ Նոյեմբեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTRE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut

La séance est placée sous la Présidence de M. HRANT SAMUELIAN

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphoner au : 845-63-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ընկ. Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

La Guastalla

Corso Porta Victoria 16

MILANO

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Հոկտ. 21էն Նոյեմբեր 8

ՃԱՇ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութիւնը իր կազմութեան առաջին տարելիցին առթիւ կազմակերպած է հանդիսաւոր ճաշ մը Հոկտ. 31ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, մինչեւ առաւօտ, Ալֆորվիլի Թաղապետական սրահին մէջ՝

Salle des Fêtes, Rue Voltaire.

Առատ կերուխում

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ երգ, հայկական պարեր եւ նուագ:

Պ. Պետիկ Պետիկեան կը մասնակցի իր նորակազմ նուագախումբով:

Փարիզի «Նաւասարդ» հայկական պարախումբը կը մասնակցի իր ամբողջ կազմով:

Պ. Տէտէճեան կը մասնակցի ձեռնադաշնակով:

Խնդրումի տեղի չտալու համար, այժմէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով 899-23-69:

Ճաշագին 25 ֆրանք

Զուտ հասոյթը կը յատկացուի Ալֆորվիլի Մշակոյթի Ակումբին շինութեան:

Կը հրաւիրուին Ալֆորվիլի բոլոր միութիւնները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյն իր շրջանի ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին.—

Ողբացեալ ընկերներուն եւ բարեկամներուն շիրիմներուն այցն ու ծաղկեփունջերուն զետեղումը կը կատարուի Շաբաթ 31 Հոկտեմբեր կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ: Այս առթիւ կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ԾԱԽՈՒ Է

Երկու սենեակնոց յարկաբաժին մը Ռիւ տը Պելվիլի բարձունքին, Մեթրօ Թելեկրաֆէն քանի մը քայլ հեռաւորութեամբ:

Տեղեկանալու համար հեռաձայնել 336-29-98 ամէն օր ժամը 1-3:

Quelques poèmes choisis pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ

Production ROUBEN MELIK

Կ՚արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ԶՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80-ԱՄԵԱԿ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէին այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8,30ին, քաղաքապետարանի թատրոնի սրահը:

Կը նախագահէ ընկ. Ռ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն):

Գեղարուեստական բաժին.— երգ, արտասանութիւն, պար,՝ Վալանսի, Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերունդին կողմէ:

Թատրոնին նրբանցքներուն մէջ կը ցուցադրուին Դաշնակցութեան 80ամեայ գործունէութեան փաստաթուղթեր:

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise